

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ČESKÝCH DĚJIN



Rigorózní práce

Mgr. Miroslav Urbánek

*Příspěvek k dějinám sokolského hnutí na Českomoravské
vrchovině.*

Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1953

*A Contribution to the History of the Sokol Movement in the Ceskomoravska
Highlands.*

The Sokol Union in Polna in 1869–1953

Praha

2010

MOTTO: *HISTORIA VERO TESTIS TEMPORUM, LUX VERITATIS,
VITA MEMORIAE, MAGISTRA VITAE, NUNTIA VETUSTATIS.*

CICERO (De oratore II, 9, 36)

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Mgr. Miroslav Urbánek

OBSAH

Úvod.....	5
Rozbor pramenů a literatury.....	10
I. Sokolské hnutí v Českých zemích	23
1. Stručný nástin vzniku a vývoje sokolského hnutí.....	25
2. Organizační struktura sokolské organizace a nástin jejího vývoje.....	36
3. Sokolská župa Havlíčkova (Stručný nástin dějin župy v letech 1886–1949)	46
II. Sokolské hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině	59
1. Sokol polenský v letech 1869– 1876.....	61
2. Obnovená TJ Sokol Polná v letech 1893–1918	66
2.1. Budování sokolské jednoty v letech 1893–1900.....	67
2.2. Rozmach TJ Sokol Polná v letech 1900–1914.....	73
2.3. Válečná léta 1914–1918.....	81
3. TJ Sokol Polná v době první republiky (ČSR) v letech 1918–1938.....	85
3.1. Činnost polenských sokolů pro republiku 1918–1920.....	86
3.2. Léta rozmachu 1920–1935.....	91
3.3. Polenský Sokol v ohroženém Československu 1935–1938.....	104
4. TJ Sokol Polná v době tzv. druhé republiky, německé okupace a II. světové války, léta 1938–1945.....	116
4.1. Léta 1938–1939 a židovská otázka v TJ Sokol Polná.....	117
4.2. Existence jednoty v letech 1940–1941.....	125
4.3. Polenští sokolové v odboji, válečná léta 1942–1945.....	134
5. TJ Sokol Polná po II. světové válce v letech 1945–1953	138
5.1. Obnovení činnosti polenské jednoty a její vývoj v letech 1945–1947.....	139
5.2. Ideová přeměna sokolského hnutí po roce 1948, nástin vývoje jednoty v letech 1948–1949	149
5.3. Sokolské hnutí v Polné v době budování totalitního státu. Léta 1950–1953, cesta k socialistické tělovýchově	165
III. Významné osobnosti působící v TJ Sokol Polná.....	182
1. Osobnosti zaměřené na kulturní a osvětovou činnost působící v Tělocvičné jednotě Sokol Polná	184
2. Osobnosti zaměřené na sportovní a tělocvičnou činnost působící v Tělocvičné jednotě Sokol Polná	205

Závěr.....	212
Abstrakt	217
Poznámky.....	220
Použité prameny a literatura.....	295
Seznam použitých zkratek.....	304
Seznam příloh	306
Přílohy.....	312

Úvod

Při volbě tématu diplomové práce, kterou jsem rozšířil a upravil do podoby předkládané rigorózní práce, jsem se cíleně zaměřil na regionální dějiny, a sice na dějiny města Polné a regionu Polensko. Zcela záměrně jsem volil regionální tematiku. Domnívám se, že archivní fondy a soubory a muzejní fondy, vztahující se k dějinám Polné a polenského regionu, si zaslouží pro svoji kvalitu, poměrně dobrou dochovanost a dosud malou zpracovanost větší pozornosti historiků. Vzhledem k zaměření na kulturní dějiny jsem svá bádání nasměroval na spolkové hnutí, konkrétně na Tělocvičnou jednotu Sokol Polná. Tento spolek byl od svého založení v druhé polovině 19. století významným sportovním, ale také kulturně politickým činitelem nejenom v samotné Polné, ale i v širokém okolí.

Téma

Tématem této rigorózní práce, jak to napovídá už její název „Příspěvek k dějinám sokolského hnutí na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednoty Sokol Polná v letech 1869–1953, jsou dějiny tohoto významného spolku, který svou činností často zasahoval do regionálních dějin. V Polné působilo velké množství spolků, které ovlivňovaly dění nejenom ve městě samém, ale i v širším regionu Českomoravské vrchoviny. Tělocvičná jednotka Sokol mezi nimi zaujala přední místo zejména po svém obnovení v roce 1893, kdy v jejím čele stáli mladí polenští průmyslníci, podnikatelé a také místní inteligence. Historie tohoto spolku je velmi úzce spojena s činností jedné z významných osobností veřejného života města Polné a polenského regionu, Břetislava Rérycha. Právě při studiu pramenů, které se vztahují k tomuto v pravdě renesančnímu člověku, jsem se blíže seznámil s činností jeho dcery Elišky a zetě Václava Škarky v Tělovýchovné jednotě Sokol Polná. V polenském muzeu jsem četl velmi zajímavou korespondenci, vedenou v 60. a 70. letech 20. století mezi Josefem Lázničkou a ing. Karlem Sázavským, který žil v emigraci v USA, týkající se mj. významu sokolského hnutí a smyslu jeho obnovení v původním duchu v roce 1968.

Tehdy se také zrodila myšlenka vytvořit práci, která by se zabývala historickými událostmi a děním v Polné a širším regionu, které úzce souvisely se snahami o založení a vybudování tělovýchovného spolku Sokol v tomto městě. Zároveň se jevilo jako vhodné a přínosné vybádat a zmapovat, další osudy tohoto spolku, a to až do roku 1953, kdy zanikl. Při studiu pramenů k polenskému Sokolu jsem zjistil velké množství zajímavých osobností, které patřily mezi jeho členy za celou dobu existence. Někteří z nich přispěli výrazně k vybudování a rozvoji Havlíčkovy sokolské župy a podíleli se na šíření Tyršových myšlenek. Zpracování

jejich biografických medailonů, které by připomenuli záslužnou práci těchto lidí, se stalo jedním z úkolů této práce.

Předkládaná rigorózní práce vychází z magisterské diplomové práce, *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*, obhájené v roce 2002 na katedře historie Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. V této práci jsou dějiny spolku rozpracovány od jeho založení v roce 1869 do roku 1949, kdy došlo k ideové přeměně sokolského hnutí v důsledku změny režimu v Československu. Rigorózní práce přináší pohled na události v sokolském hnutí v 50. letech 20. století, mapuje sjednocení tělovýchovy po roce 1948, tzv. „očistu“ v Sokole a nastiňuje vývoj hnutí do jeho zániku v roce 1953. Také biografické medailony osobností působících v TJ Sokol Polná jsou dopracovány a je rozšířen jejich počet.

Bližší osvětlení historických událostí spojených se vznikem a činností Tělocvičné jednoty Sokol Polná v kontextu dějin sokolského hnutí má dva významy. Jednak by mělo částečně přispět k zaplnění jedné z mezer v dějinách sokolského hnutí na Českomoravské vrchovině, jednak má doplnit nepopsaná místa v kulturních a politických dějinách města Polné druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století.

Cíl práce

Tato práce má být především příspěvkem k hlubšímu poznání dějin spolku TJ Sokol Polná na Českomoravské vrchovině. V předložené rigorózní práci se snažím představit činnost polenské sokolské jednoty jak na poli tělovýchovy a sportu, tak v oblasti osvěty, kultury a politiky. Cílem práce je vystihnout a ukázat klíčové momenty z dějin TJ Sokol Polná za celou dobu její existence, jak v prvním období let 1869–1876, tak po obnovení činnosti v roce 1893 až do klíčových let 1948/1949, kdy došlo k ideové přeměně sokolského hnutí. V neposlední řadě tato práce postihuje osudy TJ Sokol Polná v období do roku 1953. Ambicí rigorózní práce je též osvětlit a ukázat dějiny tělovýchovného spolku v širších souvislostech a zasadit činnost jednoty do kontextu činnosti sokolského hnutí v českých zemích a celkového dění v oblasti sportu, kultury a politiky na našem území. Tato práce si neklade za cíl sledovat podrobně vývoj tělovýchovných metod, které při své práci používali cvičitelé Sokola. Má především vysledovat a popsat činnost spolku v celém jejím rozsahu v období existence polenského Sokola až do jeho zániku v roce 1953.

Cílem dalšího výzkumu, o jehož výsledky je rigorózní práce oproti práci diplomové rozšířena, mělo být především hlubší poznání úlohy sokolské organizace v Polné v procesu sjednocování československé tělovýchovy v regionu. Dále šlo o vysledování a popsání vlivu

působení akčních výborů Národní fronty a provedení tzv. „očisty Sokola“ na další existenci a vývoj hnutí.

Vzhledem k velmi malé dochovanosti a torzovitosti pramenů k prvnímu období existence „Sokola polenského“ v letech 1869–1876 není možné určité události, které jsou nám známy pouze z písemně zachycených vzpomínek pamětníků, přesně specifikovat či jinak pramenně doložit. Totéž platí pro období let 1938–1944, kdy byla část sokolského archivu zničena. Domnívám se však, že klíčové momenty pro tato období bude má práce zachycovat.

Členění práce a postup při zpracování

Rigorózní práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první kapitole je věnována pozornost sokolskému hnutí obecně. Ve dvou podkapitolách zde stručně nastiňuji příčiny vzniku Sokola, vytvoření ČOS a následný vývoj sokolského hnutí v Českých zemích. Dále předkládám nástin vývoje organizační struktury ČOS, vytvoření žup a okrsků. Organizace sokolského hnutí je popsána až do 50. let 20. století, kdy došlo k zániku ČOS. Stěžejní události, týkající se ČOS, se ve svém důsledku dotkly všech jednot v ní sdružených, tedy i TJ Sokol Polná. Ve třetí podkapitole se věnuji stručně dějinám Sokolské župy Havlíčkovy, do jejíhož svazku jednot patřila TJ Sokol Polná v letech 1894–1948.

Druhá kapitola je zaměřena již přímo na dějiny polenské sokolské jednoty. Je rozčleněna do celkem pěti podkapitol a je nosnou kapitolou této rigorózní práce. První podkapitola se věnuje „Sokolu polenskému“ založenému roku 1869. Činnost jednoty, která působila v blízkosti národnostně smíšené oblasti Jihlavska a Štodka, byla v letech 1869–1876 komplikována negativním postojem rakouského okresního hejtmanství v Polné, který také byl jednou z příčin jejího zániku. V druhé podkapitole je pak nastíněn vývoj sokolského hnutí v Polné po jeho obnovení od roku 1893 do roku 1918, včetně válečného období, kdy řada členů jednoty bojovala na frontách I. světové války i v čs. legiích. Po obnovení jednoty, v 90. letech 19. století a na počátku 20. století, docházelo ke střetům především s jihlavskými Němci, činnost jednoty byla komplikována finančními starostmi, spolek neměl vlastní tělocvičnu a také členská základna byla malá. Hnutí se však rozrůstalo, vznikl zábavní, hudební a cyklistický odbor, začíná cvičit dorost a od roku 1904 začaly cvičit také ženy. Ve třetí podkapitole se věnuji působení TJ Sokol Polná v letech 1918–1938, v době existence Československé republiky, kdy v nebývalém měřítku rozvinula svoji činnost. Polenští sokolové se zapojili do budování republiky, řada z nich bojovala v roce 1919 na Slovensku. Významný byl pro jednotu rok 1922, kdy získala spolu s muzejním spolkem polenský hrad a zámek, který měl být upraven pro její účely. Bylo vystavěno letní cvičiště a členská

základna narůstala. V jednotě se ujal další druh sportů, zejména plavání, objevuje se snaha založit lyžařský odbor. Od roku 1929 provozovala jednota biograf, vznikl biografický odbor, od 30. let 20. století pracoval v jednotě tenisový odbor. Konec 30. let byl poznamenán zvýšenou brannou činností a spoluprací jednoty s Civilní protileteckou obranou a ČSČK pro případ války. Čtvrtá podkapitola postihuje dění v jednotě během let 1938–1945. Ve třech podkapitolách zde nastiňují snahu členů jednoty pokračovat i ve změněných podmínkách v činnosti, objevuje se zde však řada negativních rysů, zejména snaha skupiny 40 členů spolku vyloučit židovské občany ze Sokola. Problémy s činností pak vrcholí v letech 1940–1941. Přesto se za vedení starosty ing. Karla Sázavského podařilo v roce 1940 otevřít novou budovu kina v areálu zámku. Nakonec je činnost jednoty, stejně jako celého hnutí, v roce 1941 zastavena. Na tomto místě se věnují také odbojové činnosti některých polenských sokolů. Pátá podkapitola pak zachycuje dění v jednotě v poválečném období let 1945–1953. Ve třech podkapitolách zde píšou o postupné obnově činnosti jednoty v letech 1945–1946, která pak vrcholí cvičením členů V. okrsku Havlíčkovy župy v roce 1947 v Polné. To bylo největší poválečnou sportovní akcí TJ Sokol Polná. Je zde také zachyceno úsilí vedení jednoty a části členstva o zachování výlučnosti sokolského hnutí a jejich odpor proti slučování tělovýchovy na nedemokratických principech. Nakonec však změna politického systému po únoru 1948 přinesla i do TJ Sokol Polná činnost akčního výboru a komunistické praktiky. Došlo k rezignaci vedení v čele s ing. Karlem Sázavským, následovalo vylučování členů a v letech 1948–1949 se i v polenské sokolské jednotě promítla postupná ideová přeměna hnutí, které mělo začít pracovat podle sovětského vzoru. Závěrečné období existence Sokola v Polné je vymezeno léty 1950–1953. Jde o dobu, kdy byl veřejný život plně pod kontrolou akčních výborů NF a Komunistické strany Československa. Začalo se měnit myšlení a veřejné mínění občanů a to pod vlivem komunistické propagandy. Také TJ Sokol Polná se postupně přeměnila v uskupení, které začalo pracovat podle sovětského vzoru. Funkcionáře, kteří spolek budovali mnohdy řadu let i za cenu osobních obětí, nahradili noví lidé spjatí s režimem. Vzorem se jim, stejně tak celé ČOS, stala sovětská fyzkultura. Sokolská jednota v Polné zanikla v souvislosti s přijetím zákona č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu ze dne 12. prosince 1952. tehdy přestala sokolská organizace po více než devadesáti letech existovat. Polensští sokolové se v únoru 1953 začlenili do nově založené Tělovýchovné jednoty Slavoj Polná.

Ve třetí kapitole, která je dále rozdělena do dvou podkapitol, předkládám životopisné medailony významných představitelů tělocvičné jednoty a dalších spolkových, kulturních a politických pracovníků. Tato kapitola má především představit ty činovníky polenského

Sokola, jejichž zásluhy o rozvoj tělovýchovného, sportovního a kulturního dění v Polné a polenském regionu jsou nesporné a kteří dnes často upadají v zapomnění.

Vzhledem k tomu, že dějinám Tělocvičné jednoty Sokol Polná nebyla doposud v literatuře věnována náležitá pozornost, věřím, že moje rigorózní práce bude přínosem k jejich osvětlení. Snad přiblíží čtenáři úlohu polenské sokolské jednoty nejenom v kontextu dějin města Polné a polenského regionu, ale rovněž v kontextu dějin sokolského hnutí v Českých zemích.

Poděkování

Závěrem bych na tomto místě velice rád poděkoval PhDr. Vlastimilu Svěrákovi ze Státního okresního archivu v Jihlavě za udělené cenné rady a čas, který mi věnoval. Práce by nikdy nemohla vzniknout bez mimořádné vstřícnosti a laskavosti ze strany PhDr. Renáty Piskové, ředitelky Státního okresního archivu v Jihlavě, a především bez nevšední ochoty a vzácného pochopení Marty Vomelové, ředitelky Městského muzea v Polné. Vděčím jim za to, že mi umožnily časově neomezený přístup k příslušným archivním a muzejním fondům, nezbytným pro napsání mé práce. Děkuji také pracovníkům Národního archivu v Praze, jmenovitě Mgr. Janu Kahudovi, PhDr. Aleně Šimánkové a PhDr. Mileně Marešové. Dále pracovníkům Státního oblastního archivu v Zámrsku, Státního okresního archivu v Havlíčkově Brodě, zejména PhDr. Ladislavu Mackovi, a pracovníkům ze Státního okresního archivu v Kutné Hoře za ochotu, se kterou mi poskytovali informace a připravovali potřebné materiály, jejichž prostudování bylo pro napsání této práce nezbytné.

Rozbor pramenů a literatury

Rigorózní práce je z větší části koncipována jako materiálová studie, opírající se především o výsledky podrobného pramenného výzkumu, o studium dobového tisku a dalších tištěných materiálů, ale také o současnou historickou literaturu. Základním zdrojem poznání studované problematiky a heuristickou základnou byly zejména archivní fondy. Rozbor pramenů je proveden podle jejich uložení v jednotlivých institucích tak, jak jsou zařazeny v seznamu použitých pramenů a literatury, umístěném na konci rigorózní práce.

Z materiálů uložených ve *Národním archivu Praha* byl prostudován archivní fond **Česká a Československá obec sokolská** (dále ČOS). Pro zpracování stručného přehledu vývoje organizační struktury ČOS a žup byly z tohoto fondu využity především materiály Předsednictvo ČOS 1889–1952, vzniklé především z agendy předsednictva a jednotlivých odborů, zejména cvičitelského sboru, vzdělávacího, zdravotního, finančního, hospodářského, sociálního, úrazového, organizačního, pořadatelského, právního a statistického odboru a komisí ČOS. Důležité jsou také Zápisy ze schůzí předsednictva ČOS, inv. č. 67, kartony 6–8, Zprávy o činnosti ČOS z let 1889–1907, inv. č. 62, dále Řád čestného soudu, inv. č. 64, Seznamy funkcionářů ČOS, inv. č. 65 a Jednací protokol výboru ČOS z roku 1941, inv. č. 33. Informace o osmém a devátém valném sjezdu ČOS byly čerpány z archivních materiálů: VIII. valný sjezd ČOS, kartony č. 269–275 a IX. valný sjezd ČOS, kartony č. 422–425.

K dějinám TJ Sokol Polná a Sokolské župy Havlíčkovy se bezprostředně vztahují informace obsažené v materiálech Předsednictvo 1889–(1915) 1918, (korespondence se Sokolskou župou Havlíčkovou, inv. č. 96 a 97, korespondence s jednotami – TJ Sokol Polná, inv. č. 102), dále Předsednictvo 1918–1941 (1945), (Statistický odbor – hlášení sokolských jednot o ztrátách v I. světové válce, inv. č. 782, Stavební odbor 1924–1941, O–P, inv. č. 1095).

Pro vývoj polenské jednoty a župy Havlíčkovy po II. světové válce jsou obsaženy zajímavé informace v materiálech Předsednictvo 1945–1948, (Hlášení žup o obětech okupace z řad sokolů, inv. č. 1309, Návrh žup na vyznamenání sokolů činných v II. odboji, inv. č. 1395). Dále pak pro vývoj po převzetí moci KSČ v roce 1948 Předsednictvo 1948–1955, (Ustavení akčních výborů žup a jednot, inv. č. 1499, Dotazník jednot o sjednocování tělovýchovy, inv. č. 1506).

Některé informace, týkající se směřování sokolského hnutí a ČOS po únoru 1948, sjednocení tělovýchovy a zániku ČOS byly čerpány z fondu *Archiv ÚV Komunistické strany Československa*. Jedná se zejména o písemnosti z činnosti Sekretariátu ÚV KSČ, fond 02/4.

Archivní materiály ze *Státního oblastního archivu Zámrska*, uložené ve fondu **Sokolská župa Havlíčkova Havlíčkův Brod 1886–1949**, byly stěžejní pro nástin dějin Havlíčkovy župy. Jsou zde také obsaženy informace o jednotlivých okrscích župy. Cenným pramenem jsou zejména úřední knihy, z nichž byly prostudovány Knihy protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1886–1908, 1918–1940, inv. č. 1–8. Dále byly použity tyto materiály: Činovníci Sokolské župy Havlíčkovy 1888–1948, inv. č. 40, karton č. 5, Tělovýchovná činnost v župě 1887–1948, inv. č. 50, karton č. 7, Župní cvičitelské zkoušky 1922–1946, inv. č. 53, karton č. 8. K poválečnému vývoji župy se vztahují materiály: Persekuce, odboj členů župy za okupace a v květnu 1945, inv. č. 60, karton č. 12, Očista v Sokole 1945–1948, inv. č. 28, karton č. 1, Slučování tělovýchovy 1938–1948, inv. č. 30, karton č. 1. Informace o likvidaci župy po reorganizaci čs. tělovýchovy po roce 1948 jsem čerpal z materiálů Likvidace Sokolské župy Havlíčkovy 1949, inv. č. 31, karton č. 1, a Krajský výbor Sokola Jihlava 1948–1949, inv. č. 33, karton č. 1. Také v tomto fondu je obsažena řada materiálů týkajících se TJ Sokol Polná, která patřila od roku 1894 do svazku jednot Sokolské župy Havlíčkovy. Vedla s župou korespondenci, týkající se především tělocvičné činnosti, výkladu stanov a vyhlášek či oběžníků ČOS, funkcionáři jednoty se účastnili župních valných hromad a řady školení, cvičenci pak župních, okrskových sletů a dalších sportovních akcí.

Z archivních materiálů uložených ve *Státním okresním archivu Havlíčkův Brod* byl využit především fond **Okresní úřad Německý Brod**. Vzhledem k tomu, že město a soudní okres Polná patřily do politického okresu Německý Brod, byly veškeré spolkové záležitosti vyřizovány na německobrodském okresním úřadu. Jedná se především o Spolkový katastr 1898–1949, kde jsou záznamy týkající se TJ Sokol Polná, dále pak Presidiální spisy 1920–1940, č. N– 25/1948, karton č. 22/537, č. M– S–163/1938 – rozšiřování protizidovských letáků v Polné, vylučování Židů z TJ Sokol Polná. Další materiály jsou obsaženy pod sign. 8, Věci spolkové a shromažďovací 1900–1935, P/1–184, karton č. 315, P/227–1 076, karton č. 316, a sign. IV. – Spolky a shromažďování 1937–1939, inv. č. 1043, karton č. 341, inv. č. 1047, karton č. 344. Jde především o zprávy o valných hromadách, funkcionářích, změny stanov, oznámení o zábavách, věnečcích apod. Pro vytvoření biografických medailonů starostů a funkcionářů polenské jednoty MUDr. Václava Michálka, MUDr. Karla Tureckého a MUDr. Antonína Šafaříka byly čerpány informace ze složek fondu Okresní úřad Německý

Brod–Věci zdravotní a hygienické a dále z fondu **Okresní nemocnice Německý Brod**, kde zejména ve Výročních zprávách nemocnice z let 1921–1935 jsou obsaženy informace o profesním růstu těchto lékařů, aktivních ve spolkové činnosti.

Ve větším měřítku jsem využil archivních materiálů uložených ve fondech *Státního okresního archivu Jihlava*. Především se jedná o rozsáhlý fond **Spolky Polná**, kde jsou uloženy materiály vzniklé z agendy Tělocvičné jednoty Sokol Polná. Materiály, vztahující se k prvnímu období existence „Sokola polenského“ v letech 1868–1874, jako úřední knihy spolku nebo korespondence, se vůbec nedochovaly. Informace o tomto období můžeme čerpat především z Pamětní knihy TJ Sokol Polná, kterou vypracoval Břetislav Rérych, včetně dějin Sokola v Polné od 60. let 19. století. Problematické ovšem je, že zpracování dějin jednoty opřel především o vzpomínky pamětníků a skromný písemný materiál, který se dochoval. Proto je zde řada údajů nepřesná nebo i mylná. Pro druhé období existence TJ Sokol Polná, tj. od roku 1893 se zachovala rozsáhlá agenda. Především Jednací protokoly správního výboru z let 1893–1935, 1947–1953 v šesti knihách. Záznamy pro období let 1936–1946 se nedochovaly. Důležitými prameny jsou také Jednací protokoly cvičitelského sboru z let 1896–1914, 1920–1946 a Jednací protokol stavebního odboru z let 1930–1938. Dochovaly se dále dvě knihy členstva z let 1894–1931 a 1932–1950. Spisový materiál je obsažen v celkem 16 kartonech a zahrnuje období let 1893–1951. Jde především o korespondenci, dále o výkazy a statistiky, seznamy členstva, nájemní smlouvy, plakáty, fotografie, tisky a účetní materiál. Ze všech těchto materiálů bylo ve velkém rozsahu čerpáno a jsou základním pramenem pro zmapování dějin spolku. Fond obsahuje také fascikl Sokolská župa Havlíčkova 1931–1948, jedná se o agendu župního pokladníka Josefa Lázníčky z Polné. Pro vytvoření medailonů významných starostů, náčelníků a dalších funkcionářů sokolské jednoty byly z fondu Spolky Polná využity materiály z agendy dalších spolků, jde především o Spolek divadelních ochotníků „Jiří Poděbradský“ v Polné 1883–1947, Okresní péči o mládež v Polné 1935–1947 a Okrašlovací spolek „Viktorin“ v Polné. Další informace byly čerpány z fondu **Městská správa Polná**, z něhož jsem využil především Pamětní knihy města Polné z let 1836–1951. Jedná se o Gedenkbuch der Stadt Polna, II. Theil 1836–1914, dále Pamětní knihu města Polné 1914–1934, kterou vedl Břetislav Rérych, Pamětní knihu města Polné 1935–1947, kterou vedly Eliška Škarková a Karolina Tesařová, a dále o Pamětní knihu města Polné 1947–1951, kterou vedla Karolina Tesařová. Kroniky jsou poměrně dobře vedeny, obsahují řadu cenných informací o dění ve městě a okolí, jsou zde také záznamy o sokolské jednotě. V zápisech se však často projevuje osobitý přístup kronikáře a některé údaje je vhodné ověřit i v dalších pramenech. Dále jsem čerpal z fondu **Okresní hejtmanství Polná 1855–1884**, kde je

obsaženo několik materiálů, týkajících se činnosti „Sokola polenského“ v letech 1868–1874. Jedná se především o oznámení účasti polenských Sokolů na slavnostním odhalení Žižkovy mohyly u Přibyslavi v roce 1874 a korespondence o povolení této slavnosti, karton č. 59, fascikl „Žižkas Denkmal“.

Z archivních materiálů uložených ve *Státním okresním archivu Kutná Hora* jsem čerpal především informace vztahující se k Sokolské župě Havlíčkově. Ty jsou uloženy ve dvou zdejších fondech. Jedná se o fond **Spolky Čáslav**, kde se v materiálech TJ Sokol Čáslav nachází v kartonech č. 29 a 31 spisový materiál k Havlíčkově župě, jsou zde číselné výkazy jednot župy, okrskový řád župy, dotazníky z roku 1918, materiály vzdělávacího sboru župy z roku 1948. Dále jsou ve fondu **Spolky Kutná Hora**, v materiálech TJ Sokol Kutná Hora uloženy spisy jednotlivých odborů Havlíčkovy župy–Vzdělávací odbor 1911–1939, inv. č. 74, zdravotní odbor 1930, 1936, inv. č. 75, branný odbor 1905–1938, inv. č. 76, menšinový odbor 1910–1927, inv. č. 77. Z tohoto fondu byly také čerpány některé informace o dozoru v župě–Župní dozor, inv. č. 78 a o okrscích župy – Okrsky Havlíčkovy župy 1919–1938, inv. č. 79. Je zde obsažena také část korespondence župy s jednotami, Jednoty CH–Ž 1886–1938, inv. č. 90, složka Polná, karton č. 4. Při práci s archivními materiály jsem zjistil, že agenda Sokolské župy Havlíčkovy není uložena na jednom místě, ale nachází se ve třech archivech, v SOA Zámorsk, SOkA Kutná Hora a SOkA Jihlava. Pro usnadnění bádání by bylo vhodné tyto materiály scelit do jednoho fondu.

Rovněž materiály vztahující se k TJ Sokol Polná nejsou uloženy na jednom místě. Část jich je shromážděna v *Městském muzeu Polná* ve fondu **Papír–Archiválie, Spolky Polná**. Několik informací jsem získal ze zkatologizovaných materiálů k činnosti TJ Sokol Polná, obsažených v kartonech č. 8 a 9. Cenné je zejména Provolání o založení TJ Sokol Polná s pozváním na valnou hromadu z roku 1869, soup. č. FS 28748. Daleko obsáhlejší je však nezkatalogizovaný **Archiv TJ Sokol Polná**, v němž se nachází spolkové materiály z let 1871–1951. Jde o korespondenci, spolkové účty, evidenci členstva, sportovní statistiky, novinové výstřižky, fotografie, plakáty, pozvánky. Z těchto materiálů jsem čerpal velké množství informací. Z fondu Spolky Polná jsem použil ještě materiály Spolku městského muzea v Polné 1895–1950, který od 20. let 20. století vlastnil spolu s TJ Sokol Polná objekt polenského hradu a zámku, kde oba spolky sídlily. Společně se pak o objekt staraly, udržovaly ho a opravovaly. Vytvářely rovněž společné komise, složené ze členů obou spolků, které řešily tyto problémy. Z fondu Archiválie jsem pracoval dále z pozůstalostí Břetislava Rérycha, přír. č. 48, 49/99. Do obrazových příloh diplomové práce byly vybrány plakáty z muzejního fondu **Vizuální komunikace** a fotografie, vztahující se k sokolským akcím nebo

podobenky sokolských pracovníků z fondu **Fotoarchiv**. Inventární čísla těchto fotografií jsou obsažena v seznamu příloh.

Z pramenů, které byly vydány tiskem, jsem prostudoval dokumenty o sokolském hnutí v letech 1918–1920. Jde o práci: MAREK, A. a ROUBAL, L. *Dokumenty k úloze Sokola v období boje o charakter republiky v letech 1918–1920*. Praha, 1965. Důležité byly také sbírky zákonů a nařízení jak protektorátní, tak republikové. Jedná se zejména o *Sbírku zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 1940 a *Sbírku zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 1941, ze kterých byly čerpány informace z tehdejší protektorátní legislativy týkající se především spolkové a sportovní činnosti. Dále jsem použil *Sbírku zákonů a nařízení ČSR*, roč. 1949, z níž byly čerpány informace o legislativě zestátněné tělovýchovy, zejména ze zákona č. 187/1949 Sb., O státní péči o tělesnou výchovu a sport, totéž pak ze *Sbírky zákonů a nařízení ČSR*, roč. 1952, kde šlo zejména o zákon č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu, vycházející již ze sovětského vzoru. Ze statistických pramenů jsem využil *Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství*. Svazek I., Národohospodářská část, seznam adres Čechy. Praha 1935, s. 1071–1072. Čerpal jsem z něho především informace do biografických medailonů významných funkcionářů a osobností Tělocvičné jednoty Sokol Polná.

Dále byly získány informace z dobových časopisů a novin, v nichž jsou obsaženy údaje k politickému, kulturnímu, spolkovému a hospodářskému dění v Polné a okolí. Nacházejí se zde také články a zprávy o činnosti TJ Sokol Polná. Z regionálních periodik, vycházejících v politickém okrese Německý (později Havlíčkův) Brod, jsem prostudoval *Havlíčkův Kraj*, ročníky XVIII.–XXI. z let 1936–1939, kde je řada zpráv o akcích a činnosti polenských Sokolů. List vycházel opět po II. světové válce jako *Svobodný Havlíčkův Kraj*, prostudoval jsem ročníky I.–II. z let 1945–1946, kde je řada informací k dění v Polné a okolí. Přímo ve městě Polná vycházel list *Polensko. Republikánský list*, ročník I. rok 1919, který přinášel jednou týdně, každé pondělí, zprávy z Polné a polenského regionu. Je zde také několik zpráv o TJ Sokol Polná. List přestal vycházet v červnu 1919. Články a studie k dějinám polenského regionu přinášel časopis *Kulturně–historický a vlastivědný sborník Polensko*, ročníky I.–IV., z let 1938–1941, který redigoval člen a funkcionář polenské jednoty MUDr. Karel Turecký.

Řada cenných informací o akcích a dění v Havlíčkově župě a v TJ Sokol Polná je obsažena v časopise *Za bratrstvím. Věstníku Sokolské župy Havlíckovy* (který vycházel v Kutné Hoře), ročníky I.–V. z let 1910–1914, ročníky VI.–XXVIII. z let 1918–1941, a ročník XXIX. z roku 1948. Jsou zde zprávy o kulturních a tělocvičných akcích (slety, závody) pořádaných župou,

sportovní statistiky, zprávy z ČOS, ale také z jednot sdružených v župě. Širší působnost pak má známý sokolský časopis *Sborník Sokolský*, vycházející v Praze a Kolíně, prostudoval jsem léta 1884–1933. Je zde obsažena celá řada zajímavých zpráv a informací o dění v sokolských župách a jednotách sdružených v ČOS.

Některé životopisné údaje, důležité pro kapitolu o sokolských osobnostech, které působily v polenské jednotě, jsem čerpal především z institucí státní správy. Z *Matrik* uložených na Městském úřadě v Havlíčkově Brodě jsem prostudoval Matriku zemřelých, svazek B/8, ročník 1948. Na Městském úřadě v Polné, oddělení *Matrika*, jsem prostudoval Rejstřík k matrikám narozených od roku 1848, Matriku zemřelých 1907–1949, svazek 3/S a Matriku zemřelých od roku 1950. Jsou zde obsaženy údaje o narození a úmrtí řady osobností působících v TJ Sokol Polná. Menší množství materiálů vztahujících se k činnosti sokolské jednoty vlastní spolek přátel historie Klub za historickou Polnou. Ten získal některé materiály především od bývalých členů jednoty. Další jsou pak duplicitně vytvořené xerokopie z materiálů uložených ve státních institucích, především v archivech a muzeích.

V neposlední řadě bylo čerpáno také z materiálů a ze vzpomínek pamětníků, kteří působili v TJ Sokol Polná, např. od Jana Vítka, Bohuslava Hladíka nebo Jaroslavy Hajnové. Cenné materiály z rodinných archivů a vzpomínky na významné osobnosti působící v TJ Sokol Polná poskytli PhDr. Antonín Götz, ing. Anna Kůdelová, Sonja Sázavská, Pavla Holcmanová a ing. Božena Hejduková. Přínosné byly zejména písemné materiály z rodinných archivů těchto pamětníků, jejich osobní vzpomínky bylo nutno ověřit a podrobit kritice. Jména s přesnými adresami pamětníků jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury. O věrohodnosti pramenů nemám pochybnosti, protože valná většina z nich je institucionální povahy a nevidím tedy důvod, proč by mělo dojít k záměrnému pozměnění některých údajů, které jsou v nich obsaženy.

Literatury, týkající se problematiky sokolského hnutí, je relativně velké množství. Ať už se jedná o práce staršího data, nebo jde o práce úplně nové. Samozřejmě že první knihou, po které jsem sáhl, byla práce Miroslava TYRŠE *Náš úkol, směr a cíl*. (Praha, 1928). Obsahuje hlavní Tyršovy myšlenky a stala se vlastně podkladem pro vypracování prvních stanov Sokola pražského. Seznámení se s touto prací a její pochopení je základem pro pochopení samotné činnosti sokolských jednot. Stěžejní teoretickou prací Miroslava TYRŠE jsou *Základové tělocviku*. (Praha, 1875), v nichž podal výklad sokolské tělocvičné soustavy. Prostudovány byly také práce věnující se osobnostem zakladatelů sokolského hnutí. O životě dr. Tyrše psala jeho žena Renáta TYRŠOVÁ *Miroslav Tyrš. Jeho osobnost a dílo*. (Praha, 1934). Vzpomínkovou knihou, která se věnuje Tyršově osobnosti, je práce významného

sokolského činitele Aloise Václava PRÁGRA *Vzpomínky na Dr. Miroslava Tyrše*. (Kolín, 1940). Z novějších prací tohoto typu jsem prostudoval práci Zory DVOŘÁKOVÉ *Miroslav Tyrš–prohry a vítězství*. (Praha, 1989). Osobnosti Jindřicha Fügnera se věnuje V. HAVLÍČEK v práci *Jindřich Fügner, vzor lidství a vlastenectví*. (Praha, 1947). Řadu cenných informací o počátcích sokolského hnutí, o osobnosti Aloise Václava Prágra, zakladatele sokolského dorostu a o jeho vztahu k Tyršovi, se dozvíme v práci Ireny SPLÍTKOVÉ *Život a dílo A. V. Prágra*. (Bakalářská diplomová práce SU Opava, 2000).

Další potřebné informace o vývoji sokolského hnutí v Českých zemích jsem čerpal ze starších prací, především od L. JANDÁSKA *Přehledné dějiny Sokolstva 1862–1889*. (Praha, 1937), dále z práce, která časově doplňuje předchozí titul, napsaná autory L. JANDÁSKEM a J. PELIKÁNEM *Stručné dějiny Sokolstva (1889–1912)*. (Praha, 1946) a konečně z chronologicky navazující práce A. FIKARA *Stručné dějiny Sokolstva 1912–1941*. (Praha, 1947). Tyto publikace obsahují celkem velké množství faktografických údajů, autoři sami prožili část zpracovávaného období, proto se zde objevují i osobní pohledy na některé události. V pracích vydaných v období od roku 1948 do roku 1989 se však s heslem Sokol setkáváme velmi zřídka, mnohdy je zde činnost a význam sokolského hnutí zamlčen úplně. Je to také případ práce Ladislava REITMAYERA *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. (Praha, 1978). To samozřejmě velmi úzce souviselo s tehdejšími politickým a také společenským ovzduším a zaměřením minulého režimu k úplně jiným hodnotám. Podobným případem je práce K. ŠPLÍCHALA *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*. (Praha, 1981), kde autor věnuje sokolskému odboji dosti málo prostoru.

Z nových prací, které se věnují sokolskému hnutí jsem prostudoval knihu Jana NOVOTNÉHO *Sokol v životě národa*. (Praha, 1990). Stěžejní prací pro zmapování přehledu dějin sokolského hnutí je studie autorů Jiřího KÖSSLA, Jana ŠTURMBAUERA a Marka WAICE *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. (Praha, 1999). Zajímavá je také rozsáhlá práce věnující se sokolskému hnutí od vzniku do konce první republiky od autora Marka WAICE *Sokol v české společnosti 1862–1938*. (Praha, 1997), která nám podává nový ucelený pohled na význam sokolského hnutí v českých dějinách. Informace o sokolských letech jsem čerpal z práce Zlaty KOZÁKOVÉ *Sokolské sloty 1882–1948*. (Praha, 1994). Zajímavé jsou také práce, které vypovídají o vztahu prezidentů ČSR T. G. Masaryka a dr. Edvarda Beneše k sokolskému hnutí. Jde zejména o práci A. KREJČÍHO *T. G. Masaryk a Sokol* (Praha, 1947) a od téhož autora je pak další kniha *President Dr. Edvard Beneš Sokolstvu*. (Praha, 1947). Z novějších studií, věnujících se tomuto tématu je to zejména kniha autorky Zory DVOŘÁKOVÉ *T. G. Masaryk–Sokol a dnešek*. (Praha, 1991). Informace o vzniku

sokolských žup, o jejich struktuře a činnosti byly čerpány ze sborníku vydaném k výročí založení první sokolské župy v roce 1884 v Kolíně, který redigoval Vratislav ČERMÁK *Památník Sokolské župy Tyršovy*. (Kolín 1934), do něhož přispěla celá řada autorů. Dějiny Sokolské župy Havlíčkovy byly poprvé nastíněny v práci, kterou redigovali Vilém PELZBAUER a Jan SLAVÍK *Sokoliště v Čáslavi 30. 5.–20. 6. 1926. Župa Havlíčkova*. (Kolín, 1926), do které přispěli také další autoři. Ve sborníku je obsažena především řada faktografických údajů k dějinám župy a sportovní statistiky. Pro zpracování nástinu dějin Sokolské župy Havlíčkovy, do jejíhož svazku náležela od roku 1894 také TJ Sokol Polná, byl stěžejní sborník vydaný k 50. výročí založení této župy v roce 1886, který redigovali Karel TYLLER a František KRÁTKÝ *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. (Kutná Hora, 1938). Z novějších prací, které se zabývají sokolským hnutím, je třeba uvést studii autorů Jana B. UHLÍŘE a Marka WAICE *Sokol proti totalitě 1938–1952*. (UK, Praha, 2001). Jde o kvalitní práci, ve které se autoři věnují velmi fundovaně dějinám sokolského hnutí v době II. světové války a okupace Českých zemí, přes období let 1945–1948. Velmi zajímavé jsou výsledky bádání publikované k období let 1949–1952, kde na základě podrobného výzkumu archivních pramenů Marek Waic popisuje události v ČOS po nástupu komunistů k moci, tzv. „očistu“ Sokola od členů, kteří nesouhlasili se změnou režimu až po přechod sokolů k tzv. socialistické tělovýchově, kdy se jediným vzorem stala sovětská fyzkultura.

Informace obecnějšího charakteru, týkající se dějin a politického vývoje v Českých zemích, kterými byly doplňovány kapitoly o vývoji TJ Sokol Polná jsem čerpal z řady publikací. Pro období existence Rakousko–Uherska jde o publikace těchto autorů: Otto URBANA *Česká společnost 1848–1918*. (Praha, 1982), která je kvalitním a obsáhlým výkladem novodobých českých dějin, dále je to práce Jiřího KŘENA *Konfliktní společnost. Češi a Němci 1780–1918*. (Praha, 1990). Z novějších prací pak bylo čerpáno z práce Josefa KOŘALKY *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914*. (Praha, 1996) a rovněž z knihy Marcely C. EFMERTOVÉ *České země v letech 1848–1918* (Praha, 1998). Všechny tyto rozsáhlé publikace obsahují mj. také informace o vývoji a významu sokolského hnutí a to vždy v kontextu autory zpracovávaného období. Informace o dění v roce 1918, kdy vznikla ČSR byly čerpány z prací několika autorů. Jde o práci Jiřího GALANDAUERA *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. (Praha, 1988), z novějších prací zachycujících převrat v roce 1918 a úlohu Sokola v něm byla použita kniha Antonína KLIMKA *Říjen 1918. Vznik Československa*. (Praha/Litomyšl, 1998). Vývoj v letech 1918–1938, v době existence ČSR je zachycen v práci Věry OLIVOVÉ *První republika* (Praha, 2000) a v práci Antonína KLIMKA *Boj o Hrad*. Díl I. a II. (Praha, 1998). Informace o dění

v tzv. druhé republice, po přijetí mnichovské dohody do vzniku protektorátu, byly čerpány z práce Jana RATAJE *O autoritativní národní stát* (Praha, 1997), vývoj situace v Českých zemích po 15. březnu 1939 je zpracována v díle autorů Jana GEBHARTA a Jana KUKLÍKA *Dramatické a všední dny protektorátu* (Praha, 1996). Pro pochopení událostí v roce 1948 a dalšího vývoje v 50. letech 20. století jsou velmi důležité studie Karla Kaplana, které se vztahují k tomuto období. Jedná se zejména o práce Karel KAPLAN *Nekrvavá revoluce*. (Praha, 1993), dále *Poslední rok prezidenta. Edvard Beneš v roce 1948*. (Praha, 1993). Státní převrat v únoru roku 1948 detailně popisuje v obsáhlé studii Karel KAPLAN *Pět kapitol o únoru*. Brno, 1997.

K politickým procesům, které jsou velmi důležité pro pochopení první fáze komunistického režimu je to společná studie autorů Karla KAPLANA a Pavla PALEČEKA *Komunistický režim a politické procesy v Česko-slovensku*. (Brno, 2001).

Z regionální literatury, zabývající se dějinami města Polné a polenského regionu jsem použil informace z řady publikací. Ucelený pohled na dějiny města poskytuje práce autorského kolektivu vedeného Jiřím ČEJKOU *Polná 1242–1992*. (Brno, 1992), která však obsahuje některé chybné údaje. Ze starších souhrnných prací o Polné je třeba uvést dílo Františka POJMONA *Polná. Popis dějepisný, místopisn a statistický*. (Hradec Králové, 1897). Zajímavé informace k dějinám města Polné a údaje o zdejších spolcích jsou obsaženy v práci Břetislava RÉRYCHA *Polná. Průvodce po městě a okolí*. (Polná, 1927). Především faktografické údaje a data událostí z dějin města obsahuje práce Bohuslava HLADÍKA *Historický kalendář města Polné*. (Polná, 1969). Nejnověji vypracoval přehled dějin města v datech se zaměřením na 20. století ve své práci Jan PRCHAL *Polná ve 20. století*. (Polná, 2006). Řadu informací k dějinám města, kulturní a spolkové činnosti a rovněž údaje o významných osobnostech obsahuje práce Zdeňka JAROŠE *Polná. Kulturně historický průvodce*. (Jihlava, 1989), která vhodně doplňuje staršího „Rérychova průvodce“. Pro seznámení s politickými, hospodářskými a kulturními, dějinami města Polné a širšího okolí jsem prostudoval několik dalších prací. Jedná se zejména o studii Františka HOFFMANNA *Z počátku průmyslu a dělnického hnutí na Jihlavsku*. (Havlíčkův Brod, 1965). Vystěhovalectvím z Polné se zabývá studie Jaroslavy HOFFMANNOVÉ *Vystěhovalectví z Polné do severní Ameriky ve druhé polovině XIX. století*. (Havlíčkův Brod, 1969). Dále obsáhlou práci Ivana PFAFFA *Obrozenecké společnosti na Vysočině. Příspěvek k sociální stratifikaci lidového národního hnutí 1800–1850*. (Praha, 1995). Jsou zde také informace o významných osobnostech regionu, z nich řada působila také v sokolském hnutí. Pro pochopení postojů polenských občanů k Židům je velmi přínosná studie Jiřího KOVTUNA

Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera. (Praha, 1994). Velké množství důvodů proč zaujímal negativní postoje k Židům a předsudků, které se objevily při zjištění vraždy Anežky Hružové z Věžničky, se objevily v roce 1938, když někteří členové polenského Sokola žádali demonstrativní vyloučení Židů z veřejného života.

Významným osobnostem a polenským rodákům se ve svých pracích dále věnovali zejména: Břetislav RÉRYCH v knize *Rodáci a obyvatelé města Polné.* (Polná, 1935), v této práci je však mnoho nepřesných údajů a chyb. Některé z těchto chyb opravil a o významných občanech města Polné a okolí nejnověji psal ve své práci Jan PRCHAL *Biografický slovník Polenska.* (Polná, 2003). Osobnosti významného kulturního pracovníka a spolkového činovníka se věnoval Zdeněk JAROŠ v knize *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné).* (Polná, 2000). Informace o osobnostech působících v TJ Sokol Polná byly čerpány také z diplomových prací. Jedná se zejména o práci Libuše BOCKSCHNEIDEROVÉ *Literární místopis Polné.* (PedF UP Olomouc, 1973), dále o zajímavou diplomovou práci Zdeňky BUŽGOVÉ *Literární osobnosti Polné v 19. století.* (FF MU Brno, 1992) a bakalářskou diplomovou práci Miroslava URBÁNKA *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině.* (FPF SU Opava, 1999). Informace o těch členech TJ Sokol Polná, kteří působili zároveň v ochotnickém spolku, jsem čerpal z prací Bohuslava HLADÍKA *180. let ochotnického divadla v Polné.* (Polná, 1978), která obsahuje množství kvalitně zpracovaných údajů z dějin všech polenských ochotnických spolků, a dále z diplomové práce Ilony PONOCNÉ *Amatérské divadlo v Polné.* (PedF ZU Plzeň, 2000), ve které však má autorka mnoho nepřesných údajů a faktických chyb.

Z článků a studií, které jsou buď součástí pamětních sborníků nebo jsou obsaženy v sokolských časopisech, bylo použito množství informací týkajících se především dějin sokolského hnutí. Otázkami vzniku a vývoje ústřední a župní organizační struktury se ve svých člancích zabývali mnozí autoři. Patří k nim zejména studie Vratislava ČERMÁKA *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského,* která vyšla v Památníku Sokolské župy Tyršovy (Kolín, 1934), na stranách 5–12, dějinami a vývojem sokolského hnutí na Moravě se zabýval Ctibor HELCELET ve svém článku *Příspěvek k dějinám Sokolstva na Moravě,* který vyšel v Památníku Sokola Pražského (Praha, 1883). O založení sokolského dorostu a cvičení učňovské mládeže psal jeho zakladatel Alois Václav PRÁGR v článku *K otázce učňovské a k výchově dorostu sokolského,* který vyšel v Praporu, roč. I/1902 na straně 77, dále psal A. V. PRÁGR o sokolských orgánech v člancích *S. S. S.,* kde se zabýval Svazem slovanského sokolstva a jeho významem, ve Sborníku Sokolském z roku 1913 a straně 109 a *50. let*

Č. O. S., který vyšel ve Věstníku Sokolské župy Tyršovy v roce 1936 na stranách 14–148. O problematice ženského tělocviku a o postavení žen v sokolském hnutí psala Jana HELLICHOVÁ v článku *Z bojů za rovnoprávnost žen v Sokole*, vyšlo v Památníku Sokolské župy Tyršovy (Kolín, 1934) na stranách 44–46. Další informace o vývoji Sokolské župy Havlíckovy a o TJ Sokol Polná byly získány z článků, obsažených v památníku k 50. výročí založení župy *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*, (Kutná Hora, 1938). Jedná se zejména o: k dějinám župy stěžejní práci Karla TYLLERA *50 let sokolské župy Havlíckovy 1886–1936*, na stranách 9–57, která je hodně faktografická, můžeme říci, že jde spíše o jakýsi výčet událostí, než o odbornou studii, dále od Františka HUTAŘE *Vzdělávací činnost Havlíckovy župy (1886–1936)* na stranách 141–157, o branné výchově v župě psal Otakar MED v článku *Naše branná výchova* na stranách 138–140, založení a vývoji sokolského župního časopisu se věnoval František KRÁTKÝ v článku *Župní věstník a tisk* na stranách 182–183, o zakládání a výstavbě letních cvičišť v jednotách sdružených v Havlíčkově župě psal František ŠONKA v článku *Letní cvičiště* na stranách 205–207. Tyto studie obsahují řadu zajímavých informací, psali je vesměs funkcionáři župy, kteří velmi dobře znali záležitosti, které zde popisují. Přesto je nutné přistupovat k jimi publikovaným údajům a informacím kriticky a ověřovat je v dalších pramenech.

Jak jsem se zmínil již v úvodu, dějiny TJ Sokol Polná nebyly souhrnně v odborné literatuře do roku 2002 zpracovány. Dějinám polenského Sokola a sokolského hnutí na Českomoravské vrchovině se věnuje studie Miroslava URBÁNKA nazvaná *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednotka Sokol Polná v letech 1869–1949*. (Polná, 2003). Autor zde poprvé mapuje podrobněji dějiny polenské jednoty na základě podrobného pramenného výzkumu a na základě studia odborné literatury. Uvedená studie vychází z autorovy diplomové práce, obhájené v roce 2002 na PedF UJEP v Ústí nad Labem. Dějiny sokolské jednoty zpracoval v kontextu dějin Havlíckovy sokolské župy a v kontextu dějin Československé obce sokolské. Dopracoval je až do roku 1949, kdy došlo k ideové přeměně Sokola. Jednota však v Polné působila až do roku 1953.

Dějiny sokolského hnutí v Polné se před Miroslavem Urbánkem zabývali Sonja SÁZAVSKÁ a Jan PRCHAL v článku *Tělocvičná jednotka Sokol Polná*, který vyšel ve sborníku *Polensko*, roč. V.–VI. v letech 1996–1997. Autoři zde předkládají nástin dějin polenské jednoty v kontextu dějin sokolského hnutí v Českých zemích, ale bohužel řadu velmi důležitých údajů o činnosti Tělocvičné jednoty Sokol Polná nezmiňují. Z regionálních sborníků a vlastivědných časopisů byly čerpány další informace, týkající se především významných osobností působících v TJ Sokol Polná. Tak Jaroslava HAJNOVÁ a Zbyněk

LÁZNIČKA zavzpomínali na své rodiče v článku *Josef a Marie Lázníčkoví. Vzpomínka na významné polenské občany*. Polensko, roč. IV/1997, č. 2 na stranách 19–21 na Josefa Lázníčku, župního pokladníka a člena správního výboru TJ Sokol Polná, dále Ivan PFAFF psal o národním buditeli, vlasteneckém politikovi a spolkovém pracovníkovi v Polné starostovi Antonínu Pittnerovi v článku *Antonín Pittner–neznámý lidový buditel.*, který vyšel v Českém lidu, 53/1966 na stranách 1–18. Karel SÁZAVSKÝ vzpomínal na náčelníka TJ Sokol Polná a místonáčelníka V. okrsku Havlíčkovy župy Václava Škarku, který zahynul v koncentračním táboře v Osvětimi v článku *Nevrátil se, ale žije s námi. Václav Škarka*, který vyšel ve Svobodném Havlíčkově Kraji, roč. II/1946, č. 10 ze dne 7. března 1946. Miroslav URBÁNEK psal o vlastivědném a kulturním pracovníkovi, který byl sokolským funkcionářem MUDr. Karlu Tureckém v článku *MUDr. Karel Turecký–spolkový pracovník, muzejník a regionální historik v Polné na Českomoravské vrchovině*, publikovaném ve Vlastivědném věstníku moravském, roč. LIII/2000, č. 2., na stranách 181–184. Tentýž autor psal o muzejní a spolkové pracovníci prof. Květě Rérychové v článku *Za prof. Květou Rérychovou*, který vyšel ve Vlastivědném sborníku Vysočiny, oddíl věd společenských, roč. XII/2000, na stranách 329–331. Urbánek se zabýval také dalšími osobnostmi polenského Sokola. Václavu Škardovi, náčelníkovi jednoty, který zahynul v koncentračním táboře Osvětim věnoval článek *Sokolský a muzejní pracovník v Polné učitel Václav Škarka. (Vzpomínka k 60. výročí úmrtí)*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XIII/2002, s. 262–264. Ve Vlastivědném sborníku Vysočiny publikoval článek, ve kterém připomněl MUDr. Antonína Šafaříka, starostu jednoty v době, kdy se v Sokole řešila tzv. židovská otázka. Jde o jubilejní článek *Vzpomínka na MUDr. Antonína Šafaříka, lékaře, spolkového, sportovního a osvětového pracovníka. (100. výročí narození)*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XIV/2004, s. 182–184. Šafařík, který se projevil ve vypjaté době druhé republiky jako charakterní člověk, odmítl vyloučit Židy z polenského Sokola. Sérii článků o osobnostech polenského Sokola uzavírá práce autorů Miroslava URBÁNKA a Marty VOMELOVÉ, nazvaná *Malé ohlédnutí za Eliškou Škarkovou, roz. Rérychovou, muzejní, spolkovou a sportovní pracovníci v Polné. (100. výročí narození)*. Byla publikována ve Vlastivědném sborníku Vysočiny, oddíl věd společenských, roč. XIV/2004, s. 181–182.

Informace o významných představitelích a osobnostech sokolského hnutí, české a československé politické scény, kulturního, spolkového a hospodářského života byly dále čerpány ze slovníků, encyklopedií a další obecné literatury. Ta je sepsána v podrobném přehledu použitých pramenů a literatury. Jedná se zejména o práci Milana CHURAŇE a kolektivu *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. (Praha 1994), o práci Josefa TOMEŠE *Slovník*

k politickým dějinám Československa 1918 – 1992. (Praha 1994) a o obsáhlý naučný slovník Libora VYKOUPILO *Slovník českých dějin*. (Brno 2000). Při studiu sokolského hnutí a jeho dějin jsem využil také literaturu o pramenech a bibliografii k Sokolu. Jedná se zejména o tyto studie: článek Jitky BERANOVÉ *Sokolské knihovny a bibliografie*. In: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, s. 215–220. Dále o studii Květoslavy ŠTURSOVÉ *Sokolská dokumentace v Tyršově muzeu tělesné výchovy a sportu v Praze–NM*. In: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, s. 208–214.

Všechny tyto studie a články jsou psány na různé úrovni a v odlišné kvalitě. Údaje v některých z nich nejsou přesné a je proto vhodné je ověřit v další literatuře nebo, pokud je to možné, přímo v archivních pramenech.

I. Sokolské hnutí a jeho význam v tělovýchovném, společenském, kulturním a politickém životě Českých zemí

Počátky sokolského hnutí, které se později stalo velmi významnou složkou veřejného života Českých zemí, spadají do 2. poloviny 19. století. Nacionální citění, ovládající v té době velkou část Evropy, přineslo české národní obrození. Pád absolutismu, snahy směřující k určitému naplnění českých politických, a také národních požadavků a jisté úspěchy v hospodářské a ekonomické oblasti vyvolaly u českého obyvatelstva potřebu demonstrovat své státoprávní a kulturně politické postoje. Stalo se tak způsobem, jehož vyjádřením byla mj. od počátku šedesátých let 19. století intenzivní činnost spolková, společenská a profesní. Rozmach spolkového hnutí v této době však není typický pouze pro český národ, obdobný proces probíhal rovněž v dalších částech habsburské monarchie.

Po přijetí spolkového zákona v roce 1867, tedy od konce šedesátých let 19. století, se staly spolky velmi důležitou součástí veřejného, hospodářského, kulturního a také politického života. Zejména pokud přihlédneme ke skutečnosti, že zdaleka ne všichni občané se, vzhledem k tehdy platnému volebnímu systému, mohli aktivně podílet na politickém dění. Právě ve spolkovém životě, především díky prominentním čestným členům, byl možný kontakt řadových členů spolku s významnými osobnostmi veřejného a politického života města, regionu, země. Tímto způsobem bylo také, do určité míry, možné provádět tzv. „lobbystické“ prosazování politických zájmů. V době, kdy se informace nešířily pomocí masových komunikačních systémů tak rychle, jak je tomu dnes, přinášel spolkový život občanovi dosti významnou možnost účastnit se veřejného dění. Navíc bylo už samo členství ve spolcích velmi prestižní společenskou záležitostí.

Vznik tělocvičného spolku Sokol v lednu roku 1862 byl tedy spojen s rozvojem moderního českého spolkového hnutí. To bylo projevem probouzející se občanské aktivity, která výrazně přispěla k formování veřejného života a často nahrazovala dosud neexistující politické zázemí. A to platilo tím spíše, že v čele sokolského hnutí stáli především představitelé pokrokové a demokratické části české společnosti. Právě zmíněná skutečnost vedla k tomu, že se sokolské hnutí stalo jakýmsi „mobilizujícím“ prvkem širokých vrstev národa. Založením a rozvíjením se činností Sokola vstoupila tělesná kultura a sport v novém pojetí do vytvářející se novodobé české průmyslové společnosti jako jeden z jejích důležitých prvků. Význam sokolského hnutí tkvěl v neposlední řadě také v tom, že Sokol, jako první tělocvičný spolek

a na dlouhou dobu jediný, nabídl prakticky všem vrstvám české společnosti možnost tělesného rozvoje osobnosti, možnost věnovat se veřejnému cvičení, tělesné kultuře i duchovní stránce osobnosti. Budování Sokola, jako „národní“ organizace již od samého prvopočátku, zajistilo tomuto spolku masovou členskou základnu, velkou podporu široké veřejnosti. Vytvořilo ze sokolské obce korporaci mimořádného významu, umožnilo tak její důležité postavení v české a později v československé společnosti.

1. Stručný nástin vzniku a vývoje sokolského hnutí v letech 1862 - 1952

V první polovině 19. století se o tělocvik zajímala především šlechta a také zámožnější měšťanstvo. Naopak rakouská vláda a katolická církev neměly zájem na jeho masovém rozšíření. Od třicátých let 19. století se začalo cvičit v soukromých tělocvičných ústavech.¹⁾ Veřejný spolkový tělocvik byl zakázán, rakouská vláda s výhradami povolovala pouze zvláštní soukromé, případně zemské ústavy. V těchto ústavech se cvičilo především podle Lingova²⁾, nebo Ling–Rothsteinova systému. První ortopedický ústav zřídil roku 1839 v Praze lékař Johan J. Hirsch. Pracoval a vedl cvičení ve Spálené ulici podle Lingovy metody. Ve svém snažení však neuspěl, a tak ústav předal roku 1842 Rudolfovi von Steppany, žákovi Ernsta Eiselena, spoluzakladatele německého tělovýchovného systému. Rudolf von Steppany seznámil Prahu jako první s tzv. německým turnerským systémem.³⁾ V roce 1845, po odchodu Rudolfa von Steppanyho do Vídně na Tereziánskou rytířskou akademii, převzal vedení na krátkou dobu Gustav F. Stegmeyer. Jeden z jejích stipendistů, Jan Malypetr, se po praxi ve Vídni vrátil do Prahy a založil tělocvičný ústav v Panské ulici, který se stal brzy proslulým.⁴⁾ V roce 1849 byl Jan Malypetr jmenován místodržitelstvím prvním českým učitelem tělocviku na staroměstském gymnáziu. V zimě vedl cvičení v tělocvičně, kde se cvičilo především na bradlech, hrazdě a koni, dále využíval i kruhy, kozu a žebříky. V létě dával přednost pohybu na cvičišti. Součástí všech těchto cvičení byl také běh a chůze.⁵⁾ V polovině čtyřicátých let 19. století vznikl v Praze nový Ortopedický ústav MUDr. Josefa Seegeny, který pak převzal roku 1848 Ferdinand Schmidt. V letech 1845–73 pracovala v Praze i tzv. „přírodnická nemocnice“ MUDr. Jana Spotta, docenta ortopedie a hydroterapie na pražské univerzitě, kde se léčilo především přírodními silami: zejména vodou, vzduchem a sluncem spolu se švédskou gymnastikou.⁶⁾ Významné je také to, že tu cvičily rovněž ženy a dívky. Další důležitou osobou patřící k českým průkopníkům tělocviku byl notář Adolf Hájek.⁷⁾ Ten působil nejprve v ústavu u Steppanyho, později, v roce 1845, se stal cvičitelem u MUDr. Josefa Seegeny. V roce 1847 se Hájek podílel na založení česko–německého Akademického tělocvičného spolku, který však již v revolučním roce 1848 zanikl. S nástupem Bachova absolutismu byl tělocvik opět zatlačen do soukromých tělocvičen a ortopedických ústavů.

Teprve až po pádu tzv. Bachova absolutismu v roce 1859 nastalo určité uvolnění národnostní a politické, které umožnilo zakládat spolky různého zaměření. Tato sdružení

v jistém smyslu „mobilizovala“ národní vědomí obyvatel a přispívala tak významnou měrou k rozvoji národního hnutí.

V červnu roku 1861 došlo v Praze v ústavu F. Schmidta k pokusu o založení nového, česko-německého tělocvičného spolku. Ten však nakonec, především pro neshody finančního rázu, ustaven nebyl. Proto začali čeští zástupci, za vedení Jindřicha Fügnera a PhDr. Miroslava Tyrše, urychleně připravovat vytvoření nového, čistě českého tělocvičného spolku. Tímto spolkem se nakonec stala „Tělocvičná jednota pražská Sokol“. Její ustavující valná hromada se konala dne 16. února 1862 v tělocvičně Jana Malypetra za účasti sedmdesáti pěti osob a byl na ní mj. zvolen první správní výbor jednoty.⁸⁾ Ve stejné době založili Němci v Praze svůj Pražský mužský turnerský spolek (Prager Männer Turverein). Vůdčí osobností českého Sokola se stal PhDr. Miroslav Tyrš.⁹⁾ V roce 1862 byl zvolen do placené funkce náčelníka. Měl rozhodující podíl na ideové, metodické a také organizační činnosti Sokola. Vyvrcholením jeho odborně tělovýchovné a organizátorské činnosti se stal I. sokolský slet, uskutečněný v roce 1882 v Praze, který založil tradici hromadných tělovýchovných vystoupení Sokola. Konal se na Střeleckém ostrově v Praze a Tyrš jej osobně řídil.¹⁰⁾ Základní Tyršovou teoretickou prací, ve které podal výklad sokolské tělocvičné soustavy, byla kniha „Základové tělocviku“. ¹¹⁾ V Sokole se od jeho založení cvičilo na nářadí, prostrná, pořadová, běh, skoky, zápas a šerm. Cvičení bylo doplňováno rozsáhlou a mezi členy spolku velmi oblíbenou výletní činností. Přestože se zpočátku cvičilo hlavně v tělocvičnách a Tyrš do své soustavy ostatní cvičení až na výjimky nezařadil, neuzavřel výčet tělesných cvičení, ale právě naopak vybízel k jejich obohacování. Pod jeho vedením se pak vytvořily i základy sportovní gymnastiky, atletiky, turistiky a branných činností. Již v šedesátých letech 19. století se v Sokole pěstovala lehká atletika, v některých jednotách také plavání a veslování. Někteří Tyršovi následovníci však sport odmítali a zvláště od osmdesátých let 19. století se většina sportovních odvětví začala rozvíjet mimo sokolskou organizaci.¹²⁾

Se vznikem spolku Sokol jsou spojeny rovněž počátky organizované tělesné výchovy žen. První samostatný ženský tělocvičný spolek, který nesl název „Spolek paní a dívek pražských“, vznikl již v roce 1869.¹³⁾

V průběhu šedesátých let 19. století začaly vznikat nové sokolské jednoty v ostatních českých městech a obcích. Proto se brzy objevila myšlenka založit celonárodní sokolskou organizaci, ale rakouské úřady ji až do roku 1889 nedovolily vytvořit. Tyrš se tedy snažil vytvořit pojitko mezi jednotami alespoň vydáváním ročních statistických přehledů o stavu všech jednot. Jejich součástí byly také pokyny pro cvičební činnost. Vysílal cvičitele do jednot, organizoval výlety

a veřejná vystoupení v různých místech, aby tak přispěl ke stmelení sokolského hnutí.¹⁴⁾ Ani nadále nemělo sokolské hnutí v habsburské monarchii jednoduchou pozici. V roce 1868, v době řečnických táborů a lidových poutí, byl Sokol pod policejním dohledem. To však sokolům nezabránilo účastnit se politických a národnostně orientovaných protestů proti dualismu, slavnosti položení základního kamene Národního divadla v Praze, založení spolku Slovanská lípa apod. Také členská základna sokolského hnutí rostla. V roce 1871, tedy devět let po založení Sokola, existovalo 131 jednot.¹⁵⁾ Poměrně velký útlum, po počátečním velkém rozmachu, prožilo sokolské hnutí v sedmdesátých letech 19. století. Souvisel jednak s krizí české politiky po nepřijetí tzv. fundamentálních článků, jednak s finančním úpadkem a hospodářskou krizí, která postihla habsburskou monarchii a začala krachem na vídeňské burze v květnu 1873. Mnohé jednoty v té době zanikly, jiné se přeměňovaly na tehdy populární hasičské spolky. Sokolové v té době trpěli nedostatkem finančních prostředků na činnost, nepřízní rakouských úřadů a v důsledku toho dosti razantním úbytkem členů a zánikem některých jednot. Sokolstvo zakolísalo tak silně, že dne 15. prosince 1876 musel Tyrš dokonce zastavit vydávání časopisu „Sokol“, založeného v roce 1871.¹⁶⁾ Krizi sokolského hnutí se však podařilo na začátku osmdesátých let 19. století překonat. Svědčí o tom mj. úspěšná příprava a průběh I. všesokolského sletu v roce 1882, který byl zároveň jubilejní slavností k 20. výročí založení této organizace.¹⁷⁾

V roce 1884 mělo sokolské hnutí již 137 jednot se 17 424 členy. Nezmizela ani snaha o vytvoření vyšších organizačních celků sokolského hnutí, ve kterých by se spojily dosud izolované jednoty. Časopis „Sokol“ uveřejnil v červenci 1884 výzvu, aby se sokolské jednoty sdružovaly do větších oblastních útvarů. Ty byly označovány podle Tyrše jako „župy“. Když pražské místodržitelství schválilo návrh župních stanov, byly ještě do konce roku 1884 založeny tři sokolské župy: Tyršova župa v Kolíně, východočeská v Hradci Králové a středočeská na Smíchově. Čtyři roky poté, v roce 1888, již působilo v Čechách deset žup a na Moravě méně početné sokolské jednoty spolupracovaly úžeji již od roku 1872. Formálně se ustavila také rozlohou velická Moravská župa v roce 1886.¹⁸⁾ V roce 1889 se konečně podařilo v Čechách vytvořit Českou obec sokolskou (ČOS), organizaci „zastřešující“ celé hnutí v Čechách. Následně pak vznikla v roce 1892 Moravsko-slezská obec sokolská. Obě sokolské obce se nakonec v roce 1904 sloučily v jednu organizaci a přijaly jednotný název Česká obec sokolská.¹⁹⁾ Prvním starostou ČOS se stal JUDr. Jan Podlipný,²⁰⁾ prvním náčelníkem ČOS byl zvolen JUDr. František Čížek. Později stály v čele ČOS dlouhá léta další osobnosti, a sice JUDr. Josef Scheiner jako starosta a JUDr. Jindřich Vaníček jako náčelník. Krátce po svém ustavení uspořádala ČOS v červnu 1889 první zahraniční zájezd sokolů, na

tělocvičné závody francouzských gymnastů do Paříže. Vláda zájezd zakázala, sokolové však přesto v počtu 137 osob jeli a sokolská družstva získala v závodech první tři ceny.

O orientaci a činnosti ČOS rozhodovaly valné sjezdy, kterých se konalo do I. světové války celkem šest. Do roku 1918 uspořádala ČOS také šest všesokolských sletů, a to v letech 1882, 1891, 1895, 1901, 1907 a 1912.²¹⁾ Slety napomáhaly nejen rozvoji sokolského hnutí, které získávalo také značný ohlas mezi Čechy žijícími v zahraničí, ale i posilování českého patriotismu. Sokolské jednoty vznikaly ve Slovinsku, na území Polska, v Rusku, Bulharsku, Srbsku, ale i ve Francii, USA a některých rakouských městech. Rozvíjela se také organizace hnutí. V roce 1896 bylo povoleno ustavení Svazu českoslovanského sokolstva, sdružující Českou a Moravsko-slezskou obec sokolskou a župu Dolnorakouskou. Roku 1897 vstoupila ČOS do Evropské tělocvičné unie a koncem téhož roku vznikla ve Spojených státech amerických druhá česká ústřední sokolská organizace „Župa Fügner-Tyršova“ se sídlem v Chicagu. V dubnu 1898 se konalo první veřejné cvičení ženských odborů v Sokole Pražském, v červnu 1903 byl uspořádán zájezd sokolů do Lvova, jehož se zúčastnilo 500 členů. V květnu 1904 se závodní družstvo ČOS zúčastnilo tělocvičné slavnosti francouzských gymnastů v Arrasu, kde získalo prvenství, v červenci se konal zájezd do Lublaně, jehož se zúčastnilo 1 500 členů. Roku 1908 byl založen Svaz slovanského sokolstva (SSS), jehož členy byly Česká obec sokolská, Svaz chorvatského sokolstva a Svaz slovinského sokolstva; později se do Svazu přihlásili Bulhaři, Poláci a Srbové, v roce 1912 také Rusové. VI. všesokolský slet v roce 1912 byl zároveň prvním sletem tohoto svazu.²²⁾

Po vypuknutí I. světové války se ještě zvýšilo národnostní napětí v Rakousku-Uhersku. Část vojáků, kteří většinou pocházeli z některé ze slovanských zemí habsburské říše, přecházela k dohodovým vojskům. Mezi nimi bylo velké množství příslušníků Sokola. Celé hnutí bylo proto v době války postiženo ze strany rakouských úřadů perzekucí svých činitelů, obviňovaných zpravidla z velezrady nebo z protistátní činnosti. Vedení ČOS a také sokolských žup pracovalo pod policejním dozorem. Rakouské orgány nakonec již v listopadu roku 1915 rozpustily ústředí ČOS a nařídily zablokování části jejího majetku. Aktivita sokolského hnutí byla velmi omezená už odchodem velkého počtu mladých mužů na frontu, některé jednoty během války téměř nevyvíjely činnost.²³⁾ Po rozpuštění ústředí hnutí skomíralo. Sokolská myšlenka a činnost se však začala rozvíjet v nově vznikajícím zahraničním vojsku, v čs. legiích, které přispěly ke vzniku samostatné ČSR. S blížícím se koncem I. světové války se postupně zvyšovala také aktivita sokolských jednot v rakousko-uherské monarchii a v roce 1918 se intenzivně připravovalo obnovení České obce sokolské.²⁴⁾

V roce 1918 se sokolská organizace začlenila s vysokým kreditem do nově vzniklé Československé republiky jako „masový“ tělovýchovný spolek, který měl dobré jméno u většiny obyvatel nového státu. Již v roce 1920 měla Československá obec sokolská celkem 562 651 členů. K výraznému nárůstu členské základny Sokola přispěla jednak vyhraněná nacionální orientace ČOS, jednak všeobecně známé protirakouské postoje jejího členstva za I. světové války, a to včetně vedoucích činovníků korporace.²⁵⁾ Starosta ČOS JUDr. Josef Scheiner²⁶⁾ se už v roce 1915 podílel na vytvoření odbojové organizace, tzv. Maffie. Díky svému podílu na rezistenci bylo vedení Sokola na vyhlášení samostatné republiky připraveno. Už v září roku 1918 se uskutečnila důvěrná porada starostů pražských sokolských jednot, na které se hovořilo mj. o možnosti brzkého státního převratu a také o účasti členů Sokola na tomto aktu.²⁷⁾

Dne 28. října 1918 se sešlo vedení ČOS a rozhodlo o ustavení Ústředí sokolské stráže pod vedením náčelníka JUDr. Jindřicha Vaníčka. Téhož dne večer se konala porada zástupců ČOS s představiteli DTJ, studentů a pražského policejního ředitelství, na kterém se přítomní dohodli o rychlém vytvoření Národní stráže, v jejímž čele pak stanul dr. Jindřich Vaníček. Vytvoření Národních stráží bylo nezbytnou podmínkou pro upevnění vlastní existence republiky ve dnech bezprostředně po převratu. Nový stát musel bezodkladně zajistit ostrahu skladů potravin, surovin a jiných objektů. Bylo tedy nezbytně nutné dobře zabezpečit fungování dopravy a komunikací, zabránit rabování a krádežím. Přitom nově vzniklá Československá republika zcela postrádala armádu; policii a četnictvo bývalého habsburského mocnářství tehdy česká veřejnost již vůbec nerespektovala. Prakticky jedinou silou, která volně disponovala dosti početným a také disciplinovaným členstvem, měla velmi dobrou organizaci a těšila se úctě veřejnosti, byl v prvních převratových dnech Sokol.²⁸⁾ Proto sokolové ve spolupráci se členy Svazu DTJ, skauty a studenty plnili v této době v Praze a dalších městech funkci pořádkových sil. Měli podpořit stabilitu nové moci a chaosu. Jejich úkoly, které v té době vykonávali, byly opravdu velmi rozsáhlé. Jednak odzbrojovali zbytky rakouských, maďarských a rumunských jednotek, které zastihl konec války v Čechách, jednak chránili sklady potravin, dalšího zboží a surovin, zbrojnice, dále prostory vlakových nádraží (zejména u klíčových tratí), hospodářské, průmyslové a další, tzv. strategické objekty. Národní stráže působily sice velmi krátce, do 9. prosince 1918, kdy byly urychleně střídány nově se formujícími jednotkami vojska, policie a četnictva Československé republiky, ale jejich přínos pro velmi důležitou počáteční vnitřní konsolidaci mladé republiky byl značný.²⁹⁾ Národní stráže odvolal jejich velitel JUDr. Jindřich Vaníček³⁰⁾ a nařídil jim složit veškeré zbraně. Také starosta ČOS nezůstal při budování nového státu stát stranou. JUDr. Josef

Scheiner se stal členem Národního výboru a byl v listopadu 1918 jmenován vrchním správcem česko-slovenských vojsk. Zapojil se také do politického dění, když zasedal v letech 1918–1920 jako poslanec v Národním shromáždění.³¹⁾

Na přelomu let 1918–1919 nebyla situace v Československé republice ještě zdaleka stabilizovaná, především v oblastech s převahou německého obyvatelstva, na Těšínsku a na Slovensku. Proto začalo vedení ČOS už v tomto období budovat Pluky stráže svobody – menší, polovojenské sbory složené ze sokolských dobrovolníků, které se např. zúčastnily bojů proti vojákům Maďarské republiky rad v roce 1919. Zásluhy členů Sokola o budování státu posílily prestiž této organizace u velké většiny české společnosti i jisté politické ambice vedení ČOS.³²⁾ Svoji činnost obnovila ČOS již v říjnu roku 1918. Ve všech sokolských župách pak probíhaly valné hromady, které volily nové činovníky. První schůze výboru ČOS se konala už 2. února 1919. Podle nových stanov z roku 1914 byla poprvé zvolena také náčelnice ČOS, kterou se stala Milada Malá,³³⁾ která pak působila v této funkci plných dvanáct let, až do roku 1931.

V roce 1920 došlo k vytvoření Československé obce sokolské, valný sjezd se sešel v roce 1920 a 1924. V čele Sokola stál až do roku 1932 JUDr. Josef Scheiner, Tyršův žák a spolupracovník. Po jeho smrti ho ve funkci starosty ČOS vystřídal MUDr. Stanislav Bukovský. Vlastní tělovýchovnou činnost měly na starosti cvičitelské sbory mužů a žen, které se scházely dvakrát do roka a volily ze svého středu náčelnictvo ČOS. Do roku 1931 zastával náčelnickou funkci Jindřich Vaníček, po něm ji převzal Agathon Heller. V roce 1933 však Agathon Heller odstoupil a na jeho místo byl zvolen JUDr. Miroslav Klinger. Dále se v roce 1931 stala náčelnicí ČOS Marie Provazníková, která vystřídala v této funkci dlouholetou činovnici Miladu Malou.³⁴⁾ Tělocvičná činnost se neustále zkvalitňovala a rozšiřovala, během dvacátých let 20. století se v sokolském hnutí prosadilo táboření, později se rozšířil tenis a plavání. Zejména mezi mladými vzrůstal zájem o zimní sporty, především o bruslení a lyžování. Během existence ČSR proběhly celkem čtyři všesokolské slety, a sice v letech 1920, 1926, 1932 a v předválečném, pro republiku krizovém, roce 1938.³⁵⁾

Vedle činnosti tělovýchovné věnoval Sokol také velkou pozornost duševnímu rozvoji členstva. Vzdělávací činnost členů sokolského hnutí zabezpečoval vzdělávací sbor řízený předsednictvem ČOS. Základem vzdělávací činnosti členstva byla především všestranná péče o knihovny, archivy a tisk. Hnutí vydávalo časopisy „*Sokol*“, při kterém začala v roce 1886 vycházet jako odborné periodikum „*Knihovna cvičitelů sokolských*“, dále pak velmi oblíbený a rozšířený „*Věstník sokolský*“ a „*Sborník sokolský*“, který již od roku 1883 garantoval Alois

Václav Prágr³⁶⁾ z Kolína. Velmi oblíbené bylo ochotnické divadlo. V sokolských jednotách se hrálo jak ochotnické, tak loutkové divadlo. Sokolská divadelní představení velmi brzy pevně zakotvila hlavně v kulturním životě vesnic a malých měst.³⁷⁾ Sokolské jednoty měly své vlastní knihovny, hudební odbory, později i biografy.

Rozvoj sokolské činnosti umožňovala také velmi dobrá materiální základna korporace, zdaleka největší ze všech tělovýchovných organizací. V roce 1934 měla více než polovina jednot vlastní tělocvičnu. Každoroční příjmy a výdaje ČOS se většinou pohybovaly mezi 1 až 2 miliony Kč a dokonce i za hospodářské krize vydělala ČOS na IX. všesokolském sletu zhruba 10, 5 miliónů Kč. Hlavním zdrojem příjmů byly členské příspěvky, jejichž výše se pohybovala od 10 – 70 Kč na člena. Další finance plynuly do pokladny ČOS z jejího vlastního podnikání. Byly to příjmy především z provozování hotelů, plováren, nakladatelství a biografů, ale také ze subvencí státu a z četných darů od různých podniků i jednotlivců.³⁸⁾ Tělesná kultura zaujímal v životě první republiky dosti významné místo a práce v této oblasti se u široké veřejnosti těšila poměrně vysoké společenské prestiží.

Druhou polovinu třicátých let 20. století poznamenala válečná hrozba, a to se promítlo i do činnosti sokolského hnutí. Od roku 1935, mj. rovněž v souvislosti s politickým vývojem v sousedním hitlerovském Německu, se stoupající aktivizací německého obyvatelstva v čs. pohraničí a s výsledky voleb do čs. parlamentu, byla v sokolských jednotách zaváděna vojenská pořadová cvičení a zvýšil se důraz na brannou výchovu. Ve většině měst a obcí Československé republiky spolupracovali členové jednot s Civilní protileteckou obranou. Pokračující obavy z vojenského napadení ČSR vedly k zakládání branných odborů v jednotách a k užší spolupráci sokolů se Svazem důstojnictva v záloze a s čs. armádou. Koncem třicátých let 20. století se ale podmínky pro veškeré akce a podniky pořádané sokolskou organizací neustále zhoršovaly.³⁹⁾

Obrovskou manifestací připravenosti, ochoty a odhodlání bránit Československo před vojenským napadením Německem se stal X. všesokolský slet v Praze. Proběhl ve dnech 2. až 6. července 1938 a ohlasy na něj v českém i zahraničním byly vesměs velmi pozitivní. Kriticky jej, celkem pochopitelně, hodnotil zejména německý tisk. ČOS a celá sokolská organizace dávali po celý rok 1938 zcela jasně najevo, že jsou pro svobodu a nezávislost republiky schopni velkých obětí. Prakticky to dokázali jak v květnové částečné, tak v zářijové všeobecné mobilizaci. Účast sokolských branců na obou mobilizacích byla velmi vysoká, podobně jako jejich morálka, kterou výrazně přispívali proti šířícímu se defétismu. V období

mezi 20. červnem a 12. zářím 1938 věnovalo 179 sokolských jednot ČOS na fond obrany státu celkem 173 544 Kč.⁴⁰⁾

Po mnichovském diktátu a po okleštění hranic Čs. republiky začali jednat zástupci sportovních a tělovýchovných organizací o sjednocení naší tělovýchovy a sportu. Výsledkem těchto jednání bylo vytvoření Jednotného výboru čs. sportovců dne 11. října 1938. Hlavní složku jeho členů tvořili především funkcionáři Československého olympijského výboru a funkcionáři Československého všesportovního výboru. Zástupci tělovýchovných organizací ohlásili dne 14. října 1938 vytvoření tzv. Svazu občanské pohotovosti.⁴¹⁾ Koncem roku 1938 zasáhla do jednání o dalším sjednocení čs. vláda. Ministerský předseda Rudolf Beran přišel se svým návrhem sloučení všech českých organizací tělesné kultury. Tento vládní požadavek byl sokoly chápán jako snaha směřující k částečné fašizaci tělovýchovy a zástupci všech svazů a korporací jej začali bojkotovat. Po německé okupaci Českých zemí usilovali ještě o vytvoření jednotné organizace české tělesné kultury představitelé Národního souručenství. Nebyl však uskutečněn ani tehdy, protože funkcionáři a také členové všech tělovýchovných, sportovních a skautských organizací tento projekt odmítli.⁴²⁾

Říšské úřady přistoupily k řešení otázky dalšího uspořádání českého sportu velmi záhy, již v měsících březnu a dubnu 1939, tedy velmi krátce po vzniku protektorátu Čechy a Morava. V té době se sešli k jednání zástupci říšského sportovního vůdce s představiteli českého sportu. Z těchto dvoustranných jednání pak vzešla zpráva o „*Uspořádání sportovního života v Protektorátu Čechy a Morava*“. Tato pečlivá zpráva rozlišovala nacionálně zaměřený Sokol a relativně nepolitické sportovní spolky. Tvůrci výše zmíněné zprávy se také vyslovili pro další „samostatnost“ českého sportu jako jakéhosi „ventilu“ národních citů, který by český národ odváděl od případných politických akcí. Úřad říšského sportovního vůdce dokonce doporučil sportovní styky mezi Čechy a Němci. Tato benevolence ze strany německých okupantů ale velmi záhy skončila. Byly striktně zakázány mezinárodní styky českých sportovců, tělovýchovné a sportovní spolky byly velmi pečlivě střeženy.⁴³⁾ V roce 1942 pak bylo vytvořeno a uvedeno v život „*Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*“, jehož součástí se stala také tělesná výchova. Ta ovšem musela na veškerou domácí tradici zapomenout a měla být prováděna nadále pouze v nacistickém duchu.⁴⁴⁾ Mnozí členové českých tělovýchovných, sportovních a skautských organizací se velmi aktivně zapojili do domácího i zahraničního odboje proti nacistickému režimu. Někteří členové Sokola navázali velmi těsné spojení s odbojovými organizacemi „*Obrana národa*“, „*Věrní zůstaneme*“ i s ústředním výborem „*Odboje domácího*“. Sokolský odboj řídila Sokolská revoluční rada vedená PhDr. Augustinem Pechlátem, náčelníkem ČOS. Po jeho zatčení se

stala střediskem sokolského odboje organizace „*Jindra*“, jejíž členové se významně podíleli na atentátu na Reinharda Heydricha dne 27. května 1942. Organizovaný sokolský odboj ovšem nepřežil období heydrichiády a po roce 1942 prakticky přestal existovat. Sokolové přinesli velké oběti v boji proti německým okupantům. Podle údajů ČOS, zjištěných ze zhruba 80% sokolských jednot, bylo v období okupace v letech 1939–1945 zatčeno a vězněno celkem 11 611 členů Sokola, z toho jich 1 212 bylo popraveno. Jinak v této době zemřelo 2 176 sokolů.⁴⁵⁾ Svým životem za naši svobodu zaplatil i starosta ČOS MUDr. Stanislav Bukovský,⁴⁶⁾ který byl umučen v roce 1942 v koncentračním táboře Osvětim. Sokolové nechyběli ani v zahraničním odboji, bojovali na frontách II. světové války. Bojovali v letecké bitvě o Anglii, na východě v Sovětském svazu, podíleli se na obraně Tobruku i na vyloštění spojeneckých vojsk v Normandii v roce 1944.⁴⁷⁾

Po osvobození ČSR v roce 1945 se Sokol zvolna vzpamatoval z omezených možností, které měl za okupace. Obnovil svoji činnost, postupně také probíhaly sportovní soutěže. Předsednictvo ČOS se poprvé sešlo již 9. května 1945. Nejvyšší orgán ČOS, výbor, zasedal na přelomu června a července 1945 mj. i proto, aby přijal rezignaci dosavadního starosty Josefa Truhláře. Ten na post starosty ČOS doporučil JUDr. Antonína Hřebíka. Oficiálně se nové předsednictvo ČOS ustavilo až na své schůzi dne 22. května 1946.⁴⁸⁾ Náčelníkem byl zvolen MUDr. Miroslav Kavalír, náčelnicí Marie Provazníková.

Období poválečných let 1945–1956 je charakteristické především hledáním a také prosazováním často odlišných názorů na koncepci tělovýchovy změnou organizační struktury a následným podřízením čs. tělesné kultury politice a ideologii KSČ.⁴⁹⁾ Již v květnových měsících roku 1945 vznikl Ústřední národní tělovýchovný výbor (ÚNTV), který pak měl sjednotit čs. tělovýchovu do jediné tělovýchovné organizace. Dne 2. září 1945 vydal ÚNTV své prohlášení o nutnosti sjednocení všech čs. tělovýchovných, sportovních a skautských organizací do Tělovýchovného svazu Sokol, jehož ustavující sjezd byl plánován na 15. až 16. září 1945. Proti tomuto plánovanému organickému sjednocení všeho členstva, majetku a činnosti se však tělovýchovné a sportovní organizace postavily a navrhly volnější spojení tzv. federativní, které by zachovalo jejich identitu. Právě tyto objektivní obavy vedení a členů Sokola, Orla, DTJ, Klubu čs. turistů, skautů a velkých sportovních svazů ze ztotalizování, mechanického spojení a ztráty identity a tradic vedly v ještě demokratickém období let 1945–1946 k odmítnutí sjednocení v rámci ÚNTV.⁵⁰⁾ Na podzim roku 1946 se nakonec uskutečnilo, přes značný odpor komunistů, federativní spojení v novém tělovýchovném útvaru, nazvaném Československý tělovýchovný svaz (ČSTS). Do čela tohoto svazu byl postaven, stejně jako v ÚNTV, starosta nejvýznamnější čs. tělovýchovné organizace, kterou byla ČOS, JUDr.

Antonín Hřebík. Ten důrazně odmítal ztrátu identity Sokola a ztotalizování čs. tělovýchovy a sportu.⁵¹⁾ Ve dnech 25. až 28. října 1947 proběhl VIII. valný sjezd ČOS, který byl připravován od poloviny roku 1946. Valný sjezd přijal prohlášení, ve kterém se přihlásil ke své integrující úloze v české společnosti, ke slovanství, demokracii, demokratickému socialismu, odkazu PhDr. Miroslava Tyrše, Jindřicha Fügnera, prof. PhDr. T. G. Masaryka a bezvýhradné podpoře PhDr. Edvarda Beneše. Rezoluce byly přijaté ve všech čtyřech odborech sjezdu: tělovýchovném, ideovém, zdravotním a hospodářském. Měly se stát programovým základem rozvoje činnosti sokolského hnutí ve druhé polovině 20. století.

Po 25. únoru 1948 však dostaly události v tělovýchově rychlý spád. Nyní již prakticky bez odporu mohli komunisté provést zásadní změny a zásahy do organizace naší tělesné výchovy. Dne 27. února 1948 předsednictvo tzv. Ústředního akčního výboru Národní fronty direktivně rozhodlo, že jedinou tělovýchovnou organizací bude Sokol a že do této organizace přejdou s majetkem a členskou základnou všechny tělovýchovné, sportovní a turistické svazy, spolky a kluby. Byl vytvořen tzv. akční výbor ČOS, který se postavil za politiku Klementa Gottwalda a vyzval k vytváření akčních výborů v sokolských jednotách a župách.⁵²⁾ Po XI. všesokolském sletu konaném začátkem července 1948, který se stal pro čs. sokolstvo zejména ve sletovém průvodu příležitostí k vystoupení proti únorovému puči, a po účasti asi 50 tisíc sokolů na akcích při pohřbu prezidenta ČSR Edvarda Beneše, byly provedeny novým vedením ČOS rozsáhlé čistky. Tzv. očista Sokola, která byla vyhlášena předsednictvem ČOS, měla za následek velký úbytek členské základny. K vyloučeným členům se přidávali také ti, kteří nesouhlasili s novou politickou situací. Proto v zájmu změny tzv. třídní struktury Sokola bylo již v roce 1948 rozhodnuto a direktivně nařízeno budovat závodní sokolské jednoty jako „výraz úsilí o sepětí tělesné výchovy s pracovištěm“. Kromě toho vznikaly nové sokolské družiny na školách. Zcela novým prvkem pak byl vznik vojenských sokolských jednot a ústředního Armádního tělocvičného klubu (ATK).⁵³⁾

Politické a organizační změny v tělesné kultuře byly právně zakotveny v zákonu č. 187/1949 Sb., O státní péči o tělesnou výchovu a sport. Tento zákon, kromě deklarativní ideologické části, stanovil zřídit Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport (SVTVS). SVTVS měl především určovat jednotné ideové, metodické, zdravotní, organizační a hospodářské zásady pro veškerou tělesnou výchovu a sport. Praktickým řízením tělesné kultury byl pověřen administrativně nižší útvar, tzv. Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport (SÚTVS), který měl územní články pro Slovensko a řídil v oblasti tělesné kultury národní výbory (KNV a ONV).⁵⁴⁾ Tento úřad především hospodařil s podílem státního rozpočtu pro danou oblast a dále prosazoval jednotné zásahy do koncepce tělovýchovy. Vlastní provádění tělesné

výchovy a sportu pak zabezpečovala plně Československá obec sokolská, jako jednotná tělovýchovná organizace. Definitivní vypořádání se s demokratickými tradicemi Sokola přinesl IX. sjezd ČOS, který se konal v červnu roku 1951. Sjezd věnoval hlavní pozornost tzv. masovému rozvoji tělesné výchovy a zkvalitňování výchovně propagační práce, což zcela odpovídalo duchu doby. Počet sokolských jednot sice vzrostl oproti roku 1947 z 3 686 na 6 958, členská základna byla však menší. V roce 1952 vykazoval Sokol 857 678 členů, zatímco v roce 1947 to bylo více než jeden milión.⁵⁵⁾

V roce 1953 pak proběhla další reorganizace čs. tělovýchovy a sportu podle zákona č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu z 12. prosince 1952, jehož podaný návrh pak vycházel zcela ze sovětského vzoru. Znamenalo to zejména zrušení ČOS a zavedení státního řízení tělesné výchovy a sportu. Jedním ze šesti tělovýchovných úseků se stala organizace nazvaná: Dobrovolná tělovýchovná organizace (DTO) Sokol. DTO Sokol měla organizovat tělesnou výchovu a sport na čs. venkově za řízení SVTVS. O čtyři roky později následovalo vytvoření Československého svazu tělesné výchovy (ČSTV), jehož součástí se staly ideologicky a organizačně zcela změněné jednoty Sokola.⁵⁶⁾

2. Organizační struktura sokolské organizace a nástin jejího vývoje

Koncem osmdesátých let 19. století se podařil alespoň částečně uskutečnit Tyršův plán sjednotit organizačně sokolské hnutí. Pro společnou organizaci všech žup byl zvolen název „obec“. Vrcholným výkonným a organizačním orgánem sokolského hnutí se stala Česká obec sokolská (ČOS). Její ustavující valný sjezd se konal 24. března 1889 v Praze.⁵⁷⁾ O tři roky později, v roce 1892, byla založena také Moravsko-slezská obec sokolská. Obě obce pak vytvořily společně s Dolnorakouskou župou sokolskou, dne 8. prosince 1896, Svaz českoslovanského sokolstva, který pracoval do roku 1904. Tehdy byla z obou sokolských obcí a z Dolnorakouské župy vytvořena jednotná Česká obec sokolská a Svaz českoslovanského sokolstva proto zanikl.⁵⁸⁾ Krátce po vytvoření Československé republiky došlo v roce 1920 k přejmenování sokolské obce na Československou obec sokolskou.⁵⁹⁾

Podle stanov rozhodoval o orientaci, základním politickém a ideologickém zaměření ČOS tzv. valný sjezd. Ten také volil výbor ČOS, v jehož v čele stál starosta, dále předsednictvo a náhradníky. Výbor se skládal z členů předsednictva a z delegátů žup. V řízení odborné práce, tzn. zejména činnosti tělovýchovné, byla ponechána poměrně značná samostatnost a samospráva sokolským župám. Vývoj organizační struktury České obce sokolské lze rozdělit do celkem pěti období, která časově vymezují působnost této organizace. Za první vývojovou ale i organizační etapu lze považovat období 1889–1918, tj. od vzniku ČOS až do rozpadu Rakouska-Uherska. Druhou vývojovou etapou jsou léta 1918–1938, která se kryjí s dobou trvání ČSR. Za další etapu můžeme považovat období let 1938–1941, když ČOS byla německými okupačními úřady v roce 1941 rozpuštěna a její majetek zabaven. Po skončení II. světové války od roku 1945 lze sledovat dvě organizační období v existenci ČOS. Jednak v letech 1945–1948, kdy ČOS působila na předválečných principech, jednak v období let 1948–1952, kdy se ve své činnosti přeorientovala tzv. podle sovětského vzoru a zároveň působila jako ústřední orgán sjednocené tělesné výchovy až do svého zániku v roce 1952.⁶⁰⁾

Organizační struktura ČOS v letech 1889–1918 byla ve stadiu budování. Šlo o to, vytvořit zastřešující orgán pro župní sokolské organizace, které byly zakládány od roku 1884. Jejich základními složkami byly jednoty (někdy s pobočkami). Jakýmsi mezistupněm mezi sokolskými župami a jednotami se pak staly okrsky. Ty měly svoje organizační vedení, a to jak po stránce administrativní, tak tělocvičné a vzdělávací.⁶¹⁾ Vytvoření České obce sokolské v roce 1889 posílilo vnitřní stavbu sokolského hnutí. Současně však bylo potřeba vybudovat organizační strukturu, která by byla schopna zvládnout potřeby Sokola. V letech 1889–1905

byla vytvořena základní struktura ČOS, jejíž hlavní orgány se v podstatě až do IX. valného sjezdu ČOS, uskutečněného v roce 1951, nezměnily.⁶²⁾

Podle spolkových stanov stály v čele sokolského hnutí tzv. valné sjezdy,⁶³⁾ které v mezidobí jejich konání zastupoval výbor ČOS. Jeho výkonným orgánem bylo předsednictvo. To volilo ze svého středu starostu ČOS, jeho náměstky, jednatele a ostatní členy předsednictva. V roce 1896 došlo při předsednictvu ke zřízení tajemnického úřadu. Předsednictvo, výbor a také tajemnický úřad patřily k tzv. trvalým orgánům ČOS.⁶⁴⁾ Vznik dalších odborů a komisí souvisel se všemi stránkami činnosti ČOS. Snaha o zdokonalení tělocvičné soustavy a její sjednocení vedla ČOS ke zřízení technického odboru. K němu postupně přináležely další odbory, které měly na starost cvičitelskou činnost v Sokole. Jednalo se např. o cvičitelský sbor jezdecký a dorostový odbor.⁶⁵⁾ Pod technický odbor spadala mj. také problematika ženského tělocviku v ČOS. Teprve v roce 1914 byl zřízen samostatný ženský odbor, který převzal tuto problematiku do své kompetence. Důležitou součástí sokolské činnosti bylo rovněž vzdělávání členů hnutí. V roce 1895 proto vznikl vzdělávací sbor, pod jehož vedením postupně narůstal počet odborů a komisí, které měly zabezpečovat nejrůznější stránky této činnosti a jejichž pracovní náplň postihovaly již jejich názvy, např. komise výletní, přednášková, knihovní, odbory umělecký, výstavní atd.⁶⁶⁾ Další typy odborů a komisí si vyžádaly růst úřední agendy spojený s vedením jednotného sokolského hnutí. Při předsednictvu ČOS byly zřizovány odbory, které měly organizovat hospodářskou, sociální a správní činnost ČOS. Typově mezi tyto odbory náležely např.: odbor menšinový, úrazový, jednatelský, ubytovací, železniční apod. Některé z těchto komisí a odborů se postupně přenesly do aparátu ČOS jako odbory se specifickými funkcemi a prakticky vykonávaly svoji činnost po celou dobu existence ČOS. V souvislosti s činností úrazového odboru bylo v roce 1904 zřízeno vlastní sokolské úrazové pojištění. V roce 1907 byl zaveden sokolský členský odznak „Na stráž“. Ve stejném roce bylo zavedeno jednotné označení sokolských jednot („Tělocvičná jednota Sokol“, doplněné jménem obce, města, v němž bylo sídlo jednoty). Ve městě, kde působilo více jednot, byla ke jménu místa ještě připojena římská číslice v pořadí podle stáří jednot, nebo podle označení městských čtvrtí.⁶⁷⁾

Velkým organizačním počinem v tomto období bylo úsilí o osamostatnění ženského tělocviku v rámci Sokola a z toho vyplývající zrovnoprávnění žen s muži. Ženy v té době již pořádaly pravidelné schůze župních náčelnic. Snaha, aby cvičení žen vedly ženy, byla uznávána a muži většinou již pouze připravovali cvičitelky ve zvláštních cvičebních hodinách k samostatnému vedení cvičení žen. Současně se také jednalo o změnu cvičebního úboru a o zavedení slavnostního kroje pro ženy.

Další organizační složku ČOS v období let 1889–1918 tvořily ty odbory, jejichž vznik bezprostředně vyvolaly politické události. V souvislosti s balkánskou válkou byl v roce 1912 při předsednictvu ČOS zřízen pomocný fond pro raněné Jihoslovany. Vedení sokolské obce chtělo po vypuknutí I. světové války v roce 1914 zabránit konfiskaci tělocvičen pro vojenské účely, proto je nabídlo pro potřeby lazaretů. V roce 1914 vznikl také odbor pomocné činnosti českého sokolstva za války a ve spolupráci se zdravotním odborem ČOS zakládal při jednotách sokolské lazarety. Ty pak podléhaly ústřední správě sokolských lazaretů, jakožto příslušnému orgánu předsednictva ČOS. Tyto odbory však nebyly trvalého charakteru a po rozpuštění ČOS v roce 1915 všechny zanikly. Také vlastní ústředí ČOS přestalo k 24. listopadu 1915 oficiálně fungovat. I když došlo k rozpuštění ústředí sokolského hnutí, České obce sokolské, zůstala existence sokolských žup a jednot zachována. Tělovýchovná a částečně také osvětová činnost Sokola byla i nadále rozvíjena, a to především v sokolských jednotách, které vyvíjely nadále svou činnost i po oficiálním rozpuštění ČOS. Dění v župách a jednotách však bylo ochromeno, a to především odchodem mužů na frontu.⁶⁸⁾

Organizační struktura ČOS prošla ve svém druhém období, v letech 1918–1938, dalším vývojem. Se vznikem Československé republiky byla v roce 1918 obnovena i činnost sokolské obce. Ta byla v roce 1920, na základě usnesení VI. valného sjezdu ČOS, přejmenována na Československou obec sokolskou.⁶⁹⁾ Vytvoření samostatného státu ovlivnilo také další podobu a rozvoj organizační struktury ČOS. V souvislosti s obnovením sokolského ústředí byla oživena jednak činnost odborů, které fungovaly již před rokem 1918, jednak byly zřizovány nové odbory a komise. Nárůst počtu odborů a komisí postavil předsednictvo v roce 1923 před nutnost reorganizace složek ústředí ČOS. Při předsednictvu byly zřízeny tři hlavní odbory, které byly roku 1924 přeměněny na oddělení. Povinností prvního oddělení bylo projednávat neodkladné, zásadní a důvěrné záležitosti. Druhé oddělení mělo na starosti záležitosti hospodářského a finančního charakteru, oddělení třetí vyřizovalo personální a právní záležitosti ČOS. Těmto třem oddělením byly podřizovány dílčí odbory, a to podle specifické náplně jejich činnosti. Reorganizace orgánů Čs. obce sokolské, provedená v roce 1923, se však neosvědčila, a proto bylo v roce 1925 přistoupeno k další změně organizační struktury, podle které byly odbory znovu rozděleny a dány do správy předsednictvu ČOS.⁷⁰⁾ Při jednotlivých odborech byly dle potřeby zřizovány pododbory, či subkomise, např. při odboru pro správu Tyršova domu, který byl zřízen v roce 1925, byl ustanoven pododbor pro zřízení sokolské plovárny.⁷¹⁾

Zvláštní postavení měly v organizační struktuře ČOS cvičitelské a vzdělávací sbory. Tyto složky totiž stály mimo přímou kompetenci předsednictva ČOS. Jejich pravomoc byla shodná

s pravomocí předsednictva ČOS. Technický odbor, který v období po roce 1918 organizoval téměř veškerou tělovýchovnou činnost Sokola, přestal po obnovení ústředí vykonávat činnost výkonného a poradního orgánu ČOS. Na jeho místo přešlo předsednictvo cvičitelského sboru mužů a cvičitelského sboru žen, jehož výkonným orgánem se stalo náčelnictvo. K vytvoření těchto složek došlo v roce 1922. Po již zmíněné reorganizaci tělovýchovného sboru zůstala struktura této složky ČOS nezměněna. Pouze přibývaly nově vznikající odbory převážně sportovního charakteru, a to v důsledku rozšiřování působnosti Sokola v dalších sportech, např. v roce 1924 lyžařský odbor, v roce 1933 odbor stolního tenisu, v roce 1924 odbor šermířský.⁷²⁾ Vzdělávací odbor byl reorganizován již v roce 1920, v jeho čele stálo předsednictvo, které spravovalo a řídilo činnost jemu podřízených komisí a odborů. Do roku 1925 byl při vzdělávacím sboru ustanoven zájezdový odbor a dále komise divadelní, umělecká, školská a komise Díla Tyršova, ke kterým přibyla ještě komise hudební a komise pro estetickou výchovu.⁷³⁾ Kromě těchto odborů a komisí, které zabezpečovaly správní agendu ČOS a organizovaly její sportovní a osvětovou činnost, vytvářela ČOS další odbory spadající pod předsednictvo a mající specifické funkce. Vzhledem k tomu, že sokolské hnutí mělo mezinárodní charakter, bylo potřebné pro lepší styk s jednotami v zahraničí zřídit při předsednictvu ČOS v roce 1920 zahraniční župu, která pak byla spravována vlastním předsednictvem a odbory. Pro užší styk s Americkou obcí sokolskou byl v roce 1922 ustaven nový americký odbor ČOS, který byl v roce 1926 převeden do nově zřízeného zahraničního odboru. Pro stálý styk ČOS s obnoveným Svazem slovanského sokolstva (SSS) byl v roce 1932 ustanoven slovanský odbor.⁷⁴⁾

Další typy odborů při ČOS, které vznikaly po roce 1918, souvisely především se státoprávními změnami. Připojení Slovenska k Českým zemím si vyžádalo zřízení úřadu důvěrníka pro Slovensko, který byl přeměněn v roce 1919 ve slovenský odbor, jakožto výkonný orgán předsednictva. V roce 1919 byl pro Slovensko ustanoven úřad kočovné cvičitelky. Po vzoru Českých zemí byly i na Slovensku zřízeny župy, které nahradily předchozí okrsková zřízení, v důsledku čehož bylo Slovensko v roce 1920 přijato do svazku ČOS.⁷⁵⁾ Osobitou část organizační struktury ČOS tvořily v období první republiky odbory, které vznikly pod vlivem politických událostí a jejich působnost byla časově omezena. S těmito typy odborů se setkáváme jednak v letech 1918–1920, jednak v předmnichovském období. V době bojů o charakter republiky zřídilo předsednictvo ČOS ústředí sokolských stráží, jehož výkonným orgánem se staly branné čety. V souvislosti s vojenskou intervencí vůči Maďarské republice rad byla v roce 1920 zřízena Ústřední sokolská kancelář, jejímž úkolem bylo formovat ochranné sokolské prapory. V důsledku rozšíření vojenské agendy byly

v tomtéž roce zřizovány při tajemnickém úřadu tzv. „zprošťovací“ komise a odvodní kancelář, po jejichž vzoru byly obdobné instituce zřizovány také v župách. Pro řešení členství těch sokolů, kteří nesouhlasili s postojem sokolského hnutí v letech 1918–1920, byla nově zřízena tzv. vylučovací komise, jejíž činnost trvala celkem deset let.⁷⁶⁾ V době ohrožení republiky hitlerovským Německem vytvořila ČOS při tělovýchovném sboru mužů strážné sokolské služby vždy s dobou trvání na jeden měsíc. Jim předcházelo v letech 1932–1933 vytvoření komise pro náhlé srazy, která měla zabezpečovat spolupráci Sokola s čs. armádou v oblasti brannosti.⁷⁷⁾

Můžeme tedy konstatovat, že organizační struktura jednotlivých orgánů ČOS, vytvořená při reorganizaci v roce 1925, již nebyla v zásadních aspektech prakticky měněna až do sjednocení tělesné výchovy ve zlomovém roce 1948. Docházelo pouze k dílčím změnám a úpravám. Tyto změny byly podmíněny jednak vlastní činností Sokola, jednak byly reakcí na vnější podněty.

Ke změnám vzniklým v organizační struktuře ČOS v letech 1939–1941 došlo buď nařízeními okupační správy, nebo souvisely se státoprávními změnami, nezávislými na potřebách sokolského hnutí. Po vyhlášení Slovenského státu 14. března 1939 byl zrušen slovenský odbor a úředním nařízením došlo ke změně dosavadního názvu z Československá obec sokolská na Česká obec sokolská. Došlo také ke zrušení zahraničního odboru. Na základě nařízení říšského protektora musela ČOS do konce roku 1940 zrušit i veškeré knihovní odbory. V průběhu roku 1939 došlo ke zrušení biografického odboru. Na základě nařízení okupačních úřadů o odstranění židovských občanů z veřejného života zřídilo předsednictvo ČOS komisi pro řešení židovské otázky.⁷⁸⁾ Přes veškerá omezení a útlak ze strany okupačních úřadů zaznamenala především sportovní činnost Sokola v letech 1939–1940 určitý rozvoj. Při tělovýchovném sboru byly zakládány sportovní oddíly, které byly soustředěny v závodní komisi ČOS. Předsednictvo ČOS vymezilo kompetenci jednotlivých odborů a určilo jejich působnost zvláštními řády, aby se tak odbory staly jeho pomocnými orgány. Dne 18. září 1940 byla provedena další reorganizace ČOS. Došlo tehdy k vytvoření pracovních skupin, jejichž organizační struktura odpovídala organizaci říšského ústavu tělovýchovného v Berlíně.⁷⁹⁾ V období let 1939–1941 byly odbory a komise ČOS převážně zrušeny. Nově vzniklo pouze Kuratorium pro výstavbu činžovních domů v Praze na Újezdě v roce 1939 a při předsednictvu vzdělávacího sboru byla nově zřízena subkomise s názvem Domácí cvičení. Činnost ČOS a sokolského hnutí vůbec byla ukončena nařízením říšského protektora z 8. října 1941, kdy byla ČOS rozpuštěna. Pro správu rozsáhlého majetku sokolské organizace, který po zrušení Sokola připadl Německé říši, byl pak při okupačních orgánech

v protektorátu zřízen úřad Treuhändera für das beschlagene Vermögen der Sokol – Organisation. Značná část majetku zrušené ČOS připadla Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, které pro něj vytvořilo ústřední správu zabaveného majetku bývalé ČOS.⁸⁰⁾

Činnost sokolského hnutí a Československé obce sokolské byla znovu obnovena po II. světové válce v roce 1945. Ústřední vedení Sokola usilovalo v letech 1945–1948 o pokračování činnosti organizace v předválečném duchu, a proto nenastaly ve struktuře ústředí po stránce organizační žádné zásadní změny. Úkolem ČOS v těchto letech bylo především upevnit své výsadní postavení mezi ostatními sportovními organizacemi, které získala během své dlouholeté existence. Společně s představiteli dalších tělovýchovných spolků se sokolové po válce vrátili k projektu spojení všech tělocvičných, sportovních a skautských organizací, který byl započat a nedokončen v letech 1938–1939. Tato myšlenka nezapadla. Již dne 5. května 1945 se sešli zástupci pěti československých tělovýchovných a sportovních organizací (ČOS, Svazu DTJ, Junáka, Československého všesportovního výboru a FTP) a vydali provolání „*Sjednocením tělovýchovy k budování nového Československa*“. Již dne 9. května 1945 vznikl Ústřední národní tělovýchovný výbor (ÚNTV), který měl sjednotit čs. tělovýchovu do jediné tělovýchovné organizace, kterou měl být formálně Sokol.⁸¹⁾ Tyto tendence však vyvolávaly značný nárůst agendy a kladly rovněž vyšší nároky na činnost jednotlivých odborů a komisí náčelnictva a vzdělávacího sboru. Silně se dotkly rovněž samotného předsednictva ČOS i jeho odborů a vyvolaly založení některých nových odborů a komisí. Při předsednictvu vzdělávacího sboru byly jednak obnovovány již předválečné odbory a komise, jednak zřizovány zcela nové. Do roku 1948 mělo předsednictvo vzdělávacího sboru dvacet dva až dvacet tři odborů a komisí s vyhraněnými úkoly, mezi které patřil i muzejní odbor, jehož úkolem bylo zejména shromažďovat hmotné a písemné památky vzniklé z činnosti sokolského hnutí a vytvořit z nich poté základy pro opětné vybudování sokolského muzea a archivu ČOS.

Obdobně jako předsednictvo vzdělávacího sboru se rozrostlo i náčelnictvo mužů a žen, při nichž byla v roce 1946 zřízena tzv. prezidiální komise, která byla poradním orgánem obou náčelnictev. Při náčelnictvech pracovalo celkem osmnáct odborů a komisí, jejichž úkolem bylo zabezpečovat tělovýchovnou činnost v Sokole.⁸²⁾ Ústředním orgánem zůstalo v letech 1945–1948 nadále předsednictvo ČOS, při kterém byly rovněž obnoveny předválečné odbory a podle potřeby zřízeny i zcela nové orgány. Tak při tajemnickém úřadu předsednictva byl v roce 1946 ustanoven personální odbor a při úřadu starosty ČOS tzv. I. oddělení, které se zabývalo mimo jiné členstvím komunistů v Sokole, poměry na Slovensku aj. V důsledku

poválečných změn byla rozšířena či pozměněna kompetence některých odborů při předsednictvu. Tak např. při sociálním odboru byl zřízen fond pro pozůstalé členů Sokola, kteří zahynuli za války, při organizačním odboru byla zřízena komise pro sjednocení tělesné výchovy. Byla také rozšířena kompetence hospodářského odboru o správu Tyršova domu a komisi pro biografy. Pro pohraniční oblast byl zřízen hraniční (hraničářský) odbor, který měl mj. zajišťovat obnovu a zakládání sokolských jednot v oblasti bývalých Sudet, kam se postupně vraceli čeští obyvatelé, a jejich podporu.⁸³⁾

Výjimečné postavení získaly v letech 1945–1948 odbory ČOS udržující styk s jednotami působícími v zahraničí. V roce 1946 byla výborem ČOS ustavena tzv. zahraniční rada, která se stala vrcholným poradním orgánem, který řešil otázky přesahující kompetence zahraniční župy. Současně byly všechny jednoty, které byly členy zahraniční župy v Praze, nebo náležely do župy rakouské, případně se za II. světové války přihlásily do zahraniční župy v Londýně, soustředěny do jedné zahraniční župy se sídlem v Praze. Ta se v roce 1945 osamostatnila a vytvořila si vlastní organizaci, která byla v podstatě obdobou organizace ČOS. Dne 27. února 1948, tedy již v měnících se společenských podmínkách, došlo ke sjednocení všech tělovýchovných organizací pod vedení Sokola. Toto sjednocení si přirozeně vyžádalo určité změny v organizační struktuře ČOS.⁸⁴⁾

V následných letech 1948–1952 byla provedena reorganizace Československé obce sokolské, která se uskutečňovala již zcela pod komunistickým vedením. Po sjednocení čs. tělesné výchovy došlo rovněž ke změně starého župního a okrskového zřízení, které bylo nově nahrazeno zřízením krajským a okresním. Nově zřízené sokolské kraje a okresy působily nadále v hranicích nových správních okresů a krajů ČSR. Místo župních správních výborů byly zřízeny sekretariáty, které měly výkonnou pravomoc. Dnem 1. ledna 1949 byla činnost dosavadních sokolských žup přenesena na krajské výbory Sokola, kterých bylo v Českých zemích 13: Praha, Karlovy Vary, Plzeň, České Budějovice, Jihlava, Pardubice, Hradec Králové, Liberec, Ústí nad Labem, Brno, Ostrava, Olomouc, Zlín. Tradiční sokolské župy skončily svou činnost koncem prosince roku 1948. Likvidace sokolských žup byla provedena podle zvláštních pokynů, které vydala ČOS.

Pro organizační práce, spojené s vlastním ustavením krajských výborů Sokola, byly v sídlech krajů vytvořeny přípravné výbory. Členy přípravného výboru navrhovaly sokolská komise KAV NF. V pokynech k této činnosti výslovně stálo: „*Při výběru musí být bezpodmínečně dbáno toho, aby se do přípravných výborů nevloudily nežádoucí živly.*“⁸⁵⁾ Předsedu a členy přípravného výboru jmenoval vždy příslušný KAV NF. Tyto přípravné

výbory zahájily svoji činnost k 1. prosinci 1948. Krajský výbor Sokola měl být vždy složen ze 40 až 60 členů, a to vždy podle počtu okresů v kraji. Přípravný výbor navrhoval jmenovitě tyto činnovníky: starostu, tři místostarosty, dva jednatele, náčelníka, náčelnici, vzdělavatele, pokladníka, zdravotníka a další členy výboru. V krajském výboru Sokola musely být zastoupeny všechny okresní výbory Sokola a to tak, aby se dostalo zastoupení i všem sportovním odborům, které vyvíjely v kraji největší činnost v rámci sjednocené tělovýchovy. Jako podklad pro vypracování návrhu na složení krajského výboru Sokola měly sloužit seznamy činnovníků a členů okresního výboru Sokola, které již jmenovaly OAV NF. V seznamu měl být vždy označen ten člen nebo činnovník okresního výboru Sokola, který měl být zástupcem v krajském výboru Sokola. Přípravné výbory měly pevně stanovený harmonogram, podle kterého musely postupovat.⁸⁶⁾ Krajské výbory Sokola (KVS) musely zahájit činnost k 1. lednu 1949. Jejich činnost pak trvala až do doby, než byly podle nových stanov Sokola řádně zvoleny nové krajské výbory.

Podle této reorganizace byly nejvyšší organizační složkou Sokola v okrese okresní výbory Sokola (OVS). Pro organizační práce spojené s jejich ustanovením, byly v sídlech okresů rovněž vytvořeny přípravné výbory, ve kterých pracovalo 10 až 15 členů.⁸⁷⁾ Členy přípravného výboru navrhovala sokolská komise OAV NF. Při výběru se přípravné výbory striktně řídily všemi pokyny o očištění, které byly vydány.⁸⁸⁾ Předsedu a členy přípravného výboru jmenoval OAV NF. Činnost zahájily přípravné výbory také do 1. prosince 1948. Jejich úkolem bylo připravit návrh na složení OVS. Okresní výbor Sokola byl 15 až 30 členný, a to vždy podle počtu jednot v příslušném okrese. Přípravný výbor navrhoval jmenovitě tyto činnovníky: starostu, dva místostarosty, jednatele, náčelníka, náčelnici, vzdělavatele, pokladníka, zdravotníka a další členy. Při výběru činnovníků a členů OVS bylo nutno dbát na to, aby v něm v souladu se sjednocením čs. tělovýchovy byly zastoupeny všechny sportovní odbory, které v okrese vyvíjely největší činnost. Také okresní přípravné výbory měly pevný harmonogram, podle kterého pracovaly.⁸⁹⁾ Okresní výbory Sokola měly zahájit svoji činnost k 1. lednu 1949. Jejich činnost trvala stejně jako v případě krajských výborů Sokola do doby, než byl podle stanov Sokola řádně zvolen nový OVS. Vznikem OVS zanikly tradiční mezičlánky mezi sokolskými župami a sokolskými jednotami, které do této doby tvořily tzv. okrsky. Jediná složka, která ze starého sokolského organizačního zřízení zůstala zachována, byly místní sokolské jednoty. Proběhla také reorganizace orgánů předsednictva ČOS.⁹⁰⁾ Tyto změny měly sloužit především k posílení klíčového postavení předsednictva ČOS a jeho autority. V roce 1949 bylo rozhodnuto vybudovat při předsednictvu čtyři základní sbory: tělovýchovný, vzdělavatelský a osvětový, organizační a hospodářský.

Vedle těchto sborů byly vytvořeny ještě následující komise: mezinárodní, branná, komise mládeže, personální a sletová. Jednotlivé sbory byly určeny především jako pomocné orgány předsednictva ČOS. Mělo v nich působit vždy nejvýše 30 činovníků, kteří byli jmenováni předsednictvem. Tyto sbory, vždy na úseku, který jim byl vymezen, vypracovávaly a řešily všechny otázky, které jim odborně náležely. Pracovní plány a svá zásadní rozhodnutí předkládaly jednotlivé sbory vždy ke schválení předsednictvu ČOS. Na základě schválených plánů řídily sbory, přes sokolské organizační složky (KVS, OVS, apod.), činnost celé sokolské organizace. Pro plnění svých úkolů mohly jednotlivé sbory vytvářet pomocné odbory a komise, které rovněž na návrh sborů potvrzovalo předsednictvo ČOS.

Jednotlivé komise při předsednictvu ČOS se skládaly nejvýše z 10 členů a měly za úkol sledovat a řešit všechny otázky, které jim svých charakterem příslušely. Základní stanoviska a směrnice, vypracované těmito komisemi, podléhaly vždy schválení předsednictvu ČOS. Při této reorganizaci byl nově vybudován systém tzv. odpovědných vedoucích tajemníků stojících v čele jednotlivých sborů. Ti měli osobně zodpovídat za provádění úkolů, stanovených předsednictvem ČOS. Dále byla zrušena funkce jednatelů a veškeré jednatelské pravomoci byly přeneseny na nově zřízený úřad hlavního, později generálního tajemníka ČOS. Hlavní tajemník ČOS a vedoucí tajemníci sborů byli řádnými členy předsednictva ČOS a jako činovníci osobně zodpovíдали předsednictvu za provádění usnesených úkolů. Prvním hlavním tajemníkem ČOS se v roce 1949 stal Josef Špírk, v roce 1950 jej nahradil Oldřich Vyhnálek, již jako generální tajemník.⁹¹⁾

Tyto sbory, komise a sportovní ústředí byly oprávněny, podle předsednictvem stanovených směrnic, udržovat styk se všemi sokolskými složkami (jednoty, OVS, KVS). Naopak nebyly oprávněny udržovat styk s ostatními složkami Národní fronty, se státními úřady a také s tělovýchovnými organizacemi jiných zemí. To bylo výlučně v kompetenci předsednictva ČOS. Jednotlivé sbory, komise a také sportovní ústředí předkládaly veškerá svá přání, záměry a potřeby, sahající za rámec sokolské organizace, k projednání, schválení a vlastnímu provedení jednak úřadu starosty ČOS, jednak úřadu generálního tajemníka ČOS. Navenek zastupovali celou Československou obec sokolskou a veškerou oficiální korespondenci podepisovali dva činovníci: starosta, v jeho nepřítomnosti příslušný náměstek a hlavní, později generální tajemník, v jeho nepřítomnosti jeho náměstkyně. Funkci náměstků hlavního tajemníka vykonávali vedoucí tajemníci jednotlivých sborů.⁹²⁾ V roce 1953 proběhla reorganizace čs. tělovýchovy a sportu podle zákona č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu z 12. prosince 1952. Jeho návrh vycházel zcela ze sovětského vzoru. Znamenalo to především zrušení ČOS a zavedení státního řízení tělesné výchovy a sportu.⁹³⁾

Tělovýchovné a sportovní spolky soustřeďovaly ve svých řadách velké množství členů. Tato skutečnost neunikla politikům a snažili se ji využít ve prospěch svých stran. Mnoho politických stran a hnutí tělovýchovné a sportovní spolky přímo zakládalo a také výrazně ovlivňovalo. Typickým příkladem jsou tyto spolky: sociálně demokratický Svaz dělnických tělovýchovných jednot, komunistická Federace proletářské tělovýchovy, nebo katolický Orel. Kromě Sokola byly tedy největší čs. tělovýchovné korporace spjaté s politickými stranami, což znamenalo jejich vzájemné vztahy. Faktem však zůstává, že právě tělovýchovné organizace byly nejdůležitější částí české a československé tělesné kultury. Svou početnou členskou základnou a pevnou organizací představovaly jednak významnou brannou a také politickou sílu, jednak kulturní a osvětová činnost tělovýchovných spolků výrazně umocňovala jejich působení ve společenském životě státu. I když byly ostatní tělovýchovné korporace a spolky často jiného zaměření než Sokol, přesto se při své činnosti v mnohém inspirovaly právě sokolskou organizací a v tělovýchovné práci Tyršovou tělocvičnou soustavou. Nejvýznamnější českou a později československou tělovýchovnou organizací, zejména v době mezi dvěma světovými válkami a rovněž po jejich skončení, zůstával Sokol. Bylo tomu tak především proto, že se prezentoval jako apolitická a národní korporace, disponoval zajímavým programem, nejlepší materiální základnou, nejkvalitnějšími cvičiteli a měl nejvíce členů. Na základě svého programu usiloval o obecné zkulturnění a posílení tělesné zdatnosti svých členů. V neposlední řadě prosazovalo sokolské hnutí všestranný rozvoj jedince, humanitu a lidskou svobodu.

3. Sokolská župa Havlíčkova

(Stručný nástin dějin župy v letech 1886 - 1949)

O založení župního sokolského svazku v oblasti Českomoravské vrchoviny usilovali již v roce 1880 neúspěšně představitelé Tělocvičné jednoty Sokol v Čáslavi, především její náčelník JUDr. Antonín Špinar, jeden ze žáků zakladatele sokolského hnutí PhDr. Miroslava Tyrše. Dr. Špinar se snažil o vytvoření sokolské župy, jejímž základem se měly stát sokolské jednoty v Čáslavi, Kolíně a Kutné Hoře.⁹⁴⁾ Další iniciativa usilující o župní zřízení v Sokole, tentokrát úspěšná, přišla v roce 1884 z kolínské jednoty. Odtud vyšla výzva k založení užšího sdružení jednot, sokolské župy, podepsaná Aloisem Václavem Prágrem, jednatelem TJ Sokol v Kolíně, a Josefem Tumlířem, starostou kolínské sokolské jednoty. Porada o založení župy proběhla dne 4. května 1884 a zúčastnili se jí také zástupci sokolské jednoty z Kutné Hory.⁹⁵⁾ První sokolská župa byla nakonec úředně povolena 25. srpna 1884 v Kolíně a dne 2. září 1884 byla slavnostně nazvána po zakladateli sokolského hnutí Sokolská župa Tyršova na středním Labi.⁹⁶⁾ Po této události následoval v poměrně rychlém sledu za sebou vznik dalších sokolských žup: Středočeské v roce 1884, Krkonošské, Plzeňské, Východočeské a Žižkovy v roce 1895.⁹⁷⁾

Sokolové z Kutné Hory však se vstupem do Tyršovy župy váhali. A když v roce 1895 vyšla nová iniciativa z TJ Sokol v Čáslavi k založení župy, představitelé obou jednot se domluvili a začali společně připravovat vznik sokolské župy. Již na jaře 1886 vypracovali členové čáslavské jednoty dr. A. Špinar, H. Milinovský a J. Černý návrh župních stanov, jehož opis rozeslali do dalších sokolských jednot v Chotěboři, Humpolci, Kutné Hoře a v Německém Brodě.⁹⁸⁾ Obeslané jednoty tuto iniciativu přivítaly a v následných jednáních byl dohodnut vznik nové sokolské župy. Dne 27. července 1886 se v Německém Brodě sešli zástupci zmíněných jednot, kteří schválili znění župních stanov a schválili rovněž navržený název župy, který tehdy zněl „Sokolská župní jednota Havlíček“.⁹⁹⁾ Při dalších debatách o podobě a fungování orgánů župy bylo na tomto jednání také dohodnuto, že sídlo župy nebude stálé, ale že se bude vždy v intervalu jednoho roku střídát: *„Střediště župy budiž střídavé, neboť plyne z toho užitek hmotný i morální. Taková jednota bude žít a ne živořit.“* Sídlo župy bylo vybíráno a schvalováno valnou hromadou členů.¹⁰⁰⁾ Župní stanovy byly úředně schváleny dne 21. září 1886.¹⁰¹⁾ Ustavující valné hromady, konané dne 5. prosince 1886 v Čáslavi v sídle Čtenářské besedy, se účastnili zástupci jednot z Čáslavi, Kutné Hory, Německého Brodu a Chotěboře. Sokolové z Humpolce tele-graficky souhlasili s usnesením. První výbor nové župy zvolený valnou hromadou měl následující složení: starostou byl

zvolen Filip Bečvář z jednoty v Humpolci, místostarostou F. X. Ruller z jednoty v Německém Brodu, náčelníkem župy se stal František Doskočil z jednoty v Kutné Hoře, jednatelem Josef Svoboda z jednoty v Humpolci.¹⁰²⁾ Volba ostatních funkcionářů proběhla na výborové schůzi 19. prosince 1886 v Humpolci. V počátečním období existence župy řešil správní výbor především organizační záležitosti, na schůzi výboru dne 24. dubna 1887 byl přijat jednací řád župy.¹⁰³⁾ Řešena byla také organizace tělocvičné činnosti. První sjezd cvičitelů jednot sdružených v župě proběhl 29. ledna 1887 v Čáslavi. Jeho účastníci se zabývali vytvořením župního cvičitelského sboru, připravovali a organizovali systém župních cvičení a sletů. Na schůzi správního výboru dne 10. července 1887 byl stanoven program první valné hromady župy, která proběhla dne 14. srpna 1887 v Humpolci.¹⁰⁴⁾ V té době měla župa šest členů, a sice jednoty v Kutné Hoře, Německém Brodě, Humpolci, Čáslavi, Chotěboři a Neškaredicích. Ve dnech 14. a 15. srpna 1887 se uskutečnil první společný župní výlet na hrad Lipnici a do Světlé nad Sázavou, který měl mj. přispět k lepšímu poznání a seznámení mezi účastníky ze všech jednot župy. Společné župní cvičení se poprvé konalo v Humpolci dne 14. srpna 1887 a cvičili na něm cvičenci velkých sokolských jednot z Německého Brodu, Čáslavi, Chotěboře, Kutné Hory a Humpolce. K prvnímu župnímu sletu byl mj. vydán „Pamětní list župy Havlíckovy“ v nákladu 600 kusů.¹⁰⁵⁾

Během let 1888–1891 se činnost Havlíckovy župy zdárně rozvíjela. V roce 1888 byly vydány tiskem župní stanovy, II. veřejné župní cvičení a valná hromada proběhly 8. až 9. září 1888 v Kutné Hoře. Novým sídlem župy pro rok 1889 byl zvolen Německý Brod. Členové správního výboru župy schválili dne 21. října 1888 přistoupení Havlíckovy župy do svazku žup v ČOS a její větší zapojení do činnosti v rámci sokolské obce.¹⁰⁶⁾ Pro rozvoj tělovýchovné činnosti v jednotách župy byl důležitý sjezd župního cvičitelského sboru, konaný dne 5. května 1889 v Čáslavi. Vedoucí cvičitelé zde stanovili řád prostných cvičení a určili závazná pravidla pro župní závody. Vedení župy vyslalo také svého zástupce v delegaci ČOS na sjezd francouzských gymnastů do Paříže, kterým byl zvolen Alois Bureš z Německého Brodu.¹⁰⁷⁾ Třetí veřejné župní cvičení proběhlo dne 14. července 1889 v Německém Brodě s účastí všech jednot zastoupených doposud v župě.¹⁰⁸⁾

Ustavujícího sjezdu ČOS v Praze, která se v roce 1899 konstituovala, se zúčastnil starosta Havlíckovy župy JUDr. Eduard Brzorád z Německého Brodu.¹⁰⁹⁾

Mimořádná valná hromada dne 23. března 1890 určila za sídlo župy pro rok 1890 Chotěboř. V tomto roce měla župa 702 členů v 6 sokolských jednotách. Roku 1890 se aktivní cvičenci župy pilně připravovali na I. všesokolský slet v Praze. Sletu se v roce 1891

zúčastnila župa se 70 krojovanými členy, z nichž 49 cvičilo, a to celkem ve 4 družstvech.¹¹⁰⁾ Rok 1892 byl pro župu náročný z hlediska existence. Vedení ČOS uvažovalo o vytvoření nových žup. V rámci této reorganizace žup mělo dojít ke změně územní působnosti a k novému organizačním uspořádání župy Havlíčkovy a župy Východočeské. Z těchto dvou žup měly vzniknout župy: Hradecká, nová Havlíčkova a Litomyšlská. Po dlouhých jednáních a debatách k těmto uvažovaným změnám nakonec nedošlo.¹¹¹⁾ Představitelé Havlíčkovy župy se poté zaměřili na rozšíření její územní působnosti začleněním nových jednot. Po jednáních s okolními jednotami nakonec byla v roce 1893 župa rozšířena o jednoty ve Vrdech, Potěhách a Přibyslavi. Valná hromada župy proběhla 16. dubna 1893 v Čáslavi. Vedení župy v té době také usilovalo o šíření sokolských myšlenek, snažilo se o obnovu zaniklých a vznik nových místních jednot Sokola. Společný výlet jednot z Německého Brodu, Chotěboře, Přibyslavi a z Jihlavy na jaře 1893 pomohl obnovení sokolského hnutí v Polné.¹¹²⁾ V roce 1894 byla díky valné hromadě župy, konané 27. května ve Světlé nad Sázavou, založena v tomto městě sokolská jednot. Díky usilovnému snažení sdružovala župa ve svém svazku v roce 1894 již 11 jednot.¹¹³⁾

V letech 1895–1900 se činnost župy slibně rozvíjela a sílila. V roce 1895 se zúčastnila III. všesokolského sletu celkem 227 krojovanými a 108 cvičícími členy, zařazenými v 10 družstvech.¹¹⁴⁾ Před všesokolským sletem, ve dnech 2. až 3. června 1895, uspořádala župa dvoudenní výlet s pochodovým cvičením do Polné, kterého se účastnilo 105 členů. Vedení župy se věnovalo aktivně organizaci cvičitelského sboru a cvičení členů vůbec. V roce 1896 byl schválen řád cvičitelského sboru, přičiněním župy vznikly sokolské jednoty v Golčově Jeníkově a v Habrech. Šestý župní slet proběhl ve dnech 29. až 30. června 1896 v Humpolci za mimořádně kvalitních výkonů cvičenců, což dokazovalo dobrou přípravu a aktivní přístup cvičitelů. V roce 1897 se stala sídlem župy Přibyslav, zároveň byla župa pro usnadnění tělocvičné činnosti rozdělena do tří okrsků.¹¹⁵⁾ Následně, v roce 1899, byl schválen okrskový řád župy, pořádání okrskových cvičení a župní výbor připravoval řád vzdělávacího odboru. Došlo také ke změně ve složení jednot a jejich zařazení do okrsků.¹¹⁶⁾ V roce 1900 se zvýšil počet členů župy přijetím jednoty Golčův Jeníkov do svazku. Úspěšnost v oblasti tělovýchovné dokázali cvičenci ze všech jednot župy svými výkony dne 15. července 1900 v Humpolci, kde se konal již VII. župní slet. Aktivně zde cvičilo 190 členů ve 20 družstvech. Sídlem župy byl zvolen Humpolec.¹¹⁷⁾

Další rozvoj sokolské činnosti v Havlíčkově župě nastal v letech 1901–1905. Celý rok 1901 byl ve znamení aktivních příprav na IV. všesokolský slet, jehož se župa zúčastnila 332 krojovanými členy, 203 cvičícími muži, 39 cvičícími ženami a čtyřmi družstvy.¹¹⁸⁾ Za člena

župy byla v roce 1901 přijata jednota „*Fügner*“ Kolín II. Tato jednota vznikla v důsledku dlouholetých sporů v TJ Sokol Kolín. Od počátku 90. let 19. století procházela kolínská jednota obdobím sporů mezi členy, především z politických důvodů. Soudobý kronikář charakterizoval situaci tak, že Sokol přestal plnit své původní poslání a účel a stal se spolkem agitačním pro volby do obecního zastupitelstva v Kolíně. V jednotě došlo skutečně k roztržce mezi staročechy a mladočechy, později mezi mladočechy a radikály. politická roztržka v kolínské jednotě byla dovršena na valné hromadě 26. ledna 1899, kdy část členů vystoupila a později založila jednotu „*Fügner*“ Kolín II. Po odmítnutí jejího přijetí do svazku župy Tyršovy se v roce 1901 stala členem svazku jednot sousední Havlíčkovy župy. Obě jednoty se osočovaly v místním tisku, spor pokračoval i v následujících letech, obě jednoty sblížila až I. světová válka. Z počáteční nevraživosti se vyvinula zdravá soutěživost, což vedlo ke zlepšení tělovýchovné práce v obou kolínských jednotách. Spor byl definitivně urovnán až v roce 1918, kdy se 7. února obě kolínské jednoty sloučily.¹¹⁹⁾

Na valné hromadě, konané dne 21. dubna 1901, byl novým župním starostou zvolen MUDr. Karel Tesař z Čáslavi, který stál v čele Havlíčkovy župy až do roku 1912.¹²⁰⁾

V roce 1902 měla župa již 15 jednot sdružených ve třech okrscích. Členská základna župy vzrostla na 1 536 osob, z toho bylo 162 žen. Ve dnech 21. až 22. července 1902 proběhl v Kutné Hoře již VIII. župní slet. Tentokrát bylo župní cvičení spojeno s jubilejní oslavou jednoty kutnohorské, která oslavila 40. let svého trvání.¹²¹⁾ Do svazku jednot Havlíčkovy sokolské župy byla nově přijata jednota ve Zbraslavicích. V roce 1903 byla za stálé sídlo župy zvolena Čáslav. Nejdůležitějším tělocvičným podnikem v tomto roce pak byla účast šestičlenného družstva Havlíčkovy župy na IV. sletu polského sokolstva ve Lvově, který proběhl 28. a 29. června 1903.¹²²⁾ Důležitý byl rok 1904, kdy správní výbor Havlíčkovy župy zřídil ústřední přednáškový výbor. Novým župním zpravodajem a vzdělavatelem byl členy správního výboru zvolen JUDr. Richard Halík z Německého Brodu. V důsledku velmi slabé tělovýchovné činnosti v župě proběhla v jednotách rozsáhlá akce, jejímž cílem bylo získat nové cvičící členy. Především šlo o omlazení členské základny a rozšíření počtu dorostenců a žactva.¹²³⁾

Slovinského všesokolského sletu v Lublani, který se konal ve dnech 16.–18. července 1904, se zúčastnilo šestičlenné župní družstvo. Bylo sestaveno z nejlepších cvičenců a vybíráno velmi pečlivě, kvůli reprezentaci župy. Z významných podniků v oblasti veřejných cvičení stojí za zmínku ještě IX. slet a veřejné cvičení župy, které proběhlo ve dnech 3. a 4. září 1904 v Čáslavi. Mělo mimořádně velký ohlas u členů župy a vzbudilo velký zájem

veřejnosti. Jako slavnostní hosté se ho zúčastnili starosta ČOS JUDr. Jan Podlipný a náčelník ČOS JUDr. Jindřich Vaníček.¹²⁴⁾

V roce 1905 měla Havlíčkova župa celkem 16 jednot s 1 372 muži a 331 ženou, z nichž cvičilo 367 mužů a 176 žen, cvičitelů měla župa 75. Ženské odbory měly vybudovány sokolské jednoty v Německém Brodě, Čáslavi, Kutné Hoře, Humpolci, Chotěboři, Golčově Jeníkově, Kolíně, Polné, Vrdech a Světlé nad Sázavou.¹²⁵⁾

Následná léta 1906–1910 začala krizovou situací. Především pro neuspokojivou činnost tělovýchovnou, finanční zadlužení některých jednot a velkou nespokojenost s vedením župy docházelo mezi jednotami v Havlíčkově župě k neshodám. Spory o směřování župy ve všech oblastech činnosti byly tak vyhrcoené, že vedení sokolské jednoty v Přibyslavi několikrát žádalo ČOS v roce 1906 o rozdělení župy. K tomuto řešení ale nakonec nedošlo.¹²⁶⁾ Spory uvnitř župy byly vyřešeny kompromisně a smírem. Uklidnění se projevilo ve zlepšení činnosti ve všech oblastech, včetně organizační práce vedení župy. V roce 1906 vydal správní výbor tiskem župní stanovy a řády, všem jednotám byl rozeslán župní řád. Rozsáhlá byla tělocvičná činnost. Dne 8. července 1906 proběhl X. župní slet v Německém Brodě s účastí 164 mužů a 62 žen. Cvičení I. okrsku proběhlo v Přibyslavi 4. června 1906, II. okrsek měl cvičení v Čáslavi dne 29. června 1906. Výletu sokolstva do Záhřebu a do Černé Hory ve dnech 25. až 27. srpna 1906 se zúčastnilo celkem 18 členů z jednot Havlíčkovy župy.¹²⁷⁾ K 50. výročí úmrtí Karla Havlíčka, jehož jméno župa nesla, se uskutečnila dne 29. července 1906 sokolská slavnost v Kutné Hoře.

Došlo rovněž k posílení členské základny župy. V roce 1907 měla župa 18 jednot s 1 825 členy, 390 cvičících mužů, ženské odbory měly 552 členek, dorost měl 274 členů, dále bylo 228 žáků, 107 žákyň a 92 cvičitelů.¹²⁸⁾ Do župy byly přijaty jednoty Žďár na Moravě a Dolní Královice. V. všesokolský slet v roce 1907 obeslala jednota 361 členy v krojích pro průvod sokolstva Prahou. Celkem na sletu cvičilo 196 mužů, 60 žen a 5 členů jízdního Sokola z Neškaredic.¹²⁹⁾ V roce 1908 byl uspořádán župní cvičitelský kurz v Čáslavi. Následovala okrsková cvičení v župě, která měla být přípravou na všesokolský slet, v následujícím pořadí. II. okrsek pořádal 24. května 1908 své cvičení v Habrech, I. okrsek měl cvičení 5. července 1908 v Polné za účasti 110 mužů, 13 družstev a 41 žen. Se cvičením byla spojena oslava 40. výročí založení zdejší jednoty. III. okrsek uspořádal cvičení 3. září 1908 v Čáslavi. Havlíčkova župa se také zúčastnila I. sletu Severomoravské župy v Prostějově ve dnech 15. až 16. srpna 1908 celkem 78 členy. Na počátku roku 1909 se župa rozloučila se svým prvním starostou Františkem Bečvářem, který zemřel.¹³⁰⁾

V roce 1909 začal vycházet v Kutné Hoře župní sokolský věstník „*Za bratrstvím*“, jehož prvním redaktorem byl František Hlávka. Toto periodikum mělo zásadní význam pro šíření informací z župy k sokolským jednotám, které byly jejími členy.¹³¹⁾ Z tělocvičné činnosti nejdůležitější XI. župní slet se konal v Kolíně dne 10. července 1909 a měl přispět ke sloučení Sokola Kolín I. a Kolín II. Důležitou událostí pro zrovnoprávnění ženských odborů v Sokole byla schůzka správního výboru vedeného župním starostou MUDr. Karlem Tesařem s delegátkami ženských odborů 25. dubna 1909, kde byla ženám v sokolských jednotách Havlíčkovy župy deklarována stejná práva, jaká měli muži.¹³²⁾

Zajímavé jsou také statistické údaje. V roce 1910 měla župa 19 jednot s 2 379 členy. Z tohoto množství bylo 1 855 mužů a 524 žen, cvičenců 334, cvičenek 147, cvičitelů 102, dorostu 354, žáků 179 a žákyň 176. Nejdůležitější změnou a novinkou v organizaci župy byla změna počtu a hranic okrsků. Dne 5. května 1910 došlo k novému rozdělení Havlíčkovy župy na čtyři okrsky.¹³³⁾

Na Všeslovanský sokolský slet do Sofie, konaný v roce 1910, vyslala župa sedmičlenné družstvo. Rok 1911 byl ve znamení příprav na VI. všesokolský slet. Jako zkouška na něj proběhla okrsková cvičení. Cvičenci I. okrsku veřejně cvičili dne 30. července 1911 v Chotěboři. Vystoupilo 46 mužů, 37 žen, 30 dorostenek, pět oddílů dorostenců a 57 žákyň a žáků. II. okrsek konal cvičení v Ledči nad Sázavou rovněž 30. července 1911. Aktivně cvičilo 42 mužů, 41 žen, 38 dorostenců, 50 žáků, 8 družstev. Cvičení III. okrsku proběhlo 11. června v Golčově Jeníkově za účasti 50 mužů, 44 žen, 25 dorostenců a 6 družstev. IV. okrsek měl slet v Kutné Hoře, konaný 23. července 1911. Cvičilo 85 mužů, 36 žen, 10 družstev.¹³⁴⁾

Následoval XII. župní slet, spojený s otevřením nové sokolovny, konaný dne 6. srpna 1911 v Čáslavi. Pro ženské odbory sokolských jednot mělo velkou důležitost rozhodnutí ČOS z roku 1911, která svým usnesením dala v sokolských jednotách ženám stejná práva jako mužům.¹³⁵⁾

V roce 1912 bylo v Havlíčkově župě organizováno již 22 jednot a čtyři pobočky o 2 876 členech, z toho bylo 2 341 mužů a 535 žen. Župa nařídila jednotám, aby si volily zpravodaje, kteří by přispívali svými články do župního věstníku. Zároveň byla všem členům zakázána činnost v jakémkoliv klerikálním spolku.¹³⁶⁾ VI. všesokolského sletu v roce 1912 se pak Havlíčkova župa zúčastnila cvičícími členy následovně: první den 215 muži a 149 ženami, druhý den 197 muži a 146 ženami. V průvodu Prahou šlo 449 členů a pět členů sokolské jízdy.¹³⁷⁾ Během roku 1912 vznikly nové jednoty v Ronově nad Doubravkou a Zruči nad Sázavou. Vedení župy připravilo úpravu župních orgánů a následovaly další organizační

změny. V roce 1913 byla přijata změna okrskového a dozorčího řádu, což mělo zkvalitnit práci v nižších člancích vedení. Župní správní výbor zároveň odsouhlasil rovnoprávné postavení žen v župě při volbách do funkcí. Novým župním starostou byl zvolen Alois Horáček z Kutné Hory, který župu vedl až do roku 1917.¹³⁸⁾

V roce 1914 byla Havlíčkova župa nově rozčleněna, byly upraveny hranice okrsků. V župě působily tři okrsky.¹³⁹⁾ Ve dnech 28. až 29. června 1914 se zúčastnila župa velikého sletu Sokolstva v Brně, v průvodu šlo 166 členů v kroji z 15 jednot a tří odborů. Cvičilo tam 65 cvičenců z 15 jednot a dvou odborů a 43 cvičenky z deseti jednot. Dne 26. července 1914 byla vyhlášena mobilizace a válka proti Srbsku. V prosinci 1914 pak dokončil župní věstník „*Za bratrstvím*“ svůj 5. ročník a přestal vycházet.¹⁴⁰⁾

Během I. světové války v letech 1914–1918 byla činnost Havlíčkovy sokolské župy postupně omezována až utlumena. Velké množství cvičících mužů a cvičitelů bylo odvedeno na válečné fronty, řada sokoloven musela být propůjčena ke zřizování vojenských lazaretů. Činnost sokolského hnutí byla v té době pod neustálým dohledem policie. Existovala reálná obava, že sokolská činnost bude zcela zastavena, zvláště když v roce 1915 byla rozpuštěna ČOS.¹⁴¹⁾ Jen v malém množství jednot se cvičilo, mnohde udržovaly činnost pouze ženy. Také řada činovníků župy byla označena za „politicky podezřelé“, v roce 1916 byli zatčeni župní jednatel Josef Kvičala, kterého internovali na šest neděl v Terezíně, a starosta župy Alois Horáček, který byl po dlouhém vyslýchání jako učitel ve státní službě suspendován.¹⁴²⁾ Mimo to bylo vyšetřováno dalších 26 sokolů z jednot zastoupených v župě. Dne 7. května 1916 proběhla župní valná hromada v Německém Brodě, kde byli řízením župy pověřeni JUDr. Richard Halík a Viktor Zettl, kteří měli nepřetržitý kontakt se zástupci předsednictva rozpuštěné ČOS. Ti se účastnili tajných schůzek, pořádaných v letech 1917–1918, na kterých se připravovalo obnovení ČOS.¹⁴³⁾ Od 25. března 1918 spolupracovala Havlíčkova župa se vznikajícím Svazem sokolských žup, který se připravoval na boj o vznik samostatného čs. státu. Rovněž tělocvičná činnost se postupně obnovovala, v roce 1917 cvičili muži ve dvou jednotách župy, ženy v sedmi, dorostenci ve čtyřech, dorostenky v pěti, žactvo ve dvou jednotách.¹⁴⁴⁾

V roce 1918 se cvičilo v polovině jednot z celkového počtu 25 a 8 odborů zastoupených v župě. Během války župa podporovala rodiny legionářů a rodiny Čechů ze smíšeného území finančně a dodávkami potravin. Při státním převratu dne 28. října 1918 konali členové Sokola v každém důležitém středisku župy přesně určené povinnosti. Především udržovali pořádek, sokolské strážce měly své hlídky na všech nádražích, úřadech, u skladů potravin apod.¹⁴⁵⁾

V roce 1918 byl novým župním starostou zvolen JUDr. Richard Halík, který vedl župu do roku 1929, župním náčelníkem potvrzen Vilém Pelzbauer (funkci zastával v letech 1910–1933). Dne 8. srpna 1918 byla uskutečněna slavnostní vzpomínka na PhDr. Miroslava Tyrše a župní akademie dne 18. srpna 1918 v Německém Brodě.¹⁴⁶⁾

Velkého rozmachu dosáhla sokolská činnost v nové ČSR. Na župní valné hromadě konané 9. března 1919 byla uctěna památka padlých sokolů a do svazku župy byly nově přijaty jednoty: Bohdaneč, Kaňk, Červené Janovice, Malešov, Miskovice, Větrný Jeníkov a Vilímov, dále pobočky: Dolní Město, Kejžlice, Herálec, Kunemile, Studenec–Podmoklany, Tis a Žehušice. Havlíčkova sokolská župa přispěla k založení nových jednot: Lučice, Chotusice, Miskovice, Malín a Křesetice. Došlo také k novému rozdělení a uspořádání jednot do okrsků, jejichž počet se zvýšil na čtyři.¹⁴⁷⁾ V souvislosti s upevňováním státních hranic republiky rozhodla ČOS provést v roce 1919 odvody členů jednot od 20 do 50 let. Tyto odvody měly přispět k výraznému posílení čs. vojska na Slovensku. Do bojů s Maďary na Slovensku bylo z Havlíckovy župy vysláno 83 dobrovolníků. Z tělocvičné činnosti byl nejdůležitější XIV. župní slet v Německém Brodě ve dnech 7. až 8. září 1919.¹⁴⁸⁾

V letech 1920–1925 pracovala Havlíčkova župa již v poměrně stabilizovaných podmínkách a došlo k novému rozmachu její činnosti. Již v roce 1920 byl zvýšen náklad, v roce 1918 obnoveného, župního sokolského věstníku „*Za bratrstvím*“, a to na 1 000 kusů. Probíhaly přípravy na všesokolský slet. Jako příprava na slet se uskutečnil dne 13. června 1920 již XV. župní slet v Čáslavi, a to za účasti 498 mužů, 440 žen, 340 dorostenců a 309 dorostenek.¹⁴⁹⁾ Třídenního VII. všesokolského sletu v Praze se pak delegace župy zúčastnila následovně: první den cvičilo 509 mužů, 394 žen, 334 dorostenců, 265 dorostenek. Druhý den cvičilo 492 mužů, 382 žen, 340 dorostenců, 260 dorostenek a třetí den cvičilo 102 mužů, 46 žen. Dne 6. září 1920 proběhla v Čáslavi čtrnáctidenní župní cvičitelská škola, kterou navštívilo 30 mužů a 26 žen.¹⁵⁰⁾ V roce 1921 se župa zúčastnila celkem 97 členy zájezdu na Slovensko ve dnech 24. až 30. května. Proběhl také XVI. župní slet, konaný 14. až 15. srpna 1921 ve Žďáře na Moravě, spojený s návštěvou Žižkovy mohyly u Přibyslavi, a Borové (rodiště Karla Havlíčka). V této době měla župa již 50 jednot a 24 poboček družných ve čtyřech okrscích, členstvo čítající 5 858 mužů a 2 562 žen, tj. celkem 8 420 členů.¹⁵¹⁾ V roce 1922 uspořádala župa XVII. župní slet žactva v Kutné Hoře 25. června. Zúčastnilo se ho 920 žáků a 765 žaček. Ve dnech 1. až 2. července proběhl župní slet dorostu, účastnilo se 546 dorostenců, 456 dorostenek. Ve dnech 8. až 9. července byl uspořádán župní slet členů, účastnilo se ho 670 mužů a 461 žen. Dne 3. září 1923 byl v Německém Brodě zřízen stálý

župní tajemnický úřad. Župním tajemníkem pak byl zvolen Josef Šťovíček z Čáslavi. Župní sklad knih byl v tomto roce natrvalo přeložen do Německého Brodu.¹⁵²⁾

Ve dnech 7. až 9. června 1924 navštívila delegace Havlíčkovy sokolské župy o padesáti šesti účastnících Slovensko. Členové delegace, vedeni župním starostou JUDr. Richardem Halíkem, se zúčastnili župního sletu v Banské Bystrici. Dne 17. srpna 1924 proběhly oslavy 500. výročí smrti Jana Žižky, za účasti 1 272 členů Sokola. Významnou slavností se stalo odhalení pomníku Karla Havlíčka Borovského pořádané dne 14. září 1924 v Německém Brodě. Tohoto podniku se župa zúčastnila 273 členy.¹⁵³⁾ Největším sportovním podnikem roku 1925 byl XVIII. župní slet, konaný v Humpolci. Slet žactva a dorostu proběhl ve dnech 27. až 28. června 1925. Cvičilo na něm celkem 1 096 žáků a žákyň, 633 dorostenců a dorostenek. Slet dospělých členů župy proběhl ve dnech 4. až 5. července 1925. Cvičilo tam celkem 487 mužů a 310 žen.¹⁵⁴⁾

Období let 1926–1930 začalo přípravami na VIII. všesokolský slet, který se uskutečnil roku 1926 v Praze. Župní zkouška před všesokolským sletem se konala dne 20. června 1926 v Čáslavi. Slavnostního průvodu při VIII. všesokolského sletu se zúčastnilo 800 mužů a 240 žen, bylo nesen 10 praporů jednot a župy. Na sletu cvičilo 695 mužů a 367 žen z jednot sdružených v župě.¹⁵⁵⁾ Cvičitelskou školu ČOS absolvovalo 21 členů župy, župní cvičitelskou školu 28. listopadu a 5. prosince 1926 absolvovalo 10 sokolů. Řešily se rovněž organizační záležitosti spojené s návrhem na vznik sokolských krajů, ve kterých mělo být sdruženo několik žup. V roce 1927 probíhala jednání za účelem přípravy vzniku tzv. Východočeského sokolského kraje. Do něho měly být sdruženy následující župy: Tyršova, Havlíčková, Východočeská a Podkrkonošská. Na podzim roku 1927 byli oceněni dlouholetí vůdčí pracovníci a v různých etapách existence župy starostové Havlíčkovy sokolské župy za svoji práci. Dne 27. září 1927 předal zástupce ČOS dr. Karel Heller plakety „*Na stráž*“, vysoké sokolské ocenění, JUDr. Richardu Halíkovi z Německého Brodu a MUDr. Karlu Tesařovi z Čáslavi.¹⁵⁶⁾

Ve dnech 26. až 28. května 1928 se zúčastnila župa zájezdu ČOS na Slovensko v počtu 68 mužů a 57 žen. Jubilejní XX. župní slet v Německém Brodě, konaný dne 1. července 1928 při 60. výročí trvání zdejší sokolské jednoty, byl na náklad župy filmován biografickým odborem ČOS.¹⁵⁷⁾ Schůze vedoucích cvičitelských sborů župy proběhla 25. listopadu 1928 v Golčově Jeníkově. V roce 1929 se Havlíčková župa zúčastnila 30. června župního sletu župy Plukovníka Švece v Jihlavě. Cvičilo zde celkem 86 mužů, 46 žen a také 12 jízdních sokolů z 16 jednot. Ve dnech 5. až 7. července 1929 obeslala župa zájezd ČOS do Plzně. Účastnilo se

276 mužů a 195 žen. Na župní valné hromadě konané 29. března 1930 byl zvolen župním starostou Viktor Zettl, který vedl župu do roku 1936.¹⁵⁸⁾ Ve dnech 2. až 8. února 1930 proběhla v Golčově Jeníkově týdenní župní cvičitelská škola, kterou absolvovalo celkem 34 členů. Zájezdu ČOS do Bělehradu se z župy zúčastnilo ve dnech 28. až 30. června 1930 celkem 63 mužů a 45 žen. Havlíčkova župa uspořádala dne 5. října 1930 první loutkářskou školu v Kutné Hoře.

To vše svědčí o mimořádné aktivitě členských jednot župy a dokládá jejich zájem o rozvoj sokolského hnutí. V roce 1930 bylo ustaveno a v župě sdruženo celkem 69 jednot a 7 poboček. Župa dále evidovala 7 673 členy, z tohoto celkového množství bylo 5 506 mužů a 2 167 žen.¹⁵⁹⁾

Období následujících let 1931–1936 bylo, obzvláště ve své počáteční fázi, dosti poznamenáno hospodářskou krizí. Finanční problémy a existenční starosti některých aktivních členů Sokola se promítlo také na menším útlumu tělocvičné činnosti jednot. Na župní valné hromadě, konané 29. března 1931, byl představitelům jednot představen nový důvěrník ČOS JUDr. Jaroslav Urban. Jednoty zde byly vyzvány, aby věnovaly zvýšenou pozornost sociální péči a více se staraly o umístění nezaměstnaných.¹⁶⁰⁾ Probíhala také usilovná propagační práce pro zajištění zdárného průběhu IX. všesokolského sletu. Přípravou na sletové cvičení byl XXI. župní slet, konaný 27. června 1931 ve Žďáru na Moravě. Největší sportovní akcí roku pak se stal rozestavný běh ČOS, kterého se zúčastnily všechny okrsky župy.¹⁶¹⁾ Dne 24. července 1932 byla otevřena župní Tyršova knihovna se sídlem v Čáslavi. V roce 1933, kdy sílila válečná hrozba, bylo započato v župě s brannou výchovou. Prvním župním vedoucím brannosti byl zvolen Karel Příhonský z Čáslavi. Sokolové nacvičovali pořadová a pochodová cvičení, pořádali župní branné srazy a trénovali střelbu ze vzduchovek. Nejdůležitějším podnikem se staly tzv. náhlé branné srazy, první byl pořádán 29. října 1933.¹⁶²⁾

Dne 25. března 1934 odstoupil ze své funkce na valné hromadě župní náčelník Vilém Pelzbauer, který za své zásluhy obdržel nejvyšší ocenění ČOS – velkou medaili. Předal mu ji starosta ČOS MUDr. Stanislav Bukovský. Největší sportovní akcí roku 1934 byl rozestavný běh, pořádaný na paměť 50. výročí založení cvičení dorostu A. V. Prágrem z Kolína. Z Havlíčkovy župy se zúčastnilo 1 000 běžců. Ve dnech 23. a 24. června 1934 proběhl ve Světlé nad Sázavou XXII. župní slet.¹⁶³⁾

Od konce roku 1934 byla župa rozdělena na pět okrsků a zahrnovala politické okresy Německý Brod, Humpolec, Chotěboř, Ledec nad Sázavou, Čáslav, Kutnou Horu a Žďár na

Moravě. V roce 1935 byla otevřena Pelzbauerova chata, kterou župa získala od bývalého župního náčelníka, kde byly pořádány ozdravné pobyty. Z tělocvičných akcí byly nejdůležitější župní obecné závody mužů dne 16. května v Německém Brodě a župní lehkooatletické závody mužů dne 1. září tamtéž.¹⁶⁴⁾ Rok 1936 byl pro Havlíčkovu sokolskou župu rokem jubilejním, připomněla si 50. výročí svého vzniku. Jubilejní župní slet se konal v Přibyslavi, dne 11. června byla otevřena župní výstava, 13. června proběhl den žactva a dorostu. Dne 20. června hlavní den členstva, 30. srpna se uskutečnilo odhalení pamětní desky náčelníka Viléma Pelzbauera na letním cvičišti v Kolíně.¹⁶⁵⁾

V jubilejním roce měla župa 70 jednot a šest poboček. V nich působilo 5 470 mužů, 2 430 žen, celkem 8 170 členů. Dále 973 dorostenců, 900 dorostenek, 2 543 žáků a 2 906 žákyň. Celkem měla Havlíčková župa 15 492 členů ve všech svých složkách členské základny.¹⁶⁶⁾

V období let 1937–1941 probíhala činnost župy při vědomí bezprostředního válečného nebezpečí. Ve většině sokolských jednot zastoupených v Havlíčkově župě spolupracovali členové s Civilní protileteckou obranou (CPO) a s armádou. Svoji činnost dále zintenzívnily branné odbory. V kritických letech 1938–1941 byl župním starostou ing. Jaroslav Dajbych, župním náčelníkem Jan Mrázek. I přes stále se zhoršující mezinárodní politickou situaci pokračovala župa ve své činnosti, všechny jednoty, sdružené v pěti okrscích, pořádaly slety a cvičení. Župní slet proběhl dne 6. června 1938 v Kutné Hoře a stal se velkou manifestací tělesné zdatnosti sokolů a jejich připravenosti k obraně republiky.¹⁶⁷⁾

Po mnichovském diktátu se začalo připravovat sjednocení tělovýchovy pod vedením ČSOS. Později, po vzniku protektorátu, usilovalo o sjednocení české tělovýchovy Národní souručenství. Havlíčková sokolská župa pokračovala ve své činnosti i za protektorátu, i když podmínky pro český spolkový život byly značně ztíženy. Dne 10. září 1939 proběhly župní závody v prostném tělocviku v Německém Brodě. Ve 40. letech 20. století se v župě velmi rozvinulo pěstování zimních sportů. Ve dnech 3. až 4. února 1940 se uskutečnil župní lyžařský kurz ve Žďáře na Moravě a 25. února župní lyžařské závody tamtéž.¹⁶⁸⁾ Za zmínku stojí také I. župní tenisový turnaj, pořádaný ve dnech 31. srpna až 1. září 1940 na kurtech v Polné. Celou sportovní akci připravovala polenská jednota pod vedením JUDr. Jana Pochobradského.¹⁶⁹⁾ Celkově se však situace sokolského hnutí nadále zhoršovala. Poslední župní valná hromada proběhla 23. března 1941 v Německém Brodě a poté došlo k ukončení činnosti Havlíčkovy sokolské župy. Stalo se tak na základě rozhodnutí Okresního úřadu v Humpolci ze dne 13. dubna 1941. Po jeho vydání byla rozpuštěna župa a sokolské jednoty v ní sdružené.¹⁷⁰⁾

Během války a německé okupace se řada členů sokolských jednot Havlíčkovy župy zapojila do odboje. Mnozí z nich přinesli za naši svobodu i oběť největší, svůj život. Okupanti popravili 21 členů župy, v koncentračních táborech zemřelo 41 členů, v osvobozovacích bojích jich zahynulo 19. Celkem bylo během válečného konfliktu zatčeno a uvězněno 151 příslušníků jednot organizovaných v Havlíčkově župě, kteří se po válce vrátili zpět do vlasti. V partyzánských skupinách, různých strážích apod., v květnu 1945 působilo na 1 500 mužů a žen župy.¹⁷¹⁾

Posledním obdobím existence Havlíčkovy sokolské župy jsou léta 1945–1949. Činnost župy byla obnovena v roce 1945. Postupně zahájily činnost sokolské jednoty sdružené v župě. Pořádaly se oslavy vítězství, probíhala také očista jednot a župy od kolaborantů a byla udělena uznání za odbojovou činnost. Celé období 1945–1948 probíhaly v župě diskuse o sjednocení čs. tělovýchovy, která měla být provedena pod vedením ČOS. Tělocvičná činnost byla plně obnovena od roku 1946. Tehdy se již pořádaly řádné sportovní podniky jednot, okrsků i župy naplno. Jedním z největších podniků župy, pořádaných v roce 1946, byl štafetový běh. Uspořádaný na počest K. H. Borovského, jehož jméno župa nesla. Štafetový běh byl zahájen v Borové, rodišti Karla Havlíčka, a trasa běhu končila u jeho hrobu v Praze na Olšanech.¹⁷²⁾

Rok 1947 byl ve znamení intenzivních příprav na XI. všesokolský slet v Praze, na který nacvičovali cvičenci všech pět okrsků župy. Postupně byly pořádány nácviky v jednotách a okrscích, vybraní cvičenci měli vystoupit na župním sletu a poté na sletu všesokolském. Ten však již probíhal ve změněných politických podmínkách po komunistickém puči. Pod jeho vlivem došlo v župě a jednotách k vytváření akčních výborů NF, které měly za úkol provést očistu Sokola od tzv. „reakčních živlů“. Z řádně zvoleného správního výboru župy na rok 1948 byla vyloučena řada členů, jako např. II. náměstek starosty ing. Karel Sázavský z Polné a další.¹⁷³⁾ Také poslední župní slet, probíhající 6. a 13. června 1948 v Humpolci, stejně jako veřejná cvičení všech pěti okrsků, se uskutečnil již v atmosféře plné strachu a napětí z vylučování členů Sokola a změny režimu.

To už se chýlila ke konci i samotná existence Havlíčkovy sokolské župy, která byla založena a fungovala na základě demokratických spolkových principů. V roce 1948 proběhla plně pod taktovkou akčních výborů NF a jednotlivých organizačních složek KSČ, rozhodnutím nové státní moci reorganizace čs. tělovýchovy. Byla provedena sloučením všech sportovních a tělovýchovných organizací do nyní již komunisty ovládaného Sokola. Zároveň proběhla změna organizační struktury sokolského hnutí. Na místo sokolských žup a okrsků

byly od roku 1949 zřízeny sokolské kraje a okresy, které kopírovaly nové správní uspořádání ČSR.¹⁷⁴⁾ V druhé polovině roku 1948 byly zahájeny přípravné práce k ukončení činnosti stávajících žup a okrsků. Jednalo se zejména o kontrolu soupisů sokolského majetku, uzavírání účetních knih, přípravu na předání agendy správních výborů orgánům nových sokolských krajů a okresů. Vlastní ukončení činnosti Havlíčkovy sokolské župy proběhlo dne 7. května 1949 v zasedací síni Sokolského domu v Havlíčkově Brodě, kde poslední župní funkcionáři - starosta Otakar Med, jednatel Karel Linhart a pokladník Josef Láznička - předložili ke schválení likvidační bilanci župy. Majetek Havlíčkovy sokolské župy byl pak rozdělen do tří nově vzniklých sokolských krajů, kam byly zařazeny její jednoty, a sice do Jihlavy, Pardubic a Prahy.¹⁷⁵⁾

Tak zanikla Havlíčkova sokolská župa, která pracovala v oblasti tělovýchovy v prostoru Českomoravské vrchoviny s menšími přestávkami celých šedesát dva let.

II. Sokolské hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině

Podíl Českomoravské vrchoviny v celkové ekonomice Českých zemí je dnes relativně daleko menší, než tomu bylo v předchozích staletích. Nejvíce je to patrné ve výrobní sféře, kde sehrála svou roli jistě malá surovinová základna, ale i nedokonalá dopravní síť, atd. Tak se stalo, že průmyslová revoluce přišla do kraje velmi pozdě. Proto města na Českomoravské vrchovině, dřívější centra řemeslné výroby, od poloviny 19. století hospodářsky stagnovala. Velmi dobře je to patrné na příkladu města Polné, které bylo až do poloviny 19. století městem prosperujícího cechovního soukenictví. Zdejší bohatí soukeníci však tak houževnatě drželi svá středověká privilegia, že ve městě a okolí nepřipustili vznik jakékoli tovární výroby. Bylo to v době, kdy tradiční soukenická výroba již nestačila pro své zkosnatělé předpisy i technologie konkurovat moderním severočeským, brněnským a především nedalekým jihlavským a humpoleckým textilním továrnám, jejichž produkty byly mnohokrát lacinější. Není proto divu, že polenské soukenictví rychle upadalo, až nakonec zkrachovalo.¹⁾ Úpadek soukenické výroby znamenal zároveň i hospodářský propad dalších oborů, které byly na soukenictví závislé. Město sice hledalo alternativy, avšak obor srovnatelný se soukenictvím nebyl pro Polnou nalezen. S tím úzce souvisejí demografické změny. Nedostatek pracovních příležitostí ve městě a okolí nutně vedl k vystěhovalectví.²⁾

Obyvatelstvo hledalo obživu v ekonomicky rozvinutějších místech monarchie nebo v cizích zemích. Jestliže měla Polná v roce 1850 více než 6 100 obyvatel, jejich počet se v 90. letech 19. století snížil na 4 700. Navíc Polnou dne 4. srpna 1863 postihla mimořádná katastrofa v podobě obrovského požáru města, ze které se jen těžko vzpamatovala. Stejně nedozírné následky měla i pruská okupace města v roce 1866.³⁾ Další ranou byla skutečnost, že v roce 1869 město minula tehdy stavěná severozápadní dráha, která spojovala Znojmo s Prahou, a tak se rozplynula i vidina předpokladu nového průmyslu. Hospodářská deprese pak měla také svoje politické důsledky – v roce 1871 prosadili Němci žijící na Štöcku rozdělení polenského hejtmanství a vytvoření jejich vlastního okrsku s centrem ve Štokách. Město Polná bylo oslabováno také vnitřními spory, které vrcholily na konci 70. let 19. století spory mezi staročechy a mladočechy. Výsledkem pak bylo úplné zrušení polenského okresního hejtmanství v roce 1884. Město Polná s okresním soudem bylo připojeno k německobrodskému hejtmanství a stalo se v podstatě politicky málo významným venkovským městem.⁴⁾

Tíživá hospodářská i politická situace na konci 80. a na počátku 90. let 19. století však měla pro Polnou jeden pozitivní dopad. Stal se jím velký rozvoj kulturního a společenského

života. Podle dosavadních výzkumů je možno konstatovat, že to bylo kromě již vzpomenutých problémů především hrozcí národnostní nebezpečí z nedalekého německého jihlavského jazykového ostrova s jeho výrazně nacionálně vyhraněným obyvatelstvem, co „stmelilo“ polenské Čechy. V povědomí mnoha obyvatel Polné tehdy ještě dozníval revoluční rok 1848,⁵⁾ vždyť někteří představitelé polenského národního obrození stále ještě žili, např. Antonín Pittner.⁶⁾ Pevně zde byly zafixovány vzpomínky na polenský pobyt Boženy Němcové v letech 1840–1842,⁷⁾ silná byla i dlouhá tradice českého divadelního ochotnictví. Od konce 60. let 19. století se ustavila řada spolků a dalších institucí zaměřených na kulturní činnost. V roce 1862 vznikají zpěvácký spolek „Čestmír“ a „Čtenářská beseda“, v roce 1863 „Beseda měšťanská“, roku 1869 tělocvičná jednota „Sokol“ a učitelský spolek „Komenský“. V roce 1872 následoval „Sbor dobrovolných hasičů“, dále 1882 místní odbor „Ústřední matice školské“, 1884 „Hospodářský spolek“, 1888 okrašlovací spolek „Viktorin“. Roku vznikl 1891 místní odbor „Národní jednoty pošumavské“, 1892 místní odbor „Červeného kříže“ a „Řemeslnická beseda“, atd.⁸⁾ Důležitou roli v kulturním životě města Polné hrála také náboženská společenstva.

K zásadním proměnám v ekonomice i kulturním a společenském životě města Polné a polenského regionu však došlo až po okresních volbách v roce 1894. Tehdy zvítězila mladočeská strana a starostou města se stal energický a cílevědomý Rudolf Sadil, který v období svého starostenství, v letech 1894–1915, velmi pozitivně zasáhl do polenského veřejného dění.⁹⁾ Spolu s ním se přihlásila o slovo i generace vzdělané inteligence, což se velmi rychle projevilo ve zlepšení hospodářské situace i vzhledu města a v novém rozvoji společenského života. Vznikají nové spolky, mezi kterými zaujala přední místo v roce 1893 obnovená tělocvičná jednota Sokol, v jejímž čele stáli mladí polenští průmyslníci, podnikatelé a také inteligence. Činnost tohoto spolku výrazně obohatila sportovní, kulturní a také politické dění v Polné a jejím širokém okolí.

1. Sokol polenský v letech 1869-1876

Tak jako většina sokolských jednot, založených v 60. a 70. letech 19. století, vznikla i jednota polenská pod vlivem první tělovýchovné jednoty „Sokol pražský“. Roku 1868 bylo založených jednot již 60 a počet členstva se blížil pěti tisícům. Všeobecně se dá říci, že jakkoli zpočátku převládala v sokolské organizaci snaha soustředit se na tělovýchovu, ve 2. polovině 60. let 19. století, kdy v Sokole rostl vliv mladočechů, vystoupil do popředí i její politický charakter. Vždyť ani volba sokolského kroje nebyla náhodná. Červená košile Garibaldiho bojovníků za svobodu a sjednocení Itálie vyjadřovala cítění a cíle sokolů. Do Sokola vstupovali hlavně řemeslníci, obchodníci, další příslušníci středního stavu a pokroková inteligence.

Dne 1. června 1862 se konalo v Praze první veřejné cvičení Sokola pražského, které mělo velký ohlas. Byli mu přítomni také polenští studenti, a právě oni přinesli do svého rodiště ohlas nadšení z tohoto prvního sokolského veřejného vystoupení. Tak se, jejich prostřednictvím, dostaly sokolské myšlenky do Polné a důsledkem byly snahy o založení sokolské jednoty i v tomto městě. Mělo se tak stát v roce 1863. Velký požár města, propuknuvší dne 4. srpna 1863, však byl příčinou odsunutí těchto plánů.¹⁰⁾ Nejvíce se tehdy v Polné zajímal o sokolské hnutí mladý Gustav Feltl¹¹⁾, který myšlenku založení Sokola polenského prosazoval horlivě i v dalších letech. Již v roce 1866 pracoval v Polné „Prozatímní výbor k zařízení spolku tělocvičného Sokola“, ve kterém působili kromě Gustava Feltla také Ondřej Sedlák jako prozatímní starosta, a Engelbert Ambrož, jako prozatímní jednatel.¹²⁾ Tento přípravný výbor hledal půdu pro založení sokolské jednoty u vlastenecky smýšlejících občanů města. Zároveň se jeho představitelé snažili navazovat kontakty s již pracujícími jednotami, u nichž získával podporu a informace, jak o tom svědčí dopis z 5. května 1866, zaslaný výboru Sokola kutnohorského: *„Za příkladem Vašeho ctěného spolku „Sokola Kutnohorského“ zamýšlí podepsaný prozatímní výbor spolek „Sokola Polenského“ zaříditi. I obrací se podepsaní v důvěře na slavnou Správu s prosbou, by nás v našem vzájemném podniknutí laskavě podporovati ráčila, za kterou příčinou v zapůjčení stanov spolkových prositi se osmělujeme. Na zdar!“*¹³⁾ K ustavení Sokola polenského došlo roku 1868 v měsíci květnu, kdy se příznivci sokolského hnutí sešli v zahradě domu „U Slovana“ a Gustav Feltl k nim promluvil o významu a cílech sokolského hnutí. Zároveň vyzval k založení Sokola v Polné. Řada vlastenecky smýšlejících občanů zde však demonstrovala spíše příslušnost k národnímu hnutí než tělesnou zdatnost.

Na ustavující valné schůzi, jejíž přesné datum není známo, proběhla volba řádného správního výboru jednoty, starostou se stal Ondřej Sedlák¹⁴⁾, jednatelem Antonín Arelt a náčelníkem Gustav Feltl. Dále byly projednány stanovy spolku, které zástupci jednoty odeslali příslušným úřadům, za místo cvičení určila valná schůze letní cvičiště „U Vodárny“. Zároveň bylo objednáno 40 sokolských krojů pro členy polenské jednoty.¹⁵⁾ Potvrzení stanov spolku pražským místodržitelstvím však dlouho nepřicházelo, posléze musely být přepracovány. Polenští sokolové se rozhodli na spolek upozornit, a tak se zúčastnili několika veřejných národních akcí, z nichž některé sami pořádali. První veřejné cvičení Sokola polenského proběhlo v roce 1868 v prostoru letního cvičiště za velkého zájmu veřejnosti. Další akcí, tentokrát společenskou, se stal sokolský věneček, uspořádaný v sále místního spolkového domu „U Slovana“. Tento podnik, který přinášel něco nového především tím, že jej pořádali sokolové, se těšil značné pozornosti polenských občanů.¹⁶⁾ Těmito akcemi však proti sobě ještě více postavili c. a k. okresního hejtmana v Polné Ignáce Stiftera, který, jak píše kronikář Sokola Břetislav Rérych v Pamětní knize TJ Sokol Polná: *„považoval založení Sokola v Polné za provokaci proti sobě i proti vládě, a pustil se sám do boje za zničení Sokola polenského...“*.¹⁷⁾ Ke konečné, dosti značné, vyhrocenosti hejtmanova postoje k polenským Sokolům přispěly rovněž velké neshody, které měl Ignác Stifter s Antonínem Pittnerem, vlastenecky smýšlejícím purkmistrem města Polné.

Dne 16. srpna 1869 obdržel Sokol polenský schválené stanovy a mohl konečně podložit svou existenci a činnost povolením úřadů.¹⁸⁾ Polenské ženy a dívky pod vedením Marie Areltové ušily podle předlohy učitele Antonína Klusáčka sokolský prapor se znakem města a letopočtem 1869 na jedné a nápisem *„Tužme se !“* na straně druhé.¹⁹⁾ Po obdržení schválených stanov byla již na 22. srpna 1869 svolána první řádná valná hromada spolku do sálu domu „U Slovana“ svoláním: *„Tužme se ! Přátelé tělocviku ! jenž nalézáte zalíbení na zdraví a souměrném vzrostu, jenž vážíte si mužných, otužilých povah, jenž toužíte vyvinouti sílu svou a obratnost, zveme Vás co nejuctivěji abyste dnes /: 22. srpna 1869 :/o 6. hodině odpolední do sálu hostince u „Slovana“ přijít sobě neztěžkali a tu buď co zakládající, neb co přispívající aneb co činní členové přistoupili k tělocvičné jednotě Sokol v Polné, kterážto jednota – an stanovy její před čtyřmi nedělemi k vysokému c. k. místodržitelství podány byly – dnešního dne započne svou činnost tím, že po zápisu přistoupivších pánů členů volen bude správní výbor a ustanoven měsíční příspěvek a zápisné činných pánů členů. Zakladatelé jednoty.“*²⁰⁾ Valná hromada jednoty pak potvrdila ve funkci starosty jednoty Ondřeje Sedláka a náčelníkem se stal opět Gustav Feltl. O sokolské hnutí byl v Polné velký zájem. Příliv zájemců o členství byl značný, v roce 1869 měl Sokol polenský

celkem 86 členů.²¹⁾ Činnost spolku se nadějně rozvíjela, v létě cvičili členové v prostoru letního cvičiště a v zimě v domě „U Slovana“. Vedení spolku začalo shromažďovat finanční prostředky na nákup cvičebního nářadí, kterým měla být vybavena tělocvična. Podpory se spolku dostalo také od představitelů města. Obecní zastupitelstvo města Polné zaslalo dne 25. května 1870 starostovi jednoty Ondřeji Sedlákovvi přípis s příslibem obnosu 20 K na vybavení sokolské tělocvičny.²²⁾ Během teplých měsíců se cvičilo nedaleko panského dvora v Polné, u tzv. „panské foroty“, místo bylo ohrazeno vysokou zdí a upraveno na cvičiště. Augustin Sedlák, který tehdy patřil k cvičicímu žactvu polenské sokolské jednoty, v roce 1941 vzpomínal: „*Sokol upravil místo, postavil různé nářadí jako bradla, šplhadla a jiné, v malé kolně byl pak uschován kůň a různá jiná nářadí. V této forotě bylo také první veřejné cvičení Sokola, ovšem že v poměrech zcela nepatrných v poměru k posledním veřejným cvičením.*“²³⁾

Sokolská jednota se účastnila také politických akcí. Dne 12. června 1870 se konal tábor lidu u lesa „Nidrholec“, věnovaný politické situaci v zemi a veřejným potřebám. Kromě dalších řečníků, kterými byli mj. starosta města Polné Antonín Pittner, zemský a říšský poslanec Jan Pleva, zde ke shromážděným promluvil také náčelník Sokola Gustav Felzl.²⁴⁾ Kronikář Rérych k této akci poznamenal: „*Pan hejtman Stifter dostavil se na tábor maje s sebou referenty a osm ozbrojených četníků. Tábor, ač na něm byli i Němci z Jihlavy, skončil klidně.*“²⁵⁾ Dne 18. ledna 1871 uspořádala jednota sokolský ples v sále spolkového domu „U Slovana“. V tomto roce 1871 však došlo k výraznému snížení stavu členstva, protože mnoho mladých sokolů bylo odvedeno do armády. Jednota byla nucena omezit cvičení. V Pamětní knize TJ Sokol Polná je k roku 1871 záznam: „*Hejtman Stifter mohl zase veřejně Sokol ničiti. Při odvodech jako loni označoval sokoly slovy „Auch ein Sokol“, a tak docílil, že 36 mladých bratrů stalo se vojáky. Sokol hleděli udržeti starší členové, zúčastnili se odhalení Jungmannova pomníku v Praze, oslav památky J. A. Komenského v Polné a byli středem společenského života. Ale na podzim, když naši odvedenci nastoupili službu, nastala ve cvičeních prázdnota.*“²⁶⁾ Kromě již zmíněného zájezdu do Prahy, podnikli členové jednoty ve dnech 28. až 30. května 1871 zájezd do Brna, kde se zúčastnili národní slavnosti. Největší tělocvičnou akcí, na které jednota aktivně vystoupila, bylo veřejné cvičení dne 16. července 1871. Uspořádaly ho v Petrkově společně jednoty z Humpolce, Německého Brodu a Polné. Také v následujícím roce 1872 pokračoval úbytek členů, řada z nich vstoupila do nově založeného sboru dobrovolných hasičů. Z Polné dále odešli vlastenecký notář Antonín Schmidt a náčelník Gustav Felzl, kteří patřili k zakladatelům spolku a předním iniciátorům jeho činnosti. Největší společenskou akcí jednoty byl sokolský ples, uspořádaný dne 16. ledna 1872 v sále spolkového domu „U Slovana“. Novým starostou se v roce 1873 stal František

Röhrich. Za jeho vedení byl uspořádán výlet členstva do Prahy, kde jeho účastníci navštívili Akademický čtenářský spolek a setkali se s členy jednoty, kteří sloužili u pražské vojenské posádky.²⁷⁾

Další zprávy o činnosti polenských sokolů se týkají především aktivit spojených se zbudováním Žižkova pomníku u města Přibyslavi. Celou tuto záležitost iniciovali a také organizovali představitelé Sokola pražského. V období let 1873–1874 pak vyvrcholila výstavba pomníku Jana Žižky z Trocnova, pro který zakoupila tělocvičná jednota Sokol pražský pozemek na tzv. Žižkově poli (zvané též „Šenfeld“), ležícím nedaleko města Přibyslavi. Polenští sokolové věnovali na stavbu jeden žulový kvádr, který byl opatřen nápisem „Sokol v Polné“. O převezení pamětního kamene se zachovalo písemné oznámení s žádostí tehdejšího místostarosty jednoty Antonína Ferdinanda, poslané dne 10. června 1874 k c. k. okresnímu hejtmanství v Polné v tomto znění: *„Tělocvičná jednota „Sokol“ v Polné dopraví dne 14ho tohoto měsíce dopoledne kámen na Žižkův pomník na tak zvaný Šenfeld, při kteréžto dopravě se sbor „Sokola“ s práporem spolkovým účastní. Průvod půjde směrem z Polné přes Brzkov a Přibyslavu. Žádám za povolení k tomuto průvodu.“*²⁸⁾ Slavnostní odhalení pomníku se konalo dne 20. září 1874. Této hojně navštívené akce se zúčastnila řada osobností českého politického života, např. starosta Sokola pražského JUDr. Tomáš Černý a politik MUDr. Eduard Grégr. Šlo o jeden z posledních velkých, tzv. národních podniků, jehož se zúčastnila také polenská sokolská jednota. V kronice jednoty se o této události dočteme následující: *„U Přibyslavi se konala velkolepá slavnost u příležitosti odhalení Žižkova pomníku. Z Polné vyšly průvodem zdejší spolky: Sokol, Měšťanská beseda, zpěvácký spolek Čestmír, divadelní ochotníci, aj., potom jely četné povozy a kočáry, aby se vydali na cestu k Žižkovu pomníku. Hudba pražských ostrořelců zahrála, sbory všech přítomných zpěváckých spolků zapěly píseň „Ktož jste Boží bojovníci“. Po skvělé řeči dr. Eduarda Grégra odhalen byl za neutuchajícího nadšení pomník.“*²⁹⁾ V letech 1875–1876 vedl sokolskou jednotu v Polné starosta Václav Pojmann. Členská základna nadále klesala, tělocvičná činnost stagnovala a aktivity spolku se omezovaly především na pořádání valných hromad a společenských akcí, mezi které patřilo zejména pořádání věnečků a plesů. Poslední zmínka o veřejném vystoupení členů tělocvičné jednoty Sokola polenského je z roku 1876, kdy se zástupci spolku zúčastnili pohřbu Františka Palackého. Kronikář Břetislav Rérych zaznamenal ve svých „dějinách spolku“ k roku 1876 následující: *„Po Pojmannově odchodu usnul polenský Sokol na dobro a není o něm patrnější zmínky. Nemůžeme ani pověděti, jak ocitnulo se jeho poslední nářadí v hasičské místnosti a jmění u obce. Roku 1876 přestává se*

o polenském Sokolu mluví. K pohřbu Františka Palackého sehnali polenští sokolové ještě deputaci, a to bylo jejich poslední oficiální vystoupení. „³⁰⁾

Působení sokolské jednoty v Polné v letech 1869–1876 mělo svůj význam. Se vznikem spolku došlo ve městě k novému oživení veřejného života. Členové Sokola nikdy nechyběli při oslavách a demonstrativních shromážděních na podporu národních myšlenek a zájmů. Kromě rozvoje tělesného cvičení, s nímž se v jednotě mohli obyvatelé města lépe seznámit a aktivně se ho také zúčastnit, prosazovali členové spolku i cíle národně emancipační, často s politickým podtextem.

Situace, která nastala v tělocvičné jednotě Sokol polenský, nebyla ojedinělá. Na začátku 70. let 19. století došlo k všeobecnému úpadku hospodářského, politického, spolkového a veřejného života v Čechách vůbec. Ten postihl také sokolské hnutí. Mnoho sokolských jednot se v této době rozpadlo, nebo z nich vznikly hasičské spolky. Celkový počet sokolských jednot v Čechách poklesl v roce 1875 na pouhých 70 a v roce 1877 přestal dokonce vycházet i časopis „Sokol“.³¹⁾ Můžeme tedy konstatovat, že místní i celostátní politické a hospodářské poměry, perzekuce ze strany úřadů a celkové společenské klima nakonec sokolskou jednotu v Polné oslabily a v roce 1876 vedly k jejímu dočasnému zániku.

2. Obnovená TJ Sokol Polná v letech 1893-1918

Obrat k lepšímu ve vývoji sokolského hnutí nastal až v roce 1881, kdy opět začal vycházet ústřední časopis sokolského hnutí „Sokol“. V roce 1882 byl do Prahy svolán I. všesokolský slet, kdy na Střeleckém ostrově cvičilo 720 členů ze 70 jednot.³²⁾ Úspěch sletu a jeho odezva podnítily opětovný vzestup sokolského hnutí, již koncem roku 1882 stoupl počet místních jednot na 120. V 80. a 90. letech 19. století vznikaly v Čechách a na Moravě první sokolské župní svazy, a tím dostala celá organizace pevnější řád. Celé hnutí posílil vznik České obce sokolské v roce 1889, kterou pak následovala Moravsko-slezská obec sokolská v roce 1892. Sjednocené sokolské hnutí se prezentovalo vystoupením členstva na II. všesokolském sletu v roce 1891, kterého se zúčastnilo 7 000 členů z celkových 25 000.³³⁾

V Polné se v 90. letech 19. století hovořilo o obnovení činnosti sokolské jednoty. Jednak mezi členy zaniklé jednoty, jednak v kruhu zdejších podnikatelů a aktivních mladočeských politiků. Ti byli reprezentováni především místními průmyslníky a podnikateli Václavem Pojmannem a Jindřichem Volencem. Podnětem jim byla mimo jiné také zvýšená činnost sokolských jednot v sousedních městech, ve Velkém Meziříčí, Přibyslavi a zejména pak jednoty v Německém Brodě. Nakonec to byli právě představitelé německobrodské jednoty vedení svým starostou JUDr. Eduardem Brzorádem, kteří pomohli sokolskému hnutí v Polné obnovit. Ti uspořádali a podnikli dne 22. května 1893 společně se sokolskými jednotami z Jihlavy, Přibyslavi a Chotěboře výlet do Polné, kterého se zúčastnilo 50 sokolů. V roce 1928 o této události Antonín Šouba, autor dějin Tělocvičné jednoty Sokol Německý Brod, napsal: *„Účel výletu byl probuditi k životu zaniklou jednotu polenskou. Jednoty byly slavnostně uvítány divadelními ochotníky, zpěváckým spolkem, řemeslnickou besedou, městskou radou. Spolu se jmenovanými spolky šel průvod městem do zahrady domu „U Slovana“, kdež promluvil náš starosta dr. Brzorád. Jeho dojemná řeč působila na nitro přítomných tak, že mnohým slzy kanuly z očí a jen domluvil, přinesen prapor drímající jednoty polenské, na který přísaháno, že jednota z dlouhého spánku opět musí býti probuzena a práce v ní zahájena. Účel výletu se plně zdařil.“*³⁴⁾ Za shromážděné polenské občany, kteří patřili mezi příznivce a členy sokolského hnutí, promluvil Jindřich Volenec. Ten ve své řeči přislíbil, že nejdéle do měsíce bude svolána ustavující schůze obnovené sokolské jednoty.

2.1. Budování sokolské jednoty v letech 1893-1900

Již 15. července 1893 proběhla v hotelu „U Culků“ valná hromada sokolů, které se zúčastnilo 28 členů. Předsedou schůze byl zvolen Václav Pojmann, zapisovatelem Jindřich Volenec. Na této schůzi byla účastníky prohlášena Tělocvičná jednota Sokol Polná za obnovenou a ustavenou. Valná hromada projednala výši členských příspěvků, které byly stanoveny následovně: roční příspěvek 40 K, přispívající členové 2 K, činní členové 20 h měsíčně, odsouhlaseno bylo odebírání ústředního časopisu „Sokol“. Schválila také, že spolkový kroj si každý člen uhradí ze svých prostředků. Problémem byla především místnost, ve které by jednota mohla cvičit, následná diskuse se týkala i nákupu nového cvičebního nářadí. Přihlášených členů měla obnovená jednota v roce 1893 celkem 98.³⁵⁾ Budováním jednoty byl pověřen správní výbor, který vzešel z voleb uspořádaných na první valné hromadě. Začal pracovat ve složení: Starosta Václav Pojmann, místostarosta Karel Losenický, náčelník Jindřich Volenec, členové výboru Václav Zima, MUDr. Václav Michálek, Emanuel Procházka, Augustin Sedlák, Augustin Vítek, Hilarius Kautský, Hynek Novák, Ondřej Röhrich, náhradníci Heroš Klusáček, Karel Müller, Ludvík Došek, František Turecký. Kronikář sokolské jednoty a přímý účastník této valné hromady Břetislav Rérych zaznamenal: „Schůzi ukončil voláním „Na zdar“ bratr starosta Václav Pojmann. Připomněl bratrům, aby po příkladu Sokola z let 1869 stáli pevně k praporu a více ho neopustili. Byla zpívána „Hymna“ a „Hej Slované“. Potom dole v místnostech br. Culky setrvali v bratrské srdečné zábavě.“³⁶⁾

Výbor se pustil do práce. Dne 17. července 1893 bylo jednáno o vhodné místnosti ke cvičení v zimě, vedení jednoty požádalo Místní školní radu v Polné o propůjčení tělocvičny v chlapecké škole. Doba cvičení byla stanovena následovně: „Cvičení odbýváti se budou dvakráte v týdnu a sice vždy v pondělí a ve čtvrtek v půl osmé hod. večer na dvoře v sirotčinci.“ Bylo nutné pořídit cvičební nářadí, zejména činky, žíněny a hrazdu. Jednota se začala účastnit sokolských akcí, pořádaných sousedními jednotami, např. na slet ve Velkém Meziříčí byla vyslána delegace.³⁷⁾ Hlavní záležitostí, kterou výbor řešil, však zůstávala tělocvična. Od 26. října 1893 využívali cvičící členové místnost v hotelu „U Culků“, kterou jednotě bezplatně zapůjčil majitel. Náčelník Jindřich Volenec a cvičitel Jan Jekl se ovšem snažili pro jednotu získat mnohem větší a vhodnější prostory v polenském zámku, jednáním o jejich pronajmutí či případném odkoupení s ředitelstvím velkostatku je pověřil výbor. Dalším problémem obnovené jednoty byl nedostatek finančních prostředků. Již v říjnu 1893 požádal správní výbor městskou radu o vydání kapitálu po dřívější jednotě, který převzala do úschovy. Zároveň dne 15. prosince 1893 schválil znění letáku, který měl být rozeslán

příznivcům sokolského hnutí z řad rodáků Polné, žijících mimo město s žádostí o podporu. V žádosti mimo jiné stálo: „*Nemajíce po ruce dostatečných prostředků, obracíme se k Vám Polenští rodáci a příznivci, kterým sice usouzeno v daleké cizině hledati své lepší bytí, kteří ale v příznivějších poměrech hmotných se nalézáte, obracíme se na Vás, jsouce přesvědčeni, že nevyhasla ve Vás ještě ta poslední jiskra lásky k drahé domovině. Přispějte nám laskavě k znovuzřízení „Sokola“ našeho, ku pořízení náradí, jehož máme nezbytně zapotřebí k uskutečnění ideálů ku kterým spěje celý Český národ.*“³⁸⁾ Žádost výboru jednoty našla své adresáty a sbírka mezi oslovenými vynesla již na počátku roku 1894 sumu 120 K 30h. Spolkové finance byly tak mizivé, že uspořádání kostýmního věnečku s hudbou Sokola kolínského, řízenou Františkem Kmochem dne 10. ledna 1894, kterým se jednota chtěla prezentovat na veřejnosti, hradili mimo výtežku ze vstupného majetní členové jednoty.

Jednota měla rovněž zájem zapojit se do užší spolupráce v některém župním svazku. Valná hromada dne 4. února 1894 jednohlasně schválila návrh správního výboru, aby jednota přistoupila k Sokolské župě Havlíčkově v Německém Brodě. Zároveň pak pověřila výbor jednáním o této záležitosti se správním výborem Havlíčkovy župy. Celá záležitost skončila 20. května 1894 přijetím polenské jednoty do svazku župy, jak to výboru oznámil župní starosta JUDr. Eduard Brzorád ve svém dopise: „*Oznamuji, že jednota Vaše přijmuta byla do svazku župy „Havlíček“ ve výborové schůzi dne 20. května 1894. 3 stanovy župní přiloženy.*“³⁹⁾ V únoru roku 1894 vyhověla Místní školní rada v Polné žádosti sokolské jednoty a povolila jejím členům cvičit v tělocvičně zdejší chlapecké školy. Náčelník Volenec a cvičitelé získali od výboru finanční prostředky na vybavení knihovny cvičitelského sboru, pořízení skříně na cvičební náradí a činky, schválen byl rovněž nákup dvou můstků a čtyř lamp pro zlepšení osvětlení. V tělocvičně chlapecké školy probíhala cvičení až do roku 1899, kdy se polenský Sokol přestěhoval do tělocvičny dívčí školy.⁴⁰⁾ Výbor zároveň zřídil fond pro postavení sokolovny a během roku 1894 bylo vybráno celkem 26 K. V souvislosti s dalším rozvojem tělocvičné činnosti přijal výbor usnesení ke zřízení sokolského dorostu v jednotě a za tímto účelem rozhodl uspořádat nábor mladíků, kteří by měli zájem o cvičení. Nábor proběhl v květnu a červnu 1894 a dorost zahájil svou činnost v jednotě již od 24. června 1894, kdy Hynek Novák předložil správnímu výboru seznam cvičícího dorostu. Dorostenců bylo celkem 18 a cvičili každou středu od 20 do 21 hodin večer.⁴¹⁾ Cvičitelský sbor zahájil nácvik pořadových a prostných cvičení, v tělocvičně se cvičilo rovněž na náradí, zejména na bradlech, kruzích, hrazdě a koni, nacvičoval se šplh a skoky do dálky. Mimo pravidelná cvičení v tělocvičně, kde cvičili členové celkem ve dvou družstvech, vedených cvičitelem Janem Jeklem a pomahatelem Karlem Müllerem, byla pořádána také pochodová cvičení

a výlety. Dne 14. května 1894 podnikla jednota na výzvu Sokola pražského výlet do Přibyslavi, který byl spojen s oslavou 25. výročí postavení pomníku Jana Žižky z Trocnova. Dne 17. června 1894 bylo podniknuto pochodové cvičení na vrch „Blažkov“ za účasti 20 členů ve stejnokroji, spojené rovněž se cvičením a zábavou u „Špitálského“ lesa. Společně s dámským odborem Národní jednoty pošumavské v Polné podnikla jednota dne 24. června 1894 výlet do obcí Záborná a Stáj, následovalo pochodové cvičení do Nížkova dne 2. srpna 1894 za účasti 20 členů v kroji.⁴²⁾ V září roku 1894 se jednota zúčastnila veřejného cvičení Sokola v Jihlavě 12 člennou delegací, vedenou starostou Pojmannem a náčelníkem Volencem. Největší kulturní akcí v Polné, na které se Sokolové prezentovali, byla historicko-národopisná výstavka, pořádaná ve dnech 6. až 10. září 1894 místním odborem národopisné výstavy v Polné ve třech třídách zdejší chlapecké školy. Sokol zde vystavil prapor z roku 1869 a některé doklady o své činnosti. Zároveň se jednota zúčastnila spolu s ostatními spolky slavnostního průvodu městem. Výstavka se stala doslova okresní událostí číslo jedna.⁴³⁾ Spolek uspořádal dále dne 28. září 1894 sokolskou zábavu a dne 11. listopadu 1894 následoval přátelský večer s taneční zábavou v sále domu „U Slovana“, při které účinkovala poprvé hudba Sokola polenského ve složení: Hynek Novák, Karel Wollmann, František Culka, Josef Kuhn, Bedřich Klusáček, Romuald Roštok, František Pokorný, Adolf Veselý. Činnost obnovené jednoty se tedy v letech 1893–1894 začala celkem slibně rozvíjet, a to jak na poli tělovýchovy, tak na poli kulturním a osvětovém. Největším problémem, omezujícím velmi činnost a aktivity jednoty, byl nedostatek finančních prostředků.

V následujícím období let 1895–1900 se správní výbor jednoty spolu se cvičitelským sborem soustředil především na vybudování kvalitní základny cvičících členů a dorostu. Jednota trpěla především nedostatkem cvičitelů. Již na valné hromadě dne 3. února 1895 zazněl návrh na povolání cvičitelů ze Sokola v nedaleké Jihlavě. Správní výbor dohodl návštěvu cvičitele Koženého s družstvem cvičenců z jihlavské jednoty v Polné na 21. dubna 1895, kde proběhlo společné cvičení s polenskými sokoly a instruktáž cvičitelů. Zároveň byl sestaven nový cvičitelský sbor, vedený náčelníkem Jindřichem Volencem ve složení: Jan Jekl, Karel Müller, Karel Wollmann, František Culka, Karel Culka a Václav Holcman.⁴⁴⁾ Ten byl v roce 1896 doplněn Aloisem Ferrou a Josefem Pokorným. Tyto muže čekal nelehký úkol, měli zlepšit dovednost cvičících členů. V roce 1895 měla jednota dle statistických údajů z celkových 146 členů 69 cvičících. Přesto však byla schopna postavit pouze jedno družstvo, složené z 15 cvičenců, což představuje něco kolem 10% cvičícího členstva jednoty. Počet tělocvičných hodin byl 96, průměrná návštěva jedné cvičební hodiny činila zhruba 9–10 cvičenců. K tomuto stavu poznamenal jednatel Hynek Novák následující: „*V tomto ohledu*

jsme skutečně mezi nejposlednějšími jednotami a nebýt neúnavné přičinlivosti cvičitelů Jekla a Müllera, byli bychom na to ještě hůře.“⁴⁵⁾ Podporu ke zlepšení cvičební morálky v jednotě nabídlo také vedení Havlíčkovy župy. Po dohodě s župním náčelníkem Karlem Legellim bylo dohodnuto uspořádat ve dnech 2. až 3. června 1895 župní výlet k Žižkově mohyle a veřejné cvičení v Polné. Cvičení, které mělo ukázat připravenost polenských na slet v Praze, proběhlo dne 3. června 1895. Kromě osmi členného domácího družstva se ho zúčastnila dvě družstva z Čáslavi, po jednom z Kutné Hory, Humpolce, Přibyslavi a Světlé nad Sázavou. Největší sportovní akcí, které se jednota zúčastnila, byl III. všesokolský slet v Praze, který proběhl ve dnech 28. až 30. června 1895. Cvičitelův sbor připravil na slet družstvo o sedmi členech vedené Karlem Müllerem, celkem jelo na slet devět členů jednoty v krojích.⁴⁶⁾ Byla pořádána také pochodová cvičení členů a výlety. Dne 29. března 1896 podniklo 24 polenských sokolů pochodové cvičení do lesa „Březiny“. Dne 7. června 1896 následovalo pochodové cvičení do Nížkova s účastí 20 členů, kde proběhl sraz s 31 členy TJ Sokol Žďár na Moravě. Dne 26. července 1896 výlet do lesa u Horních Věžnic společně se zpěváckým spolkem „Čestmír“, kde členové uspořádali společenské a míčové hry a dne 23. srpna 1896 pochodové cvičení k „Obecnímu lesu“ u Polné. Největší sportovní akcí roku 1896 bylo župní cvičení v Humpolci, na které jelo 22 členů ve stejnokroji a cvičilo zde dvanáctičlenné družstvo. Polenští cvičili také na veřejném cvičení v Přibyslavi dne 23. srpna 1896. Můžeme konstatovat, že v roce 1896 došlo k mírnému zlepšení v cvičení členstva. Dorost jednoty zvýšil stav na 32 chlapců. Zlepšila se také návštěvnost cvičebních hodin, i když v jednotlivých měsících kolísala a dne 1. října 1896 schválil cvičitelský sbor oběžník, kterým vyzval členy ke zlepšení návštěv v tělocvičně v zimním období. V dubnu 1896 se při cvičení na nářadí smrtelně zranil jednatel Hynek Novák, který zemřel 21. dubna v nemocnici v Praze. Jednota mu uspořádala pohřeb, kterého se zúčastnilo 85 sokolů, a nechala postavit v roce 1897 náhrobek na vlastní náklady. To vyvolalo zpřísnění bezpečnosti a zvýšenou kontrolu ze strany cvičitelů v tělocvičně. Cvičící členstvo jednoty bylo také dne 20. prosince 1896 proškolen o možných úrazech v tělocvičně v přednášce MUDr. Václava Michálka.⁴⁷⁾

Z veřejných vystoupení, kulturně osvětových a společenských akcí v letech 1895–1896 patřila k nejvýznamnějším účast 12 zástupců jednoty na pohřbu vůdce jihlavských Čechů MUDr. Leopolda Fritze dne 4. srpna 1895 v Jihlavě. V srpnu 1896 reprezentovala pětičlenná delegace vedená starostou Václavem Pojmannem jednotu v Poděbradech při slavnostním odhalení pomníku krále Jiřího, dne 16. srpna 1896 se zúčastnilo 11 členů jednoty, vedených Aloisem Ferrou, národní slavnosti v Jihlavě a 30. srpna 1896 navštívila šestičlenná delegace národní slavnost Karla Havlíčka v Borové. Členové jednoty uspořádali také vzpomínkové

večery na významné osobnosti českých dějin a sokolského hnutí spojené s přednáškami, které měly mít jednak výchovný účinek a zároveň demonstrovat národní a vlastenecké cítění a zaměření spolku. Akce byly spojeny i se společenskou zábavou, čímž přispěly i k dalšímu kulturnímu vyžití účastníků. Tak dne 16. července 1896 proběhl Husův večer a 9. července 1896 Havlíčkův večer s přednáškami Jindřicha Volence. Následující akcí byl Fügnerův večer dne 15. listopadu 1896 s přednáškou Ondřeje Röhricha.⁴⁸⁾ Organizováním těchto kulturních a osvětových akcí byl dne 6. prosince 1896 pověřen přednáškový a osvětový odbor, do něhož byli zvoleni: MUDr. V. Michálek, J. Volenec, A. Jesenický, O. Röhrich, J. Monca, F. Pokorný a J. Kalina.

Obdobně probíhala činnost jednoty v letech 1897–1900. Tělocvičná činnost se postupně zlepšovala, ale problémy spojené s návštěvou členstva ve cvičebních hodinách v tělocvičně přetrvávaly. Cvičitelský sbor se věnoval se zvýšenou péčí dorostu. Od 17. března 1897 byla změněna skladba cviků, zároveň si cvičitelé rozdělili výuku cviků s dorostem na jednotlivém nářadí. Zvýšené požadavky byly kladeny na bezpečnost při cvičení a na pravidelné přednášky ze zdravotní. To platilo jak pro dospělé členy, tak pro dorost jednoty. Cvičitelé začali také úzce spolupracovat s cvičitelským sborem Havlíčkovy župy a účastnili se cvičitelských kurzů, které župa pořádala. V letech 1898–1899 byla v jednotě zaváděna výuka šermu. Pro zvýšení návštěvnosti v tělocvičně byla na valné hromadě dne 16. ledna 1898 zřízena agitační komise ve složení: Karel Müller, František Procházka a Ondřej Röhrich, která měla zahájit činnost s okamžitou platností.⁴⁹⁾

Od 19. prosince 1899 probíhala cvičení v tělocvičně dívčí školy v Polné, kterou jednotě nově propůjčila místní školní rada. Na zlepšení tělocvičné činnosti v jednotě měli zájem také představitelé župy, proto od května roku 1900 přidělili do Polné cvičitele Podhrázského. Ten zde měl dbát především o zvýšení vědomostní úrovně cvičitelského sboru polenských sokolů v oblasti tělovýchovy. V období let 1897–1899 nepořádala jednota skoro žádná pochodová cvičení, výlety ani veřejná cvičení a neúčastnila se žádných sportovních akcí pořádaných sousedními jednotami. Vyjímkou zůstává výlet do Nížkova dne 9. května 1897, který absolvovalo celkem 23 členů a datem blíže neoznačený výlet do Jamného za účasti 20 členů jednoty. Jednatel spolku Emanuel Varvařovský ve své zprávě za rok 1899 poznamenal: „V tomto období nemůže se jednota naše vykázati skoro žádnou činností, zdá se, jako by všecken život sokolský u nás zcela zanikl, snad že bratři už stálým těm steskům na nečinnost Sokola navykli a nevšímají si Sokola dále.“⁵⁰⁾

Změna nastala až v roce 1900. Tehdy dne 15. července cvičilo osmičlenné družstvo polenských sokolů na župním sletu Havlíčkovy župy v Humpolci. Dne 2. září 1900 vystoupilo dvanáctičlenné družstvo jednoty na velkém veřejném cvičení I. okrsku Havlíčkovy župy v Příbyslavi, kde pod vedením Aloise Ferry cvičili polenští borci prostrná, na hrazdě a skok vysoký. Částečná změna v roce 1900 byla výsledkem snahy cvičitele Podhrázského, kterého župní cvičitelský sbor pověřil dne 27. května 1900 uspořádáním cvičitelského kurzu v Polné. Ten v kurzu probíral teoreticky i prakticky zejména polenským cvičitelům dosud neznámé rohování, dále cviky na pevném nářadí, především na hrazdě a na bradlech. Kurz měl probíhat i v roce 1901, aby se polenští sokolové stihli dobře připravit na všesokolský slet.⁵¹⁾

Špatná situace v polenské jednotě se odrážela také v klesajícím počtu členů, což můžeme snadno ukázat na číselném výkazu. Jestliže v době obnovení činnosti, v roce 1893, měla jednota 98 členů a do roku 1896 jejich počet vzrostl na 144, došlo od následujícího roku k opačnému úkazu. V roce 1897 měla TJ Sokol Polná 126 členů, v roce 1898 jen 116, v roce 1899 pak 103 a v roce 1900 klesl jejich počet na 94 členů, což je o čtyři méně, než ukazuje výchozí stav v roce 1893.⁵²⁾ Jednota neměla doposud svoji vlastní tělocvičnu, ale dosti intenzivně shromažďovala prostředky na její výstavbu. Z různých darů, výtěžků z kulturních a společenských akcí a sbírek, pořádaných polenskými sokoly, se od zřízení fondu pro postavení sokolovny v roce 1894 podařilo do roku 1900 získat celkovou sumu 1 448 K 89 h.⁵³⁾

Podstatně aktivnější, v období mezi léty 1897–1900, byla jednota na poli kulturním a osvětovém, i když i zde se objevuje určitá stagnace zejména ve srovnání s léty 1895–1896. Ze společenských akcí vynikly zejména již tradiční sokolský věneček, konaný dne 9. února 1897 v domě „U Slovana“ za účasti hudby Sokola kolínského, řízené Františkem Kmochem, dále koncertní večer dne 31. října 1897, pořádaný zpěváckým kroužkem Sokola a koncert hudebního odboru jednoty dne 8. listopadu 1897 za účasti zpěváckého spolku „Čestmír“ v Polné. Během let 1899–1900 však neproběhl ani jeden věneček či sokolský ples. Poměrně slušnou úroveň měly osvětové akce pořádané polenským Sokolem. Tradičně proběhly v letech 1897–1898 vzpomínkové večery na mistra Jana Husa spojené s přednáškou o jeho díle a životě, doprovázené zapalováním vater na kopcích okolo města. Dne 20. listopadu 1898 uspořádala jednota obdobný večer Jindřicha Fügnera. Husův večer proběhl opět až dne 6. července 1900, přednášku měl náčelník Jindřich Volenec.⁵⁴⁾ Z veřejných akcí a oslav pořádaných jinými spolky a okolními jednotami navštívili polenští sokolové dne 10. července 1898 oslavu 100. výročí narození Františka Palackého, kam vyslal spolek Václava Zimu

a Jana Moncu, národní slavnosti v Jihlavě dne 14. května 1899 se zúčastnilo 18 členů jednoty v kroji a 6. srpna 1899 jela čtyřčlenná delegace jednoty na sokolskou slavnost do Humpolce. Největší sokolskou akcí, které se polenští sokolové zúčastnili, byl župní sokolský den probíhající 26. srpna 1900 na krajské výstavě v Kutné Hoře.⁵⁵⁾

Pokud hodnotíme období let 1893–1900, musíme mít na zřeteli, že jde o dobu, kdy byla jednota obnovena a postupně znovu budována. Správní výbor vedl po celé období starosta Václav Pojmann a především na jeho bedrech spočívala mnohdy náročná jednání o zajištění spolkové místnosti, tělocvičny a především finančních prostředků nezbytných pro činnost jednoty. Cvičitelský sbor Sokola polenského budoval v letech 1893–1897 náčelník jednoty Jindřich Volenec, který nastartoval spolu se cvičitelem Podhrázkým z Přibyslavi změny ve skladbě cvičení. Reformu cvičebního plánu dokončil v letech 1897–1900 nový náčelník, zkušený cvičitel Karel Müller. Sokolský dorost pracoval v jednotě od roku 1894, o změnu ve skladbě cvičení dorostenců v letech 1897–1898 se zasloužil celý cvičitelský sbor, zejména pak Jan Monca a Alois Ferra. Tělocvičná činnost jednoty vyvrcholila v tomto období účastí jednoty na III. všesokolském sletu v Praze ve dnech 28. až 30. června 1895. Problémem však zůstávala nízká návštěvnost tělocvičny a především pak úbytek činných členů v letech 1897–1900. Od roku 1894 působila v jednotě sokolská hudba, o jejíž zřízení měl velké zásluhy Karel Wollmann. Ta uspořádala několik vlastních koncertů a často také účinkovala při vzpomínkových večerech a věnečcích. Sokol polenský se od 20. května 1894 zapojil do činnosti Sokolské župy Havlíčkovy, do jejíhož svazku jednota vstoupila, od roku 1896 pak byla začleněna nejprve do III. okrsku a od roku 1899 do I. okrsku, na které byla župa rozdělena pro zlepšení tělocvičné činnosti. Jednota se v Polné stala, přes veškeré nedostatky a problémy, důležitým činitelem zejména v oblasti tělovýchovy. Zanedbatelné nebyly ani její aktivity uskutečněné ve zmiňovaném období na poli kultury a osvěty. Činnost Sokola polenského sledovala především národní zájmy a i když samo hnutí popíralo politickou aktivitu, řada jejích členů patřila k vůdčím osobnostem místní mladočeské strany ve městě. Je zřejmé, že především oni se podstatně zasloužili o opětovné vybudování Sokola v Polné.

2.2. Rozmach TJ Sokol Polná v letech 1900-1914

Skutečný rozmach činnosti sokolského hnutí v Polné nastal až v období let 1900–1914. Kvalitativní posun k lepšímu se projevil zejména v tělocvičné činnosti, kde náčelník Karel Müller a cvičitelský sbor mohli navázat na změny provedené v předchozím období. Nebývalou aktivitu vykazovala jednota na tomto poli zejména v roce 1901. Již dne 24. února

1901 vyslala jednota místonáčelníka Aloise Ferru na školení ČOS a nácvik cvičení na slet do Kutné Hory. Jakousi generální zkouškou na všesokolský slet se pak stalo veřejné cvičení I. okrsku v Německém Brodě dne 16. června 1901, kde polenští sokolové odstranili poslední nedostatky v prostných cvičeních. Kvalitní příprava v letech 1900–1901 dovolila jednotě vyslat na IV. všesokolský slet v Praze, konaný ve dnech 29. až 30. června 1901, jedno družstvo o osmi cvičencích. Tělesnou zdatnost cvičícího členstva měl rovněž posílit výlet do lesa u Horních Věžnic dne 11. srpna 1901 spojený s cvičením prostných.⁵⁶⁾ V roce 1902, kdy se návštěvnost členstva na cvičení snížila, vypravila jednota 6 členné družstvo na veřejné cvičení, konané dne 24. srpna v Příbyslavi. Na schůzi cvičitelského sboru, konané dne 11. ledna 1903, označil náčelník Alois Ferra tělocvičnou činnost jednoty za velmi slabou, budoucnost jednoty proto viděl ve správné výchově dorostu: „*Je proto třeba do rozvrhu cvičebního zařaditi kratičké promluvy a rozhovory, jimiž by se na mládež v duchu sokolském působilo. Cvičení pak tělocvičná musí se díti dle diagnostických zásad: od lehčího k těžšímu.*“⁵⁷⁾ Také skupina dorostenců od roku 1896, kdy čítala 32 členů, klesla na početní stav 25 členů. Zapojení mládeže do cvičení v Sokole bylo projednáno s místní školní radou v Polné a po návštěvě škol se od 12. ledna 1903 nově přihlásilo do jednoty 19 hochů ze zdejší pokračovací školy průmyslové. Ke konci roku 1903 se cvičitelům podařilo zvýšit počet dorostenců z řad učňovské mládeže na 30, ale návštěvy učňů v tělocvičně Sokola se mnohdy setkávaly s nesouhlasem ze strany mistrů. Proto se cvičitelský sbor jednoty usnesl: „*Ježto mnozí mistři brání svým učedníkům cvičení navštěvovati, uneseno dotyčným mistrům domluviti a vyložiti jim význam cvičení.*“⁵⁸⁾ Celou záležitost se nakonec podařilo vyřešit ve prospěch cvičení dorostu, který se pod vedením cvičitelů pustil do práce. Již dne 25. února 1903 mohl na schůzi správního výboru náčelník Karel Müller oznámit, že proběhlo sedm cvičebních hodin dorostu a čtyři přednášky z teorie cvičení, zároveň cvičitelé organizovali cestovní fond dorostu, kde shromáždili finanční hotovost. V průběhu roku 1903 nakoupila jednota pro dorostence košile, 13 jich věnoval starosta jednoty Jindřich Volenec. Valná hromada členů jednoty, konaná dne 4. ledna 1903, schválila zřízení knihovny pro dorost, kterou pak do 25. února 1903 vybudoval cvičitel Jan Monca. Vlastní tělovýchovné a vzdělávací aktivity dorostu probíhaly v letech 1904–1905 celkem plynule, a i když byl počet dorostenců v tomto období dosti kolísavý, jejich zapojení do činnosti jednoty se stalo realitou.

Kromě cvičení dorostu uvažovalo vedení sokolské jednoty o zřízení ženského odboru a zavedení tělocviku žen. Již 28. února 1898 byl představiteli Sokola vyzván dámský odbor Národní jednoty pošumavské v Polné k účasti na cvičení, ale tehdy ještě ke cvičení žen nedošlo.⁵⁹⁾ Vážněji se o zapojení žen do činnosti Sokola v Polné uvažovalo v roce 1901, kdy

výbor dne 12. listopadu 1901 schválil vyzvat ženy oběžníkem, aby se přihlašovaly do jednoty. Ke zvýšené aktivitě, týkající se zřizování ženských odborů v jednotách Havlíčkovy župy, přispěla také volba nového župního starosty. Tím byl v roce 1901 zvolen zastánce ženského tělocviku MUDr. Karel Tesař z Čáslavi. Výrazným propagátorem zřízení ženského odboru v jednotě byl také náčelník Alois Ferra, který opakovaně usiloval o zapojení žen do činnosti Sokola. Přípravy na zřízení ženského odboru však probíhaly v letech 1902–1904 dosti zdoluhavě, málem se zdá, že přes všechna prohlášení neměl prakticky správní výbor velkou snahu umožnit aktivitu žen v Sokole. Svědčí o tom rovněž několikrát odložená přednáška starosty Jindřicha Volence, který na ní měl hovořit o významu tělocviku pro ženy. V roce 1902 si správní výbor jednoty vyžádal od ČOS informace o vnitřním řádu ženských odborů a na své schůzi dne 10. října 1902 projednal přípravu valné schůze pro ustavení tohoto odboru.⁶⁰⁾ I když ženský odbor nebyl dosud formálně ustaven, probíhala již v průběhu roku 1902 cvičení žen pod vedením náčelníka Aloise Ferry. Informační schůze ženského odboru měla být uspořádána dne 4. ledna 1904, ženy měl přivítat starosta jednoty Jindřich Volenec a o významu tělocviku pro ženy zde měl promluvit MUDr. Václav Michálek. Zda tato schůze skutečně proběhla v určenou dobu, není možné ze zápisů jednatele zjistit, nicméně již 13. ledna 1904 referuje o zakoupení záclon do tělocvičny, „*aby nebyly cvičící ženy vytrhovány diváky.*“⁶¹⁾

Ženský odbor ale formálně ustaven nebyl, o čemž svědčí jednání správního výboru dne 10. dubna 1904, kde bylo založení odboru odloženo do příští schůze. O posunu svědčí až jednání výboru dne 7. května 1904, kdy vedení spolku formálně přijalo 16 přihlášených žen za členky sokolské jednoty. S již ustaveným ženským odborem se pak polenská jednota zúčastnila veřejného cvičení, pořádaného v červnu 1904 ve Žďáru na Moravě. Polenské sokolky cvičily také na veřejném cvičení v Polné dne 14. srpna 1904 a dne 3. září 1904 podnikly výlet do Čáslavi. V roce 1904 cvičily polenské ženy v 94 cvičebních hodinách, přičemž průměrně navštívilo jednu cvičební hodinu 11 cvičenek. V náčelnické zprávě za rok 1904, sepsané náčelníkem Josefem Pokorným, se můžeme dočíst o činnosti žen mimo jiné toto: „*Hodin cvičení účastňovaly se vždy v hojném počtu, pochodových vycházek, ať v občanském obleku, ať v kroji spolkovém se vyšlo a nebylo jim nikdy obtížno pochodem statečně vykračovati, začez jim tuto cvičitelský sbor za jich sesterskou snahu a vzornou obětavost vzdává dík.*“⁶²⁾

Během roku 1904 měl ženský odbor TJ Sokol Polná již 59 členek a svoji činnost rozvíjel slibně i v následujícím roce 1905, kdy se do tělocvičné činnosti zapojily i dorostenky. Z větších sportovních akcí se zástupci jednoty zúčastnili okrskového cvičení v Jihlavě, dne

17. srpna 1902, pořádaného u příležitosti 10. výročí trvání jihlavské jednoty, dále veřejného cvičení v Přibyslavi dne 14. srpna 1902. Dne 26. července 1903 uspořádali polenští sokolové veřejné cvičení I. okrsku Havlíčkovy župy. Na župním veřejném cvičení uspořádaném v Čáslavi v roce 1904 se již prezentovalo jedno družstvo mužů a jedno družstvo žen z polenské jednoty.⁶³⁾

Během let 1901–1905 se polenská jednota zúčastnila celé řady kulturních a osvětových akcí, které měly demonstrovat národní charakter sokolského hnutí. Dne 12. února 1901 se jednota prezentovala uspořádáním již tradičního sokolského věnečku v sále domu „U Slovana“ v Polné, dne 6. července 1901 proběhla přednáška o životě M. Jana Husa. Na národní slavnost odhalení pomníku Karla Havlíčka Borovského, konanou dne 25. srpna 1901 v Německém Brodě, vyslala jednota 12 člennou delegaci a dne 29. září 1901 byli zástupci jednoty přítomni slavnosti otevření Národního domu ve Žďáru na Moravě. Stěžejní akcí v navazování nových kontaktů a spolupráce s dalšími jednotami se stal pracovní zájezd starosty Jindřicha Volence s náčelníkem Aloisem Ferrou, podniknutý ve dnech 7. až 8. září 1902 do Moravské Ostravy. K tradičním vzdělávacím akcím patřil Fügnerův přednáškový večer, pořádaný dne 7. prosince 1902, kde o úkolech Sokola hovořil prof. František Zdráhal z Kutné Hory, dále Husův večer s koncertem polenské sokolské hudby, konaný dne 5. července 1903 v zahradě domu „U Slovana“, nebo obsáhlá přednáška o Husově působení a díle, přednesená v Polné dne 5. července 1904, župním vzdělavatelem JUDr. Richardem Halíkem z Německého Brodu. Husova oslava se stala největší slavností také v roce 1905, kdy dne 8. července proběhl pod patronací polenské městské rady lampiónový průvod, koncert a vystoupení místního zpěváckého spolku „Čestmír“.⁶⁴⁾

Pokud hodnotíme činnost TJ Sokol Polná v období let 1900–1905, musíme za nejvýraznější úspěch v oblasti tělocviku považovat především zkvalitnění cvičení dorostu a vybudování dobrého zázemí pro tělesný i duševní rozvoj dorostenců v jednotě. Velmi radikální a pokrokovou změnou pak bylo oficiální zřízení ženského odboru a zavedení cvičení žen v jednotě, a to po dosti dlouhém přípravném období v letech 1901–1904. V oblasti kultury a osvěty pak sledovala jednota především české národní zájmy, zaměřila se na prezentaci sokolských myšlenek a pořádání přednášek z oblasti národních dějin, kde byl zdůrazňován především význam osobnosti mistra Jana Husa.

Období rozvoje jednoty pokračovalo i v letech 1906–1914. V této době se cvičitelský sbor snažil především udržet dobrou úroveň cvičícího členstva, a to ve všech složkách, tedy mužů, žen i dorostu. Tělocvičná činnost jednoty však v období let 1906–1907 stagnovala. V tomto

období nevyvíjel cvičební aktivitu především ženský odbor a problémové bylo i cvičení dorostu. Ve snaze zlepšit činnost ženského odboru pověřil správní výbor cvičením žen zkušeného cvičitele Aloise Ferru, ten však zmohl jen velmi málo, na konci roku vykazala statistika pouze čtyři činné ženy. Muži cvičili v roce 1906 v celkem 88 cvičebních hodinách, průměrná návštěva cvičení činila devět cvičenců na hodinu. V roce 1907 cvičilo v 96 hodinách průměrně osm cvičenců na hodinu. Ze sportovních akcí, uspořádaných v tomto období, se muži zúčastnili dne 10. června 1906 s 9 členným družstvem velkého veřejného cvičení v Přibyslavi, dále pak župního cvičení, konaného dne 8. července 1906 v Německém Brodě, kde cvičilo desetičlenné družstvo. V roce 1907 to bylo, kromě pochodového cvičení do Nížkova dne 26. května, veřejné cvičení župy v Golčově Jeníkově, konané 2. června, pojaté jako příprava na všesokolský slet. Dále pak veřejné cvičení I. okrsku Havlíčkovy župy ve Žďáru na Moravě, konané dne 16. června, kam jednota vyslala desetičlenné družstvo.⁶⁵⁾ Největší sportovní akcí Sokola se stal V. všesokolský slet, konaný ve dnech 28. až 30. června 1907 v Praze. Polenská jednota na tuto akci vyslala 15 členů ve stejnokroji a jedno desetičlenné cvičící družstvo mužů. Podstatné zlepšení v tělocvičné činnosti nastalo v roce 1908, kdy se za náčelníka Jana Jekla podařilo obnovit činnost ženského odboru. Ten začal opět aktivně pracovat od 20. ledna 1908, jednota pořídila na vlastní náklady 10 cvičebních úborů. Na konci roku měla jednota již 12 cvičících žen, které cvičily v 80 hodinách. Zlepšila se rovněž tělocvičná činnost dorostu, který měl v roce 1908 celkem 26 cvičících členů. V tomto roce si jednota připomněla 40. výročí založení Sokola roku 1868 v Polné. Tato událost byla oslavena okrskovým cvičením, uspořádaným dne 5. července 1908. Na pozemku o 1 600 m² nedaleko kostela sv. Barbory v Polné bylo vybudováno cvičiště s dřevěnými tribunami a zázemím pro cvičící a občerstvením pro veřejnost. Slavnosti se zúčastnilo celkem 140 Sokolů z 11 okolních jednot, které na náměstí před radnicí přivítali starosta města Jindřich Volenec a starosta Sokola František Pokorný. Cvičení i celá slavnost měla u veřejnosti velký úspěch. Dále vystoupili polenští se sedmičlenným družstvem na veřejném cvičení v Humpolci dne 26. července 1908, na veřejném cvičení, konaném dne 2. srpna 1908 v Německém Brodě, cvičilo sedm mužů a devět žen, v průvodu šlo 12 členů v kroji.⁶⁶⁾

K dalšímu rozšíření sportovní činnosti členů jednoty došlo v průběhu let 1909–1910. V zimním období se členové jednoty věnovali také bruslení. Od 17. dubna 1909 začal při polenském Sokolu pracovat cyklistický odbor, v jehož čele stál náčelník a odbor se řídil samostatným řádem. Náčelníkem nového odboru se stal Antonín Zápotocký, místonáčelníkem Jindřich Procházka a zapisovatelem František Vacek. Během roku 1909 podnikli cyklisté několik vyjížděk a reprezentovali jednotu na národních slavnostech v okolí.⁶⁷⁾ Z tělocvičných

akcí, kterých se jednota v tomto období účastnila, vynikl zejména XI. župní slet v Kolíně, pořádaný dne 10. července 1909, kterého se zúčastnilo osm mužů, šest žen a tři dorostenci, dále veřejné cvičení v Příbyslavi, konané dne 24. července 1910 a okrskové cvičení v Německém Brodě dne 15. srpna 1910, kam jednota vyslala celkem 24 cvičících členů, z toho sedm mužů, tři ženy a 14 dorostenců.⁶⁸⁾

Rovněž v letech 1906–1910 uspořádali polenští sokolové řadu kulturních, zejména tzv. národních a osvětových akcí. Značnou podporu měla jednota v tomto období ze stany města, kdy funkci starosty Polné zastával dlouholetý sokolský funkcionář Jindřich Volenec. Od roku 1907 stál v čele jednoty starosta František Pokorný, který vedl TJ Sokol Polná až do roku 1920. Šlo o schopného člověka se značnou autoritou, který dokázal udržet dobrou úroveň činnosti jednoty po celé své dlouhé starostenské období. V roce 1906 vynikla již tradiční oslava, tzv. Husův večer, kterou sokolové uspořádali dne 9. července a tentokrát společně s Měšťanskou besedou, ochotnickým spolkem „Jiří Poděbradský“, místním sborem dobrovolných hasičů a Národní jednotou pošumavskou v Polné. Kromě lampiónového průvodu, koncertu a pálení vater proběhla také přednáška JUDr. Richarda Halíka. Pod patronací městské rady uspořádala jednota dne 4. srpna 1906 oslavy 50. výročí úmrtí K. H. Borovského. O životě a díle tohoto vlastence zde přednášel představitel jihlavské české menšiny JUDr. Ludvík Chlum.⁶⁹⁾

V letech 1907–1910 pořádala jednota pravidelně sokolské věnečky v plesové sezóně, většinou v měsíci únoru a s hudbou Sokola kolínského. Sokolskými plesy se jednota jednak prezentovala na veřejnosti a zároveň poskytla svým členům zábavu.

V roce 1910 došlo k vyhrocení vztahu polenské jednoty k Němcům obývajícím tzv. jihlavský jazykový ostrov. Aby mohla ovlivňovat výsledek voleb v sousedních národnostně smíšených obcích Dobroníně a Německém Šicendorfu, zakoupila zde pozemky, které vedení jednoty pronajímalo tamním Čechům.⁷⁰⁾ Ke střetům s Němci docházelo téměř pravidelně při českých národních slavnostech, které byly pořádány v Jihlavě. To se stalo i na slavnosti pořádané českou stranou dne 31. července 1910. Proti těmto násilnostem polenští sokolové protestovali u příslušných úřadů vyjadřovali podporu vůdci jihlavských Čechů JUDr. Ludvíku Chlumovi. Ke srážkám polenských sokolů s Němci docházelo, když jednota pořádala výlety členů v krojích přes obce Dolní Věžnice a Šlapanov. Později si vedení jednoty k těmto akcím vždy vyžádalo na ochranu policejní doprovod.⁷¹⁾

Zvýšenou činnost v roce 1909 vykazoval také nově reorganizovaný hudební odbor sokolské jednoty. Na schůzi správního výboru dne 4. března 1909 byl přijat nový řád

hudebního odboru, nazvaného „Ochotnické hudební sdružení Sokola v Polné“. Do čela odboru byl nově zvolen dlouholetý funkcionář Karel Wollmann, který se stal zároveň správcem hudebních nástrojů a hudebnin zakoupených jednotou. Sokolská hudba uspořádala také několik samostatných vystoupení. Již dne 3. ledna 1909 se uskutečnil koncert v prostorách hostince „U Culků“ a dne 28. února 1909 další koncert, tentokrát v sále domu „U Slovana“. Obě akce se těšily značné pozornosti polenských občanů. Zábavní večer s vlastním programem uspořádal hudební odbor TJ Sokol Polná také v následujícím roce, dne 6. února 1910.⁷²⁾

Značnou aktivitou polenského Sokola na poli tělocvičném se vyznačují léta 1911–1914. Roku 1911 žil zvýšenou přípravou na všesokolský slet, který měl proběhnout následujícího roku v Praze. Cvičenci jednoty vystoupili dne 6. srpna 1911 na XII. župním sletu v Čáslavi, kde cvičilo devítičlenné družstvo mužů, následovalo vystoupení osmičlenného družstva na okrskovém cvičení v Chotěboři dne 30. srpna 1911. Největší domácí akcí bylo veřejné cvičení v zahradě domu „U Slovana“, uspořádané dne 10. září 1911, spojené s večerní zábavou. Zkouškami na všesokolský slet se stal XIII. župní slet v Golčově Jeníkově, pořádaný dne 2. června 1912 a veřejné cvičení v Přibyslavi dne 16. června 1912, kam jednota vyslala družstvo devíti mužů, šesti žen a devíti dorostenců. VI. všesokolského sletu v Praze se pak zúčastnilo 18 členů polenské jednoty.⁷³⁾ V Polné uspořádala jednota veřejné cvičení dne 18. srpna 1912, které vyneslo sumu 705 K 45 h, věnovanou na fond pro stavbu sokolovny.

V roce 1912 proběhla změna struktury cvičitelského sboru jednoty. Náčelník Karel Holcman prosadil přijetí žen do cvičitelského sboru a od 22. září 1912 začaly jako cvičitelky ženského odboru pracovat Karolina Koucká, Marie Kastlová a Anežka Rychlá. V letech 1913–1914 zaškolil tyto sestry pro práci cvičitelek Karel Holcman jako vedoucí cvičitel žen. Právě jeho iniciativa umožnila ženám podílet se na přípravě cvičení a vedení cvičenek. Ženy byly nově voleny i do správního výboru jednoty, a tak v letech 1912–1913 v něm pracovaly Karolina Koucká a Anežka Rychlá. Tyto změny pak vyvrcholily v roce 1914, kdy byla dne 18. ledna na valné hromadě členů jednoty zvolena Anežka Rychlá náčelnicí a vedoucí nově ustaveného cvičitelského sboru žen. Ten začal pracovat v tomto složení: náčelnice Anežka Rychlá, cvičitelky Františka Pokorná, Marie Motyčková, Ludmila Kracíková, Božena Aronová.⁷⁴⁾

Aktivita cvičitelského sboru se opět zvýšila v letech 1913–1914, kdy byl náčelníkem jednoty Josef Činčera. Ten uspořádal pro cvičící členstvo přednášky se sokolskou tematikou, a sice dne 9. února 1913 přednášel na téma „Proč cvičíme?“ a dne 2. března 1913 následovala

přednáška „Naše bratrství“. Z tělocvičných akcí je nutno zmínit tajný výlet na vrch „Blažkov“, uskutečněný dne 11. května 1913 a veřejné cvičení v Polné dne 17. srpna 1913. Řadu sportovních akcí uspořádala jednota v roce 1914. Tak dne 26. dubna 1914 proběhla sokolská akademie s cvičením mužů a žen, divadelním představením, koncertem, zpěvem a živými obrazy. Následoval Dětský den dne 5. července 1914 a čtyři členské výlety. První, celodenní, podnikli členové jednoty 31. května 1914 do Zahradiště na Moravě. Druhý, výlet žen a žákyň dne 14. června 1914, třetí dne 29. června 1914, půldenní spojený se stopováním a konečně čtvrtý výlet žen a žákyň, dne 29. června 1914, do „Špitálského“ lesa.⁷⁵⁾

Stav členské základny jednoty v období let 1900–1914 prošel nejednoduchým vývojem. Od roku 1900 do roku 1903 trval pokles členské základny, v roce 1900 měla jednota 94 členů, v roce 1901 pak 89, v roce 1902 již 86 a v roce 1903 opět 94 členů. Prudký vzestup nastal v roce 1904, kdy byl v jednotě zřízen ženský odbor s 59 členkami a počet členů jednoty vzrostl na 159. V letech 1905–1911 se udržovala členská základna na zhruba stejné úrovni, tzn. průměrně 125 členů. Značný nárůst členstva byl zaznamenán v roce 1912, kdy dosáhl stavu 183 členů. V roce 1913 měla jednota 171 a těsně před vypuknutím světové války, v roce 1914, pak celkem 177 členů.⁷⁶⁾

Z kulturních, osvětových a dalších akcí, které jednota pořádala, nebo jichž se zúčastnila v letech 1911–1914, to byly tradičně sokolské plesy, jejichž výtěžek byl pravidelně věnován na fond pro stavbu sokolovny. Sokolské plesy se konaly ve dnech 26. února 1911 a 8. dubna 1912. Byly pořádány ve prospěch sletového fondu, dále dne 18. prosince 1912 „Sokolský den“ s taneční zábavou, dne 9. února 1913 zábavní večírek s tancem a sokolský ples dne 14. února 1914. Vzhledem ke špatné finanční situaci polenského Sokola se jednota neúčastnila žádných národních slavností a také kulturních akcí, pořádaných mimo Polnou a nejbližší okolí. Valná hromada členů jednoty, konaná dne 8. února 1914, schválila zvýšení členských příspěvků u činných členů na 1 K u přispívajících na 1 K 10 h. Dorostenci měli platit 20 h a žáci 10 h měsíčně.⁷⁷⁾ Až do letních měsíců roku 1914 probíhala činnost polenského Sokola bez omezení. Změna v životě jednoty, stejně jako všech obyvatel habsburské monarchie a celé Evropy, nastala po dni 28. června 1914, kdy byli v Sarajevu výstřely Gavrila Principa zavražděni následník trůnu František Ferdinand a jeho žena Žofie. Tato událost se stala bezprostřední roznětkou v napjaté mezinárodní situaci a vedla následně k rozpoutání světového válečného konfliktu.

2.3. Válečná léta 1914-1918

Do života všech obyvatel měst, městeček i vesnic vstoupila válka. Červencová mobilizace roku 1914 a následné bojové operace citlivě zasáhly do života lidí i v té nejzapadlejší obci. Válka, která se rozšířila ve válkou světovou, vyhnala na krvavá bojiště Evropy statisíce, miliony mužů. Také občané z Polné, kteří se ještě nedávno starali o svoji živnost, řemeslo či úřad a o své rodiny, oblékli uniformy „feldgrau“ a s orlíčkem na čepici pochodovali v bojových kolonách, umírali v zákopech na srbské, ruské, karpatské i italské frontě. Jména polenských mužů na pomnících obětí onoho válečného běsnění dodnes varují. Těch, kterým se stal válečný konflikt osudným, bylo z Polné a blízkého okolí na 256.⁷⁸⁾

Po událostech v Sarajevu odvolalo vedení jednoty akce naplánované na druhou polovinu roku 1914. Mnoho členů jednoty bylo odvedeno, do konce roku bojovalo na frontách 34 polenských sokolů. Dne 1. srpna 1914 vyzval správní výbor podle přípisu ČOS členy jednoty, aby vypomohli rodinám členů bojujícím ve válce s polními pracemi a pokud bude třeba i v chodu živností. V září 1914 byl v Polné zřízen v budově školy lazaret, kde zraněné vojáky ošetřovali bezplatně místní lékaři MUDr. Václav Michálek a MUDr. Alois Prokeš, dále v lazaretu pracovaly tři placené ošetřovatelky ve spolupráci s členkami Červeného kříže. Polenský Sokol zajišťoval dopravu raněných do lazaretu. Ve své schůzi dne 12. září 1914 schválil výbor Sokola uspořádání sbírky prádla pro raněné vojáky, kteří byli umístěni v polenském lazaretu. Zároveň věnovala jednota částku 100 K rodinám padlých členů.⁷⁹⁾

Odchodem značného počtu mužů do války byla činnost jednoty omezena. Valná hromada členů, konaná dne 17. ledna 1915 v domě „U Slovana“, rozhodla o předání celé finanční hotovosti shromážděné na stavbu sokolovny městu Polné, které mělo vystavět tzv. Národní dům. Podmínkou sokolů však bylo, že součástí tohoto domu bude i sokolská tělocvična. Pokud by město akci nezrealizovalo, finanční prostředky uložené u městské rady se Sokolu vrátí. Ještě v únoru projednal a dohodl detaily převedení finanční hotovosti jednoty její starosta František Pokorný se starostou města Jindřichem Volencem. Částka nashromážděná jednotou byla zaokrouhlena na 4 200 K a uložena u městské rady ve formě vkladní knížky místní záložny. Tato transakce byla, vzhledem k perzekuci sokolského hnutí během války, pro polenský Sokol mimořádně výhodná. Jednota tak zabránila případné konfiskaci části svého majetku.⁸⁰⁾ Během roku 1915 probíhala cvičební i další činnost sokolské jednoty s mnoha omezeními. Vzhledem k válečné situaci cvičily převážně ženy, dorost a žactvo, a to v sále domu „U Slovana“. Tělocvičná činnost jednoty probíhala podle pokynů vedení Havlíčkovy

župy, které získal náčelník Josef Činčera na schůzi župních cvičitelských sborů v Německém Brodě dne 11. dubna 1915. Zároveň od 24. srpna 1915 převzal cvičitelský sbor jednoty, na výzvu Městské rady v Polné, výcvik 16 až 18 letých mladíků „*vojenským způsobem*“. Na jednání s vedením města o této záležitosti vylovil starosta Sokola František Pokorný, jménem výboru svůj souhlas.⁸¹⁾ V tomto případě se vedení jednoty řídilo stanoviskem ČOS, která jednotám vojenský výcvik mladíků doporučovala. Z těchto událostí je zřejmé, že jednoty v tomto období vycházela s vedením města velmi dobře. Během roku 1915 nepořádala jednoty žádné veřejné sportovní či kulturní akce. Spolkový život v Polné, ale i v ostatních městech a obcích, postupně ustával. Sokolské hnutí bylo v době války postiženo ze strany rakouských úřadů perzekucí mnoha svých činitelů, obviňovaných zpravidla z velezrady nebo protistátní činnosti v době války, zároveň ČOS i sokolské župy pracovaly pod policejním dozorem. Dalším problémem pak bylo, že část vojáků monarchie slovanských národností přecházela k dohodovým vojskům. Mezi nimi bylo velké množství příslušníků Sokola. Aby rakouské vládní orgány zabránily koordinaci sokolského hnutí, využily těchto skutečností a v listopadu 1915 nařídily jednak rozpuštění ústředí hnutí – ČOS, jednak zablokování části jejího majetku. Pod vlivem těchto událostí činnost v jednotách rovněž skomírala.⁸²⁾

V letech 1916–1917 neproběhly, vzhledem k válečné situaci, valné hromady členstva. Správní výbor shromažďoval pouze finanční prostředky, z nichž pak zakoupil potraviny, dopisní papír a psací potřeby do vánočních balíčků, které jednoty zaslala svým členům bojujícím na válečných frontách. Dne 24. ledna 1916 byl založen tzv. Fügnerův fond, kde jednoty shromažďovala finanční prostředky na podporu těch ze svých členů, kteří byli ve válce zmrzačeni, nebo na podporu rodin po padlých členech. V létě roku 1916 narukoval také starosta polenského Sokola František Pokorný a řízením jednoty byl od 13. července 1916 pověřen pokladník Karel Wollmann. Vedení agendy jednatele převzala náčelnice Františka Pokorná. O činnosti jednoty v roce 1917 nemáme žádné zprávy, konala se pouze jedna schůze správního výboru, a to dne 20. ledna 1917, na které byl po návratu z války přivítán starosta František Pokorný a novým jednatelem zvolen Jaroslav Hlouň.⁸³⁾

Sokolská myšlenka a činnost se začala rozvíjet v nově vznikajících čs. legiích, zahraničním vojsku, které přispělo velkou měrou ke vzniku samostatné ČSR. S blížícím se koncem války v roce 1918 se zvýšila rovněž aktivita sokolských jednot v monarchii a připravovalo se obnovení ČOS. Polenský Sokol oživil svou činnost v roce 1918. Od března tohoto roku byla obnovena spolupráce jednoty s Havlíčkovou župou. Náčelník Josef Činčera, náčelnice Františka Pokorná a cvičitelka Božena Aronová se zúčastnili přednášky „O rytmicí“, pořádané ve Světlé nad Sázavou župním cvičitelským sborem pro cvičitele

jednot župy. Tato schůzka zároveň umožnila předat do jednot informace o dění v sokolském ústředí, o tajných jednáních svazu sokolských žup včetně pokynů vedení župy jednotám. Župní výbor upozornil, že vystupování členů Sokola v krojích je zakázáno a nedoporučuje se žádat úřady o povolení. Župní cvičení bylo zakázáno, cvičit se mohlo pouze v jednotách. Novým župním náčelníkem zde byl zvolen Vilém Pelzbauer a polenský Josef Činčera se stal župním místonáčelníkem.⁸⁴⁾ O výsledcích jednání zástupců jednot a župy ve Světlé nad Sázavou informoval Činčera správní výbor jednoty na schůzi dne 5. dubna 1918. Přednesl zde také správu o činnosti jednoty za léta 1916–1917. Koncem dubna roku 1918 bylo ve větším měřítku obnoveno cvičení žen a dorostu polenské jednoty. Náčelník Činčera mohl na schůzi správního výboru dne 20. dubna 1918 konstatovat, že cvičení navštěvuje průměrně 30 žen a 30 dorostenců. Zvýšený zájem a pozornost věnoval cvičitelský sbor jednoty rytmickým cvičením.⁸⁵⁾

Poprvé od roku 1915 se sešlo členstvo jednoty v počtu 14 osob na valné hromadě, která proběhla dne 28. dubna 1918 v domě „U Slovana“. Starostou byl potvrzen František Pokorný, náčelníkem Josef Činčera, náčelnicí se nově stala Anežka Rychlá. Jednatel Jaroslav Hlouň zde podal zprávu o činnosti jednoty za léta 1915–1917, ve které zaznělo mimo jiné, že jednota měla ze svých členů ve válce 50 mužů, v zajetí nebo v čs. legiích bylo 10 mužů, nezvěstní pak tři muži.⁸⁶⁾ Činnost jednoty zintenzívnila, opět začala pořádat větší akce. Již 20. května 1918 proběhl slavnostní Sokolský den. Správní výbor jednoty věnoval okresní komisi pro péči o nezaopatřené děti částku 100 K. Jednota podporovala i nadále rodiny svých členů bojujících na frontách v legiích, v zajetí nebo nezvěstných. Členové jednoty se pod vedením náčelníka Činčery ve dnech 28. až 29. června 1918 zúčastnili župního výletu na hrad Lichnici. Ten se opět stal jakýmsi neformálním setkáním funkcionářů jednoty a župy, kde byly předávány čerstvé zprávy o aktivitách svazu sokolských žup a ústředního vedení sokolského hnutí.

Po dlouhé době uspořádala jednota, s určitými obavami z reakce úřadů, dne 5. července 1918 malou oslavu Husova výročí. Tato pamětní akce měla posílit a povzbudit členy jednoty. Zároveň se však stala tichou demonstrací vlastenectví polenských sokolů. S přednáškou „Mistr Jan Hus“ na oslavě vystoupil náčelník Josef Činčera. Z tělocvičných akcí pak vyniká veřejné cvičení jednoty, uspořádané dne 4. srpna 1918, v zahradě místního spolkového domu „U Slovana“. Vzhledem ke stavu členstva v této době, kdy byla většina činných mužů ve válce, zde cvičily především ženy a vystoupil zde také dorost a žactvo.⁸⁷⁾ Vedení spolku obnovilo jednání s místní školní radou o propůjčení tělocvičny v dívčí škole, v čemž bylo Sokolu vyhověno 23. října 1918. V říjnu roku 1918, kdy bylo očekáváno brzké ukončení válečného konfliktu, už vystupoval Sokol veřejně bez obav a sokolské ústředí bylo připraveno

reagovat na vzniklou situaci. Vždyť případný státní převrat byl v tomto období jednou z variant, o níž se hovořilo na české politické scéně i na jednáních zástupců svazu sokolských žup. Díky tomu také mohli sokolové již o převratu dne 28. října 1918 a v následujících dnech plnit strážní povinnost na vlakových nádražích, úřadech, u skladů potravin a obilnin a udržovat všeobecný pořádek.

Z mezinárodní politické situace a z vývoje na válečných frontách bylo v tuto dobu již zřejmé, že ničivý průběh světové války se nezadržitelně blíží ke svému konci. Neštěstí a rozvrat, leč i naději prožívala tehdejší česká společnost vsutku intenzivně. Dne 28. října 1918 pak stanula i Polná a její obyvatelé na prahu nových, nevídaných možností, které se jim otevíraly vznikem nově nastupujícího státního útvaru – Republiky československé.

3. TJ Sokol Polná v době první republiky (ČSR) v letech 1918-1938

Tak jako do většiny měst a obcí na území Čech a Moravy, i do Polné pronikaly zprávy o dění v Praze a o vzniku nového československého státu nejrozličnějšími způsoby. Karolina Tesařová, poštovní úřednice a pozdější kronikářka Sokola, vzpomínala na ony chvíle takto: *„Zpráva o pražských událostech přišla do města dvojím způsobem. Nejprve ji přivezli nějakí vojáčkové, jedoucí na dovolenou, kteří ji zaslechli ve vlaku. Zprávy jejich byly však kusé, nejasné, tož vzaty jako předzvěst něčeho, co se rodí. V zápětí došel telegram ministra dr. Zahradníka na stanici místní dráhy. To byla již zaručená, úřední zpráva. Hlasem rozechvělým slzami radosti diktoval ji přednosta Bílek polenské poště.“*⁽⁸⁸⁾ Toto vše se stalo přibližně v odpoledních a v podvečerních hodinách dne 28. října 1918. Téhož dne večer již lidé dali ve spontánní lidové manifestaci najevo svoji radost ze vzniku samostatného státního útvaru, ulicemi zněl zpěv, objevovaly se první národní prapory. Kronikář města Polné Břetislav Rérych o těchto událostech mimo jiné napsal: *„...když veškeré obyvatelstvo na náměstí se shromáždilo, zastavily se procházející průvody večer před osvětlenou radnicí. Zde po zapění písní „Kde domov můj“ a „Hej Slované“ za vedení náčelníka Sokola Josefa Činčery svolána byla první sláva T. G. Masarykovi.“*⁽⁸⁹⁾ K oficiálnímu vyhlášení samostatnosti došlo až dne 29. října 1918. Z oken polenské radnice oznámil tuto zprávu radní Augustin Sedlák. Lidé pak symbolicky spálili rakouskou státní vlajku a odstraňovali z veřejných budov znaky habsburské monarchie. Nadšení mezi polenskými občany bylo veliké. Na nově vzniklou situaci reagoval také správní výbor TJ Sokol Polná, který svolal na 4. listopad 1918 slavnostní schůzi, na které pronesl starosta jednoty František Pokorný následující krátkou řeč: *„Jako svobodní občané sešli jsme se dnes ke schůzi. Dávno již hlášané heslo Rovnost – Volnost – Bratrství stává se skutkem. Pro ně bojovali husité, trpěli Čeští bratři, mezi vzkřísitele jeho patří náš nezapomenutelný Tyrš a ke šťastnému jeho znovuzrození posvěcením krve našich bratří československých legionářů přivedl je prof. Dr. T. Masaryk spolu s americkým prezidentem Wilsonem. Ti získali si nesmrtelných zásluh pro všechno lidstvo. Jim svolána Sláva.“*⁽⁹⁰⁾

Správu města a soudního okresu vzal do svých rukou nově vzniklý národní výbor v čele s nejstarším členem J. Peřinou, schůze však obvykle řídil František Salášek. Národní výbor v Polné tvořili čtyři zástupci z občanských a tři ze socialistických stran s pěti zástupci z venkova. Nově vzniklý orgán se samozřejmě cítil odpovědný za udržení pořádku ve městě. Proto pověřil dne 2. listopadu 1918 náčelníka polenského Sokola Josefa Činčeru vytvořením

tzv. Národní stráž, která se měla ujmout tohoto nelehkého úkolu.⁹¹⁾ Národní výbor musel do své kompetence převzít rovněž starost o zásobování obyvatelstva. Jednak vyzval občany z okolních obcí k dodávkám potravin pro město, především však inicioval vznik hospodářské rady pro Polnou v čele s dr. Emanuelelem Sovou.⁹²⁾ Prvního listopadového dne roku 1918 se sešlo na slavnostní schůzi i městské zastupitelstvo, které rozhodlo, že městská rada zůstane prozatím ve funkci. I v Polné však došlo k tomu, co bylo tehdy dosti obvyklým jevem v téměř všech obcích Československé republiky, kde fungovaly po převratu vzniklé národní výbory. Tyto revoluční orgány se dostávaly do konfliktu s obecními radami, které byly právně jedinými orgány moci v místě. V Polné se dokonce během listopadu městská rada pokusila zastavit činnost okresního národního výboru, pro značný odpor občanů však k tomu nedošlo. Že tato situace nepřispívala k uklidnění horkých hlav ve městě, je zcela jasné. Národní výbory však přesto neměly dlouhého trvání a již 7. prosince 1918 bylo ve vládním provolání proklamováno jejich rozpuštění.⁹³⁾ Během měsíce ledna 1919 došlo ve městě k nepokojům, které záhy přerostly v celodenní drancování a rabování obchodů. Nedostatek potravin by v jiné době nebyl příčinou povolání vojska z Jihlavy na ochranu soukromého vlastnictví, zdraví a života občanů. Tyto projevy bolševických nálad důrazně v Polné odsoudili zástupci Sokola, sociálních demokratů a národních socialistů, kteří vydali společné prohlášení, v němž volali po klidu a pořádku. Tehdejší poměry se zákonitě odrazily i v obecní samosprávě. Dne 16. ledna 1919 byla na schůzi zastupitelstva zvolena nová městská rada, starostou se stal Bedřich Zapletal. Noví funkcionáři však volbu nepřijali, proto odstoupilo celé zastupitelstvo. Správou města musela být 20. března 1919 pověřena správní komise vedená vládním komisařem Augustinem Sedlákem, jejímž úkolem bylo stabilizovat situaci ve městě a působit až do řádných obecních voleb. To se nakonec v průběhu jarních měsíců roku 1919 podařilo, včetně odsouzení 139 účastníků lednových bouří. Přesto byla správní komise tvrdě kritizována ze stany sociálních demokratů a čs. národních socialistů, kteří v ní nebyli zastoupeni.⁹⁴⁾

3.1. Činnost polenských sokolů pro republiku 1918-1920

Polenský Sokol se při státním převratu dne 28. října 1918 zapojil opět plnou silou do veřejného dění. Především náčelník jednoty Josef Činčera, který byl dne 2. listopadu 1918 pověřen vytvořením národní stráže, složené především ze členů polenské sokolské jednoty. Ti se měli aktivně podílet na udržení klidu a pořádku ve městě. Byl to také náčelník Činčera, který zastupoval Sokol a národní stráž při jednání na polenské radnici, když delegace České

sociálně demokratické strany a čs. národních socialistů požadovala odstoupení starosty Jindřicha Volence a celé městské rady.⁹⁵⁾ Již 7. ledna 1919 uspořádala jednota slavnostní „Akademii na oslavu Republiky československé“ a následoval velkolepý ples, který se konal dne 13. ledna 1919 v sále domu „U Slovana“. Valná hromada členstva, dne 2. března 1919 potvrdila ve funkcích vedení jednoty: starostou opět Františka Pokorného, náčelníkem Josefa Činčera, který byl zároveň místonáčelníkem Havlíčkovy župy, a ve funkci náčelnice Anežku Rychlou. Oslavou prvního prezidenta republiky byl Masarykův večer, uspořádaný jednotou dne 30. února 1919. Dr. B. Vencovský z Německého Brodu zde měl přednášku na téma „T. G. Masaryk a jeho životní dílo“. V dubnu roku 1919 byla chystána další akce na oslavu vzniku republiky, kterou se mělo stát vysázení tzv. „aleje svobody“. Polenští sokolové připravili tuto akci společně s okrašlovacím spolem „Viktorin“. Slavnost proběhla dne 27. dubna 1919, o jejím průběhu se zachovala zpráva v místních politických novinách „Polensko“, kde se mimo jiné píše: *„Těl. Jednota Sokol pořádala v neděli dne 27. dubna slavnost sázení „aleje svobody“, která se přes to, že počasí nebylo příznivé, těšila nebývalé účasti. Jako hosté přítomni byli delegáti většiny místních korporací – zvl. četně zastoupeni byli soc. demokraté, jichž bylo na 80. Slavnost možno označiti za velice zdařilou. Řeč br. starosty Fr. Pokorného, v níž horoval pro stromy vůbec a pro „alej svobody“ sázenou svobodnými občany zvláště, byla pěkná. Sborové zpěvy žen, ačkoliv se poněkud tratily, neboť válný vítr, vypadaly uspokojivě, ... Přes to, že přšelo, vytrvali téměř všichni až do konce, kdy předal br. Pokorný vysázenou alej do správy města, začož mu bylo ústy předsedy správní komise obč. A. Sedláka poděkováno.“*⁹⁶⁾

Sokolové byli rovněž pověřeni sbírkou drahých kovů na zlatý poklad nové republiky. Její průběh řídili náčelníci jednoty Josef Činčera a Anežka Rychlá. Na sbírku byli upozorněni občané plakáty a letáky. Informace o postupu sbírky byly zveřejňovány redaktorem Václavem Sázavským v „Polensku“. Sbírk drahých kovů byla ukončena začátkem měsíce června, kdy Josef Činčera odvezl do Prahy celkem 19, 90 kg zlata a stříbra, sebraného mezi dobrovolnými dárci v Polné.⁹⁷⁾

Vzhledem k vývoji politické a vojenské situace na Slovensku ohrožovaném maďarskými vojsky, která hrozila rozbitím mladé republiky, nařídila ČOS provést soupisy mužů, členů Sokola, od 20 do 50 let povinných vojenskou službou. A to ve všech jednotách. Ti se měli hlásit vždy v sídle příslušné župy. Polenští na vzniklou situaci zareagovali celkem rychle. Již dne 4. června 1919 sepsali Josef Činčera, Václav Sázavský a Karel Linhart plamennou výzvu „Na Slovensko !“, otištěnou v „Polensku“ č. 8, ze dne 6. června 1919. V tomtéž čísle novin vyzval Josef Činčera členy jednoty, aby se ještě před odvodu hlásili jako dobrovolníci přímo

v Praze: „*Bratřím Sokolům ! Každý pravý Sokol koná celým svým životem povinnost k republice. Kdo tak nečiní, nepatří mezi nás, není hoden nositi odznak a jíti pod praporem Tyrše a Fügnera. Bratři, každý na své místo ! – Jednotlivci mohou odjížděti do Prahy i po výpravě mojí a hlásiti se v tajemnickém úřadě, Příkopy 12.*“⁹⁸⁾ Dobrovolně se na Slovensko přihlásili: Josef Činčera, Václav Sázavský, Jiří Michálek, Zdeněk Michálek, Bedřich Kracík, Karel Krejčí a Josef Blahouš. Havlíčkova župa zatím uspořádala odvody členů, které proběhly v Německém Brodě ve dnech 16. a 20. června 1919. Z Polné se k nim dostavilo celkem 89 mužů, kteří byli podle způsobilosti rozděleni do tří kategorií. Odvodní sokolská komise zařadila do kategorie A 15 mužů, do kategorie B 28 mužů a do kategorie C 46 mužů z polenské jednoty. Z odvedených nastoupilo sedm mužů dobrovolně k pluku „Stráž svobody“. Sokolové odvelení na Slovensko dostali vojenskou výzbroj, na čepici měli mít kokardu s monogramem a sokolím perem a na blůze pásku s označením jednoty, jejímiž členy byli. Zároveň se měli prokazovat platnými členskými průkazy. Vedení jednoty nařídilo, v souladu s přípisem župy, dodatečné odvody v Polné, stanovené na 11. července 1919, kde měl MUDr. Václav Michálek posoudit zdravotní stav dalších 12 členů. Z nich se však dostavili pouze čtyři, proto výbor zbývajících osm mužů vyloučil z jednoty.⁹⁹⁾ K dalším událostem, které ovlivnily život města a činnost Sokola, patřily volby do obecních zastupitelstev ve dnech 15. až 16. července 1919, ve kterých zvítězila v Polné koalice stran agrární a živnostenské. Na první schůzi zastupitelstva bylo zvoleno nové vedení města. Starostou se stal agrárník František Salášek, jeho náměstký pak sociální demokrat Augustin Krejčí a dále národní demokrat a současně starosta Sokola František Pokorný. Sokolská jednota tak měla přímo na radnici svého představitele, který jí zajišťoval podporu ze strany města.¹⁰⁰⁾

Kromě těchto mimořádných situací prožívala jednota běžné události. Tělocvičná činnost byla oživena. Intenzivní činnost vyvíjel především ženský odbor pod vedením náčelnice Anežky Rychlé. Během roku 1919 cvičily ženy dvakrát týdně, cvičení navštěvovalo průměrně 35 žen, 33 dorostenek a 66 žákyň. Na činnost jednoty vybral ženský odbor během zimních a jarních měsíců roku 1919 celkem 363 Kč mimořádných příspěvků. Dne 20. července 1919 se polenská jednota účastnila sokolského sletu v Jihlavě, z tělocvičné činnosti byl však nejdůležitější XIV. župní slet v Německém Brodě, na kterém polenští sokolové vystoupili ve dnech 7. až 8. září 1919. Cvičitelský sbor jednoty připravil slavnostní veřejné cvičení v Polné. To proběhlo dne 10. srpna 1919 na zámekovém nádvoří upraveném na sletové cvičiště. Cvičení, které se stalo největší domácí sportovní akcí polenského Sokola v roce 1919, se

aktivně zúčastnili cvičenci sousedních sokolských jednot z Jihlavy, Přibyslavi a Německého Schitzendorfu.¹⁰¹⁾

V letech 1919–1920 sílila u části členstva jednoty nespokojenost s komunikací ze strany Havlíčkovy župy v Německém Brodě. Ta záhy přerostla v hledání možností změny příslušnosti TJ Sokol Polná do této župy. Těchto nálad využili představitelé jihlavské jednoty, kteří s polenským Sokolem udržovali výborné vztahy. Během let několikrát vyzývali vedení jednoty k přestupu do sousední župy. Na výborové schůzi dne 28. srpna 1919 odsouhlasilo vedení polenské jednoty možnost přestoupení do Západomoravské župy. Vzhledem k nespokojenosti dalších jednot se mělo na župní schůzi cvičitelských sborů jednat o rozdělení Havlíčkovy župy. Dne 14. září 1920 zplnomocnil správní výbor náčelníka Václava Neubauera, aby žádal připojení jednoty k Západomoravské župě. Hlavním důvodem mělo být posílení jihlavské české menšiny a TJ Sokol Jihlava. Představitelé Havlíčkovy župy však vztahy s Polnou urovnali, a tak nakonec k přestupu jednoty do Západomoravské župy nedošlo. Tečku za touto epizodou udělala výborová schůze, konaná dne 22. listopadu 1920, kdy správní výbor polenského Sokola jednohlasně odhlasoval, že jednota zůstane součástí Sokolské župy Havlíčkovy.¹⁰²⁾

V roce 1920 se stala hlavním úkolem cvičitelského sboru a vedení jednoty příprava cvičenců na všesokolský slet. Na valné hromadě dne 2. února 1920 byl náčelníkem a zároveň předsedou cvičitelského sboru zvolen Václav Neubauer, náčelníci Anežka Rychlá. Cvičitelský sbor si dne 10. února 1920, podle cvičitelského řádu, ze svého středu zvolil místonáčelníkem Josefa Čalouda a místonáčelníci Boženu Aronovou. V tomto roce byla jednota schopna postavit dvě družstva mužů, jedno družstvo dorostenců a jedno družstvo žáků. Ženský odbor měl jedno družstvo žen, jedno dorostenek a jedno žákyň. Rok 1920 znamenal dále prudký nárůst počtu členů jednoty. Stalo se tak po vzniku pobočky polenské jednoty v Nížkově. Dne 22. srpna 1920 uspořádalo vedení polenského Sokola v čele se starostou Františkem Pokorným v Nížkově informativní schůzku. Na schůzce s místními zájemci bylo projednáno ustavení pobočky TJ Sokol Polná v této obci. Cvičitelský sbor zapůjčil pobočce náradí a v jejích začátcích vedli cvičení nížkovských sokolů cvičitelé z Polné. Ještě během roku 1920 povolila ustavení pobočky Havlíčkova župa a k 9. lednu 1921 mohlo vedení polenské jednoty oznámit, že její existenci vzala na vědomí i ČOS v Praze. Jednota tak získala nově 80 členů, z toho 70 mužů a 10 žen. Spolu s 246 členy z Polné měla jednota 326 členů.¹⁰³⁾

Velmi aktivní byla jednota ve své tělocvičné činnosti. Pro dorost a žactvo jednoty byla uspořádána „Dětská akademie“, která proběhla ve dnech 21. až 22. února a 25. února 1920. Všichni členové, kteří se měli zúčastnit všesokolského sletu, cvičili na XV. župním sletu v Čáslavi dne 13. června 1920. Ten byl jakousi generální zkouškou jednot župy na slet v Praze. Z polenské jednoty se VII. všesokolského sletu, který se stal prvním sletem v samostatné Československé republice, účastnilo nebývalé množství členů. Ve sletových dnech měsíce června 1920 pobývalo v Praze celkem 80 členů a 20 dorostenců Sokola z Polné.¹⁰⁴⁾ Domácí veřejné cvičení uspořádala jednota dne 11. července 1920 za opětné účasti okolních jednot a dne 5. srpna 1920 cvičili polenští sokolové na veřejném cvičení v Německém Brodě. Na župní cvičitelský kurz do Čáslavi vyslal cvičitelský sbor Bedřicha Kracíka, Antonína Varhánka, Anežku Rychlou a Miladu Motyčkovou.

Zástupci jednoty se účastnili na celé řadě slavnostních akcí a některé kulturní a osvětové aktivity proběhly z iniciativy vedení Sokola. Pro zlepšení vzdělávací a osvětové činnosti v jednotě byl dne 12. března 1920 nově ustaven vzdělávací sbor. Vzdělavatelem jednoty se stal ing. Karel Sázavský, členy sboru byli: Karel Hazuka, Rudolf Husák, Jaroslav Hlouň, Karel Linhart, František Mančal, MUDr. Václav Michálek, Theodor Müller, Václav Meloun, František Pokorný, Gustav Vítek, MUDr. Jaroslav Vašák, Karel Wollmann, Gustav Sedlák, Jindřiška Hanušová, Anežka Rychlá, Štěpánka Třeská, Marie Marvancová, Marie Holcmanová, Eliška Zapletalová a Marie Veselá.¹⁰⁵⁾

Dne 14. března 1920 uspořádala jednota divadelní představení, členové sehráli hru „Revoluční svatba“, 6. července 1920 proběhla Husova oslava v Polné, domácí akce zakončila v listopadu 1920 přednáška Břetislava Rérycha na téma „Polná v době bělohorské“. Dne 8. srpna 1920 se jednota účastnila menšinové slavnosti ve Stříteži, kam vyslala delegaci svých zástupců. Ke konci roku 1920 proběhly také dvě akce čs. legionářů, na které vyslala jednota své zástupce. Vedení jednoty se zúčastnilo slavnostního zahájení legionářské výstavy, pořádané dne 12. září 1920 polenskou pobočkou Československé obce legionářské (ČsOL) v tělocvičně dívčí školy. Dne 28. září 1920 byli polenští sokolové přítomni slavnostnímu odhalení pomníku padlým legionářům v Jihlavě. Zástupci jednoty byli přítomni slavnosti položení základního kamene Havlíčkova pomníku v Německém Brodě dne 3. října 1910. Na sokolskou slavnost Havlíčkovy župy, konanou dne 31. října 1920, kde byla župnímu náčelníkovi Vilému Pelzbauerovi předána bronzová socha, vyslala jednota delegaci ve složení ing. Karel Sázavský, Jaroslav Hlouň a Bedřich Kracík.¹⁰⁶⁾

Při hodnocení činnosti TJ Sokol Polná v letech 1918–1920 můžeme říci, že byla velmi intenzivní. Polenští sokolové se zapojili do událostí následujících den převratu 28. října 1918 a ovlivňovali veřejné mínění ve městě ve prospěch nové republiky. Ze členů sokolské jednoty byla sestavena tzv. národní stráž pod vedením náčelníka Josefa Činčery, která se podílela na udržení pořádku ve městě. Během let 1919–1920 se plně rozvinula tělocvičná činnost jednoty a statistiky ukazují zejména na zvýšenou činnost ženského odboru v této oblasti. Tělocvičná činnost jednoty vyvrcholila účastí 80 jejích členů na VII. všesokolském sletu v Praze. V tomto období vyřešila jednota také svůj vztah k Havlíčkově župě a nadále zůstala ve svazku jejích jednot. Stejně intenzivní byla činnost jednoty na poli kulturním a osvětovém, když uspořádala několik přednášek na témata z národních dějin a řadu akcí, zaměřených na oslavu nové Československé republiky.

3.2. Léta rozmachu 1920-1935

Během let 1921–1935 došlo k novému rozvoji činnosti sokolského hnutí v Polné. Do jednoty vstoupila řada nových členů a o tělocvičnou i další aktivity TJ Sokol Polná vzrostl zájem zdejších občanů. Rok 1920, který vyvrcholil v oblasti tělovýchovy VII. všesokolským sletem v Praze, znamenal pro jednotu dobu, kdy se její činnost již plně obnovila. Následující rok 1921 byl zásadním zlomem v existenci jednoty, která získala pro svoji činnost objekt, který mohl být upraven na sokolovnu a další spolkové místnosti. Jednalo se rozsáhlý areál polenského zámku s přilehlými zahradami. Objekt hradu a zámku v Polné byl v dosti špatném stavu, na který delší dobu upozorňoval zejména muzejní spolek, který měl o objekt také zájem. Ten zajistil průzkum zámku pracovníky Státního památkového úřadu (dále jen SPÚ) v Praze. Pražský památkový úřad vyslal své pracovníky do Polné dne 9. dubna 1921. Ti po provedeném průzkumu areálu konstatovali nejen velkou památkovou hodnotu objektu, ale především nutnost jeho ochrany.¹⁰⁷⁾

Tehdy poprvé projevil majitel zájem celý objekt prodat, neboť hlavním výsledkem jednání komise byl výnos SPÚ s výčtem nutných zajišťovacích prací k ochraně hradu. Na nabídku koupě objektů, podanou ředitelem velkostatku Bakešem, okamžitě zareagovalo muzeum, avšak nedostatek peněz ho přinutil k jednání s dalšími eventuálními zájemci o objekt zámku. Těmi bylo město Polná a polenský Sokol. Na několika schůzkách byl ujasněn společný postup a následovalo vyslání zástupců zájemců k jednání do Žďáru nad Sázavou k řediteli velkostatku Bakešovi. Sokol zastupoval Karel Wollmann, muzejní spolek Břetislav Rérych.

Složitá jednání nebrala konce, velkostatek vyloženě litoval. Úřední odhad ing. Kalouše na objekt byl 100 000 Kč, zájemci nabízeli 40 000 Kč.¹⁰⁸⁾

Dne 6. července 1921 došlo k nové schůzce s ředitelem Bakešem, které se zúčastnili za město Polnou a muzejní spolek Augustin Sedlák a Břetislav Rérych, za Sokol Karel Wollmann a Jaroslav Hlouň. Nabídka Polenských šla až na 50 000 Kč, ale velkostatek ji ani tentokrát neakceptoval. Situace se pak ještě dále zkomplikovala, když představitelé města z úsporných důvodů od koupě odstoupili. Nakonec se finanční prostředky na koupi přece jen podařilo získat. Zainteresované strany přesvědčily místního podnikatele a mecenáše Václava Pojmana o potřebě budovy koupit. Po schválení odprodeje objektů Státním pozemkovým úřadem dne 26. listopadu 1921 došlo následně dne 31. března 1922 k závěrečnému jednání. Objekty včetně pozemků koupil Václav Pojmann za 70 000 Kč. Areál byl rozdělen na dva díly: první, zámecký, v hodnotě 55 000 Kč obdržel polenský Sokol. Druhý, hrad, v hodnotě 15 000 Kč získal muzejní spolek. Polenský notář Alois Gabriel připravil smlouvy, které přesně stanovovaly jednotlivé podmínky převodu. Připravenou smlouvu podepsal v zastoupení majitelů zemskodeskového statku Polná–Přibyslav Eduardiny Khevenhüller–Metsch a Klotildy Festetitsch jejich právní zástupce JUDr. Bedřich Schwarzenberk. Za TJ Sokol Polná ji podepsali starosta Theodor Müller a jednatel Jaroslav Hlouň. A tak mohl pokladník jednoty Karel Wollmann oznámit na výborové schůzi dne 4. 4. 1922, že Sokol je majitelem polenského zámku.¹⁰⁹⁾

Byla zde však ještě komplikace v podobě provize Státního pozemkového úřadu ve výši 7 000 Kč. Sokol a muzejní spolek požádali kompetentní místa o prominutí poplatku. Zasluhou v Praze žijícího polenského rodáka ing. Rudolfa Gilberta bylo žádosti vyhověno. Na výborové schůzi, konané dne 14. června 1922, byla sestavena komise ve složení Břetislav Rérych, Karel Wollmann, Jindřich Procházka, Theodor Müller, Antonín Kocourek a Jaroslav Hlouň, která měla vypracovat domácí řád, platný v zámeckém areálu. Po předání zámku jednotě byla s nájemníky bytů v části objektu uzavřena nová nájemní smlouva spolu s tímto řádem.¹¹⁰⁾

Zároveň začala jednota s přípravami úpravy části zámku na sokolovnu. Již dne 14. května 1922 začal pracovat v jednotě stavební odbor v tomto složení: předseda František Salášek, členové Josef Dvořák, Otto Fiala, Jan Hladík, Ludvík Klusáček, Miloslav Mácha, Jiří Michálek, František Sláma a Bedřich Novotný. Během července a srpna 1922 dohodl jednatel Jaroslav Hlouň se stavebním odborem ČOS v Praze návštěvu architektů Josefa Chochola a Kamila Hilberta v Polné s prohlídkou celého areálu. Josef Chochol přijel dne 9. září 1922, prohlédl si spolu s vedením jednoty a stavebním odborem zámek a zahrady. Bylo zde

dohodnuto, že polenský stavitel Miloslav Mácha vypracuje rozpočet novostavby sokolovny a zároveň rozpočet na adaptaci části zámku na tělocvičnu a poté se vybere levnější varianta. Na schůzce bylo zároveň dohodnuto, že za zámkem směrem na „Kateřinov“ vybuduje jednota letní cvičiště. Architekt Josef Chochol vypracoval projekt tohoto cvičiště, který jednotě daroval.¹¹¹⁾ Zámecké pozemky ve vlastnictví TJ Sokol Polná byly nově oploceny, správní výbor schválil vykácení části bývalé zámecké zahrady pro získání plochy na letní cvičiště. Na mimořádné valné hromadě, konané dne 3. prosince 1922 za účasti 93 členů, byly schváleny nové stanovy, předložen rozpočet na stavbu sokolovny ve výši 300 000 Kč. Členstvo se usneslo vypsát dobrovolnou sbírku, pro nedostatek financí nebylo možno stavbu zahájit. Koncem roku 1922 dosahovala finanční hotovost jednoty 46. 509, 80 Kčs. Byla zde stanovena pracovní povinnost členů při stavbě letního cvičiště na 30 pracovních hodin pro jedince, pokuta za 1 neodpracovanou hodinu stanovena na 4 Kč. Během roku 1923 bylo nutno provést nejnutnější opravy objektu, zároveň se připravovala úprava kanalizace v budově zámku. Správní výbor jednoty jmenoval dne 2. května 1923 komisi pro výstavbu cvičiště ve složení: Theodor Müller, Antonín Kocourek, Karel Wollmann, Miloslav Mácha a Jindřich Procházka.¹¹²⁾

Letní cvičiště sokolské jednoty o celkové ploše 1 600 m² s tribunami pro diváky, záchody a šatnami bylo stavěno za pomoci členů Sokola od 26. března do 29. července 1923. Ti zde odpracovali celkem 7 706 brigádnických hodin, přičemž jeden člen odpracoval 70 pracovních hodin. Při úpravě terénu a plochy cvičiště bylo odvezeno 880 povozů zeminy. Veškeré truhlářské práce provedli členové jednoty Theodor Müller, Karel Müller a Václav Neubauer. Celkové náklady na výstavbu cvičiště dosáhly sumy 57 000 Kč.¹¹³⁾

Tělocvičná činnost jednoty v letech 1921–1925 byla na vzestupu. Cvičitelský sbor mužů vedl v roce 1921 náčelník Bedřich Kracík, od roku 1922 až do roku 1930 stál v čele sboru náčelník Antonín Varhánek. Ženský cvičitelský sbor vedla v roce 1921 náčelnice Anežka Rychlá, od roku 1922 do roku 1928 jej vedla náčelnice Ema Müllerová. Cvičení členstva probíhalo během zimního období nadále ve školní tělocvičně, v teplých měsících se cvičilo v zahradě spolkového domu „U Slovana“, od roku 1923 využívalo členstvo Sokola letní cvičiště za zámkem. V roce 1921 měla jednota dvě družstva dorostenců a dvě družstva žáků. Problémy s výcvikem žactva nastaly v roce 1925, kdy měl cvičitelský sbor nedostatek vhodných cvičitelů. Členstvo se věnovalo rovněž branné výchově, byla vytvořena 12 členná branná četa. Cvičitelský sbor provedl revizi cvičebního náradí, pravidelně byla prováděna jeho údržba, případně oprava. Ještě během roku 1921 dohlížel cvičitelský sbor na cvičence nízkovské pobočky, která však požádala v srpnu jednotu o osamostatnění. Souhlas jednoty

s tímto krokem byl zaslán pobožce do Nížkova a vedení Havlíčkovy župy do Německého Brodu. Od května roku 1921 přešel na jednotu veškerý majetek zaniklého Sportovního klubu „SK Polná“, v měsíci dubnu 1922 získala jednota majetek a zařízení spolkových místností zaniklé Měšťanské besedy.¹¹⁴⁾

Z tělocvičných akcí tohoto období je nutné zmínit veřejné cvičení pobočky v Nížkově dne 10. června 1921 za účasti členů polenské jednoty. Na župní kurz lehké atletiky do Německého Brodu, uskutečněný ve dnech 26. června až 3. července 1921, vyslala jednota cvičitele Jana Pišu. Domácí veřejné cvičení uspořádala jednota v Polné dne 31. července 1921 na nádvoří zámku, bylo úspěšné a přineslo sokolům do pokladny sumu 4 919 Kč. Jednota obeslala také XVI. župní slet ve Žďáru na Moravě, konaný ve dnech 14. až 15. srpna 1921, který byl spojený s návštěvou Žižkovy mohyly u Přibyslavi a do Borové, rodiště Karla Havlíčka. Dne 30. července 1921 se uskutečnily na plovárně Gustava Vítka na rybníku „Peklo“ v Polné plavecké závody, při nichž se hrálo také vodní pólo. Zúčastnilo se jich mnoho místních i přespolních občanů, závodili zde polenští sokolové a členové FDTJ.¹¹⁵⁾ V roce 1922 se sokolové zúčastnili dvou větších sportovních akcí. Dne 18. června 1922 proběhlo okrskové cvičení v Přibyslavi a ve dnech 8. až 9. července 1922 cvičili na XVII. župním sletu členstva v Kutné Hoře. Největší tělocvičnou akcí uspořádanou v Polné bylo okrskové cvičení, konané dne 20. července 1924 za účasti cvičenců z 22 jednot. Členové jednoty vystoupili také na hojně navštíveném, již XVIII. župním sletu cvičícího členstva v Humpolci, který uspořádala Havlíčkova župa ve dnech 4. až 5. července 1925. Polenskou jednotu zde zastupovalo 24 členné družstvo, z toho 10 mužů a 14 žen.¹¹⁶⁾

Kromě tělocvičné činnosti, budování letního cvičiště a úprav spolkových místností v zámku, se jednota věnovala také kulturní a osvětové práci. Jednota se zajímala o své dějiny, správní výbor pověřil jejich zpracováním ve formě kroniky Břetislava Rérycha, ředitele polenského muzea. Ten se práce skutečně ujal a na podkladech z archivu jednoty a ze vzpomínek pamětníků sepsal v letech 1921–1924 dějiny a kroniku TJ Sokol Polná. Při práci mu byl nápomocen František Pokorný, který často přednášel o dějinách jednoty a patřil k pamětníkům. Podklady k období let 1869–1876 shromažďoval také ing. Karel Sázavský, který sepsal v roce 1921 vzpomínky spisovatelky Vlasty Pittnerové, polenské rodačky žijící v Praze, na počátky sokolského hnutí v Polné. Kronika Sokola Polná byla odevzdána jednotě u příležitosti okrskového cvičení, konaného dne 20. července 1924 v Polné.¹¹⁷⁾

V čele jednoty stál v roce 1921 starosta Theodor Müller, od roku 1922 do roku 1926 vedl polenský Sokol starosta MUDr. Václav Michálek. Zcela nově se ve správním výboru objevuje

funkce vzdělavatele. V roce 1919 ji zastával Karel Linhart, v roce 1920 ing. Karel Sázavský, v letech 1921–1923 Karel Hazuka, v roce 1924 Jan Štěrba a v roce 1925 Václav Dusík. Jejich povinností bylo organizovat v jednotě přednáškové a další kulturní akce, zaměřené na členstvo, dorost a žactvo jednoty. Vzdělavatel stál v čele vzdělávacího odboru, který fungoval v jednotě stabilně od roku 1919. Členové vzdělávacího odboru (někdy též sboru) byli většinou voleni spolu se vzdělavatelem na valných hromadách členstva.¹¹⁸⁾

Polenští sokolové dále podnikli menšinový zájezd do Bedřichova u Jihlavy, konaný dne 17. července 1921 na podporu zdejších Čechů, a zájezd do Borové 24. července 1921, uspořádaný v rámci Havlíčkových oslav. Vznik ČSR si jednota připomněla oslavou, probíhající dne 28. října 1921 společně s místními spolky v Polné. Během roku 1922 uskutečnili sokolové celkem čtyři kulturní akce, které proběhly na domácí půdě. Dne 8. září 1922 sehráli členové jednoty divadelní představení „Niobe“, dne 13. října 1922 přednášel v Polné župní vzdělavatel František Hutař o významu Jindřicha Fügnera a na oslavu vzniku republiky proběhla dne 28. října 1922 sokolská akademie. Největší sokolskou akcí se stala dne 10. prosince 1922 slavnost předání diplomu ČOS za zásluhy o jednotu Václavu Pojmannovi, který se stal čestným starostou jednoty.¹¹⁹⁾ V roce 1923 pořádala jednota ve dnech 2. a 3. února divadelní představení „Hastrman“, ve kterém účinkovali členové jednoty a hru režíroval Antonín Kocourek. Na dorost a žactvo byla ve dnech 28. a 29. dubna 1923 zaměřena „Dětská besídka“. V Polné zajisté nevšední událostí se stala dne 24. června 1923 přednáška místopředsedy senátu ČSR Václava Klofáče „Duch Ameriky“, pojednávající o jeho zkušenostech z pěti cest do USA. Velkolepým podnikem se stala oslava 100. výročí narození Bedřicha Smetany, kterou uspořádala jednota dne 4. května 1924. Na programu byla přednáška starosty jednoty MUDr. Václava Michálka „Bedřich Smetana“, dále promenádní koncert na náměstí a večer symfonický koncert. Dne 16. srpna 1924 se polenští sokolové vedení MUDr. Michálkem zúčastnili společně s polenskou pobočkou ČsOL oslavy 500. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova, která proběhla u Žižkovy mohyly, stojící nedaleko Přibyslavi. Spolu s Osvětovým sborem města Polné a dalšími spolky uspořádal Sokol dne 28. října 1924 oslavu dne vzniku republiky s průvodem korporací a spolků městem, přednáškou Františka Smrčky a zábavou. Jednota také bezplatně zapůjčila své místnosti v domě „U Slovana“, jejichž užívání získala po zaniklé Měšťanské besedě, Kroužku přátel četby v Polné, který zde dne 8. prosince 1924 pořádal Macharův večer s recitacemi básní. Velký ohlas mezi polenskými občany a členy jednoty měly sokolské „Šibřinky“, pořádané dne 31. ledna 1925 v sále domu „U Slovana“.¹²⁰⁾

Dne 7. září 1925 zemřel Václav Pojmann, ředitel firmy „Amylon, a.s.“, čestný starosta TJ Sokol Polná. Jednota se zúčastnila jeho pohřbu. Rakev se zemřelým byla vystavena v budově městské radnice a poté ji sokolové a další spolky ve smutečním průvodu převezli na sokolské letní cvičiště. Zde zazněly smuteční projevy MUDr. Václava Michálka, Břetislava Rérycha a dalších. Po kremaci v Pardubicích byla urna s popelem zemřelého uložena dne 28. září 1925 do „Kunštátské síně“ na polenském hradě.¹²¹⁾

Při hodnocení období let 1918–1925 můžeme konstatovat, že došlo k novému rozvoji sokolského hnutí v Polné. Významným impulzem pro posílení činnosti Sokola v Polné bylo získání zámeckého objektu v roce 1922, který měl být upraven na sokolovnu, bohužel k tomu však nikdy nedošlo. Jednota ale provedla v zámku řadu úprav, aby mohla využívat některé místnosti, jen v letech 1922–1925 bylo do objektu investováno 26 000 Kč. Dalším významným počinem bylo zřízení letního cvičiště s tribunami nákladem 57 000 Kč v zámeckém areálu, které si sokolové vystavěli brigádnicky v roce 1923. V období let 1920–1921 měla TJ Sokol Polná pobočku v Nížkově, kde pomohla vybudovat cvičitelský sbor a základnu cvičícího členstva. Změnou prošel také stav členské základny jednoty. V roce 1918 měl polenský Sokol 124 členů, v roce 1919 již 227 členů. Prudký nárůst nastal v roce 1920, kdy měla jednota 246 členů v Polné a 80 v nízkovské pobočce. V roce 1921 to bylo 216 členů v Polné a 80 v Nížkově, v roce 1922 došlo k mírnému nárůstu, když stav členů dosáhl 241, v roce 1923 to bylo 234 a v roce 1924 měla jednota 253 členů, což byl nejvyšší stav za období let 1918–1925. V roce 1925 měla jednota 243 členů.¹²²⁾ Zvýšila se také finanční hotovost jednoty, shromažďovaná i nadále na výstavbu sokolovny. Ta dosáhla v roce 1925 celkové sumy 53.100,55 Kč. Byla získána z členských příspěvků, z kulturních a společenských akcí pořádaných jednotou a také z darů. Největším mecenášem jednoty se stal jednoznačně Václav Pojmann, který mimo koupě zámku pro jednotu daroval Sokolu v roce 1921 prostřednictvím firmy „Amylon, a.s.“ sumu 10 000 Kč.¹²³⁾

Vzestup jednoty pokračoval dále v letech 1926–1935. V tomto období stáli v čele jednoty osvědčení sokolští pracovníci. Roku 1926 byl starostou jednoty Josef Dvořák, v letech 1927–1929 zastával funkci starosty Karel Wollmann, v období let 1929–1934 stál v čele jednoty František Pokorný, v letech 1934–1935 byl starostou Václav Týnovský. Cvičitelský sbor vedl v letech 1926–1930 náčelník Antonín Varhánek, v letech 1930–1931 byl náčelníkem Václav Meloun, v letech 1931–1934 Jaroslav Meloun, v roce 1935 Jindřich Šerý. Cvičitelský sbor žen vedla v letech 1926–1929 náčelnice Ema Müllerová, v letech 1929–1930 Žofie Šitavancová, během let 1930–1934 stála v čele sboru náčelnice Eliška Rérychová, v letech 1934–1935 byla náčelnicí Marie Šerá a v roce 1935 sbor vedla Anežka Novotná. Tělocvičná

činnost jednoty v roce 1926 byla intenzivní, cvičitelský sbor připravoval členy na všesokolský slet.

Polenští Sokolové uspořádali místní cvičení dne 13. června 1926 a zúčastnili se župní sletové zkoušky v Čáslavi, která proběhla dne 20. června 1926. Veřejné cvičení proběhlo v Polné také 31. července 1927, jednota vyslala své zástupce na jubilejní XX. župní slet do Německého Brodu, který byl pořádán dne 1. července 1928 u příležitosti 60. výročí založení TJ Sokol Německý Brod. Náčelník Antonín Varhánek se zúčastnil schůze cvičitelských sborů, která proběhla dne 25. listopadu 1928 v Golčově Jeníkově. Na domácím cvičišti zorganizovala jednota veřejné cvičení dne 28. července 1929. Toto cvičení bylo uspořádáno k 60. výročí založení Sokola v Polné v roce 1869. Havlíčkovu župu na této sokolské slavnosti zastupovali její starosta JUDr. Richard Halík a náčelník Vilém Pelzbauer.¹²⁴⁾

Období 30. let 20. století bylo, zvláště ve své počáteční fázi, poznamenáno hospodářskou krizí, což se odrazilo rovněž v činnosti jednoty. V letech 1929 – 1930 skomírala tělocvičná činnost jednoty tak, že správní výbor schválil na své schůzi dne 21. června 1929 nařízení o povinném cvičení všech členů od 18 do 26 let. Pokud nebudou pravidelně navštěvovat cvičení, musí z jednoty vystoupit, nebo budou vyloučeni.¹²⁵⁾ Na okrskové cvičení, konané dne 23. června 1929 v Přibyslavi, vyslala jednota 53 cvičenců, z toho bylo 22 mužů, 16 žen, osm dorostenců a sedm dorostenek. Jednota obeslala také slet Župy plukovníka Švece, který se uskutečnil ve dnech 29. až 30. června 1929 v Jihlavě. Z Polné se sletu zúčastnilo celkem 46 sokolů, z toho 19 mužů (z nich tvořila 12 sokolská jízda), 11 žen a 16 členů v občanském obleku. Další veřejné cvičení v Polné proběhlo dne 26. července 1931, tedy v roce, kdy se členové již připravovali na všesokolský slet do Prahy. Další přípravou na jubilejní slet sokolů v Praze byl XXI. župní slet Havlíčkovy župy, konaný dne 27. června 1931 ve Žďáru na Moravě. Ještě před sletem provedl zdravotník jednoty MUDr. Karel Turecký důkladnou prohlídku všech členů jednoty a o každém z nich pak vyhotovil lékařskou zprávu. Ta se stala základem zdravotní dokumentace členů jednoty. IX. všesokolský slet v Praze byl pořádán u příležitosti dvou výročí. Na rok 1932 připadlo 70. výročí založení Sokola a 100. výročí narození PhDr. Miroslava Tyrše, zakladatele hnutí. Hlavní sletové dny proběhly 3. až 6. července 1932.

Na letním cvičišti uspořádala jednota atletické závody dne 28. srpna 1932, kde závodilo osmičlenné družstvo TJ Sokol Polná. Polenští borci se aktivně zúčastnili také atletických závodů, konaných dne 6. září 1932 v Přibyslavi. Absolvovali zde běh na 100 m, hod oštěpem, skok vysoký z místa, vrh koulí, skok daleký, hod diskem, skok daleký, štafetu,

skok o tyči a vytrvalostní běh na 1 500 m.¹²⁶⁾ Z akcí pořádaných v Havlíčkově župě se jednota zúčastnila veřejného cvičení své bývalé pobočky v Nížkově dne 29. května 1932, kde cvičilo 122 členů, z toho 20 mužů, 18 žen, 11 dorostenců, 13 dorostenek, 24 žáků a 36 žákyň. Jednota obeslala také cvičení v Golčově Jeníkově, pořádané dne 19. června 1932. Cvičilo zde 35 členů, z toho 11 mužů, 10 žen, 6 dorostenců a 8 dorostenek. Pro členstvo byl zorganizován dne 15. května 1932 výlet na hrad Pernštejn, který absolvovalo 36 členů. V roce 1933 proběhlo v Polné okrskové cvičení, uspořádané jednotou dne 9. července, polenští sokolové cvičili na veřejném cvičení v Jihlavě dne 25. června 1933, vystoupilo zde 27 členů, z toho čtyři muži, sedm žen, 10 dorostenců a šest dorostenek. Čtyři polenští muži se také zúčastnili veřejného cvičení v Novém Veselí, dne 2. července 1933. Velkou výpravu poslala jednota na slet Župy plukovníka Švece do Třebíče, kde cvičilo 117 členů, z toho 13 mužů, 21 žen, devět dorostenců, osm dorostenek, 33 žáků a 33 žákyň. Ve dnech 23. a 24. června 1934 cvičili polenští sokolové na XXII. župním sletu Havlíčkovy župy, který proběhl ve Světlé nad Sázavou.¹²⁷⁾

Vedle v Sokole již tradičních, klasických prostných a nářadových cvičení se ve 20. a 30. letech 20. století rozvíjely i další sporty, kterým se členové jednoty věnovali. V roce 1931 se ustavila tenisová skupina, která měla 17 členů, z toho pět mužů, 10 žen a dvě dorostenky. Následujícího roku byl statut skupiny změněn na tenisový odbor, jehož předsedou se stal JUDr. Miroslav Schürer. Činnost odboru se začala slibně rozvíjet, o tenis byl mezi Sokoly zájem. V roce 1933 se počet jeho členů zvýšil na 22, z toho bylo osm mužů, 10 žen, dva dorostenci a dvě dorostenky. V roce 1935 byly vystavěny tenisové kurty za letním cvičišťem u zámku nákladem 9 759 Kč.¹²⁸⁾ Pouze krátce působila v jednotě skupina odbíjené, ustavená v roce 1931. Skupina měla 22 členů, z toho šest mužů, šest dorostenců a 10 dorostenek. Polenští sokolové pěstovali také zimní sporty. Již dlouhou dobu se v jednotě bruslilo, ovšem teprve v roce 1932 byl ustaven bruslařský odbor, v jehož čele stál ing. Karel Sázavský. O činnost odboru byl mezi členy jednoty velký zájem. Na přelomu let 1932/1933, 1933/1934 v zimním období bylo zásluhou sokolské jednoty vybudováno na „Školském rybníku“ kluziště o rozměrech 60 x 30 m s ohříváním, šatnou a nálevnou čaje. Během bruslení byla pouštěna hudba z gramofonu. V roce 1933 měl odbor již 36 členů, z toho 11 mužů, 17 žen, čtyři dorostence, a čtyři dorostenky. Od roku 1929 se v jednotě uvažovalo o založení lyžařského odboru. Jeho zřízení bylo projednáno na výborové schůzi dne 5. listopadu 1929, kde bylo rozhodnuto provést nábor členů a dorostu. Vedení spolku se rozhodlo uspořádat přednášku o lyžování, jejíž součástí bylo také promítání filmu o lyžování. Po svém ustavení v roce 1933 měl odbor 37 členů, z toho 13 mužů, 18 žen, pět dorostenců a jednu dorostenku.

Lyžovalo se především v okolí Polné, někteří členové se účastnili rovněž lyžařských podniků župy, pořádaných především na Žďársku.¹²⁹⁾

Také činnost správního výboru jednoty probíhala v letech 1926–1935 se značně zvýšenou intenzitou. V období let 1926–1927 probíhaly stavební úpravy na letním cvičišti, byly vybetonovány tribuny a upraveno okolí. Úpravy pokračovaly i v roce 1928, kdy byl proveden nátěr altánů a zábradlí na cvičišti, okolo cvičiště provedli členové jednoty výsadbu akátových keřů. Správní výbor prováděl další opravy budov zámku, investováno bylo rovněž do úprav kanalizace. Celková suma, kterou do všech úprav jednota investovala, dosáhla částky 9 760,37 Kč. V roce 1927 byla zakoupena konstrukce na tribuny cvičiště za 5 000 Kč. Oprava střechy na budově zámku a opravy oplocení kolem letního cvičiště byly provedeny v roce 1930. Další stavební úpravy tohoto prostoru probíhaly v roce 1932. Šlo o vybudování tenisových kurtů, na které dohlížela komise ve složení: František Pokorný, Jan Meloun, Antonín Varhánek, JUDr. Miroslav Schürer a Bedřich Kracík. Kromě výstavby kurtů měla být provedena úprava sociálního zařízení na cvičišti.¹³⁰⁾

Od roku 1928 pracoval v jednotě stavební odbor. Ten měl organizovat veškeré opravy budov, výstavbu cvičiště a především postavení sokolovny. Na postavení sokolovny však neměla jednota finanční prostředky, část členstva byla proti úpravě zámku na tělocvičnu. Uvažovalo se o pronajmutí nebo odprodeji části objektu. Polenští sokolové dostali v roce 1929 pro ně ekonomicky výhodný návrh. Karel Hons, majitel textilní továrny v Jihlavě, měl zájem odkoupit zámek a přeměnit jej na pletárnu. Jednání se však natahovalo, odprodej komplikovala skutečnost, že úpravy objektu musely být konzultovány s Památkovým úřadem v Praze, a snaha továrníka Honse snížit cenu objektu na minimum. Kvůli těmto skutečnostem a nesouhlasu členstva nakonec k prodeji nedošlo.¹³¹⁾

Dalším počinem, který obohatil činnost jednoty, tentokrát kulturní a osvětovou, bylo zřízení biografického odboru. Městská rada v Polné nabídla jednotě možnost převzetí zdejšího biografu, včetně zařízení k promítání filmů za celkovou sumu 40 000 Kčs a zaplacení nájemného v sále domu „U Slovana“ (dům byl v majetku právovárečného Měšťanského pivovaru v Polné), které činilo 1 000 Kčs ročně. Zastupitelé města prodej schválili 13. března 1929. Vedení jednoty s podmínkami souhlasilo. Na své schůzi dne 3. dubna 1929 ustavil správní výbor biografický odbor ve složení: Karel Wollmann, Antonín Varhánek a Vladimír Kyselka, jehož členové měli vést další jednání a uzavřít dohodu s městem. Městské kino převzal Sokol slavnostně dne 9. dubna 1929, za jednotu ho převzali František Pokorný, Karel Wollmann, Bedřich Kracík a Vladimír Kyselka. První promítání uskutečnil Sokol již 14.

dubna 1929. Zároveň bylo nutné požádat o licenci k provozování biografu. Ta byla schválena dne 2. prosince 1929.¹³²⁾ V letech 1929–1934 vedl biografický odbor Bedřich Kracík. Jednota se snažila zlepšit podmínky pro diváky a investovala do zařízení a vybavení kina. Valná hromada dne 28. března 1933 schválila zakoupení zvukového projektoru v ceně od 19 000 do 32 000 Kčs. Začalo se také uvažovat o změně sálu, kde by se promítalo, protože sál domu „U Slovana“ přestával kapacitně vyhovovat. Další variantou bylo postavit novou budovu sokolského kina, kterou prosazoval zejména ing. Karel Sázavský po svém příchodu do biografického odboru v roce 1933. O vybudování „Bia Sokol“ v Polné se v jednotě jednalo v 30. letech 20. století. Tento záměr však nakonec realizoval v roce 1940 právě ing. Karel Sázavský, jako starosta TJ Sokol Polná. I přes některé technické nedostatky znamenalo sokolské kino pro jednotu i město značný přínos. Promítání filmů sloužilo jednak ke vzdělávání členů Sokola, kterým zde byly promítány filmy se sokolskou tematikou a záběry ze všesokolských sletů, zároveň k zábavě. Biograf navštěvovala široká veřejnost z Polné i okolí. V neposlední řadě přineslo provozování biografu jednotě určitý stálý příjem, který byl částečně investován do údržby a z části ukládán na konto jednoty, aby byl použit na výstavbu sokolovny.¹³³⁾

V době hospodářské krize přibyl v jednotě další odbor. Na schůzi správního výboru dne 11. září 1931 byl ustanoven sociální odbor, který začal pracovat ve složení: Václav Meloun, Eliška Rérychová, Karel Doubek, František Pokorný a Ema Müllerová. Sociální odbor pomáhal správnímu výboru organizovat různé finanční sbírky pro členy jednoty, postižené hospodářskou krizí. Jednota zároveň podporovala finančně členy - žactvo z nejchudších rodin. K podpoře sbírky vydal správní výbor leták s touto výzvou: *“ Bratři a sestry! Hospodářská krise zachvátila letos snad celý svět. Neblahá předpověď, že letošní zimy dostoupí nezaměstnanost a jí doprovázející bída vrcholu, nutí nejen státy a země, ale i města, obce, ba i jednotlivé korporace k rychlému použití všech opatření na zmírnění možné bídě. Z bídě se rodí zlo. Sokol vždycky bojoval proti zlu a hlásal bratrství! Právě bratrství pozná se nejlépe v bídě. Letos chceme pracovat hlavně ku podpoře svých nejchudších a nejpotřebnějších žáků a žákyň. Nebudeme pořádají obvyklou mikulášskou ani vánoční nadílku, nýbrž budeme podporovat svoje žactvo od případu k případu tam, kde toho bude nejvíce zapotřebí. Jsme ubezpečeni, že naše dobrá snaha potká se u Vás s plným porozuměním. Až k Vám přijdou naše sestry se sběracími listinami pro tento podnik, přijměte je vlídně a napište dle svých možností co nejvíce. Za to náš sokolský dík. “*¹³⁴⁾ Veřejná sbírka, organizovaná správním výborem jednoty, vynesla celkem 1 674 Kč. Z těchto peněz byla uspořádána vánoční nadílka dětem z nejchudších rodin. Jednota podporovala také své dospělé členy, kteří přišli o práci, jednak

finančně, jednak se správní výbor snažil najít jim pracovní příležitost. Veřejnou sbírku pro nezaměstnané a pro vánoční nadílku žactva uspořádala jednota opět v letech 1932 a 1933. Mnoho nezaměstnaných dostalo práci při stavebních pracích, prováděných na sokolských objektech, zejména v roce 1932 při výměně střešní krytiny a úpravě střech na objektech zámku.¹³⁵⁾ Aktivita jednoty zaměřené na podporu nezaměstnaných a jejich rodin neměly v žádném případě nahradit péči Městské rady v Polné, Okresní péče o mládež, Poradnu pro matky s dětmi a dalších úřadů, ústavů či sociálně a zdravotně zaměřených spolků. Měly však přispět ke zlepšení celkově neutěšené situace ve městě v době hospodářské krize a pomoci alespoň nejpostiženějším členům jednoty.

V letech 1926–1935 se členové polenské jednoty zúčastnili velkého množství kulturních a osvětových akcí, řadu z nich Sokol uspořádal sám. Na osvětových akcích a přednáškách pro členy jednoty se výrazně podílel vzdělávací odbor, který v roce 1926 vedl vzdělavatel Jaroslav Zikmund, v roce 1927 Evžen Ritschl, v letech 1928–1930 stál v čele odboru Antonín Veverka. V letech 1931–1932 vedla odbor poprvé žena, a to Ludmila Nováková, v letech 1932–1935 byl vzdělavatelem jednoty Václav Týnovský, v roce 1935 převzal tento odbor Jaroslav Hlouň. Ze společenských akcí v roce 1926 proběhla sokolská besídka dne 8. května, společně s osvětovým sborem města uspořádala jednota oslavu vzniku ČSR dne 28. října 1926, pro žactvo jednoty připravila tradiční vánoční nadílku. V roce 1927 byla jednota ještě aktivnější. Společně s Okresním osvětovým sborem v Polné uspořádal Sokol dne 6. dubna 1927 přednášku prof. Bláhy „Umění žítí“. V jarních měsících roku 1927 zorganizovala jednota tzv. ideovou školu. Jednalo se o cyklus odborných přednášek, ve kterých byli noví členové jednoty seznámeni se sokolskými myšlenkami, historií hnutí, s organizační strukturou hnutí, s tělocvičnými soustavami a zdravotnou. Nováčkům v roce 1927 přednášeli členové jednoty tato témata: Bedřich Kracík „Historie sokolství“, Jaroslav Hlouň „Základy sokolství“, Václav Neubauer „Tělocvičné soustavy“, František Pokorný „Organizace“, Evžen Ritschl „Tyrš a Fügner“, MUDr. Karel Turecký „Zdravověda“.¹³⁶⁾

Velmi pěkný průběh měly sokolské „Šibřinky“, uspořádané jednotou 4. února 1928, nazvané „Sjezd národů na polenské pouti“. Od začátku roku probíhal další cyklus přednášek v ideové škole pro nové členy. Dne 10. ledna 1928 ji zahájil MUDr. Karel Turecký přednáškou „Dějiny tělocviku“, dne 18. ledna 1928 přednášel Evžen Ritschl o osobnostech hnutí „Tyrš a Fügner“, 26. ledna 1928 hovořil František Pokorný na téma „Organizace sokolstva“. Dne 10. února 1928 měl přednášku „Zdar sokolstvu“ vzdělavatel Antonín Veverka, dějiny sokolského hnutí přiblížil dne 14. února 1928 Václav Neubauer v přednášce „Dějiny sokolstva“. Ideovou školu ukončily přednášky Bedřicha Kracíka dne 22. února 1928

na téma „Spolky protitřídní a valný sjezd“ a odborná přednáška MUDr. Karla Tureckého „Zdravověda“, dne 1. března 1928. Z dalších akcí většího významu pro jednotu i město je nutno zmínit „Dětský den“, konaný dne 9. června 1929 v sále domu „U Slovana“ a Tyršův večer s recitacemi, promítáním filmu a přednáškou župního vzdělavatele Františka Hutaře. Všechny tyto podniky měly velmi dobrý ohlas a těšily se zájmu veřejnosti. Pro své žactvo uspořádala jednota mikulášskou nadílku dne 8. prosince 1929 s promítáním veselohry.

Od roku 1929 začala polenská jednota vydávat své periodikum. Vycházelo pod názvem „Zpravodaj“.¹³⁷⁾ V tomto časopise sděloval správní výbor a cvičitelský sbor členům spolku nové zprávy o dění v župě, novinky z ČOS. Vedení spolku zde rovněž publikovalo zprávy a podrobné informace o akcích jednoty. Cvičenci se tak ve zpravodaji mohli mj. průběžně seznamovat s výsledky sportovních utkání a zápasů v rámci okrsku i župy. Byly zde také zveřejňovány krátké stati o některých cvicích. V poměrně krátkém čase se stal „Zpravodaj“ oblíbeným čtivem místních sokolů.

Smutnou událostí bylo úmrtí Emilie Pojmannové, vdovy po čestném starostovi jednoty Václavu Pojmannovi. Jejího pohřbu, který proběhl dne 26. srpna 1930 v evangelickém kostele v Jihlavě, se zúčastnila delegace polenského Sokola v tomto složení: František Pokorný, Karel Wollmann, Bedřich Kracík, Růžena Salášková a Eliška Rérychová. Emilie Pojmannová odkázala tělocvičné jednotě částku 30 000 Kč.¹³⁸⁾ Tradiční Mikulášská nadílka pro žactvo proběhla dne 7. prosince 1930. Tradiční sokolské „Šibřinky“ uspořádala jednota dne 7. února 1931. V červnu 1931 zemřel dlouholetý funkcionář a starosta jednoty Karel Wollmann, jehož pohřbu se Sokol zúčastnil. Na pohřeb zemřelého starosty ČOS JUDr. Josefa Scheinera v roce 1932 vyslala jednota delegaci ve složení: František Pokorný, Karel Doubek, Karel Holcman.

Největší akcí v roce 1932 se stalo pořízení nového praporu. Již v únoru roku 1932 zaslala ČOS jednotě několik návrhů na prapor, podle kterých měl Břetislav Rérych vytvořit návrh na prapor TJ Sokol Polná. Ten byl hotov již 3. března 1932, schválila jej valná hromada dne 6. března 1932. Poté následoval dvouměsíční výběr firmy, která by prapor zhotovila. Nakonec byla vybrána firma z Prahy, která prapor vyrobila a dne 3. července 1932 jej v Praze převzala delegace jednoty ve složení: Karel Doubek, Antonín Kocourek, František Pokorný a Bedřich Neubauer. Nový prapor jednoty byl slavnostně odhalen až při veřejném okrskovém cvičení dne 9. července 1933 u pomníku padlých na Husově náměstí v Polné.¹³⁹⁾

V roce 1934 začal v jednotě pracovat výbor branné přípravy, který se v roce 1935 stal branným odborem a měl zvýšit brannou schopnost členů. ČOS dbala na brannost v jednotách kvůli zhoršující se složité mezinárodní situaci, která nevylučovala možnost válečného

konfliktu. Pokračovalo se rovněž ve spolupráci s armádou a ČSČK. Dne 20. března 1935 uspořádala jednota tryznu k uctění památky zesnulého náčelníka ČOS JUDr. Jindřicha Vaníčka. Před promítáním filmu z pohřbu dr. Vaníčka zazpíval smuteční píseň zpěvácký spolek „Čestmír“. Velkou slavností se stal „Den žactva a dorostu“, který se uskutečnil dne 14. července 1935. Starosta jednoty Václav Týnovský s náčelníkem Jindřichem Šerým a náčelnicí Anežkou Novotnou zde předali dorostencům jejich standartu.¹⁴⁰⁾

Stav členstva (bez dorostu a žactva) byl v letech 1926–1935 celkem vyvážený, bez výraznějších změn. V roce 1926 měla jednota 254 členů, v období 1927–1929 došlo k mírnému poklesu. K roku 1927 statistika zaznamenává 235 členů, v roce 1928 pouze 226 a v roce 1929 klesl stav členů na 208 osob. Od roku 1930 nastal obrat a členská základna se pozvolna zvyšovala. Tak v roce 1930 měla jednota 213 členů, v roce 1931 již 227, v roce 1932 to bylo 226, k roku 1933 byl rovněž 226 a v roce 1934 již 232 až nakonec v roce 1935 dosáhl stav členstva 237 osob. Jednota tak o 11 osob nedosáhla počtu ve výchozím roce 1926.¹⁴¹⁾

Pokud hodnotíme toto období, musíme jednoznačně říci, že polenský Sokol byl tehdy na vrcholu své činnosti. Jeho představitelé a členové v této době ovlivňovali sportovní, kulturní a také politické dění ve městě a okolí. Od roku 1922 měla jednota vlastní objekt, který získala od Václava Pojmanna, když koupil a Sokolu daroval polenský zámek, v roce 1923 vybudovali členové letní cvičiště. Od 30. let 20. století se rozvíjelo v jednotě pěstování dalších sportů, hrál se tenis, volejbal, členové se věnovali plavání. Ze zimních sportů se sokolové věnovali lyžování, bruslení a hokeji. Dalším přínosem pro rozvoj sokolského hnutí v Polné se stalo převzetí městského kina do vlastnictví Sokola. Byl zřízen biografický odbor a promítání sokolských filmů přispělo ke vzdělávání členů jednoty. Biograf využívala i nadále široká veřejnost a pro jednotu znamenal určitý stálý příjem. Od konce 30. let 20. století se kladl v jednotě zvýšený důraz na brannou činnost, vzhledem k vývoji mezinárodní situace.

3.3. Polenský Sokol v ohroženém Československu 1935–1938

„Bránit se máme, musíme, v krajním případě i železem.“

T. G. Masaryk

Světová hospodářská krize, která vypukla v letech 1929–1933, zasáhla velmi těžce také Československo. Její důsledky vytvořily podmínky pro vznik politické krize. Mimořádně tíživé důsledky této krize byly prohlubovány vzájemným prolínáním krize průmyslové, agrární a finanční a připravily půdu pro uplatnění sociální demagogie. Průběh hospodářské krize v Československu se vyznačoval některými specifickými rysy. Ve srovnání s jinými státy propukla krize později a byla hlubší a vleklejší. Těžce postihla nejširší vrstvy obyvatelstva. Index průmyslové výroby v roce 1933 klesl ve srovnání s rokem 1929 na 60%. Počátkem roku 1933 krize v Československu vrcholila. V té době byl skoro milion lidí bez práce. Venkov byl krutě postižen exekucemi. Prudký pokles životní úrovně, hospodářská a sociální nejistota, hlad a bída měly za následek politickou radikalizaci.

Uchopení moci Adolfem Hitlerem dne 30. ledna 1933 v Německu ovlivnilo celou mezinárodněpolitickou situaci. Nacisté se vůbec netajili úmyslem rozbít versailleský systém, jehož bylo Československo součástí. Pro čs. stát vyvstalo vážné nebezpečí, neboť jeho největší a nejobávanější soused Německo se změnilo v totalitní stát a jeho diktátor vyložil ve své programové knize „Mein Kampf“ plány na spojení všech Němců (tj. i pohraničí Českých zemí) v jedné říši. Po příkladu Německa se vzdávalo nacionální fašistické hnutí v celé Evropě. Ofenzivní nástup hitlerovců v Německu vedl k aktivizaci sil hakenkreuzlerů (DNSAP) a potom henleinovců, ale také Gajdových fašistů a jim podobných hnutí. Tato situace, která postupně hrozila přerůst a nakonec přerostla ve válečný konflikt, kladla zvýšené požadavky na připravenost čs. armády a na brannou přípravu obyvatelstva.

Během let 1933–1938 správní výbor a cvičitelské sbory jednoty zvýšily důraz na brannou přípravu členstva. Branná výchova členů sokolských jednot byla organizována ČOS prostřednictvím jejích žup a probíhala v úzké součinnosti s Čs. armádou. Jako ohlas na zhoršující se mezinárodní politickou situaci došlo v roce 1934 v Polně k ustavení Výboru ochrany obyvatelstva. Tato iniciativa vzešla z řad členů polenské odbočky ČsOL, při níž byl výbor zřízen. Dne 5. března 1934 vyzvali legionáři správní výbor TJ Sokol Polná ke spolupráci s tímto výborem: *„Při jednotě čsl. obce legionářské v Polně ustanovil se výbor pro ochranu obyvatelstva v případě válečného nebezpečí. Nebezpečí toto je nemalé, ale dobrá organizace ochrany zaručuje nejmenší ztráty jak na životech, tak i na majetku. V tom spočívá předběžný úkol tohoto spolku. Chceme, aby tato ochrana byla na nejširším základě*

vybudována v našem městě, a proto vás prosíme, abyste se rozhodli, zda chcete s námi spolupracovati ve prospěch zachování života i majetku svého i cizího.“¹⁴²⁾ Polenští sokolové vyslovili ve své odpovědi ze dne 5. dubna 1934 souhlas se spoluprací s nově utvořeným Výborem ochrany obyvatelstva v Polné. Zároveň pověřil ing. Karla Sázavského a Josefa Lázníčku, aby v jednání s výborem zastupovali sokolskou jednotu. Sokolové sami však vytvořili v roce 1934 výbor branné přípravy, který měl dohlížet na úroveň a organizování branné přípravy v jednotě.

V souladu s nařízeními ČOS roce 1935 byl v polenské jednotě zřízen branný odbor v čele s branným vedoucím Václavem Neubauerem. Tento odbor se řídil pokyny župního branného odboru, který vedl župní branný vedoucí Otakar Med. Polenským sokolům byly pravidelně zasílány tzv. Zprávy branného odboru Sokolské župy Havlíčkovy. Obsahovaly podrobné pokyny k činnosti branných odborů. V jednotách organizoval branný odbor ve spolupráci s cvičitelskými sbory brannou výchovu. Šlo jednak o přednášky a zároveň o branná cvičení. Muži a dorostenci cvičili tzv. vojenskou ranní půlhodinku. Cvičenci se věnovali mj. nácviku pořadových cvičení, signalizaci pomocí praporků, přespolnímu běhu (1 až 2 km), vrhu koulí a vrhu kamenem, vrhu granátem v leže, kleče a stoje na terč, střelbě ze vzduchovky na terč, pochodovým cvičením s břemenem. Dále plížení s břemenem a cvičení s plynovými maskami, které byly sokolům zapůjčovány z nejbližších vojenských posádek.¹⁴³⁾ Branná připravenost sokolských jednot byla prověřována na tzv. povinných branných srazech, které župní branný odbor vyhlášoval buď pro jednotlivé okrsky nebo pro všechny jednoty sdružené v župě. Tak oběžníkem branného odboru župy z 22. května 1935 byl nařízen branný sraz I. okrsku, který proběhl 5. července 1935 za účasti všech jednot okrsku. Jednoty zde předvedly svou vojenskou ranní půlhodinku a nácvik pořadových cvičení. O smyslu branné výchovy sokolů zde promluvil župní vzdělavatel František Hutař. Poté následovaly ukázky další činnosti jednot i. okrsku, která byla součástí jejich branných cvičení. Polenští sokolové předvedli přespolní běh na 2 km a dýchací cviky po skončení běhu.¹⁴⁴⁾

Dalším problémem, který znepříjemňoval život Čechům, se stala velká aktivizace německého obyvatelstva v čs. pohraničí. Jednalo se zejména o příslušníky a sympatizanty Sudetendeutsche Partei- SdP, vedené Konrádem Henleinem. Ti pořádali v roce 1935 před volbami a také po volbách řadu slavností, na kterých byly přednášeny požadavky německé menšiny, směřující k ohrožení celistvosti ČSR. Tyto akce byly pořádány také henleinovci a německým obyvatelstvem žijícím v Jihlavě a okolí v tzv. jihlavském německém jazykovém ostrově. Dne 2. června 1935 proběhla v národnostně smíšených Štokách nedaleko Polné německá slavnost, na které henleinovci demonstrovali svoji sílu. Jako odpověď na tuto akci

uspořádala Národní jednota pošumavská (NJP) ve Štokách dne 21. července 1935 mohutnou českou národní manifestaci pod heslem: „České Štockó – věrná stráž národa.“ Slavnost proběhla pod protektorátem hlavního města Prahy. V důvěrném oběžníku, který byl zasílán českým spolkům v okolních obcích spolu s přihláškou k účasti, mimo jiné stálo: *„Poslední události ve zněmčelém Štocku ukázaly všem Čechům, že je třeba, aby pochopili vážnost doby a postavili se v jeden šik proti Henleincům, kteří ohrožují jednotu naší drahé republiky. V neděli 2. června t. r. ukázali nám Henleincovi ze Štocku velkou slavností, kterou uspořádali ve Štokách, svoji sílu a germánskou houževnatost, ukázali nám, jak je dovede spojit myšlenka Třetí říše i u nás v republice. Abychom těmto snahám Henleinců na Štocku čelili a dokázali jim, že pány v tomto státě jsme my – Češi – rozhodla se Národní jednota pošumavská ve Štokách spolu se všemi českými spolky, korporacemi a politickými stranami uspořádati ve Štokách v neděli dne 21. července 1935 mohutnou národní manifestaci... Slavnost bude celodenní. Dopoledne tábor českého lidu na náměstí s veřejným projevem, odpoledne pak mohutný průvod všech spolků a korporací z celého kraje. Vztyčení státní vlajky...Žádáme Vás proto zdvořile, abyste nejen svojí účastí, ale i nějakým veřejným vystoupením dokázali, že máte rádi český lid v menšinách a dovedete se ho plně zastat... Zvláště prosíme legionářské jednoty, Národní gardu a Střelecké jednoty, aby nás svou účastí přišly posílit v našem boji.“*¹⁴⁵⁾ Pořadatelé oslovili také TJ Sokol Polná, a ta na slavnost vyslala své zástupce.

Aktivity henleinců a situace v Německu vedly k zintenzívnění branných cvičení v jednotách. Župní branný vedoucí Otakar Med zaslal jednotě v oběžníku z 25. června 1935 pokyny s programem výcviku v letních měsících. Sokolové se měli věnovat výuce plavání a provést v jednotě plavecké závody. Měly být pořádány závody v chůzi (dorostenci pochod na 10 km se zátěží 10 kg, dospělí členové na 15 km se zátěží 15 kg), dále noční pochod na 15 km s nácvikem orientace v terénu spojený s tábořením a držením hlídek. Opakovaně měla být cvičena střelba ze vzduchovek, vrh granátem a závody v běhu na 1 až 3 km. Ve všech jednotách měly být uspořádány kurzy první pomoci s přednáškami zdravotníků (v případě Polné to byl MUDr. Karel Turecký), kteří měli zároveň dohlížet na praktický nácvik první pomoci.¹⁴⁶⁾ Na podzimní měsíce pak byla naplánována série přednášek a cvičení, jejichž rozpis s tématy byl vedoucímu brannosti jednoty Václavu Neubauerovi zaslán oběžníkem župního branného odboru ze dne 28. září 1935. Na říjen to byla přednáška zaměřená na protiletdeckou obranu, dále noční pochodové cvičení s orientací, závody ve střelbě ze vzduchovky. Dne 28. října 1935 by stanoven nácvik pochodových cvičení s přednáškou vzdělavatele Jaroslava Hlouně na téma „Sokol na stráž svobody, národa a státu.“ V listopadu se sokolové měli věnovat nácviku strážní služby, měli absolvovat přednášku o použití

plynové masky s výcvikem (masky si měla jednota vypůjčit od hasičské jednoty nebo od posádkového velitelství v Čáslavi) a výcvik v družstvech. Na prosinec 1935 byl určen nácvik vojenských povelů, výcvik členů s atrapami pušek. Sokolové se měli dále věnovat čtení map a učit se zobrazit terén (poznávání terénu mělo být cvičeno na lyžařských výletech). Ve spolupráci s ČSČK mělo vedení sokolské jednoty zajistit přednášku o poslání Červeného kříže a přednášku ze zdravotní výchovy.¹⁴⁷⁾

Pokračující obavy z vojenského napadení Československé republiky vedly k zakládání dalších branných organizací. V lednu roku 1936 vznikl Okresní výbor brannosti, počátkem února Civilní protiletecká obrana v Polné, jejímž velitelem se stal II. náměstek starosty TJ Sokol Polná ing. Karel Sázavský.¹⁴⁸⁾ Polenský Sokol pokračoval v branné činnosti, řízené župním branným odborem. Kromě již zmíněných cvičení, přednášek a branných srazů, byla uspořádána další akce. Důvěrným oběžníkem ze dne 9. října 1936 vyzval župní branný vedoucí Otakar Med jednotu, aby provedla soupis členů – vojáků, kteří by měli zájem o výcvik ve střelbě na vojenských střelnicích. Zájemci by si hradili náboje, výcvik měli provádět důstojníci Čs. armády. Sokol měl zároveň spolupracovat s odbočkami Svazu čs. důstojnictva v záloze, které zakládali střelecké odbory pro střelbu ze vzduchovek. Oběžník měl také posílit morálku členů Sokola a mj. v něm stálo: „*Sílu sebevědomí státní síly obranné poznáváme v tyto dny, kdy sladjeme ozvěnu výroků našeho presidenta dra Beneše za hranicemi. Zrovna cítíte, jak denně stoupá respekt násilnických států. A tj. to pravé. Býti připraven. Každý na svém místě. Bez paniky, ale také bez zbytečné důvěřivosti přes linii hranic. My jsme připraveni tělesně. Jsme připraveni odhodláním, sílení svatým přesvědčením o svém právu, morálně ztužení.*“¹⁴⁹⁾ Branný vedoucí Václav Neubauer vydal spolu s vedením jednoty dne 15. října 1936 výzvu ke členům, kteří mají zájem o výcvik ve střelbě, aby se přihlásili. Dne 17. října 1936 byl brannému odboru Havlíčkovy župy zaslán seznam osm polenských sokolů. K výcviku střelby se přihlásili: Bohuslav Dušek, Bedřich Kratochvíl, Josef Láznička, Stanislav Jírů, JUDr. Jan Pochobradský, Josef Basch, Josef Eliáš a Eduard Hejduk.¹⁵⁰⁾

Jako v jiných městech, bylo také v Polné na sklonku roku 1936 připravováno založení Národní gardy (NG). Jednalo se o nepolitickou organizaci, která měla občany připravovat k praktické obraně republiky. Jejími členy se stávaly všechny korporace, které se zabývaly branností ve spolupráci s armádou a státními úřady. Starosta města Polné Jindřich Volenec svolal schůzi přípravného výboru NG na 21. října 1936 a účastnili se jí také zástupci TJ Sokol Polná.¹⁵¹⁾ Národní garda byla v Polné nakonec ustavena 10. ledna 1937. Za jednotu se ustavující schůze zúčastnil starosta Václav Týnovský. Pro její vznik se angažovalo také

vedení polenské odbočky Svazu čs. důstojnictva v záloze reprezentované předsedou Václavem Kouklíkem a jednatelem ing. Karlem Sázavským. Velitelem „NG 130 v Polné“ se stal škpt. v. z. Václav Kouklík a včetně členů z řad sokolů čítala více než 50 mužů. Národní garda pořádala spolu s CPO a Sokolem různé akce pro veřejnost, včetně praktických cvičení.¹⁵²⁾ Velký význam pro rozvoj brannosti mělo ustavení odbočky Masarykovy letecké ligy (dále jen MLL) v Polné v dubnu 1937. O založení polenské odbočky MLL se zasloužili především členové Sokola, kteří také stáli v čele jejího vedení. Předsedou byl zvolen MUDr. Antonín Šafařík a jednatelem Josef Láznička. Záhy byl zřízen modelářský a plachtařský odbor MLL a již v lednu 1938 se podařilo členům získat kluzák a zahájit létání.¹⁵³⁾ Pod záštitou letecké ligy proběhla také řada přednášek ve spolupráci s CPO, Národní gardou, odbočkou Svazu čs. důstojnictva v záloze a Sokolem o brannosti občanů.

TJ Sokol Polná pokračovala dále v branné přípravě členů. Za účasti 345 sokolů, z domácí jednoty 82 mužů a 68 žen se dne 18. dubna 1937 konal v Polné branný sraz, pořádaný branným odborem ČOS v celé republice. V polenské městské kronice najdeme k této události následující zápis: „*Pořad srazu a vědomí, že je v této chvíli shromážděno ve 3.200 jednotách půl miliónu sokolských duší, působilo na každého zvláštním dojmem.*“¹⁵⁴⁾ Branný sraz byl zahájen na letním cvičišti, kde proběhlo vztyčení státní vlajky. Poté se sokolové přesunuli na vrch „Kalvárii“, kde hosté z humpolecké jednoty předvedli plachtění kluzákem. Rok 1938 byl ve znamení příprav na X. všesokolský slet, který se stal demonstrací sokolské připravenosti k obraně ČSR před hitlerovským Německem. Branné kurzy a srazy probíhaly dále i po přijetí mnichovské dohody. Tak ve dnech 15. a 21. ledna 1939 proběhl v Polné branný kurz žen a dne 24. ledna 1939 se zúčastnil branného kurzu ČOS v Praze náčelník Václav Škarka. Dne 22. března 1939 následoval branný kurz mužů.¹⁵⁵⁾

Uvedené údaje dokazují, že i přes těžkou mezinárodní situaci byli členové sokolské organizace připraveni bránit celistvost a samostatnost Československé republiky, u jejíchž počátků stáli a kterou pomáhali budovat. Tato činnost neztratila svůj smysl ani po 15. března 1939, kdy došlo k rozpadu čs. státu a k německé okupaci Českých zemí, neboť řada sokolů se zapojila do odbojové činnosti.

Kromě branné činnosti, která během stupňujícího se napětí na mezinárodní politické scéně vystupovala do popředí zájmu sokolů, žila jednota dále svým běžným životem. Také v letech 1936–1938 vedli sokolskou jednotu zkušení funkcionáři. V letech 1936–1937 byl starostou bývalý ruský legionář Václav Týnovský, v roce 1938 zvolila valná hromada členů starostou MUDr. Antonína Šafaříka. Funkci náčelníka zastával roku 1936 ing. Karel Kozák, v letech

1937–1938 byl náčelníkem Václav Škarka, náčelnicí byla v letech 1936–1938 Anežka Novotná. Nejdůležitější domácí tělocvičnou akcí roku 1936 bylo místní veřejné cvičení uspořádané dne 24. května za účasti 460 sokolů ze všech složek (muži, ženy, dorost, žactvo).¹⁵⁶⁾ Jubilejní župní slet v Příbyslavi k oslavě 50. výročí založení Havlíčkovy sokolské župy začal dne 11. června 1936, kdy byla otevřena župní výstava, a pokračoval 14. června 1936 dnem žactva a dorostu. Hlavní sletový den členstva proběhl 21. června 1936 a polenské družstvo žen získalo v závodech v prostných druhé místo, družstvo mužů získalo třetí místo. Závodů se zúčastnila družstva ze 45 jednot sdružených v Havlíčkově sokolské župě. Z dalších akcí je nutno zmínit cvičení V. okrsku Havlíčkovy župy ve Žďáru na Moravě, proběhnoucí dne 31. května 1936, kterého se zúčastnilo celkem 171 sokolů z Polné (šest mužů, 34 dorostenců, 34 žáků, 18 žen, 18 dorostenek, 61 žákyň). V červenci 1936 navštívilo celkem 26 členů jednoty Slovensko, zájezd pořádala ČOS.¹⁵⁷⁾ Zdravotník jednoty MUDr. Antonín Šafařík provedl v průběhu roku 1936 zdravotní prohlídku všech cvičících členů s uspokojivým výsledkem. U některých dorostenců však konstatoval následky podvýživy.

Sportovní činnost rozvíjel zdárně také tenisový odbor jednoty, který měl v roce 1936 již 19 činných členů, v letních měsících hrálo na kurtech TJ Sokol Polná tenis devět hostů, trávících ve městě dovolenou nebo prázdniny. Polenští sokolové se na místní plovárně věnovali plavání a v jednotě byl zahájen plavecký výcvik dorostenců a žactva. Z dalších sportů věnovali sokolští cvičitelé pozornost zejména odbíjené. Značný rozvoj zaznamenaly v jednotě na přelomu let 1936/1937 zimní sporty. Sokolové z bruslařského odboru zřídili opětovně na „Školském rybníku“ kluziště pro členy jednoty a připravili velkou plochu pro hokejové zápasy s osvětlením.¹⁵⁸⁾

Největší domácí tělocvičnou událostí letní sezóny 1937 se bezesporu stala tělocvičná akademie, uspořádaná dne 27. června 1937 na letním cvičišti TJ Sokol Polná u zámku. Vedení sokolského dorostu připravilo 3. července 1937 na letním cvičišti závody a společenský večer s jazzovou hudbou pro mladé. Z dalších akcí se polenští sokolové zúčastnili župního trojboje mužů 15. srpna 1937 v Německém Brodě a dále 26. října 1937 rozestavného (štafetového) běhu.

Cvičitelské sbory mužů a žen jednoty zintenzívnily již v průběhu roku 1937 tělocvičnou přípravu členstva na X. všesokolský slet v Praze. Přípravné akce, např. nácviky na sletové vystoupení a štafetové běhy, započaly již v podzimních měsících roku 1937 a probíhaly pravidelně ve všech sokolských jednotách v celé ČSR až do června 1938.¹⁵⁹⁾ Zvýšené ohrožení republiky a pozornost přípravě na její obranu ze strany sokolů a dalších spolků

dokládá den brannosti, proběhnoucí 16. června 1938 na Strahově. V následujících čtyřech dnech se konal I. slet sokolského žactva, na kterém vystoupilo celkem 50 000 dětí. Hlavní sletový program byl zahájen dne 3. července 1938. Cvičení na sletišti se opakovala několik dní za sebou, vždy před naplněnými tribunami, celkem vystoupilo 30 000 žen a 35 000 mužů. Na závěr sletového programu se konal 6. července 1938 vojenský den, na kterém vystoupily i vojenské útvary Malé dohody, naši spojenci Jihoslované a Rumuni. V průběhu sletu pak složili sokolové hold prezidentu republiky Edvardu Benešovi, který se sletu po čtyři dny účastnil jako divák.¹⁶⁰⁾ Výprava z Polné odjela do Prahy na X. všesokolský slet dne 2. července 1938. Jednotu zastupovalo na tomto sletu celkem 70 sokolů, z toho bylo 16 cvičících a 20 krojovaných. Také oni procházeli v nezapomenutelném slavnostním průvodu Prahou, v němž šlo 300 000 osob, a který se stal jednou obrovskou demonstrací síly sokolstva a národa. Celý slet se nesl v duchu odhodlání a připravenosti k obraně vlasti a jeho atmosféra toto odhodlání ještě více posílila.¹⁶¹⁾

Všesokolský slet byl největší akcí, které se jednoty v roce 1938 zúčastnily. V Polné již do konce roku 1938 nebyla uspořádána sokolskou jednotou větší tělocvičná akce. Výjimkou byl hokejový zápas uskutečněný mezi mužstvem TJ Sokol Polná a mužstvem TJ Sokol Přibyslav, sehraný 26. prosince 1938 na zamrzlém rybníku „Peklo“. Polenští sokolové v něm zvítězili vysoko 6 : 1.¹⁶²⁾

Sokolská jednoty pořádala v rozmezí let 1936–1938 množství kulturních, osvětových a společenských akcí. Řadu z nich připravoval vzdělávací odbor, který vedli v letech 1936–1937, 1938–1939 Václav Škarka, poté v letech 1937–1938 Antonie Marková. Sokolové při pořádání osvětových a kulturních akcí velmi úzce spolupracovali s Okresním osvětovým sborem v Polné, do něhož byl na období let 1936–1940 jako zástupce jednoty delegován dr. ing. Václav Kosík. Značnou aktivitu vykazoval také biografický odbor jednoty vedený Karlem Müllerem a Antonínem Kocourkem. V roce 1937 „Bio Sokol“ promítlo celkem 137 filmů. O rok později, v roce 1938, se počet promítaných filmů zvýšil na celkem 217 a sokolský biograf prosperoval i při sníženém vstupném.¹⁶³⁾

Rok 1936 začal smutně. Zemřel dlouholetý člen Sokola, hoteliér Karel Culka, který výrazně podporoval činnost jednoty a právě v jeho hotelu se scházeli polenští sokolové po obnovení jednoty v roce 1893. Jeho pohřbu dne 15. ledna 1936 se zúčastnilo velké množství členů, za Sokol se s Karlem Culkou rozloučil starosta jednoty Václav Týnovský. Ze společenských akcí pořádaných polenskou jednotou proběhly již tradiční sokolské „Šibřinky“ dne 8. února 1936 za velké účasti členstva a znovu se konaly dne 26. února 1938 v sále domu

„U Slovana“ pod názvem „Polenské filmové ateliery“. Sokol se ujal pořádání již tradiční „Husovy oslavy“ dne 5. července 1936, které se zúčastnily i další spolky spolupracující v rámci polenského Okresního osvětového sboru. Kromě přednášky o Janu Husovi a pálení vater proběhl lampiónový průvod. Z kulturních akcí, pořádaných v roce 1936, zvláště vyniká „Večer písní a arií“. Ten proběhl dne 15. srpna 1936 v sále domu „U Slovana“ a hvězdou večera se stal člen opery Národního divadla v Praze Mirko Štork. Spolu s ním vystoupila členka jednoty Božena Michálková a na klavír zde hrál MUDr. Václav Michálek. Hudební večer měl mezi členy jednoty velký ohlas.¹⁶⁴⁾

V roce 1936 se s Polnou loučil František Pokorný, bývalý ředitel chlapecké školy a starosta Sokola polenského v letech 1907–1920, 1930–1934, který se stěhoval do Prahy na Královské Vinohrady. Na valné hromadě členstva, konané dne 16. ledna 1936, mu bylo uděleno čestné členství jednoty. Členové Sokola a řady dalších spolků se s ním rozloučili na přátelském večírku uspořádaném dne 16. září 1936 ve velkém sále spolkového domu „U Slovana“. Diplom čestného uznání Havlíčkovy župy za jeho dlouholetou záslužnou činnost pro sokolské hnutí a za zásluhy o budování a rozvoj polenské jednoty mu udělilo předsednictvo župy. Tento diplom byl na večírku Františku Pokornému předán župním vzdělavatelem Františkem Hutařem.¹⁶⁵⁾ Další smutnou událostí v životě jednoty bylo náhlé úmrtí Břetislava Rérycha dlouholetého člena a kronikáře Sokola, ředitele školy a zakladatele muzea, dne 14. října 1936. Zástupci Sokola se zúčastnili jeho pohřbu dne 17. října 1936 v krojích a s praporem. Vybraní členové jednoty drželi čestnou stráž v krojích u rakve během rozloučení se zemřelým na nádvoří polenského hradu. Za jednotu zde pronesl smuteční projev I. místostarosta jednoty Antonín Kocourek.¹⁶⁶⁾

Zástupci jednoty byli přítomni slavnostnímu otevření české státní školy ve Štokách dne 30. května 1937. Svou účastí na této akci podpořili polenští sokolové českou menšinu žijící v tomto městě, které patřilo vedle Jihlavy k centrům tzv. jihlavského německého jazykového ostrova. Také ve Štokách se německé obyvatelstvo ve 30. letech 20. století vlivem henleinovců značně radikalizovalo. Proto byla každá kulturní či politická akce uspořádaná k podpoře zdejších českých obyvatel záslužná, ale nesla s sebou zároveň i riziko možného střetu s henleinovci.¹⁶⁷⁾

Již tradičně uspořádala TJ Sokol Polná „Husovu oslavu“ s lampiónovým průvodem, které se dne 5. července 1937 zúčastnily spolky a korporace sdružené ve zdejším okresním osvětovém sboru (dále jen OOS). Další významnou akcí, které se sokolové účastnili v krojích, byly oslavy výročí bitvy u Zborova, uspořádané dne 18. července 1937. Jednotu zde

zastupovali členové všech složek dospělí, dorostenci i žactvo. Smutnou a bolestnou událostí pro celý národ bylo úmrtí prof. PhDr. Tomáše G. Masaryka, prvního prezidenta ČSR dne 14. září 1937. Na výraz smutku ustala TJ Sokol Polná ve dnech 14. až 22. září 1937 ve své činnosti. Již 15. září 1937 zaslali zástupci správního výboru projev soustrasti Okresnímu úřadu v Německém Brodě tohoto znění: „*V duchu sklánějíce se v hluboké úctě nad velkým, mrtvým bratrem presidentem osvoboditelem slibujeme, že zůstaneme věrni jeho víře v demokracii, hledání pravdy a příkazu lásky k člověku.*“¹⁶⁸⁾ Polenští sokolové zároveň požádali o zapsání tohoto projevu do kondolenčních archů, které byly zasílány prezidentské kanceláři a rodině. Dne 21. července 1937 se v Polné na Husově náměstí konalo velké shromáždění spolků, korporací a občanů města „Tryzna za T. G. Masaryka“, kterého se sokolové zúčastnili v slavnostních krojích s černou páskou na levé paži. Smuteční písně zazpívali členové zpěváckého spolku „Čestmír“. Členové Sokola a legionáři drželi čestnou stráž u pomníku padlých. Náměstí, zahalené černými prapory, bylo osvětleno výlohami a rozsvícenými okny. Po smutečním proslovu náměstka starosty Jaroslava Zacharníka zazněly v věži kostela fanfáry a polenští občané vzdali poctu a dík prezidentu osvoboditeli.¹⁶⁹⁾

U příležitosti oslav 19. výročí vzniku ČSR dne 28. října 1937 převzala TJ Sokol Polná od sokolské jednoty z Nížkova poselství, které přivezli čtyři sokolové na motocyklech a 150 členů jednoty se pak zúčastnilo oslav. Tyto se staly obrovskou demonstrací občanů, dokazujících svůj zájem bránit republiku proti možným agresorům. Závěrem roku 1937 se opět konal tradiční večírek pro děti a silvestrovská zábava v režii Sokola. Většina akcí pořádaných v roce 1938 byla zaměřena na přípravu k X. všesokolskému sletu. Dne 12. dubna 1938 navštívilo 130 členů jednoty vzpomínkový večer k 20. výročí tzv. národní přísahy, na kterém zaznělo také několik přednášek zaměřených na význam sokolského hnutí a hovořilo se rovněž o branné přípravě sokolů a o X. všesokolském sletu. Posledními společenskými akcemi v roce 1938 byl večírek pro polenské rodáky žijící v Praze, uspořádaný 11. září 1938 u příležitosti „mrkvancové“ pouti v hotelu „U Culků“ a silvestrovská oslava v sále domu „U Slovana“, která však proběhla víceméně ze zvyku.¹⁷⁰⁾

Základním úkolem pro období let 1936–1938, ostatně tak jako pro celou dobu existence jednoty, zůstávala i nadále stavba sokolovny. Již od roku 1922, kdy se stal Sokol vlastníkem polenského zámku, hledala tělocvičná jednota možnosti pro jeho využití. Ve 20. a 30. letech 20. století se reálně uvažovalo o vybudování sokolovny v zámeckých prostorách. Záležitosti spojené s opravami zámeckého areálu, výstavbou letního cvičiště a také s přípravou stavby sokolovny spadaly v jednotě do kompetence stavebního odboru, zřízeného v roce 1922. Ten spolu se správním výborem skutečně docílil postavení letního cvičiště a zajistil drobné opravy

a úpravy zámku. Hlavním problémem však zůstávala otázka sokolovny. Postupem doby se objevily v jednotě dva názory. Jednou variantou byla úprava části zámeckého areálu na tělocvičnu, druhou pak výstavba zcela nové budovy sokolovny mimo zámek.¹⁷¹⁾

Během let 1934–1935 řešil správní výbor možnost přestavby části zámku s vedením Havlíčkovy sokolské župy, které jednotě doporučilo konzultovat celý problém s ing. Jaroslavem Dajbychem, tehdejším župním stavebním poradcem. Ten si prohlédl zámecký areál, posoudil možnosti úprav a doporučil mimo jiné zapojit do jednání opět Státní památkový úřad pro Čechy (dále SPÚ) v Praze. Ve správním výboru polenského Sokola se vážně uvažovalo o přenechání zámku armádě nebo jiné státní organizaci či úřadu o a výstavbě budovy sokolovny s cvičišťem na místě vypuštěného rybníku „Školáku“.¹⁷²⁾ Vhodné řešení na využití zámku se snažil nalézt především tehdejší místostarosta Sokola ing. Karel Sázavský, který inicioval řadu pracovních schůzek se zástupci státních úřadů a armády k této problematice. Jednání se zástupci Ministerstva národní obrany (dále MNO) ČSR, probíhající v letech 1935–1936, vedla k poznání, že areál polenského zámku se nehodí na zřízení skladiště a nevyhovuje požadavkům na kasárna. Objevila se však možnost, že by MNO mohlo v zámku zřídit stálou vojenskou nemocnici. Tu by buď vybudovalo samo ministerstvo nebo by ji zřídil polenský Sokol s veřejnou podporou a dal by ji vojenské správě do užívání.¹⁷³⁾

Snahu získat MNO pro projekt vojenské nemocnice v areálu zámku dokumentuje i výňatek z dopisu ing. Sázavského zástupci ministerstva štkt. Černohorskému: „...zámek jest dosti cennou památkou, Sokol na restauraci a udržování objektu nemá prostředků...Poněvadž památkový úřad nedopustí, aby zámek propadl zkáze, budou mobilisovány veřejné prostředky. Má-li se to státi, tj. má-li již být zámek restaurován z veřejných prostředků, pak mělo by býti samozřejmou snahou všech, aby po vynaložení státních peněz vzniklo na půdě zámku něco užitečného. Vojenská nemocnice jest jedním z námětů...“¹⁷⁴⁾ Sázavský rovněž pozval zástupce stavebního a zdravotního referátu MNO spolu s odpovědnými zástupci SPÚ, ČOS a Havlíčkovy župy na jednání o využití areálu zámku, které mělo proběhnout dne 22. března 1936 v Polné. Tato naděje však padla ještě před uskutečněním této schůzky, a to výnosem MNO ze 17. března 1936, ve kterém TJ Sokol Polná mimo jiné sděluje, že na schůzku své zástupce nevyšle a že: „...nemá na objektu pro účely vojska zájem.“¹⁷⁵⁾ Protože MNO nemělo zájem o využití zámku, navrhl rada SPÚ v Praze PhDr. Václav Wagner výboru Sokola buď opravit zámek v tom stavu v němž se nachází, nebo adaptovat jeho prostory na tzv. Sokolský dům s tělocvičnou. Správní výbor Sokola akceptoval tento návrh a zároveň přeložil chystanou pracovní schůzku, která proběhla dne 28. března 1936. Zúčastnili se jí PhDr. Václav Wagner za SPÚ Praha, ing. Jaroslav Dajbych za stavební odbor Havlíčkovy župy, arch. Krásný,

stavební poradce ČOS, ing. arch. Jiří Michálek, pražský architekt, dále Břetislav Rérych ředitel Městského muzea v Polné, ing. Karel Sázavský, Václav Týnovský a další členové výboru Sokola. Na této schůzce bylo sokolům doporučeno využít zámek částečně k veřejným účelům (umístění úřadů případně sociálních institucí) a případně zachovat stávající byty v areálu. Zástupce SPÚ dr. Wagner a architekti požadovali zaměření celého objektu, které by sloužilo jako podklad pro vypracování projektu adaptace zámku. Zároveň bylo jednotě doporučeno zachování barokního zdiva a řešit adaptaci tak, aby nedošlo k výraznému bourání objektu. Odborníci také poukázali na nutnost opravy střešní krytiny a postupné vysoušení zdiva.¹⁷⁶⁾ Pracovníci SPÚ dále zpracovali jednotě metodické pokyny pro provádění běžné údržby objektů zámku, nařídili vybudování vzdušných kanálků pro vysoušení zdiva a zřízení vodotěsného rigolu pro odtok povrchové vody. Polenští sokolové měli na adaptaci zámku skutečný zájem. Správní výbor si vyžádal přípisem ze dne 6. května 1936 od SPÚ odborníka, který by realizoval požadované zaměření objektů zámku. Zaměření provedl zástupce SPÚ ing. arch. Jaroslav Fidra dne 16. července 1936, který byl zároveň výborem jednoty požádán o vypracování plánu adaptace zámku a výstavby sokolovny. Plány zaměřeného zámku byly jednotě zaslány koncem roku 1936, v listopadových měsících vyslal výbor k projednání možností adaptace zámku a ke konzultaci případného zřízení novostavby sokolovny poblíž areálu zámku na SPÚ do Prahy pokladníka spolku Josefa Lázničku.¹⁷⁷⁾ Ten zde vedl jednání s dr. Wagnerem a ing. arch. Fidrou, kteří nabídli jednotě pomoc při řešení úpravy zámku i při získávání finanční podpory na tuto činnost. A zde je nutno podotknout, že oba dva se také skutečně snažili. Správní výbor jednoty tehdy zahájil jednání s architektem Jaroslavem Fidrou o variantách podoby sokolovny a možnostech vypracování jejího projektu, ten navrhl jako místo realizace volné prostranství u zámecké věže a náklady na novostavbu odhadl na 300 000 Kč. Skicý studie novostavby sokolovny zpracoval již počátkem roku 1937. Proti původnímu záměru upravit střední zámecký trakt pro tělocvičnu, který by vedl ke značným zásahům do autentického barokního zdiva, Fidra navrhl sokolovnu jako moderní přístavbu spojenou volně s plochou sokolského letního cvičiště.¹⁷⁸⁾

PhDr. Wagner upozornil tělocvičnou jednotu na možnost získat finanční podporu na rekonstrukci zámeckých objektů od SPÚ ve výši 10 000 Kč ročně, pokud Sokol podá žádost o tuto subvenci podloženou rozpočtem na Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO) ČSR. To Sokol uvítal, vždyť velká část objektů byla v havarijním stavu. Tato možnost subvence MŠANO se stala brzy zvláště aktuální, když se v letních měsících roku 1937 zřítily klenuté stropy v půlkruhovém traktu zámku a krovové konstrukce nad těmito prostory byly

prohnilé. SPÚ svým přípisem z 21. července 1937 žádal provizorní zajištění poškozených objektů a doporučil užší spolupráci se Spolkem městského muzea (dále SMM) v Polné.¹⁷⁹⁾

Zástupci SPÚ upozornili Sokol, že SMM sídlící na hradě by měl zájem o část zámeckého areálu, kde by zřídil nové depozitáře pro muzejní sbírky. Správní výbor tělocvičné jednoty zahájil v závěru roku 1937 jednání o odstoupení východního křídla muzejnímu spolku s ředitelkou muzea Květou Rérychovou a jednatelem SMM Václavem Škarkou. Do jednání o úpravě budov zámku a předání části objektu SMM zapojila sokolská jednota konzervátora a místopředsedu Svazu čs. muzeí prof. Ferdinanda Pochobradského, který na SPÚ inicioval jednání se SMM v Polné. Sokolu by se tímto řešením snížily finanční náklady vydávané na udržování komplexu.¹⁸⁰⁾ První pracovní schůzka mezi vedením SMM v Polné zastoupeným prof. Rérychovou, Václavem Škarkou, Eliškou Škarkovou a Bedřichem Neubauerem a tělocvičnou jednotou reprezentovanou starostou Václavem Týnovským a ing. Karlem Sázavským proběhla dne 16. srpna 1937 a dala základ k možné dohodě. Jednání se zástupci SMM pokračovala dále v letech 1938–1940.¹⁸¹⁾ V lednu 1938 nechal správní výbor Sokola z iniciativy místostarosty ing. Karla Sázavského zpracovat rozpočet na opravy zámku do celkové sumy 300 00 Kč, který měl sloužit jako podklad pro jednání o subvenci od MŠANO. Konečná varianta rozpočtu zaslaná v dubnu 1938 SPÚ byla zpracována na 600 000 Kč. Správní výbor zároveň opět uvažoval o zakoupení vypuštěného rybníku „Školák“ za 5 000 Kč.¹⁸²⁾ Všechny tyto plány, včetně jednání s vedením SMM o postoupení východního křídla zámku, však byly ochromeny politickým děním v průběhu roku 1938 a znovu se plně rozvinuly až v letech 1939–1940.

Členská základna tělocvičné jednoty byla v letech 1936–1938 celkem stabilní, nedošlo k výraznějším výkyvům v počtech sokolů. Spolkové statistiky nás celkem spolehlivě informují, že v roce 1936 měl polenský Sokol celkem 237 dospělých členů, z toho 133 mužů a 104 žen. K roku 1937 zaznamenává matrikář mírný nárůst, když jednota vykazuje 245 členů, z toho 134 mužů a 111 žen. Během pochmurného roku 1938, který nám uzavírá zkoumané období, se k sokolským myšlenkám a k členství v jednotě přihlásilo 240 osob, z toho 134 mužů a 106 žen. Tedy během tří let doznala členská základna celkově mírný nárůst, a to především v ženských složkách, kde byl také zaznamenán největší pohyb členstva.

4. TJ Sokol Polná v době tzv. druhé republiky, německé okupace a II. světové války, léta 1938 - 1945

Nad Československem se začaly, obrazně řečeno, „stahovat mraky“. Vyplynulo to rovněž z velkého tábora lidu svolaného na polenské náměstí dne 21. srpna 1938. Zde přítomní občané jednoznačně deklarovali podporu vládě a ochotu přinést pro svobodu vlasti oběti.¹⁸⁴⁾ Od 21. září 1938 pak sokolové a členové národní gardy drželi ve městě hlídky. Začaly probíhat odvody koní pro armádu, dodržovalo se zatemnění objektů. Lidé očekávali, že válečný konflikt s Německem je na dohled. Když 23. září 1938 vyhlásila vláda všeobecnou mobilizaci, nastupovali polenští záložníci ke svým útvarům – jako téměř všude v republice – s odhodláním. Ovšem mnichovská dohoda toto nadšení řádně zchladila. Ve městě se začali objevovat uprchlíci české i německé národnosti ze zabraného pohraničí. Již 26. září 1938 dorazilo do Polné prvních 240 uprchlých lidí ze Sudet. Většina místních spolků a politických stran se ujala pomoci těmto nešťastníkům, provizorní ubytování našli v sokolském zámku.¹⁸⁵⁾ Tělocvičná jednota Sokol spolu se členy ČSČK se ujala organizačních záležitostí a prací spojených s pomocí uprchlíků. Na 20. října 1938 svolal správní výbor Sokola pracovní schůzku zástupců polenských spolků, které se zúčastnilo 80 osob. Starosta TJ Sokol MUDr. Antonín Šafařík zde mj. apeloval na přítomné, aby všechny místní polky organizovaly další nutnou pomoc lidem uprchlým z pohraničí. Byla zde dohodnuta, a v následujících dnech se také opravdu uskutečnila, rozsáhlá sbírka šatstva a nábytku.¹⁸⁶⁾

Veškeré zprávy z této doby svědčí o tom, že i v Polné se – stejně jako na jiných místech republiky – šířila pozvolná radikalizace veřejného života, směřující k tzv. autoritativní demokracii, která ovšem někde mnohdy nabírala fašizující tendence. Také v Polné docházelo ke sporům a vzájemnému obviňování mezi příslušníky jednotlivých politických stran a spolků, mnohé však měly mít před sebou už jen krátkou dobu existence. Strany z pravé části politického spektra se spojily ve Stranu národní jednoty, jejíž přípravný výbor vznikl 4. prosince 1938 i v Polné. Dne 11. prosince 1938 pak vytvořili sociální demokraté ve spolupráci s některými národními socialisty Národní stranu práce. Tyto dvě organizace měly představovat okleštěný politický život v tzv. druhé, pomnichovské, republice.¹⁸⁷⁾ Dne 29. prosince 1938 pak bylo sděleno členům zastupitelstva města zvoleným za KSČ, že úředním rozpuštěním strany pozbývají členství v tomto orgánu samosprávy.¹⁸⁸⁾ Skončila tedy faktická (nikoliv však právní) existence Československé republiky, státního útvaru nově vzniklého po I. světové válce. Ačkoliv „samostatné“ Česko–Slovensko, jak zněl od 19. listopadu 1938 nový název státu, mělo před sebou ještě několik měsíců života, o jeho osudu si málokdo dělal iluze.

4.1. Léta 1938-1939 a židovská otázka v TJ Sokol Polná

V souvislosti s kapitulací a přijetím mnichovské dohody se projevil také rozsah morálního marasmu, do něhož česká společnost upadla. Jako vždy v minulosti, když se objevily potíže, vynořily se na povrch společenského dění protižidovské nálady. Také v Polné se objevovaly antisemitské letáky, národní garda vyloučila ze svých řad židovské občany. Vrcholem všeho bylo, že v prosinci roku 1938 dokonce městská rada schválila vybudování židovského uprchlického tábora v Polné, jenž měl pojmut 800 až 1000 lidí. Bylo již dokonce stanoveno, že žadatelé si sami opatří pozemky, do budování tábora se zapojí jen lidé z Polné, veškeré potřeby pro stavbu budov budou pořizovat výhradně v polenských obchodech. Přitom obyvatelé židovského původu by nesměli vykonávat vůbec žádnou obchodní ani politickou činnost.¹⁸⁹⁾

Tyto protižidovské nálady se objevily také mezi členstvem Tělocvičné jednoty Sokol Polná, kde, iniciovány několika jednotlivci, vyústily v organizovanou akci požadující vyloučení židovských občanů z místní jednoty. Celá záležitost začala dopisem, který měl formu jakési petice. Dopis byl datován ke dni 31. října 1938 a zaslán správnímu výboru Sokola v Polné. Jeho autoři se v úvodu odvolávají na závěry výborové schůze ČOS ze dne 24. října 1938, kde se hovořilo o možnostech omezit členství židovských občanů v sokolské organizaci. Svůj požadavek se snažili prezentovat jako „upřímnou“ snahu o „očistu spolkového a veřejného života.“ Mimo jiné zde píší: „*Jsouce vedeni opravdovou snahou o očistu v životě veřejném a spolkovém, a u vědomí, že velkou vinu na rozleptání národní jednoty nesou elementy cizí, našemu národu nepřátelské, žádáme, aby výbor bratrské jednoty zbavil naší jednotu všech prvků nevítaných, na prvním místě neslovanských.... Poněvadž se do Sokola vloudily živly neslovanské pod nejrozmanitějšími záminkami a poněvadž jsme přesvědčeni, že tyto živly nemohou prospěti bratrskému duchu sokolskému, je nasnadě, že Sokol se musí zbavit těchto živlů... Mezi neslovanské národy je dlužno počítati i židy...*“¹⁹⁰⁾ Kromě zřejmého antisemitismu, zaznívá z formulací užitých v dopise správnímu výboru Sokola také rasismus: „*Absurdní by bylo, kdyby příslušníkem našeho národa stal se černoch z kmene Bantů, zrovna tak absurdní je, má-li býti členem našeho národního celku Žid nebo kdokoli jiný, jenž do věřejška se hlásil k národnosti cizí.*“¹⁹¹⁾ I když dnes známe složitost tehdejší doby a předsudky mnohých našich lidí vůči židovským spoluobčanům, přesto nás nepřestanou tyto názory překvapovat a znepokojoval, zvláště když se objevují i u vzdělaných jedinců. To dokládá, jak si ještě ukážeme, i tento případ. V dopise zazněly velmi jasné

požadavky: „Sokol pak necht' si získá zásluhu, že první přikročil k provádění pořádku a očisty. Napřed ve svých řadách, a pak očištěn, v celém národním životě. V Sokole ani jednoho Žida!“ Dopis je pak ultimativně zakončen jasnou pohrůzkou, co se stane, pokud vedení sokolské jednoty v Polné nevyhoví podepsaným 39 členům: „Kdyby snad, proti očekávání, vedení naší jednoty nebylo ochotno tuto očistu v sokolských řadách provést, jsme rozhodnutí vyvoditi z toho důsledky, a vzdáti se členství v Sokole...“¹⁹²⁾

Užší vedení Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, reprezentované starostou MUDr. Antonínem Šafaříkem, dále místostarostou ing. Karlem Sázavským a náčelníkem Václavem Škarkou, nebralo tuto záležitost na lehkou váhu. Na své schůzi, konané dne 10. listopadu 1938, projednal správní výbor zmíněnou žádost a vydal k ní písemné stanovisko, ve kterém byl jasně formulován odmítavý postoj sokolských funkcionářů. Mimo jiné v něm stojí: „Správní výbor tělocvičné jednoty Sokol v Polné usnesl se... nevyhověti Vaší žádosti o vyloučení židů z jednoty z důvodu, že neshledal prozatím žádného důvodu a oprávnění pro takový postup.“¹⁹³⁾ Vedení jednoty ve své odpovědi pak také požadovalo jmenovité označení všech osob, které by měly být podle navrhovatelů vyloučeny. „Zároveň se výbor usnesl Vás požádati o bližší objasnění očisty jednoty od těch, které jako našince s křivou páteří a škodlivé pro jednotu, je třeba vyloučiti. Nejlépe, abyste tyto členy jmenovali, aby žádaná očista mohla býti provedena.“¹⁹⁴⁾ Tímto požadavkem měli být předkladatelé zmíněné petice donuceni jasně ukázat na jedince, které označili za „osoby s pokřivenou mravní páteří.“ Správní výbor zároveň urychleně informoval o celé události vedení ČOS v Praze svým dopisem z 11. listopadu 1938, ve kterém žádal o upřesnění znění rezoluce ČOS o řešení židovské otázky v Sokole a o jasné instrukce, jak v této záležitosti dále postupovat.¹⁹⁵⁾ Předkladatelé petice však zareagovali rychle. Nevyčkali doporučení ČOS, které si správní výbor vyžádal, a přesně podle výhrůžky uvedené v petici vystoupili někteří z podepsaných ze sokolské jednoty v Polné. Byly to následující osoby: Vojtěch Čaloud, Josef Čulák, Jan Dušátko, Václav Dřevo, Alois Ferra, Vladimír Ferra, Bohuslav Fišer, Marie Fišerová, Marta Karásková, František Novák, Milada Nováková, Bedřich Novotný, Anežka Novotná, František Pátek, Marie Pátková, Jindřich Prokop, Ph.Mr. Věra Prokopová, Ph.Mr. Zdeněk Prokop, Josef Prouza, Věra Prouzová, JUDr. Miroslav Schürer, MUDr. Karel Turecký, Marie Veselá, Jindřich Volenec, Marie Volencová. Stalo se tak dopisem ze 14. listopadu 1938.¹⁹⁶⁾

Správní výbor jednoty v Polné informoval o vzniklé situaci vedení Sokolské župy Havlíčkovy. V dopise z 25. listopadu 1938 žádali polenští funkcionáři o pokyny, jak novou situaci řešit. Mimo jiné zde stojí: *Podotýkáme, že v jednotě máme Židů 7, a usnesení Československé Obce Sokolské ohledně vylučování Židů z jednot (revise přijatých členů po*

1. říjnu 1933) se vztahuje jen na dva z nich.“⁽¹⁹⁷⁾ Tentýž den byl výborem zaslán dopis ČOS, koncipovaný v obdobném duchu. Vzniklá situace měla neblahý vliv na činnost jednoty. V řadách členstva panoval neklid. Polenští sokolové pak byli názorově rozděleni a panovala obava, aby z jednoty nevystupovali další členové. Tyto události se nakonec promítly také do vztahů mezi členy výboru. Cvičitelský sbor jednal na své schůzi 6. prosince 1938 o obsazení funkce náčelnice, ze které na protest proti jednání výboru o židovské otázce rezignovala Anežka Novotná. V zápise se mimo jiné dozvíme: „*Sestra náčelnice resignuje. V podzimních měsících byla v našem městě vyvinuta protižidovská akce. Neárijským členům mělo býtí odejmuto členství. Jednota, v níž byla zachovávána vždy nestrannost radikálně tento návrh ve výboru odsoudila, následkem čehož 25 členů z jednoty vystoupilo. Mezi nimi též náčelnice a jednatel. Usneseno, že funkci náčelnice do valné hromady převezme s. Škarková.*“⁽¹⁹⁸⁾

Současně s tzv. „vylučovací“ akcí v sokolské jednotě došlo v Polné k dalším dvěma protižidovským vystoupením, tentokrát však formou anonymních letáků. Již v noci na 29. listopadu 1938 byly ve městě šířeny protižidovské letáky, psané na psacím stroji. Četnická stanice v Polné začala tuto událost vyšetřovat. K druhé události došlo opět v noci, a to ze 7. na 8. prosince 1938. V Polné byly opět šířeny protižidovské letáky, tentokrát tištěné. V hlášení polenských četníků o těchto událostech Okresnímu úřadu v Německém Brodě se mj. dočteme: „*Řečené letáky s protižidovskou akcí nevyvolávají u místního obyvatelstva veřejně zvláštního zájmu, avšak jest toto počínání tajně všeobecně schvalováno a skrytě podporováno všemi vrstvami obyvatelstva.*“⁽¹⁹⁹⁾ Vliv těchto „letákových“ akcí se podle názorů polenských četníků projevil také v TJ Sokol Polná, kde skupina členů požadovala vyloučení židovských spoluobčanů z jednoty. Tehdy se dění v polenském Sokole začalo ventilovat také v okresním tisku. Boj perem zahájil na stranách Havlíčkova Kraje jakýsi mluvčí vystoupivších sokolů, všeobecně považovaný za iniciátora akce, odborný učitel Josef Prouza. V článku nazvaném „*Jak to tedy opravdu bylo?*“ doslova vychrlil množství štvavých a nenávistných protižidovských výroků. Obhajoval požadavek vyloučení, opíral se o usnesení ČOS z 24. října 1938 a požadoval očištění sokolské organizace od neárijských občanů. Mimo jiné napsal: „*Polenští Židé, zvláště někteří, nestarali se nikdy o nenápadnost, naopak spatřovali jsme je všude dráti se v čelo – často s drzostí jenom jim vlastní. Kromě pěveckého spolku nebylo v Polné jiného, v němž by nepůsobili. Polná má příliš v živé paměti Hilsnerův zločin, aby měla příčiny pro židomilství. V celém pak národě nepožívají důvěry. Nikdy se o ni nesnažili, a proto jí nemohli získati.*“⁽²⁰⁰⁾ Prouza se v tomto článku také přiznává, že je autorem dopisu z 21. října 1938, který nazval: „*memorandem žádajícím vyloučení členů neslovanské národnosti–speciálně pak Židů...*“⁽²⁰¹⁾ Mezitím nabídlo řešení situace vedení Sokolské župy

Havlíckovy. Župní starosta ing. Jaroslav Dajbich zaslal vedení polenské jednoty dopis, datovaný dnem 11. prosince 1938. Oznamoval v něm, že předsednictvo Sokolské župy Havlíckovy projednalo celou záležitost na svém zasedání 8. prosince 1938 a plně schválilo postup polenského výboru. Z celého dopisu je zřejmá snaha dosáhnout zklidnění situace v jednotě. Předsednictvo župy doporučilo svolat mimořádnou členskou schůzi, na kterou by vyslalo jako své zástupce župního místostarostu Oldřicha Kociána a ing. Adolfa Švece, starostu Sokola z Příbyslavi. Ti členstvu vysvětlí usnesení ČOS a pokusí se vzniklou situaci urovnat. V dopise však také stojí: *„Připomínáme však zvláště na to, že usnesení o Židech v Sokole jest usnesením výboru ČSOS, které ani předsednictvo ČSOS ani předsednictvo župy a konečně výbor jednoty nemůže měniti.“*⁽²⁰²⁾

Správní výbor polenské jednoty svolal mimořádnou členskou schůzi na 18. prosince 1938 do tělocvičny dívčí školy v Polné a podle doporučení předsednictva župy na ni pozval zástupce Sokolské župy Havlíckovy: Oldřicha Kociána a ing. Adolfa Švece. Podle doporučení předsednictva župy měli být na schůzi jako hosté pozváni i bývalí členové Sokola, kteří z jednoty demonstrativně vystoupili.⁽²⁰³⁾ Mezitím pokračovalo v Polné vyšetřování již zmiňovaných tzv. „letákových akcí“. O takto vzniklé situaci si vyžádalo podrobné informace Prezidium zemského úřadu v Praze. Okresní úřad v Německém Brodě podal o celém případě zprávu, ve které je za iniciátora protižidovské akce v sokolské jednotě v Polné označen Josef Prouza. Ten byl důrazně pokárán přednostou okresního úřadu a policejním komisařem JUDr. Pravomilem Rackem. Že byl Prouza šířitelem protižidovských letáků, nebylo jednoznačně dokázáno, ale ani vyloučeno.⁽²⁰⁴⁾ Vedení TJ Sokol Polná odpovědělo na Prouzův článek, zveřejněný v Havlíckově kraji dne 8. prosince 1938. V článku *A ještě „Jak to tedy opravdu bylo“*, zveřejněném 22. prosince 1938, hájil výbor svůj postup a vyvracel Prouzovy konstrukce. Autoři článku zde zdůraznili, že memorandum považují za diktát a ultimátum. Odmítli také tvrzení, že výbor neměl zájem celou záležitost vyřešit: *„Výbor uvážil dobře závažnost memoranda, vzal na vědomí informace, které získal br. starosta od okolních jednot a usnesl se odpověděti, že nemůže prozatím vyhověti, ježto nenalézá ve stanovách opory pro takové usnesení, že však záležitost vyřeší, jakmile dostane pokyny od župy a ČOS... Usnesení stalo se počtem 13 hlasů proti 3, tedy naprostou většinou...“*⁽²⁰⁵⁾ Ve stejném čísle Havlíčkova kraje publikoval Josef Prouza článek *„Vezměte rozum do hrsti“*, který měl být jakousi úvahou, kde se zamýšlel nad příčinami rozbíjení národní jednoty Čechů. Psal v něm o zjednodušování problémů určitou skupinou občanů, ovlivňování veřejnosti tak, aby byla odvrácena pozornost od *„zdroje leptání“* (rozuměj od židovských spoluobčanů). Opět se vracel k dění v polenském Sokole: *„Pozorný a vtipný občan brzy by objevil rozmanité*

souvislosti a nemusel by ani navštívit nějaké „ghetto“, aby poznal. Inu, přece jen jsme snad neměli tu a tam chtít vyloučení Židů ze Sokola. Nebyla by nyní na nás soustředěna palba propagandy.“⁽²⁰⁶⁾ Z celého článku je zřejmé, že se Prouza cítil velmi dotčený z policejního výslechu a z následného pokárání od přednosta německobrodského okresního úřadu. Po již zmiňované mimořádné členské schůzi, která se konala 18. prosince 1938 v tělocvičně dívčí školy, protižidovské akce v Polné téměř utichly. O vlastním průběhu schůze však nemáme žádné informace, protože jednací protokol správního výboru TJ Sokol Polná z let 1935–1941 se nedochoval. Z dostupných materiálů pak lze vysledovat, že schůze proběhla. Skutečně se jí zúčastnili zástupci župy, kteří měli vysvětlit stanovisko ČOS a Havlíčkovy župy k židovské otázce v Sokole. Bližší informace o průběhu a výsledku jednání členské schůze však neznáme. Ve strojopisném výpisu ze zmíněného zničeného jednacího protokolu se dočteme, že členská schůze 18. prosince 1938 skutečně proběhla a členstvu na ní byl vysvětlen postup výboru. Zvláštním dopisem výboru z 15. prosince 1938 byli na členskou schůzi TJ Sokol Polná pozváni jako hosté bývalí členové jednoty, kteří podepsali petici a vystoupili ze Sokola.⁽²⁰⁷⁾ Na tom, že židovští spoluobčané nebyli z polenské jednoty vyloučeni (minimálně ti, kteří se stali členy před rokem 1933, a to bylo 5 z celkového počtu 7) se shodují jak pamětníci, tak badatelé Jan Prchal a Sonja Sázavská, kteří jako jediní zatím o dějinách TJ Sokol Polná psali. Pro tuto skutečnost by svědčil také zápis v Pamětní knize města Polné z let 1935–1947, kde mj. stojí: *„Pohnutý rok, plný nervosity a osobního zástí vypěstovaného politikařením...hraničící až s nepřičetností, mohl být polenské jednotě osudným. Několik ... členů se domnívalo, že pod záminkou židovské otázky v Sokole a pro svoje osobní, obchodní a politické spory mohou zničit dílo několika desítek let, aniž kdy před tím o sokolskou práci zavádili. Ale většina členů byla více sokoly než politickými fanatiky, a tak jednota nebyla ve své činnosti ohrožena.*“⁽²⁰⁸⁾ Zdá se tedy, že nakonec zvítězilo umírněné stanovisko správního výboru, který se ve své většině postavil ultimativnímu požadavku zmanipulované menšiny. Je třeba si také uvědomit, že tento případ nebyl jediný, o židovské otázce se v roce 1938 jednalo i v TJ Sokol Přebyslav a v dalších jednotách sdružených v ČOS. Zajímavé však je sledovat postoje některých aktérů této události. Jejich chování v následujících letech okupace je příznačné. Zatímco zřejmý iniciátor petice a pravděpodobný autor letákových akcí Josef Prouza se stal předním činitelem Vlajky, kolaborantem a díky německým okupantům ředitelem školy v Polné, jeho odpůrci ing. Karel Sázavský a Václav Škarka se zapojili do protinacistického oboje.

Přes odvážný postoj většiny členů správního výboru polenské sokolské jednoty byl spolkový, profesní, kulturní, společenský a celkový veřejný život židovských občanů

postupně oklešťován různými omezeními. Tato situace pak pokračovala v době existence protektorátu Čechy a Morava, kdy byla vydána vyhláška říšského protektora ze dne 20. června 1939 o Židech a vyvrcholila jejich fyzickou likvidací v koncentračních táborech. Dne 15. března 1939 okupovala německá armáda zbytek území Čech a Moravy. Také Polenští se měli možnost „seznámit“ s jednotkami vetřelců, které z města odešly až v dubnu 1939. Svou nevraživost vůči českému obyvatelstvu Polné začali intenzivněji projevovat obyvatelé okolních německých vesnic Ždírcce, Filipovských Chaloupek, Dobronína a Nových Dvorů. Nastala doba potlačování všeho, co souviselo s národními tradicemi, doba strachu i nenávisti, malosti i hrdinství, smutku i naděje.

Od počátku roku 1939 TJ Sokol Polná svou činnost dosti výrazně omezila. Valná hromada proběhla 14. ledna 1939 a dle přání členů měli sokolskou jednotu v Polné do následných těžkých dnů vést jako užší výbor: starosta ing. Karel Sázavský, I. místostarosta MUDr. Antonín Šafařík, II. místostarosta Václav Neubauer, náčelník Václav Škarka, náčelnice Eliška Škarková. Ten byl na výborové schůzi dne 19. ledna 1939 doplněn o jednatelku Marii Klusáčkovou a pokladníka Bohumíra Pátka.²⁰⁹⁾ O kulturní činnosti jednoty z této doby nejsou žádné doklady. O něco aktivnější byla jednota v oblasti tělocvičné. Na schůzi výboru dne 22. února 1939 bylo rozhodnuto, že jednota se zúčastní celkem tří kurzů, a to následovně: šest členů kurzu branného, jedna členka kurzů národních tanců a jeden člen pomahatelského kurzu. Branný kurz proběhl již 22. března 1939 a zúčastnilo se ho celkem pět cvičenců.²¹⁰⁾ Tělocvičná jednota nepořádala mimo pravidelných cvičení členstva žádnou větší veřejnou sportovní akci a zúčastnila se pouze župních závodů v prostném tělocviku, které pořádala Havlíčkova sokolská župa 10. září 1939 v Německém Brodě.²¹¹⁾ Další záležitostí, která poutala pozornost sokolů, byla příprava sjednocení tělovýchovy a sportu. Ta probíhala od 11. října 1938, později do projektu sjednocování zasáhla Beranova vláda a její návrhy byly chápány jako totalizující a fašizující. Většina sportovních a tělovýchovných organizací je odmítla a slučování začala bojkotovat. Sloučení Sokola s ostatními sportovními organizacemi odmítly i cvičitelské sbory TJ Sokol Polná, jak to dokládá zápis z jejich společné schůze dne 6. prosince 1938, ve kterém stojí mj. napsáno: „*Je nutno vyvinout všecko úsilí a činnost, aby Sokol zůstal samostatným a krásná myšlenka Tyršova aby se vžila v celý národ. Žactvo potřebuje dobrého vedení. Zkrátka přiložíme všechny síly, aby Sokol si svou neodvislost zachoval.*“²¹²⁾ Projekt sjednocení tělovýchovy a sportu, ke kterému se po 15. března 1939 vrátilo Národní souručenství, byl v době okupace našich zemí odpovědnými představiteli všech tělovýchovných a sportovních organizací s konečnou platností odmítnut.

Hlavní záležitostí, kterou řešil správní výbor tělocvičné jednoty Sokol Polná, zůstala i v letech 1939–1940 oprava zámeckých budov a vybudování nových prostor pro sokolský biograf. Vedení jednoty uvažovalo o optimálním využití budov zámku pro celoroční provoz Sokola místo dosavadního pronajímání spolkových prostor v domě „U Slovana“. Prvním krokem se měla stát adaptace zámeckého rondelu pro sokolský biograf, jako druhý krok měla následovat výstavba nové sokolské tělocvičny. Stavební práce pak měla uzavřít celková oprava budov v zámeckém areálu. Naplánovaný postup přípravných prací, schválený valnou hromadou dne 14. ledna 1939, však neprobíhal podle představ výboru. Mimo to došlo k neshodám mezi zástupci SPÚ a starostou jednoty ing. Karlem Sázavským ohledně zásahu do podoby zámeckého rondelu. Správní výbor Sokola se několikrát ohradil proti intervencím SPÚ a odmítl diskutovat o vnitřním uspořádání prostor.²¹³⁾ Během měsíců ledna a února 1939 vysvětlil starosta jednoty ing. Sázavský v několika dopisech stanovisko jednoty k úpravě zámeckého rondelu, k němuž měl být přistavěn biograf. SPÚ trval na zachování neporušené zdi a pultové střechy. Naproti tomu ing. Karel Sázavský požadoval snesení horní třetiny rondelu a zjednodušení střech. Spor o úpravu rondelu se dostal do fáze, kdy tělocvičná jednota pohrozila odstoupením od vybudování biografu v zámeckém rondelu. V dopise ing. Karla Sázavského z 8. února 1939 pro SPÚ v Praze se mj. dočteme: *„Střechy jsou dřevé, klenby z části již zřícené, část rondelu hrozí zřícením, takže bude nucen zakročit městský úřad a odklizení rohu rondelu naříditi z důvodů bezpečnostních...Pokládám za svou povinnost upozorniti Vás..., že nevyužije-li se rondelu pro biograf, na dobu dohlednou sotva se jiné použití pro tento objekt, který by tak byl odsouzen k úplné zkáze v málo letech.“*²¹⁴⁾ Spory o úpravu rondelu nakonec částečně vyřešil nový návrh ing. arch. Jaroslava Fidry, se kterým zůstal výbor jednoty na doporučení SPÚ v kontaktu. S ním bylo také projednáno vnitřní uspořádání budovy biografu. Ing. Sázavský, pověřený valnou hromadou, zjistil během zimních měsíců roku 1939 ceny stavebních materiálů a práce, zároveň vypracoval rozpočet na stavbu. Stavba biografu byla rozpočtena na 240 000 Kč.²¹⁵⁾ Na základě podkladů Sázavského rozhodl biografický odbor jednoty dne 25. dubna 1939 o zahájení výstavby biografu a jeho rozhodnutí potvrdil správní výbor svým rozhodnutím z 26. dubna 1939. Ing. Sázavský obhájil svůj návrh, v němž se počítalo s uvedenou sumou proti návrhu náčelníka Václava Škarky. Ten měl zpracován rozpočet na 140 000 Kč, ale stavba za tuto sumu nebyla reálná.²¹⁶⁾

Plán výboru byl jasný. Nejprve vybudovat biograf a z výnosů jeho provozu pak financovat další opravy zámku. V jarních měsících roku 1939 se začalo s bouráním vybraných částí u rondelu a s přípravou stavebních prací. Správní výbor se snažil souběžně se zahájením prací získat další subvence od státu. V přibližně stejné době došlo k novému konfliktu s SPÚ

v Praze. Zde byl odvolán PhDr. Wagner a dohledem nad adaptací zámku v Polné byl pověřen ing. arch. Pecánek. Ten měl od počátku vážné výhrady k vnitřnímu uspořádání budovy biografu. Kritizoval rovněž návrhy na vzhled fasády. Realizace stavby vážla také na jeho liknavosti ohledně vydávání vyjádření o schválení plánů a postupu prací. Vedení sokolské jednoty se snažilo celou záležitost řešit, o pomoc byl požádán starosta Havlíčkovy župy ing. Jaroslav Dajbich a německobrodský okresní hejtman Viktor Zettl. Napjatá situace byla vyřešena, když na četné intervence převzal referát polenského zámku opět dr. Wagner.²¹⁷⁾ Jasnou ukázkou postojů tělocvičné jednoty uznávajících zájmy památkové péče pak je řešení následků nečekané živelní události. Dne 12. srpna 1939 večer udeřil blesk do zámecké věže a zapálil její střechu, s níž shořela i na ní umístěná plechová koule s pamětními dokumenty. Následně byla zahájena jednání s SPÚ o obnovu věže. Objevilo se zde několik návrhů, mimo jiné také purizující pokus obnovit věž v „původním“ gotickém tvaru. Jeho realizaci se nakonec díky dobré spolupráci sokolské jednoty s dr. Wagnerem a konzervátorem prof. Pochobradským podařilo zabránit. V záležitosti požárem poškozené věže Pochobradský uvažoval kromě obnovy jehlancové střechy o alternativním řešení střechy valbové s námětky a požadoval použít jako střešní krytinu vhodnější šindel či prejzovou krytinu.²¹⁸⁾ Zodpovědný přístup prof. Pochobradského k opravám zámku dokládá také jeho korespondence s továrníkem Františkem Slavíkem z Hrochova Týnce, který nakonec věnoval Sokolu potřebnou prejzovou krytinu na zastřešení věže a velké části biografu zdarma.²¹⁹⁾ Oprava zámecké věže byla dokončena již v listopadu 1939, také práce na výstavbě biografu postupovaly úspěšně. V této době již bylo jasné, že finanční prostředky nebudou stačit, proto správní výbor požádal SPÚ o podporu při získání dotace od MŠANO. Jednota zároveň chtěla získat úvěr 100 000 Kč. O finanční podporu na dostavbu spolkového domu byla požádána i ČOS.²²⁰⁾ Dne 26. listopadu 1939 se sešla mimořádná valná hromada členů TJ Sokol Polná, na které promluvil ing. Sázavský o stavu stavby a navrhl požádat o výpůjčku na dostavbu. Po objasnění všech dotazů a připomínek ze stany členů odsouhlasila valná hromada výpůjčku ve výši 100 000 Kč. Správní výbor zahájil okamžitě přípravné práce k další etapě budování biografu tak, aby se ve stavbě mohlo pokračovat na jaře roku 1940.²²¹⁾

4.2. Existence jednoty v letech 1940-1941

V roce 1940 pokračovalo dále potlačování českého národního života, které se projevilo mj. i v tom, že od konce měsíce ledna muselo být při označení názvů obcí vždy uváděno německé pojmenování před českým. Nyní se tedy psalo Polna–Polná. Dalším projevem protičeského tažení okupantů bylo nařízení k odstranění všech památek na československou státnost. Koncem září 1940 nastala i formální správní změna. Soudní okres Polná byl vládním nařízením č. 33/1940 Sb. převeden do pravomoci politického okresu Jihlava. Došlo k tomu proto, neboť politický okres Německý Brod přestal existovat a jím spravované území bylo nově rozděleno mezi Jihlavu, Humpolec a Nové Město na Moravě.²²²⁾

Ztížené podmínky pro svou činnost pocítila v roce 1940 také TJ Sokol Polná. Již začátkem roku přišel oběžník ČOS z 15. ledna 1940, ve kterém byly jednoty upozorněny na zákaz užívat názvy připomínající státoprávní poměry bývalé ČSR. Dále ČOS zaslala podrobnou úpravu stanov hnutí, které začaly nově platit.²²³⁾ Kulturní a osvětové akce, zaměřené na výchovu členstva, jednota skoro vůbec nepořádala. O to větší činnost však vykazovala na poli tělocvičném. Zájemci o zimní sporty se účastnili na župním lyžařském kurzu ve Žďáře na Moravě, který se uskutečnil ve dnech 3. až 4. února 1940 za velkého zájmu členů. Poté následovaly lyžařské závody tamtéž dne 25. února 1940.²²⁴⁾ Dále 8. června 1940 proběhlo v Polné na letním cvičišti u zámku hojně navštívené veřejné cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které jednota organizovala. Mimořádně velkému zájmu členů jednoty a polenské veřejnosti vůbec se těšily plavecké závody a následný plavecký kurz, které uspořádal polenský Sokol spolu s Českým plaveckým klubem (ČPK) z Brna ve dnech 21. až 28. července 1940 v Polné. Klubovní závody ČPK proběhly 21. července 1940. Následovala přednáška náčelníka ČPK Brno Stanislava Krajíčka o významu plavání s promítáním filmů dne 23. července 1940. Plavecký kurz, který členové jednoty hojně navštěvovali, byl uspořádán ve dnech 24. až 27. července 1940. Celá akce byla zakončena dne 28. července 1940 exhibičními ukázkami plaveckých stylů přeborníky ČPK Brno na plovárně rybníka „Peklo“ v Polné.²²⁵⁾ Ve sportovním programu jednoty následovaly lehkootletické závody v Příbyslavi, konané dne 4. srpna 1940, další akcí byl 4. ročník volejbalového turnaje TJ Sokol Polná, uspořádaný 11. srpna 1940. Dalším sportovním podnikem velkého významu, který se uskutečnil v Polné, byl 1. ročník župního tenisového turnaje, který se rozhodlo župní náčelnictvo mužů pořádat ve dnech 31. srpna až 1. září 1940. Přípravou závodů byl pověřen předseda tenisového odboru polenského Sokola JUDr. Jan Pochobradský. Velkou výhodou pro Polenské při vybírání místa konání turnaje bylo, že jednota vlastnila kvalitní tenisové kurty. Tenisového turnaje se zúčastnilo celkem 12 mužů z jednot v Polné, Kutné Hoře

a Příbyslavi. Na programu byly dvouhry a čtyřhry. Celý turnaj se nesl ve znamení úspěchu domácích. Ve dvouhře zvítězil Lubomír Bič z Polné a stal se tak přeborníkem župy v tenise pro rok 1940. Ve čtyřhře zvítězila polenská dvojice Lubomír Bič, Ivo Klapka.²²⁶⁾ V župním věstníku se o průběhu tenisového turnaje mj. dočteme: „*Průběh turnaje byl velmi dobrý a měl rychlý spád. Jednotlivé zápasy potvrdily vysokou úroveň našich sokolských tenistů. Velmi hodnotný byl souboj ve dvouhře výborných útočníků polenských bratří Biče s Klapkou a také velmi napínavé utkání dvou výtečných taktiků ing. Čermáka s V. Kouklíkem mělo vysokou úroveň.*“²²⁷⁾

I ve ztížených podmínkách vyřizoval správní výbor běžnou agendu jednoty a spolek žil svým životem, zaměřeným více dovnitř, tedy na vlastní členskou základnu. Na valné hromadě dne 28. ledna 1940 předal starosta ing. Sázavský čestný diplom nejstaršímu členu jednoty, jednaosmdesátiletému Augustinu Sedlákov. Sokolové se více upnuli ke své minulosti, správní výbor jednoty zjišťoval dostupné informace a shromažďoval materiály týkající se Sokola polenského, který pracoval v letech 1869–1874 (1876). Svě vzpomínky na „první“ jednotu sepsali Augustin Sedlák a František Pokorný, jedni z nejstarších členů jednoty.²²⁸⁾ Protože ČOS uváděla ve svých materiálech jako rok vzniku Sokola v Polné rok 1893, což byl rok obnovení, ale ne založení jednoty, usilovali Polenští o nápravu tohoto stavu. Po předložení dokladů a vzpomínek vedení ČOS a Havlíčkovy sokolské župy bylo polenské jednotě přípisem z 1. května 1940 povoleno, aby jako rok svého vzniku uváděla oficiálně ve zlomku léta 1869/1893.²²⁹⁾ Další záležitostí, kterou řešil správní výbor Sokola, bylo poskytnutí místností polenskému 1. oddílu Junáků v prostorách zámku. Junáci nabídli sokolům větší spolupráci a pomoc při úpravách zámku. K tomu nakonec v jarních měsících roku 1940 došlo, zároveň však vedení Sokola nabídlo sloučení polenského oddílu organizace Junák s polenskými sokoly. Tato nabídka jednoty však byla vedením Junáka zdvořile odmítnuta.²³⁰⁾ Ze společenských akcí, kterých se jednota zúčastnila, stojí za zmínku oslava pětasedmdesátých narozenin MUDr. Václava Michálka. Byl dlouholetým zdravotníkem a starostou polenského Sokola, který byl v té době členem jednoty již čtyřicátý sedmý rok. Za jeho neúnavnou činnost pro sokolské hnutí mu udělila jednota diplom čestného členství, který mu na večírku dne 27. května 1940 předal tehdejší starosta polenského Sokola ing. Karel Sázavský.²³¹⁾

Vedení jednoty a cvičitelské sbory řešily i daleko závažnější záležitosti. Zákaz připomínat bývalou ČSR, její osobnosti a státní svátky v okupované zemi dokladuje důvěrný přípis ČOS ze dne 23. října 1940. Výbor ČOS, zastoupený starostou JUDr. J. V. Kellerem a jednatelem JUDr. Jaroslavem Vodičkou. V tomto přípise požadovalo vedení naprostou zdrženlivost

a bezpodmínečnou ukázněnost všech členů sokolské organizace dne 28. října, v den vzniku samostatného Československa. V přípisě mj. stálo: „*Jsme přesvědčeni, že všichni naši příslušníci chápou dosah každé neprozřetelnosti a nedozírné důsledky, jež by mělo každé nerozumné jednání v těchto dnech a zejména pak v předvečer a v den 28. října. Jsme také přesvědčeni o tom, že naši příslušníci budou plně respektovati skutečnost, že 28. říjen je všedním dnem. Věříme, že nikdo z našich příslušníků nepoškodí lehkomyšlným anebo dokonce zlomyšlným a nezodpovědným jednáním zájem a existenci naší sokolské organizace a našeho národa.*“⁽²³²⁾ Vedení ČOS žádalo všechny jednoty o dodržení tohoto usnesení, za což činilo zodpovědné starosty jednot. Celá situace měla být vysvětlena členům jednot a zejména dorostu. V Polné se této záležitosti ujali starosta ing. Sázavský, náčelník Václav Škarka, náčelnice Eliška Šarková a vedoucí dorostu JUDr. Pochobradský.

Největší akcí Sokola v Polné, kterou řídil správní výbor spolu s biografickým a stavebním odborem jednoty, zůstávala výstavba biografu, nové pokrytí střechy a oprava budov zámku. Již začátkem roku byla kladně vyřízena žádost tělocvičné jednoty o subvenci na opravu zámku. Ministerstvo veřejných prací, ovlivněno účinně dr. Wagnerem z SPÚ v Praze, přidělilo svým přípisem z 10. ledna 1940 TJ Sokol Polná na zmíněné opravy sumu 50 000 korun.⁽²³³⁾ Počátkem roku 1940 byla také projednána dodávka druhé části střešní krytiny na dokončení opravy střechy zámku od továrníka Františka Slavíka. Střešní krytina byla dodána 16. února 1940 a zbytek zámeckých střech byl pokryt v jarních měsících. Tím bylo dokončeno nové pokrytí střech celého areálu. Od začátku března 1940 navštívili Polnou několikrát dr. Wagner a ing. arch. Fidra z SPÚ v Praze a řešili několik dalších otázek, zaměřených na rekonstrukci zámku. Jednalo se především o umístění hlavního vstupu z prvního na druhé zámecké nádvoří a o některé úpravy v interiérech. Památkáři sledovali pozorně rovněž pokračující stavbu budovy biografu a úpravy rondelu.⁽²³⁴⁾ Stavbu budovy biografu a další úpravy v zámeckém areálu prováděla stavební a tesařská firma Josefa Linhart z Polné, práce na stavbě pak řídil firemní polír Lédl. A právě v souvislosti s prováděním zednických, které vedl Lédl, došlo ve vedení Sokola k neshodám. V jednotě se začaly šířit zprávy o vysokých finančních nákladech vydaných na stavbu a pomalém postupu prací. Starosta ing. Sázavský, který osobně na práce dohlížel a aktivně spolupracoval s památkovým úřadem, cítil potřebu podat vyúčtování zednických prací a vysvětlit postup práce výboru. Svou zprávu přednesl na výborové schůzi dne 31. ledna 1940 a ještě předtím zaslal písemně vyúčtování prací předsedovi biografického odboru TJ Sokol Karlu Müllerovi. Z jejich vzájemné korespondence mj. vyplynulo, že členové stavebního a biografického odboru se cítí být „dotčeni“, že k jejich názorům není více přihlíženo, a že ing. Sázavský řídí

vše autoritativně sám. Vzniklá situace však byla vyřešena smírně.²³⁵⁾ V průběhu března 1940 řešila jednota s SPÚ další možnost využití části zámku. Vzhledem k tomu, že do Polné byla provizorně přeložena česká Obchodní akademie z Jihlavy, požádalo město TJ Sokol, zda by jednota nemohla zřídit byty pro učitele této školy právě v zámku. Řešením mělo být zvýšení stavby o jedno patro, kde by byly zřízeny byty. Jednota s tímto plánem souhlasila a v souvislosti s výstavbou bytů se rozhodla místo sokolovny vybudovat v zámku nejdříve až na později plánovanou restauraci, kterou by učitelé využívali jako jídelnu. SPÚ s nástavbou zámku nesouhlasil a vzhledem k tomu, že přeložení školy do Polné bylo pouze provizorní, se celá akce naštěstí neuskutečnila.²³⁶⁾ Souběžně s postupem prací na budově biografu u zámeckého rondelu byla v jednotě diskutována záležitost výstavby sokolovny. Správní výbor jednoty a cvičitelský sbor projednávali varianty úpravy středního zámeckého traktu na sokolovnu, byla vypracována studie, která řešila především nedostatečnou výšku stropu v interiéru středního traktu. Cvičitelský sbor požadoval v tomto prostoru strop ve výšce min. 5. 50 m, aby mohly být prováděny některé cviky na náradí. Ing. Karel Sázavský celý problém konzultoval s představiteli SPÚ v Praze a spolu s úpravou výšky stropu předložil také návrh na vstup k budoucí sokolovně a k letnímu cvičišti z I. nádvoří. Do konce roku 1940 chtěli polenští Sokolové provést rovněž opravy omítek budov na I. zámeckém nádvoří.²³⁷⁾ V průběhu dubna a května roku 1940 projednával správní výbor spolu se stavebním odborem návrhy na úpravu okolí zámku a biografu. V té době již jednota pocítovala nedostatek finančních prostředků, a proto se výbor rozhodl požádat Okrašlovací spolek „Viktorin“ v Polné o spolupráci při úpravách okolí zámku. Jednalo se jednak o úpravu přístupových cest k zámku, jednak o úpravu okresní silnice probíhající pod zámeckou věží a o srovnání terénu a úpravu cesty před biografem.²³⁸⁾ Dále šlo sokolům o úpravu chodníku vedoucího k zámku od města a o srovnání terénu na vlastní ploše I. nádvoří, na kterém měla být zrušena stávající zahrada a na jejím místě se chystala nová parková úprava. Stavební firma Josefa Linharta vypracovala k těmto úpravám rozpočet, který ve své konečné fázi dosáhl celkové sumy 49 850 korun.²³⁹⁾ Okrašlovací spolek „Viktorin“ se po projednání celé této záležitosti rozhodl požádat o podporu na úpravy zámeckého okolí ústředí okrašlovacích spolků. To doporučilo, aby polenský Sokol požádal o finanční prostředky na úpravu okolí zámku stavební odbor ČOS v Praze a provedl tuto akci ve své režii. Jednota však od ČOS v průběhu stavby biografu a oprav areálu zámku žádnou podporu nedostala, a proto se opět obrátila na dr. Wagnera z SPÚ v Praze. Památkářům se tehdy náklady na práce spojené s úpravami okolí zámku a I. nádvoří zdály značně vysoké a dosažení subvence od MŠANO nebo MVP nepovažovali za reálné.²⁴⁰⁾ Starosta jednoty ing. Karel Sázavský nakonec ve svém dopise z 6. května 1940

dr. Wagnerovi napsal, že polenský Sokol by se spokojil s výší subvence alespoň 5 000–8 000 K, aby se pokryly náklady na nákup materiálu, tj. šterku, droliny, cementu a trávniho semene. Sokol nebo okrašlovací spolek by pak práci provedli svépomocí.²⁴¹⁾ V souvislosti s touto situací se objevila možnost požádat o finanční podporu Českou zemědělskou radu (ČZR) v Praze. Díky intervencím ing. Adolfa Švece a dr. Wagnera tělocvičná jednota skutečně získala od ČZR podporu ve výši 5 000 K s tím, že tato částka poslouží: „...na dostavbu spolkového sálu...a na pořádání zemědělských besídek a odborných přednášek a kursů pro zemědělce Vašeho okresu.“²⁴²⁾ Právě díky možnosti pořádat v kinosále Sokola přednášky a kurzy pro zemědělce byla subvence ČZR jednotě vyplacena. Přes tento drobný úspěch bylo již od května 1940 jasné, že polenské jednotě chybí peníze. Finanční problémy vznikly překročením rozpočtu kvůli zvýšení mezd a cen materiálů. Z premiliáře nákladů na dostavbu „Sokolského domu“, vypracovaného ing. Sázavským, jasně plyne, že náklady na dostavbu činily k 9. května 1940 částku 142 000 K. Místní jednota však měla k dispozici pouhých 86 000 K. Sokolům se nedostávalo částky 56 000 K, potřebné na dokončení stavby biografu.²⁴³⁾ Správní výbor jednoty se na návrh ing. Karla Sázavského rozhodl přistoupit k řešení, kterým bylo vyžádání peněžní půjčky od členů Sokola. Díky obětavosti 94 členů TJ Sokol Polná, kteří se podíleli na poskytnutí půjčky, se podařilo shromáždit finanční obnos v celkové výši 66 527 K.²⁴⁴⁾ Z těchto peněz byla uhrazena většina řemeslných a dokončovacích prací, prováděných na biografu. Přesto však na tom byla jednota finančně dosti špatně a řadu prací nemohla zaplatit. Tak např. úpravy okolí a cesty před biografem mohly být realizovány jedine díky ing. Adolfu Švecovi z firmy „Amylon, a.s.“, který zajistil finanční krytí těchto prací. Úpravy vstupu a montážní práce v interiéru budovy zajistil bezplatně starosta jednoty ing. Sázavský, ředitel firmy „Ing. Sázavský & spol. s. r. o.“, továrny na kovové zboží v Polné.²⁴⁵⁾ Souběžně s dokončovacími pracemi jednalo vedení jednoty s Okresním úřadem v Německé Brodě o udělení povolení ke zřízení kinematografické provozovny v budově přistavěné k rondelu polenského zámku. Toto povolení vydal německobrodský okresní úřad dne 9. července 1940.²⁴⁶⁾ Během letních měsíců roku 1940 pokračovaly intenzivně dokončovací práce, stavbu několikrát navštívil dr. Wagner z SPÚ v Praze a vyjádřil s úrovní oprav a s postupem na novostavbě plné uspokojení. Kolaudační řízení na budově sokolského biografu proběhlo dne 30. září 1940 a jeho výsledkem bylo povolení k používání budovy z 2. října 1940, udělené polenské jednotě Okresním úřadem v Německém Brodě.²³⁷⁾ Slavnostní předání biografu veřejnosti a zahájení provozu se uskutečnilo dne 6. října 1940 a těšilo se mimořádně velkému zájmu obyvatel města. Po slavnostním projevu ing. Sázavského byl promítán film „Muzikant“, který měl velký úspěch. Z dopisu ing. Sázavského, adresovaného

prof. Pochobradskému, je cítit radost nad podařeným dílem: „*Za největší profit celého díla pokládám, že byl prolomen předsudek proti zámku, který byl považován za objekt, z něhož nelze ničeho užitečného učinit. Dnes je vidět, že místo je velmi vhodné a možnosti velmi široké.*“²⁴⁸⁾ A na jiném místě dopisu hodnotí průběh představení a návštěvnost biografu v prvních dnech po zahájení provozu: „*Mnozí byli i tři dny za sebou v kině, jak se to líbilo. Župní zástupce ocenil náš biograf jako nejlepší v župě. Máme 400 sedadel, sál opravdu hezký, bezvadnou akustiku a velmi klidný obrázek na plátně.*“²⁴⁹⁾ Polenští sokolové ocenili mimořádně velké zásluhy PhDr. Václava Wagnera, přednosty SPÚ v Praze a továrníka Františka Slavíka z Hrochova Týnce o rekonstrukci sokolského zámku a výstavbu biografu. Oba dva se stali čestnými členy TJ Sokol Polná. Nicméně nový biograf přinesl jednotě kromě nesporných pozitiv také spory ve správním výboru. Jejich bezprostřední příčinou se stala výstavba veřejného sociálního zařízení v areálu zámku. Někteří členové vedení polenského Sokola nesouhlasili s jeho technickým řešením a obvinili starostu ing. Sázavského z autoritativního rozhodování v záležitostech oprav zámku a výstavby biografu. Bylo mu také vyčítáno, že došlo k zadlužení jednoty. Na mimořádně bouřlivé výborové schůzi, konané 22. října 1940, došlo k ostré diskusi o dosavadním postupu prací na rekonstrukci zámeckého areálu. Většina výboru zde odmítla návrhy předložené ing. Sázavským a debata nabrala takový směr, že jej starosta jednoty chápal jako útok na svou osobu a v rozčilení schůzi ukončil. Následujícího dne, 23. října 1940, složil starostenskou funkci, o čemž uvědomil výbor dopisem.²⁵⁰⁾ Tato rezignace se stala mj. předmětem jednání výborové schůze dne 24. října 1940, kde byl řízením jednoty do řádné valné hromady pověřen místostarosta Václav Neubauer.²⁵¹⁾

Celá záležitost byla dále projednávána na mimořádné valné hromadě členstva, konané dne 25. října 1940. Té se ing. Sázavský nezúčastnil, ale zaslal členům dopis, ve kterém vysvětlil své jednání. Z dopisu jasně plyne, že příčinou jeho odstoupení ze starostenské funkce byly technické záležitosti týkající se rekonstrukce zámku, v jejichž řešení mu výbor nedal důvěru. Odmítl v něm také tvrzení, že opustil starostenskou funkci, protože se bál odpovědnosti za dluhy, které si jednota stavbou biografu udělala.²⁵²⁾ V prosinci si správní výbor vyžádal od ing. Sázavského vysvětlení všech výdajů na stavbu biografu, ve kterých byly údajně nalezeny nesrovnalosti. Ing. Sázavský podal výboru vysvětlení písemně, a sice svým dopisem ze dne 17. prosince 1940, kde podrobně osvětlil vyplácení dělníků, řemeslníků a výši nákladů vydaných na stavbu za léta 1939–1940.²⁵³⁾ Jasně zde prokázal, že se nejedná o nesrovnalosti nebo o zpronevěru peněz, ale o nárůst cen. Napjatá situace v jednotě se koncem roku 1940

uklidnila a po vyjasnění stanovisek obou skupin ve správním výboru Sokola byl ing. Karel Sázavský znovu navržen do funkce starosty jednoty na rok 1941.²⁵⁴⁾

Další záležitostí, kterou správní výbor tělocvičné jednoty řešil v roce 1940, bylo předání východního křídla zámku Spolku městského muzea v Polné. Muzejníci usilovali o část zámku, aby zde mohly být vybudovány nové depozitáře pro umístění rozsáhlého sbírkového fondu polenského muzea. O možnosti předání části zámku jednalo vedení muzea s tělocvičnou jednotou Sokol od roku 1937, kdy nakonec došlo k předběžné dohodě o předání části zámku muzejnímu spolku.²⁵⁵⁾ Celá záležitost jakoby během let 1938–1939 usnula. Iniciátorem nových jednání o této záležitosti byl velký příznivec polenského muzea, konzervátor SPÚ, akademický malíř prof. Ferdinand Pochobradský.²⁵⁶⁾ Právě on otevřel v roce 1940 nově tuto záležitost. Z jeho podnětu připomnělo vedení muzea dopisem ze dne 31. srpna 1940 polenským sokolům dohodu, podle které mělo městské muzeum získat východní křídlo zámku a požádalo o její dodržení. Zároveň apeloval na vedení jednoty prof. Pochobradský, když sokoly vyzval svým dopisem z 1. září 1940, aby muzejnímu spolku tuto část zámku skutečně předali. V obdobném duchu se nese také jeho osobní dopis, adresovaný starostovi jednoty ing. Sázavskému z 3. září 1940.²⁵⁷⁾ Výbor Sokola se touto záležitostí blíže zabýval na schůzi dne 4. září 1940. Jednatel muzejního spolku Václav Škarka, který byl v té době zároveň náčelníkem Sokola v Polné, zde přednesl nejprve stanovisko k celé záležitosti. Podle dohody z roku 1937 měl muzejní spolek zaplatit za tzv. „Kaplanovo křídlo“ zámku sumu 5 000 korun. Vzhledem k tomu, že se od roku 1937 změnila cena nemovitosti, bylo vedení muzea ochotno provést v interiéru zámeckého křídla nalevo od vstupní brány, které by zůstalo ve vlastnictví Sokola, opravy na vlastní náklad.²⁵⁸⁾ Z elaborátu ing. Sázavského, který byl přednesen na výborové schůzi Sokola dne 6. září 1940, však vyplývá, že zámecké křídlo mělo v roce 1940 hodnotu 40 000 korun. Správní výbor jednoty však tehdy rozhodl, že Sokol předá zámecký trakt napravo od zámecké brány muzejnímu spolku bez finanční náhrady, pokud ten na vlastní náklady provede v traktu nalevo od brány stavební úpravy v místnostech pronajatých Čs. církvi, loutkovému divadlu a nájemníkům zdejšího bytu. Rozhodnutí výboru měla schválit mimořádná valná hromada členstva, stanovená na 24. října 1940. O tomto rozhodnutí byl informován muzejní spolek a konzervátor SPÚ prof. Pochobradský.²⁵⁹⁾ Mimořádná valná hromada TJ Sokol Polná byla povolena na den 24. října 1940 přípisem Okresního úřadu v Německém Brodě ze dne 17. října 1940. Nakonec se však uskutečnila až 25. října 1940. Členstvo Sokola zde schválilo rozhodnutí správního výboru o předání zámeckého traktu muzeu v plném znění. Spolek městského muzea provedl dohodnuté práce, které byly dokončeny v březnu 1941. Po kolaudační prohlídce, které se 31. března 1941

zúčastnili za tělocvičnou jednotu ing. Sázavský, Josef Láznička a Josef Veber a za muzejní spolek Bedřich Neubauer, předali sokolové zámecký trakt napravo od vstupní brány muzeu. Správní výbor Sokola zároveň souhlasil se zapsáním tohoto nového stavu v pozemkových knihách.²⁶⁰⁾

Rok 1941 zahájili sokolové valnou hromadou, konanou dne 21. ledna, na které bylo zvoleno vedení jednoty. Starostou se stal ing. Karel Sázavský a touto volbou ocenili členové Sokola jeho mimořádné zásluhy o výstavbu nového biografu a rekonstrukci sokolského zámku. Byla mu dána důvěra, aby záměry jednoty dovedl až do konce. Tělocvičné záležitosti měli opět řídit manželé Václav a Eliška Škarkovi, kteří se stali náčelníky jednoty a vedoucími cvičitelských sborů. Byla projednána činnost stavebního odboru, který se podílel na řízení adaptačních prací v zámku, jeho předsedou se stal Jindřich Procházka. Správní výbor začal spolu se stavebním odborem připravovat plán stavebních prací na rok 1941. Na jaře měla být mj. nově přeložena krytina na části zámeckého areálu, opraven taras na nástupišti ke cvičišti, dořešeno zavedení vody do umývár a záchodků na letním cvičišti. Zároveň se řešila podoba prvního zámeckého nádvoří, které mělo mít parkovou úpravu.²⁶¹⁾ Členové sokolské jednoty se také aktivně zapojili do činnosti V. okrsku Havlíčkovy župy, do které polenští sokolové patřili. Polenská jednota měla také zastoupení ve vedení okrsku, když ing. Sázavský působil jako jeho úřadující místopředseda. Ten byl na valné hromadě Havlíčkovy sokolské župy, dne 23. března 1941, zvolen členem župního předsednictva.²⁶²⁾ Mimo přípravy jarních prací v areálu zámku a zahájení prací na projektu sokolovny ve spolupráci s ing. arch. Jaroslavem Fidrou, splnila jednota z programu vytyčeného ing. Sázavským na valné hromadě pouze další bod. Tím bylo prohloubení vzdělávací činnosti, když ve dnech 20. a 21. ledna 1941 uspořádala tzv. ideovou školu pro nové členy. Na přípravě a průběhu přednášek se podíleli funkcionáři: vzdělavatel Josef Maděra, náčelník Václav Škarka, zdravotník MUDr. Antonín Šafařík a kronikářka Karolina Tesařová. Závěrem cyklu přednášek složilo 23 členů sokolský slib do rukou místostarosty Václava Neubauera.²⁶³⁾

V této době, počátkem roku 1941, se však nad sokolskou organizací již tzv. „stahovala mračna“. Jednoznačně protifašistický postoj sokolů a jejich zapojení do domácího i zahraničního odboje vedl k rozpuštění České obce sokolské. V dubnu 1941 nařídil K. H. Frank zastavení činnosti Sokola. Toto nařízení bylo realizováno výnosem ministerstva vnitra ze dne 12. dubna 1941. Výnos se vztahoval nejenom na ČOS v Praze, ale na všechny její župy, jednoty a přidružené spolky. Současně bylo zakázáno vydávat jakékoli sokolské časopisy či periodika.²⁶⁴⁾ Činnost TJ Sokol Polná byla zastavena výměrem Okresního úřadu v Jihlavě ze 13. dubna 1941, s výjimkou provozování živnostenského podniku, tj. biografu.

Spolkový majetek měl být podle tohoto výměru sepsán a jednota s ním směla nadále disponovat pouze se souhlasem OÚ v Jihlavě. Zastavena tedy byla především tělocvičná, osvětová a výchovná činnost jednoty. Zodpovědným za dodržování výměru byl starosta Sokola ing. Karel Sázavský.²⁶⁵⁾ Ten sdělil obsah výměru členům jednoty zvláštním dopisem ze 14. dubna 1941, ve kterém mj. píše: „...vyzývám proto všechno členstvo a dorost, aby se zdrželi jakýchkoliv podniků a počínů, jež by mohly být vykládány jako obcházení zákazu činnosti a jimiž by trvání a majetek jednoty mohly být uvedeny v nebezpečí. Věřím, že jde jen o opatření přechodné, jež bude zrušeno s ukončením vravy válečné.“²⁶⁶⁾ Podle nařízení OÚ v Jihlavě byl následujícího dne 15. dubna 1941 sepsán nemovitý majetek TJ Sokol Polná. Ze soupisu mj. vyplývá, že jednota měla v té době dluh 150 000 korun, který polenskými sokoly vznikl během oprav zámeckého areálu, úprav okolí a výstavby nového biografu.²⁶⁷⁾ Již v květnu 1941 byla tělocvičná jednota vyzvána, aby určila správce svého majetku, který by za jeho správu odpovídal jednak úřadům, jednak výboru a členům. Správní výbor jednoty si dne 8. května 1941 jednomyslně zvolil za správce sokolského majetku ing. Karla Sázavského, který pak vedl veškerá jednání týkající se manipulace s majetkem polenského Sokola.²⁶⁸⁾ Vzhledem k nejisté situaci týkající se další existence Sokola panovala mezi členy obava z možnosti zrušení ČOS a zabavení majetku. Proto se polenští sokolové rozhodli propůjčit své letní cvičiště a tenisový dvorec Národnímu souručenství (NS) v Polné, a sice jeho odboru Radosti ze života. Smlouvu o tomto propůjčení uzavřeli dne 9. května 1941 ing. Karel Sázavský, starosta a správce majetku jednoty za Sokol, a MUDr. Antonín Šafařík, referent RZŽ při Národním souručenství v Polné. Ve smlouvě mj. stálo, že přebytky vzniklé z výnosů budou na konci sezóny předány tělocvičné jednotě Sokol k požití na snížení dluhu, který vázl na tenisovém dvorci. Na pořádek na hřišti a na to, aby akce zde pořádané nebyly v rozporu se zákazem činnosti Sokola, měl dohlížet Josef Soukup, tajemník NS v Polné.²⁶⁹⁾ Toto opatření se ukázalo jako prozíravé. Již 27. září 1941 nastoupil do úřadu nový zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, který přišel s úkolem „definitivně vyřešit českou otázku“. Začal mj. připravovat realizaci Himmlerova výnosu, podle něhož měli nacisté zakládat v jednotlivých státech okupované Evropy mládežnické organizace, zaměřené na převýchovu mládeže v nacistickém duchu. Součástí této převýchovy měla být také tělesná výchova mládeže. V souvislosti s přípravou „Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě“ došlo k definitivní likvidaci sokolské organizace. Dne 8. října 1941 podepsal Heydrich výměr o rozpuštění ČOS a všech jejích žup a jednot. Majetek Sokola byl zkonfiskován a na řadě míst jej mělo převzít a také převzalo „Kuratorium...“²⁷⁰⁾

Na závěr každého období sledujeme statistiky k vývoji členské základny. V roce 1939 měla TJ Sokol Polná celkem 239 dospělých členů, z toho 132 mužů a 107 žen. V následujícím roce 1940 došlo k mírnému nárůstu členské základny, když počet dospělých členů dosáhl čísla 259, z toho bylo 144 mužů a 115 žen. Pro rok 1941 není statistika členů k dispozici.²⁷¹⁾

4.3. Polenští sokolové v odboji, válečná léta 1942-1945

Sokolové navázali hned v počátcích německé okupace Českých zemí velmi těsné spojení především s nekomunistickými odbojovými organizacemi Obrana národa, Věrní zůstaneme i s ústředním výborem Odboje domácího. Sokolský odboj řídila Sokolská revoluční rada vedená náčelníkem ČOS Augustinem Pechlátem. Po jeho zatčení se stala střediskem sokolského odboje organizace Jindra. Její členové se významně podíleli na atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha 27. května 1942. Organizovaný sokolský odboj však nepřežil období heydrichiády a po roce 1942 přestal existovat.²⁷²⁾

Obraťme se však konkrétně k těm z polenských sokolů, kteří zastávali proti- nacistické názory a zapojili se do ilegální odbojové práce proti okupantům. Do odboje, organizovaného přímo sokoly, se nikdo z Polenských nezapojil. Nicméně v rámci německé akce namířené proti představitelům sokolské organizace byl dne 28. října 1941 zatčen učitel Václav Škarka, náčelník polenského Sokola a člen župního náčelnictva. Škarka byl znám svými protinacistickými názory, zatčen byl s velkou pravděpodobností na základě udání.²⁷³⁾ Nejprve byl internován ve vazební věznici na jihlavském gestapu, později byl spolu s dalšími sokolskými funkcionáři z dalších míst Čech a Moravy převezen do koncentračního tábora v Osvětimi (něm. Auschwitz). Zde byl spolu s ostatními vězni vystaven nelidským útrapám ze strany dozorců, ke kterým se připojila krutá zima, nedostatečné oblečení, nedostatek potravy a těžká, vyčerpávající práce. Jako mnoho jiných zde Škarka těžce onemocněl a na následky celkového vyčerpání dne 7. března 1942 zemřel.²⁷⁴⁾

Bývalý polenský obchodník a v době války úředník pojišťovny v Praze Bedřich Kracík, dlouholetý cvičitel a náčelník TJ Sokol Polná, ztratil svobodu dne 8. listopadu 1942. Byl zatčen za to, že ukrýval ilegálně žijící osobu. Po rozsudku smrti vyneseném u soudu v Drážďanech, byl popraven dne 9. září 1943 v Praze ve věznici na Pankráci.²⁷⁵⁾ Z dalších můžeme zmínit ing. Karla Sázavského, starostu TJ Sokol Polná, který byl jako důstojník v záloze zapojen do činnosti odbojové skupiny Obrany národa majora J. Nováka operující na Německobrodsku.²⁷⁶⁾ Jeho továrna na kovové zboží, která jako jediná v Polné pracovala pro

válečné účely, se stala místem, kde byli fiktivně zaměstnáváni lidé, kteří by jinak museli na práci do Říše. Zároveň se zde zcela programově a s plným vědomím a s podporou ředitele ing. Sázavského zpomalovala a byla sabotována výroba.²⁷⁷⁾ Tolik k prokázanému odboji některých polenských sokolů. Dva z nich, Václav Škarka a Bedřich Kracík, za své názory a činy zaplatili tím nejcennějším, životem. Třetí, ing. Karel Sázavský, byl po válce, jaká ironie, nařčen a obviněn z kolaborace.

Po rozpuštění sokolské organizace 8. října 1941 očekávali polenští sokolové ještě tvrdší postup vůči členstvu a také zabavení veškerého majetku. Ještě před prohlídkou písemností a zabavením mobiliáře v interiéru sokolských budov se podařilo v muzeu ukrýt část písemností a sokolský prapor.²⁷⁸⁾ Po likvidaci Sokola došlo k rozpuštění dalších českých spolků. Z tělovýchovných organizací byl Junák rozpuštěn již v roce 1940, Orel na Moravě v roce 1941, v Čechách v roce 1942.²⁷⁹⁾ O „převýchovu“ české mládeže v Polné se tak jako na území celého protektorátu začalo starat již zmíněné „Kuratorium..“. To převzalo mj. také sokolský majetek a začalo v německém duchu s výchovou mladých, které mělo přivést k „říšské myšlence“. Na sokolském letním cvičišti v zámku se začalo s tělocvikem podle německého vzoru.²⁸⁰⁾

Německý režim v protektorátu se stále přitvrzoval, zejména po atentátu na Reinharda Heydricha. Na konci května 1942 prožila Polná nepříjemné chvíle kontaktu s německým vojskem a policií. V rámci celostátních razíí při hledání pachatelů atentátu zde Němci hledali atentátníky. Jejich snaha byla bezúspěšná, ovšem strach, který kolem sebe během těchto razíí šířili, zůstal na velmi dlouho v myslích občanů.²⁸¹⁾ V létě 1942 došlo k zastavení stavby všech budov, které neměly význam pro válečné účely, a vyšel přísný zákaz prodeje obecních pozemků, který trval až do konce války. Okupanti také nařídili obyvatelstvu všeobecnou pracovní povinnost. Koncem září 1942 předal zemský úřad městu k vyplacení sumu k podpoře rodin osob, jež byly za protiněmeckou činnost internovány. Podle seznamu se jednalo o devět rodin.²⁸²⁾ Průběhem času přibývalo i v Polné aktivit, jimiž chtěly protektorátní úřady prezentovat svou věrnost Říši. Tak koncem ledna 1943 okresní vedení Národního souručenství a Okresní osvětový sbor pořádaly v sále spolkového domu „U Slovana“ akci nazvanou „Český národ na nové cestě“. Jak již tomu bývá u takovýchto akcí ve všech totalitních režimech zvykem, účast byla samozřejmě kontrolována. Dne 10. března 1943 museli obyvatelé Polné podstoupit odstranění zařízení pro příjem krátkých vln na svých radiopřijímačích. Okupanti tím chtěli snížit možnost poslechu českého vysílání z Londýna a Moskvy. Dne 20. dubna 1944 k výročí narozenin Adolfa Hitlera se měly ve městě vyvěšovat říšské vlajky s hákovým křížem. Podle postřehu kronikářky se jich nakonec na

domech a oknech objevilo jen „*velmi málo*“.²⁸³⁾ V předposledním roce války se projevoval naprostý nedostatek uhlí a všech základních potravin. I těm největším pesmistům muselo být jasné, že německá nadvláda nepotrvá věčně. Ostatně porážky německých armád na obou frontách to dokazovaly víc než jasně.

Nyní se však podívejme do období posledních týdnů německé okupace a trvání protektorátu v Polné. Dne 24. dubna 1945 se v Polné ustavil tzv. revoluční národní výbor, jehož členové se však scházeli již na přelomu let 1944 a 1945. Mezi jeho členy patřili i někteří sokolové, jako např. JUDr. Jan Pochobradský.²⁸⁴⁾ Situace ve městě však nebyla vůbec jednoduchá, podle záznamů pátera Poříckého se v Polné nacházela rota 21. policejního pluku SS, v Záborné velitelství tohoto útvaru. Celkem bylo v okolí města dislokováno na 600 německých vojáků a po ulicích se procházely po zuby ozbrojené hlídky.²⁸⁵⁾ Počátek května 1945 můžeme označit za období napjatého klidu. Po vypuknutí pražského povstání dne 5. května 1945 převzal revoluční národní výbor správu města a představil se veřejnosti. Zůstalo otázkou, jak se zachovají Němci. Po jednání s velitelem města Václavem Kouklíkem však slíbili, že nepoužijí zbraně, nebudou-li sami napadeni. Došlo ale ještě k jiné komplikaci. Skupina mužů pod vedením Rudolfa Straky, který se prohlásil za velitele partyzánů, chtěla zaútočit proti Němcům. V dané situaci by to však byla sebevražda a mohlo dojít ke zbytečnému krveprolití. Naštěstí díky včasnému zásahu Václava Kouklíka a Jindřicha Pešáka, předsedy RNV v Polné k tomuto vystoupení nedošlo. K udržení pořádku a organizování hlídek ve městě pak byli přizváni důstojníci v záloze, mezi nimi také poslední starosta polenského Sokola ing. Karel Sázavský.²⁸⁶⁾ Německá armáda opustila Polnou 7. května 1945 a spolu s ní opouštěli město také mnozí kolaboranti, jako např. ředitel školy Josef Prouza, bývalý člen Sokola a iniciátor akce na vyloučení židovských občanů z této organizace v roce 1939.²⁸⁷⁾ Přes město proudily davy německých uprchlíků hlavně v noci z 8. na 9. května 1945. Kolem 11 hodiny dne 9. května 1945 přišly do Polné od Dobroučova jednotky sovětské Rudé armády a pronásledovaly prchající Němce. Oné noci také místní revoluční gardisté zatkli německého generála Reichemanna. Ovšem sám příchod Sovětů neznamenal okamžitý konec bojů. Ještě dne 9. května 1945 došlo ke srážce mezi německými vojáky a dobrovolníky u Záborné, kde zahynuli ing.C. Jiří Dvořák, Rudolf Landa, Štěpán Vampola a Antonín Zejda. Po půlnoci na 10. května 1945 pak přijely tři sovětské tanky, které se ukryly v pivovaru. Nedlouho po jejich příjezdu prchalo přes Polnou německé ozbrojené seskupení, přičemž se sovětský tank střetl v přestřelce s německým obrněncem. K větším srážkám však již nedošlo a Němci ustupovali dále k Brzkovu. Před polednem 10. května 1945 město osvobodili a obsadili příslušníci Rudé armády.²⁸⁸⁾

Pokud hodnotíme období let 1941–1945, musíme říci, že šlo dobu, která byla tragická pro celý národ. Činnost sokolské organizace byla v roce 1941 nejprve zastavena, poté byl Sokol úplně rozpuštěn, majetek zabaven. Někteří členové se zapojili do odboje v letech 1940–1944, jiní padli při osvobozovacích bojích v roce 1945. Po dlouhé době nesvobody a útlaku se však většina polenských sokolů dočkala obnovení ČOS a všech jejích žup a jednot, když byla naše vlast v roce 1945 osvobozena.

5. TJ Sokol Polná po II. světové válce v letech 1945-1948

Osvobození Polné dne 9. května 1945 nepřineslo obyvatelům města ještě definitivní konec válečných útrap. V okolních lesích se stále zdržovaly skupiny německých vojáků, kterým rychlý postup Rudé armády odřízl cestu na západ do amerického zajetí. Jedním z hlavních úkolů Revolučního národního výboru (RNV) v Polné se stalo zajištění bezpečnosti. Jedním z jeho prvních úředních aktů bylo zřízení bezpečnostní služby města Polné pod vedením škpt. Václava Kouklíka. Její ozbrojené oddíly pečovaly nejenom o bezpečnost města samotného, ale působily i na území více jak 20 okolních obcí a výraznou měrou se zasloužily na o „vyčištění“ celého prostoru od zbytků německé armády.²⁸⁹⁾ Jako zatímtní shromaždiště všech zajatců sloužilo letní cvičiště Sokola u zámku. Odtud byly transporty zajatců odváděny do sběrných táborů v Jihlavě a Havlíčkově Brodě.

Všeobecnou radost z nově nabyté svobody kalily zprávy o obětech na životech. V průběhu revoluce a následující pacifikace okolí města padlo v boji a bylo usmrceno při manipulaci s odhozenou vojenskou výzbrojí celkem sedm polenských občanů.²⁹⁰⁾ Aby se zabránilo dalším možným neštěstím a tragédiím, byla veškerá nalezená vojenská výzbroj postupně soustřeďována, vytríděna a část bezpečně likvidována v tzv. „Klusáčkově skalce“ u Panského lesa.²⁹¹⁾ Za Rudou armádou postupovala v druhém sledu rumunská vojska, která měla zcela zlikvidovat poslední zbytky izolovaného německého odporu. Do Polné vstoupily dne 12. května 1945 jednotky 36. dělostřeleckého pluku. Jeho příslušníci se ihned po svém příjezdu pustili do akcí směřujících k likvidaci zbytků německého odporu. Rumunští vojáci, prošlí ohněm front a přivyklí drsnému válečnému životu si v některých případech při opatřování proviantu počínali neméně rázně jako v boji, což polenští občané nepřijímali se sympatiemi. K uklidnění přispěl zákrok národního výboru u rumunského velení a uzavřená dohoda o zásobování vojska. Nedisciplinovanost zavinila také smrt 17 rumunských vojáků, kteří zahynuli dne 15. května 1945 při překládání munice v Saláškově stodole a nedodrželi bezpečnost při manipulaci s tímto vojenským materiálem. Dalších 40 Rumunů bylo výbuchem této munice zraněno. Smutný výčet uzavřeli další dva mrtví vojáci, oběti nehod. Po splnění všech úkolů začala dne 20. května 1945 rumunská armáda opouštět Polnou.²⁹²⁾ Odchodem osvoboditelů se uzavřela jedna kapitola historie města.

5.1.Obnovení činnosti polenské jednoty a její vývoj v letech

1945-1947

Po skončení II. světové války se život v Polné, stejně jako v celé ČSR, vracel zvolna do mírových poměrů. Svoji činnost začaly obnovovat nejenom čs. úřady, školy a další instituce, ale také spolky. Nejinak tomu bylo s TJ Sokol Polná. Podle pokynů ČOS z 15. května 1945, zaslanych všem sokolským jednotám, svolal správní výbor z roku 1941 schůzi funkcionářů. Ta se konala 19. května 1945 v biografu. Výbor zde byl podle propozic ČOS doplněn, dále jednota převzala podle rozhodnutí České národní rady z 9. května 1945 svůj majetek.²⁹³⁾ Bylo stanoveno datum řádné valné hromady, a to na 3. července 1945 v sále sokolského kina. Zároveň se ve cvičitelském sboru začalo s organizováním cvičebních hodin a s přípravou letního cvičiště. Správní výbor prováděl nový soupis členů, vyhotovovaly se statistiky vězněných, padlých a popravených členů.²⁹⁴⁾ První valná hromada polenského Sokola v osvobozené republice se konala 3. července 1945 a bylo zde zvoleno jeho nové vedení. Starostou jednoty se stal ing. Karel Sázavský, jeho náměstky byli zvoleni Jan Jekl a Václav Neubauer. Náčelníkem se stal Otto Matula a náčelnicí Eliška Škarková. Mezi členy výboru dále patřili: Josef Provazník, Vojtěch Čaloud, Bohumír Pátek, Marie Klusáčková, Karolina Tesařová, Karel Müller, MUDr. Antonín Šafařík, Marie Krejčová, Josef Láznička, Jindřich Procházka, Antonín Kocourek, Antonín Varhánek a Jan Štefáček. Další funkcionáři byli zvoleni na ustavující výborové schůzi, konané dne 9. července 1945.²⁹⁵⁾

TJ Sokol Polná se současně začala připravovat na sjednocení tělovýchovy v ČSR. Podle vzoru Ústředního národního tělovýchovného výboru (ÚNTV) v Praze, složeného ze zástupců většiny tělovýchovných a sportovních organizací pod vedením ČOS, začaly být vytvářeny Místní národní tělovýchovné výbory v jednotlivých obcích. O významu sjednocení čs. tělovýchovy a sportu byly sokolské jednoty podrobně informovány již v pokynech ČOS z 15. a 23. května 1945.²⁹⁶⁾ To mělo probíhat pod vedením sokolské organizace a předsedou ÚNTV v Praze byl zvolen JUDr. Antonín Hřebík, starosta ČOS. Místní národní tělovýchovný výbor (MNTV) v Polné začal pracovat ke dni 6. června 1945. Zasedali v něm zástupci polenského Sokola, Orla, DTJ, Junáka a S.K. Polná. Předsedou MNTV v Polné byl zvolen Václav Neubauer, místostarosta TJ Sokol Polná.²⁹⁷⁾ Přestože byl MNTV v Polné ustaven, cvičily jednotlivé organizace v něm sdružené samostatně. Po dohodě mezi představiteli Sokola, Orla a DTJ v Polné byla tělovýchovná činnost DTJ a Orla dobrovolně zastavena a cvičící členové těchto organizací začali v průběhu roku 1945 docházet do cvičebních hodin TJ Sokol Polná. Někteří z nich vstoupili do sokolské organizace.²⁹⁸⁾

Tělocvičná činnost polenských sokolů byla obnovena k 15. červnu 1945. Cvičitelé sbory jednoty vypracovaly nový rozvrh cvičebních hodin, podle kterého cvičily ženy, dorostenky a žákyně vždy v pondělí a ve čtvrtek, v úterý a v pátek muži, dorostenci a žáci. Cvičilo se vždy od 17 do 21 hodiny, nejprve žactvo 17–19 hodin, dorost od 19 do 20 hodin, dospělí členové od 20 do 21 hodin.²⁹⁹⁾ Nejdříve obnovilo tělocvičnou činnost dospělé členstvo a dorost. Žactvo jednoty začalo cvičit až od září 1945. Cvičitele mužů a žen vedli Jan Štefáček a Eliška Škarková, která byla zároveň náčelnicí, cvičitele dorostu vedli Josef Klusáček a Věra Marková. Náročná byla zejména příprava cvičení žactva, u kterého pracovali jako vedoucí cvičitelé Josef Provazník, Marie Vítková a Věra Marková.³⁰⁰⁾ Cvičitelé sbory se ve své činnosti řídily podle pokynů ČOS, ve kterých vycházely podrobné cvičební plány pro všechny složky sokolského členstva. První veřejné tělocvičné vystoupení sokolů v osvobozené Polné, na jehož přípravě se místní jednota podílela, se uskutečnilo ve dnech 25. až 26. srpna 1945 na letním cvičišti u zámku. Veřejné cvičení zde provedli pravidelní prázdninovní hosté Polné, sokolové z TJ Sokol Dejvice. Toto cvičení mělo sloužit jednak k propagaci tělocviku obecně, jednak mělo motivovat polenskou veřejnost, zejména mládež, ke vstupu do tělocvičné jednoty a ke cvičení. O významu tělesné výchovy a cvičení zde promluvil cvičitel polenského Sokola JUDr. Jan Pochobradský.³⁰¹⁾ Další veřejnou akcí, na které tentokrát cvičili polenští sokolové, byla dožínková slavnost, konaná dne 2. září 1945 na letním cvičišti tělocvičné jednoty u zámku. Velkou sportovní událostí, kterou pořádala Havlíčkova sokolská župa ve dnech 27. až 30. září 1945 v Havlíčkově Brodě, se staly „Tyršovy hry“, kterých se polenští sokolové v hojném počtu zúčastnili. Tyto hry umožnily mj. jedno z prvních setkání členských jednot župy na sokolské akci, pořádané ve svobodné republice. Koncem roku, dne 28. listopadu 1945, měli členové cvičitelského sboru polenské jednoty dozor při cvičení TJ Sokol Nížkov.³⁰²⁾

Za zmínku jistě stojí také vzpomínkové, kulturní a společenské akce, které v roce 1945 polenský Sokol buď pořádal, nebo se jich účastnil. Bezesporně největší vzpomínkovou akcí, kterou TJ Sokol Polná pořádala za účasti místního pěveckého spolku „Čestmír“, byla „Tryzna za sokolské oběti nacistické persequce“. Ta proběhla dne 26. srpna 1945 v sále sokolského biografu za velké účasti členů Sokola a polenské veřejnosti. Členové pěveckého spolku „Čestmír“ zahájili slavnost zpěvem skladby J. B. Foerster: „Z osudu rukou“. Poté starosta jednoty ing. Karel Sázavský ve svém projevu vzpomínal na Václava Škarku, Bedřicha Kracíka, Bohuslava Bížu a ing. C. Jiřího Dvořáka. Tito členové jednoty zahynuli během válečných let 1939–1945.³⁰³⁾ Slavnost ukončil pěvecký spolek „Čestmír“ zpěvem skladby Arnošta Prause: „Chorál Čechův“. Podle dispozic zadaných ČOS podala polenská

jednota o těchto vězněných, padlých a popravených zprávu sokolskému ústředí již 15. června 1945. Zároveň správní výbor TJ Sokol Polná navrhl zapsat Václava Škarku, Bedřicha Kracíka a ing. C. Jiřího Dvořáka do seznamu těch sokolů, kteří by měli být „in memoriam“ vyznamenáni vládou ČSR.³⁰⁴⁾ Z dalších kulturních akcí se polenští sokolové zúčastnili již zmíněné dožínkové slavnosti dne 2. září 1945. Společně s dalšími polenskými spolky a představiteli města se podíleli na uspořádání mohutných oslav vzniku Československé republiky dne 28. října 1945.³⁰⁵⁾ Závěr roku 1945 pak proběhl ve znamení sokolské vánoční besídky a velkolepých silvestrovských oslav. Do všech těchto podniků se přenesla velká radost a nadšení z ukončení války.

V letech 1946–1947 se rozběhla činnost tělocvičné jednoty Sokol již naplno. Také v tomto období stál v čele správního výboru a jednoty ing. Karel Sázavský, jednatelem byl František Šmíd, pokladníkem Bohumil Pátek. O vzdělavatelskou činnost v jednotě se staral Josef Provazník spolu se vzdělavatelským sborem, který pracoval ve složení: Ema Müllerová, František Šmíd, Karolina Tesařová, Růžena Salášková, Rudolf Radouš a Eliška Šarková. Cvičitelé sbory polenské jednoty vedli v roce 1946 náčelník Jan Štefáček a náčelnice Eliška Šarková, v roce 1947 se náčelníkem stal JUDr. Jan Pochobradský a náčelnicí Eliška Šarková.³⁰⁶⁾ Jednota měla své zastoupení také v předsednictvu Havlíčkovy sokolské župy, kde v letech 1946–1948 pracoval jako župní pokladník Josef Láznička a v letech 1947–1948 jako II. náměstek župního starosty ing. Karel Sázavský. Polenští sokolové měli silné zastoupení také ve správním výboru V. okrsku Havlíčkovy župy, do něhož jednota patřila. V letech 1946–1948 zastával funkci předsedy správního výboru tohoto okrsku ing. Karel Sázavský. Ve stejném období byl František Šmíd okrskovým jednatelem a Josef Láznička okrskovým pokladníkem. Ve cvičitelském sboru okrsku pracovali tito cvičitelé z polenské jednoty: Věra Marková, Eliška Šarková, Alois Wimmer, Josef Maděra a JUDr. Jan Pochobradský.³⁰⁷⁾

Tělocvičná činnost jednoty byla v období let 1946–1947 na vzestupu. Kromě pravidelných cvičebních hodin v tělocvičně proběhlo také množství akcí, pořádaných na hřištích a letním cvičišti. V jednotě začal opět pracovat tenisový odbor, jehož tenisový dvorec byl zejména v letních sezónách let 1946–1947 hojně navštěvován. Svou činnost obnovil také lehkooatletický odbor vedený cvičitelem Josefem Maděrou. V letních měsících intenzivně pracoval obnovený plavecký odbor, vedený zkušeným cvičitelem Aloisem Wimmerem. Odbor úspěšně navázal na výuku plavání a pořádání plaveckých závodů, s čímž se v jednotě začalo ve 40. letech 20. století.³⁰⁸⁾ Velkou tělocvičnou akcí sokolských jednot z Polné, Štoků, Havlíčkova Brodu, Šicendorfu a Lípy se stalo společné veřejné cvičení sokolů z těchto jednot

ve Šlapanově, uskutečněné 14. června 1946. Celý podnik se těšil mimořádnému zájmu veřejnosti. Z tělocvičných akcí, pořádaných mimo Polnou, se zástupci jednoty dále zúčastnili tělocvičné akademie V. okrsku, která proběhla dne 29. června 1946 v Příbyslavi. Polenští sokolové se také, společně s ostatními tělocvičnými jednotami sdruženými v Havlíčkově župě, podíleli na pořádání a průběhu štafetového běhu ke hrobu patrona župy Karla Havlíčka Borovského. Ten se uskutečnil dne 30. června 1946. Na domácí půdě pak uspořádala polenská jednota tzv. cvičební odpoledne. Akce proběhla dne 14. července 1946 na sokolském letním cvičišti v zámku. Na programu byly hry se zpěvem žákyň, prostná cvičení žactva, dorostenců a žen, hry žactva, skupiny dorostenců a tzv. moravská beseda. Dalším zajímavým podnikem, uspořádaným dne 12. srpna 1946 rovněž na letním cvičišti, byl kurz košíkové, vedený známým internacionálem Ivanem Mrázkem.³⁰⁹⁾ Polenští cvičenci pracovali intenzivně i v následujícím roce 1947, který byl rokem přípravy k XI. všesokolskému sletu, připravovanému na rok 1948 v Praze. Již 24. února 1947 vyzval náčelník jednoty JUDr. Jan Pochobradský zvláštním oběžníkem všechny cvičící členy a členky ke zvýšené a intenzivní práci v tělocvičně. Účast na všesokolském sletu podmínil účastí na sletu Havlíčkovy župy, který měl být jakousi generální zkouškou na pražský slet. Bylo nutné se dobře připravit na tato vystoupení a v náčelníkově oběžníku mj. stojí: „*Prostná sice nejsou namáhavá, ale vyžadují pečlivého nácviku, s nímž začneme ihned, aniž by později bylo možno bráti ohled na opozdilce. Proto všichni do tělocvičny. To je ta pravá dílna sokolství a kovářina, na níž ukujete nejen pevné pouto bratrství, kázně a ostatních sokolských ctností, ale i boreckou zdatnost.*“³¹⁰⁾ Prohlášení „Proto všichni do tělocvičny“ se stalo v roce 1947 hnacím motorem polenských sokolů, kteří se na slety skutečně intenzivně připravovali. Prvním veřejným podnikem jednoty v roce 1947 na domácí půdě byla tělocvičná besídka. Polenští sokolové ji uspořádali 26. května 1947 u příležitosti třiašedesátých narozenin prezidenta republiky Edvarda Beneše. Na programu bylo celkem 12 tělocvičných vystoupení všech složek (žactvo, dorost, dospělí členové), mj. ukázky z nácviku sletových prostných. Besídka se těšila jednak velkému zájmu samotných sokolů, jednak zájmu veřejnosti.³¹¹⁾

Největší tělocvičnou akcí, pořádanou TJ Sokol Polná, však bylo veřejné cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy naplánované na 15. července 1947. Správní výbor a cvičitelské sbory začaly s přípravami na toto cvičení již v dubnu 1947. Od 12. dubna do 3. května 1947 probíhaly intenzivní úpravy letního cvičiště u zámku, opravy tenisového dvorce, přípravy tribun, úklid okolí a instalace nového osvětlení a rozhlasu. Na jednotlivých pracích se vystřídala většina členů všech složek. Tyto přípravy řídili: ing. Karel Sázavský, Václav Neubauer, Karel Müller, Jan Šurnický, Josef Kremlák a Jindřich Procházka.³¹²⁾ Okrskové

cvičení dne 15. července 1947 začalo velkým slavnostním průvodem, který směřoval z Husova náměstí na letní cvičiště sokolů u zámku. V čele průvodu nesli praporečníci sokolské prapory, poté šli představitelé V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v čele s předsedou ing. Karlem Sázavským a okrskovými náčelníky Karlem Klusáčkem a Vlastou Pohořelou. Město Polnou zastupoval v průvodu předseda MNV Josef Forstner. Hned po slavnostních projevech začalo vlastní cvičení, ve kterém vystoupilo celkem 220 žen, 142 dorostenek, 132 mužů a 74 dorostenců z 10 zúčastněných jednot. Technické zařízení umožnilo přenos hudby i povelů z náčelnického můstku do městského rozhlasu.³¹³⁾ Celý den proběhl velmi slavnostně a poprvé při hudbě reprodukované místním rozhlasem. Polenští sokolové byli od představitelů župy za uspořádání a průběh cvičení pochváleni.

Další zkouškou na vystoupení v Praze byl slet Havlíčkovy župy, pořádaný ve dnech 5. až 6. července 1947 ve Žďáru nad Sázavou. Župní slet se stal velkou demonstrací sokolstva. Ve slavnostním průvodu šlo více než 3 000 krojovaných sokolů, cvičilo 3 147 cvičenců ze všech jednot župy. Své zástupce vyslala také polenská jednota.³¹⁴⁾ Z Polné odjelo na župní slet nejprve žactvo s vedoucími již 5. července 1947. Hlavní výprava jednoty, cvičící členové a dorost, vedená náčelníkem JUDr. Janem Pochobradským, vyrazila až 6. července 1947. S nimi se vypravili také necvičící členové v krojích a hosté.³¹⁵⁾ Rok 1947 byl v polenské jednotě zakončen slavnostní členskou schůzí konanou dne 11. prosince 1947. Jejím hlavním námětem byl XI. všesokolský slet a VIII. valný všesokolský sjezd. O jejich přípravě zde hovořil náčelník Havlíčkovy župy Josef Zedník.³¹⁶⁾ V rámci příprav na všesokolský slet vyslala polenská jednota v roce 1946 celkem 17 svých členů (z toho osm mužů a devět žen) ke složení pomahatelských zkoušek, aby posílila svůj cvičitelský sbor. Po intenzivních přípravách a cvičení v letech 1946–1947, dále po účasti na okrskovém a župním cvičení, bylo dne 4. září 1947 k hromadnému ubytování na slet v Praze přihlášeno 25 mužů, 40 žen, 20 dorostenců, 30 dorostenek, 20 žáků a 20 žákyň. Celkem šlo o 155 cvičenců z TJ Sokol Polná s osmičlenným doprovodem, kteří měli být vybráni z tzv. vylučovacích závodů plánovaných na měsíce leden až únor 1948.³¹⁷⁾

Značnou aktivitu v letech 1946–1947 vykazovala polenská tělocvičná jednota také na poli kulturním, výchovném a správním. Již v měsíci březnu 1946 se snažil správní výbor vyjednat s ČOS zřízení sportovního areálu s ubytováním v Polné. O tento projekt měla zájem TJ Sokol Praha–Dejvice, jejíž žactvo trávilo od roku 1939 v Polné prázdniny. Polenští sokolové spolu s představiteli dejvické jednoty vybrali k realizaci tohoto projektu pozemek u rybníku „Peklo“, na kterém se měl vybudovat rozsáhlý areál k provozování letních (plavání, míčové hry, dále lehká atletika, apod.) a také zimních sportů (skokanský můstek, sjezdovka, běžecké

tratě, apod.). Vzhledem k vysokým nákladům měla být do projektu zapojena ČOS, která by se na vybudování areálu podílela. Polenská jednota počítala s jeho celoročním provozem.³¹⁸⁾ Celá záležitost byla řešena již v letech 1939–1940, když se o realizaci tohoto projektu zasazoval Bohumil Bíža, vedoucí žactva ČOS. O tento pozemek měla zájem také TJ Sokol Praha–Žižkov a chtěla jej využívat sezónně k pořádání letních táborů. Polenští sokolové však měli zájem o realizaci projektu s ČOS. Starosta jednoty ing. Karel Sázavský se obrátil s návrhem projektu přímo na MUDr. Miroslava Kavalíra, náčelníka ČOS. Ten podporoval projekt Bohumila Bíži již v roce 1940, a proto měl pro Polenské pochopení.³¹⁹⁾ Nicméně záležitost nebyla do roku 1948 vyřešena a po únorových událostech 1948 se vývoj v Sokole ubíral s jinými lidmi jiným směrem, než tomu bylo v roce 1946. K realizaci projektu nikdy nedošlo. Stejně jako před II. světovou válkou ve 40. letech 20. století se i nyní, v letech 1945–1948, vrátil správní výbor jednoty k úpravám zámeckého areálu v Polné. Plány na adaptaci a využití zámku nebyly rozhodně malé. Správní výbor se stavebním odborem měl v úmyslu konečně vybudovat vytouženou tělocvičnu o celkové ploše 382 m² a ve střešní konstrukci tělocvičny zřídit ubytovací prostory se 120 lůžky, kuchyň s jídelnou a čítárnu. Zkrátka přeměnit zámek na „Sokolský dům“. Ubytovací prostory měly sloužit celoročně. Vedení jednoty také počítalo s pořádáním různých tělocvičných a sportovních kurzů. Využitelnost areálu byla uvažována i v souvislosti s potřebami V. okrsku a celé Havlíčkovy župy.³²⁰⁾ V rámci přípravných prací nechal správní výbor vypracovat rozpočet na stavební práce a opravy pro stávající stavby i na vybudování nových, včetně zázemí. Rozpočet dodala stavební kancelář Josefa Linhart v Polné. Linhartova stavební firma vybudovala již sokolský biograf a prováděla opravy zámku v letech 1939–1940. V první fázi se počítalo s opravou tenisových kurtů, vybudováním nových sprch pro cvičenky a cvičence. V další fázi pak s opravami tribuny na letním cvičišti, omítek na zámku a biografu, schodiště ze zámeckého dvora na letní cvičiště a s vybudováním tanečního parketu. Celkové náklady na tyto práce by dosáhly sumy 252 832, 10 Kč, což bylo v poválečném období dost nákladné. Teprve v další fázi měla být vystavěna sokolská tělocvična.³²¹⁾ Ze všech naplánovaných prací byla do konce roku 1948 realizována pouze část z naplánovaných oprav. Celý projekt výstavby nové sokolovny nebyl již nikdy uskutečněn.

Další záležitostí, kterou se správní výbor zabýval, bylo sjednocení tělovýchovy. V roce 1945 se ke sjednocení čs. tělovýchovy, které mělo probíhat pod vedením Sokola, stavěla většina členů polenské tělocvičné jednoty kladně. Toto stanovisko také jasně vyplývá z programového prohlášení ke sjednocení tělovýchovy, které přednesl ing. Karel Sázavský, starosta polenského Sokola, na první schůzi přípravného výboru MNTV v Polné dne 6. června

1945.³²²⁾ Sázavský tehdy v obsírném projevu jménem Sokola sjednocení tělovýchovy přivítal. Jinak tomu však bylo v roce 1946. Výbor ČOS rozhodl na své schůzi konané ve dnech 15. a 16. prosince 1945, že k 1. lednu 1946 obnoví sokolská organizace samostatnou činnost. Přitom však neodmítl sjednocení tělovýchovy, ale za podmínky, že budou respektovány tradice a zůstane zachován demokratický vývoj. Ve vedení a mezi členy Sokola, Orla, DTJ, KČST a velkých sportovních svazů panovaly objektivní obavy ze ztotalizování, mechanického spojení a ztráty identity a tradic jednotlivých organizací. Ještě v dubnu 1946 zaslala ČOS všem jednotám přípis podepsaný JUDr. Antonínem Hřebíkem, starostou ČOS, s dotazníkem, ve kterém měly vyjádřit svůj souhlas se sjednocením.³²³⁾ O této záležitosti dal Sázavský hlasovat dne 9. dubna 1946. K přípisu ČOS vydal své prohlášení, ve kterém mj. píše: „*Pokyn ČOS je jasný: máme říci své podmíněčné „ano“. Nicméně vidím v tomto postupu porušení sokolských zásad demokratických, když jsme takto stavěni před hotovou věc nemajíce jiného výběru, než říci ano. Z tohoto důvodu navrhuji: řekněmež všichni „ano“ dle pokynu ČOS, ale kdo by byl toho názoru, že by federativní formou sjednocení tělovýchovy bylo rovněž dosaženo cíle, nechť učiní u svého podpisu příslušnou poznámku. Tak se zachováme jak nám velí sokolská kázeň, ale projevíme také volnost demokratickou.*“³²⁴⁾ Valná většina polenských sokolů dala svůj souhlas na základě sokolské kázně, ale vnitřně se sjednocením tělovýchovy nesouhlasila. Obavy ze ztotalizování a z odklonu od demokracie v našem sportu vedly nakonec k odmítnutí sjednocení v rámci ÚNTV, respektive v rámci Tělovýchovného svazu Sokol. Na podzim roku 1946 se nakonec uskutečnilo, a to i přes odpor komunistů, federativní spojení v novém Československém tělovýchovném svazu (ČSTS). Jeho předsedou se byl zvolen JUDr. Antonín Hřebík, starosta ČOS. Během let 1946–1947 se komunisté, kteří dobře chápali velký význam tělovýchovy a sportu v ČSR, snažili získat ve svazu vedoucí pozice.³²⁵⁾

Boj o demokracii se naplno rozpoutal i na poli tělovýchovy a sportu. V Polné však zatím neprobíhal nijak agresivně, valná většina členů tělovýchovných či sportovních spolků a klubů ve městě ráda přivítala volnější – federativní – spojení tělovýchovy. Ve vedení většiny těchto spolků zatím pracovali demokraticky zvolení funkcionáři. Ti zkušenější z nich, např. ing. Karel Sázavský, si začali uvědomovat pravý smysl snah komunistů a chápali je jako nebezpečné pro zachování demokracie v Československu. Snahy komunistů o vyřazení demokraticky smýšlejících, veřejně činných lidí pak zažil na vlastní osobě starosta polenského Sokola ing. Sázavský. Již v roce 1945 byl obviněn, že vyhrožoval dělníkům sabotujícím výrobu pro Říši v jeho továrně, hovořilo se o jeho stycích s okupanty, byl prohlašován za kolaboranta. Věc řešila Trestní komise nalézací při Okresním národním

výboru v Havlíčkově Brodě. Přestože výsledky svědků vyzněly ve prospěch Sázavského, přes řadu osvědčení potvrzujících jeho nevinu, byl nálezem trestní komise z 20. května 1946 uznán vinným z provinění se proti národní cti.³²⁶⁾ Bylo zřejmé, že někteří lidé v Polné a širším regionu nestáli o to, aby se tento brilantní řečník, inteligentní a čestný člověk plně zapojil do veřejného života. Již 27. května 1946 se ing. Sázavský vzdal funkce starosty TJ Sokol Polná, což byla reakce na toto obvinění. Učinil tak dopisem, ve kterém mj. píše: „*Nepřipojím ani slova na svou obhajobu! Znáte mě všichni, a pocíťoval bych jako ponížení, kdybych se měl ospravedlňovat.*“³²⁷⁾ Výbor jednoty mu však vyslovil svoji důvěru a dne 28. května 1946 vydal osvědčení o jeho činnosti za války a okupace, hovořící v prospěch jejich starosty.³²⁸⁾ Ing. Karel Sázavský se proti rozhodnutí trestní komise nalézací posléze odvolal, ale jeho spor se táhl až do roku 1948.

V letech 1946–1947 tělocvičná jednota sama uspořádala, nebo se zúčastnila mnoha kulturních a společenských akcí. Dne 20. července 1946 se polenští sokolové rozloučili s Antonínem Kocourkem, dlouholetým funkcionářem jednoty, který patřil k významným spolkovým a kulturním pracovníkům ve městě. Kocourek působil v polenském Sokole 35 let.³²⁹⁾ K významným vzpomínkovým podnikům patřilo odhalení pamětní desky učitele Václava Škarky, bývalého náčelníka Sokola a jednatele muzejního spolku, v Rérychově městském muzeu v Polné. Tato pietní slavnost, která proběhla dne 28. září 1946, se těšila nejenom velkému zájmu sokolů, ale celé veřejnosti. Za muzeum zde promluvila ředitelka prof. Květa Rérychová, za odbojáře štkt. Václav Kouklík. Za tělocvičnou jednotu se pietní slavnosti zúčastnili místostarosta Jan Jekl a cvičitel JUDr. Jan Pochobradský.³³⁰⁾ Sokolové ocenili Škarkovu obětavou činnost v sokolském hnutí také udělením diplomu čestného uznání Havlíčkovy sokolské župy „in memoriam“. Diplom předal starosta jednoty ing. Karel Sázavský dne 1. února 1947 Elišce Škarkové a ocenil při tom vysoce činnost, postoje a charakter jejího manžela.³³¹⁾ Závěrem roku 1946 zemřeli dva dlouholetí členové TJ Sokol Polná. Dne 19. září 1946 se polenští sokolové rozloučili s Eduardem Hejdukem, jeho zásluhy o jednotu ocenil místostarosta Jan Jekl. Dne 27. prosince 1946 proběhl pohřeb dalšího dlouholetého člena jednoty Františka Saláška, významného představitele politického a spolkového života města Polné. Koncem roku 1946 se přestěhoval do Jihlavy MUDr. Antonín Šafařík, dlouholetý funkcionář polenského Sokola. Jednota v něm ztratila výborného zdravotníka, rozhodného a přímého člověka, který vedl polenské sokoly v těžkých letech 1938–1939.³³²⁾

Rok 1947 začal již tradičně sokolskými šibřinkami, nazvanými „Cirkus“ a podle toho vypadaly i masky účastníků. Výzdoba sálu připomínala cirkusový stan a průběh šibřinek byl

velmi zdařilý. Největší sál sokolského biografu sotva stačil pojmout všechny návštěvníky.³³³⁾ V poválečném období mohli nejenom sokolové, ale i celá republika znovu volně hovořit a přednášet o prvním prezidentu Československé republiky Tomáši G. Masarykovi. Vzdělavatel jednoty Josef Provazník připravil „Vzpomínkový večer dorostu na T.G.M.“, který se uskutečnil dne 13. března 1947 v sokolském biografu v Polné. Úvodem přednášel Josef Provazník přítomným o životě a díle prvního československého prezidenta. Následovala recitace básní, poté dorostenci předčítali vybrané pasáže z děl T. G. Masaryka. Závěrem večera byl promítnut film o návratu T.G.M. do vlasti v roce 1918, což bylo v této politicky velmi napjaté době téměř symbolické.³³⁴⁾

V poválečné době rozvíjeli polenští sokolové nejen svoji tělocvičnou aktivitu, ale také činnost osvětovou, kulturní. V letech 1946–1948 se k biografickému odboru, jenž provozoval kino v zámeckém rondelu, připojil nový loutkářský odbor. Jeho základem se stalo loutkové divadlo, které od roku 1941 svá představení provozovalo v areálu sokolského zámku pod záštitou Okresní péče o mládež v Polné.³³⁵⁾ Divadlo vedla členka Sokola Marie Klusáčková, dcera známého pražského malíře Karla Ludvíka Klusáčka.³³⁶⁾ Ta mj. upravovala divadelní hry pro loutkové divadlo a divadelní hry také sama psala. Společně se svojí matkou Marianou Klusáčkovou vyráběly kulisy a oblékaly loutky. Toto divadlo pokračovalo ve své činnosti i po II. světové válce, když se stalo loutkářským odborem TJ Sokol Polná. Do činnosti nového odboru se zapojili členové Sokola s nadšením. Byly nastudovány nové hry, rozšířil se repertoár divadla, jehož představení se těšila vysoké návštěvnosti. Ve dnech 19. až 20. dubna 1947 se mnozí Polenští zúčastnili loutkářského kurzu, pořádaného Havlíčkovou sokolskou župou v Havlíčkově Brodě, kde probíhala výuka správného vodění loutek, hrála se ukázková představení, aj.³³⁷⁾ Určité problémy nastaly, když si vedení Husovy knihovny v Polné stěžovalo správnímu výboru TJ Sokol Polná, že založením nového loutkového divadla dojde ke střetu zájmů. Knihovna provozovala loutkové divadlo od roku 1926, kdy je založil knihovník Gustav Vítek.³³⁸⁾ Správní výbor Sokola celou záležitost projednal na své schůzi dne 27. června 1947 a pověřil vyřízením záležitosti starostu jednoty ing. Sázavského. Ten celou záležitost vedení knihovny podrobně vysvětlil ve svém dopise z 30. června 1947. Odmítl nařčení, že sokolové chtějí divadlo knihovny zlikvidovat, psal naopak o zdravé soutěživosti. Dokázal také, že vzhledem k počtu dětí v Polné a okolí budou obě divadla plně vytížena, navíc to sokolské hrálo svá představení i pro dospělé. Sázavský v dopise adresovaném vedení knihovny mj. navrhl: „*Nechejme hrát obě divadélka na zkoušku s tím jediným omezením, že si navzájem budou hlásit data svých představení a že si nebudou konkurovat současnou hrou, jinak však mohou působit naprosto svobodně.*“³³⁹⁾ Vedení Husovy knihovny v Polné však

tento návrh neakceptovalo a celá záležitost byla znovu projednávána v letních měsících roku 1947.³⁴⁰⁾ Nakonec obě loutková divadla působila vedle sebe přes různé drobnější i větší spory, ke kterým docházelo především proto, že v některých divadelnících přetrvávala vzájemná rivalita, někdy i zášť. Až do roku 1948 byl repertoár divadla vybírán svobodně. Po únoru 1948 měla na volbu repertoáru vliv cenzura a divadelní hry musely být vždy před nastudováním schvalovány. Přesto byla návštěvnost loutkového divadla velmi četná. Po zániku Sokola v Polné roku 1954 fungovalo jeho loutkové divadlo pod záštitou Osvětové besedy do roku 1968.³⁴¹⁾ I přes svou krátkou existenci bylo sokolské loutkové divadlo hojně navštěvováno a všechny hry vybírané a nastudované Marií Klusáčkovou se těšily mimořádné pozornosti publika.

Při hodnocení období let 1945–1947 můžeme konstatovat, že činnost TJ Sokol Polná se postupně vrátila na předválečnou úroveň. Tělocvičná, kulturní a osvětová činnost jednoty byla plně rozvinuta v letech 1946–1947. Polenští sokolové v roce 1947 úspěšně uspořádali slet V. okrsku Havlíčkovy župy, který se stal největší poválečnou sokolskou tělocvičnou akcí v Polné (do převratu v roce 1948). Svou činnost v TJ Sokol Polná úspěšně obnovily tyto sportovní odbory: plavecký, lehkooatletický, tenisový, v zimních měsících pak pracoval odbor zimních sportů (dříve bruslařský a hokejový). Na poli kultury a osvěty působily v polenském Sokole tyto odbory: zábavní, divadelní, loutkářský, pořadatelský a sociální.³⁴²⁾ Ústředním programem tělocvičné činnosti v letech 1946–1948 byla příprava cvičenců na XI. všesokolský slet v Praze, připravovaný na rok 1948. Správní výbor jednoty řešil především otázky spojené se sjednocením tělovýchovy, hledal možnosti jak pokračovat v opravách zámku a chystal realizaci výstavby sokolovny. Od roku 1945 stál v čele polenské jednoty jako její starosta ing. Karel Sázkavský, který byl současně od roku 1946 předsedou V. okrsku Havlíčkovy župy a od roku 1947 II. náměstkem starosty Havlíčkovy župy. Především díky jeho aktivitám byla činnost jednoty kvalitnější a členové jednoty byli lépe informováni. V letech 1947–1948 ovlivnila činnost TJ Sokol Polná politická situace, která byla napjatá zejména koncem roku 1947 a počátkem roku 1948. Řada polenských sokolů chápala pravý význam snahy o sjednocení tělovýchovy, do kterého výrazně zasahovala KSČ, a odmítala je. Koncem roku 1947 se už velmi jasně ukazovalo, že nepůjde pouze o zachování demokratických principů v tělovýchově a sportu, ale o zachování demokracie v ČSR vůbec.

Zajímavý je také vývoj členské základny TJ Sokol Polná. Podle dochovaných statistik měla jednota ve stavu k 31. prosinci 1945 celkem 274 dospělých členů, z toho bylo 137 mužů a 137 žen. Během roku 1945 přistoupilo do jednoty celkem 50 členů.³⁴³⁾ Řada z nich vstoupila do Sokola v rámci příprav na sjednocení tělovýchovy z jiných tělovýchovných a sportovních

organizací působících v Polné. Vývoj členské základny v následujících letech 1946–1947 měl stoupající tendenci. V roce 1946 došlo k dalšímu nárůstu členstva, ke konci roku měla polenská sokolská jednota celkem 307 dospělých členů, z toho 149 mužů a 158 žen. Obdobnou tendenci zaznamenala statistika členů v roce 1947, kdy k závěru tohoto roku působilo v jednotě celkem 320 dospělých členů, z tohoto počtu bylo 165 mužů a 155 žen.³⁴⁴⁾

5.2. Ideová přeměna sokolského hnutí po roce 1948, nástin vývoje jednoty v letech 1948–1949

V letech 1947–1948 se na československé politické scéně v podstatě rozhodovalo nejenom o budoucnosti celkového vývoje v ČSR, ale také o budoucnosti sokolského hnutí. Jestliže VIII. valný sjezd ČOS, vrcholný orgán sokolského hnutí, konaný ve dnech 25. až 28. října 1947, probíhal ještě v relativně svobodné, ale politicky již vypjaté atmosféře, tak po komunistickém převratu v únoru 1948 se v Sokole mnoho demokracie a svobody neobjevilo.³⁴⁵⁾ Volby zástupců žup na VIII. valný sjezd podle platného jednacího řádu byly vypsány usnesením předsednictva ČOS ze dne 23. června 1947. Podle tohoto usnesení byli ve všech sokolských župách vybráni delegáti, kteří se měli účastnit valného sjezdu a jejich seznamy se shromažďovaly na ústředí ČOS. Mezi účastníky VIII. valného sjezdu ČOS byli také zástupci Havlíčkovy sokolské župy, které vedl její starosta Karel Kočí. V ideovém odboru valného sjezdu ČOS zastupovali župu ing. Karel Sázavský, dr. Eduard Šereda, Jan Vraštil, Jan Zajíc a Bohumil Havliš.³⁴⁶⁾ Právě jednání ideového odboru VIII. valného sjezdu byla velmi důležitá, neboť jeho usnesení měla přinést některá zlomová rozhodnutí měnící do určité míry oficiální náhled sokolského hnutí na některé aspekty kulturního, politického a náboženského života čs. společnosti. Aktuálně se jednalo zejména o vztah Sokola k rodině, národu, státu, náboženství, demokracii nebo k některým politickým stranám či směrům, např. socialismu. Ve většině pronesených příspěvků směřujících k návrhům sjezdových usnesení se řečníci, diskutující členové jednotlivých komisí a také další účastníci valného sjezdu, vyslovili pro zachování demokracie nejenom v tělovýchově a sportu, ale v celém životě Československé republiky. Sokolové se jednoznačně přihlásili k demokracii a odkazu prezidenta Masaryka, k jeho pojetí demokracie. V projevu JUDr. Ladislava Hobzy, člena předsednictva ČOS a ideové komise valného sjezdu, kterým uvedl návrh usnesení na téma demokracie mj. zaznělo: „*Hlásíme se k této tzv. „lidové demokracii“, avšak prohlašujeme současně za nezbytné její znaky svobodu myšlení, projevu, voleb, kritiky a veřejné kontroly.*“³⁴⁷⁾

Sokolové, připravující usnesení ideového odboru valného sjezdu ČOS, se také rozhodně přihlásili k Tyršovu a Fügnerovu odkazu a k jejich sokolské myšlence. Řada účastníků valného sjezdu varovala před možným ztotalizováním tělovýchovy a upozorňovala při diskusích v jednotlivých odborech i v kuloárech valného sjezdu na nebezpečí plynoucí ze strany KSČ. Mezi ně patřil také starosta polenského Sokola ing. Karel Sázavský.³⁴⁸⁾ Někteří sokolští funkcionáři účastníci se VIII. valného sjezdu ČOS si však možnost, že by demokracie v ČSR mohla být v ohrožení, vůbec nepřipouštěli. Tato situace jakoby předznamenala následující dění. Podstatná je především skutečnost, že účastníci VIII. valného sjezdu ČOS se ve sjezdových usneseních rozhodně a jednoznačně přihlásili k integrující úloze sokolského hnutí v československé společnosti, dále ke slovanství, demokracii a demokratickému socialismu. Vyjádřili svoji vůli hlásit se k odkazu Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera, Tomáše G. Masaryka a bezvýhradně podpořili dr. Edvarda Beneše. Tato stanoviska sokolů sehrála svoji úlohu v postojích některých z nich k následným událostem, odehrávajících se na politické scéně v únoru a dalších měsících roku 1948. Jestliže VIII. valný sjezd ČOS, vrcholný orgán sokolské organizace, konaný ve dnech 25. až 28. října 1947, probíhal ještě v relativně svobodné, ale politicky již velmi vypjaté atmosféře, tak po komunistickém převratu v únoru roku 1948 se v Sokole mnoho demokracie a svobody neobjevilo.

Na počátku roku 1948 měla Československá obec sokolská včetně dorostenců a žáků přes milion členů. Politicky značně tíhla k národně socialistické straně, rozhodně však nebyla její „odnoží“. V sokolském hnutí působila celá řada členů a funkcionářů, kteří byli politicky organizováni i v dalších politických stranách Národní fronty, popřípadě bezpartijní. Čistky, které nastaly bezprostředně po komunistickém převratu v únoru 1948 v sokolském hnutí, byly relativně mírné. Akční výbory sice naplno pracovaly ve všech složkách sokolské organizace, nová vláda však měla zájem na zdárném průběhu připravovaného sletu. Takže se na čelných postech hnutí prozatím spokojila s výměnou několika funkcionářů. Šlo zejména o funkci starosty ČOS, kde národně socialistického poslance JUDr. Antonína Hřebíka nahradil staříčkový Josef Truhlář. Nespokojenost sokolů s novým režimem však vzrůstala, a to zejména poté, co 7. června 1948 abdikoval prezident republiky Edvard Beneš.

V únoru 1948 běžné starosti občanů Československa na čas zatlačily do pozadí doslova valící se politické události, vrcholící vládní krizí. Sjezdu závodních rad se zúčastnilo velké množství zástupců podniků z celé republiky. Ve většině závodů se 24. února 1948 konala jednohodinová generální stávka.³⁴⁹⁾ Záhy se objevil nový fenomén v životě občanů ČSR, a to Akční výbory Národní fronty. Komunisté je začali ustavovat již 21. února 1948 odpoledne. Mnozí zatím nechápali jejich význam a úlohu v probíhajících událostech. Gottwaldova výzva

na pražské demonstraci byla příliš obecná a omezila se na obce, okresy a kraje. Komunistické vedení sice již 20. února rozhodlo o vzniku Ústředního akčního výboru Národní fronty, ale o tom se měla veřejnost dozvědět až na sjezdu závodních rad. O charakteru a rozsahu činnosti, o konkrétních úkolech těchto orgánů totiž neměli přesnější představu ani vedoucí komunističtí funkcionáři, i když věděli a chápali, že vytvářejí novou mocenskou strukturu. První směrnice omezovaly činnost akčních výborů na očistu veřejného života, v první řadě v mocenských orgánech. Zpočátku nechyběla ani představa, že jejich úkolem bude i zajišťovat plnění vládního programu a úkolů dvouletého plánu.

Komunistické ústředí uložilo nižším stranickým složkám, aby ustavování akčních výborů Národní fronty s většinou komunistů považovaly za svůj prvořadý úkol k tzv. „očistě“ veřejného života a 22. února 1948 k tomu také vydalo pokyny. Následovalo vydání směrnic Ministerstva vnitra z 24. února 1948, které se pak týkaly spolupráce těchto nových orgánů s národními výbory. V oběžníku Ministerstva vnitra bylo objasněno, proč akční výbory NF vznikají: *„Pro obnovení a utužení Národní fronty jakožto svazu dělníků, zemědělců, živnostníků a inteligence i všeho pracujícího lidu měst a venkova, tvoří se v obcích, okresech i krajích akční výbory Národní fronty jakožto orgány lidu, utvořené ze zástupců všech Národní frontě věrných složek národního života.“*³⁵⁰⁾

Předsedům všech národních výborů bylo uloženo neprodleně vejít ve styk s akčními výbory Národní fronty, zahájit s nimi okamžitě spolupráci. Měli umožnit a všestranně podporovat jejich činnost. Veškeré případné podněty akčních výborů měli projednávat na zasedáních národních výborů. Akční výbory NF měly údajně „být národním výborům při plnění jejich úkolů oporou a měli jim umožnit mobilizovat lid k hospodářskému a politickému posílení lidové demokracie“. Ve zmíněném oběžníku Ministerstva vnitra bylo hned v úvodu předloženo jakési právní zdůvodnění, od něhož byla odvozena oprávněnost vzniku akčních výborů NF.³⁵¹⁾ Poměr národních výborů k akčním výborům Národní fronty byl upraven oběžníkem Ministerstva vnitra ze dne 8. března 1948. Podle tohoto řídicího aktu byly akční výbory NF mj. definovány jako orgány, které vykonávají politickou kontrolní a iniciativní funkci ve všech oborech veřejného života a také ve veřejné správě. Ve vztahu k národním výborům jim náleželo zejména: a) podávat nadřízeným orgánům návrhy na odvolání členů národních výborů nebo jejich složek z funkce, b) podávat návrhy nadřízeným orgánům na doplnění národních výborů, které se staly neúplnými, c) podávat nadřízeným orgánům návrhy a vyjádření při opatřeních k zajištění správy u národních výborů, jestliže nastaly okolnosti znemožňující výkon působnosti národního výboru nebo některé jeho složky.³⁵²⁾

Pokyny složek KSČ, a později i Ústředního akčního výboru NF, však byly natolik obecné, že místní, okresní i krajsí funkcionáři rozvíjeli činnost zakládaných akčních výborů podle své vlastní a nikým nekontrolované iniciativy. Dávali podnět k jejich ustavování, anebo je sami organizovali ve společenských a zájmových organizacích, v úřadech, v závodech, v ostatních politických stranách, dokonce v parlamentu a na ministerstvech. Rozsah činnosti akčních výborů brzy přerostl úlohu politického orgánu, neboť si zcela přisvojily funkce, které příslušely ústavním a výkonným orgánům moci.

Akční výbory NF nakonec v řadě případů přímo přebíraly vedení společenských organizací, politických stran, podniků, apod. Propouštěly zaměstnance, dávaly pokyny k zatýkání osob, k domovním prohlídkám, nařizovaly vystěhování osob „nespolehlivých“ z pohraničí, zakazovaly vstup do úřadů tzv. „vyakčněným“ osobám, odstupujícím ministrům, atp. Vedoucí komunističtí funkcionáři tuto iniciativu velmi vítali, oceňovali a pouze ve výjimečných a ojedinělých případech ji brzdili.³⁵³⁾ Akční výbory se ustavovaly různými způsoby a cestami, ale ve všech si komunisté bez obtíží zajišťovali většinu, jak jim také jejich ústředí nařídilo. Přeměna Národní fronty v politickou základnu monopolní moci KSČ byla zajištěna její novou strukturou, účastí masových organizací, které obvykle zatupovali komunisté. V počátcích byly značné potíže se získáváním členů jiných politických stran do akčních výborů NF, ale v důsledku dalších událostí postupně ustupovaly. Ojediněle se funkcionáři demokratických stran vstupu do AV nebránili, nicméně na příkaz vyšších orgánů NF byli brzy z akčních výborů odstraněni. Ústředí národní fronty také vydalo zákaz, aby se akční výbory v obcích volily na veřejných schůzích, jak se stalo v několika případech. Pokyn byl kategorický: akční výbory se nevolí, jmenuje je komunistická strana.³⁵⁴⁾

Ustavující schůze Ústředního akčního výboru Národní fronty, kterou svolalo vedení odborů do Obecního domu, se zúčastnilo kolem tří set pozvaných. Když se původní představa, že tento ústřední orgán bude zvolen již na sjezdu závodních rad dne 22. února, ukázala jako nereálná, sjezd pověřil vedení odborů, aby se ujalo role iniciátora. Schůze, konaná dne 23. února 1948 v Obecním domě, měla dovést organizační strukturu akčních výborů NF vytvořením ústředního orgánu. Čtvrtý den vládní krize již akční výbory existovaly ve všech krajích a okresech, velkých městech, v mnoha obcích, úřadech, závodech a společenských organizacích, stovky dalších vznikaly.

Po 25. únoru 1948 dostaly rovněž události v tělovýchově rychlý spád. Nyní již prakticky bez odporu mohli komunisté provést zásadní změny a zásahy do organizace čs. tělesné výchovy. Dne 27. února 1948 předsednictvo tzv. Ústředního akčního výboru Národní fronty direktivně rozhodlo, že jedinou tělovýchovnou organizací bude Sokol a že do této organizace

přejdou s majetkem a členskou základnou všechny tělovýchovné, sportovní a turistické svazy, spolky a kluby. Byl vytvořen tzv. akční výbor ČOS, který se postavil za politiku Klementa Gottwalda a vyzval k vytváření akčních výborů v sokolských jednotách a župách.³⁵⁵⁾

Vraťme se ale k polenským událostem onoho zlomového roku 1948. Ten začal pro polenské sokoly již tradičně valnou hromadou, která proběhla v sále biografu dne 22. ledna 1948. Vedení jednoty nedoznalo výrazných změn, starostou jednoty byl zvolen opětovně ing. Karel Sázavský, náčelníkem se stal Otto Matula místo JUDr. Jana Pochobradského, který se v roce 1947 odstěhoval do Chebu, kde se stal krajským soudcem. Náčelnicí jednoty zůstala Eliška Škarková, jednatelem František Šmíd, vzdělavatelem Josef Provazník.³⁵⁶⁾ Ve svém projevu nastínil starosta jednoty ing. Sázavský ideu rozvoje jednoty v dalších letech. Správní výbor pod jeho vedením hodlal usilovat o udělení pořadatelsví sletu Havlíčkovy župy v roce 1949, který chtěl uspořádat v Polné. Informoval o přípravách na oslavy 80. výročí založení TJ Sokol Polná, které se měly uskutečnit v roce 1949, o průběhu příprav na pokračování rekonstrukce zámku a na realizaci sokolovny.³⁵⁷⁾ Usnesením valné hromady byl také zřízen nový odbor, a to odbor letního táboření, jehož vedoucím se stal Jiří Dvorský. V polenské jednotě tak byl položen základ pro rozvoj nové činnosti, která se v úspěšně etablovala i v dalších sokolských jednotách.³⁵⁸⁾ V jednotě tak v roce 1948 působilo již pět tělovýchovných odborů: tenisový, lehkooatletický, plavecký, zimních sportů a letního táboření.

Až do únorových událostí, nastartovaných politickou krizí graduující mezi stranami NF a spuštěných demisí nekomunistických členů čs. vlády, probíhala činnost tělocvičné jednoty v roce 1948 v podstatě standardně. Jednotu řídil správní výbor vzešlý z demokratických voleb, konaných na valné hromadě členů. Intenzivně probíhaly přípravy cvičenců na XI. všesokolský slet. Od poloviny ledna se pod vedením cvičitelských sborů konaly přehlídky sletových prostných a poté následoval vylučovací závod prvních dvou oddílů (další dva oddíly byly sestaveny až v dubnu 1948). Jednota uspořádala také tradiční šibřinky, které tentokrát proběhly 7. února 1948 v sále sokolského biografu u zámeckého rondelu. Bohatou výzdobu a dekorace na téma „Nebe, peklo, ráj“ připravili Otto Matula, Jan Matula a Ferdinand Kubica. Celá akce měla mimořádný finanční přínos, ale jak si posteskl starosta jednoty ing. Sázavský, sokolů byla v davech přeplněného sálu mizivá menšina.³⁵⁹⁾ Dne 13. února 1948 se v zámku sešel správní výbor polenského Sokola. Ve schůzi projednal stav přípravy členstva na všesokolský slet, byly předneseny zprávy vedoucích zábavního, tenisového, lehkooatletického, plaveckého a tábornického odboru o činnosti a plánech na sezónu 1948/1949. Jednání se zúčastnili také zástupci dalších sportovních spolků působících v Polné: Jan Mikší za místní KČST, Zdeněk Skočdopole za jednotu Orel a Karel Hercík za

sportovní klub SK Polná. Ti se zapojili do diskuse o spolupráci v rámci sjednocené tělovýchovy.³⁶⁰⁾ Dále probíhaly sletové přípravy, správní výbor vyplňoval dotazníky zasílané jednotlivými sletovými odbory přípravného výboru. Ještě 20. února 1948 přihlásila jednota ke společné jízdě na XI. všesokolský slet do Prahy 120 dospělých členů, 69 členů dorostu a 91 členů žactva a správní výbor připravoval vyplnění dotazníku sletového výstavního odboru.³⁶¹⁾

Tyto přípravy a další činnost sokolské jednoty na čas zatlačily do pozadí doslova valící se politické události, které vyvrcholily v únoru 1948 vládní krizí. Sjezdu závodních rad se zúčastnili také čtyři zástupci polenských podniků. Ve většině závodů se 24. února 1948 konala jednohodinová manifestační stávka. Ačkoliv se komunističtí agitátoři snažili pracující stmelit pro boj s údajnou reakcí, prý „nebylo mezi stávkujícími jednoty“. Politické strany s výjimkou KSČ, která ostatně připravovala puč, byly o konkrétní situaci málo informovány. Většina obyvatel v té době ještě nepochopila „světodějný význam únorového vítězství pracujícího lidu nad reakcí“, které však zároveň znamenalo i konec demokracie v ČSR. Onen lid, kterým se komunističtí řečníci oháněli, často pohlížel na vývoj událostí jako na hru vysoké politiky.³⁶²⁾ Nová totalitní byrokracie ovšem neponechala nic náhodě a akční výbory NF všech stupňů „rozjely“ svou činnost na plné obrátky. Těmito zlověstnými orgány byly prošíkovány všechny státní úřady, instituce, závody a občanské spolky. Každý občan měl být prokádován a prověřen, nikdo si nemohl být jist kdy, kým a za co může být označen za třídního nepřítele. Osoby, které neprošly sítí rozsáhlých prověrek, mohly s velkou pravděpodobností očekávat, že budou doslova vyhozeny ze zaměstnání, vystěhovány, přijdou o majetek nebo skončí v „mlýně revoluční spravedlnosti“. Za této režie se podařilo velmi rychle nastolit atmosféru strachu, špiclování, podezřívání a především zajistit ochotné, a v některých případech raději nadšené plnění revolučních úkolů, protože na každé osobě se dal vždy podle potřeby nalézt nějaký ten kádrový škraloup.³⁶³⁾ Také polenským sokolům byl zaslán přípis ČOS, datovaný k 25. únoru 1948, kterým střešní sokolský orgán oznamoval jednotám, že vyslal své zástupce do Ústředního AV NF a vyslovil souhlas s účastí sokolů v závodních, místních, okresních a krajských akčních výborech. Komunisté využili svých exponentů v širším vedení ČOS, jmenovitě MUDr. Františka Bláhy a Evžena Peníngera, kteří utvořili Akční výbor ČOS. Následovaly pokyny akčního výboru ČOS pro tvoření a práci akčních výborů sokolských jednot a žup, datované ke dni 29. února 1948, podepsané MUDr. Františkem Bláhou, tehdy předsedou AV ČOS. V prohlášení Akčního výboru ČOS mj. stálo: „...Sokolstvo odsuzuje vše, co národ rozvrací, především pak politiku vedení bývalých stran, která rozvracela národ a vedla k odstoupení reakčních ministrů stran národně socialistické, lidové a strany slovenských demokratů“.³⁶⁴⁾ Toto prohlášení projednal správní výbor ve své

schůzi dne 5. března 1948, tehdy byl také ustaven AV TJ Sokol Polná, který začal pracovat v následujícím složení: předseda Josef Provazník, místopředseda Josef Kremlák, jednatel Karel Hercík, členové Jan Šurnický, Otto Matula, Marie Musilová.³⁶⁵⁾ Obdobná situace panovala ve všech jednotách Havlíčkovy sokolské župy. Dne 6. března 1948 proběhla schůze předsednictva župy, na které se pod tlakem situace vzdal funkce župního starosty Karel Kočí. Zároveň zde byla oznámena rezignace ing. Karla Sázavského na funkci II. náměstka župního starosty. Za řízení Václava Štefla, I. náměstka župního starosty, proběhlo ustavení AV NF Havlíčkovy sokolské župy. Jeho členy se stali: Otakar Med, Božena Štiková, Jaroslav Fiala, Jan Zítka, Vlasta Zmeková, Josefa Strouhalová, Jan Fišera a Jan Zajíc. Ve zprávě o jednání župního předsednictva, napsané Janem Zajícem, členem akčního výboru Havlíčkovy sokolské župy se mj. dočteme: „*Vstupujeme do nové éry nejen státního, ale i sokolského života, doby, kdy je nutno, aby na místech vedoucích činníků všeho sokolského dění stáli lidé plně kvalifikovaní po všech stránkách. Nová doba volá nové lidi. Jim bude svěřen úkol vést Sokolstvo po vytčených cestách k cíli dál ve smyslu směrnic akčního výboru ČOS přistoupíme i v naší župě k ustavení tohoto sboru...*“³⁶⁶⁾ Jakou kvalifikaci měl Jan Zajíc na mysli, to už bohužel blíže nerozvedl, ale je jasné, že muselo jít o lidi prověřené akčním výborem a s jejich veřejnou činností musela být srozuměna KSČ. A Jan Zajíc k nim musel patřit alespoň v počátcích, když se komunisté ujímali moci, neboť již 14. března 1948 byl zvolen předsedou akčního výboru župy a stal se tudíž nejmocnějším mužem v této župě. Místopředsedou byl zvolen Otakar Med a zapisovatelem se stal Jan Fišera.³⁶⁷⁾ Akční výbor se okamžitě ujal řízení župy a začalo prověřování funkcionářů. Nejprve odvolal župního vzdělavatele Jana Vraštila a jeho funkce se ujal Jan Zajíc. AV župy dále oznámil ústřednímu AV ČOS odstoupení části předsednictva Havlíčkovy sokolské župy. Hlavním úkolem akčních výborů, mimo provedení tzv. „očisty“, byla příprava sjednocení tělovýchovy. Ta však měla probíhat již zcela v režii KSČ. Sjednocená čs. tělovýchova měla začít fungovat podle sovětského vzoru a čerpat ze zkušeností sportovců SSSR. Příprava na nové sjednocení čs. tělovýchovy začala již 25. března 1948, kdy začal být rozeslán oběžník ČOS vyzívající všechny jednoty a župy k poslechu slavnostního prohlášení ústředního AV ČOS o sjednocení tělovýchovy, vysílaného čs. rozhlasem dne 31. března 1948.³⁶⁸⁾ Ke sjednocení čs. tělovýchovy v Sokole vydal ústřední akční výbor ČOS dne 31. března 1948 také písemné pokyny. Z těchto pokynů jednoznačně vyplynulo, že hlavním úkolem AV Sokola je uskutečnit sjednocení čs. tělovýchovy organizačně, hospodářsky, tělovýchovně a také ideově. V pokynech se mj. psalo: „*AV Sokola je vrcholným orgánem v otázkách sjednocování tělesné výchovy v tom kterém místě a zasahuje iniciativně proti všem rušivým vlivům a živlům, které by bránily sjednocení tělesné*

výchovy v Sokole.³⁶⁹⁾ Zároveň měly být pořizovány soupisy movitého a nemovitého majetku všech tělovýchovných a sportovních organizací, slučovaných do Sokola. Mocenská garnitura KSČ měla zájem na konání všesokolského sletu, proto jeden z hlavních úkolů zněl: „*Všechny síly, prostředky a veškeré úsilí věnovat přípravám XI. všesokolského sletu.*“³⁷⁰⁾ Vše, tedy i další plynulá činnost sokolské organizace, mělo v této fázi převratu ještě dokazovat, že ke změně došlo „demokratickou cestou“ a z „vůle lidu“. Za další projev tzv. „lidové demokracie“ v praxi můžeme považovat čtvrtý bod závěrečných ustanovení pokynů ústředního AV ČOS, který zněl: „*Činovníci, zbavení svých úřadů akčními výbory, nemohou být při nejbližších řádných volbách voleni do žádných funkcí.*“³⁷¹⁾

Toto ustanovení postihlo celou řadu dlouholetých sokolských funkcionářů, které AV Sokola „prověřily“ a zbavily funkcí. Šlo většinou o demokraticky smýšlející sokoly, odpůrce totalitních snah KSČ, jejichž postoje byly veřejně známé. Podobně se vedlo také ing. Karlu Sázavskému, starostovi TJ Sokol Polná. Ten po únorových událostech dobrovolně rezignoval na funkci v župním předsednictvu. Nicméně v okrskových volbách vypsáných župním AV byl znovu zvolen na post předsedy V. okrsku Havlíčkovy župy, který léta vedl a jehož činnost finančně podporoval. Zároveň ho okrsek kandidoval do župního předsednictva. Ovšem Sázavský byl přesně podle směrnic AV ČOS z kandidátky vyškrtnut. Důvodem měl být jeho dosud neuzavřený spor o provinění se proti národní cti. Přestože se za Sázavského postavili jak představitelé MNV Polná, tak představitelé MAVNF Polná, nebyla jeho kandidatura krajským AV NF schválena.³⁷²⁾

O případu ing. Karla Sázavského jsme informováni především díky dochované korespondenci, kterou dotyčný vedl v dubnu roku 1948 s Janem Zajícem, předsedou župního AV.³⁷³⁾ Přes veškerou snahu se Sázavskému nepodařilo vypátrat, kdo nařídil jeho vyřazení z župní kandidátky. Nicméně zájem představitelů KSČ, aby se tento továrník a z jejich pohledu „typický představitel buržoazie“ nestal opět veřejně činným, je zřejmý. Jejich zájmům také výborně nahrával fakt, že byl Sázavský shledán vinným podle malého retribučního dekretu.³⁷⁴⁾ Od dubna 1948 nevykonával ing. Sázavský povinnosti spojené s funkcí starosty TJ Sokol Polná, byl zastupován Václavem Neubauerem, I. místostarostou. Snažil se vyjasnit svou pozici a urychlit odvolací řízení, které probíhalo ve věci jeho odsouzení dle malého retribučního dekretu. Soudy v té době však již pracovaly zcela pod vlivem a ve službách KSČ. Správní výbor TJ Sokol Polná požádal dopisem z 26. května 1948 ing. Sázavského, aby se opět ujal starostenské funkce a řízení jednoty.³⁷⁵⁾ Tento požadavek však byl nereálný a nikdo to nevěděl lépe než právě Sázavský. Že úplně správně chápal situaci, o tom svědčí i jeho odpověď správnímu výboru jednoty z 27. května 1948, z níž

citujeme: „Bratři a sestry, kvituji s díky Vaše bratrské pozvání, abych se opět ujal „opuštěného“ starostenství. Těší mě opravdu důvěra, kterou mi tím projevujete, a děkuji Vám za ni bratrsky upřímně. Obávám se však, že si neuvědomujete plně danou situaci. Mé vyloučení ze sokolského činovníctví nevyšlo ze sokolské demokracie, nýbrž bylo diktováno politickou institucí stojící mimo Sokol, tj. KAVNF a formulováno výslovně tak, že jsem pro sokolské činovníctví „politicky neúnosným“. Bratři a sestry, musíte pochopit, že po této skutečnosti by další výkon sokolského činovníctví znamenal, že se stavím na odpor rozhodnutí nejvyšší krajské politické instituce. Dostati se do takového rozporu nemůže být v dané situaci ani přáním mým, ani Vaším. MAVNF vystavil mi sice osvědčení, že nemá námitek proti mému činovníctví v Sokole, nicméně KAVNF, ..., rozhodl znovu, že musím zůstat distancován ze sokol. činovníctví až do rozhodnutí o obnoveném řízení proti mně podle malého retr. dekretu. Za tohoto stavu věcí, věřte mi bratři a sestry, je nutno se sklonit před nejvyšší krajskou politickou vůlí.“³⁷⁶⁾

Z dopisu Karla Sázavského zcela jasně vyplývá, že doba, kdy sokolové samostatně a demokraticky rozhodovali o tom, kdo je povede, nenávratně zmizela. A akční výbory, za nimi více či méně skrytá KSČ, řídily činnost sokolské organizace stále více v prosovětském a totalitním duchu. Podle pokynů OAVNF v Havlíčkově Brodě začalo nové vedení Havlíčkovy župy v čele se svým starostou Otakarem Medem, dosazené a schválené akčním výborem NF, aktivně organizovat hromadnou účast sokolů na oslavách Svátku práce dne 1. května 1948. Všem správním výborům bylo nařízeno sestavit tzv. májové výbory, které měly zajistit účast členů sokolských jednot na oslavách v krojích.³⁷⁷⁾ Vedení polenské jednoty oslovilo celkem 19 členů, kteří vlastnili sokolský kroj, aby se v něm zúčastnili prvomájových oslav. Až na dva všichni odmítli. Činnost akčních výborů NF však nepostihla pouze ing. Sázavského. MAVNF v Polné „vybral“ již v březnu 1948 celkem 31 osob, které byly zapsány na tzv. seznam nespolehlivých osob a jejich počet se měl ještě zvýšit. Dále všichni učitelé byli předvoláni před MAVNF, kde museli vyjádřit svůj postoj k vládě Klementa Gottwalda. Slib, že budou stát za jeho vládou, skládali na MNV dne 4. března 1948.³⁷⁸⁾ Pak se jednalo o přemístění tzv. „závadných učitelů“, mezi nimi byl také Josef Maděra, cvičitel TJ Sokol Polná. Žádost vedení jednoty, aby Maděra nebyl přemístěn do Vyskytné, zdůvodněná potřebou jeho činnosti v TJ Sokol Polná, byla rozhodnutím OAVNF v Havlíčkově Brodě ze dne 18. května 1948 zamítnuta.³⁷⁹⁾

Ve stínu KSČ se v Polné fakticky ujal moci městský akční výbor NF. Tento samozvaný orgán také rozhodoval o složení národního výboru. Obsazení všech míst ve třicetičlenném poslaneckém sboru MNV se výrazně odlišovalo od volebních výsledků. KSČ si přivlastnila

17 mandátů, lidové straně zbyla tři místa, sociální demokracie obdržela celkem tři mandáty, nově byli povoláni tři zástupci ROH, dále dva zástupci Národní fronty žen po jednom za Svaz osvobozených politických vězňů a Jednotný svaz českých zemědělců.³⁸⁰⁾ Zástupci národně socialistické strany byli z MNV Polná odstraněni, tzv. „vyakčnění“, mezi nimi také Karel Müller, funkcionář TJ Sokol Polná.³⁸¹⁾ Nová mocenská garnitura potřebovala nyní uvnitř i navenek demonstrovat oddanost všeho lidu nové státní ideologii, mj. také z obav před porážkou v blížících se volbách. Pro ty byla připravena jediná kandidátka NF z osob vybraných a řádně prověřených akčními výbory. Přes masivní předvolební kampaň nedopadly květnové volby v roce 1948 zcela jednoznačně. V Polné se sešlo poměrně dost voličů, kteří ignorovali jedno z agitačních hesel: *„Komu vlast a národ milý, neodevzdá lístek bílý“*. Kandidáti NF sice zvítězili (1 914 hlasů), vždyť také neměli soupeře, ale přesto 246 polenských občanů zcela nemanifestačně odevzdalo právě bílý lístek. Dalších 190 hlasů shledala volební komise jako neplatné.³⁸²⁾

MAVNF pokračoval v pronásledování občanů, kteří nebyli nakloněni novému režimu. Dne 25. března 1948 byly znárodněny všechny továrny čítající více než 25 zaměstnanců. Na polenské podniky Jindřicha Procházky (pila a bednárna), ing. Karla Sázavského (továrna na kovové zboží) a Josefa Pátka (pila) dosadil ONV národní správu. Od března 1948 a v dalších měsících roku 1948 probíhala v Polné „očista“ veřejného života, při které docházelo k průběžnému vylučování „nevhodných“ osob z místních spolků a organizací. Dne 9. dubna 1948 vydal MNV Polná důraznou výzvu všem místním spolkům, korporacím a kulturním organizacím, ve které byl stanoven požadavek: *„... aby do 12. dubna t.r. byla provedena očista od reakce v členstvu. Spolek, který očistu neprovede, bude rozpuštěn.“*³⁸³⁾

AV Sokola v Polné začal také provádět další z pokynů ústředního AV ČOS, tím bylo sjednocení tělovýchovy v rámci sokolské organizace. V průběhu měsíců dubna – května roku 1948 byly postupně pořizovány soupisy členů sportovního klubu S.K. Polná a polenské odbočky KČST, kteří měli být zařazeni do členské základny Sokola. SK Polná měl celkem 39 členů, z nich byli čtyři zároveň členy Sokola. Z dochovaných statistik vyplývá, že do 30. května 1948 se do TJ Sokol Polná přihlásilo zbývajících 35 členů sportovního klubu, z toho 21 činných a 14 přispívajících.³⁸⁴⁾ Polenská odbočka KČST měla celkem 43 členů, z nichž bylo 35 zároveň členy TJ Sokol Polná. Dalších osm členů Klubu turistů se přihlásilo za členy polenského Sokola do 30. května 1948.³⁸⁵⁾ Sjednocení tělovýchovy mělo být ukončeno co nejdříve, jak jasně vyplývá z oběžníku vedení Havlíčkovy sokolské župy. Kromě soupisů nových členů měly být prováděny podrobné soupisy majetku slučovaných sportovních organizací, který se měl stát majetkem Sokola. V oběžníku ze 6. června 1948 mj. stojí:

*„Veškeré práce urychlete a snažte se, aby nejpozději do 15. června t. r. byla všechna hlášení již u župy.“*³⁸⁶⁾ Proces sjednocování čs. tělovýchovy však postupoval mnohem pomaleji, nežádka také kvůli odporu jak ze strany členů organizací začleňovaných do Sokola, tak ze strany sokolů samých. Slučování tělovýchovy zpomalil také XI. všesokolský slet a odpor části sokolstva k novému režimu, který byl právě na sletu demonstrován.

Jedním z hlavních úkolů sokolské organizace zůstala podle pokynů ústředního AV Sokola příprava členstva na XI. všesokolský slet v Praze. Cvičitelé sbory polenské jednoty pokračovaly intenzivně v přípravách cvičenců v měsících březnu až květnu 1948. V květnu proběhly tzv. předsletové zkoušky dorostu, ve kterých uspělo podle zprávy jednoty ze 14. května 1948 celkem 22 dorostenců a 37 dorostenek.³⁸⁷⁾ První zkouškou na XI. všesokolský slet se stalo veřejné cvičení V. okrsku Havlíčkovy župy, konané dne 23. květnu 1948 v Příbyslavi. Přípravenost cvičenců na slet měly všechny složky členstva prokázat také na tělocvičné besídce, konané dne 27. května 1948 na letním cvičišti u zámku. Zde předvedli polenští sokolové a sokolky ukázky ze sletových cvičení, a to za velkého zájmu veřejnosti. Poslední přípravou na pražský slet se stal župní slet tzv. „Kociánův“, konaný ve dnech 6. a 13. června 1948 v Humpolci za účasti cvičenců ze všech jednot Havlíčkovy sokolské župy.³⁸⁸⁾ XI. všesokolský slet v Praze, kterého se zúčastnilo celkem 160 polenských sokolů (z toho 14 žáků, 32 žákyň, 22 dorostenců, 36 dorostenek, 30 mužů a 48 žen), byl zahájen 10. června 1948 vystoupením žactva.³⁸⁹⁾ Celý pořad byl opakován 20. června před 180 000 diváky. Dne 26. června 1948 se Praha zaplnila sokolským dorostem, který absolvoval kromě prostných cvičení také atletické soutěže, vodácké závody, plavání, herní soutěže a bojový závod hlídek. Většina dorostenců se zúčastnila průvodu Prahou, v němž dala najevo svůj nesouhlas s režimem. Dospělému členstvu patřil Strahov ve dnech 3. až 6. července 1948. Na sletišti se vystřídalo 64 000 žen a 54 000 mužů. Denně naplnilo tribuny 200 000 diváků. Dne 6. července 1948 prošel Prahou sletový průvod členstva o počtu 85 000 účastníků, kteří provolávali slávu prezidentu Benešovi a před Gottwaldovou tribunou se procházelo mlčky. „*Nedáme si diktovat, koho budem milovat*“ a další hesla zněla pražskými ulicemi. Několik desítek sokolů zatkla policie ihned na místě, u chodníků hlídkovali nepraví pořadatelé a pouliční tlampače přehlušovaly volání vyhráváním budovatelských písní. V pohotovosti byly oddíly SNB a Lidové milice. Takový byl strach ze sokolů.³⁹⁰⁾ Účastníci sletu byli v Polné slavnostně uvítáni 7. července 1948. Události, které po jejich návratu následovaly, zaznamenala kronikářka města Karolina Tesařová: „*6. srpna – mluví se o vylučování ze Sokola; 22. srpna – očista Sokola je heslem dnů, tisku i rozhlasových zpráv. Budou dohodnuty vyšetřovací a reorganizační sokolské komise NF; 6. září – do komisí pro očistu Sokola byli*

přibrání členové jednoty, komise byla vyzvána, aby poslala zprávu o návrhu vyloučených členů; 20. září – započato urychleně s očistou Sokola dle hesla tajemníka ÚRO V. Šporka „Páteří obrozeného Sokola musí se stát pracující lid. ROH bude podporovat zakládání sokolských jednot na závodech Bude proveden nábor do očištěných místních jednot“.³⁹¹⁾

Sokolská komise při MAVNF v Polné začala prověřovat členy TJ Sokol Polná v souvislosti se sletovými událostmi v září 1948. Jednotlivé případy zkoumala subkomise pro prověřování členů jednoty v tomto složení: předseda Josef Kremlák, zapisovatelka Marie Vítková, členové Jan Šurnický, Ludvík Jekl, Alois Wimmer. Během vyšetřování účastníků sletu MAVNF v Polné bylo vybráno celkem 18 členů TJ Sokol Polná, kteří měli být prověřeni.³⁹²⁾ Subkomise pro prověřování členů jednala o těchto osobách dne 16. září 1948. Členové subkomise napsali o všech vybraných osobách příznivé posudky a ve zprávě pro sokolskou komisi při MAVNF Polná se mj. uvádí: „Všechny tyto bratry a sestry shledala subkomise po sokolské stránce bez viny“.³⁹³⁾ S takovým výsledkem se však představitelé MAVNF a KSČ v Polné nespokojili. Rozsáhlé čistky v Sokole byly nařízeny nejenom v souvislosti se sletovými událostmi, ale také po účasti asi 50 000 sokolů na akcích při pohřbu dr. Edvarda Beneše ve dnech 5. až 10. září 1948, kdy došlo ke střetům mezi sokoly a příslušníky Lidových milicí a SNB.³⁹⁴⁾ Mnohým občanům již bylo zcela jasné, že s demokracií je v Československu konec.

Mezi ty, kteří přesně pochopili vývoj politické situace a rozhodli se nečekat, až skončí v komunistickém vězení, patřil také ing. Karel Sázavský. Po zákazu působit v sokolské organizaci ve vedoucích funkcích a poté, co se stále protahovalo rozhodnutí o jeho odvolání proti odsouzení TKN při ONV Havlíčkův Brod, začal vážně uvažovat o emigraci. Jeho rozhodnutí dozrálo po sletových událostech a po událostech na pohřbu prezidenta dr. Beneše. Dne 22. října 1948 zamítla odvolací komise Zemského národního výboru v Praze Sázavského odvolání a potvrdila v plném rozsahu rozhodnutí TKN Havlíčkův Brod z 20. května 1946.³⁹⁵⁾ Na sklonku září 1948 opustil ing. Sázavský a spolu se svým synem Jaromírem Sázavským území ČSR a emigroval do Itálie, kam za nimi později odjel zbytek rodiny. Později se Sázavští usadili v USA.³⁹⁶⁾

Po první „zářijové“ vlně vylučování sokolů začala druhá vlna „říjnová“. Sokolská komise při MAVNF Polná se sešla již 9. října 1948 a tentokrát rozhodně požadovala, aby správní výbor TJ Sokol poslušně vykonal její rozhodnutí, které výboru oznámila přípisem z 13. října 1948. „Za účelem očisty jednoty od nežádoucích živlů“ mělo být 12 členů jednoty vyloučeno. Jednalo se o tyto osoby: ing. Karel Sázavský, Jaromír Sázavský, Václav Marek, Marta

Cihlářová, Anna Hájková, Jan Štefáček, Josef Maděra, Alois Tajovský, Karel Müller, Karel Pometlo, Miroslav Meloun a Karel Doubek. Oba Sázavští se provinili tím, že opustili republiku, ostatní pak především kvůli nesouhlasu s režimem a tzv. „protilidovému postoji“. Zvláště případný je případ Karla Doubka, (který byl v přípisu nesprávně pojmenován Josef Doubek). Doubek byl jedním z těch sokolů, kteří vystoupili z organizace na protest proti její ideové přeměně a jejímu ztotalizování. O informovanosti a nekompromisním postoji sokolské komise MAVNF svědčí mj. sdělení: „...dle sdělení členů komise-zástupců Sokola není Josef Doubek v jednotě znám. Po event. zjištění, zda KAVNF ve svém původním návrhu nemínil snad Karla Doubka, klempíře na odpočinku, budiž tento v kladném případě dodatečně vyloučen, přesto že již vystoupil z jednoty“.³⁹⁷⁾ Dalším šesti členům jednoty měla být vyslovena důtka a varování. Jednalo se o tyto osoby: Jan Vítek, Jaroslav Kubiček, Jindřich Procházka, Běta Horská, Josef Láznička a Václav Lorenc. Většina z nich se „provinila“ tím, že kritizovala nový „lidově demokratický režim“. Pouze Josef Láznička byl viněn z toho, že dvakrát odstranil obraz J. V. Stalina z úřadovny Okresní spořitelny a záložny v Polné, jejímž byl ředitelem. Předseda sokolské komise při MAVNF v Polné František Jajtner tentokrát, spolu s představiteli KSČ, zcela nekompromisně požadoval co nejrychlejší splnění tohoto rozhodnutí.³⁹⁸⁾ Z jednoty byli vyloučeni především ing. Karel Sázavský a Jaromír Sázavský, včetně dalších členů jejich rodiny. Některým, jako např. Josefu Maděrovi, byl trest zmírněn na důtku a varování. Důtku dostali také všichni ti, kterým bylo její udělení nařízeno MAVNF v Polné.³⁹⁹⁾ Tzv. „očista členstva“, vyhlášená předsednictvem ČOS, měla za následek dosti velký úbytek členské základny Sokola. Ke členům vyloučeným se přidávali i ti, kteří nesouhlasili s novou politickou situací v republice a dále také sokolové odmítající jednak ideovou přeměnu hnutí, jednak přejímání a zavádění sovětského vzoru a „zkušeností“ do čs. tělovýchovy. Informace o průběhu „očisty“ si vyžádalo předsednictvo Havlíčkovy sokolské župy oběžníkem již 7. října 1948. Ze Sokola měli být vyloučeni všichni členové, proti kterým bylo vedeno trestní řízení za činnost proti novému režimu. Podrobné zprávy o průběhu „očisty“ spolu se jmény vyloučených funkcionářů měly být zasílány přímo předsednictvu župy.⁴⁰⁰⁾

V některých jednotách byly místo správních výborů jmenovány akčními komisemi tzv. správní komise, pověřené řízením jednot až do příští valné hromady. Polenskou jednotu ale řídil až do počátku roku 1949 neúplný správní výbor, v němž pracovali ještě někteří funkcionáři, zvolení svobodně na valné hromadě v lednu 1948. Teprve dne 2. února 1949 jmenoval MAVNF v Polné tzv. zatímní správní výbor, který vedl Václav Týnovský, funkce místostarostů zastávali Jan Matula a Josef Kremlák, náčelníkem se stal Otto Matula, náčelnicí

Eliška Škarková. Ve výboru dále pracovali: Karel Šťastný, František Šmíd, Hubert Stluka, MUDr. Václav Michálek, Bohumír Pátek, Rudolf Muzikář, Marie Vítková, Marie Stluková.⁴⁰¹⁾ Dosavadní správní výbor TJ Sokol Polná, vedený I. místostarostou Václavem Neubauerem, předal agendu jednoty a funkce zatímnímu výboru dne 8. února 1949 na své poslední schůzi. Tento nový zatímní výbor měl několik úkolů: především zajistit tělocvičnou činnost členů jednoty, dále dokončit sloučení tělovýchovy, připravit řádnou valnou hromadu a v roce 1949 zajistit hladký přechod jednoty do nových organizačních složek Sokola. O osudu Sokola přestaly rozhodovat volené orgány.

Ještě na sklonku roku 1948 nebyly v Polné plně začleněny do Sokola bývalé samostatné tělovýchovné a sportovní organizace SK Polná a místní odbočka KČST. Členská základna těchto spolků sice již byla začleněna do sokolské organizace, nebo zlikvidována, ale doposud nebyl sepsán jejich majetek. K jeho soupisu a předání došlo až k 30. května 1950, jak o tom svědčí jednotlivé předávací protokoly.⁴⁰²⁾

K zásadní změně pak došlo v oblasti organizační struktury sokolského hnutí. Již v roce 1948 byla připravována změna organizační struktury sokolské organizace. Mělo dojít ke zrušení dosavadního župního a okrskového systému, zachovány měly být pouze jednoty, jako základní složky sjednocené tělovýchovy. Na sklonku roku 1948 již bylo jasné, že nová organizační struktura bude plně respektovat nové správní uspořádání komunisty ovládané ČSR. Sokolské župy, jejichž počet a hranice se vyvíjely od 80. let 19. století, byly od ledna 1949 nahrazeny kraji (územně respektovaly hranice nových správních krajů) a okrsky nahradily okresy (územně respektovaly hranice nových správních okresů). Sokolské župy však působily paralelně s novými krajskými sokolskými orgány ještě v průběhu roku 1949, než byly dokončeny likvidace jejich orgánů, soupisy majetku a předání agendy.⁴⁰³⁾ Sokolská župa Havlíčkova, do jejíž složek patřila TJ Sokol Polná v letech 1894–1948, tedy celých 54 let, skončila svou činnost na likvidační schůzi, konané dne 7. května 1948 v zasedací síni Sokolského domu v Havlíčkově Brodě.⁴⁰⁴⁾ Od 16. ledna 1949, kdy proběhla ustavující schůze krajského výboru Sokola v Jihlavě, patřila TJ Sokol Polná do Sokolského kraje Jihlava. Ten byl dále rozdělen do 13 sokolských okresů: Dačice, Havlíčkův Brod, Humpolec, Jihlava, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Město Žďár, Moravské Budějovice, Pacov, Pelhřimov, Třebíč, Třešť, Velké Meziříčí. Polenská jednota patřila, spolu s dalšími třinácti jednotami, podle územního uspořádání do okresu Havlíčkův Brod. Krajský výbor Sokola v Jihlavě se stal řídicím orgánem sjednocené tělovýchovy v nově utvořeném Jihlavském kraji.⁴⁰⁵⁾

Poslední, třetí vlna „očisty“ v polenské jednotě proběhla v období měsíců února až června 1949. V únoru předal správní výbor vzešlý z řádných voleb valné hromady správu jednoty formálně prozatímnímu výboru jmenovanému MAVNF v Polné. Již na této společné schůzi bylo naznačeno, že akční výbor nepovažuje „očistu“ Sokola v Polné za dokončenou. V zápise z jednání mj. stojí, že ve věci „očisty“ členské základny bude jednáno na dalších schůzích prozatímního výboru.⁴⁰⁶⁾ MAVNF znovu prověřoval všechny členy jednoty. Na jednání, konaném 14. března 1949, projednal a schválil návrh na další vylučování sokolů. Ve zvláštním přípisu z 15. března 1949 bylo vedení sokolské jednoty striktně oznámeno, že MAVNF trvá důsledně na tom, aby bylo v době co nejkratší provedeno jeho usnesení. Na jeho základě měli být ze Sokola vyloučeni členové: Václav Marek, Alois Tajovský, Miloslav Meloun a Karel Müller. Předseda MAVNF v Polné Václav Lédli dále požadoval písemnou zprávu o realizaci tohoto usnesení. Všem výše uvedeným osobám měly být dále odebrány členské legitimace a sokolský kroj.⁴⁰⁷⁾ Vedení jednoty se touto záležitostí oficiálně zabývalo na schůzi konané 13. dubna 1949. Požadované vyloučení a přípis MAVNF však bylo neformálně projednáno se všemi, kterých se týkalo. Vedení jednoty se zastalo zejména dlouholetého člena a výborného cvičitele Karla Müllera. Nakonec správní výbor oznámil písemně 19. dubna 1949 MAVNF, že z jednoty vyloučil Miroslava Melouna, Václava Marka a Aloise Tajovského. K případu Karla Müllera zaujalo vedení Sokola toto stanovisko: „*Ve věci br. Karla Müllera nemáme důkazů, že by se provinil proti sokolské a národní cti. Protože i pracovními brigádami ukázal svůj kladný postoj k lidově-demokratickému zřízení, nenalézá výbor důvody k jeho vyloučení.*“⁴⁰⁸⁾ MAVNF v odpovědi z 8. května 1949 sdělil, že i v případě Karla Müllera trvá na svém původním rozhodnutí a požaduje jeho vyloučení ze Sokola. Další vylučování bylo v jednotě diskutováno. Poměry v jednotě byly dosti napjaté a docházelo k neshodám i ve vedení spolku. V reakci na události spojené s „očistou“, a kterých se nechtěl účastnit, předložil 8. května 1949 písemně svou rezignaci na funkci ve správním výboru spolku místonáčelník Karel Šťastný. Ve stejném období v důsledku neshod ve cvičitelském sboru Sokola se vzdala postu náčelnice Eliška Škarková. V rezignačním dopise ze dne 3. června 1949 správnímu výboru jednoty vysvětlila svůj odchod zdravotními důvody, ve funkci chtěla zůstat do 30. června 1949.⁴⁰⁹⁾ To samozřejmě nemohlo proběhnout bez povšimnutí vedení města. Celá záležitost s vyloučenými byla vyřešena na schůzi správního výboru 8. června 1949. Uskutečnila se v prostorách MNV Polná, aby byla patřičně zdůrazněna moc těch, kteří vládli a řídili „očistu“ veřejného života a pracovali pro nový režim. Zúčastnili se jí členové předsednictva MAVNF a Josef Forstner, předseda MNV. Sokolům zde bylo dáno jasně najevo, že jednou přijaté rozhodnutí akčního výboru musí být

realizováno do všech důsledků. Poté přítomní členové výboru jednoty vyloučili všechny požadované osoby, včetně Karla Müllera. Usnesení bylo sice „zmírněno“ tím, že pokud se vyloučení zapojí do budovatelské činnosti a ztotožní se s tzv. lidově demokratickým zřízením, mohou se opět do Sokola přihlásit.⁴¹⁰⁾ V praxi to však znamenalo označení za nespolehlivého, za nepřítele režimu a dotyčným osobám přinášelo jejich vyloučení ze spolku celou řadu problémů i v každodenním životě. Všem vyloučeným členům, Václavu Markovi, Václavu Melounovi, Karlu Müllerovi a Aloisovi Tajovskému byly zaslány přípisy oznamující jejich „vyakčnění“ ze Sokola datované k 23. červnu 1949. Rezignace dvou výše zmíněných funkcionářů nebyla přijata, rozhodnutí o nich si vyhradil MAVNF. Oba nakonec v jednotě zůstali, ovšem jako řadoví členové.

Celkem bylo v období od 5. března 1948, kdy byl ustaven AV TJ Sokol Polná, do 23. června 1949, kdy bylo písemně oznámeno vyloučení posledním Sokolům ze seznamu, postiženo činností MAVNF 15 členů polenské jednoty. Devět z nich bylo ze spolku vyloučeno, pět dostalo důtku a jeden napomenutí. Pohyb členské základny, přijímání nových členů a odchody z jednoty, byl zcela pod kontrolou akčního výboru. Jeho členové byli pravidelně informováni o dění v Sokole zástupcem jednoty v MAVNF Josefem Kremlákem, a to o všech aktivitách, které spolek vyvíjel.

Činnost sokolských jednot přešla, tak jako veškerý život v ČSR, zcela pod dohledem stranických orgánů KSČ, SNB a tajné státní policie. To se promítlo také do činnosti polenské tělocvičné jednoty. V roce 1949, kdy slavila TJ Sokol Polná 80. výročí svého založení, pořádala jednota pouze několik menších akcí. Velké, kdysi tak okázalé a hojně navštěvované oslavy neproběhly. I když se od roku 1948, kdy měla jednota podle statistiky z 1. prosince celkem 370 dospělých členů, z toho 204 žen a 166 mužů, počet členů spolku spíše zvýšil (přispělo k tomu také sjednocení tělovýchovy), v průběhu roku 1949 zůstal nezměněn,⁴¹¹⁾ aktivita členů byla výrazně nižší.

Hlavní kulturní události v Polné, po desetiletí pořádané TJ Sokol Polná (plesy, šibřinky, mikulášské a vánoční nadílky, oslavy Silvestra, besídky, přednášky a tělocvičné akademie, apod.) začali pak pořádat dobrovolní hasiči, divadelní ochotníci a další organizace. Ve správním výboru jednoty působili z velké části noví lidé, řada z nich byla sepjatá s novým režimem. Z plánů, které chtěli polenští sokolové realizovat pod vedením ing. Karla Sázavského, nezbylo nic. Sokolský zámek, který měl celý sloužit tělocvičné jednotě, nebyl na sokolovnu a ubytovnu nikdy upraven.

Postupně docházelo k jasné ideové přeměně celého sokolského hnutí, myšlenky zakladatele Sokola PhDr. Miroslava Tyrše měly upadnout v zapomnění. Sokolská organizace se musela, tak jako veškerý život v poúnorovém Československu, přizpůsobit sovětskému vzoru. Také sokolové měli od této chvíle svou činností přispívat k „plnění úkolů při budování socialismu“ v ČSR. Měli se seznámit s „fyzkulturou Sovětského svazu“ a uplatňovat její trendy v tělesné výchově svých členů. Za účelem získání nových členů z řad dělnictva bylo raženo nové heslo „Sokol patří pracujícím“. Všechno snažení sokolů mělo směřovat k jednomu cíli, kterým se mělo stát budování socialismu. *„Nastupujeme na nové cesty s novými, lepšími methodami a prostředky sokolské vzdělávací práce. Také těmito prostředky a pracovními methodami chceme bojovat za vlast, mír, za socialismus!“*⁴¹²⁾

Nový komunistický režim dal brzy jasně najevo, co si jeho představitelé myslí o sokolské myšlence a tradici. Vše staré, spojené s touto tradicí bylo špatné, jediným vzorem se měl stát Sovětský svaz a jeho tělovýchova, jeho sportovci. Na demokracii, prezidenta T. G. Masaryka, na Tyršův a Fügnerův odkaz měli a museli sokolové zapomenout. Změnou režimu v ČSR a sjednocením tělovýchovy byl Sokol, nejenom v Polné, v podstatě předurčen k zániku.

5.3. Sokolské hnutí v Polné v době budování totalitního státu.

Léta 1950-1953, cesta k socialistické tělovýchově

Od ledna 1949 patřila TJ Sokol Polná organizačně do Sokolského kraje Jihlava. V rámci dalšího členění byla zařazena do Sokolského okresu se sídlem v Havlíčkově Brodě. Ten byl také od 30. let 20. století sídlem Havlíčkovy sokolské župy. Polná byla sdružena v tomto uskupení s těmito jednotami: Česká Bělá, Havlíčkův Brod, Havlíčkův Brod–VSJ, Havlíčkův Brod–ČSD, Lípa, Lipnice, Lučice, Okrouhlice, Pohled', Svobodín, Šlapanov, Štoky a Úsobí. Jednalo se vesměs o jednoty, které byly původně začleněné ve východní části Havlíčkovy sokolské župy. Mohlo se tedy zdát, že se na okresní úrovni mnoho nezmění. Vždyť i zde, tak jako v řadě dalších jednot, působili sokolové, kteří ve snaze zachovat původní ideje sokolského hnutí dále v Sokole pracovali, aby nebyli nahrazeni skalními komunisty. Jejich snaha však byla marná. Na čelných místech organizace Sokola seděli většinou noví, s režimem pevně spjatí funkcionáři. Řada z nich pracovala dříve v DTJ nebo FDTJ. Působení ve sjednocené tělovýchově v rámci ČOS dostali často jako stranický úkol s jasným zadáním zcela změnit smýšlení a činnost Sokola ve prospěch nového režimu. Vedle rozsáhlých čistek v členské základně a změny organizační struktury ČOS si nový režim pochopitelně vyžadoval

radikální změnu v kulturně výchovné činnosti Sokola a „*ideová výchova v sokole si musela po roce 1948 vytvářet docela novou základnu sokolské ideologie.*“⁴¹³⁾

Pravdou ovšem je, že právě díky dlouholetým kontaktům a spolupráci v rámci struktury bývalé sokolské organizace se v některých případech povedlo zmírnit dopady „očisty“ v Sokole. Zejména v nižších člancích sokolské organizace se dařilo zjemnit či utlumit dopady některých nařízení a rozhodnutí.

Kromě vytvoření nových sokolských krajů a okresů došlo ještě k dalším organizačním změnám. Ve všech složkách ČOS (kraje, okresy a jednoty) byly přebudovány tzv. organizační sbory. Ty se ještě dále, kvůli novým agendám, rozčlenily na čtyři odbory: a) organizační, b) budovatelský, c) pořadatelský, c) statistický. Na sjezdu zástupců sokolských krajů, který se konal ve dnech 26. až 27. března 1949 v Praze, byla projednána nová organizace cvičitelských sborů. Opět ve všech složkách ČOS byly vytvářeny tzv. jednotné tělovýchovné sbory, do kterých byly začleňovány původní sokolská náčelnictva a cvičitelské sbory mužů a žen. V čele tělovýchovného sboru stál předseda, sbor se dále dělil na šest náčelnictev: a) základní tělesné výchovy mužů, b) základní tělesné výchovy žen, c) sportu, d) turistiky a táboření, e) branné výchovy, f) zdravotnictví.⁴¹⁴⁾ V rámci sjednocené tělovýchovné činnosti byl zaveden Tyršův odznak zdatnosti (dále TOZ), jako ocenění vyjadřující splnění určitých norem tělesné výkonnosti. Toto ocenění mělo také přispět ke spojení a stmelení všech členů ČOS, kteří v ní byli nově organizováni.

Nové směřování tělovýchovy a sportu v komunisty ovládaném Československu bylo rovněž vyjádřeno v přijatém zákoně č. 187/1949 Sb., O státní péči o tělesnou výchovu a sport ze dne 14. července 1949. Tímto zákonem vznikl mj. Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport, jehož členy jmenovala vláda a Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport. Šlo o státní řídicí orgán pro tělesnou výchovu a sport celostátní povahy. Měl za úkol pečovat o rozvoj tělesné výchovy a sportu, v tomto směru řídit činnost národních výborů, organizovat a řídit mezinárodní styky, vydávat všeobecné ideové, metodické, organizační, hospodářské a zdravotní směrnice pro tělesnou výchovu a sport. Dále určoval zásady pro výchovu tělovýchovných pracovníků, pro jednotnou úpravu tělovýchovných zařízení a jejich využití. Zanikl podle zákona č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu ze dne 12. prosince 1952.⁴¹⁵⁾ ČOS přisoudili komunističtí poslanci v rámci nově přijatého zákona hlavně výkonnou funkci: „*Dobrovolnou tělesnou výchovu a sport provádí „Československá obec sokolská“ a její organizační složky (Sokol) jako jednotná lidová tělovýchovná organisace.*“⁴¹⁶⁾ Faktem ovšem zůstává, že úplné státní řízení tělovýchovy zůstalo stát v půli

cesty. Státní výbor dostal organizační řád až v roce 1950 a nikdy nebyl de facto ustaven. Předsedou Státního úřadu i Výboru se stal generál Ludvík Svoboda. Soustavně začal pracovat pouze Státní úřad, ale ve skutečnosti o tělovýchově a sportu rozhodoval, podobně jako o dalších záležitostech státu, sekretariát ÚV KSČ. Sekretariátu připravovala podklady tělovýchovná komise, složená ze spolehlivých soudruhů sokolského vedení.

Všechny tyto organizační změny, dokončování „očisty“ Sokola a osobní spory ve vedení jednoty způsobily velmi špatnou tělovýchovnou činnost TJ Sokol Polná v roce 1949. Plně fungující cvičitelský sbor, organizovaný podle nových požadavků, byl personálně postaven 14. září 1949. Novou náčelnicí základní tělesné výchovy žen se stala Františka Stluková.⁴¹⁷⁾ V průběhu celého roku 1949 se neustále objevuje v záznamech z jednání vedení jednoty informace o nedostatku cvičících, nedostatku zkušených cvičitelů a o špatném fungování tělovýchovného sboru. Již v srpnu 1949 byl schválen program propagace tělovýchovy a nábor nových cvičenců ve školách. Do krajské školy TOZ, pořádané ve dnech 24. a 25. září 1949 ve Zručí nad Sázavou, vyslala jednota cvičitele Josefa Maděru a náčelnici Františku Stlukovou.⁴¹⁸⁾ Problémy s tělovýchovnou činností však přetrvávaly po celý zbytek roku 1949 a pokračovaly i v roce 1950. V zápisech se schůzí čteme záznamy: „Činnost TOZ ustala. Bude třeba odstraniti některá nedorozumění. Žactvo středního oddílu necvičí. Br. Šťastný necvičí –je na brigádě. Dorostenci cvičili 2x v září. Potom cvičení odpadlo, poněvadž chodili sbírat brambory. V říjnu se ještě s dorostenci necvičilo. Muži necvičí.“⁴¹⁹⁾ Zápis z 11. ledna 1950 dokládá, že od října 1949 necvičily mužské a ženské složky jednoty.⁴²⁰⁾ Většina dospělých členů Sokola se musela aktivně účastnit akcí v dalších organizacích, na schůzích v zaměstnání. Mnozí funkcionáři polenské jednoty, mezi nimi rovněž cvičitelé, si museli vylepšovat kádrový profil účastí na různých brigádách. U některých z nich převládala nechuť a nespokojenost s novým režimem. Tělocvičná činnost při špatném počasí, nebo v zimních měsících byla pro jednotu problematická. Poté, co nebyly realizovány plány na zřízení tělocvičny v areálu zámku a když nebylo možno využívat ve všechny dny tělocvičnu školní, projevílo se to na ochotě cvičit. Problémy neměl tenisový nebo plavecký odbor, ani odbor turistický, odbíjené, fotbalu nebo hokejový. Problematické bylo realizovat cvičení prostné nebo na nářadí, když k tomu měla jednota špatné podmínky.

V průběhu let 1949 a 1950 se vedení polského Sokola snažilo vyřešit problém s tělocvičnou. Již od roku 1948 existoval plán na vybudování nové sportovní haly, krytého plaveckého bazénu a sportovního výcvikového a rekreačního střediska v katastru Polné. Celý projekt a stavební dokumentaci na výstavbu sportovního a rekreačního areálu vyhotovil ing. Emil Matoušek. V roce 1950 projevil o zájem plány na realizaci tohoto projektu MNV Polná,

který je také zakoupil. I když jednota získala sjednocením tělovýchovy majetek bývalých tělovýchovných a sportovních spolků (Orel, SK Polná, KČST), budovu tělocvičny tímto aktem nedostala. Objekt Lidového domu s poměrně velkým sálem, který využíval Orel ke cvičení a také k dalším svým aktivitám, provozoval společně s děkanským úřadem v Polné. Tak se stal předmětem sporu a dlouhých vyjednávání. Vedení TJ Sokol Polná mělo mimořádný zájem podílet se na výstavbě tělocvičny plánované v tomto areálu, která by sloužila především pro jeho členy. Na výborové schůzi 11. ledna 1950 tuto záležitost projednala a schválila. Zatupováním jednoty ve věci jednání o dané záležitosti byl pověřen Josef Láznička, který byl zároveň kooptován do správního výboru a jmenován vedoucím stavebního odboru.⁴²¹⁾ Svůj zájem vedení jednoty prezentovalo v dopise z 12. ledna 1950, zaslaném MNV. Mj. se v něm píše: „*Tělocvičná jednota Sokol Polná přejímá na sebe závazek, že věnuje všechny své finanční prostředky k uskutečnění díla a dobrovolnými pracemi umožní provedení staveb.*“⁴²²⁾ MNV společně s TJ Sokol Polná chtěli dosáhnout realizace tohoto záměru. Jeho uskutečnění mělo mj. dokázat, že to, co nebylo možné za minulého režimu, komunisté hravě zvládnou. MNV Polná požádal o podporu svých plánů Ministerstvo školství, věd a umění ČSR, aby zařadilo výše zmíněný projekt do svých záměrů. Polenští sokolové byli ochotni uvolnit na tento projekt všechny své finanční prostředky, které dosáhly celkové částky 150 000,- Kčs.⁴²³⁾

Vedení polenského Sokola řešilo v průběhu roku 1950 další majetkové záležitosti. Tentokrát se jednalo o začlenění majetku zaniklých tělovýchovných a sportovních spolků do Sokola. ČOS nařídila již 11. listopadu 1949, aby všechny Krajské výbory Sokola ustavily tzv. začleňovací komise. Tyto komise měly zajistit, kontrolu a soupis převzatého movitého a nemovitého majetku a zajistit převod peněžních prostředků na ČOS do tzv. začleňovacího fondu. V Polné byl převzat majetek bývalého KČST, Orla a Sportovního klubu Polná, zaniklých podle ustanovení zákona č. 187/1949 Sb. Podle pokynu ČOS byl vyhotoven protokolární záznam o tomto majetku. Za účasti Václava Karbana, člena Začleňovací komise KVS v Jihlavě, byly sepsány dne 31. března 1950 protokoly o předání veškerého majetku.⁴²⁴⁾ Z majetku bývalého KČST Polná bylo podle protokolu převedeno na výše zmíněný fond ČOS celkem 3 968,- Kčs peněžní hotovosti, oceněné movitosti ve správě jednoty byly oceněny na 10 676,- Kčs. Majetek byl využíván turistickým odborem TJ Sokol Polná. Z majetku bývalého Orla v Polné bylo podle protokolu převedeno na výše zmíněný fond ČOS celkem 178,- Kčs peněžní hotovosti, oceněné movitosti ve správě jednoty byly oceněny na 13 500,- Kčs. Poslední část převzatého majetku patřila SK Polná. Podle protokolu převedeno na fond ČOS celkem 26 609,- Kčs peněžní hotovosti, oceněné movitosti ve správě jednoty byly

oceněny na 42 670,- Kčs. Majetek byl využíván odborem fotbalu, boxu, ledního hokeje a odborem her TJ Sokol Polná.⁴²⁵⁾ Celkem bylo tímto způsobem získáno 97 601,- Kč.

V roce 1950 se v souvislosti s malou účastí cvičenců na cvičebních hodinách a protože jednota neměla vlastní tělocvičnu, objevila možnost získat budovu tzv. Lidového domu Polné. Zájem o získání budovy tentokrát vzešel ze strany krajských orgánů Sokola v Jihlavě, který chtěl přispět k vyřešení problémů polenské jednoty s tělocvičnou. Budovu Lidového domu využíval spolek Orel jako tělocvičnu a rovněž jako kancelářské prostory. Budovu však spravoval k tomu účelu zřízený spolek Lidový dům. Začleňovací komise při KV Sokola v Jihlavě zjistila, že tento majetek nebyl převeden na ČOS, a proto požádal o dodatečné převedení Krajský národní výbor v Jihlavě. Tato žádost však byla zamítnuta, což bylo oznámeno ČOS. Ta doporučila krajským orgánům Sokola v Jihlavě, aby zjistily u TJ Sokol Polná, zda nezbytně potřebuje prostory v lidovém domě pro svoji činnost. Pokud ano, tak mělo být postupováno v souladu s ustanovením § 10 zákona č. 187/1949 Sb., který umožňoval vyvlastnění této budovy pro naléhavý veřejný zájem. Na TJ Sokol Polná se s tímto dotazem obrátil dne 31. března 1950 Čeněk Lavický, předseda krajské začleňovací komise při KV Sokola v Jihlavě. Polenští sokolové však v té době usilovali společně s MNV o vybudování nového sportovního areálu. Správní výbor návrh krajské začleňovací komise projednal a přednesl vedení města, to však s předáním Sokolu nesouhlasilo, protože chtělo předat Lidový dům svazu zemědělců. Tuto skutečnost sdělili polenští předsedovi Lavickému dopisem 13. dubna 1950.⁴²⁶⁾

Také v roce 1950 přetrvávaly vleklé problémy s tělovýchovnou činností jednoty. V jarních měsících byl vyzván náčelník Otto Matula a další vedoucí cvičitelé, aby se zaměřili na zlepšení činnosti, aby dbali více na účast cvičenců na hodinách cvičení na náradí a na nácviku prostných. Na schůzi správního výboru, konané 28. srpna 1950, bylo hodnoceno cvičení členů. Vedení konstatovalo, že ke zlepšení nedošlo. Náčelník jednoty se schůze nezúčastnil a na písemná upozornění neodpovídal. Také místonáčelník Karel Šťastný se nevěnoval cvičení s odůvodněním, že je plně vytížen v zaměstnání. Tělovýchovný sbor byl proto doplněn o druhého místonáčelníka, kterým se stal Josef Kremlák. Ten byl požádán, aby společně s náčelníkem zlepšil současný stav. Problémy s nedostatkem cvičitelů hlásila také náčelnice Františka Stluková. Ženské složky cvičily pravidelně, činnost byla přerušena až v červnu a červenci. V tomto období se uskutečnily pouze tzv. improvizované večery s cvičením na hřišti.⁴²⁷⁾ Tělocvičná činnost se mírně zlepšila na podzim 1950. V listopadu hlásil náčelník, že cvičí již 12 dospělých členů jednoty. Problémy s nedostatkem cvičitelek přetrvávaly u ženských složek. Vedení jednoty se usneslo požádat bývalé cvičitelky

Vaňkovou, Šťastnou, Paříkovou, Ferrovou, Milfeitovou a Andělovou o pomoc při vedení cvičení.⁴²⁸⁾ Odezva na tuto prosbu však nebyla velká. Některé z oslovených ukončily svoji aktivní činnost pro vyšší věk, většina však ze Sokola odešla kvůli změnám ve směřování spolku. Do konce roku 1950 se nepodařilo zlepšit tělocvičnou činnost dospělých členů jednoty. Cvičili především dorostenci a žáci. Větší činnost vyvíjely jednotlivé sportovní odbory jednoty. Aktivně se hrál především fotbal a odbíjená, v zimních měsících lední hokej. Turistický odbor se věnoval úpravám noclehárny a obnově vyznačování turistických stezek.

V roce 1950 uspořádala jednota veřejné závody o Tyršův odznak zdatnosti, které se uskutečnily 19. a 26. března na letním cvičišti u zámku. Vzdělavatel Hubert Stluka provedl v rámci TOZ ideovou zkoušku účastníků a jejich školení. Ve dnech 9. května a 10. srpna proběhl v rámci TOZ pochod na 10 a 20 kilometrů.⁴²⁹⁾ Dalším velkým podnikem byl tzv. běh vítězství. Zprávu o něm podával 3. května 1950 Josef Maděra. Celkem se běhu účastnilo 130 cvičenců. Akce proběhla v duchu nového režimu. Běžci měli nástup na polenském náměstí pod vlajkami ČSR a Sovětského svazu. Vedoucí běhu podal hlášení starostovi jednoty, poté zazněly státní hymny Československa a SSSR z městského rozhlasu. Běh byl odstartován povel, běželo se středem města, po hlavních ulicích. Ženy a dívky běžely na jednu stranu a muži a chlapci na druhou stranu za vodiči v předem stanovených úsecích podle věkových stupňů. Běh skončil spojením obou složek (ženských a mužských) v trojstupu před náměstím a mírným finišem přes náměstí, odkud byl zahájen. Následovalo hlášení o ukončení běhu starostovi pořádající jednoty a městským rozhlasem byla zahrána Internacionála a Píseň práce.⁴³⁰⁾

Polenští sokolové se v duchu doby účastnili všech veřejných akcí, které měly demonstrovat spokojenost občanů s novým režimem. V době od 20. do 28. února probíhaly ve všech jednotách a okresech Sokolského kraje Jihlava demonstrativní oslavy tzv. „vítězství pracujícího lidu“, kterých se sokolové účastnili v krojích. Polenská jednota se zapojila podle pokynů OV Sokola v Havlíčkově Brodu (dále OVS) do přípravy oslav svátku Mezinárodního dne žen v Polné. Do přípravného výboru delegovala náčelnici Stlukovou. Oslav svátku žen se 8. března 1950 účastnila patnáctičlenná delegace z vedení spolku v sokolských krojích.⁴³¹⁾ Podobně se jednota účastnila v krojích oslav Svátku práce, kde 1. května proběhl průvod a manifestace na polenském Husově náměstí. Vedení jednoty se muselo rovněž zapojit do různých agitačních akcí nového režimu. Podle nařízení OVS byli agitováni členové jednoty k brigádnickým pracím v těžkém průmyslu, k účasti na těžbě uhlí v dolech, na žňové brigády. Správní výbor pak hlásil počty členů, kteří se na brigády přihlásili. OVS ve svých přípisech patřičně zdůrazňoval potřebnost a důležitost těchto akcí: „*Sokolstvo jako složka Národní*

*fronty je stavěna nejen před úkoly tělovýchovné, ale i před úkoly budovatelské, vyplývající z programu vlády a celé Národní fronty.*⁴³²⁾ Zástupci jednoty se také zúčastnili oslav a průvodu na okresní Slanosti budovatelů. Akce se uskutečnila ve dnech 1. a 2. července 1950 v Havlíčkově Brodu, členové Sokola šli v průvodu ve slavnostních krojích a sportovních dresech.⁴³³⁾

Z dalších akcí, kterých se sokolové účastnili vzpomeňme, následující. Ve dnech 16. až 24. července byl v Polné uspořádán mimořádný sběr surovin: papíru, textilu a kovů. Dne 23. srpna 1950 byl ve městě a okolí vyhlášen „...masový boj proti mandelince bramborové“. Ustaveny byly zvláštní komise, které v nejbližších dnech vyhlásily organizované hledání, sbírání a ničení tzv. „amerického brouka“. Obyvatelé města byli na tyto akce svoláváni městským rozhlasem před sídlo MNV na Husovo náměstí a odtud vysílány jednotlivé skupiny v různých směrech. Po několika takových akcích byla objevena na Polensku mandelinka u Brzkova.⁴³⁴⁾ Sokolové se zapojili společně s Jednotným svazem zemědělců, Národní frontou a JZD na Polensku do přípravy dožínkových oslav, které proběhly 3. září 1950. Průvod a alegorické vozy projížděly městem a dojely až na sokolské cvičiště u zámku. V rámci krajských slavností KSČ, které se uskutečnily ve dnech 9. a 10. září 1950 v Jihlavě, proběhl taktéž Sjezd sokolstva Havlíčkova sokolského kraje Jihlava. Polenskou jednotu zastupovala na sokolském sjezdu delegace ve složení Františka Stluková, Josef Maděra, František Šmíd a Hubert Stluka.⁴³⁵⁾

Do činnosti všech složek ČOS se v roce 1950 výrazně promítla usnesení dvou celostátních konferencí sokolské obce. Obě svým programem navazovaly na závěry I. celostátní konference ČOS, která se konala 27. března 1949. Úkolem těchto akcí bylo jednoznačně zavést do Sokola uniformitu a konformitu v intencích „lidově demokratického zřízení“. Komunisté stále nebyli spokojeni s přetvářením Sokola podle jejich potřeb. Převládal u nich názor, že „v práci Sokola se dosud setkáváme s převahou záporných rysů a nedostatků“ a že „zápas pokrokových sil o Sokol ještě není dobojován.“⁴³⁶⁾

Usnesení II. konference ČOS z 29. června 1950, jasně určilo nové směřování Sokola a jako vzor pro čs. výchovu a sport vyzdvihla sovětskou fyzkulturu. Jeden z hlavních referátů na II. celostátní konferenci nazvaný „Vytvoříme ze Sokola velkou dobrovolnou organizaci tělovýchovy a sportu, přitažlivou zejména pro mládež“ přednesl Oldřich Vyhnálek, generální tajemník ČOS.⁴³⁷⁾ Ve svém projevu, ve kterém vytyčil hlavní úkoly Sokola, vyzval zejména k propagaci nových forem tělovýchovné práce podle sovětského vzoru. „Pro svou práci budeme čerpat zkušenosti ze sovětské fyskultury. Proto rozšíříme v Sokole sovětský sportovní

*tisk a vydáme překlady nejdůležitější sovětské sportovní literatury.*⁴³⁸⁾ Podpořil další rozvoj spolupráce ČOS s Českým svazem mládeže a s ROH, jejichž členové rozšiřovali členskou základnu Sokola, vyzval k aktivnímu vytváření tzv. „sokolských úderů“ a brigádnických akcí. Požadoval jednoznačně vymýcení tzv. reakce v Sokole a doporučil „více bdělosti a ostražitosti“. Pro práci v Sokole měli být získávání noví lidé, politicky „nezávadní“, neboť zejména zaměstnanecký aparát Sokola měl být složen z lidí „zcela oddaných lidově demokratické republice a pracujícímu lidu.“ Vyhnálek ve svém vystoupení také upozornil, že: „Jsou však dosud v Sokole lidé, kteří maskováni, čekají jen na sebemenší příležitost k tomu, aby mohli společné věci škodit.“⁴³⁹⁾ Vedení ČOS muselo reagovat na skutečnost, že komunisté ještě stále nevnímají Sokol za zcela zbavený tzv. reakce a nejsou zcela spokojeni s jeho činností. Komunisté byli přesvědčeni, že v Sokole „...se ještě skrývají zpátečnické živly..., které živí v členech sokola sektářské spolkařství.“⁴⁴⁰⁾ Vyhnálkův projev byl v sokolském tisku prezentován jako skvělý a zásadní a spolu s usnesením konference prohlášen za „...základní linii sokolské práce.“⁴⁴¹⁾ Ve dnech 20. až 22. října 1950 proběhla v Bratislavě III. celostátní konference ČOS. Tato konference ve svých závěrech rozpracovala a definovala nové úkoly a cíle sjednocené tělovýchovy: „...podle nichž je prvořadým úkolem rozšířit tělesnou výchovu a sport do všech vrstev našeho lidu, mezi naše pracující a mládež, dát tělovýchově a sportu jednotný všestranný základ, aby vychovávaly náš lid k zvýšené pracovní schopnosti a brannosti...“⁴⁴²⁾ Na této konferenci bylo také rozhodnuto o svolání IX. valného sjezdu ČOS. Ten se měl podle usnesení konference konat v Praze ve dnech 7. až 10. června 1951. V rámci příprav k valnému sjezdu byla vyhlášena soutěž „Sokol patří pracujícím“ o nejlepší jednotu, okres a kraj. ČOS rozeslala 21. listopadu 1950 všem jednotám Sokola instrukce k této soutěži spolu s tiskopisy na hlášení výsledků. Cílem soutěže bylo dosáhnout tzv. „zmasovění“ tělovýchovy a sportu. Jednoty, okresy a kraje měly získávat aktivně nové členy, zapojit se do soutěže TOZ, budovat nové sportovní oddíly. Sokolské kraje a další složky ČOS souběžně přijímaly závazky k chystanému IX. sjezdu ČOS. Také Sokolský kraj Jihlava přijal k 5. listopadu 1950 závazek, v usnesení krajské konference mj. stojí: „K zajištění této soutěže provedeme širokou uvědomovací kampaň spojenou s osobní agitací mezi příslušníky ČSM, pracující mládeží a ostatními, kteří doposud nenalezli cestu na hřiště, plovárny a do tělocvičen k aktivní účasti na tělovýchovném a sportovním životě našich jednot a kroužků. Za úzké spolupráce s ČSM, ROH, lidosprávou a školami za podpory celé NF splníme náš závazek k IX. valnému sjezdu.“⁴⁴³⁾ Jihlavský sokolský kraj se zavázal získat do valného sjezdu 3 000 nových členů, 1 500 nových nositelů TOZ, dále hodlala založit 130 nových sokolských kroužků a 40 závodních jednot Sokola. Tyto závazky měly být

bezpodmínečně splněny k valnému sjezdu, který se měl stát podle usnesení jihlavské krajské sokolské konference „...dalším milníkem na naší cestě za pokrokovou tělovýchovu ve sportovní organizaci podle svého velkého vzoru—sovětské fyskultury.“⁴⁴⁴⁾ Polenská jednota ovšem při plnění závazků v soutěži „Sokol patří pracujícím“ příliš úspěšná nebyla. Z dotazníku závěrečného hlášení o výsledcích soutěže za období od 22. října 1950 do 27. května 1951 vykázali polenští celkem 24 nových členů, běhu vítězství se zúčastnilo 270 členů a sokolského dne se zúčastnilo celkem 720 cvičících (20 členů, 540 žactvo, 160 dorost). Jednota měla činné dva oddíly odbíjené a oddíl fotbalu o 47 členech. Žádný člen jednoty se ovšem nestal držitelem TOZ, jednota neměla aktivní oddíly lehké atletiky, sportovní gymnastiky, cyklistiky, plavecký oddíl ani lyžařský.⁴⁴⁵⁾

V roce 1950 se polenská jednota zúčastnila ještě následujících akcí. Vyslala delegaci na Krajské dni tělovýchovy a sportu, konané ve dnech 17. a 18. června v Jihlavě. Oslav svátku 28. října se účastnili členové jednoty doma v Polné v krojích a sportovních dresech v průvodu. Dne 7. listopadu 1950 se cvičenci jednoty účastnili štafetového běhu, pořádaného u příležitosti oslav VŘSR. Celou tuto akci koordinoval cvičitel jednoty Josef Maděra.⁴⁴⁶⁾ Cvičenci byla rovněž obeslána krajská akademie, konaná dne 9. prosince 1950 v Jihlavě. Povinně se také účastnili oslav narozenin Klementa Gottwalda a generalissima J.V. Stalina.

V období let 1949–1950 stál v čele polenské jednoty starosta Václav Týnovský. Patřil k dlouholetým členům spolku, starostou Sokola byl už ve 30. letech 20. století. V místní jednotě měl do určité míry plnit podobnou úlohu jako Josef Truhlář ve vedení ČOS. MAVNF ho navrhl do funkce s tím, že se ještě těšil důvěře a úctě členů jednoty. Jeho osoba v čele jednoty měla zabránit výraznějšímu úbytku členské základny. Ta se nesměla zmenšovat, protože měla být demonstrována síla sjednocené tělovýchovy. Náčelníkem jednoty byl v té době Josef Maděra, náčelnicí Eliška Škarková, kterou po její rezignaci 30. června 1950 nahradila Františka Stluková. Vzdělavatelem jednoty byl Hubert Stluka, ředitel místní školy, a jednatelem František Šmíd. Do MAVNF delegovala sokolská jednota znovu svého dosavadního zástupce v tomto útvaru. Byl jím Josef Kremlák, místonáčelník jednoty.⁴⁴⁷⁾ Kremlák patřil v té době k nejmocnějším osobám v místní tělovýchově. Zejména ze svého postu v MAVNF mohl ovlivnit dění a také osudy mnohých členů jednoty.

Během roku 1951 řešil správní výbor TJ Sokol Polná záležitost, která jednotu omezovala v tělovýchovné činnosti již řadu let. Jednalo se z novu o získání budovy pro umístění tělocvičny. Vzhledem k tomu, že projekt nového sportovního areálu se nerealizoval v souladu s představami sokolské jednoty, hledal výbor jiné řešení. Opět se debatovalo o možnosti

získat tzv. Lidový dům, který využíval ke své činnosti zrušený spolek Orel a také katolická církev. Sokolové požádali Josefa Forstnera, předsedu MNV, o jeho přidělení. Příležitost posílit tento požadavek ze strany vyšších orgánů sokolské organizace se naskytla, když jednotě přišel dotaz hospodářského sboru KVS Jihlava z 8. ledna 1951. Na základě přípisu měly jednoty sdružené v jihlavském kraji informovat hospodářský sbor v jakých prostorách cvičí, případně mají-li zájem o získání nějakých prostor pro cvičení. Polenští reagovali dopisem z 2. února 1951, popsali v něm situaci okolo Lidového domu a požádali o podporu. V přípise mj. stojí: „*Prosíme Vás abyste se spojili s MNV Polná a pomohli nám tuto budovu získati. Nejlépe by snad bylo abyste do Polné zajeli, budovu si prohlédli a pak MNV navštívili.*“⁴⁴⁸⁾ Celá záležitost ale jakoby tímto ustala. O měsíc později, 21. února 1951, přišel přípis z hospodářského sboru ČOS týkající se převzetí budov Čs. státním filmem. ČOS informovala polenskou jednotu, že státní film zamýšlí převzít do svého vlastnictví budovu, ve které byl dříve umístěn sokolský biograf. Jednalo se o prostory v areálu polenského zámku, který vlastnila TJ Sokol Polná. Jednota využívala sál bývalého kina ke svým akcím, občas se v něm také cvičilo. Polenští však na tento přípis nereagovali. ČOS poslala další dopis v této záležitosti 5. května 1951, informovala jednotu, že zástupci státního filmu budovu požadují a chtějí ji převzít do své vlastní správy. Argumentovali tím, že se jedná o účelovou budovu, nevhodnou pro tělovýchovu. Mezitím bylo dohodnuto, že budovu kina si do Polné přijedou prohlédnout zástupci státního filmu a hospodářského odboru ČOS. Datum prohlídky bylo stanoveno na 29. května 1951.⁴⁴⁹⁾ Prohlídka budovy kina a následné jednání se uskutečnily. Kromě sokolů se za Polnou jednání zúčastnili Josef Forstner, předseda MNV, Jindřich Vítek, tajemník MAVNF a Josef Havel za místní organizaci KSČ. Na místě bylo dohodnuto, že tato účelová budova bude převedena čs. státnímu filmu.⁴⁵⁰⁾ Situace využili polenští sokolové, aby se opět pokusili získat Lidový dům. Současně s prohlídkou budovy kina proběhlo místní šetření v budově Lidového domu, který jednota považovala za vhodnou náhradu. Zprávu o tom a o jednání se zástupci ČOS a Čs. státního filmu poslalo vedení jednoty ČOS dne 9. června 1951. Žádali ČOS o pomoc při získání této budovy. Mj. v ní stojí: „*Protože místní činitelé i KVS a KNV v Jihlavě marně na věc upozorňujeme, žádáme podle usnesení výboru Sokola v Polné z 6. června 1951, aby podle místního šetření ze dne 29. května t.r. ČOS požádala KNV v Jihlavě o vydání výměru k převzetí nemovitosti Lidového domu do majetku ČOS § 9 zákona č. 187/49 a přikládáme k tomu účelu podle osobní dohody z 29. května výpis Lidového domu z pozemkové knihy.*“⁴⁵¹⁾ Poté se budovou začala znovu zabývat Začleňovací komise KVS Jihlava, které ČOS postoupila podklady od TJ Sokol Polná. Po prohlídce budovy byla 15. června 1951 vypracována podrobná zpráva Čeňkem Lavickým, předsedou

Začleňovací komise KVS Jihlava, s doporučením, aby ČOS budovu převzala. Potom už události nabrali rychlý spád. Požadavek ČOS na převzetí budovy projednal a schválil KNV v Jihlavě dne 20. června 1951, a usnesením a rozhodnutím Okresního soudu v Havlíčkově Brodu ze dne 29. června 1951 bylo vloženo vlastnické právo na požadovanou nemovitost, ke které ještě patřila louka, na ČOS.⁴⁵²⁾ Polenští sokolové měli podle požadavku ČOS z 10. července 1951 ihned převzít správu budovy: „*Žádáme Vás, abyste se ihned ujali správy a údržby těchto nemovitostí a podali nám o tom zevrubnou zprávu s oceněním všeho převzatého nemovitostního majetku a s opisem protokolárního zápisu, sepsaného při převzetí majetkových hodnot od Spolku Lidového domu v Polné.*“⁴⁵³⁾ Dne 18. července 1951 došlo k protokolárnímu předání Lidového domu a dalšího majetku sokolské jednotě a byl o tom učiněn pamětní zápis. Současně byla vypracována zpráva o převzetí Lidového domu pro ČOS. Převzatý majetek byl odhadnut na částku 500 000,- Kčs. Náklady na údržbu a nutné opravy byly spočítány na celkovou částku 100 000,- Kčs.⁴⁵⁴⁾ Od této chvíle se provedením výše zmíněných aktů TJ Sokol Polná stal vlastníkem poměrně nové budovy, staré pouhých patnáct let. Byla přejmenována na Sokolský dům.

Dne 12. března 1951 se uskutečnila valná hromada členů jednoty, schválená MAVNF. Složení kandidátky na obsazení funkcí schválil MAVNF, obsazení funkcí se ovšem nesmělo změnit, valná hromada členů předložený návrh kandidátů pouze aklamací „schválila“.⁴⁵⁵⁾ V roce 1951 vedl místní sokolskou jednotu správní výbor v následujícím personálním složení. Starostou se stal opět Václav Týnovský, prvním místostarostou Jan Matula. Byla obnovena funkce druhého místostarosty, kterou zastával Karel Hercík, jednatelem byl opět František Šmíd, vzdělavatelem Hubert Stluka. Zdravotníkem byl MUDr. Josef Dvořák, funkci pokladníka zastával Josef Chromý a hospodářem jednoty byl Rudolf Muzikář. Funkce v tělovýchovném sboru jednoty byly obsazeny následovně. Náčelníkem místní jednoty se stal Josef Kremlák, místonáčelníkem Otto Matula. Náčelnicí byla Františka Stluková a místonáčelnicí Vlasta Štuncová.⁴⁵⁶⁾

Rok 1951 byl rokem konání IX. valného sjezdu ČOS. Ke konání této akce byly přijímány různé závazky. Jednoty musely plnit úkoly dané soutěží „Sokol patří pracujícím“, která byla vyhlášena k dosažení větší tzv. „masovosti“ členské základny ČOS. Také polenská jednota na sebe vzala závazek k valnému sjezdu, který 27. května 1951 odeslala ČOS. Ve svém závazku slíbili polenští mj. zkvalitnit nábor nových členů, zaktivizovat komisi TOZ, získat další cvičence z řad mládeže, uspořádat tělovýchovnou akademii a zlepšit vzdělavatelskou činnost.⁴⁵⁷⁾ Velkou akcí, uspořádanou jednotou, se stal tzv. Sokolský den. Proběhl 27. května 1951. Účastnilo se ho 720 cvičících a 1 000 hostů. Byl připraven bohatý doprovodný program

s večerní oslavou a divadelní hrou. Tehdy vystoupil soubor Horáckého divadla z Jihlavy v místním kině s představením *Rusalka*.⁴⁵⁸⁾ Jak bylo tehdy zvykem, byla z této akce poslána zdravice ČOS. V jejím textu se mj. psalo: „*Slibujeme věrně státi v řadách budovatelů socialismu v naší krásné vlasti a v řadách bojovníků za mír po boku bratrského Sovětského svazu pod moudrým vedením naší Komunistické strany Československa a našeho milovaného presidenta Klementa Gottwalda.*“⁴⁵⁹⁾

IX. valný sjezd ČOS byl největší sokolskou akcí v roce 1951. Uskutečnil se ve dnech 7. až 10. června 1950 v Praze. Na programu IX. valného sjezdu byly mj. následující záležitosti. Účastníci valného sjezdu se zabývali zprávou o činnosti ČOS, předloženou vedením ČOS, řešili činnost a problémy Sokola na Slovensku, zabývali se otázkou „masového rozvoje tělesné výchovy v Sokole, výchovnou prací ČOS a ideovou náplní činnosti Sokola. Jednání na valném sjezdu se vedle členů předsednictva ČOS a ÚV Sokola na Slovensku účastnili delegáti s rozhodujícím hlasem, kteří byli zvoleni na krajských konferencích Sokola.

Tento valný sjezd přijal na závěr rezoluci jednoznačně podporující socialistický rozvoj Československa. Přijal také a velmi rozhodně podporoval komunistickou koncepci sjednocení československé tělovýchovy a sportu, která byla postupně uskutečňována od roku 1948. V přijaté rezoluci byla rovněž schválena a podporována velmi těsná spolupráce v tělovýchově s ostatními komunistickými režimy, zejména se Sovětským svazem. Sovětská fyzkultura a sport se staly vzorem čs. tělovýchovy.⁴⁶⁰⁾ Ve všech krajských, okresních organizacích a v jednotách Sokola byly po valném sjezdu pořádány tzv. posjezdové členské schůze. Na těchto setkáních se členům Sokola dostalo informací o IX. valném sjezdu ČOS, byla jim předložena k seznámení sjezdová usnesení, která byla prohlášena za další základ sokolské práce.

Zdůrazňování předností sovětské fyzkultury a celková státní propagace předností a úspěchů Sovětského svazu byla stále větší. Sokolské jednoty se musely zapojovat do spolupráce s místními organizacemi Svazu československo sovětského přátelství (SČSP). Byly přijímány různé závazky na zlepšení propagace sovětské tělovýchovy, sportu a kultury v rámci sokolské organizace. Také vedení TJ Sokol Polná přijalo takový závazek, ve kterém stojí: „*1. Cvičitelský a vzdělavatelský sbor se zavazuje, že v proslovech před šikem jednou měsíčně bude seznamovati cvičící se životem našich bratrů v Sovětském svazu. 2. V tělocvičně nacvičíme za každé 2 měsíce jednu sovětskou píseň. 3. Dorostenky budou propagovati ruské tance na členských schůzích Svazu československo-sovětského přátelství a při slavnostních příležitostech. 4. Výbor i vzdělavatelský sbor bude propagovati sovětský film a seznamovati cvičící žactvo, dorost a členstvo se sovětským sportem a fyskulturou.*“⁴⁶¹⁾ OVS v Havlíčkově

Brodě zároveň uložil polenské jednotě, aby do konce roku 1951 získala deset nových členů SČSP. Tyto náборы probíhaly ve všech obcích, spolcích a organizacích, také ČOS do nich byla zapojena a členy měly získávat správní výbory ve všech složkách sokolské organizace.⁴⁶²⁾

Tělovýchovná a sportovní činnost jednoty pokračovala i přes některé přetrvávající problémy také v druhé polovině roku 1951. Jednota připravila na 22. září 1951 v Polné tzv. Zborovský (branný) závod, kde účastníci absolvovali mj. běh a střelbu ze vzduchovky. Cvičenci jednoty se téhož závodu účastnili 23. září 1951 v Havlíčkově Brodu.⁴⁶³⁾ Z dalších sportovních akcí polenská zajišťovala jednota ještě štafetový „Běh vítězství“, který se uskutečnil dne 4. listopadu 1951 v Polné. Na dvoudenní kurz pro instruktory a rozhodčí Sportovních her mládeže, který se konal ve dnech 10. až 11. listopadu 1951 v Jihlavě, vyslala jednota Josefa Kremláka. V závěru roku 1951 vynaložila jednota velké úsilí na zprovoznění umělé hrací plochy pro lední hokej. Zároveň byla podána žádost na referát pro tělesnou výchovu KNV Jihlava o finanční podporu na vybavení hokejového oddílu. Veškeré náklady byly vyčísleny částkou 93 000,- Kčs. Žádost však byla polenským vrácena k dopracování a v roce 1951 požadovanou subvencí nezískali.⁴⁶⁴⁾ Nakonec byla v zimním období zřízena umělá plocha nákladem jednoty za sumu cca 40 000,- Kčs. Správní výbor jednoty současně na své schůzi, konané 13. prosince rozhodl, že požádá KNV Jihlava o subvenci na investice ve výši 120 000,- Kčs. Polenská jednota si současně na investice v roce 1952 vyčlenila částku 50 000,- Kčs.⁴⁶⁵⁾

Zajímavý je také vývoj stavu členské základny TJ Sokol Polná. V roce 1949 měla TJ Sokol Polná celkem 505 členů, z toho 200 mužů (cvičících 30), 167 žen (cvičících 30). Dospělých členů tedy bylo celkem 367. Dorostenců bylo 28, dorostenek 25. Žáků měla jednota 32 a žákyň 50.⁴⁶⁶⁾ Údaje pro rok 1950 se nedochovaly. V roce 1951 měla jednota celkem 490 členů. Z tohoto množství bylo celkem 50 cvičících dospělých členů, 80 dorostenců, 240 žáků. Jednota dále vykazala 50 členů oddílu fotbalu, 30 členů oddílu odbíjené, 30 členů oddílu ledního hokeje a 10 členů tenisového oddílu.⁴⁶⁷⁾ Z toto trendu je v průběhu let vidět sice mírný pokles cvičících dospělých členů (o deset osob), ale výrazný nárůst počtu dorostenců a žáků. Navíc v jednotě aktivně pracovaly oddíly fotbalu, odbíjené, ledního hokeje a tenisu. Ve zprávě o činnosti Sokola v Polné, přednesené na valné hromadě členů dne 10. března 1952, je ke stavu členské základny a probíhající přeregistraci členů v roce 1951 napsáno: *„Přeregistrace členstva provedena ve lhůtě a odevzdáno 204 evidenčních listů. Počet členů jednoty klesl ze 367 na 204, odpadli všichni, kdo se neztotožňují s dnešní pokrokovou linií Sokola.“*⁴⁶⁸⁾ Údaje o počtu členů spolku za rok 1952 se nedochovaly. Ani z dochovaných

archivních pramenů není lehké zjistit přesně kolik členů předúnorového Sokola zůstalo ve sjednocené tělovýchově. Je tomu tak i z toho důvodu, že značné přesuny členů, spojené právě se sjednocováním tělovýchovy a sportu i s přeměnou Sokola, zaznamenávali tehdejší matrikáři jenom ve zlomcích. Řada dokumentů o pohybu členů a počtech členské základny nám zcela chybí.

Valná hromada členstva se sešla dne 10. března 1952 v sále bývalého sokolského biografu v areálu polenského zámku. Vedení jednoty vybralo jako heslo výroční schůze následující slogan: „*K práci a obraně bud' připraven.*“⁴⁶⁹⁾ Zprávu o činnosti jednoty v roce 1951 přednesl v hlavním referátu Václav Týnovský, starosta Sokola. Zhodnotil v ní rok 1951 a činnost polenské jednoty. Ve svém projevu kladl velký důraz na nutnost dobré práce sportovních oddílů a požadoval upevnění disciplíny cvičenců při dodržování cvičebních hodin. Hovořil o uskutečněných tělovýchovných a kulturních akcích uspořádaných jednotou i o podnicích, kterých s členové spolku zúčastnili. Hodnotil činnost správního výboru, pronesl také určitou sebekritiku, když prohlásil, že práce výboru měla své nedostatky, zejména po stránce organizační a kulturně propagační. Svě vystoupení zakončil následujícím sdělením a výzvou: „*Do roku 1952 vstupujeme s upřímným odhodláním úspěšně provádět podle příkladu sovětské fyskultury usnesení IX. sjezdu ČOS a uskutečňovati úkol stanovený naší tělovýchově presidentem republiky Klementem Gottwaldem: „Vpřed, ještě k většímu rozmachu a rozkvětu naší tělesné výchovy ve službách zápasu za světový mír, za výstavbu socialismu a rozkvět naší vlasti.“*“⁴⁷⁰⁾ Z tohoto projevu je patrné, že činnost spolku i veřejné vystupování jeho funkcionářů bylo zcela v souladu s rétorikou dané doby. Starostův projev byl nejprve projednán a schválen MAVNF. Jeho členové se samozřejmě účastnili valné hromady, jejíž termín a program byl stejným orgánem projednán a schválen.

Také v roce 1952 připravila polenská jednota veřejné sportovní a tělovýchovné podniky, kterých se jako diváci mohli účastnit občané města. Dne 6. června 1952 pořádala jednota tradiční „Letní závod branné zdatnosti“ Zúčastnilo se ho celkem 20 závodníků. Akci provázela od počátku nepřízeň počasí na velmi kluzké trati. Vlivem velmi špatného počasí během závodu zabloudili čtyři účastníci závodu v terénu.⁴⁷¹⁾ Největší veřejnou akcí, kterou jednota uspořádala ve dnech 7. a 8. června 1952 byl Sokolský den. Tohoto podniku se zúčastnilo 2 000 osob. Členové jednoty šli ve slavnostním průvodu v krojích a dresech s prapory společně se členy ČSM a žáků polenských škol. Výbor jednoty hodnotil akci takto: „*Účast obecního členstva malá, ale obsazeny chodníky a cvičiště. Průvod byl pěkný, ale měl být radostnější a ozývat se hesly a pokřikem. Sokolský den v Polné měl spád. Nejpěknější byla cvičení nejmenších, cvičení žákyň s míčky a cvičení členstva.*“⁴⁷²⁾ Tyto dvě akce byly v roce

1952 největší z těch, které jednota pořádala. Těšily se sice určitému zájmu veřejnosti, ale vlastní členové jednoty, zejména dospělí cvičenci zde vystoupili v poměrně malém počtu. V 50. letech 20. století stavěla jednota svoji činnost především na dorostu a žácích, jejichž činnost v Sokole podporovala místní organizace ČSM a také učitelé zdejších škol.

Polenští sokolové usilovali v letech 1951 a 1952 o vybudování lehkootletické dráhy. Tato záležitost byla projednána a schválena KVS v Jihlavě. Na realizaci projektu dráhy, který se v průběhu roku 1952 stal součástí projektu sportovního stadionu mělo být uvolněno celkem 400 000,- Kčs.⁴⁷³⁾ V době jarních a letních měsíců roku 1952 bylo komisionálně vybráno vhodné místo pro stadion a dráhu. Do jednání s vlastníky pozemků byl zapojen MNV, který slíbil dohodnout s majiteli náhradu popřípadě navrhnout vyvlastnění těchto pozemků.⁴⁷⁴⁾ Příprava projektu nabírala rychlý spád. V červenci byly již získány pozemky a vyměřena plocha, v září dostala jednota subvenci ve výši 300 000,- Kčs. Dne 22. září 1952 došlo k projednání a schválení zastavovacího plánu stadionu s lehkootletickou dráhou na pozemcích ležících mezi polenskými podniky Koh-i-noor, n.p. a Amylon, n.p. V zápise z tohoto jednání se mj. píše: „*Podélná plocha stadionu má směr severo-jihní. Byla umístěna tak, aby přemístění zemin bylo co nejmenší. Pozemek je suchý a jeho odvodnění jest možné do soustavy městské kanalizace. Pitná voda bude opatřena z vlastního zdroje (studny)*“.⁴⁷⁵⁾ Realizace projektu se však přesunula do roku 1953. Mezitím TJ Sokol Polná zanikla a stadion po jeho dokončení využívala nová sportovní organizace Tělovýchovná jednota Slavoj Polná.

Polenští sokolové, stejně jako členové ČSM a ROH, pomáhali v létě roku 1952 při žních. Pomoc zemědělcům organizovaným v Jednotných zemědělských družstvech (dále JZD) byla dána jako stranický úkol a komunisty v Sokole byla její nezbytnost při budování nového režimu patřičně prezentována. Správní výbor jednoty se v této záležitosti usnesl následovně: „*Usnesení strany a vlády o JZD a o žních projednáno. Členstvo se zúčastní žní a výmlatu*“.⁴⁷⁶⁾

V letech 1951 a 1952 řešil správní výbor jednoty opakovaně situaci, která znamenala problém v rozvoji tělocvičné činnosti. Sokolský dům, který vlastnila, byl využíván místním zemědělským družstvem jako sklad pro uložení obilí. O využití Sokolského domu tímto způsobem rozhodl Okresní národní výbor (dále ONV) v Havlíčkově brodu dne 13. srpna 1951.⁴⁷⁷⁾ Polenští sokolové byli od počátku proti tomuto rozhodnutí. Uložené obilí jim komplikovalo provádění rekonstrukce budovy, na kterou získali finanční prostředky a současně nemohli dobře využívat vnitřní prostory ke cvičení. Odvolali se tedy k referátu školství a tělesné výchovy KNV v Jihlavě a žádali o zrušení výše zmíněného rozhodnutí

ONV. V této záležitosti využili také oběžník Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport č. 70/1951 ze dne 13. listopadu 1951, kterým byly národní výbory upozorněny na nutnost účelného využívání tělovýchovných zařízení.⁴⁷⁸⁾ Úřad jej vydal právě proto, že docházelo k častému zabrání sokoloven pro skladování obilí, aniž by si društva předem zajistila vhodnější prostory. Stanovisko jednoty podpořil svým prohlášením ze dne 11. srpna 1952 také MNV Polná. Upozornil mj. i na skutečnost, že Sokolský dům využívají i místní školy k hodinám tělocviku, vzhledem k tomu, že stávající školní tělocvična je prostorově nevyhovující.⁴⁷⁹⁾ Nakonec se v podzimních měsících podařilo docílit vyklizení obilí ze Sokolského domu. V závěru roku se správní výbor zaměřil na dobudování hřiště pro košíkovou, pokračovaly úpravy Sokolského domu, na jehož úpravy bylo vyčleněno 100 000,- Kčs.

Poslední veřejnou společenskou akcí TJ Sokol Polná byl sokolský ples, který se konal dne 10. ledna 1953 v sále domu „U Slovana“.⁴⁸⁰⁾ Již v březnu roku 1953 byla ustavena nová tělovýchovná organizace Tělovýchovná jednota Slavoj Polná, která nahradila tradiční Sokol.

Polenská sokolská jednota zanikla, tak jako mnoho dalších jednot, v důsledku nové reorganizace tělovýchovy a sportu. Komunisté k ní přistoupili také proto, že ČOS i nadále nepovažovali za spolehlivou organizaci pro vybudování socialistické tělovýchovy. Realizovali tedy další změny, které považovali ze svého hlediska za nezbytné na cestě k ní.

Měřítkem situace v ČOS byl dlouhodobě rovněž stav její členské základny. Ta rozhodně nenarůstala podle představ komunistů. Do počtu a skladby členů Sokola se od roku 1948 výrazně promítla „očista“. Vedle vyloučených odešla ze Sokola část členů, kteří nesouhlasili s novým směřováním své organizace. Na druhé straně se v evidenci členů v průběhu let 1948–1950 postupně objevovala značná část členské základny z ostatních tělovýchovných, sportovních a turistických organizací. Ta byla začleněna v rámci sjednocování tělovýchovy do ČOS.⁴⁸¹⁾ Můžeme konstatovat, že komunisté Sokol v podstatě „nenáviděli“. I když jeho členská základna postupně prošla obměnou, stále se této organizace obávali. Jedním z důvodů proč mezi komunisty přetrvávaly obavy z ČOS byla skutečnost, že tento spolek reprezentoval principy, které byly jejich myšlení velmi vzdálené. Sokolové vybudovali svůj spolek, především na disciplíně, řádu a současně na hluboké vnitřní demokracii. Nový režim však potřeboval využít již vybudovanou organizační strukturu ČOS pro sjednocení tělovýchovy a sportu v prosovětském duchu. Právě z tohoto důvodu se ČOS stala jednou z prvních demokratických organizací, kterou komunističtí aktivisté s velkou vehemencí začali přetvářet a nakonec přetvořili k obrazu svému.

Poúnorové ochromení sokolského hnutí bylo nakonec završeno v letech 1950–1952. Komunisté tehdy Sokol začali ovládat a osoby ve vedení organizace byly pevně propojeny s komunistickou nomenklaturou. K tomuto napsal Marek Waic, historik zabývající se sokolským hnutím: „*Vedení sokolské obce i jejích krajů se dostalo do rukou lidí poslušných komunistické diktatuře. Na úrovni okresů a jednot snad nebyla situace tak jednoznačná a můžeme se dohadovat, že mnohé jednoty se hlásily ke komunistické ideologii jen formálně.*“⁴⁸²⁾ Přes tuto skutečnost se v Sokole nedařilo masově změnit smýšlení členské základny. Mnoho sokolů se chtělo dále věnovat cvičení a politicko výchovné výstupy „prorežimních“ funkcionářů chápali jako součást ideové změny Sokola: „*řadoví členové, kteří hledali v sokolských jednotách možnost cvičit, brali ideologický balast jako nutné zlo.*“⁴⁸³⁾ Představitelé KSČ nejspíše tichý odpor mnoha řadových sokolů tušili. Tento stav mj. nakonec přispěl k definitivní likvidaci Sokola a vytvoření zcela jiné organizační struktury tělovýchovy a sportu v komunisty ovládaném Československu.

O výsledcích dosažených v tělovýchově a sportu jednal koncem roku 1952 také Ústřední výbor KSČ. Komunisté nebyli s působením nového, „obrozeného“ Sokola vůbec spokojeni. Na jednání bylo mj. konstatováno, že „*...v našem tělovýchovném a sportovním životě nebylo dostatečně využito osvědčených zkušeností sovětské fyskultury.*“⁴⁸⁴⁾ Účastníci schůze dále kritizovali špatnou politicko výchovnou práci mezi sportovci, cvičiteli a trenéry. Ta podle nich vůbec neprobíhala v souladu se zásadami „*socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu.*“⁴⁸⁵⁾ Také z těchto důvodů se komunistická strana a vláda 10. listopadu a 2. prosince 1952 rozhodla zavést jednotné státní řízení a kontrolu tělesné výchovy a sportu.

Přijetím zákona č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu ze dne 12. prosince 1952 přestala sokolská organizace po více než devadesáti letech existovat. Komunisté zlikvidovali největší český národní spolek. Tradiční název Sokola byl ponechán tělovýchovné sportovní organizaci Sokol, která byla pověřena řízením sokolských jednot na vesnicích. Od roku 1953 byla přejmenována na Dobrovolnou sportovní organizaci Sokol (DSO Sokol).

III. Významné osobnosti, působící v Tělocvičné jednotě Sokol Polná

V Tělocvičné jednotě Sokol Polná působila za dobu její existence v letech 1869–1953 celá řada zajímavých osobností. Právě jejich politická, kulturní, spolková a hospodářská činnost měla pro město a také pro polenský region mimořádný význam. Přestože byl přínos těchto dobrovolných pracovníků při šíření kultury a osvěty v daném regionu nezastupitelný, jejich práce je dodnes nedoceněna. Mnohá jména těchto lidí již dokonce současným generacím zhoří nic neříkají. Přitom je jejich působení v 19. a na počátku 20. století řadí mezi činovníky, jejichž každodenní mravenčí práce na poli tělovýchovy položila potřebné základy, na kterých se mohla činnost Sokola v dalších letech plně rozvinout. Třebaže většinou neměli speciální vzdělání, nahrazovali tento handicap obrovským nadšením. Při své každodenní práci uplatňovali řadu vlastností, jako obětavost nebo nezištnost. Teprve když získali praktické zkušenosti, začali si uvědomovat potřebu odborného vzdělání. Generace mladých intelektuálů a spolkových pracovníků konce 19. století pak přešla při své činnosti na zcela nové formy.

Tito lidé patřili svými názory k pokrokově smýšlejícím a svou prací v sokolském hnutí sledovali nejenom tělesný rozvoj osobnosti členů spolku, ale také jejich povznesení v oblasti kulturní a osvětové. Především oni se zasloužili o vznik Sokola polenského, zápolili s častou nepřízní rakouských úřadů vůči sokolským jednotám v počátcích hnutí. Byli to oni, kdo šířili sokolské myšlenky ve svých přednáškách, vzdělávali členy jednoty v duchu myšlenek PhDr. Miroslava Tyrše. V době existence Rakousko-Uherska je také seznamovali s českými dějinami. Řada z nich bojovala v čs. legiích za nezávislý československý stát. Během let 1918–1919 se podíleli na upevnění moci mladé Československé republiky.

V letech existence Československé republiky pracovali aktivně na budování nového státu, svou prací se zasloužili o rozvoj sokolského hnutí. V kritické době před vypuknutím II. světové války a v době tzv. druhé republiky a později protektorátu vštěpovali svým spolučlenům, sokolskému dorostu a žákům především lásku k vlasti a dodávali jim odvalu k překonání pro náš národ tak těžkého období. Někteří z těchto vůdčích členů Tělocvičné jednoty Sokol Polná zahynuli v odboji proti německým okupantům. Byli zatýkáni, vyslýcháni, vězněni, často týráni, popraveni nebo podlehli nelidským podmínkám panujícím v koncentračních táborech. Po roce 1945 obnovovali sokolské hnutí. Mnozí se aktivně podíleli na obnově republiky, zastávali demokratické myšlenky, a proto se smutkem vnímali změnu sokolských ideálů po roce 1948. Někteří pro své smýšlení opustili Československo, řada z nich byla ze Sokola, v rámci tzv. „očisty“, vyloučena. Jiní zůstali a snažili se

pokračovat i v této době v sokolské práci, další z nich se nakonec zcela přizpůsobili změněným společenským podmínkám a žili své životy v „objetí“ nového režimu.

Nebylo možné zjistit podrobné biografické informace o každém z nich. Jsou zde tedy předkládány životopisné medailony těch, kteří patřili díky své práci a aktivitám v Tělocvičné jednotě Sokol Polná k těm nejvýznamnějším.

1. Osobnosti zaměřené na kulturní a osvětovou činnost působící v Tělocvičné jednotě Sokol Polná

Činčera Josef (1886–1939). Učitel na Měšťanské škole v Polné, přední spolkový, osvětový, kulturní a sportovní pracovník. Narozen 14. března 1886 v Polné. Členem TJ Sokol od 8. ledna 1907.¹⁾ Od počátku patřil k aktivně cvičícím členům spolku, v letech 1908–1919 byl členem cvičitelského sboru, v letech 1908–1909 a 1914–1917 pracoval jako hospodářský správce jednoty. V letech 1913–1919 působil ve funkci náčelníka Tělocvičné jednoty Sokol Polná, vedl cvičitelský sbor a pracoval ve správním výboru spolku. Mezi cvičiteli Sokolské župy Havlíčkově pak zastával funkci místonáčelníka v letech 1918–1919 a pracoval také v župním cvičitelském sboru. V roce 1919 se Josef Činčera, stejně jako celá řada dalších sokolů z polenské jednoty, aktivně účastnil bojů o Slovensko.²⁾

Z rodného města odešel v roce 1919 na Slovensko. Dva roky působil na učitelském ústavu v dnešních Turčanských Teplicích.³⁾ V roce 1923 přijal místo učitele na Obecné a měšťanské škole v Hošťálkové u Vsetína a v tomtéž roce se stal jejím ředitelem. Také v Hošťálkové patřil Činčera k aktivním spolkovým a kulturním činitelům. Jako předseda místní školní rady se zasloužil o výstavbu nové školní budovy, psal obecní kroniku, organizoval divadelní představení a nadále pracoval v sokolské organizaci.⁴⁾ Mimo spolkovou a veřejnou činnost byl Josef Činčera také literárně činný. Brzy po svém příchodu do Hošťálkové začal vydávat vlastním nákladem pro odrostlejší mládež knihovničku s názvem „*Hrou k práci*“. Tyto sešity psal pod pseudonymem Karel Delavos. Pro děti také napsal v roce 1932 divadelní hru „*Lomy*“, kterou za svého režírování uvedl v Hošťálkové na ochotnickou scénu. V roce 1930 vydal v nakladatelství „*Tuček*“ v Holešově román „*Sláva bolesti*“. Kromě další divadelní hry „*Ruce vzhůru*“ (1932), napsal a vydal Josef Činčera ještě dva didaktické spisy: „*Symbolické cvičení Tatra*“ (1912) a „*Cesta ručních prací výchovných v činné škole*“ (1924). Práce „*Koroptev*“ (1932), „*Rosana*“ (1932) a „*Básně*“ zůstaly v rukopise.⁵⁾

Finanční a pracovní problémy, nepochopení ze strany okolí neblaze působily na jeho zdravotní stav. Jeho zdravotní problémy se stupňovaly, až byl v roce 1933, po opakovaných silných nervových záchvatech převezen do Ústavu pro choromyslné v Kroměříži. O rok později byl propuštěn do domácího ošetřování. Spolu se svojí rodinou se v roce 1934 přestěhoval do Olomouce, kde dne 10. února 1939 zemřel.⁶⁾

Kracík Bedřich (1889–1943). Obchodník, úředník. Pracoval v obchodě se zbožím koloniálním a lahůdkářským svého otce v Polné. Narodil se dne 8. října 1889 v Hostinném okr. Vrchlabí.⁷⁾ Později, ve 30. a 40. letech 20. století, pracoval jako úředník pojišťovny v Praze. V Polné se aktivně zapojil do tamního kulturního, spolkového a veřejného života.

Své síly věnoval především ochotnickému divadlu, dlouhá léta působil jako herec, režíroval také řadu her, které zaujaly diváky jeho nastudováním. Pracoval jako funkcionář ve Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné.⁸⁾ Během 20. let 20. století byl Bedřich Kracík členem Národní obce fašistické (NOF) a pro názory, které členové tohoto hnutí zastávali, měl v polenské sokolské jednotě spory, které vyvrcholily v roce 1927 rezignací jednatele Jaroslava Hlouně.⁹⁾ V Tělocvičné jednotě Sokol Polná působil Kracík ve 20. a 30. letech 20. století. Ve cvičitelském sboru jednoty pracoval v letech 1920–1922, funkci náčelníka zastával v letech 1921–1922, praporečnickem jednoty byl v letech 1920–1921.¹⁰⁾ Členem správního výboru jednoty byl v letech 1920–1932, funkci jednatele správního výboru zastával v letech 1927–1929, místostarostou jednoty byl v letech 1927–1928. V letech 1924–1927 pracoval v rozhodčím soudu polenské sokolské jednoty, sokolské zábavy připravoval v zábavním odboru v letech 1921–1922, dlouhá léta pracoval v biografickém odboru jednoty, jehož budování se intenzivně věnoval. V letech 1930–1935 byl jeho členem, v letech 1932–1933 správcem biografu, v letech 1932–1935 předsedou biografického odboru.¹¹⁾

V roce 1935 se Bedřich Kracík odstěhoval do Podbořan u Brna, kde působil v tamní sokolské jednotě, později žil v Praze–Nuslích, kde pracoval v době války jako úředník pojišťovny. Během okupace ČSR ukrýval ilegálně žijící osobu, dne 8. listopadu 1942 byl v Praze zatčen, uvězněn na Pankráci a dne 26. ledna 1943 byl odsouzen k trestu smrti, poté jej Němci převezli do vězení v Drážďanech.¹²⁾ Odtud jej pak dne 8. září 1943 převezli zpět do Prahy. Bedřich Kracík byl okupanty dne 9. září 1943 v Praze na Pankráci popraven.¹³⁾

Kracík František (1853–1932). Obchodník, podnikatel. Majitel obchodu se zbožím koloniálním a lahůdkářským v Polné. Patřil k předním spolkovým a osvětovým pracovníkům, spoluorganizátorům kulturního a veřejného života v Polné.

Narodil se dne 2. listopadu 1853 v obci Zboží, okres Nová Paka.¹⁴⁾ Absolvoval obecnou školu a vyučil se obchodníkem. V Polné si otevřel v roce 1879 obchod s koloniálním zbožím, který se dobře zavedl. František Kracík se rychle zapojil do veřejného života. Pracoval v polenském Obchodním gremiu, sdružujícím živnostníky podnikající v obchodní

sféře. Na přelomu 19. a 20. století stál v čele správní rady Městského (právozářského) pivovaru v Polné. Dlouhá léta také působil jako činný člen, později aktivní funkcionář ochotnického divadla a v letech 1927–1930 zastával funkci předsedy Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné,¹⁵⁾ jako menšinový pracovník se věnoval práci a aktivitám v polenském odboru Národní jednoty pošumavské (NJP). Své volné chvíle věnoval František Kracík rovněž práci v Okrašlovacím spolku „*Viktorin*“ a v neposlední řadě v polenské pobočce ČSČK, aj.¹⁶⁾

Svůj zájem zaměřil také na sokolské hnutí. Členem Tělocvičné jednoty Sokol v Polné se stal František Kracík dne 26. června 1904 a členství získal přestupem ze sokolské jednoty ve Zboží. Jako zkušený spolkový pracovník věnoval své síly práci ve správním výboru jednoty, kde řešil řadu především technických záležitostí. Ve správním výboru TJ Sokol Polná působil v letech 1905–1907, v roce 1905 stál v čele jednoty jako její starosta. František Kracík zemřel dne 29. června 1932 v Polné.¹⁷⁾

Láznička Josef (1895–1975). Účetní, později správce a nakonec ředitel Městské spořitelny a Občanské záložny v Polné. Přední spolkový, kulturní a spolkový činitel. Narodil se dne 25. srpna 1895 v Polné.¹⁸⁾ Vystudoval Obecnou školu ve Žďáru na Moravě v letech 1900–1906 a Veřejnou měšťanskou školu ve Žďáře na Moravě v letech 1906–1910. Poté se učil obchodníkem, nejprve u firmy Jan Jílek (železářský obchod) v Novém Městě na Moravě v letech 1910–1912, dále u firmy Antonín Dvořák v rodné Polné v letech 1912–1914.¹⁹⁾ Dne 1. dubna 1914 složil zkoušky před komisí Obchodního grémia v Polné, kde získal výuční list. Od 1. května do 15. července 1914 pracoval u téže firmy jako obchodní příručí. Odtud odešel na zkušenou do Kladna, kde působil jako obchodní příručí v Továrně na likéry, ocet a octové silice Gustava Pelly v letech 1914 – 1915.²⁰⁾

Když vypukla I. světová válka, Josef Láznička byl 15. března 1915 odvelen k válečné službě u 14. zeměbranceckého pěšího pluku. Jako člověk pro monarchii politicky nespolehlivý zůstal bez hodnosti. V letech 1915–1916 bojoval na východní frontě, později byl převelen na frontu italskou. Od 31. srpna 1917 do 31. prosince 1917 byl propuštěn z fronty po průstřelu obličeje u sluchového ústrojí granátovou střepinou.²¹⁾ Na frontu se již nevrátil. Od 1. ledna 1918 nastoupil místo praktikanta, později účetního v Obecní spořitelně města Žďáru na Moravě, kde působil do roku 1921. V tomtéž roce se přestěhoval do rodné Polné, kde získal od 1. září 1921 místo správce Městské spořitelny. Během svého působení v polenské spořitelně se dále vzdělával, v roce 1922 složil zkoušku ze státní účtovědy a v roce 1934

zkoušku pro vyšší služby spořitelni u zkušební komise Svazu čs. spořitelén v Praze.²²⁾ Po II. světové válce došlo ke sloučení Městské spořitelny a Občanské záložny v Polné a v čele nového bankovního ústavu stál Josef Láznička jako jeho ředitel do roku 1950, kdy byl z politických důvodů finančním referátem KNV Jihlava z úřadu odvolán.²³⁾

Josef Láznička se velmi záhy po svém příchodu do Polné zapojil do veřejného života. Vedla ho k tomu jeho činorodá povaha a rodinná tradice. Dne 8. července 1936 spoluzaložil Národohospodářský sbor Polenska v Polné, který všemožně usiloval o hospodářské, sociální a kulturní povznesení Polné a okolí. Láznička ve sboru zastával ve 30. a 40. letech 20. století funkci jednatele.²⁴⁾ Svoji činnost zaměřil také na polenskou odbočku ČSČK, ve 30. letech 20. století spolu s MUDr. Antonínem Šafaříkem založili polenskou odbočku Masarykovy letecké ligy, kde pracoval ve funkci jednatele. Letecká liga obnovila po II. světové válce svou činnost a fungovala jako Aeroklub Polná. Josef Láznička se sám aktivně věnoval sportovnímu létání. Dne 14. srpna 1937 absolvoval plachtařskou zkoušku A, 20. srpna 1938 plachtařskou zkoušku B.²⁵⁾

Členem Tělocvičné jednoty Sokol Polná se Josef Láznička stal dne 13. října 1921, když členství získal přestupem z TJ Sokol Žďár na Moravě.²⁶⁾ Jako revizor účtů polenské sokolské jednoty a účetní působil v letech 1922–1923, 1926–1927, archivářem jednoty byl v letech 1925–1926. Členem správního výboru byl v letech 1927–1935, pokladníkem polenské jednoty byl v letech 1927–1932. Josef Láznička také aktivně pracoval ve stavebním a biografickém odboru spolku, kde se zaujetím jednal ve prospěch stavby sokolovny a biografu.²⁷⁾ V letech 1936–1938 byl členem cvičitelského sboru polenské jednoty a v roce 1937 vedl družstvo žáků.²⁸⁾ Ve 30. a 40. letech 20. století pracoval Láznička ve strukturách župy. V letech 1937–1949 byl revizorem župních účtů a župním pokladníkem Sokolské župy Havlíčkovy v Německém Brodě, ve 40. letech 20. století pak pracoval rovněž jako pokladník V. okrsku Havlíčkovy župy.²⁹⁾ Aktivní zůstal do vysokého stáří. Josef Láznička zemřel po delší nemoci dne 23. prosince 1975 v Polné.

Losenický Karel (1860–1938). Statkář, zemědělský podnikatel a finančník v Polné. Přední spolkový, kulturní a osvětový činitel v polenském regionu. Narodil se dne 18. února 1860 v Polné, kde navštěvoval obecnou školu, dále vystudoval reálku v Jihlavě a své vzdělání zakončil studiem na Vyšší zemědělské škole v Děčíně–Libverdě.³⁰⁾ Po studiích podnikal, vedl hospodářství na svém velkostatku, věnoval se také peněžnictví, více než 40 let pracoval v Občanské záložně Polná, jejímž členem byl od roku 1895 a kterou vedl v letech 1902–1932

jako ředitel, roku 1932 byl za zásluhy o rozvoj záložny jmenován jejím čestným ředitelem. Od roku 1888 působil řadu let ve veřejné správě města jako radní.³¹⁾

Karel Losenický patřil k aktivním spolkovým pracovníkům. Jako předseda proslulé zábavní stolní společnosti „*Zelený stůl*“ v hostinci „U Culků“ v Polné byl ve stálém styku s členy ochotnického divadla a také se zpěváckým spolkem „*Čestmír*“, jehož byl vynikajícím tenoristou.³²⁾ Svůj herecký talent pak uplatnil ve Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“, kde zastával mnohé funkce ve správním výboru a v letech 1889–1892 stál v jeho čele jako předseda.³³⁾ Řadu let byl předsedou spolku Červeného kříže v Polné, věnoval se také zlepšování hygieny a životního prostředí ve městě, k čemuž přispěl svou dlouholetou prací v okrašlovacím spolku „*Viktorin*“, který vedl jako jeho předseda. Hlavní svoji přízeň věnoval ovšem hasičům. V polenském Sboru dobrovolných hasičů působil od roku 1887 jako člen výboru a jednatel. V letech 1924–1928 byl jeho předsedou. Vždy velmi dbal o to, aby sbor byl náležitě veden a vyzbrojen. V roce 1892 měl sbor parní stříkačku, veliký posunovací žebřík, roku 1924 motorovou stříkačku a za přispění ČSČK od roku 1929 i sanitní motorový vůz. Karel Losenický podporoval také vznik muzea ve svém rodném městě. Dne 15. února 1895 byl zvolen do nového osmičlenného muzejního odboru, pracujícího při Okresním zastupitelstvu v Polné. Od roku 1896 pak byl aktivním členem a funkcionářem Spolku městského muzea v Polné. V roce 1922, když byla v Polné zřízena Hospodářská škola, byl Losenický zvolen místopředsedou její správní rady.³⁴⁾

Karel Losenický patřil k zakládajícím členům obnovené Tělocvičné jednoty Sokol Polná v roce 1893. V období let 1893–1994 aktivně pracoval v místní jednotě jako místostarosta a člen správního výboru.³⁵⁾ Zemřel dne 15. července 1938 v Polné.³⁶⁾

Michálek Václav, MUDr. (1865–1952). Státní městský, železniční, zubní a praktický lékař v Polné. Přední spolkový a kulturní pracovník. Narodil se dne 27. května 1865 v Jičíně, v rodině kominického mistra Václava Michálka.³⁷⁾ Zde absolvoval obecnou školu, v letech 1875–1877 studoval na gymnáziu v Hradci Králové a v letech 1877–1883 pokračoval ve studiu na gymnáziu v Jičíně. Maturitní zkoušku složil dne 7. července 1883.³⁸⁾ Ve studiu pokračoval na Lékařské fakultě Karlo–Ferdinandovy univerzity v Praze, kde byl dne 1. července 1890 promován doktorem medicíny.

V Polné se usadil jako praktický a zubní lékař, dlouhá léta zastával funkce městského lékaře a soudního lékaře u Okresního soudu v Polné. Působil také v Okresní zdravotní komisi při Okresním úřadě v Německém Brodě.³⁹⁾ Václav Michálek je známý především jako

oponent univ. prof. PhDr. Tomáše G. Masaryka v tzv. „hilsneriádě“, týkající se rituální vraždy Anežky Hružové v Polné, kde jako jeden ze soudních lékařů, působících u Okresního soudu v Polné ohledával tělo a místo vraždy spolu se svým kolegou MUDr. Aloisem Prokešem. Spoluautor tzv. „Odpovědi TGM“.⁴⁰⁾

Michálek byl dlouholetým členem muzejního spolku, kterému daroval řadu uměleckých předmětů do vytvářených muzejních sbírek.⁴¹⁾ Jako vášnivý nimrod byl aktivním členem polenského mysliveckého spolku. Miloval hudbu, hrál výborně na klavír a komponoval, byl členem Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poběbradský*“, kde obstarával hudební doprovod.⁴²⁾ Jako městský lékař působil také aktivně ve zdravotnický a sociálně zaměřených spolcích, především v ČSČK a Okresní péči o mládež v Polné, vedl samaritské kurzy a pořádal řadu přednášek pro veřejnost. Uvědomoval si velký význam hygieny a zdravého životního prostředí, proto pracoval v okrašlovacím spolku „*Viktorin*“.⁴³⁾

MUDr. Václav Michálek patří mezi zakládající členy Sokola polenského z roku 1893. Členem správního výboru byl v letech 1893, 1897–1899, 1904, 1920, 1922–1925, 1947–1949, působil také jako člen osvětového sboru jednoty v letech 1896–1897 a 1920.⁴⁴⁾ V letech 1897–1899 a 1904 byl místostarostou jednoty, v čele Tělocvičné jednoty Sokol Polná, jako její starosta, stál v letech 1922–1925.⁴⁵⁾ Jako lékař zastával také funkci zdravotníka sokolské jednoty v letech 1947–1949. MUDr. Václav Michálek zemřel dne 5. června 1952 v nemocnici v Havlíčkově Brodě.⁴⁶⁾

Müller Theodor (1872–1941). Truhlář a živnostník, dlouholetý spolkový pracovník. Narodil se dne 19. října 1872 v Polné.⁴⁷⁾ Po absolvování zdejší obecné školy se vyučil truhlářem a tomuto řemeslu se věnoval celý život. V Polné provozoval dlouhá léta strojní truhlářství, zaměřil se vedle oprav na výrobu nábytku, provozoval také stavební truhlářství s dodávkou na stavby.⁴⁸⁾ Pro většinu spolků, jejichž byl členem, opravoval nebo vyráběl a dodával mobiliář – šlo především o nářadí pro TJ Sokol Polná a dekorace pro Spolek divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné.⁴⁹⁾

Theodor Müller pracoval aktivně v celé řadě místních spolků, byl členem pánského odboru Národní jednoty pošumavské v Polné, členem místního sboru dobrovolných hasičů. Hrál rovněž divadlo ve zdejším ochotnickém spolku „*Jiří Poděbradský*“ aj.⁵⁰⁾ Velkou část svého času však věnoval práci v polenské sokolské organizaci. Členem Sokola polenského byl od 17. července 1893.⁵¹⁾ V jednotě pak zastával celou řadu funkcí. Ve správním výboru pracoval v letech 1901, 1908–1910, 1912–1918, 1919–1924, 1928–1929, 1931–1933.⁵²⁾

Místostarostou jednoty byl v letech 1914–1918, 1919–1921, 1922–1924. V čele polenské sokolské jednoty, jako její starosta, stál v letech 1921–1922, kdy podepsal smlouvu o koupi polenského zámku pro TJ Sokol.⁵³⁾ V roce 1920 pracoval ve vzdělávacím sboru TJ Sokol Polná. Aktivně se podílel na úpravách zámeckého areálu. Pracoval na výstavbě letního cvičiště sokolské jednoty, v roce 1923 pracoval v komisi pro výstavbu cvičiště a veškeré truhlářské práce při jeho výstavbě provedl zdarma. Za svého působení ve správním výboru Sokola dbal především o všestranný rozvoj jednoty a také o šíření sokolských myšlenek. Theodor Müller zemřel dne 4. února 1941 v Nových Dvorech u Kutné Hory.⁵⁴⁾

Neubauer Bedřich (1890–1960). Spolkový pracovník, mecenáš polenského muzea. Pekař, majitel pekařského závodu v Chicagu. Narodil se 8. února 1890 v Polné v rodině místního truhlářského mistra Jana Neubauera. Po absolvování obecné školy se vyučil pekařem. Před nástupem vojenské služby v rakouské armádě odcestoval do Německa. Odtud se vypravil lodí do Spojených států amerických, kde se usadil v Chicagu.⁵⁵⁾

V Americe se nejprve živil jako horský průvodce. Při jedné dlouhé zimní horské túře si však pádem ze skály vážně poranil nohu. Byl nucen strávit několik týdnů v indiánském táboře, kde byl léčen pomocí bylin. Tato anabáze mu později, po návratu do Československa, přinesla všeobecnou známost na Polensku pod přezdívkou „Indián“. Po návratu do Chicaga byl ještě na doléčení v tamní nemocnici. Seznámil se tam s ošetřovatelkou českého původu, se kterou se později oženil. Poté se Neubauer vrátil ke svému oboru. Společně se svou ženou otevřel pekařský závod, který se již od počátku specializoval mj. na české pečivo. Velký úspěch měly zejména jeho preclíky. Pekařství velmi dobře prosperovalo a Neubauer velmi brzo vlastnil několik nákladních automobilů na rozvoz pečiva. Během svého pobytu v USA udržoval Neubauer velmi častý písemný kontakt se svými příbuznými a s přáteli. Měl dobré informace o dění doma. Vznik nového státu v roce 1918, stesk po domově a také velmi dobrá finanční situace byly okolnostmi, které přispěly k tomu, že se chtěl a mohl vrátit zpět do vlasti.⁵⁶⁾

Do Polné se vrátil v roce 1924. Nedaleko místního nádraží si nechal postavit novou vilku a žil z vlastních prostředků jako rentiér. Záhy se aktivně zapojil do místního kulturního a společenského života. Byl velkým sběratelem starožitností, zejména historických hodin. Tato jeho sběratelská činnost jej přivedla mezi členy Spolku městského muzea v Polné. V místním muzeu se stal blízkým spolupracovníkem a přítelem ředitele Břetislava Rérycha a později jeho dcery, prof. Květy Rérychové.⁵⁷⁾ Podílel se na organizování oprav zámeckých prostor, ve

kterých muzeum sídlilo, i na instalování stálých muzejních expozic a výstav. Mezi polenskou veřejností získal velkou vážnost a důvěru, a to i díky tomu, že pro muzeum získal velmi cenné předměty do jeho sbírek. Především nakoupil, vytvořil a muzeu daroval sbírku celkem 62 kusů historických hodin, která se stala základem dále budované jedinečné expozice, která je v polenském muzeu chloubou dodnes. Neubauer se sám velmi aktivně vzdělával v oboru muzejnictví a muzejního sběratelství. Přispíval na cesty dobrovolných muzejních pracovníků na celostátní sjezdy a odborné semináře. Dodnes je v Polné připomínáno, že na počátku II. světové války ukryl se svými přáteli muzejníky několik set nejcennějších sbírkových předmětů muzea před případnou konfiskací a dalších 98 beden s patnáctitisíci sbírkovými předměty ukryl na jaře roku 1944 před případným náletem.⁵⁸⁾

Bedřich Neubauer byl také velkým milovníkem přírody. Pracoval v Okrašlovacím spolku „Viktorin“, jehož předsedou se záhy stal. Jako první zavedl na Polensku rozvěšování velkého množství ptačích budek, chránil staré památné stromy a pořizoval jejich soupis. Pracoval také v Klubu čs. turistů a v roce 1938 se stal předsedou jeho polenské pobočky. Angažoval se také v komunální politice za národní demokraty.⁵⁹⁾ Za tuto stranu se stal v roce 1938 členem místní obecní rady. Část svého času však Neubauer věnoval práci v polenské sokolské organizaci. V letech 1930–1931 byl zvolen náhradníkem do správního výboru jednoty. V roce 1932 byl spolu s dalšími třemi členy jednoty vybrán ke slavnostnímu vyzvednutí a předání praporu jednoty, vytvořeného podle návrhu Břetislava Rérycha. Od počátku svého členství se zaměřil na realizaci úprav zámeckého areálu, ve kterém Sokol sídlil společně s muzeem. Sám se aktivně se podílel na návrzích úprav zámeckého areálu, v letech 1939–1940 pracoval ve stavebním odboru polenské sokolské jednoty. Za sokolskou jednotu a muzejní spolek se účastnil řady jednání se zástupci pražského Státního památkového úřadu, při kterých se začaly rodit návrhy a realizace oprav a úprav tohoto cenného komplexu historických budov.⁶⁰⁾

Po II. světové válce byl Neubauer postupně v rámci měnových reforem v roce 1945 a 1953 připraven o svoje finanční zdroje. Přestal tak být nezávislým rentiérem, stal se podezřelým novému režimu. Avšak na přímlovu přátel, kteří mu i přes nové společenské poměry zůstali, z rozhodnutí polenského MNV a na přímlovu ředitele jihlavského muzea Arnošta Káby byl Bedřich Neubauer 1. října 1953 ustanoven placeným správcem polenského muzea. V této funkci působil až do své smrti.⁶¹⁾ Zemřel ve svém rodném městě dne 18. srpna 1960. Stal se velkým vzorem sběratele, mecenáše a obětavého muzejního a vlastivědného pracovníka. Pro polenské občany byl „jejich Indián“. Pohřben byl na hřbitově sv. Kateřiny v Polné.

Pittner Antonín (1814–1897). Český vlastenec, politik. Kupec a vinárník v Polné, spolkový pracovník. Nejvýznamnější polenská osobnost 19. století. Narodil se dne 4. června 1814 v Polné.⁶²⁾ Vyučil se kupcem, záhy provozoval obchod a vinárnu na Sezimově náměstí. Dlouholetý představitel polenského okresu a purkmistr města Polné. Podílel se aktivně na rozvoji českého národního obrození na Českomoravské vrchovině.⁶³⁾

Roku 1838 založil Pittner obrozeneckou knihovnu v Polné,⁶⁴⁾ dlouhá léta vedl místní ochotnické divadlo. V roce 1843 dal podnět k organizování Českých besed, v revolučním roce 1848 byl důstojníkem Národní gardy a založil polenskou odbočku „*Lípy slovanské*“.⁶⁵⁾ Distribuoval spisy „*Matice české*“, kterými zásoboval velkou oblast Českomoravské vrchoviny, od roku 1844 čestný člen „*Matice české*“. Od roku 1845 vedl ochotnické divadlo o jehož činnosti psal články do „*Květu českých*“. Pittner byl přítelem Karla Havlíčka Borovského, Josefa Kajetána Tyla, Boženy Němcové, Františka Ladislava Riegra a dalších českých vlastenců, jak o tom svědčí jeho bohatá korespondence, uložená dnes v polenském muzeu.⁶⁶⁾ Antonín Pittner také podporoval obrozenecké a vlastenecké aktivity jihlavských Čechů, přátelil se s knihkupcem Antonínem Musilem Jihlavským a MUDr. Leopoldem Fritzem, jejich vůdčí osobností.⁶⁷⁾ V roce 1864 byl Pittner zvolen starostou 24 členného okresního zastupitelstva pro okres polenský. V letech 1848–1894 vedl městskou kroniku.

V roce 1866, za rakousko-pruské války, zabránil jako starosta města svým směhlým a rázným vystoupením u velitele pruských vojsk plukovníka A. von Blankensee dalšímu řádění pruských vojáků třetího magdeburského pluku č. 66 a velkým škodám páchaným ve městě při jejich průchodu. Za jeho statečný postoj v době války, především pak za záchranu úředních dokumentů, vyznamenal rakouský císař František Josef I. starostu Antonína Pittnera zlatým záslužným křížem. Císaři byl Pittner představen koncem října 1866 u příležitosti vzdání holdu zástupců českých měst v Praze.⁶⁸⁾

Antonín Pittner byl otcem spisovatelky **Vlasty Pittnerové** (1858–1926), která čerpala látku ke svým románům na Českomoravské vrchovině, v okolí Polné a Žďáru nad Sázavou,⁶⁹⁾ a absolventa pražské techniky, pozdějšího významného polenského podnikatele **Jaroslava Pittnera** (1845–1924), který se stal jedním z prvních průmyslníků na Polensku. Založil v blízkém Německém Schitzendorfu, akciovou provazárnu, v Polné pak provozoval dvě škrobárny, lihovar a parostrojní kruhovou cihelnu.⁷⁰⁾

Antonín Pittner byl přispívajícím členem Tělocvičné jednoty Sokol Polná v letech 1869–1874, 1893–1895 a k sokolským myšlenkám se velmi aktivně hlásil až do své smrti.⁷¹⁾ Zemřel v Polné dne 24. srpna 1897.⁷²⁾

Pojmann Václav (1849–1925). Kupec, účetní. Později se stal majitelem polenské škrobárny a významným podnikatelem v regionu. Byl spolumajitelem firmy „*Amylon, a. s.*“ a velkým mecenášem města Polné. Narodil se dne 12. února 1849 v Polné,⁷³⁾ záhy mu zemřeli rodiče a byl vychováván jako sirotek v rodině Ludvíka Klusáčka, nájemce místního dvora „Ovčín“. Po ukončení školní docházky se Pojmann vyučil obchodníkem,⁷⁴⁾ pak odešel na zkušenou do nedalekého Žďáru na Moravě, odtud do Velimi, kde pracoval v místním cukrovaru. V 70. letech 19. století sloužil jako voják posádky v Německém Brodě. Po skončení vojenské služby si ještě doplnil vzdělání studiem na Československé obchodní akademii v Praze.⁷⁵⁾

V Polné si otevřel obchod, ale brzo zkrachoval a odešel do Vídně, kde se živil jako obchodní příručí a účetní.⁷⁶⁾ Později získal v Polné škrobárnu po Jaroslavu Pittnerovi, závod zvelebil, zkvalitnil výrobu škrobu, zavedl výrobu dextrinu, apretur a umělých lepidel. Později se zúčastnil přeměny firmy na akciovou společnost „*Amylon, a. s.*“.⁷⁷⁾ Ve svém rodném městě se záhy zapojil do veřejného života. Zastával názory mladočeských politiků, byl dlouholetým členem městského zastupitelstva, městským radním a starostou místní obce v Polné v letech 1907–1924.⁷⁸⁾ Jakmile se jeho finanční situace stabilizovala, stal se Václav Pojmann mecenášem městského sirotčince a řady kulturních spolků a dalších institucí působících v Polné a okolí. Sám se také aktivně spolkové činnosti účastnil, byl spoluzakladatelem a velkým podporovatelem činnosti Okrašlovacího spolku „*Viktorin*“ v Polné.⁷⁹⁾

Členem Sokola polenského byl od roku 1869 v roce 1876 se stal také jeho posledním starostou.⁸⁰⁾ V roce 1893 patřil k zakládajícím členům obnovené jednoty a na první valné hromadě konané 15. července 1893 byl zvolen jejím prvním starostou.⁸¹⁾ Ve funkci starosty jednoty působil v letech 1893–1900 a výrazně se podílel na jejím vybudování. V letech 1894–1900 byl členem předsednictva Sokolské župní jednoty „Havlíček“ a zástupcem polenské jednoty u ČOS.⁸²⁾ Václav Pojmann zakoupil v roce 1922 objekty polenského hradu a zámku za sumu 70 000 Kč, které věnoval Spolku městského muzea a Tělocvičné jednotě Sokol v Polné.⁸³⁾ Jeho zásluhy o sokolské hnutí ocenila ČOS četným diplomem v roce 1923.⁸⁴⁾ Václav Pojmann zemřel dne 7. září 1925 v Polné.⁸⁵⁾

Pokorný František (1865–19.. ?). Učitel, později ředitel měšťanských škol v Polné. Dlouholetý politický činitel, spolkový, kulturní a osvětový pracovník. Narodil se dne 17. ledna 1865 v Polné.⁸⁶⁾ Po ukončení obecné a měšťanské školy vystudoval učitelský ústav. Jako pedagog pak působil na Obecné a měšťanské škole chlapecké v Polné, a to v letech 1889–1921, 1922–1927.⁸⁷⁾

Pokorný byl činný také v Okresním osvětovém sboru v Polné, který vedl ve 20. letech 20. století jako jeho předseda, byl členem a funkcionářem Národní jednoty pošumavské, Učitelské jednoty „*Komenský*“, místního dobrovolného sboru hasičů.⁸⁸⁾ Ve 30. letech 20. století byl předsedou Okresní péče o mládež v Polné, ve stejné době byl předsedou Knihovny rady města Polné.⁸⁹⁾ Aktivně pracoval jako člen a funkcionář Měšťanské besedy v Polné, muzejního spolku aj.⁹⁰⁾ Po I. světové válce byl politicky organizován v Národně demokratické straně JUDr. Karla Kramáře, v komunálních volbách v roce 1919 se za tuto stranu stal členem obecního zastupitelstva a 1. září 1919 byl zvolen náměstkem starosty města Polné.⁹¹⁾

František Pokorný byl dlouholetým členem Sokola polenského od roku 1893 a patřil řadu let k předním funkcionářům jednoty. Jako účetní dozorce pracoval v jednotě v letech 1894–1897, 1902, členem správního výboru byl v letech 1898, 1903–1925, 1927–1933, 1935–1936, náhradníkem ve správním výboru byl v roce 1934.⁹²⁾ V čele Sokola polenského jako jeho starosta stál v letech 1907–1920, 1929–1933, funkci místostarosty zastával v letech 1925 a 1928.⁹³⁾ Svoji aktivní a neúnavnou dlouholetou činností přispěl výrazně k rozvoji sokolského hnutí v Polné. Jeho zásluhy byly oceněny v roce 1936 udělením čestného členství v TJ Sokol Polná a uznání Sokolské župy Havlíčkovy.⁹⁴⁾

Rérych Břetislav (1872–1936). Učitel, později ředitel měšťanských škol v Polné, polyhistor, etnograf, regionální historik, spoluzakladatel a dlouholetý ředitel Městského muzea v Polné. Narodil se v Polné dne 31. července 1872.⁹⁵⁾ Základní vzdělání získal na polenské obecné a měšťanské škole. V roce 1887 odešel do Kutné Hory, aby tu pokračoval ve studiích na učitelském ústavu. Zde obdržel nejen příslušné odborné vzdělání a všestranný rozhled, ale především se tu rozvinul jeho malířský a kreslířský talent. Učitelská studia v Kutné Hoře zakončil Rérych úspěšně vykonanou maturitní zkouškou v roce 1891.⁹⁶⁾

V letech 1891–1892 působil jako pedagog na Obecné škole v Radostíně na Žďársku, v letech 1892–1893 se krátce objevil jako výpomocný učitel na Obecné a měšťanské škole v Polné, ale v tomto období byla jeho hlavním působištěm Obecná škola v Janovicích (1892–1893). Poté následovala v letech 1894–1898 škola v Poděbabech a v letech 1898–1903 Dobrouť.⁹⁷⁾ Jeho pedagogická dráha pokračovala na Obecné a měšťanské škole v Polné, kde působil v letech 1903–1933, od roku 1913 jako odborný učitel přírodopisu a kreslení, v letech 1927–1933 školu vedl jako její ředitel.⁹⁸⁾

Břetislav Rérych se aktivně zapojil do spolkového života v Polné. Od roku 1899 byl členem Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“, kde režíroval divadelní hry

a několik libret sám napsal.⁹⁹⁾ Pro divadlo navrhoval také kostýmy, dekorace, scény a živé obrazy. Ve 20. letech 20. století spoluzaložil polenský odbor KČST a jako jeho předseda prosadil vyznačování turistických tras na Polensku. V roce 1927 vydal nákladem odboru publikaci „*Polná, průvodce po městě a okolí*“.¹⁰⁰⁾ Rérych aktivně pracoval v Okrašlovacím spolku „Viktorin“. Jako menšinový pracovník působil v místním odboru Národní jednoty pošumavské. V letech 1908–1911 byl velitelem Sboru dobrovolných hasičů.¹⁰¹⁾

Nejdůležitější je však jeho činnost regionálního historika, etnografa a muzejníka. Původní podobu lidové architektury na Polensku se snažil zachytit v četných kresbách a fotografiích, jde o lidové chalupy z Brzkova, Dobroutova, Hrbova, Janovic, Záborné, dále o četné kovárny, boží muka, poklony apod.¹⁰²⁾ Sbíral a zapisoval lidové pohádky, říkadla nebo pověsti. Národopisné poznatky pak vydával v řadě článků a publikací, např.: „*Báchorky polensky, Národní kroj na Polensku, Stavby libové na Polensku*“.¹⁰³⁾ V roce 1895 byl jedním ze zakladatelů Spolku městského muzea v Polné, ve správním výboru pracoval v letech 1896–1908, v letech 1908–1936 jako jednatel Zároveň se stal v letech 1900–1936 ředitelem muzea a tvůrcem jeho expozic.¹⁰⁴⁾

V letech 1920–1922 založil a redigoval vlastivědný časopis „*Pohoří*“, ve kterém otiskoval články z národopisu a historie polenského regionu. Vydal také řadu publikací k dějinám města Polné a Polenska, např.: *Zkáza města Polné 1863* (1933), *Francouzi na Českomoravské vysočině roku 1741 a 1742* (1934), *Rodáci a obyvatelé města Polné* (1935), *Průvodce městským museem v Polné* (1937), *Osmáctýřicátý rok v Polné* (1948) aj. V letech 1914–1936 působil Rérych jako kronikář města Polné.¹⁰⁵⁾

Své síly vložil Břetislav Rérych také do Tělocvičné jednoty Sokol Polná. Zde působil především na poli kulturním a osvětovém. Takřka každoročně byl volen do šibřinkového výboru. Osobně řídil četné sokolské kulturní akce, jako byly šibřinky, plesy, silvestrovské veselice apod. K jejich zdatu přispíval tím, že mnohé režíroval, jindy byl autorem živých obrazů a alegorií.¹⁰⁶⁾ Pro polenskou sokolskou jednotu navrhl prapor. Od roku 1924 založil a vedl Břetislav Rérych sokolskou kroniku a v rámci této činnosti sepsal dějiny Sokola polenského. Při této činnosti shromáždil a uspořádal značné množství archivního materiálu, takže vznikl dobře vedený sokolský archiv.¹⁰⁷⁾ Aktivně pracoval ve stavebním odboru Tělocvičné jednoty Sokol Polná v letech 1928–1936, který řídil výstavbu letního cvičiště a připravoval výstavbu sokolovny. Mimo jiné zde dohlížel na zájmy muzejního spolku, který vlastnil budovu hradu ve stejném areálu jako TJ Sokol Polná.¹⁰⁸⁾ Břetislav Rérych zemřel náhle dne 14. října 1936 v Polné.¹⁰⁹⁾

Rérychová Květa, prof. (1903–1989). Středoškolská profesorka, spolková a kulturní pracovnice v Polné. Narodena 18. února 1903 v Polné ¹¹⁰⁾ ve vlastenecké rodině ředitele Břetislava Rérycha. Po absolvování zdejší obecné a měšťanské školy studovala na Českém státním reformním reálném gymnáziu v Jihlavě v letech 1919–1924, ¹¹¹⁾ maturitní zkoušku složila v roce 1924. ¹¹²⁾ Poté vystudovala Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze v letech 1924–1929 a následně učitelství pro střední školy s aprobační přírodopis–zeměpis v letech 1929–1931. ¹¹³⁾

V letech 1931–1939 působila jako odborná učitelka na Měšťanské dívčí škole v Německém Brodě. Své vzdělání si rozšířila dalším studiem a v roce 1933 vykonala na Učitelském koedukačním ústavu v Chrudimi aprobační zkoušky pedagogicko–didaktické a zkoušky z fyziky a chemie. Od roku 1939 zatímní profesorka na Reálném gymnáziu plk. Švece v Pelhřimově. ¹¹⁴⁾ Ve dnech 8. až 12. prosince 1941 složila státní profesorskou zkoušku a byla jmenována Českou zemskou školní radou pro Čechy v Praze profesorkou. ¹¹⁵⁾ V letech 1942–1952 učila na státních reálných gymnáziích v Praze, svoji učitelskou dráhu zakončila ve svém rodném městě, když v letech 1953–1959 působila jako ředitelka Základní školy v Polné. ¹¹⁶⁾

Květa Rérychová byla od mládí činná v mnoha polenských spolcích. Pracovala v místních pobočkách Československého červeného kříže, Národní jednoty pošumavské, v Klubu československých turistů aj. ¹¹⁷⁾ Od 30. let 20. století byla aktivní členkou Spolku městského muzea v Polné, se svým otcem ředitelem polenské školy a muzea, Břetislavem Rérychem spolupracovala na pořádání sbírkového fondu v muzeu, podílela se na přípravách výstav a účastnila se muzejních sjezdů. ¹¹⁸⁾ Po smrti svého otce byla jmenována dne 5. prosince 1936 ředitelkou Městského muzea v Polné. ¹¹⁹⁾ Ve své muzejní, výstavní a sbírkotvorné práci se zaměřila na zdokonalování a prohlubování systému evidence a správy sbírek. V období let 1938–1941 byla členkou redakční rady vlastivědného sborníku „*Polensko*“, kde aktivně spolupracovala s MUDr. Karlem Tureckým a obstarávala část administrativy. ¹²⁰⁾ Přednášková a publikační činnost prof. Květy Rérychové nebyla tak častá a bohatá jako u jejího otce, protihodnotou však je její rozsáhlá a dodnes nedoceněná práce dokumentační, evidenční a administrativní, bez které by se muzeum neobešlo. ¹²¹⁾ Prof. Rérychová se svými spolupracovníky zdokumentovala průběh II. světové války se všemi jejími dopady, ukryla bohemika a ostatní sbírkové předměty. Po válce připravila obnovení činnosti polenského regionálního muzea, které vedla až do roku 1953. ¹²²⁾

Také v poválečném období se vzdělávala pro práci v muzeu, v roce 1946 absolvovala úspěšně kurz městských archivářů, pořádaný zemskou archivní sekcí v Praze ¹²³⁾ a v letech

1946–1947 muzejní kurzy pořádané Svazem československých muzeí v Praze.¹²⁴⁾ Během 60. a 70. let 20. století pracovala v Kulturní a městské komisi při MěNV Polná, v letech 1961–1974¹²⁵⁾ se zaměřila aktivně na ochranu nemovitých památek, působila jako předsedkyně Památkového aktivu v Polné. Pomáhala zajistit opravy sakrálních i profánních stavebních památek v Polné, připravovala podklady k rekonstrukci polenského hradu.¹²⁶⁾ Od roku 1962 pracovala v muzejní radě, která byla ustavena pro spolupráci s vedením polenského muzea a měla podpořit jeho činnost.¹²⁷⁾

Květa Rérychová byla rovněž členkou Tělocvičné jednoty Sokol v Polné v letech 1924–1925, 1935–1948. V letech 1926–1931 byla aktivní členkou TJ Sokol Praha–Hradčany. Patřila mezi cvičící členky, pracovala v ženském odboru. Pro sokolskou organizaci připravila několik přednášek a besed na různá témata z polenských dějin, čímž také přispívala k popularizaci dějin regionu.¹²⁸⁾ Aktivní zůstala do vysokého věku, intenzivně pracovala především v polenském muzeu, angažovala se v oblasti památkové péče, v 70. letech 20. století byla předsedkyní Památkového aktivu v Polné. Prof. Květa Rérychová zemřela dne 17. prosince 1989 v nemocnici v Havlíčkově Brodě.¹²⁹⁾

Sázavský Karel, Ing. (1895–1972). Strojní inženýr, technický úředník, později podnikatel, továrník. Narodil se dne 30. ledna 1895 v Polné.¹³⁰⁾ Pocházel ze staré, vlastenecky zaměřené polenské rodiny. Po ukončení studií v Polné, reálky v Jihlavě, průmyslové školy a ČVUT v Praze, získával zkušenosti v podniku svého otce. Po vypuknutí I. světové války byl odveden do rakousko–uherské armády. Sloužil nejprve jako tlumočník a zapisovatel u veřejného žalobce v Košicích, později na velitelství opevňovacích staveb ve Vídni. Převelen na italskou frontu jako stavební odborník, zde byl dne 3. listopadu 1918 zajat. V armádě monarchie dosáhl hodnosti podporučíka. V této hodnosti byl dne 15. ledna 1919 zařazen do 17. praporu čs. domobrany v Itálii, jako pobočník velitele.¹³¹⁾

Během 20. let 20. století pracoval ing. Sázavský v Itálii, kde sbíral zkušenosti a podílel se na budování cukrovarů. Ve 30. a 40. letech 20. století již působil v Polné. Stal se ředitelem rodinné firmy „Továrna na kovové zboží Ing. Sázavský & spol. s.r.o.“, která se po II. světové válce stala akciovou společností „Továrna na kovové zboží Ing. Sázavský, a.s.“¹³²⁾ Byl veřejně činným, postupem času se stal předním spolkovým a kulturním pracovníkem v polenském regionu. V letech 1934–1936 působil jako předseda Knihovny rady města Polné. Karel Sázavský měl od mládí rád divadlo. Stal členem místního ochotnického spolku „*Jiří Poděbradský*“ v Polné, kde aktivně hrál. Svůj čas dále věnoval polenské odbočce ČSČK,

polenské odbočce Svazu čs. důstojnictva v záloze, kterou vedl od roku 1938 ve funkci předsedy. Jako důstojník v záloze se stal v únoru roku 1936 velitelem Civilní protiletecké obrany v Polné, která aktivně spolupracovala s armádou. Během mobilizace roku 1938 sloužil u velitelství II. sborové oblasti jako správce tovární skupiny v hodnosti kapitána.¹³³⁾ Ing. Karel Sázavský působil také v polenském Aeroklubu po II. světové válce aj. Své hlavní aktivity však zaměřil především na polenskou sokolskou organizaci, o jejíž rozkvět se pak nemalou měrou sám zasloužil.

Členem TJ Sokol Polná se stal dne 30. října 1919.¹³⁴⁾ V letech 1938–1940 aktivně pracoval ve stavebním odboru sokolské jednoty, který připravoval realizaci sokolovny a v roce 1933 začal pracovat v odboru pro stavbu a správu biografu, jehož otevření zahájil již jako starosta jednoty slavnostním projevem dne 5. října 1940.¹³⁵⁾ V roce 1932 spoluzaložil a v letech 1932–1934 vedl bruslařský odbor jednoty. V letech 1935–1937 působil jako II. náměstek starosty TJ Sokol Polná.¹³⁶⁾ Sokol polenský vedl v období let 1939–1941 a 1945–1948 jako starosta a pracoval ve správním výboru jednoty. V roce 1941 působil jako místostarosta V. okrsku župy Havlíckovy.¹³⁷⁾ Do odboje proti německým okupantům se zapojil v letech 1939–1940 v Obraně národa, kde pracoval ve skupině mjr. Jar. Nováka, v květnových dnech roku 1945 aktivně vystoupil proti okupantům v Polné.¹³⁸⁾

Po II. světové válce zastával v letech 1946–1948 funkci předsedy V. okrsku sokolské župy Havlíckovy, zasedal také ve správním výboru župy, od roku 1947 jako II. náměstek jejího starosty.¹³⁹⁾ Za jeho vedení dosáhla činnost sokolské jednoty v Polné svého vrcholu, díky jeho štědré finanční podpoře byla realizována řada projektů, např. stavba biografu, připravovala se stavba nové tělocvičny a sportovního stadionu. Ve změnách politických a společenských podmínkách po únorových událostech v roce 1948 však pro něho nebylo místo. Ing. Karel Sázavský rezignoval, i přes plnou podporu výboru a členů, dne 5. března 1948 ze svých funkcí v sokolské organizaci.¹⁴⁰⁾ Později byl na důrazné naléhání komunistických funkcionářů dne 29. října 1948 vyloučen ze sokolské organizace jako představitel buržoazie.¹⁴¹⁾

Ing. Karel Sázavský emigroval spolu se svým synem Ladislavem v roce 1948 nejprve do Itálie, kam za nimi o půl roku později odešel zbytek jeho rodiny. Zde žili Sázavští v letech 1949–1952. Ing. Karel Sázavský pracoval v cukrovarnictví a díky své předchozí práci doma a díky svým profesním a přátelským stykům zejména s dr. ing. Danilo Lucherinim, se stal brzy i v Itálii známým odborníkem. Z Itálie zamířila již celá rodina do Spojených států amerických (dále USA). Tady se Sázavští v roce 1952 usadili v Hemiltonu, stát Ohio. Zde

pracoval ing. Karel Sázavský jako vedoucí pracovník – hlavní inženýr – v továrně Western States Machine Co., specializující se na výrobu zařízení cukrovarů a jejich projektování.¹⁴²⁾

V této firmě působil celkem 12 let a místo získal, jak sám vzpomínal, především díky svým rozsáhlým kontaktům, vědomostem a znalosti šesti jazyků. Na odpočinek odešel ing. Sázavský v roce 1970, kdy mu bylo 75 let a odstěhoval se s manželkou do Chicaga, stát Illinois. Tady si koupili dům na předměstí Berwyn, Elmwood Avenue č. 1814. Také v USA zůstal Sázavský věrný sokolským ideálům. Stal se členem Sokola „Tábor“ v Berwynu a pokračoval v sokolské činnosti. Působil aktivně ve Spolku americko–československých inženýrů a angažoval se ve Spolku bývalých čs. důstojníků.¹⁴³⁾ Navázal také úzké kontakty s čs. emigranty, stýkal se např. s JUDr. Antonínem Hřebíkem, bývalým starostou ČOS, nebo s gen. Mikulášem Ferjenčíkem. Přátelil se rovněž s msgre. Eduardem Kasalem, rodákem z Polné, který odešel do USA ještě za Rakousko–Uherska, a dalšími. Po odchodu na odpočinek žil spolu se svou ženou Marií v Chicagu a Berwynu,¹⁴⁴⁾ kde také dne 14. července 1972 zemřel.¹⁴⁵⁾

Šafařík Antonín, MUDr. (1903–1975). Státní městský a praktický lékař v Polné. Přední spolkový, sportovní a kulturní činitel. Narodil se dne 21. října 1903 v Novém Bydžově.¹⁴⁶⁾ Zde absolvoval obecnou školu a ve studiích pak dále pokračoval v letech 1914–1922 na Státním reálném gymnáziu v Novém Bydžově. Studia zde zakončil dne 13. června 1923 maturitní zkouškou.¹⁴⁷⁾ V letech 1923–1928 studoval medicínu na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Doktorem medicíny byl promován dne 13. ledna 1928.¹⁴⁸⁾

Svou lékařskou činnost zahájil ke dni 1. srpna 1928 jako sekundární lékař ve Všeobecné veřejné okresní nemocnici T. G. Masaryka v Německém Brodě, kde působil do 31. prosince 1931. Později, v letech 1930–1931, zastával funkci prvního sekundárního lékaře a úzce spolupracoval především s MUDr. Pavlem Trnkou, primářem chirurgického oddělení a ředitelem nemocnice.¹⁴⁹⁾ Od 16. ledna 1932 měl dr. Šafařík svou lékařskou praxi v Polné, kde získal v roce 1935, po odchodu MUDr. Michálka do penze, v konkurzu místo státního městského lékaře.¹⁵⁰⁾ V Polné působil celkem 11 let, až do konce roku 1946. Jako lékař se aktivně zapojil do činnosti ve zdravotnických a sociálně zaměřených spolcích. V polenské odbočce ČSČK pracoval ve správním výboru, vedl samaritské kurzy, kde přednášel zdravotní vědu a byl vedoucím samaritské služby ČSČK v Polné.¹⁵¹⁾ MUDr. Antonín Šafařík působil také v Okresní péči o mládež (dále OPM) v Polné, kde spolupracoval s MUDr. Karlem Tureckým v Poradně pro matky a děti, zřízené při OPM v Polné.¹⁵²⁾ Pracoval ve

správním výboru OPM a vedl tento sociálně a zdravotně zaměřený spolek ve 40. letech 20. století jako předseda správního výboru.¹⁵³⁾ Aktivně pracoval rovněž v polenské odbočce Masarykovy ligy proti tuberkulóze, kde pořádal pro veřejnost celou řadu přednášek o TBC.¹⁵⁴⁾ Dr. Šafařík zastával různé funkce ve správním výboru tohoto spolku a ve 30. letech 20. století stál v jeho čele jako předseda.¹⁵⁵⁾

Svůj volný čas však věnoval i dalším spolkům. Měl rád zpěv a hudbu a tuto svou lásku uplatnil v aktivní činnosti ve Zpěváckém spolku „Čestmír“ v Polné, kde pracoval ve 30. a 40. letech 20. století. Působil v řadě funkcí ve správním výboru tohoto spolku, podílel se na přípravách mnoha zajímavých spolkových akcí, v roce 1936 stál v čele zpěváckého spolku jako jeho starosta.¹⁵⁶⁾

MUDr. Antonín Šafařík měl především rád sport, v roce 1937 patřil spolu s Josefem Lázníčkou k zakladatelům Masarykovy letecké ligy v Polné, jejímž byl prvním předsedou.¹⁵⁷⁾ Aktivně létal, jako funkcionář vybudoval členskou základnu tohoto spolku, letiště se však v Polné zřídit nepodařilo. Plachtařské zkoušky skládali členové polenské odbočky na letištích v Čebíně u Brna a v Rané u Loun.¹⁵⁸⁾

MUDr. Šafařík působil také v sokolském hnutí. Členem Tělocvičné jednoty Sokol v Polné se stal počátkem roku 1935, od roku 1936 působil v jednotě jako zdravotník a vedl zdravotnické kurzy sokolů.¹⁵⁹⁾ V roce 1938 se stal členem správního výboru jednoty a byl zvolen starostou TJ Sokol Polná. Jako vedoucí osoba spolku se v tomto vyhroceném a složitém období statečně postavil proti požadavku skupiny 40 členů polenské sokolské organizace, vedené Josefem Prouzou, na vyloučení židovských občanů z jednoty.¹⁶⁰⁾ Během let 1939–1940, kdy byl český spolkový život postupně utlumován a činnost českých spolků ze strany okupantů zastavována, vykonával funkci místostarosty a byl členem správního výboru polenské sokolské jednoty. Také v poválečných letech 1945–1946 zůstal Šafařík věrný sokolskému hnutí a pracoval jako zdravotník TJ Sokol Polná.¹⁶¹⁾

V roce 1947 se odstěhoval se svou rodinou do Jihlavy. Zde se nejprve uvedl jako zkušený praktický lékař, a vedle provozování soukromé praxe působil v Jihlavě od 1. ledna 1947 jako státní obvodní lékař. Později, již ve změnách společenských a politických podmínkách, pracoval v tomto městě jako železniční lékař. Především díky svým odborným znalostem a zkušenostem zastával dr. Šafařík do roku 1960 funkci krajského posudkového lékaře.¹⁶²⁾ Povolání lékaře bral jako poslání a svým pacientům se věnoval i v době, kdy měl již nárok na odpočinek. Ještě v letech 1963–1975, tedy ještě celých 12 let, působil jako obvodní lékař.

MUDr. Antonín Šafařík zemřel náhle ve věku 72 let, dne 18. července 1975 při výkonu povolání, ve své lékařské ordinaci v Jihlavě.¹⁶³⁾

Tesařová Karolina, (1891–1961). Poštovní úřednice. Spolková, osvětová, kulturní a muzejní pracovnice, básnířka. Dlouholetá kronikářka města. Narodila se dne 17. května 1891 v Příbyslavi.¹⁶⁴⁾ Měšťanskou dívčí školu vychodila v Polné. V roce 1908 složila v Táboře zkoušku poštovní oficiantky a získala zaměstnání na poštovním úřadě v Polné. Od roku 1932 byla téměř deset let poštmistrovou.

Tesařová aktivně pracovala v řadě polenských spolků a korporací. Byla nadšenou vlastivědnou pracovnicí, členkou Spolku městského muzea v Polné. Pro muzeum sebrala polenské pověsti, sepsala historii šlechtického rodu Žejdliců ze Šenfeldu a uveřejnila několik příspěvků ve vlastivědných časopisech „Pohoří“ a „Polensko“. Převážně na schůzích místních spolků přednášela o historii a kultuře města a regionu. Pod pseudonymem Karol Jan Anselma vydala v roce 1940 sbírku básní „*Z obrazů mé duše*.“ Pro loutkové divadlo působící v městské Husově knihovně napsala několik divadelních her.¹⁶⁵⁾

V Tělocvičné jednotě Sokol Polná se věnovala především vzdělávacím aktivitám. Členkou správního výboru jednoty byla v letech 1924–1926, 1941, 1945–1948. Dění v místní jednotě pečlivě zaznamenávala jako kronikářka spolku v letech 1941–1948. V letech 1946–1948 působila ve vzdělávacím sboru sokolské jednoty, kde přednesla řadu zajímavých příspěvků k dějinám Sokola a k historii města Polné. Přispívala rovněž do sokolského tisku drobnými zprávami o činnosti polenských sokolů.¹⁶⁶⁾

Činná byla v místním odboru Národní jednoty pošumavské, kde působila od roku 1935 jako předsedkyně správního výboru. V roce 1940 byla zvolena předsedkyní ženského odboru Národní matice a ve funkci zůstala až do zákazu spolku v roce 1942. Po roce 1945 byla několik let členkou výboru strany národních socialistů v Polné, stranu zastupovala od září 1945 v místní složce Národní fronty. V letech 1939–1952 vedla polenskou městskou kroniku, několik let působila v knihovně radě městské Husovy knihovny.¹⁶⁷⁾ Nemnoho jejích článků o historii Polné vyšlo tiskem („*Z dějin polenské pošty*“ /1939/, spoluautorka Antonie Putterlíková; „*Vzácné varhany v Polné*“ /1957/). Po roce 1945 byla dopisovatelkou „*Svobodného slova*“. Nedávno byl nalezen její dvaatřicetistránkový rukopis o nálezu vzácné polenské kroniky „*Pamětní kniha ve skladišti hostince U Slovana*“ a sešit nepublikovaných básní. Karolina Tesařová zemřela dne 3. února 1961 v Polné.

Turecký Karel, MUDr. (1889–1948). Státní obvodní a praktický lékař v Polné, přední spolkový, sportovní a kulturní pracovník. Narozen dne 9. ledna 1889 v Kateřinkách u Opavy v rodině záloženského úředníka a aktivního spolkového pracovníka Karla Tureckého st., rodáka z Polné.¹⁶⁸⁾ Po absolvování zdejší obecné školy studoval na C. k. českém státním gymnáziu v Opavě v letech 1900–1902,¹⁶⁹⁾ dále na C. k. českém státním gymnáziu v Místku v letech 1903–1910. Na místeckém gymnáziu maturoval dne 2. července 1910.¹⁷⁰⁾ Poté začal studovat medicínu na tehdejší Karlo–Ferdinandově univerzitě v Praze.

V letech 1915–1918, během I. světové války, sloužil v rakousko–uherské armádě, působil v polních nemocnicích.¹⁷¹⁾ Dne 1. srpna 1918 dosáhl hodnosti poručíka zdravotnického sboru.¹⁷²⁾ Po skončení války pokračoval ve studiu medicíny, během následujících let 1918–1920 složil rigorózní zkoušky a dne 11. července 1920 promován doktorem medicíny na Karlově univerzitě v Praze.¹⁷³⁾

Jako lékař získával zkušenosti nejprve v letech 1921–1923 ve Všeobecné veřejné nemocnici v Německém Brodě, kde praktikoval pod vedením primáře doc. MUDr. Františka Zahradnického.¹⁷⁴⁾ Od 17. ledna 1923 pak působil v Polné jako státní obvodní a praktický lékař.¹⁷⁵⁾ Během let 1923–1948 aktivně pracoval v ČSČK, byl členem správního výboru a vedl tzv. samaritské kurzy, ve kterých přednášel členům spolku zdravotní vědu. Jako státní obvodní lékař zasedal v Okresní zdravotní komisi v Německém Brodě a působil ve správním výboru Okresní péče o mládež v Polné v letech 1932–1948, kde vedl Poradnu matek a dětí.¹⁷⁶⁾

Od roku 1923 byl členem Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“, kde pracoval nejprve jako herec a v letech 1924–1928 a 1930–1932 jako režisér a člen správního výboru.¹⁷⁷⁾ Později, v letech 1947–1948, byl předsedou ochotnického spolku a v této funkci se výrazně podílel na uspořádání oslav ke 150. výročí trvání ochotnického divadla v Polné v roce 1948.¹⁷⁸⁾

Během let 1936–1948 pracoval ve Spolku městského muzea v Polné, stal se vedoucí osobností vlastivědného bádání na Polensku, působil jako regionální historik, muzejník a archivář.¹⁷⁹⁾ Pořádal listiny v polenském městském archivu a muzeu. MUDr. Turecký přeložil řadu archivních materiálů z latiny a němčiny, byl editorem „*Listáře města Polné*“ (1940–1941) a „*Knihy pamětihodných událostí od roku 1726, zaznamenaných Petrem Floriánem, děkanem polenským*“ (1939),¹⁸⁰⁾ autorem větší práce „*500 let Sozimovy nadace chudého špitálu v Polné*“ (1947).¹⁸¹⁾ Jeho obsáhlý překlad „*Pamětních knih děkanů polenských*“, připravený ke kritickému vydání, zůstal pouze ve strojopise.¹⁸²⁾ V letech 1938–1941 redigoval dr. Turecký kulturně historický a vlastivědný sborník „*Polensko*“, vydávaný Spolkem

městského muzea, kde publikoval řadu článků a studií z historie regionu, některé pod pseudonymem Václav Zdejší.¹⁸³⁾

MUDr. Karel Turecký byl zakládajícím členem Sportovního klubu Polná, v letech 1927–1933 pracoval aktivně ve správním výboru, v letech 1930–1933 působil jako předseda SK Polná.¹⁸⁴⁾ Za jeho vedení vykazoval klub značnou aktivitu, členové hráli hlavně kopanou, věnovali se však také házené, plavání a cyklistice.¹⁸⁵⁾ V roce 1940, v době okupace a útlumu české spolkové činnosti, dr. Turecký spoluzaložil Klub filatelistů pro Polnou a okolí v Polné, jehož byl prvním předsedou.¹⁸⁶⁾ Dále působil v polenské odbočce Svazu československých důstojníků v záloze, Okrašlovacím spolku „*Viktorin*“ aj.¹⁸⁷⁾

Členem Tělocvičné jednoty Sokol v Polné se stal MUDr. Karel Turecký dne 5. března 1923,¹⁸⁸⁾ a ve 20. letech 20. století aktivně cvičil. V letech 1924–1925 působil jako předseda zábavního odboru,¹⁸⁹⁾ členem správního výboru byl v letech 1926–1928, zdravotníkem jednoty byl v letech 1931–1935.¹⁹⁰⁾ V roce 1932, v rámci příprav na všesokolský slet, provedl lékařské vyšetření všech cvičících členů polenské jednoty a zpracoval kvalitní zdravotní dokumentaci o každém z nich.¹⁹¹⁾ MUDr. Karel Turecký zemřel náhle na selhání srdce po převozu do nemocnice v Havlíčkově Brodě dne 15. listopadu 1948.¹⁹²⁾

Wollmann Karel (1863–1932). Soudní úředník, pracoval jako vrchní soudní oficiál u Okresního soudu v Polné. Narodil se dne 4. listopadu 1863 v Polné.¹⁹³⁾ Když vstoupil do veřejného života, záhy se zařadil mezi významné spolkové, kulturní a osvětové pracovníky polenského regionu. Karel Wollmann se aktivně věnoval menšinové práci v polenské odbočce Národní jednoty pošumavské, byl členem Měšťanské besedy, Sboru dobrovolných hasičů v Polné, aktivně pracoval v polenské odbočce ČSČK, působil v Okrašlovacím spolku „*Viktorin*“ aj.¹⁹⁴⁾

Velkou část svého volného času zasvětil Wollmann práci v sokolském hnutí. Členem Tělocvičné jednoty Sokol Polná se stal v roce 1893,¹⁹⁵⁾ kdy byl spolek obnoven, a pracoval v něm aktivně 38 let. V letech 1894–1929 byl členem správního výboru sokolské jednoty,¹⁹⁶⁾ v roce 1895 zastával funkci praporečníka, od 13. dubna 1896 do 24. ledna 1897 byl jednatelem spolku.¹⁹⁷⁾ Karel Wollmann se v roce 1909 podílel na vzniku hudebního odboru polenské jednoty, který vedl v letech 1909–1911, a působil jako správce hudebnin, snažil se obohatit hudební fond jednoty.¹⁹⁸⁾ Jako dlouholetý člen jednoty byl také v letech 1920–1921, 1923–1929 opětovně volen do rozhodčího soudu.¹⁹⁹⁾ V letech 1927–1929 stál v čele polenské sokolské jednoty jako její starosta.²⁰⁰⁾ Své síly uplatnil rovněž ve funkci domácího správce

v letech 1926–1931 a v letech 1930–1931 pracoval ve stavebním odboru jednoty, který připravoval postavení sokolovny v Polné.²⁰¹⁾ Karel Wollmann zemřel dne 26. května 1931 v Polné.²⁰²⁾

2. Osobnosti zaměřené na sportovní a tělocvičnou činnost, působící v Tělocvičné jednotě Sokol

Culka Karel (1876–1936). Podnikatel, hostinský a hoteliér, majitel rodinného hotelu „U Culků“. Narodil se dne 23. května 1876 v Polné.²⁰³⁾ Patřil k aktivním spolkovým pracovníkům, zajímajícím se o společenské dění. V jeho restauraci se scházelo členstvo celé řady místních spolků, které využívaly jeho příhodnou polohu v centru města na dnešním Husově náměstí.

Karel Culka byl členem zdejší Měšťanské Besedy, která pořádala řadu svých akcí v jeho podniku, pracoval aktivně jako menšinový pracovník v polenské odbočce Národní jednoty pošumavské, působil v polenské odbočce ČSČK.²⁰⁴⁾ Uplatnil se také ve Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“, kde působil jako herec. Usiloval o zkrášlení města, prosazoval péči o městskou zeleň a pracoval v okrašlovacím spolku „*Viktorin*“.²⁰⁵⁾ Členem Tělocvičné jednoty Sokol Polná byl od 27. června 1894.²⁰⁶⁾ Zejména v počátcích obnovené jednoty pracoval aktivně v sokolském cvičitelském sboru, který pomáhal vybudovat. Cvičitелеm TJ Sokol Polná byl Karel Culka v letech 1894–1898, 1900–1903.²⁰⁷⁾ V této funkci vedl členy při cvičení na náradí. V letech 1902–1903 věnoval své síly další práci, když zasedal ve správním výboru polenské sokolské jednoty.²⁰⁸⁾ Karel Culka zemřel dne 13. ledna 1936 v Polné.²⁰⁹⁾

Holcman Karel (1883–1930). Obuvník, později nižší soudní úředník. Narodil v Polné dne 30. srpna 1883.²¹⁰⁾ Obuvníkem se vyučil ve svém rodném městě. Během I. světové války bojoval na východní frontě, později se stal příslušníkem ruských legií, 6. střeleckého pluku, který nesl název „*Hanácký*“.²¹¹⁾ Po I. světové válce zastával místo soudního vykonavatele u Okresního soudu v Polné. Karel Holcman byl členem Československé obce legionářské (ČsOL) – jednoty v Polné, aktivním spolkovým pracovníkem, patřil k dlouholetým členům Sboru dobrovolných hasičů v Polné.²¹²⁾

Členem Tělocvičné jednoty Sokol Polná se stal 6. července 1903.²¹³⁾ Pracoval jako pomahatel a cvičitel ve cvičitelském sboru jednoty v letech 1909–1914, dále jako hospodářský správce jednoty a v roce 1911 ve funkci knihovníka pořádal rodící se sokolskou knihovnu. V zábavním odboru jednoty působil v roce 1912.²¹⁴⁾ Členem správního výboru jednoty byl zvolen v letech 1911–1913, náhradníkem ve správním výboru polenského Sokola pak byl v letech 1922–1923, 1931.²¹⁵⁾ Náčelníkem a vedoucím cvičitelského sboru Sokola

polenského byl zvolen v roce 1912,²¹⁶⁾ vedoucím cvičitelem žen byl ustanoven dne 21. května 1913.²¹⁷⁾ Karel Holcman si také jako jeden z prvních sokolů v Polné uvědomoval význam ženského tělocviku a celou vahou své osobnosti se zasloužil o vznik ženského cvičitelského sboru při TJ Sokol Polná v roce 1912, který v jeho počátcích sám aktivně vedl.²¹⁸⁾ V roce 1931 se z Polné spolu se svou rodinou odstěhoval do Prahy, kde pracoval rovněž jako soudní vykonavatel. Karel Holcman zemřel dne 17. října 1970 v Praze.²¹⁹⁾

Pochobradský Jan, JUDr. (1907–1980). Právník, soudce, státní notář. Spolkový činovník, sportovní a tělovýchovný funkcionář. Narozen 9. května 1907 v Chrudimi. Základní vzdělání získal na obecné škole v rodném městě, kde později rovněž absolvoval gymnázium. Po úspěšném zakončení studií na právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze působil jako soudce v Ústí nad Orlicí, Zvolenu, Banské Bystrici, Polné, Chebu a nakonec v Pardubicích, kde byl státním notářem.

V roce 1936 se oženil s polenskou rodačkou Věrou Hejlovou, sestrou známého chronobiologa MUDr. Zdeňka Hejla.²²⁰⁾ Za svého působení u polenského okresního soudu pracoval Pochobradský v místních spolcích. Od roku 1936 byl aktivním členem Spolku městského muzea v Polné. Přátelil se s Václavem Škarkou, pomáhal při péči o muzejní sbírky a udržoval okolí polenského hradu. Zajímal se také o místní historii. Ve vlastivědném sborníku „*Polensko*“ (roč. 1, 1938, s. 80–83), vydávaném Muzejním spolkem v Polné, publikoval studii „*Něco z historie budovy Okresního soudu v Polné.*“²²¹⁾ Působil také jako sborista v pěveckém spolku „*Čestmír*“. Členem Tělocvičné jednoty Sokol v Polné byl Pochobradský od roku 1935. Aktivně pracoval především ve cvičitelském sboru jednoty v letech 1935–1941, 1945–1948, v letech 1938–1941 byl vedoucím cvičitelem dorostu. Rád a dobře hrál tenis, podílel se na založení tenisového odboru TJ Sokol Polná. V letech 1939–1940 byl jeho místopředsedou, v letech 1940–1941 jej vedl jako předseda. V období let 1938–1941, 1945–1948 byl členem správního výboru jednoty, v letech 1947–1948 pracoval jako náčelník TJ Sokol Polná a vedl její cvičitelský sbor. Pod jeho vedením se cvičenci jednoty připravovali na XI. všesokolský slet.²²²⁾

V roce 1948 se s rodinou odstěhoval do Chebu, kde se stal soudcem u Krajského soudu. Po zániku Čs. obce sokolské působil v Čs. svazu pro tělesnou výchovu a sport. Sportu a tělovýchově zůstal věrný po celý život. V Pardubicích byl ředitelem Školy sportovní gymnastiky a aktivně pracoval jako gymnastický rozhodčí. Byl držitelem titulu „*Zasloužilý*

cvičitel ČSTV“. JUDr. Jan Pochobradský zemřel ve věku 73 let dne 29. května 1980 v nemocnici v Hradci Králové.

Škarka Václav (1907–1942). Odborný učitel, aktivní sportovní, kulturní a také spolkový pracovník v Polné. Narozen dne 22. září 1907 v Hraběšíně.²²³⁾ Po ukončení zdejší obecné školy, kterou navštěvoval v letech 1914–1919, studoval v letech 1919–1923 na Měšťanské škole v Čáslavi,²²⁴⁾ poté absolvoval Státní český učitelský ústav v Čáslavi, který navštěvoval v letech 1923–1927.²²⁵⁾ Postupně, v letech 1929–1936, složil několik zkoušek, které ho opravňovaly učit na obecné i měšťanské škole. Zkoušku dospělosti učitelské složil 24. června 1927 v Čáslavi,²²⁶⁾ způsobilost učitelskou pro školy obecné získal 30. listopadu 1929 u zkušební komise v Kutné Hoře.²²⁷⁾ Způsobilost vyučovat na školách pomocných získal zkouškou dne 28. března 1933 v Chrudimi, způsobilost učitelskou pro školy měšťanské mu byla přiznána dne 30. listopadu 1936 zkušební komisí v Chrudimi.²²⁸⁾ Jeho učitelskou aprobací pak byla matematika, přírodopis a přírodopyt. V letech 1935–1941 působil na Měšťanské a obecné škole v Polné.²²⁹⁾

Svoji učitelskou dráhu začal v letech 1927–1928 jako výpomocný učitel na Obecné škole ve Studénkách, poté působil v letech 1928–1930 jako zatímní učitel na Obecné škole v Rantířově,²³⁰⁾ v letech 1930–1932 jako definitivní učitel na Obecné škole v Nových Dvorech, v letech 1932–1934 byl definitivním učitelem na Obecné škole ve Ždírci, poté působil v letech 1934–1935 jako definitivní učitel a správce Obecné školy ve Věžnici.²³¹⁾ Od roku 1935 učil v Polné. Definitivním učitelem Obecné školy chlapecké v Polné byl v letech 1935–1939,²³²⁾ zatímním odborným a definitivním odborným učitelem na Měšťanské škole chlapecké v Polné byl v letech 1937–1941.²³³⁾

Již za svého působení v okolních venkovských školách pracoval Václav Škarka v polenských spolcích. Od roku 1931 byl aktivním členem Spolku městského muzea v Polné,²³⁴⁾ v roce 1935 se stal zetěm a jedním z nejbližších spolupracovníků ředitele muzea Břetislava Rérycha.²³⁵⁾ V letech 1936–1942 působil jako jednatel a archivář muzejního spolku, pečoval o sbírky. Také udržoval okolí hradu a byl dle potřeby i průvodcem v muzeu. Společně s prof. Květou Rérychovou jednal od roku 1938 o odkoupení východního křídla polenského zámku pro muzeum a za okupace se podílel na ukrytí části muzejních sbírek, judaik a bohemik.²³⁶⁾ Od roku 1935 pracoval aktivně v místní pobočce Klubu čs. turistů (KČST).²³⁷⁾

Členem Tělocvičné jednoty Sokol v Polné byl Škarka od 14. dubna 1931.²³⁸⁾ Aktivně pracoval především ve cvičitelském sboru jednoty v letech 1931–1941, od roku 1936 vedl družstvo žáků, které systematicky připravoval k lepším sportovním výkonům.²³⁹⁾ V letech 1932 a 1940 měl na starosti sokolskou knihovnu, kterou se snažil obohatit o nové knihy zabývající se tělocvikem.²⁴⁰⁾ Ve funkci náčelníka jednoty a vedoucího cvičitelského sboru TJ Sokol Polná působil v letech 1937–1941,²⁴¹⁾ současně pracoval ve správním výboru spolku. Václav Škarka se v letech 1937–1938 také zapojil do činnosti stavebního odboru, který připravoval vybudování nové sokolovny.²⁴²⁾ Od roku 1940 působil jako místonáčelník V. okrsku sokolské župy Havlíčkovy, pracoval jako župní cvičitel a zpravodaj vodních sportů v roce 1938, byl aktivní členem župního náčelnictva mužů Sokolské župy Havlíčkovy.²⁴³⁾

Václav Škarka byl vlastenec, který se nesmířil s německou okupací. Pro své odmítavé názory na okupaci, které neskrýval a činnost v Sokole byl 8. října 1941²⁴⁴⁾ zatčen a internován na gestapu v Jihlavě.²⁴⁵⁾ Odtud byl počátkem roku 1942 převezen, tak jako dalších 848 sokolských pracovníků z 52 sokolských žup bývalého Československa, do koncentračního tábora v Osvětimi, kde dne 7. března 1942 zahynul.²⁴⁶⁾ Předsednictvo Sokolské župy Havlíčkovy udělilo v roce 1946 Václavu Škarkovi „*In memoriam*“ Uznání za vynikající práci v župě, kterým ocenilo jeho obětavou a neúnavnou sokolskou činnost.²⁴⁷⁾ Prezident Československé republiky Eduard Beneš udělil Václavu Škarkovi dne 17. listopadu 1945 „*In memoriam*“ Československý válečný kříž 1939.²⁸¹⁾ Dne 22. února 1948 byl učitel Václav Škarka jmenován dekretem Zemské školní rady v Praze definitivním ředitelem Měšťanské školy chlapecké v Polné „*in memoriam*“.²⁴⁹⁾

Škarková (roz. Rérychová) Eliška (1904–1988). Modistka, později úřednice ve spořitelně a na MNV Polná. Patřila mezi přední aktivní spolkové, kulturní a osvětové pracovnice polenského regionu.

Narodila se 25. září 1904 v Polné²⁵⁰⁾ ve vlastenecky zaměřené rodině ředitele škol a městského muzea Břetislava Rérycha. Zde také navštěvovala v letech 1910–1915 obecnou školu,²⁵¹⁾ poté studovala na Měšťanské škole dívčí v Polné v letech 1915–1918.²⁵²⁾ Ve studiích dále pokračovala v letech 1920–1922 na České veřejné obchodní škole v Jihlavě,²⁵³⁾ kterou absolvovala dne 28. června 1922.²⁵⁴⁾ Vzhledem k tomu, že nedostala žádnou pracovní příležitost, rozhodla se vyučit modistkou. V letech 1925–1928 navštěvovala učební kurzy Živnostenského společenstva oděvníků v Polné, které posléze zakončila dne 2. dubna 1928 složením předepsané tovaryšské zkoušky s výborným prospěchem.²⁵⁵⁾ Během tohoto studia

navštěvovala také ve dnech 14.–29. ledna 1927 kurz kreslení stříhů pořádaný ve Škole kreslení stříhů v Praze.²⁵⁶⁾

V roce 1928 pracovala krátce jako modistka v továrně na výrobu klobouků Emanuel Egerer & syn v Praze.²⁵⁷⁾ Již v roce 1929 získala místo úřednice v Městské spořitelně v Polné, kde působila do roku 1935.²⁵⁸⁾ Dne 24. srpna 1935 uzavřela sňatek s Václavem Škarkou, odborným učitelem.²⁵⁹⁾ V letech 1935–1942 byla Eliška Škarková v domácnosti. Během válečných let 1942–1945 pracovala jako úřednice Zemědělského oboru Obecního úřadu v Polné, v letech 1945–1964 jako úřednice Zemědělského odboru MNV v Polné.²⁶⁰⁾

Eliška Škarková byla veřejně činná žena, aktivně pracovala ve Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“, zpěváckém spolku „*Čestmír*“, dlouhá léta působila v ČSČK a v polenské odbočce KČT, kde se v letech 1926–1938 podílela na značení turistických stezek.²⁶¹⁾ Se svým otcem, sestrou prof. Květou Rérychovou a manželem spolupracovala ve Spolku městského muzea v Polné, v letech 1936–1939 byla kronikářkou města Polné.²⁶²⁾ Od 25. srpna 1945 se stala členkou Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických obětech nacizmu a fašizmu v Praze (SOPVP), později, od roku 1951, Svazu bojovníků za svobodu (SBS), od roku 1952 Svazu protifašistických bojovníků se sídlem v Praze, pobočka Polná (SPB), jako vdova po vězni umučeném v koncentračním táboře.²⁶³⁾

Nejvíce ze svého času však věnovala práci v Tělocvičné jednotě Sokol Polná. Členkou sokolské jednoty se stala 18. října 1922, přestupem z dorostu a záhy začala aktivně působit ve cvičitelském sboru žen.²⁶⁴⁾ V letech 1924–1929 jako členka, v letech 1930–1933 a 1939–1941, 1945–1950 cvičitelský sbor žen vedla jako náčelnice jednoty.²⁶⁵⁾ Pro cvičitelskou činnost se také stále vzdělávala. Ve dnech 21. února až 6. března 1926 absolvovala cvičitelskou školu pořádanou ČOS v Praze, dne 12. května 1946 složila pomahatelskou zkoušku ČOS a ve dnech 3. až 10. srpna absolvovala cvičitelskou školu pořádanou ČOS pro sletovou přípravu žen ve Velkých Opatovicích.²⁶⁶⁾ Eliška Škarková pracovala také ve správním výboru TJ Sokol Polná, a to v letech 1928–1929, 1930–1941, 1945–1950, v letech 1929–1930 byla náhradnicí do správního výboru.²⁶⁷⁾ Byla členkou tenisového odboru, v letech 1930–1934 se jako členka zábavního odboru podílela na přípravách sokolských věnečků a zábav.²⁶⁸⁾ V období let 1937–1940 a 1947–1949 působila aktivně ve vzdělávacím odboru sokolské jednoty, kde svou činnost směřovala především na pořádání přednášek zaměřených na techniku cvičení, na sokolské osobnosti, na propagaci sokolských myšlenek.²⁶⁹⁾ Později po sloučení čs. tělovýchovy se stala členkou ČSTV, Tělovýchovné jednoty Slavoj Polná, až do roku 1988.²⁷⁰⁾

Na konci roku 1986 těžce onemocněla a po dobu čtyř měsíců byla léčena v jihlavské nemocnici, odkud byla 26. února 1987 převezena do Domova důchodců ve Ždírci,²⁷¹⁾ nedaleko Polné. Eliška Škarková zemřela dne 30. května 1988 ve Ždírci, okres Jihlava.²⁷²⁾

Volenec Jindřich (1864–1942). Sládek, nájemce, později majitel panského pivovaru v Polné, dlouholetý starosta města Polné, aktivní spolkový pracovník. Narodil se dne 17. prosince 1864 v Podbořanech²⁷³⁾ v rodině sládka, která se později přestěhovala do Polné. Zde vychodil obecnou a měšťanskou školu, ve studiu dále pokračoval na německé reálce v Jihlavě.²⁷⁴⁾ Vojenskou službu vykonal na pevnosti Josefov jako dělostřelec. Po jejím skončení vystudoval Pivovarnickou školu v Praze. Krátce na to získal praxi v polenském panském pivovaru a poté se vydal na zkušenou do Horního Rakouska a do Vídně. Do Polné se vrátil v roce 1886 a stal se sládkem v panském pivovaru. Po vzniku Československa působil v Bance pro průmysl pivovarnický v Praze. Po úmrtí svých dospělých dětí a finančním neúspěchu se vrátil do Polné. Zde se věnoval opět pivovarnictví. Panský pivovar, jehož byl později nájemcem a od roku 1920 majitelem, spojil v roce 1927 smluvně s pivovarem polenského právovárečného měšťanstva v jeden závod. V roce 1928 byl zvolen ředitelem Měšťanského pivovaru v Polné.²⁷⁵⁾

V Polné se záhy aktivně zapojil do spolkového a politického života. Volenec se stal činným členem, funkcionářem a v letech 1894–1907, 1909–1919 a 1930–1937 předsedou správního výboru Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“, (v období let 1888–1918 účinkoval celkem ve 40 divadelních představeních, od roku 1920 také režíroval).²⁷⁶⁾ Působil aktivně ve Sboru dobrovolných hasičů v Polné, v letech 1911–1919 a 1928–1939 byl starostou sboru. Byl členem polenské odbočky ČSČK, od roku 1890 velitelem vojenských vysloužilců, v srpnu 1894 byl zvolen předsedou Okresní pokladny nemocenské v Polné, v letech 1914–1918 působil ve funkci předsedy Místní školní rady, aj.²⁷⁷⁾

Jindřich Volenec byl také činný politicky, nejprve působil jako člen Národní strany svobodomyslné (mladočeši), za dobu existence ČSR patřil k členům Národní demokracie a podílel se na správě města. Již v roce 1898 byl zvolen do obecního zastupitelstva a roku 1902 radním, starostou města Polné se stal roku 1905.²⁷⁸⁾ Zúčastnil se aktivně řady podniků na zvelebení města, za svého starostování pokračoval zvláště ve výstavbě řádného vodovodu, v elektrifikaci města, výstavbě městské elektrárny v roce 1911. Ve správě města Polné působil čtrnáct let.²⁷⁹⁾ Starostou města byl znovu zvolen v roce 1930. Dne 8. července 1936 spoluzaložil Národohospodářský sbor Polenska v Polné, v jehož čele stanul jako předseda.²⁸⁰⁾

Patřil také k mecenášům města. Například v roce 1937, v rámci podpůrných akcí pro nemajetné občany věnoval Jindřich Volenec částku ve výši 5 000 Kč na udržování nové mateřské školy a na chudinské účely.²⁸¹⁾

Jindřich Volenec byl nadšeným propagátorem sokolských myšlenek. Patřil ke skupině polenských občanů usilujících o obnovu zdejší sokolské jednoty. Stal se zakládajícím členem Sokola polenského v roce 1893, kdy došlo k obnovení tělocvičné jednoty, a byl jeho prvním náčelníkem.²⁸²⁾ Ve správním výboru TJ Sokol Polná aktivně působil v letech 1893–1896, 1898–1904.²⁸³⁾ Náčelníkem a vedoucím cvičitelského sboru jednoty byl v letech 1893–1896, v této funkci pak vybudoval od základů cvičitelský sbor jednoty a vedl první cvičící členy.²⁸⁴⁾ Staral se také o správní záležitosti jednoty. Místostarostou jednoty se stal v roce 1900 a v čele Sokola polenského jako jeho starosta stál v letech 1901–1904.²⁸⁵⁾ Městu odkázal svoji vilu, Husově knihovně četné knihy. Jedna z polenských ulic nese jeho jméno. Jindřich Volenec zemřel v Polné dne 26. září 1942.²⁸⁶⁾

Závěr

Tělocvičná jednota Sokol Polná patřila mezi nejstarší spolky s nejaktivnější členskou základnou největší a nejdéle fungující které působily v tomto městě. Sokol v Polné prošel za dobu více než 80 let svého trvání (byť s pauzou 17 let) mnoha vývojovými etapami a peripetemi.

První období polenského Sokola, které lze vymezit léty 1868–1876, bylo obrazně řečeno dobou „zkoušek a zrání“. Vzpomeňme na snahy Gustava Feltla, Ondřeje Sedláka, Engelberta Ambrože, Antonína Arelta a dalších vlastenecky zaměřených představitelů inteligence, kteří se snažili založit v Polné tělocvičnou jednotu Sokol již v roce 1866. Jejich snažení bylo úspěšně završeno až o tři roky později. Podle vzpomínek pamětníků, o které se opíral Břetislav Rérych, když ve 20. letech 20. století psal dějiny spolku do sokolské kroniky, byl Sokol v Polné ustaven již v roce 1868. Pracoval však bez schválených stanov. K jejich úřednímu schválení došlo až dne 16. srpna 1869 a poté rozvinula jednota svou činnost na zákonném podkladě. I když bylo působení této „první“ sokolské jednoty v Polné velmi krátké, šlo o pouhých osm let, mělo svůj význam. Spolu se vznikem tohoto spolku došlo ve městě jednoznačně k oživení veřejného života. Členové Sokola nikdy nechyběli při oslavách, veřejných vystoupeních a na demonstrativních shromážděních na podporu nacionálních myšlenek a zájmů. Kromě rozvoje tělesného cvičení, se kterým se právě v jednotě mohli obyvatelé města, někteří vůbec poprvé, lépe seznámit a aktivně se ho zúčastnit, prosazovali členové tohoto spolku i cíle národně emancipační, často také s jasným politickým podtextem. K dočasnému zániku Tělocvičné jednoty Sokol v Polné vedly především nepříznivé místní i celostátní politické a hospodářské poměry na počátku 70. let 19. století, ke kterým se přidala perzekuce ze strany úřadů a celkové společenské klima.

Sokol byl v Polné obnoven v roce 1893 a jeho „znovuzaložení“ je spojeno se jmény Václava Pojmana a Jindřicha Volence. Období let 1893–1918 můžeme označit za druhou etapu ve vývoji tělocvičné jednoty Sokol. Šlo o dobu, kdy se z velkého nadšení znovu rodila činnost spolku, která byla komplikována především finančními starostmi. Jednota neměla vlastní tělocvičnu, členská základna spolku byla malá a na různých tělovýchovných, osvětových, kulturních a společenských podnicích, pořádaných v národnostně smíšených obcích v okolí Polné, docházelo ke střetům s Němci. Hnutí se však postupně rozrůstalo, v jednotě byl zřízen cvičitelský sbor, zábavní, hudební a cyklistický odbor. Od roku 1894 cvičil díky Hynku Novákovi v jednotě dorost. V roce 1904 začaly, díky úspěšnému završení snah Aloise Ferry, cvičit ženy. Ty měly od roku 1912 tři cvičitelky a v roce 1914 byl za

neúnavné podpory Karla Holcmana zřízen cvičitelský sbor žen. První sokolskou náčelnicí jednoty se v roce 1914 stala Anežka Rychlá. Během let 1893–1914 došlo především k vybudování členské základny a organizační struktury spolku. K určitému útlumu činnosti polenského Sokola došlo během let 1916–1918 v důsledku I. světové války.

Obrovský rozvoj zaznamenalo sokolské hnutí v letech 1918–1938. Toto období můžeme označit za třetí etapu ve vývoji TJ Sokol Polná. Polenští sokolové se zapojili do budování republiky, mnozí z nich, vedeni Josefem Činčerou, bojovali v roce 1919 na Slovensku. V období let 1918–1938 můžeme zaznamenat prudký nárůst členské základny. Rozšířila se také její struktura. Mezi členy jednoty najdeme již tradičně zástupce inteligence, drobného úřednictva, dále místních průmyslníků, podnikatelů a statkářů. Daleko větší zastoupení než v době Rakousko-Uherska však mají drobní řemeslníci, živnostníci, obchodníci a také dělníci.

Významný byl pro jednotu rok 1922, kdy získala spolu s muzejním spolkem díky Václavu Pojmanovi polenský hrad a zámek, který měl být upraven pro její účely. V areálu zámku bylo za pomoci členů jednoty vystavěno letní cvičiště a později se podařilo vybudovat vlastní tenisové kurty. Cvičitelé vedli členy jednoty k dalším druhům sportů. Polenští se věnovali zejména tenisu, míčovým hrám a plavání. V zimě členové Sokola provozovali sporty jako bruslení, lyžování a lední hokej. Od roku 1929 provozovala jednota vlastní biograf, jehož správu a údržbu obstarával nově zřízený biografický odbor. Konec 30. let 20. století byl poznamenán válečným nebezpečím. V jednotě začal aktivně pracovat branný odbor, spolupracující s CPO, ČSČK a Čs. armádou pro případ válečného konfliktu. Sokolové se ve spolupráci s vojáky z nedaleké jihlavské posádky učili střilet z palných zbraní, používat granát a zvyšovali svoji zdatnost. Členky Sokola si rozšiřovali vědomosti ze zdravotvědy. V období let 1922–1938 se v jednotě intenzivně shromažďovaly finanční prostředky na výstavbu vlastní tělocvičny. Ta měla být vybudována v areálu zámku s využitím získaných budov. I přes drobnější spory, které se v jednotě objevily, můžeme konstatovat, že ve 20. a 30. letech 20. století panoval mezi členy polenského Sokola vskutku „bratrský duch“. Tělocvičná, osvětová i kulturní činnost spolku dosáhla vysoké úrovně. Jednota patřila v této době k nejaktivnějším spolkům ve městě.

Za čtvrtou etapu ve vývoji TJ Sokol Polná můžeme označit léta 1938–1945. Pro toto období je charakteristická snaha polenských sokolů pokračovat v činnosti i ve změněných politických podmínkách, daných mnichovskou dohodou. Objevuje se zde ale také řada negativních rysů. Jde zejména o snahy 39 členů jednoty, vedených Josefem Prouzou, vyloučit

židovské občany ze Sokola. Na tomto místě musíme ocenit statečný postoj vedení jednoty v čele s MUDr. Antonínem Šafaříkem, které takový postup odmítlo. Problémy s činností spolku pak vrcholí v době tzv. protektorátu v letech 1940–1941. Přesto se polenským sokolům podařilo, díky neúnavné práci ing. Karla Sázavského, v letech 1939–1940 vybudovat, zprovoznit a slavnostně otevřít novou budovu kina v areálu zámku. Nakonec však byla činnost polenského Sokola, stejně jako celého hnutí, v roce 1941 zastavena. Někteří členové jednoty se zapojili do odbojové činnosti proti německým okupantům. Kromě náčelníka jednoty Václava Škarky, který zahynul v roce 1942 v koncentračním táboře v Osvětimi, a Bedřicha Kracíka, popraveného o rok později v Praze na Pankáci, k nim patří ještě starosta jednoty ing. Karel Sázavský a ing. C. Jiří Dvořák.

Poslední etapou v dějinách TJ Sokol Polná, která se stala předmětem mého bádání, je období let 1945–1953. Po dlouhých a těžkých válečných letech byla činnost jednoty obnovena v roce 1945. V čele spolku stanul správní výbor, vedený ing. Karlem Sázavským. K prvním akcím jednoty v poválečném období patřilo uctění památky členů umučených a padlých v průběhu II. světové války. Členové polenského Sokola se v letech 1945–1947 snažili především obnovit svou činnost, na úroveň předválečných let se však dostali až v roce 1947. Začalo se znovu cvičit, jednota mohla opět pořádat kulturní, osvětové a společenské akce, které měly velký ohlas jednak u členské základny Sokola, jednak u široké veřejnosti. Významným podnikem, který v svou připravenosti a úrovni vysoko převyšoval předválečné akce svého druhu, se stalo v roce 1947 veřejné cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné. Toto období bylo však již poznamenáno slučováním čs. tělovýchovy a snahami KSČ o získání rozhodující moci k ovládnutí státu a společnosti. Vedení tělocvičné jednoty v čele s ing. Karlem Sázavským a částí členstva, usilovali i nadále o zachování výlučnosti a jedinečnosti sokolského hnutí. Nesouhlasili především se slučováním tělovýchovy na nedemokratických principech. Snahy o zachování demokracie však neměly úspěch.

Změna politického systému v ČSR po únoru 1948 přinesla i do TJ Sokol Polná činnost akčního výboru NF a komunistické praktiky. Pod tlakem událostí došlo k rezignaci starosty jednoty ing. Karla Sázavského, následovalo vylučování členů a v letech 1948–1949 se do činnosti polenské jednoty promítla postupná ideová přeměna sokolského hnutí. Pro ideovou a organizační přeměnu sokolského hnutí bylo totiž klíčové období let 1948–1949. V sokolském hnutí, stejně tak jako v celé společnosti, začaly pracovat tzv. akční výbory Národní fronty. Byla zahájena „očista“ veřejného života a ze všech úřadů, podniků, škol a také spolků byli vylučováni lidé, kteří nesouhlasili s novým režimem a stali se pro něj nepohodlnými. V návaznosti na to, bylo zahájeno nové sjednocení tělovýchovy a sportu,

tentokrát však podle plánů komunistů. Zastřešující organizací měl být Sokol, ale s novým ideovým nábojem akceptovatelným pro nový režim.

Závěrečné období existence Sokola v Polné je vymezeno léty 1950–1953. Jde o dobu, kdy byl veřejný život plně pod kontrolou akčních výborů NF a Komunistické strany Československa. Začalo se měnit myšlení a veřejné mínění občanů pod vlivem komunistické propagandy. Také TJ Sokol Polná se postupně přeměnila v uskupení, které začalo pracovat podle sovětského vzoru. Funkcionáře, kteří spolek budovali mnohdy řadu let i za cenu osobních obětí, nahradili noví lidé spjatí s režimem. Vzorem se jim, stejně tak celé ČOS, stala sovětská fyzkultura. Zájem o sokolskou jednotu a její akce ve městě postupně upadal. Poslední veřejné cvičení polenských sokolů se uskutečnilo na jaře roku 1952. Pod hlavičkou Sokol Polná aktivně působila až do února 1953 pouze dvě sportovní družstva: fotbalové a hokejové. To už se však schylovalo k definitivnímu zániku polenské jednoty. Obě výše zmíněná družstva se v únoru roku 1953 stala součástí nové sportovní organizace Tělovýchovné jednoty Slavoj Polná. Po více než osmdesáti letech tak tradici sokolských sletů, akademií, věnečků, výletů a dalších sportovních a kulturních podniků a veřejných vystoupení v Polné ukončil komunistický režim.

Biografické medailony významných osobností, kterými je práce zakončena, chtějí představit především ty představitele a činovníky polenského Sokola, jejichž zásluhy o rozvoj sportovního a kulturního dění v Polné a polenském regionu jsou nesporné a kteří upadají v zapomnění. Zcela nově zde předkládám informace zejména o Karlu Culkovi, Františkovi Kracíkovi, Josefu Láznickovi, Theodoru Müllerovi, Františku Pokorném, prof. Květě Rérychové, ing. Karlu Sázavském, MUDr. Antonínu Šafaříkovi, Václavu Škarkovi, Elišce Škarkové a Karlu Wollmannovi. Biogramy dalších osobností jsou doplněny o řadu nově zjištěných, dosud nepublikovaných podrobností.

Hlavním úkolem rigorózní práce bylo dopracovat dějiny polenského Sokola do roku 1953, kdy tento spolek zanikl. Studie zachycuje podrobně druhou vlnu tzv. „očisty“ spolku, která se uskutečnila v roce 1949, působení akčních výborů Národní fronty v Polné na tělovýchovu v tomto městě. Je zde zmapováno další směřování jednoty na počátku 50. let 20. století, kdy byla budována tzv. socialistická tělovýchova podle sovětského vzoru.

Předkládaná studie zachycuje všechny etapy vývoje polenské tělocvičné jednoty Sokol. Jsou v ní však podrobněji rozpracovány pouze klíčové momenty a události. A to tak, jak to jen dovoľoval charakter mé práce, a především dochovanost a úplnost archivních pramenů.

Větší pozornost si zaslouží také osobnosti, které v různé době sokolskou jednotu vedly nebo v ní aktivně působily. V řadě případů se totiž jedná o lidi jejichž politická, kulturní, spolková a hospodářská činnost měla mimořádný význam nejenom pro město Polná a také polenský region, ale i pro celou oblast Českomoravské vrchoviny. Jejich životní osudy a činnost v sokolském hnutí a dalších oblastech lidské činnosti by se mohly stát námětem pro samostatné práce.

Předložená rigorózní práce má přiblížit čtenáři úlohu polenské Tělocvičné jednoty Sokol nejenom v kontextu dějin města Polné a polenského regionu. Má rovněž přispět k osvětlení úlohy polenských Sokolů v kontextu dějin Havlíčkovy sokolské župy a sokolského hnutí v Českých zemích.

Abstrakt

A Contribution to the History of the Sokol Movement in the Ceskomoravska Highlands. The Sokol Union in Polna in 1869–1953

This paper, entitled “A Contribution to the History of the Sokol Movement in the Ceskomoravska Highlands. The Sokol Union in Polna in 1869–1953”, describes the history of this association (‘Tělocvičná jednota Sokol Polná’ in Czech) whose activities often influenced the local historical course of events. The paper is divided into three main chapters. The first chapter gives a general overview of the Sokol movement. The first two parts contain a brief analysis of the circumstances of the foundation of the Sokol movement, the establishment of the COS (the national administration of the Sokol movement) and the subsequent development of the Sokol movement in the Czech lands. The following part briefly explains the history of organisation of the COS, including the establishment of its local and regional bodies, up to the 1950’s when the COS ceased to exist. The key events affecting the COS eventually had an impact on all its associations, including TJ Sokol Polna. The next part gives a brief history of the Sokolska zupa Havlickova, the regional association which also included TJ Sokol Polna in 1894–1948.

The second chapter as the fundamental component of this work contains, in five parts, the history of the Sokol Union in Polna. The first part is dedicated to “Sokol Polna”, established in 1869. The activities of the association, close to a region of mixed nationalities around Jihlava and Stoky, were impaired in 1869–1876 by the adverse approach taken by the Austrian District Government in Polna, which eventually led to the cessation of the association. The second part describes the history of the renewed Sokol movement in Polna in 1893–1918, including the World War One period when many members of the Union fought at the front or in the Czech legions. After the renewal in the 1890’s and at the beginning of the 20th century, conflicts with the Germans of Jihlava often occurred and the Union found it hard to get funding. The Union did not have its own gymnasium and there were few members. The movement, however, developed; the divisions of entertainment, music and cycling were established, the young people began to exercise and, in 1904, so did the women. The third part deals with the activities of TJ Sokol Polna in 1918–1938, i.e. the time of the Czechoslovak Republic, when its activities expanded at an unprecedented scale. Polna’s members participated in ‘building the republic’, and many of them fought in Slovakia in 1919. The year 1922 was exceptional in the Union’s history, as it – jointly with the Museum Association – obtained the castle and palace in Polna to be adapted for their purposes.

A summer exercise field was built, and membership grew. New sports were introduced into the Union, namely swimming, and a skiing division was to be set up. From 1929 the association ran its own cinema as part of a special division, and the tennis division came to existence in 1930's. The end of the decade, however, was marked with increased defence activities and cooperation with the Civil Air Raid Protection and the Czechoslovak Red Cross to prepare for the coming war. The fourth part gives a history of the Union in 1938–1945 and is divided up into three sections, including a description of the efforts of the association's members to continue their activities albeit under different conditions, as well as the hard times, such as the intention of 40 members of the Union to expel Jewish citizens from Sokol. Such difficulties culminated in 1940–1941. Still, under the leadership of ing. Karel Sazavsky, the association succeeded in opening a new cinema building within the premises of the palace. Eventually the activities of the Union, as well as of the whole movement, were banned in 1941. The resistance efforts of some of Polna's Sokol members are also described. The last part, which is divided into three sections, is dedicated to the period of 1945–1953. At first it took time before the Union's activities slowly got back on track in 1945–1946, a time which was rounded off by the exercise of members of the 5th District of the Sokolska zupa Havlickova regional association in Polna in 1947, the greatest post-war sports event of TJ Sokol Polna. It also describes the efforts by the association's leaders and some members to keep the Sokol movement exclusive, as well as their opposition to the consolidation of national exercise associations, a process in which democratic principles were denied. In the end, the changes in the political system after February 1948 brought the Action Committee and other Communist practice into TJ Sokol Polna, too. The leader, ing. Karel Sazavsky, and his colleagues resigned and members were subsequently dismissed. In 1948–1949 the association in Polna also became affected by the ideological transformation of the movement which was supposed to start working in line with the Soviet example. The final phase of the existence of Sokol in Polna was in 1950–1953 when public life was fully under control of Action Committees of the so-called National Front and the Communist Party of Czechoslovakia. Public thinking and opinion began changing under the influence of communist propaganda. TJ Sokol Polna also changed to become an association governed by the Soviet example. The officials who had built the association for many years with deep personal affection were replaced by new people who fully obeyed the new regime. The Soviet “physiculture” became the new practice for the locals as well as for the entire COS. The Sokol Union in Polna ceased to exist as a result of the adoption of Act 71/1952 Coll. – The Organisation of Physical Education and Sports Act of 12 December 1952 which, after more

than 90 years of existence, brought a halt to all Sokol-related activities. The Polna members joined the newly established Slavoj Polna association in February 1953.

The third chapter, split into two parts, provides biographies of the key representatives of the Union and other people who were actively involved in associations, culture and politics. This chapter is primarily aimed at providing facts about those related to Sokol in Polna whose unquestionable contribution to the development of physical education, sports and culture in Polna and its environs is often overlooked.

As little attention has so far been devoted to the history of the Tělocvičná jednota Sokol Polná, I believe this paper will provide some valuable information. The importance of the Sokol association in Polna is given not only within the context of the history of the town of Polna and its region but also within the context of the history of the Sokol movement in the Czech lands.

Poznámky k I. kapitole

1. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury. Tělesná kultura v českých zemích v letech 1774 – 1862*. Praha 1999, s. 106 – 107.
2. Peter Henrik Ling (1776–1839), švédský tělovýchovný odborník, zakladatel švédského systému tělesné výchovy. Od roku 1814 působil jako ředitel Ústředního ústavu švédské gymnastiky ve Stockholmu. Vytvářel korektivní, formativní a funkcionální cviky na anatomickém a fyziologickém základě. Vynalezl některá tělovýchovná nářadí (např. boomy, žebřiny, lavičky). O Lingově systému tělesné výchovy viz podrobněji v práci: BRODSKÝ, L. *Severské metody tělovýchovné*. Praha, 1939.
3. Německá turnerská soustava - obsahovou náplň tvořila zpočátku přirozená cvičení (chůze, běhy, skoky, hody), později zde převládla nářadová cvičení. Tato soustava byla vytvořena v prvním desetiletí 19. století, a to v Prusku Friedrichem Ludwigem Jahnem a Ernstem Wilhelmem Eiselenem.
4. Jan Malypetr (1815–1899), český pedagog, učitel tělesné výchovy. Roku 1853 založil Tělocvičný ústav pro studenty univerzity, techniky a středních škol v Praze. Podílel se na vzniku českého tělovýchovného názvosloví. Malypetr byl Tyršovým učitelem, v jeho tělocvičně vznikl Sokol Pražský v roce 1862.
5. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury. Tělesná kultura v českých zemích v letech 1774–1862*. Praha 1999, s. 106–108. Dále viz EFMERTOVÁ, M. C. *České země v letech 1848–1918*. Praha, 1998, s. 300–301.
6. Tamtéž, s. 107.
7. Adolf Hájek (1825–1915), vystudoval práva v Praze a později působil jako notář v Nasavrkách. Za svých studií stál v roce 1847 u zrodu česko-německého Akademického tělocvičného spolku. Již za své notářské praxe v Nasavrkách dojížděl do Sokola v Chrudimi, cvičil také u Steppaniho a později v ústavu dr. Seegeny v Praze, v roce 1864 vydal knihu „Prostocviky“. Od roku 1869 působil v Kolíně jako notář. Zapojil se zde do spolkového dění, aktivně působil v řadě zdejších korporací, zejména ve včelařském spolku a sokolské jednotě. V Kolíně stál také u zrodu Sokolské župy Tyršovy, jejímž starostou se stal.
8. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *České tělovýchovné organizace (1862–1918)*, s. 108–109. O počátcích sokolského hnutí viz dále JANDÁSEK, L. *Přehledné dějiny Sokolstva*. Část I. 1862–1889. Praha, 1937. Srovnej WAIC, M. *Sokol v české společnosti 1862–1938*. Praha, 1997, 207 s. Starostou tělocvičného spolku Sokol se stal Jindřich Fügner. Jeho náměstkem a náčelníkem se stal PhDr. Miroslav Tyrš, jednatelem spolku byl zvolen MUDr. Eduard Grégr. Za členy výboru pak byli zvoleni: JUDr. Tomáš Černý, Ferdinand Fingerhut, Adolf Hájek, ing. František Písařovic, Rudolf kníže Thurn-Taxis, prof. R. Skuherský a prof. Emanuel Tonner.

9. PhDr. Miroslav Tyrš (1832–1884), český estetik, historik umění, významný tělovýchovný pracovník a politik. Profesor dějin umění na UK a ČVUT v Praze. První český odborný umělecký kritik, předseda výtvarného odboru Umělecké besedy a člen poroty pro sochařskou výzdobu Národního divadla v Praze. Dr. Miroslav Tyrš byl spoluzakladatelem a také ideovým vůdcem pražského Sokola od roku 1862; v letech 1862–1884 působil jako jeho první náčelník. Organizoval a řídil I. sokolský slet v Praze roku 1882. Tyrš je tvůrcem sokolské tělocvičné soustavy, od roku 1871 vydával časopis Sokol, ve kterém publikoval řadu zajímavých článků mj. o tělovýchově. O Tyršovi viz např. JANDÁSEK, L. *Dr. Miroslav Tyrš*. Brno, 1924.; TYRŠOVÁ, R. *Miroslav Tyrš, jeho osobnost a dílo*, I. a II. díl. Praha, 1932.; PRÁGR, A. V. *Vzpomínky na Dr. Miroslava Tyrše*. Kolín, 1940.
10. KOZÁKOVÁ, Z. Sokolské slety 1882–1948. Praha, 1994. Dále WALDAUF, J. *Sokol – malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 31.
11. TYRŠ, M. *Základové tělocviku*. Praha 1875. Tyrš dělí tělesná cvičení do celkem čtyř skupin: 1) cvičení bez náradí a bez pomoci nebo odporu jiných, 2) cvičení náradíová, 3) cvičení toliko s pomocí jiných proveditelná (skupinová), 4) úpolová cvičení (odpory, zápas, šerm, rohování).
12. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *České tělovýchovné organizace (1862–1918)*, s. 110.
13. Tamtéž, s. 110. Náčelnicí tohoto spolku se stala Tyršova žákyně a blízká spolupracovnice Klemeňa Hanušová (1845–1918), autorka první české práce o tělesné výchově žen nazvané „*Dívčí tělocvik*“. Upravila Tyršovu soustavu pro potřeby žen, prosazovala estetická hlediska, cvičení při hudbě, ortopedický tělocvik, pečovala o rozvoj školní tělesné výchovy. Psala metodické spisy, vychovávala cvičitelky a celkově ovlivnila postavení žen ve společnosti. Roku 1877 převzala vyučování tělocviku na ústavu vzdělání učitelek u sv. Anny v Praze. Byla učitelkou tělocviku a odbornou spisovatelkou.
14. Tamtéž, s. 110. Srovnej ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského*. In: Památník Sokolské župy Tyršovy. Red. V. Čermák, Kolín, 1934, s. 6–7. Dále WALDAUF, J. *Sokol – malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 30.
15. V roce 1871 existovalo celkem 131 sokolských jednot. Z toho v Čechách 96, na Moravě 17, v ostatních částech habsburské monarchie 5, v Rusku 2, v USA 8 sokolských jednot.
16. Viz ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského*. In: Památník Sokolské župy Tyršovy. Red. V. Čermák, Kolín 1934, s. 6–7. Čermák píše: „Sokolstvo zakolísalo tak silně, že 15. prosince 1876 musel Tyrš dokonce zastaviti vydávání Sokola!“ Dále WAIC, M. *Sokol v české společnosti*. In: WAIC, M. (ed.) *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha: Karolinum, 2004, s. 218.
17. První všesokolský slet byl zároveň jubilejní slavností k 20. výročí založení Sokola v roce 1862. K tomuto výročí byla vydána pamětní publikace *Jubilejní slavnost Sokola Pražského r. 1882*. Památník (Sborník), Praha 1883. Památník (Sborník), Praha 1883. První všesokolský slet se konal

18. června 1882 na Střeleckém ostrově v Praze, kde cvičilo 720 mužů pod vedením náčelníka dr. Miroslava Tyrše, 40 družstev cvičilo prostná. Na začátku roku 1882 pozvala mateřská jednota pražská všechny tehdejší sokolské jednoty, aby zároveň s ní oslavily památku dvacátého výročí založení a trvání pražské jednoty. Slet byl zahájen položením věnce u hrobu prvního sokolského starosty Jindřicha Fügnera na Olšanském hřbitově. O všesokolských sletech KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*. Praha, 1994. Dále viz WALDAUF, J. *Sokol–malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 31.
18. Viz DOLANSKÝ, J. aj. *Sto deset let Sokola. 1862–1972*. Praha, 1973, s. 50. Dále WALDAUF, J. *Sokol – malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 31.
19. Viz ČERMÁK, V. C. d., s. 12. O počátcích sokolského hnutí na Moravě viz HELCELET, C. *Příspěvek k dějinám Sokolstva na Moravě*. In Památník vydaný na oslavu 20 let trvání tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha 1883, s. 281. Stanovy ČOS byly schváleny výnosem c. k. místodržitelství 5. listopadu 1888. Praha 1895, s. 2. Dále WALDAUF, J. *Sokol–malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 31.
20. JUDr. Jan Podlipný (1848–1914), český advokát a politik, jeden z předních vůdců mladočeské strany. Studoval na gymnáziu v Hradci Králové a v oktávě přestoupil na akademické gymnázium v Praze, kde maturoval roku 1868. Na právnické fakultě Univerzity Karlovy v dubnu 1874 získal doktorát. V roce 1875 se oženil s Annou Nebeskou. V roce 1880 složil advokátní zkoušky a zřídil si vlastní advokátní kancelář. V letech 1889–1913 působil jako zemský poslanec na českém sněmu, v letech 1897–1900 stál v čele hlavního města Prahy jako jeho primátor. Přední činitel v sokolském hnutí, působil v pražském Sokole. Byl zvolen prvním starostou České obce sokolské a tuto významnou funkci zastával v období let 1889–1906. Uspořádal Sbirku zákonů týkající se státního práva Království českého (1882) a byl také jednatel Právnické jednoty. JUDr. Jan Podlipný žil a zemřel v Praze na Starém Městě v domě čp. 309 v Bartolomějské ulici 13, kde je umístěna i pamětní deska z roku 1924 věnovaná Československou obcí sokolskou.
21. Viz KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*. Praha, 1994.
22. Tamtéž. Dále WALDAUF, J. *Sokol–malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 32–34.
23. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., s. 110.
24. Tamtéž, s. 110–111. O podílu Sokola na financování zahraničního odboje viz: DOLANSKÝ, J. aj. *Sto deset let Sokola. 1862–1972*. Praha 1973, s. 59. Mj. se zde píše: „Starosta ČOS poskytl už roku 1914 i prof. T. G. Masarykovi z vlastních a sokolských peněz finanční prostředky na zahraniční akce.“
25. Tamtéž, s. 125. O perzekuci sokolských literátů a činovníků v době I. světové války dále viz ČERVINKA, F. (ed.) *Z doby perzekucí a kriminálů. Vzpomínky českých novinářů a literátů*. Praha, 1920, s. 236–247.
26. JUDr. Josef Scheiner, (1861–1932 Praha), český právník, sokolský pracovník a politický činitel. V roce 1884 absolvoval studia práv na české univerzitě v Praze; od roku 1893 advokát v Praze.

Spolupracovník PhDr. Miroslava Tyrše; od roku 1879 člen Sokola, v letech 1884–1916 redaktor časopisu *Sokol*, od roku 1898 starosta pražského Sokola, od roku 1906 starosta České, od roku 1918 Československé obce sokolské (ČOS); v roce 1908 spoluzakladatel Svazu slovanského sokolstva. Rozvíjel styky ČOS s ruskými, jihoslovanskými a francouzskými tělovýchovnými organizacemi. Na začátku 1. světové války aktivizoval (přes Švýcarsko a Nizozemsko) krajanské sokolské jednotky v zahraničí, zejména v USA, v intencích odboje. Jeden z hlavních organizátorů domácího odboje; od května do července roku 1915 vězněn ve Vídni. Po propuštění pokračoval v odboji, v letech 1917–1918 stál v čele odbojové skupiny kolem revue *Národ*. Do roku 1918 politicky organizován v mladočeské straně; v únoru 1918 spoluzakladatel a člen předsednictva České státoprávní demokracie (od 1919 Čs. národní demokracie). V roce 1918 člen Národního výboru čs.; podílel se na přípravách a provedení pražského převratu 28. 10. 1918, při němž byl ustanoven vrchním velitelem branných sil Národního výboru, složených převážně ze sokolů. Zorganizoval strážní službu v Českých zemích a jednotky pro obsazení Slovenska; v období let 1918–1919 první generální inspektor čs. armády a předseda Výboru národní obrany. V letech 1918–1920 člen RNS za Čs. národní demokracii.

27. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., s. 125.
28. Tamtéž, s. 125–126. O činnosti sokolského hnutí pro vznik republiky viz KLIMEK, A. *Říjen 1918. Vznik Československa*. Praha/Litomyšl 1998. Dále viz práci WAIC, M. *Sokol v české společnosti 1862–1938*. Praha, 1997. Srovnej PRÁGR, A. V. *Pohnutá doba. Účast jednot župy Tyršovy o převratu dne 28. 10. 1918*, Hlas demokracie, roč. 1931, č. 42/43 z 23. října 1931.
29. Tamtéž. Dále WAIC, M. *Sokol v české společnosti*. In WAIC, M. (ed.) *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha, 2004, s. 225–226.
30. JUDr. Jindřich Vaníček (1862–1934), český právník a sokolský činovník. Vystudoval práva na české univerzitě v Praze a poté působil jako advokát. Od roku 1880 byl činný v Sokole, v letech 1892–1931 působil jako náčelník České později Československé obce sokolské. Byl vůdcem českého resp. československého sokolstva na II. (1887) až VIII. (1926) všesokolském sletu; organizátorem četných zájezdů sokolů do zahraničí a vedoucím sokolských družstev při mezinárodních závodech. Sokolskou soustavu obohatil o šerm holí a rohování (*O rohování a šermu holí dlouhou*, 1898). Vaníček byl propagátorem české národní brannosti, slovanské vzájemnosti a spolupráce s Ruskem, kam v roce 1909 vyslal 100 učitelů sokolského tělocviku. Za I. světové války koordinoval sokolskou síť domácího protirakouského odboje. V letech 1918–1927 přednosta výchovného odboru Ministerstva národní obrany ČSR.
31. O činnosti JUDr. Františka Scheinera v době převratu v říjnu roku 1918 viz KLIMEK, A. *Říjen 1918. Vznik Československa*. Praha/Litomyšl, 1997, s. 175–177.
32. Viz KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., *Tělovýchovné spolky v letech 1918–1939 (Československá obec sokolská)*, s. 126. Dále viz WAIC, M. *Sokol v české společnosti 1862–1938*. Praha, 1997.

33. Milada Malá (1887–1979), česká tělovýchovná pedagožka a sokolská činovnice. V letech 1906–1918 učitelka tělocviku na různých typech dívčích škol; v období let 1919–1931 působila jako první náčelnice Čs. obce sokolské. Vedla rovněž přípravu sokolů na VII. (1920) a VIII. (1926) všesokolský slet; řídila ženské složky ČOS. Byla literárně činná. Publikovala několik prací vztahujících se k tělovýchově a k sokolskému hnutí. Hlavní díla: *Příručka pro cvičitelky žákyň I.–IV.* (1919–1929), *Ze vzpomínek sokolského písmáka* (1927).
34. Viz KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., *Tělovýchovné spolky v letech 1918–1939 (Československá obec sokolská)*, s. 126–127.
35. Viz KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882 – 1948*. Praha, 1994, 48 s.
36. Alois Václav Prágr (1857–1943), přední český sokolský pracovník, zakladatel cvičení dorostu v Sokole, blízký spolupracovník PhDr. Miroslava Tyrše, spoluzakladatel a dlouholetý starosta Sokolské župy Tyršovy v Kolíně, člen předsednictva ČOS v Praze. Finančník, národohospodář, ředitel Občanské záložny v Kolíně, regionální politik. Spoluzakladatel a funkcionář celé řady kolínských spolků a korporací. Přední spolkový, sportovní a kulturní činitel v Kolíně a širším regionu Polabí. O osobnosti A. V. Prágra viz podrobněji SPLÍTKOVÁ, I. *Život Aloise Václava Prágra. (Portrét spolkového pracovníka a politika v Kolíně)*. In Archivní prameny Kolínska 2000, Kolín, 2001, s. 3–20.
37. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., *Tělovýchovné spolky v letech 1918–1939 (Česká obec sokolská)*, s. 127. Dále srovnej KLIMEK, A. *Tělovýchovné organizace a sport*. In Velké dějiny zemí Koruny české, léta 1918–1929, sv. XIII., Praha/Litomyšl, 2000, s. 264–271.
38. KÖSSL, J., STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., s. 138.
39. Srovnej MED, O. *Naše branná výchova*. In TYLLER, K. a KRÁTKÝ, F. aj. *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 138–140.
40. Viz UHLÍŘ, J. B. *X. všesokolský slet roku 1938 a podíl sokolstva na zápase na obranu republiky*. Historie a vojenství, 4/1997, s. 63–64.
41. KÖSSL, J., STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., *Česká a slovenská tělesná kultura v letech 1939–1945*, s. 138.
42. Tamtéž.
43. Tamtéž. Autoři dále píší: „Úřad říšského sportovního vůdce dokonce doporučil i sportovní styky mezi Čechy a Němci. Tato utkání se však stala místem protiněmeckých demonstrací českého obyvatelstva. Např. fotbalové utkání Berlín – Praha v červnu 1939 a hokejový zápas začátkem roku 1940, ve kterém vyhráli Češi 5:1.“ Dále viz ČVANČARA, J. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj 1939–1941*. Praha, 2002, s. 107. Autor zde doslova píše: „Hokejový zápas mezi výběrem mužstva Německa a Protektorátu 11. 1. 1940 navštívilo na pražském stadionu na Štvanici přes osm tisíc diváků. Český tým vyhrál 1: 5. Zpráva agenta SD: „Mezi Němci, kteří se zápasu zúčastnili, převládá názor, že v dané politické situaci je nutné, aby v Protektorátu soutěžila jen německá mužstva, schopná úspěšného soupeření s českými partnery.“

44. KÖSSL, J., STURMBAUER, J. a WAIC, M. C. d., s. 139.
45. Tamtéž. Srovnej Národní archiv (dále NA) Praha, fond: Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1945–1948, Statistický odbor, Hlášení žup o obětech okupace z řad sokolů 1945, inv. č. 1309, karton č. 339. Dějepisná komise, Návrhy žup na vyznamenání sokolů činných v II. odboji 1945, inv. č. 1395, karton č. 375. Dále viz DOLANSKÝ, J. aj. *Sto deset let Sokola. 1862–1972*. Praha, 1973, s. 89–90. Mj. se zde píše: „Zpráva Mezinárodního soudního dvora v Norimberku uvádí dokonce (v části IV., odd. II/4, lit. F), že za šest let okupace zahynulo kolem 20 000 sokolů.“ Srovnej UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M. *Sokol proti totalitě 1938–1952*. Praha, FTVS UK, 2001, s. 95–96. Dále viz BRANDES, D. *Češi pod německým protektorem. Okupační politika, kolaborace a odboj*. Praha, 1999, s. 383. Jiné údaje uvádí VOLKOVÁ, K. *Sokolové v odboji*. In *Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 1999, s. 88.
46. MUDr. Stanislav Bukovský (1889–1942), český lékař a tělovýchovný pracovník. Po studiích medicíny na české univerzitě v Praze (doktorát získal v r.1913) působil jako odborný plicní lékař tamtéž, od roku 1926 stál v čele Léčebného fondu veřejných zaměstnanců. Od roku 1925 člen představenstva a předseda zdravotního odboru, v letech 1932–1939 starosta Československé obce sokolské. Od října do prosince 1938 ministr bez portfeje v úřednických vládách generála Srového (4. října až 1. prosince 1938 pověřen správou ministerstva školství a národní osvěty). Za nacistické okupace účastník sokolského odboje. V říjnu 1941 zatčen, deportován do Terezína a poté do koncentračního tábora v Osvětimi, kde zahynul.
47. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M., C.d., *Česká a slovenská tělesná kultura v letech 1938–1945*, s. 140. Dále JOŽÁK, J. *Sokolové za Atlantikem ve druhém odboji*. In *Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 1999, s. 90–93.
48. Viz UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M. *Sokol proti totalitě 1938 – 1952*. Praha: FTVS UK, 2001, s. 97–99.
49. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Česká a slovenská tělesná kultura v letech 1938–1945*, s. 140–141.
50. Tamtéž. Srovnej UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M. *Sokol proti totalitě 1938–1952*. Praha: FTVS UK, 2001, s. 100–106.
51. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Česká a slovenská tělesná kultura v letech 1938–1945*, s. 141–142. Srovnej UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M., *Sokol proti totalitě 1938–1952*, s. 105–106.
52. Národní archiv (dále NA) Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1948–1952, Předsednictvo – Oběžníky a pokyny Ústředního akčního výboru Sokola pro očistu ČOS a sjednocení tělovýchovy 1948, inv. č. 1 496, karton 440. Předsednictvo – Ustavení akčních výborů žup a jednot, očista v řadách sokolských funkcionářů 1948, inv. č. 1499, karton č. 442.

- Předsednictvo – Protesty proti očistě sokolských řad a jejich vyšetřování 1948, inv. č. 1 512, karton 445.
53. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Vývoj československé tělesné kultury v letech 1945–1956*, s. 142. Srovnej NA Praha, fond Československá obec sokolská, Spisy období 1948–1956, Předsednictvo – Zprávy sokolských žup o opatřeních proti zneužití XI. všesokolského sletu k politickým demonstracím a provokacím 1948, inv. č. 1 510, karton č. 445. Předsednictvo – Vyšetřování provokací při XI. sletu 1948, inv. č. 1 511, karton 445. Předsednictvo – Účast sokolů na pohřbu dr. E. Beneše, smuteční oznámení, kondolence 1948, inv. č. 1 514, karton č. 446. Předsednictvo – Protestní demonstrace proti reakčním projevům sokolů při pohřbu dr. E. Beneše 1948, inv. č. 1 514, karton 446.
 54. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., s. 143.
 55. Tamtéž, s. 144.
 56. Tamtéž, s. 145–146.
 57. Archiv Muzea tělesné výchovy a sportu (dále jen AMTVS), fond Sokol, karton č. 3. Zápis o první schůzi výboru ČOS, s. 17. O počátcích ČOS viz ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského*. In: Památník Sokolské župy Tyršovy. Kolín, 1934, s. 5–12. Dále viz KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Tělovýchovné spolky v letech 1918–1939. Československá obec sokolská*, s. 125–127.
 58. HŘEBÍK, A. *Po padesáti letech*. In Sokolský věstník, roč. XLV, č. 1 z 6. ledna 1947, s. 2 a 5. Dále viz DOLANSKÝ, J. aj. *Sto deset let Sokola 1862–1972*. Praha, 1973, s. 50.
 59. Viz KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Tělovýchovné spolky v letech 1918–1939. Československá obec sokolská*, s. 125–127. Srovnej HŘEBÍK, A. C.d., s. 2 a 5.
 60. Národní archiv (dále jen NA) Praha, fond Česká a Československá obec sokolská. Spisový materiál z let 1889–1952, z něhož lze vysledovat vývoj organizační struktury ČOS. I. období 1889–1918, vznik a vývoj ČOS, II. období 1918–1938, vznik Čs. obce sokolské v roce 1920, III. období 1939–1941, okupace republiky, rozpuštění ČOS a zabavení majetku, IV. období 1945–1948, svobodná Čs. obec sokolská, V. období 1948–1952, Čs. obec sokolská pod vlivem KSČ jako ústředí sjednocené tělesné výchovy v ČSR.
 61. ŠTĚPÁNEK, V. *Jaké jsou složky sokolské organizace a její vnitřní složení*. In Za bratrstvím. Věstník Sokolské župy Havlíčkovy, roč. VII/1920, č. 7–8, s. 9. WAIC, M. *Sokol v české společnosti 1862–1938*. Praha, 1996, s. 55–66.
 62. K některým podstatným změnám v organizaci Sokola však došlo již v roce 1948, po únorovém převratu. Viz *Okresní a krajská organizace Sokola. Reorganizaci veřejné správy bude přizpůsobena i organizace sokolská*. In Sokolský věstník, č. 47., roč. XLVI., v Praze 23. listopadu 1948, s. 603.
 63. Valnými sjezdy byly původně nazývány valné hromady České obce sokolské. Ty měly na pořadu jednání zprávy činovníků, schvalování a zněny stanov, volby do předsednictva ČOS apod. Tuto

náplň měly první i druhý valný sjezd ČOS, které se konaly 24. března 1889 a 25. března 1893. Teprve třetí sjezd ČOS měl na pořadu jednání také tzv. „rokovací“ část, ve které se účastníci sjezdu zabývali posláním Sokolstva a jeho úkoly do budoucna. Proto také teprve tento sjezd ČOS, konaný 28. září 1895, byl chápán v sokolském hnutí jako skutečně „valný“ a v sokolských dějinách je nazván I. valným sjezdem ČOS. Protože se konal 28. září, byla rezoluce, kterou tento valný sjezd ČOS vydal, nazvána Svatováclavskou rezolucí. Touto rezolucí byly položeny základy organizované vzdělávací činnosti v sokolském hnutí.

64. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1889–1915, Sjezdy–Zprávy o činnosti ČOS 1889–1907, inv. č. 62, karton č. 2. Výbor ČOS vydával zásadní usnesení, kterými stanovil povinnosti sokolských žup, okrsků, jednot i členů, tiskem. Viz *Sbírka zásadních usnesení Československé obce sokolské*. (V. doplněné vydání). ČOS, Praha, 1927, 98 s.
65. Viz NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Období 1889–1915, Předsednictvo, odbory – cvičitelský sbor, dorostový sbor. Dále srovnej ŠTĚPÁNEK, V. *Jaké jsou složky sokolské organizace a její vnitřní složení*. In *Za bratrstvím*. Věstník Sokolské župy Havlíčkovy, roč. VII/1920, č. 7–8, s. 9. Autor zde k jednotlivým součástem organizační struktury ČOS mimo jiné píše: „Pro jednotlivé druhy činnosti volí se odbory, jichž působnost a pravomoc je upravena řády. Nejdůležitější je sbor cvičitelský a sbor vzdělávací. Navenek samostatně odbory nemohou vystupovati.“
66. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1889–1915, Sjezdy–Zprávy o činnosti ČOS 1889–1907, inv. č. 62, karton č. 2.
67. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1889–1915, Sjezdy–Organizace a ideové zaměření ČOS, návrhy na úpravu organizace předsednictva ČOS a odborů, inv. č. 63, karton č. 2. Předsednictvo - Zápisy ze schůzí předsednictva ČOS, inv. č. 67, kartony 6, 7, 8. Dále viz WALDAUF, J. *Sokol – malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 34.
68. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1889–1915, Jednací protokol ČOS rok 1915, inv. č. 32. Dále viz KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *České tělovýchovné organizace (1862–1918). Vznik a vývoj sokolského hnutí*, s. 110.
69. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., s. 125–127.
70. Viz *Sbírka zásadních usnesení Československé obce sokolské*. (V. doplněné vydání). Praha, 1927.
71. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1918–1941, Sjezdy, Předsednictvo. Po reorganizaci Čs. obce sokolské (ČOS) v roce 1925 stál v jejím čele opět výbor, z něho bylo voleno předsednictvo, kterému pak podléhala kancelář předsednictva, tajemnický úřad a personální komise. Po výboru a předsednictvu byly třetí složkou orgánů ČOS komise a odbory, které předsednictvu podléhaly. Jednalo se o tyto odbory: zdravotní, statistický, organizační, sociální, finanční, poradatelský, dopravní, právní a úrazový.
72. Tamtéž, Sjezdy, Předsednictvo–reorganizace struktury sokolského hnutí, materiály k jednotlivým odborům.

73. Tamtéž, Předsednictvo, vzdělávací odbor, rok 1920.
74. Tamtéž, Předsednictvo–zahraniční odbor. Dále viz KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Tělovýchovné spolky v letech 1918–1939. Československá obec sokolská.*, s. 127, kde autoři píší: „Do ČOS patřila také župa rakouská a zahraniční, sdružující 30 jednot z jedenácti států. Českoslovenští sokolové stáli také v čele Svazu slovanského sokolstva.“
75. Slovensko bylo přijato do svazku ČOS v roce 1920, bylo zde také po vzoru Českých zemí vytvořeno župní zřízení. Na základě usnesení VI. valného sjezdu byla ČOS přejmenována na Československou obec sokolskou.
76. Odvodní kancelář ČOS vedla agendu při budování a doplňování čtyř Pluků stráže svobody, což byly menší polovojenské sbory složené ze sokolských dobrovolníků. Konaly hlavně strážní a pořádkovou službu, ale asistovaly také při převzetí moci na Slovensku, kde mj. se zúčastnily bojů proti vojskům Maďarské republiky rad v roce 1919.
77. Se zhoršující se mezinárodní situací ve třicátých letech 20. století byl v ČOS a jejích župách kladen stále větší důraz na brannou výchovu členstva. Komise pro tzv. náhlé srazy zabezpečovala spolupráci ČOS s armádou. Viz MED, O. *Naše branná výchova*. In TYLLER, K. a KRÁTKÝ, F. aj. *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora 1938, s. 138–140. ČOS vydala také *Pokyny pro branný sraz všech jednot sokolských dne 18. dubna 1937*. Praha, 1937, 32 s. Těmi se měly župy a jednoty řídit při pořádání branných a tzv. náhlých srazů. Dále viz Státní okresní archiv Kutná Hora (SOkA Kutná Hora), fond Spolky Kutná Hora, TJ Sokol Kutná Hora, II. Župa Havlíčkova–Branný odbor 1905–1938, inv. č. 76, sign. 2a/4.
78. Židovská otázka nabývala na aktuálnosti již během tzv. druhé republiky, kdy se česká společnost velmi nacionalizovala, a zaujímal k židovským spoluobčanům kritický postoj. Do ostřejší podoby se pak vyhrotila po 15. březnu 1939, kdy byl zřízen protektorát Čechy a Morava. Také ČOS musela řešit členství židovských občanů v Sokole, k čemuž měla sloužit Komise pro řešení židovské otázky ČOS.
79. NA Praha, fond Česká a Československá obec Sokolská, Spisy 1938–1945, Předsednictvo ČOS. V letech 1939–1940 byla činnost ČOS stále více omezována a sokolské hnutí živořilo. ČOS se také musela přizpůsobovat přáním okupantů – jedním z výsledků pak byla reorganizace ČOS ke dni 18. září 1940. Členové Sokola se však intenzivně zapojili do odboje, což byl jeden z důvodů likvidace sokolského hnutí. O tom viz GEBHART, J. a KUKLÍK, J. *Dramatické a všední dny protektorátu*. Praha, 1996, s. 203–204.
80. Viz Vyhláška říšského protektora v Čechách a na Moravě – Nařízení o vybudování správy č. Bd. SI 1 156/41 o konfiskaci jmění a majetku společenstev přidružených k ČOS ze dne 8. října 1941. O „Kuratoriu“ a jeho činnosti viz GEBHART, J. a KUKLÍK, J. *Dramatické a všední dny protektorátu*. Praha, 1996, s. 227–235.
81. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Vývoj československé tělesné kultury v letech 1945–1956*, s. 141.

82. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy 1945–1948. Vzdělávací sbor, cvičitelský sbor – náčelnictvo mužů a žen.
83. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. C.d., *Vývoj československé tělesné kultury v letech 1945–1956*, s. 140–142. Dále k tomu viz NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy 1945–1948, Předsednictvo, Starosta ČOS. Hraničářský odbor ČOS zajišťoval organizačně obnovu a vznik jednot Sokola v pohraničí. Zprostředkovával těmto jednotám pomoc a ochranu jednot z vnitrozemí a staral se o jejich hmotnou podporu a vybavení tělocvičným náradím, apod.
84. Dne 27. února 1948 rozhodlo předsednictvo Ústředního akčního výboru Národní fronty direktivně, že jedinou tělovýchovnou organizací bude Sokol a do ní přejdou všechny ostatní existující sportovní organizace. Politické a také organizační změny v tělesné kultuře byly právně zakotveny v zákonu č. 187/1949 Sb., O státní péči o tělesnou výchovu a sport.
85. Okresní a krajská organizace Sokola. Reorganizaci veřejné správy bude přizpůsobena i organizace sokolská. In: Sokolský věstník, roč. XLVI., č. 47., v Praze 23. listopadu 1948, s. 603. O krajském zřízení Sokola viz dále: HRON J. B. Ustavení krajských výborů Sokola. In Sokolské noviny, roč. XLVII., 14. ledna 1949, č. 2., s. 1. Dále Sjezd krajských činovníků Sokola. Úkoly tělesné výchovy a sportu v lidově demokratické republice. Sokolské noviny, roč. XLVII, č. 13, v Praze 1. dubna 1949, s. 1–2. Kupředu-zpátky ni krok! Sokolské noviny, roč. XLVII, č. 13, v Praze 1. dubna 1949, s. 2. Sjezd krajských činovníků Sokola, nově ustavených sokolských krajů se konal ve dnech 26. až 27. března 1949 v Tyršově domě v Praze.
86. „Do 15. prosince 1948 předloží přípravný výbor návrh na složení krajského výboru Sokola sokolské komisi KAV NF, která jej projedná, schválí a předloží KAV k jmenování. Do 21. prosince 1948 oznámí sokolská komise KAV NF jmenování krajského výboru Sokola sokolské komisi ÚAV NF. Předseda krajského výboru Sokola svolá ještě před koncem roku 1948 ustavující schůzi a ustanovení KVS oznámí ihned ČOS.“ Viz Okresní a krajská organizace Sokola. Reorganizaci veřejné správy bude přizpůsobena i organizace sokolská. Sokolský věstník, č.47., roč. XLVI., v Praze 23. listopadu 1948, s. 603.
87. Byly v něm zastoupeny představitelé těchto organizací: Okresního akčního výboru Národní fronty, sjednocené tělovýchovy Sokol, závodních sokolských jednot, Okresní odborové rady, vojenských sokolských jednot a Svazu české mládeže.
88. Viz *Pokyny předsednictva ČOS k očistě v Sokole*. Sokolský věstník, č. 31–32., roč. XLVI., v Praze 3. srpna 1948, s. 460.
89. „Do 5. prosince 1948 předloží přípravný výbor návrh na složení OVS sokolské komisi OAV NF, která jej projedná, schválí a předloží OAV NF k jmenování. Nejpozději do 10. prosince 1948 předloží OAV NF složení OVS krajskému akčnímu výboru NF s výslovným označením člena nebo činovníka, který má být zástupcem OVS v krajském výboru Sokola. Předseda OVS svolá ještě před koncem roku ustavující schůzi a ustavení oznámí krajskému výboru Sokola. OVS zahájí činnost 1. ledna 1949.“ Viz *Okresní a krajská organizace Sokola. Reorganizaci veřejné správy*

- bude přizpůsobena i organizace sokolská.* Sokolský věstník, č. 47., roč. XLVI., v Praze 23. listopadu 1948, s. 603.
90. Tato reorganizace byla již plně pod vlivem KSČ a respektovala zákon č. 187/1949 Sb., O státní péči o tělesnou výchovu a sport ze 14. července 1949 a zákon č. 71/1952 Sb., O organizaci tělesné výchovy a sportu ze dne 2. prosince 1952, který vytlačil Sokol na venkov. Majetek sokolských jednot jím přecházel na závodní skupiny ROH.
 91. *Významná změna ve vedení ČOS.* Sokolské noviny, roč. XLVIII, č. 6, s. 2. Reziganci Josefa Špirka na funkci hlavního tajemníka ČOS oznámil Josef Truhlář, starosta ČOS na řádné schůzi předsednictva dne 8. února 1950. Prezidiální rada ČOS navrhla na uvolněný post Oldřicha Vyhnálka, poslance NS, který se stal novým, již generálním tajemníkem ČOS.
 92. *Zvýšená dělnost ústředí ČOS.* Sokolské noviny, roč. XLVII, č. 8 z 25. února 1949.
 93. V § 2 tohoto zákona se přímo píše: „Jednotné státní zřízení a kontrolu tělesné výchovy a sportu uskutečňuje Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport při vládě republiky Československé jako ústřední orgán státní správy v oboru tělesné výchovy a sportu.“
 94. TYLLER, K. *50. let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936).* In: Sokolská župa Havlíčkovy 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 9–14.
 95. ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského.* In: Památník Sokolské župy Tyršovy. Kolín, 1934, s. 9–12. Srovnej PRÁGR, A. V. *Sjezd jednot sokolských v Kolíně.* Sokol, roč. X/1884, s. 68–69.
 96. Sokolská župa Tyršova na středním Labi byla úředně povolena výnosem c. k. místodržitelství v Praze č. 60 925 ze dne 25. srpna 1884.
 97. ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského.* In: Památník Sokolské župy Tyršovy. Kolín, 1934, s. 12.
 98. SOkA Kutná Hora, fond Spolky Kutná Hora, Tělocvičná jednotka Sokol Kutná Hora, Spisový materiál–Sokolská župa Havlíčkovy (její vznik, tvoření, hranice) 1884–1919, inv. č. 72, sign. 2/1.
 99. O založení a počátcích župy Havlíčkovy viz TYLLER, K. *50. let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936).* In: Sokolská župa Havlíčkovy 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 9–14. Dále viz návrh stanov Župní sokolské jednoty „Havlíček“ z roku 1886, kde se v § 1 píše: „*Tělocvičné jednoty sokolské v obvodu bývalého kraje čáslavského a sousedních okresů tvoří společně „Župní sokolskou jednotu Havlíček“.*“
 100. TYLLER, K. *c. d.*, s. 10.
 101. Stanovy Župní sokolské jednoty „Havlíček“ byly schváleny výnosem C. k. místodržitelství v Praze č. 76 827 ze dne 21. září 1886.
 102. Státní oblastní archiv (dále SOA) Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkovy 1886–1949, Úřední knihy–Knihy protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1886–1901, inv. č. 1. Zápis o ustavující župní valné hromadě, konané dne 5. prosince 1886 v Čáslavi v prostorách Čtenářské besedy.

103. Tamtéž. Zápis ze schůze župního správního výboru, konané dne 19. prosince 1886 v Humpolci. Jednací řád župy byl zpracován na schůzi župního správního výboru, konané 24. dubna 1887, je zapsán v Knize protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1886–1901 na s. 18–24.
104. Tamtéž. Zápis ze schůze správního výboru župy, konané dne 10. července 1887 v Humpolci. Jednací řád, navržený výborem župy, byl schválen župní valnou hromadou, konanou dne 14. srpna 1887.
105. TYLLER, K. c. d., s. 14–16. Dále viz článek *Sjezd sokolské župní jednoty „Havlíček“ (první župní valná hromada a první župní cvičení 14. srpna 1887 v Humpolci)*. Pravda, roč. VI/1887, č. 33 z 13. srpna 1887, s. 2.
106. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Knihy protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1886–1901, inv. č. 1. Zápis ze schůze správního výboru župy, konané dne 21. října 1888, kde výbor schválil přistoupení župy k ČOS.
107. TYLLER, K. c. d., s. 17–18. Srovnej TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 63–66.
108. Tamtéž.
109. BRZORÁD Eduard, JUDr. (1857–1903), český právník, politik a spolkový pracovník. Vystudoval práva na pražské univerzitě, promován 16. června 1880. Od roku 1888 advokátem v Německém Brodě. Byl členem a funkcionářem zdejšího ochotnického spolku, Řemeslnické besedy, v letech 1890–1897 starosta TJ Sokol Německý Brod. V letech 1889–1892 pracoval jako místostarosta a v letech 1888, 1893, 1898 jako starosta Sokolské župy Havlíčkovy. V 90. letech 19. století působil jako starosta okresu a města Německý Brod, od roku 1889 byl zemským a od roku 1891 říšským poslancem. Zemřel zcela náhle v roce 1903 ve věku nedožitých 46 let.
110. TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In: Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 66–69. Srovnej TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 191–198.
111. TYLLER, K. *50. let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 19–20.
112. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Knihy o protokolech správního výboru župy z let 1886–1901, inv. č. 1. Zápis z výborových schůzí, konaných roku 1893 a zápis z valné hromady župy, konané 16. dubna 1893 v Čáslavi. O obnovení Sokola polenského viz ŠOUBA, A. *Z dějin šedesátiletého trvání Sokola v Německém Brodě*. In Šedesát let Sokola v Německém Brodě 1868–1928. Německý Brod, 1928, s. 2–27.
113. SOA Zámorsk, fond: Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Knihy o protokolech správního výboru župy z let 1886–1901, inv. č. 1. Zápis z valné hromady župy, konané dne 27. května 1894 ve Světlé nad Sázavou.
114. TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In: Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 191–198.

115. Rozdělení župy do okrsků: I. okrsek – Kutná Hora, Čáslav, Potěhy, Neškaredice, Vrdy, II. okrsek – Humpolec, Ledec nad Sázavou, Světlá nad Sázavou, III. okrsek – Německý Brod, Polná, Příbyslav, Chotěboř.
116. Viz *Okrskový řád sokolské župy Havlíčkovy*. Německý Brod, 1889, 11 s. Změny v okrscích: I. okrsek – Německý Brod, Chotěboř, Polná, Příbyslav, II. okrsek – Kutná Hora, Čáslav, Vrdy, Žleby, III. okrsek – Humpolec, Ledec nad Sázavou, Světlá nad Sázavou.
117. TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 73.
118. TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 191–198.
119. O sporu v kolínské jednotě viz SPLÍTKOVÁ, I. *Život a dílo A. V. Prágra*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 2000, 268 s.
120. SOA Zámorsk, fond: Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Kniha protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1886–1901, inv. č. 1. Zápis z valné hromady, konané dne 21. dubna 1901.
121. TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 74–75.
122. Tamtéž, s. 75–76.
123. TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 26–27. O vzdělávací činnosti v župě viz HUTAŘ, F. *Vzdělávací činnost*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 141–157.
124. TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 76–77.
125. Tamtéž, s. 77–78.
126. TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In: c. d., s. 27–28.
127. Tamtéž.
128. Tamtéž, s. 28–29.
129. O tom viz TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In: *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 191–198.
130. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936, Spisy–Tělovýchovná činnost v župě 1887–1948, inv. č. 50, karton č. 5. Srovnej TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 81–82.
131. O župním věstníku a tisku viz KRÁTKÝ, F. *Župní věstník a tisk*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 182–183.
132. O tělocvičné činnosti v roce 1909 a ženských odborech župy pak TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 29–30.

133. Rozdělení okrsků Sokolské župy Havlíčkovy dne 5. května 1910: I. okrsek – Německý Brod, Polná, Příbyslav, Žďár na Moravě, II. okrsek – Humpolec, Ledec nad Sázavou, Lipnice, Světlá nad Sázavou, III. okrsek – Čáslav, Habry, Golčův Jeníkov, Močovice, Vrdy, Žleby, IV. okrsek – Kutná Hora, Kolín II., Neškaredice, Zbraslavice.
134. O okrskových cvičeních probíhajících v župě během roku 1911, která se stala přípravou a zkouškou na VI. všesokolský slet viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost v župě*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 84–85.
135. Tamtéž, s. 85.
136. Podrobnější informace o struktuře a organizaci župního tisku, věstníku a zpravodajů z jednot, kteří do něho přispívali viz KRÁTKÝ, F. *Župní věstník a tisk*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 182 – 183.
137. Informace o účasti cvičenců a družstev Sokolské župy Havlíčkovy na všesokolských sletech viz TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 191–198. Dále viz SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Spisy–Tělovýchovná činnost 1887–1948, inv. č. 50, karton č. 7.
138. TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (188 –1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 31–32. Dále viz SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Spisy–Činovníci Sokolské župy Havlíčkovy 1888–1948, inv. č. 40, karton č. 5.
139. Rozdělení Sokolské župy Havlíčkovy v roce 1914: I. okrsek – Německý Brod, Humpolec, Chotěboř, Polná, Příbyslav, Krucemburk, Lipnice, Vojnův Městec, Žďár na Moravě, II. okrsek – Čáslav, Habry, Ledec nad Sázavou, Golčův Jeníkov, Močovice, Potěhy, Ronov, Nová Ves, Světlá nad Sázavou, Vrdy, Žleby, III. okrsek – Kutná Hora, Kolín II., Zruč nad Sázavou, Zbraslavice, Chlístovice, Svatý Jakub, Neškaredice.
140. O tělocvičné činnosti v roce 1914 viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 92–94. O župním tisku viz KRÁTKÝ, K. *Župní věstník a tisk*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 182–183.
141. Válečná léta 1914–1918 Sokolské župy Havlíčkovy viz TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 33–39.
142. Tamtéž.
143. Tamtéž.
144. Tamtéž.
145. Tamtéž.
146. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Kniha protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1918–1923, inv. č. 3, zápisy z roku 1918. Dále Spisy–Činovníci Sokolské župy Havlíčkovy 1888–1948, inv. č. 40, karton č. 5.
147. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy – Kniha protokolů o schůzích správního výboru z let 1918–1923, inv. č. 3. Zápis z valné hromady župy, konané dne

9. března 1919. Nové rozdělení župy do čtyř okrsků: I. okrsek – Německý Brod, Humpolec, Polná, Příbyslav, Krucemburk, Vojnův Městec, Žďár na Moravě, Větrný Jeníkov, II. okrsek – Světlá nad Sázavou, Ledec nad Sázavou, Lipnice, Nová Ves, Zruč nad Sázavou, III. okrsek – Čáslav, Habry, Ronov, Vrdy, Golčův Jeníkov, Močovice, Žleby, Vilémov, IV. okrsek – Kutná Hora, Zbraslavice, Bohdaneč, Kaňk, Malešov, Červené Janovice, Neškaredice.
148. TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 94–95.
 149. O župním věstníku viz KRÁTKÝ, F. *Župní věstník a tisk*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 182–183. O župním sletu z roku 1920 v Čáslavi viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 95–96.
 150. O účasti cvičenců Havlíčkovy sokolské župy na VII. všesokolském sletu viz TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 191–198.
 151. O XVI. župním sletu viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 96–97.
 152. Tamtéž, s. 97–98.
 153. TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíckovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 45.
 154. Tamtéž, s. 46. O XVIII. župním sletu viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 101–103.
 155. O účasti cvičenců Havlíčkovy sokolské župy na VIII. všesokolském sletu TYLLER, K. a PŘÍHONSKÝ, K. *Župa na všesokolských sletech*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 191–198.
 156. TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíckovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 46–48.
 157. TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 107 – 109.
 158. O tělocvičné činnosti župy v roce 1929 viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 109–110. O župní valné hromadě viz SOA Zámorsk, fond: Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Knihy protokolů o schůzích výboru župy z let 1929–1933, inv. č. 5. Zápis z valné hromady župy, konané 29. března 1930, župním starostou byl zvolen Viktor Zettl. Dále Spisy–Činovníci Sokolské župy Havlíčkovy 1888–1948, inv. č. 40, karton č. 5.
 159. O župní cvičitelské škole viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 111–112. Dále viz SOA Zámorsk, fond: Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Spisy–Župní cvičitelské zkoušky 1922–1946, inv. č. 53, karton č. 8.

- O župní loutkářské škole viz PTÁČEK, V. *Loutkový odbor*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 158–162.
160. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Knihy protokolů o schůzích správního výboru župy z let 1929–1933, inv. č. 5. Zápis z valné hromady Havlíčkovy sokolské župy, konané dne 29. března 1931, kde byl účastníkům představen nový důvěrník ČOS JUDr. Jaroslav Urban.
161. O XXI. župním sletu viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XVIII/1931, č. 7–8, s. 156–160. O rozestavném běhu ČOS, kterého se zúčastnilo 382 mužů, 107 žen, 172 dorostenců, 111 dorostenek a také 50 dozorců z Havlíčkovy župy, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XVIII/1931, č. 9, s. 174–177.
162. Nejvýznamnějším podnikem župy v roce 1933 byl tzv. náhlý branný sraz, který proběhl 29. října a zúčastnilo se ho 3081 mužů, 1061 žen, 312 dorostenců a 286 dorostenek župy. Zprávu o tomto branném srazu viz v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XX/1933, č. 11, s. 188–190. Dále viz SOkA Kutná Hora, fond Spolky Kutná Hora, TJ Sokol Kutná Hora, II. Župa Havlíčkova– Branný odbor 1905–1938, inv. č. 76, sign. 2a/4.
163. O ocenění Viléma Pelzbauera velkou medailí ČOS viz TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 54–55. O rozestavném běhu k 50. výročí založení sokolského dorostu A. V. Prágrem z Kolína viz TYLLER, K. *Tělocvičná činnost župy*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 119–121. Zprávu o XXII. župním sletu viz v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXI/1934, č. 7–8, s. 163–165.
164. O Pelzbauerově chatě viz TYLLER, K. *Pelzbauerova chata*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 208–213. O župních obecných závodech mužů, konaných 16. června 1935 v Německém Brodě, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXII/1935, č. 7–8, s. 144–146. O župních lehkooatletických závodech mužů, konaných dne 1. září 1935 v Německém Brodě, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXII/1935, č. 9, s. 159–161.
165. O jubilejním župním sletu, konaném v roce 1936 v Příbyslavi u příležitosti 50. výročí vzniku župy, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXIII/1936, č. 7–9, s. 128–132. O odhalení pamětní desky Viléma Pelzbauera v Kolíně viz TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 57.
166. TYLLER, K. *50 let Sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 57.
167. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Úřední knihy–Kniha protokolů o schůzích správního výboru župy v letech 1937–1940, inv. č. 7. Dále Spisy–Tělovýchovná činnost župy v letech 1887–1948, inv. č. 50, karton č. 7.
168. O župních závodech v prostném tělocviku, konaných 10. září 1939 v Německém Brodě, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXVI/1939, č. 9, s. 164. O župním lyžařském kurzu

- a lyžařských závodech, konaných 3. až 4. února 1940 a 25. února 1940 ve Žďáru na Moravě, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXVII/1940, č. 3, s. 64 – 65.
169. Podrobně o I. župním tenisovém turnaji, konaném ve dnech 31. srpna až 1. září 1940 na tenisových kurtech sokolské jednoty v Polné, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXVII/1940, č. 10, s. 205–207.
170. Zprávu o poslední valné hromadě Sokolské župy Havlíčkovy v době německé okupace naší vlasti, konané dne 23. března 1941, viz v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXVIII/1941, č. 4 z 5. dubna 1941.
171. NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy 1945–1946, Návrhy žup na vyznamenání sokolů bojujících v II. odboji, inv. č. 1395, karton č. 375. Dále viz SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Spisy–Perzekuce a odboj členů župy za okupace a v květnu 1945, léta 1940–1947, inv. č. 60, karton č. 12.
172. Tamtéž, Spisy–Slučování tělovýchovy v letech 1938–1948, inv. č. 30, karton č. 1.
173. Tamtéž, Spisy–Očista v Sokole 1945–1948, inv. č. 28, karton č. 1. Ustavující schůze Akčního výboru Sokolské župy Havlíčkovy se konala 14. března 1948 v Havlíčkově Brodě. Akční výbor župy Havlíčkovy začal pracovat v tomto složení: předseda Jan Zajíc, místopředseda Otakar Med, jednatel Jan Fišera, členové komise J. Zítka, J. Fiala, R. Kundteová, I. Strouhalová a Z. Zmeková.
174. O župním sletu v Humpolci, konaném ve dnech 6. a 13. června 1948, viz zprávu v župním věstníku *Za bratrstvím*, roč. XXIX/1948, č. 8–9, s. 197–201. Dále SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Spisy–Likvidace Sokolské župy Havlíčkovy 1949, inv. č. 31, karton č. 1.
175. Tamtéž.

Poznámky ke II. kapitole

1. HLADÍK, B. *Bratrstvo soukenických tovaryšů v Polné v první polovině 19. století a jeho sociální význam*. In Vlastivědný sborník Vysočiny (dále VSV), oddíl věd společenských, roč. V/1968, s. 63–76. Dále srovnej HOFFMANN, F. *Z počátku průmyslu a dělnického hnutí na Jihlavsku*. Havlíčkův Brod, 1955.
2. Viz HOFFMANNOVÁ, J. *Vystěhovalectví z Polné do Severní Ameriky v druhé polovině XIX. století*. Havlíčkův Brod, 1969, s. 40.
3. Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Jihlava, fond Městská správa Polná, Gedenkbuch der Stadt Polna, II. ten Teil von Jahre 1836, fol. 111–115.
4. Tamtéž, s. 118–120, 124, 140, 172. Srovnej HLADÍK, B. *Historický kalendář města Polné*. Polná, 1969, s. 23–29.
5. SOKA Jihlava, fond Městská správa Polná, Gedenkbuch der Stadt Polna, II. ten Teil von Jahre 1836, s. 65–71. Srovnej RÉRYCH, B. *Rok 1848 v Polné*. Polná, 1948, s. 8.
6. PFAFF, I. *Antonín Pittner – neznámý lidový buditel*. In Český lid, 53/1966, s. 1–18.
7. HLADÍK, B. *Božena Němcová a Polná*. Polná, 1976, 22 s.
8. ČEJKA, J. aj. *Polná 124–1992*. Brno, 1992, s. 110–115.
9. RÉRYCH, B. *Polná. Průvodce po městě a okolí*. Polná, 1927, s. 48–49.
10. SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, zápisy kronikáře Břetislava Rérycha, s. 14–15, nesign. Dále viz RÉRYCH, B. *Zkáza města Polné 4. srpna 1863*. Polná, 1933, s. 7. Srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. In Kulturně–historický a vlastivědný sborník Polensko (dále KVHSP), roč. V/1996, č. 1, s. 22.
11. FELTL Gustav, první náčelník Sokola polenského v letech 1869–1872, zakladatel sokolského hnutí v Polné. Nejprve pracoval jako obchodní cestující, později byl účetním v cukrovaru v Předměřicích. Svoji profesní dráhu pak zakončil jako ředitel akciových podniků M. Valtera v Lounech. Zemřel v roce 1919 v Lounech.
12. SOKA Kutná Hora, fond Spolky Kutná Hora, Tělocvičná jednota Sokol Kutná Hora, Župa Havlíčkova–Sokolské jednoty sdružené v Havlíčkově župě CH–Ž, léta 1866–1938, inv. č. 90, sign. 4, složka Polná, karton č. 4.
13. Tamtéž.
14. SEDLÁK Ondřej, první starosta Sokola polenského v 70. letech 19. století, jeden ze zakladatelů sokolské organizace v Polné. Pracoval jako tajemník okresního zastupitelstva pro okres polenský, zřízeného roku 1864 v Polné.
15. SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, zápisy Břetislava Rérycha, s. 20, nesign.

16. Tamtéž, s. 21–22. Srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. In KVHSP, roč. V/1996, č. 1, s. 22.
17. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, zápisy Břetislava Rérycha, s. 20.
18. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Gedenkbuch der Stadt Polna, II. ten Teil von Jahre 1836, fol. 125. Dále viz fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, zápisy Břetislava Rérycha, s. 23–24, nesig. Srovnej HLADÍK, B. *Historický kalendář města Polné*. Polná, 1969, s. 27.
19. SOkA Jihlava, fond Polná – Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, zápisy Břetislava Rérycha, s. 23–24. Dále viz Městské muzeum Polná (dále MMP), fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1869–1921, nesign. Vzpomínky polenské rodačky spisovatelky Vlasty Pittnerové na Sokol v Polné (dopis ze 4. července 1921 a záznam rozhovoru s ing. Karlem Sázavským z 24. července 1921). Vzpomínky Vlasty Pittnerové na počátky Sokola v Polné obsahuje také článek PITTNEROVÁ, V. *První sokolský ples*. Vydrovy Besedy, roč. XIII/1913, č. 2 z 1. února 1913, s. 33–36.
20. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Provolání zakladatelů Sokola polenského o založení sokolské jednoty v Polné z 22. srpna 1869, kat. č. FS 47 974, karton č. 9.
21. MÁK, A.B. *Polná*. Německý Brod, 1903, s. 30.
22. MMP, fond Papír–Archiválie, Dopis obecního zastupitelstva v Polné starostovi Sokola Ondřeji Sedlákovi z 25. května 1870, kat. č. PO–20 /D/ 567.
23. Tamtéž, fond Papír–Archiválie, Vzpomínky Augustina Sedláka na Sokol polenský z let 1869–1876, napsané 23. října 1941, kat. č. PO–20 /B/ 3071/2.
24. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 25. Srovnej HLADÍK, B. *Historický kalendář města Polné*. Polná, 1969, s. 27.
25. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 25.
26. Tamtéž, s. 26.
27. Tamtéž, s. 27 – 28.
28. SOkA Jihlava, fond Okresní hejtmanství Polná, fascikl „Žiskas Denkmäl“, karton č. 59. Žádost jednoty ze dne 10. června 1874.
29. Tamtéž, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 28–29. Srovnej fond: Městská správa Polná, Gedenkbuch der Stadt Polna II ten Teil, von Jahre 1836, s. 86, 125, 138.
30. Tamtéž, Polná Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 29–30.

31. ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského*. In Památník Sokolské župy Tyršovy. Kolín, 1934, s. 6–7.
32. KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské sloty 1882–1948*. Praha, 1994.
33. Tamtéž.
34. ŠOUBA, A. *Z dějin šedesátiletého trvání Sokola v Německém Brodě*. In Šedesát let Sokola v Německém Brodě 1868–1928. Německý Brod, 1928, s. 26–27. Srovnej SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 39–40.
35. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, fond: TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, nesign. Zápis z první valné hromady, konané 15. července 1893, nestránkováno. Srovnej Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych s. 40–41.
36. Tamtéž, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 41.
37. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, nesign. Záписы ze schůzí výboru z 22. srpna, 26. října 1893, nestránkováno.
38. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, nesign. Leták z žádostí o finanční podporu TJ Sokol Polná z 15. prosince 1893. Srovnej SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty zpracoval Břetislav Rérych, s. 42–43.
39. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, nesign. Dopis JUDr. Eduarda Brzoráda, starosty Havlíčkovy župy ze dne 28. května 1894, kterým oznámil přijetí jednoty do svazku župy.
40. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Záписы z výborových schůzí ze dne 8. května a 19. prosince 1899, nestránkováno.
41. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, nesign. Zápis z výborové schůze ze dne 24. června 1894, nestránkováno.
42. Tamtéž, zápis z výborové schůze ze dne 21. května 1894, nestránkováno. Srovnej Jednatelská správa za rok 1894, sestavil jednatel Ondřej Röhrich, zapsána tamtéž, nestránkováno.
43. Tamtéž, Pamětní kniha TJ Sokol Polná, dějiny jednoty sestavil Břetislav Rérych, s. 46. Srovnej JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 16.
44. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol z let 1893–1896, nesign. Záписы z výborových schůzí ze dne, 18. října 1894, 24. února 1895 a 18. dubna 1895, nestránkováno.
45. Tamtéž, Jednatelská zpráva za rok 1895 napsaná jednatelem Hynkem Novákem, nestránkováno.

46. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 30. dubna 1895, 7. května 1895, 17. května 1895 a 8. července 1895. O všesokolském sletu viz dále Pamětní kniha TJ Sokol Polná, zapsal Břetislav Rérych, s. 50.
47. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907. Zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 23. dubna 1896, 17. června 1896, 11. července 1896, 5. srpna 1896, 7. ledna 1897. Dále viz Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1896–1914, nesign. Zápis ze schůze konané dne 1. října 1896.
48. Tamtéž, zápisy ze schůzí konaných ve dnech 21. srpna 1895, 10. listopadu 1895, jednatelem Hynka Nováka, přednesená na valné hromadě dne 26. ledna 1896, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 12. srpna 1896, 20. srpna 1896, 19. listopadu 1896, 17. prosince 1896, jednatelem Karla Wollmanna, přednesená na valné hromadě dne 24. ledna 1897, nestránkováno.
49. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1896–1914, nesign. Zápis ze schůze konané dne 14. března 1897, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Zápis z valné hromady konané 16. ledna 1898.
50. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 8. května 1899, 19. prosince 1899, 21. května 1900, jednatelem Emanuela Varvařovského, přednesená na valné hromadě dne 14. ledna 1900, nestránkováno.
51. Tamtéž, jednatelem Jana Jekla, přednesená na valné hromadě konané dne 20. ledna 1901, nestránkováno.
52. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, nesign. Jednatelské zprávy z let 1894–1895 jednatelem Ondřeje Röhricha a Hynka Nováka, nestránkováno. Dále Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Jednatelské zprávy o stavu jednoty a činnosti z let 1896–1900 od jednatele Karla Wollmanna, Ondřeje Röhricha, Emanuela Varvařovského a Jana Jekla, nestránkováno.
53. Tamtéž, jednatelem Jana Jekla, přednesená na valné hromadě dne 20. ledna 1901, nestránkováno.
54. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 11. února 1897, 12. října 1897, 30. června 1900, jednatelem Emanuela Varvařovského, přednesená na valné hromadě, konané dne 16. ledna 1899, nestránkováno.
55. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 28. dubna 1898, 6. června 1899, 18. června 1899, 9. listopadu 1900, nestránkováno.
56. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 20. února 1901, 17. dubna 1901, 10. června 1901, 31. července 1901, nestránkováno.
57. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1896–1914, nesign. Zápis ze schůze sboru, konané dne 11. ledna 1903, nestránkováno.

58. Tamtéž, zápis ze schůze cvičitelského sboru, konané 25. března 1903, nestránkováno.
59. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Zápis ze schůze, konané dne 28. února 1898, nestránkováno.
60. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 12. listopadu 1901 a 10. října 1902, nestránkováno.
61. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 14. února 1902, 6. června 1902, 10. října 1902, 28. prosince 1903 a 13. ledna 1904, nestránkováno.
62. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 10. dubna 1904, 7. května 1904, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1896–1907, nesign. Náčelnická zpráva za rok 1904, sepsaná náčelníkem Josefem Pokorným, nestránkováno.
63. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Jednatelské zprávy za období let 1902–1905, sepsané jednatelem Janem Jeklem, Karlem Paříkem, Vilémem Brendlem, nestránkováno.
64. Tamtéž, zápisy ze schůzí správního výboru, konaných ve dnech 20. února 1901, 10. června 1901, 12. listopadu 1901, 6. června 1902, 18. prosince 1902, 15. června 1903, 23. června 1904, nestránkováno.
65. Tamtéž, jednatelská zpráva za rok 1906, jednatele jednoty Viléma Brendla, nestránkováno, dále zápis z výborové schůze konané 18. května 1907 nestránkováno. Dále viz Jednací protokol správního výboru z let 1907–1912, nesign. Zápisy z výborové schůze konané dne 10. června 1907, nestránkováno.
66. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru za rok 1896–1907, nesign. Náčelnická zpráva za rok 1908, náčelníka Jana Jekla, nestránkováno. Dále Jednací protokol správního výboru z let 1907–1912, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 11. dubna 1908, 9. května 1908, 13. června 1908, 16. června 1908, 27. června 1908, 8. července 1908, nestránkováno.
67. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1907–1912, nesign. Zápis z výborové schůze, konané dne 17. dubna 1909, nestránkováno.
68. Tamtéž, zápis z výborové schůze, konané dne 28. června 1909, nestránkováno.
69. Tamtéž, zápis z výborové schůze, konané dne 9. července 1906, nestránkováno.
70. Tamtéž, zápis z výborové schůze, konané dne 30. července 1910, nestránkováno.
71. Tamtéž, zápis z výborové schůze, konané dne 6. srpna 1910, nestránkováno.
72. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 4. března 1909, 12. března 1910, nestránkováno.
73. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 5. srpna 1911, 27. srpna 1911, 18. srpna 1911, 13. října 1911, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1907–1912, nesig. Náčelnická zpráva za rok 1911, náčelníka Jana Jekla, nestránkováno.
74. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápis z valné hromady členstva, konané dne 18. ledna 1918, nestránkováno.

75. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 13. března 1913, 14. května 1913, 1. července 1913, 8. července 1913, 30. července 1913, 22. listopadu 1913, 4. dubna 1914, 28. dubna 1914, 13. června 1914, 9. července 1914, nestránkováno.
76. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Jednatelské zprávy z let 1900–1906 jednatelů Jana Jekla, Karla Paříka, Viléma Brendla, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol správního výboru z let 1907–1912, nesig. Jednatelské zprávy z let 1907–1911 jednatelů Jana Jekla, Josefa Pokorného, Antonína Arona, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesig. Jednatelské zprávy z let 1912–1914 jednatelů Antonína Arona, Jana Perničky a Jindřicha Procházky, nestránkováno.
77. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 13. února 1911, 27. března 1912, 13. dubna 1912, 19. února 1914 a valné hromady 8. února 1914, nestránkováno.
78. ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 121.
79. SOkA Jihlava, fond: Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápisy ze schůzí konaných ve dnech 1. srpna 1914, 12. září 1914, nestránkováno.
80. Tamtéž, zápisy ze schůzí správního výboru, konaných ve dnech 6. února 1915, 14. července 1915, a valné hromady konané dne 17. ledna 1915, nestránkováno.
81. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 7. dubna 1915, 24. srpna 1915, nestránkováno.
82. KÖSSL, J., STURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha, 1997, s. 110.
83. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 24. ledna 1916, 30. června 1916, 13. července 1916, 20. července 1917, nestránkováno.
84. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 27. března 1918, 5. dubna 1918, nestránkováno.
85. Tamtéž, zápis ze schůze správního výboru, konané 20. dubna 1918, nestránkováno.
86. Tamtéž, zápis z valné hromady, konané dne 28. dubna 1918, nestránkováno.
87. Tamtéž.
88. MMP, fond Papír–Archiválie, TESAŘOVÁ, K. *Velký den* (strojopis), soup. č. FS 26 256/1. Vzpomínky Karoliny Tesařové, přednostky poštovního úřadu, na převrat dne 28. října 1918 v Polné.
89. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, zápisy kronikáře Břetislava Rérycha, s. 92–93.

90. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Projev starosty jednoty Františka Pokorného přednesený na slavnostní výborové schůzi, konané dne 4. listopadu 1918, nestránkováno.
91. ČEJKA, J. aj. *Polná 124–1992*. Brno, 1992, s. 123.
92. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1914–1934, s. 95–96.
93. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné 1914–1934, s. 100.
94. ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 124.
95. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných v lednu 1919, nestránkováno.
96. Polensko–Republikánský list, roč. I/1919, č. 3 z 5. května 1919, s. 3. Majitelem, zodpovědným redaktorem a vydavatelem byl Václav Sázavský v Polné.
97. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápis z výborové schůze, konané dne 10. června 1919, nestránkováno.
98. Polensko–Republikánský list, roč. I/1919, č. 8 ze dne 6. června 1919, s. 2. Majitel, zodpovědný redaktor a vydavatel Václav Sázavský v Polné.
99. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 24. června 1919, 24. července 1919 a 11. července 1919.
100. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1914–1934, s. 126–127.
101. Tamtéž, jednateľská zpráva za rok 1919 od Jaroslava Hlouně, nestránkováno.
102. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 28. srpna 1919, 14. září 1920, 22. listopadu 1920, nestránkováno.
103. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 11. srpna 1920, 24. srpna 1920, 9. ledna 1921, 4. června 1921, 16. srpna 1921, nestránkováno.
104. Tamtéž, jednateľská zpráva za rok 1921 jednatele Jaroslava Hlouně, přednesená na valné hromadě dne 16. ledna 1921, nestránkováno.
105. Tamtéž, zápis z výborové schůze, konané dne 12. března 1920, nestránkováno.
106. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 26. března 1920, 23. června 1920, 16. července 1920, nestránkováno. Dále viz jednateľská zpráva za rok 1920 jednatele Jaroslava Hlouně, přednesená na valné hromadě 16. ledna 1921, nestránkováno.
107. MMP, fond Papír–Archiválie, Spolek městského muzea v Polné, Korespondence spolku z let 1921/9, nezkatalogizováno. Dále viz JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 22–23.
108. MMP, fond Papír–Archiválie, Spolek městského muzea v Polné, Korespondence spolku z let 1921/14, nezkatalogizováno. Dále viz SOkA Jihlava, fond: Polná–Spolky, Tělocvičná jednota

- Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru 1912–1923, nesign. Zápis z výborové schůze, konané 17. května 1921, nestránkováno.
109. JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 23. Dále viz SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru 1912–1923, nesign. Zápis z výborové schůze, konané dne 4. dubna 1922, nestránkováno.
110. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 14. června 1922, 18. července 1922, nestránkováno.
111. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 26. července 1922, 5. srpna 1922, 13. září 1922, nestránkováno.
112. Tamtéž, zápis z mimořádné valné hromady konané dne 3. prosince 1922, dále viz zápis z výborové schůze konané dne 2. května 1923, nestránkováno.
113. Tamtéž, jednateelská zpráva za rok 1923 jednatele Jaroslava Hlouně, přednesená na valné hromadě 2. března 1934, nestránkováno. Dále viz ŠONKA, F. *Letní cvičiště*. In Sokolská župa Havlíčkova 1866–1936. Kutná Hora, 1938, s. 205–207.
114. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Jednatelské zprávy za léta 1921, 1922, 1923, 1924, jednatele jednoty Jaroslava Hlouně, nestránkováno.
115. Tamtéž, zápis z výborové schůze konané dne 14. června 1921, nestránkováno. Dále viz ČEJKA, J. aj. *Polná 124–1292*. Brno, 1992, s. 128.
116. Tamtéž, jednateelská zpráva za rok 1922 jednatele Jaroslava Hlouně, přednesená na valné hromadě 4. března 1923, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Zápisy ze schůzí správního výboru konaných ve dnech 10. března 1924, 28. června 1924, 25. července 1924, nestránkováno.
117. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 22. dubna 1921, 25. července 1921. Dále viz Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Zápis z výborové schůze konané dne 11. srpna 1924, nestránkováno.
118. Tamtéž, zápisy z valných hromad polenské sokolské jednoty, konaných v letech 1919–1925, nestránkováno.
119. Tamtéž, jednateelská zpráva za rok 1921 jednatele Jaroslava Hlouně přednesená na valné hromadě dne 1. května 1922, nestránkováno. Dále viz zápisy z výborových schůzí konaných 18. října 1922, 29. listopadu 1922, nestránkováno.
120. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Jednatelská zpráva jednatele Jaroslava Hlouně přednesená na valné hromadě dne 2. března 1924, nestránkováno. Dále viz zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 10. března 1924, 20. dubna 1924, 11. srpna 1924, 22. října 1924, 1. prosince 1924, 2. února 1925, nestránkováno.

121. Tamtéž, zápis ze schůze správního výboru, konané 18. září 1925, nestránkováno. Dále viz Pamětní kniha TJ Sokol Polná, s. 171–174.
122. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, nesign. Jednatelské zprávy z let 1918–1922, nestránkováno. Dále viz Jednací protokol z let 1923–1934, nesign. Jednatelské zprávy z let 1923–1925, nestránkováno. V každé zprávě je zachycen stav jmění jednoty a stav členstva v příslušném roce.
123. Tamtéž, jednatelské zprávy o činnosti a stavu jednoty z let 1921–1922 jednatele Jaroslava Hlouně, nestránkováno.
124. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 1. dubna 1926, 11. května 1926, 7. června 1926, 16. listopadu 1928, 24. května 1929, 21. června 1929, nestránkováno. Dále viz Spisy TJ Sokol Polná, časové období 192–1932, nesign.
125. Tamtéž, zápis ze schůze správního výboru, konané 21. června 1929, nestránkováno.
126. Tamtéž, jednatelské zprávy za léta 1929–1932, nestránkováno. Dále viz Spisy TJ Sokol Polná, časové období 1928–1932, nesign.
127. MMP, fond Archiválie, TJ Sokol Polná, spisový materiál z let 1927–1933, nezkatalogizováno. Obecné a cvičební výkazy jednoty za léta 1932 a 1933, nesign.
128. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných 9. března 1932, 13. dubna 1932, 24. dubna 1932, nestránkováno. Dále viz SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. In KHVSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 16.
129. MMP, fond: Archiválie, TJ Sokol Polná, spisový materiál z let 1927–1933, nezkatalogizováno. Obecné a cvičební výkazy za léta 1931–1933, nesign. Dále viz SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KHVSP, roč. VI/1997, č. 1, s. 19–20. Ke dni 10. ledna 1934 dosáhly náklady na postavení ohřívárny sumu 355 Kč, provozní náklady na údržbu kluziště pak činily 171 Kč.
130. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Jednatelské zprávy z let 1926–1930, nestránkováno. Dále viz zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 13. dubna 1932, 23. dubna 1932, nestránkováno.
131. Tamtéž, jednatelská zpráva za rok 1929 jednatele Vladimíra Kyselky, přednesená na valné hromadě dne 23. února 1930, nestránkováno. Srovnej MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, spisový materiál 1927–1933, korespondence jednoty s Karlem Honsem, majitelem textilní továrny v Jihlavě z roku 1929, nezkatalogizováno.
132. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 3. dubna 1929, 30. dubna 1929, nestránkováno.
133. Tamtéž, zápis z valné hromady dne 28. března 1933, nestránkováno.

134. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí, konaných ve dnech 11. září 1931, 12. listopadu 1931, 30. listopadu 1931, nestránkováno. Dále viz MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, spisový materiál z let 1927–1932, nezkatalogizováno. Leták vydaný sokolskou jednotou na podporu sbírky pro nezaměstnané.
135. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Zápis z výborové schůze, konané dne 30. listopadu 1931, nestránkováno. Dále viz fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, s. 341, 348, 353.
136. Tamtéž, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru 1923–1934, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 23. března 1927, 27. dubna 1927.
137. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy–rok 1929, nesign. Rozhodnutí vydávat nepravdivě informativní „Zpravodaj“ pro členy jednoty padlo na ustavující schůzi správního výboru dne 5. března 1929. Na jeho stránkách byli členové informováni o životě jednoty, chystaných sportovních a kulturních akcích. „Zpravodaj“ měl zlepšit informovanost členstva a v neposlední řadě přispět k větší aktivitě polenských sokolů.
138. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1934, nesign. Zápisy z výborových schůzí konaných ve dnech 13. prosince 1927, 24. srpna 1930, nestránkováno.
139. Tamtéž, zápisy výborových schůzí konaných ve dnech 12. ledna 1932, 16. února 1932, 23. června 1932, 26. června 1933, nestránkováno.
140. Tamtéž, Spisy TJ Sokol Polná, časové období 1935–1936, nesign. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 16.
141. SOkA Jihlava, fond Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1935. Zápisy z jednatelelských zpráv z let 1926–1934, nesign.
142. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy 1930–1941, nesign. Korespondence sokolské jednoty s polenskou pobočkou Čs. obce legionářské ze dne 5. března a 5. dubna 1934 o zřízení Výboru pro ochranu obyvatelstva v Polné.
143. Tamtéž, Spisy 1930–1941, nesign. Oběžník branného odboru Sokolské župy Havlíčkovy ze dne 22. května 1935 o sokolské brannosti.
144. Tamtéž.
145. Tamtéž, Spisy 1930–1941, nesign. Důvěrný přípis Přípravného výboru národní slavnosti ve Štokách došlý 23. června 1935, kterým byla TJ Sokol Polná vyzvána k účasti na národní manifestaci proti henleinovcům ve Štokách. Slavnost se konala dne 21. července 1935.
146. Tamtéž. Oběžník branného odboru Sokolské župy Havlíčkovy ze dne 25. června 1935 o sokolské brannosti, nesign.
147. Tamtéž. Oběžník branného odboru Sokolské župy Havlíčkovy ze dne 28. září 1935 o sokolské brannosti, nesign.

148. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 38, 39 a 85. Dále srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 142–143.
149. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy 1930–1941, nesign. Oběžník branného odboru Sokolské župy Havlíčkovy ze dne 9. října 1936, rozesílaný všem jednotám župy a posádkovým velitelstvím čs. armády v Čáslavi, Kutné Hoře a Jihlavě.
150. Tamtéž. Výzva správního výboru TJ Sokol Polná a branného vedoucího jednoty Václava Neubauera z 15. října 1936 k nácviku střelby členů – mužů ve spolupráci s armádou, nesign.
151. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy–rok 1930–1941, rok 1936, nesign. Výzva starosty města Jindřicha Volence k založení Národní gardy v Polné ze dne 12. října 1936.
152. Tamtéž, Spisy 1930–1941, rok 1937, nesign. Výzva Přípravného výboru pro založení Národní gardy v Polné k účasti zástupců jednoty na ustavující valné hromadě ze 4. ledna 1937. Na dopise připsáno jednatelem Sokola: „*Súčastnil se starosta Týnovský dne 10. 1. 1937 a učinil projev za jednotu.*“ Dále viz SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 85–86.
153. ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno 1992, s. 144. Srovnej SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 140–141.
154. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 17.
155. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy 1930–1941, rok 1939, nesign. Strojopisné výpisy ze zničených Jednacích protokolů správního výboru Sokola z let 1935–1941.
156. Tamtéž.
157. Tamtéž. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2. S. 16.
158. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy 1930–1941, léta 1936–1937, nesign. Strojopisné výpisy ze zničených Jednacích protokolů správního výboru Sokola z let 1935–1941. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 16–17.
159. Tamtéž.
160. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 17–18. Dále viz KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*. Praha, 1994.
161. Tamtéž.
162. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 3, s. 16.
163. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy 1930–1941, rok 1936, nesign. Dopis TJ Sokol Polná adresovaný Okresnímu osvětovému sboru v Polné z 26. října 1936

- oznamující zvolení dr. Kosíka zástupcem jednoty v osvětovém sboru. O biografickém odboru viz SOKA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 131.
164. MMP, fond Papír–Archiválie, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Spisy 1930–1941, rok 1936, nesign. Plakát k „Večeru písní a arií“, kulturní akci, uspořádané zábavním odborem TJ Sokol Polná dne 15. srpna 1936 v sále spolkového domu „U Slovana“. Hlavním účinkujícím večera byl člen opery ND v Praze Mirko Štork.
165. Tamtéž, Spisy 1930–1941, rok 1936, nesign. Korespondence týkající se společenských a dalších akcí. Rozsáhlá korespondence týkající se přípravy večírku na rozloučenou s Františkem Pokorným, uspořádaném 16. září 1936 v sále domu „U Slovana“. Srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. In: KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 16.
166. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 16.
167. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesign. Viz dopis Slavnostního výboru pro otevření české státní školy ve Štokách z 24. května 1937 a oznámení správního výboru TJ Sokol Polná členstvu o účasti jednoty na slavnosti ve Štokách z 24. května 1937.
168. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesign. Kondolence TJ Sokol Polná k úmrtí T. G. Masaryka, s datem 15. září 1937, zaslaná Okresnímu úřadu v Německém Brodě s žádostí o zapsání do kondolenčních archů. Dále viz oběžník správního výboru TJ Sokol Polná o účasti členů na pohřbu T. G. Masaryka v Praze, nebo na tryzně v Polné.
169. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 17.
170. Tamtéž, s. 17–18.
171. Srovnej KREJČÍ, M. *Poznámky k dějinám obnovy polenského hradu a zámku v meziválečném období*. In Vlastivědný sborník Vysočiny (VSV), oddíl věd společenských, X/1996, s. 355–358.
172. Tamtéž, s. 356. Dále viz MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Strojopisné výpisy ze zničeného jednacího protokolu správního výboru z let 1935–1941, nesign. Zápis ze 4. dubna 1938. Dále viz dopis správního výboru TJ Sokol Polná z 18. prosince 1935 adresovaný výboru Havlíčkovy sokolské župy, týkající se konzultace s ing. Dajbychem ohledně rekonstrukce zámku, nesign.
173. KREJČÍ, M. *Poznámky k dějinám obnovy polenského hradu a zámku v meziválečném období*. In VSV, oddíl věd společenských, X/1996, s. 356. Dále viz MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesign. Korespondence s SPÚ v Praze a s MNO ČSR, vedená za jednotu ing. Karlem Sázavským. Jde o dopisy z 2. března 1936, 16. března 1936, 17. března 1936; nesign.

174. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesign. Dopis ing. Karla Sázavského z 16. března 1936, adresovaný štkpt. Černohorskému z I. oddělení MNO ČSR; nesign.
175. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesig. Odpověď MNO ČSR ze 17. března 1936, kterou sděluje, že nemá o areál polenského zámku zájem; nesign.
176. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesig. Korespondence TJ Sokol Polná s MNO ČSR, SPÚ v Praze, ČSOS v Praze, Sokolskou župou Havlíčkovou v Německém Brodě a ing. Jiřím Michálkem, stavitelem v Praze z 2. března 1936, 7. března 1936, 10. března 1936, 16. března 1936, 18. března 1936, 24. března 1936, 30. března 1936; nesign.
177. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1937, nesign. Korespondence mezi TJ Sokol Polná a SPÚ v Praze z 6. května 1936, 29. května 1936, 20. června 1936, 24. června 1936, 8. července 1936, 23. října 1936, 22. listopadu 1936, nesign.
178. Tamtéž. Dále viz KREJČÍ, M. *Poznámky k dějinám obnovy polenského hradu a zámku v meziválečném období*. In VSV, oddíl věd společenských, X/1996, s. 357.
179. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1937, nesign. Korespondence, dopis SPÚ v Praze ze dne 21. července 1937, adresovaný TJ Sokol Polná; nesign.
180. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1937, nesign. Dopis SPÚ v Praze z 12. července 1936 adresovaný TJ Sokol Polná, ve kterém SPÚ navrhuje jednotě odstoupení části zámku Spolku městského muzea v Polné, nesign.
181. MMP, fond: Papír–Archiválie, Spolek městského muzea v Polné, Spisy–složky 1937, 1938, 1939, 1940, nesign. Dopisy z 12. září 1937, 15. říjen 1939, stav zámku je zevrubně popsán ve zprávě státního konzervátora prof. Ferdinanda Pochobradského ze 14. srpna 1937, zde je zachycen průběh schůzky mezi zástupci TJ Sokol Polná a SMM Polná dne 16. srpna 1937, nesign.
182. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, nesig. Strojopisné výpisy ze zničeného jednacího protokolu správního výboru z let 1935– 941, zápis ze 4. dubna 1938, nesign.
183. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 79, 130, 192. Zápisy prof. Květy Rérychové, Elišky Škarkové a Karoliny Tesařové.
184. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 168. Zápisy prof. Květy Rérychové, Elišky Škarkové a Karoliny Tesařové.
185. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 176, 177 a 181.
186. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 3, s. 16.
187. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 185.
188. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 189.
189. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 183 a 188.

190. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1938, nesign. Dopis výboru TJ Sokol Polná z 31. října 1938 iniciovaný Josefem Prouzou podepsaný 40 členy jednoty, kteří v něm žádají očistu tělocvičné jednoty a vyločení židovských spoluobčanů, nesign.
191. Tamtéž.
192. Tamtéž.
193. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1938, nesign. Odpověď správního výboru TJ Sokol Polná na dopis členů z 31. října 1938, ve kterém odmítají členové výboru vyloučení židovských spoluobčanů z jednoty. Je datovaný 11. listopadu 1938, nesign.
194. Tamtéž.
195. Tamtéž. Dopis správního výboru TJ Sokol Polná z 11. listopadu 1938, adresovaný ČSOS v Praze, ve kterém výbor polenské jednoty informuje o požadavku 40 členů na vyloučení židovských občanů ze Sokola a žádá o pokyny jak v této záležitosti postupovat, nesign.
196. Tamtéž. Dopis členů jednoty ze 14. listopadu 1938, kteří vystoupili z TJ Sokol Polná, protože jim nebylo vyhověno v požadavku na vyloučení židovských občanů z jednoty, nesign.
197. Tamtéž. Dopis správního výboru TJ Sokol Polná ze dne 25. listopadu 1938, adresovaný vedení Sokolské župy Havlíčkovy v Německém Brodě, ve kterém informuje jednota župu o situaci v záležitosti vylučování židovských občanů, nesign.
198. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1920–1946, nesign. Zápis ze společné schůze cvičitelských sborů, konané dne 6. prosince 1938, nesign.
199. SOkA Havlíčkův Brod, fond Okresní úřad Německý Brod, Presidiální spisy, Korespondence Četnické stanice v Polné s Okresním úřadem v Německém Brodě a Okresním četnickým velitelstvím v Německém Brodě týkající se vyšetřování protižidovských akcí v Polné, sig. Pres. S–163/1978, karton č. 23.
200. Viz PROUZA, J. *Jak to tedy opravdu bylo? Proti zkreslování pravdy a proti pomlouvačům.* Havlíčkův Kraj, roč. XX/1938, č. 49 z 8. prosince 1938, s. 7–8.
201. Tamtéž.
202. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka – rok 1938, nesign. Dopis župního starosty ing. Jaroslava Dajbycha z 11. prosince 1938, adresovaný TJ Sokol Polná, nesign.
203. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1938, nesign. Dopisy TJ Sokol Polná ze 13. prosince 1938 adresované ing. Adolfu Švecovi a Oldřichu Kociánovi a dopis výboru TJ Sokol Polná ze 14. prosince 1938 oznamující Havlíčkově župě konání členské schůze jednoty dne 18. prosince 1938, nesign.
204. SOkA Havlíčkův Brod, fond Okresní úřad Německý Brod, Presidiální spisy, sign. Pres. S–163/1978, karton č. 23.

205. Viz článek *A ještě „Jak to tedy opravdu bylo“*. Havlíčkův Kraj, roč. XX/1938 z 22. prosince 1938. Hlavním autorem článku míněném jako odpověď Josefu Prouzovi byl ing. Karel Sázavský.
206. Viz článek: PROUZA, J. *Vezměte rozum do hrsti*. Havlíčkův Kraj, roč. XX/1938 z 22. prosince 1938.
207. MMP, fond Papír Archiválie, Spisy 1930–1941, složka–rok 1938, nesign. Dopis správního výboru TJ Sokol Polná z 15. prosince 1938 adresovaný vystoupivším členům, míněný jako pozvánka na členskou schůzi se statutem hostů, nesign.
208. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1941, s. 193. Zápisy kronikárek města prof. Květy Rérychové, Elišky Škarkové a Karoliny Tesařové.
209. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1938, nesign. Strojopisné výpisy ze zničeného jednacího protokolu správního výboru z let 1935–1941. Zápis z valné hromady konané dne 14. ledna 1939 a z výborové schůze konané dne 19. ledna 1939, nesign.
210. Tamtéž, zápisy z výborových schůzí konaných 22. února 1939 a 22. března 1939, nesign.
211. O župních závodech v prostném tělocviku, konaných 10. září 1939 v Německém Brodě, viz podrobné informace: *Za bratrstvím. Věstník sokolské župy Havlíčkovy*, roč. XXVI/1939, č. 9 z 30. září 1939, s. 164.
212. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1920–1946, nesign. Zápis ze společné schůze mužského a ženského cvičitelského sboru, konané dne 6. prosince 1938, nesign.
213. Viz KREJČÍ, M. *Poznámky k dějinám obnovy polenského hradu a zámku v meziválečném období*. In VSV, oddíl věd společenských, X/1996, s. 356.
214. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka – rok 1939, nesign. Dopis ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná, z 8. srpna 1939 adresovaný SPÚ v Praze, nesign.
215. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1939, nesign. Dopisy ing. Karla Sázavského ze dnů 8. února 1939, 9. února 1939, 16. února 1939, 16. února 1939, nesign. Dále viz dopis ing. arch. Jaroslava Fidry ze 14. února 1939, nesign. O ceně stavby viz „Důvodovou zprávu o stavbě bio Sokol v Polné“, zpracovanou ing. Karlem Sázavským a přednesenou dne 26. dubna 1939 na schůzi správního výboru TJ Sokol Polná, nesign.
216. Tamtéž. O ceně 140 000 Kč za vybudování biografu, navrhované náčelníkem Václavem Škarkou píše ing. Sázavský ve své „Důvodové zprávě...“. Nikterak zde neskrýval svůj nesouhlas s touto variantou a mj. k tomu uvádí: „*Netajím se tím, že kdyby tento názor měl zvítězit, že bych složil ihned starostenskou funkci, protože bych nechtěl nést spoluzodpovědnost za risiko, kterému by byl majetek jednoty vystaven.*“
217. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1939, nesign. Korespondence ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná. Jde o dopisy adresované SPÚ

- v Praze z 13. května 1939, 17. června 1939, dále pak okresnímu hejtmanovi Viktoru Zettlovi z 25. května 1939, 29. června 1939, arch. Krásnému z 30. června 1939, ing. Jaroslavu Dajbychovi z 10. července 1939 a PhDr. Václavu Wagnerovi z 21. srpna 1939, 28. srpna 1939, nesign.
218. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1939, nesign. Dopisy ing. Sázavského adresované dr. Wagnerovi z 28. srpna 1939, 10. listopadu 1939, Františku Slavíkovi z 29. srpna 1939 a prof. Ferdinandovi Pochobradskému z 27. listopadu 1939, nesign. Srovnej MMP, fond Papír–Archiválie, Spolek městského muzea v Polné, Spisy–rok 1939, nesign. Opisy dopisů konzervátora prof. Ferdinanda Pochobradského pro SPÚ v Praze z 13. září 1939, pro Spolek městského muzea v Polné z 15. září 1939, 17. října 1939, Františku Slavíkovi v Hrochově Týnci z 12. září 1939, 4. října 1939 a TJ Sokol v Polné z 15. října 1939, 17. října 1939, nesign. Srovnej KREJČÍ, M. *Poznámky k dějinám obnovy polenského hradu a zámku v meziválečném období*. In VSV, oddíl věd společenských, X/1996, s. 356.
219. Tamtéž, Spolek městského muzea v Polné, Spisy–rok 1939, nesign. Opisy dopisů prof. Pochobradského adresované Františku Slavíkovi z 12. září 1939 a 4. října 1939, dále viz dopis Františka Slavíka prof. Pochobradskému ze 14. října 1939, nesign.
220. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1939, nesign. Dopis ČOS adresovaný ing. Sázavskému z 2. listopadu 1939, dále dopisy ing. Sázavského z 10. listopadu 1939, 13. listopadu 1939 pro dr. Wagnera a dopis ing. Sázavského z 27. listopadu 1939 pro prof. Pochobradského, nesign.
221. Tamtéž. Viz pozvání na mimořádnou valnou hromadu TJ Sokol Polná (na 26. listopadu 1939) z 18. listopadu 1939, dále dopis ing. Sázavského adresovaný dr. Wagnerovi z 30. listopadu 1939, nesign.
222. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 259. Zápisy kronikářek města prof. Květy Rérychové, Elišky Škarkové a Karoliny Tesařové. Dále viz *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 184–1960*, sv. 1, Ostrava 1966, s. 23.
223. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Oběžník ČOS ze dne 15. ledna 1940 informující o zákazu užívání názvů připomínajících ČSR a o změně stanov ČOS, nesign.
224. Podrobné informace o těchto zimních sportovních akcích Havlíčkovy sokolské župy viz v jejím časopise *Za bratrstvím*. Věstník Havlíčkovy sokolské župy, roč. XXVII/1940, č. 3 ze dne 5. března 1940, s. 64–65.
225. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Žádost o pořádání plaveckých závodů a kurzu TJ Sokol Polná ze dne 18. července 1940 podaná u Okresního úřadu v Německém Brodě s přesným programem. Dále povolení pořádat ve dnech 21.–28. července 1940 plavecké závody a kurz v Polné, vydané Okresním úřadem Německý Brod dne 20. července 1940, nesign.

226. Tamtéž, spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence správního výboru TJ Sokol Polná s župním cvičitelským sborem a župním náčelníkem Karlem Příhonským a jednatelem V. Holečovským z 24. srpna 1940, 25. srpna 1940, 27. srpna 1940, 29. srpna 1940, 2. září 1940, 17. září 1940, nesign. Dále viz článek: „*I. ročník župního tenisového turnaje 1940*“, publikovaný v časopise *Za bratrstvím*. Věstník Havlíčkovy sokolské župy, roč. XXVII/1940, č. 10, s. 205–207.
227. Viz článek: „*I. ročník župního tenisového turnaje 1940*“, publikovaný v časopise *Za bratrstvím*. Věstník Havlíčkovy sokolské župy, roč. XXVII/1940, č. 10, s. 205–207.
228. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis ing. Karla Sázavského ze dne 18. ledna 1940 se žádostí o uveřejnění zprávy o udělení čestného diplomu Augustinu Sedlákovu, adresovaný redakci *Sokolského věstníku* v Praze, nesign.
229. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence starosty TJ Sokol Polná ing. Sázavského s ČOS a Havlíčkovou sokolskou župou z 1. února 1940, 6. března 1940, 16. března 1940, 1. května 1940, nesign.
230. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence mezi TJ Sokol Polná a 1. oddílem Junáka v Polné z 28. ledna 1940, 1. února 1940, 26. dubna 1940, 6. září 1940, nesign.
231. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Oznámení TJ Sokol Polná o konání večírku na oslavu 75 narozenin dr. Michálka dne 27. května 1940, dále viz dopis dr. Michálka s poděkováním za diplom čestného členství, adresovaný TJ Sokol Polná z 30. května 1940, nesign. Srovnej článek: TESAŘOVÁ, K. „*Polná. Bratru MUDr. Václavu Michálkovi...*“ In *Za bratrstvím*. Věstník Havlíčkovy sokolské župy, roč. XXVII/1940, č. 7–8 z 15. července 1940, s. 169.
232. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Oběžník ČOS z 23. října 1940 s upozorněním, že členové sokolské organizace nesmí slavit den vzniku samostatné ČSR, nesign.
233. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence–přípis Ministerstva veřejných prací z 10. ledna 1940, kterým povoluje a přiděluje TJ Sokol Polná subvenci 50 000 korun na opravy zámku, nesign.
234. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis továrníka Františka Slavíka ze dne 17. ledna 1940, dále dopis ing. Sázavského adresovaný dr. Wagnerovi z 9. března 1940, nesign.
235. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopisy ing. Sázavského předsedovi biografického odboru jednoty Karlu Müllerovi z 30. ledna 1940 a 2. února 1940, dále dopis Karla Müllera adresovaný ing. Sázavskému z 31. ledna 1940, nesign.
236. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopisy ing. Sázavského adresované dr. Wagnerovi z 14. března 1940, 26. března 1940 a 4. dubna 1940, týkající se této problematiky, nesign.
237. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis ing. Sázavského adresovaný SPÚ v Praze ze 4. dubna 1940, nesign.

238. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Žádost o příspěvek na úpravu cest a parku v okolí zámku, zaslaná Okrašlovacímu spolku „Viktorin“ v Polné vedením TJ Sokol Polná dne 11. dubna 1940 spolu s rozpočtem nákladů na tyto úpravy, nesign.
239. Tamtéž.
240. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis ing. Sázavského ze 6. května 1940 adresovaný pracovníkům SPÚ v Praze, nesign.
241. Tamtéž.
242. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis Adolfa Hrubého, předsedy České zemědělské rady v Praze ze dne 23. července 1940 adresovaný ing. Karlu Sázavskému, starostovi TJ Sokol Polná, kterým se poukazuje jednotě z fondů ČZR na dostavbu spolkového domu 5 000 korun, nesign.
243. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis ing. Sázavského ze dne 9. května 1940 adresovaný dr. Wagnerovi z SPÚ v Praze, ke kterému je přiložen premiiář nákladů na dostavbu „Sokolského domu“ v Polné, nesign. Vyplývá z něho že jednotě chybí na dostavbu 56 000 korun.
244. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesign. Viz „Bauanleite des Kinos Polna“, sepsal ing. Karel Sázavský 9. listopadu 1942, nesign.
245. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Z projevu starosty Sokola ing. Karla Sázavského, prosloveného při slavnostním otevření biografu dne 6. října 1940 v Polné, nesign.
246. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis Okresního úřadu v Německém Brodě z 2. října 1940, adresovaný TJ Sokol Polná, kterým byly upřesněny podmínky, za nichž měla jednota provozovat nový biograf. Navazuje na povolení Okresního úřadu v Německém Brodě ze dne 9. července 1939, podle kterého mohl Sokol zřídit kinematografickou provozovnu v přístavbě u zámeckého rondelu v Polné, nesign.
247. Tamtéž.
248. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence–dopis ing. Karla Sázavského ze dne 8. října 1940 adresovaný prof. Ferdinandovi Pochobradskému, konzervátorovi SPÚ, nesign.
249. Tamtéž.
250. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence–dopis ing. Karla Sázavského z 23. října 1940 adresovaný správnímu výboru TJ Sokol Polná. Oznámil ním svou rezignaci na funkci starosty sokolské jednoty, nesign.
251. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka – rok 1940, nesign. Pozvánka na schůzi správního výboru TJ Sokol Polná, konanou 24. října 1940, s programem, nesign.
252. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence–dopis ing. Karla Sázavského z 25. října 1940, zaslaný mimořádné valné hromadě TJ Sokol Polná, nesign. Vysvětlil v něm důvody své rezignace na funkci starosty jednoty.

253. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence–dopis ing. Karla Sázavského ze 17. prosince 1940, ve kterém podal správnímu výboru TJ Sokol Polná vysvětlení k překročení rozpočtu na stavbu sokolského biografu, nesign.
254. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Korespondence–dopis ing. Karla Sázavského z 18. prosince 1940, ze kterého vyplývá, že nemá námitek proti své případné kandidatuře na funkci starosty jednoty pro rok 1941, nesign.
255. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1937, nesig. Dopis SPÚ v Praze z 12. července 1937, adresovaný TJ Sokol Polná, ve kterém památkáři doporučují jednat se Spolkem městského muzea v polné o předání části zámku muzeu, nesign. Dále viz zápis z výborové schůze TJ Sokol Polná, konané dne 16. srpna 1937, na které sokolové přislíbili muzejníkům zmíněnou část zámku, nesign.
256. POCHOBRADSKÝ Ferdinand, prof., (1891–1940), akademický malíř, pedagog, profesor na reálném gymnáziu a koedukačním učitelském ústavu v Chrudimi, publicista. V letech 1902–1910 vystudoval reálné a vyšší gymnázium v Chrudimi, poté studoval na pražské univerzitě a na uměleckoprůmyslové škole v letech 1910–1913. Svá studia dokončil na královské akademii umění a mnichovské univerzitě v letech 1913–1914. Od roku 1925 definitivní profesor na chrudimském gymnáziu, od roku 1928 definitivní profesor na učitelském ústavu. Jeho aprobací bylo kreslení, deskriptivní geometrie a modelování. Náměty ke svým obrazům čerpal v krajině Polabí a Českomoravské vrchoviny. Přední kulturní a spolkový pracovník, aktivní člen muzejního spolku v Chrudimi, konzervátor Státního památkového úřadu v Praze. Velkou pozornost věnoval budování a rozvoji muzeí a muzejnictví, ve 30. a 40. letech 20. století působil jako místopředseda Svazu čs. muzeí v Praze.
257. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Dopis prof. Pochobradského z 1. září 1940, adresovaný TJ Sokol Polná, ve kterém žádá správní výbor jednoty o předání části zámku muzejnímu spolku, dále dopis prof. Pochobradského z 3. září 1940 adresovaný ing. Sázavskému, nesign.
258. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Rozbor ing. Sázavského o tzv. „Kaplanově křídle“, vypracovaný k jednání na výborovou schůzi konanou dne 6. září 1940, nesign.
259. Tamtéž.
260. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1940, nesign. Přípis Okresního úřadu v Německém Brodě ze 17. října 1940, kterým byla povolena TJ Sokol Polná mimořádná valná hromada. Dále zápis o kolaudaci a předání části zámku muzeu, konané dne 31. března 1941, nesign.
261. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesign. Zpráva ing. Sázavského z župní valné hromady, konané dne 23. března 1941. Jsou zde obsaženy také úkoly stavebního odboru TJ Sokol Polná na rok 1941, nesign. O valné hromadě TJ Sokol Polná, konané dne 24. ledna 1941, dále srovnej článek TESAŘOVÁ, K. L. *Ze sokolského hradu polenského*. Za bratrstvím. Věstník Sokolské župy Havlíčkovy, roč. XXVIII/1941, č. 4 z 5. dubna 1941, s. 130.

262. Tamtéž. Program župní valné hromady, která se bude konat 23. března 1941, srovnej *Za bratrstvím*. Věstník sokolské župy Havlíčkovy, roč. XXVIII/1941, č. 3 z 5. února 1941.
263. Viz TESAŘOVÁ, K. L. *Tělocvičná jednota Sokola polenského pořádala...*In *Za bratrstvím*. Věstník sokolské župy Havlíčkovy, roč. XXVIII/1941, č. 4 z 5. dubna 1941, s. 130.
264. KÖSSL, J. a ŠTURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha, 1999, s. 139. Činnost ČOS a jejích pobočných a přidružených spolků byla zastavena podle výnosu ministerstva vnitra ze dne 12. dubna 1941 č. D 3113 – 12/4 – 41.
265. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesign. Jde o výměr Okresního úřadu v Jihlavě ze dne 13. dubna 1941 č. j. 449 pres/41.
266. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesign. Korespondence, dopis ing. Karla Sázavského ze dne 14. dubna 1941, ve kterém sděluje členům jednoty zastavení činnosti ČOS, sokolských žup a jednot, nesign.
267. Tamtéž, Spisy 1930–1940, složka–rok 1941, nesign. Protokol obsahující soupis nemovitého majetku TJ Sokol Polná z 15. dubna 1941 č. j. 74 dův./41, nesign.
268. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesig. Dopis ing. Karla Sázavského z 8. května 1941, kterým sdělil výboru nařízení OÚ v Jihlavě, aby byl určen správce majetku TJ Sokol Polná. Ing. Sázavský navrhl, aby jej členové správního výboru zvolili ze svého středu. Na listě je tabulka se jmény členů výboru a jejich hlasování. Všichni jednomyslně napsali jméno ing. Sázavského, který se tak stal správcem majetku jednoty.
269. Tamtéž, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesig. Smlouva z 9. května 1941 o propůjčení letního scičistiště a tenisového dvorce TJ Sokol Polná, zastoupené ing. Sázavským, odboru NS Polná - Radosti ze života, zastoupeného dr. Šafaříkem. Smlouva obsahuje přesné podmínky, za kterých vstoupí v platnost, nesign.
270. KÖSSL, J. a ŠTURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha, 1999, s. 139.
271. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1930–1941, složka–rok 1941, nesig. Obecný výkaz za rok 1940 TJ Sokol Polná, nesign.
272. KÖSSL, J. a ŠTURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha, 1999, s. 139.
273. Informace od PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Dr. Götz vlastní v současné době veškeré materiály o Václavu Škarkovi.
274. Srovnej SÁZAVSKÝ, K. *Nezemřel, ale žije s námi. (Václav Škarka)*. In Svobodný Havlíčkův kraj, II/1946, č. 10 ze 7. března 1946, s. 5. Dále viz *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914 – 1918 a 1938–1945*. Sborník. Red. František Mirovský – Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 160–162, 164.; VOMELOVÁ, M. *Proč Škarkova ulice?* In Polenský zpravodaj, č. 3/1997, s. 19.
275. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 252, 253, 262, 273. Dále viz *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 193 –1945*. Sborník. Red.

- František Mírovský–Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 147–179.; TESAŘOVÁ, K. L. *Soupis obětí II. světové války*. Rukopis, MMP, soup. č. FS 26256/2.
276. Vojenský historický archiv (dále VHA) Praha, fond Kmenové listy a Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina ing. Karla Sázavského, nesign.
277. SOkA Havlíčkův Brod, fond Trestní komise nalézací Havlíčkův Brod, karton č. 16/I., složka Ing. Karel Sázavský.
278. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1949, složka–léta 1945–1946, nesign. Strojopisný koncept článku starosty ing. Karla Sázavského s názvem „Jak zachránila prapory jednota v Polné“, nesign.
279. KÖSSL, J. a ŠTURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin sokolského hnutí*. Praha, 1999, s. 139.
280. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 327, 328, 331, 360. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 150.
281. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 300.
282. Tamtéž, s. 307. Dále viz Protokol o zasedání obecního zastupitelstva města Polné 1937–1951, nesign.
283. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 327, 328, 331, 360.
284. O této záležitosti viz studii, uloženou v polenském muzeu POŘÍČKÝ, J. *Všeobecná situace v Polné k 5. 5. 1945*. Rukopis, MMP, soup. č. FS 37 989.
285. Tamtéž.
286. Tamtéž. Dále viz SOkA Jihlava, fond: Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 401–404.
287. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 408, 409, 620.
288. Tamtéž, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 409–419. Dále srovnej *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945*. Sborník. Red. František Mírovský–Neuwirth, Havlíčkův Brod 1946, s. 249–257.; ŠIMKA, A. *Chronologie odboje na jihozápadní Moravě 1939–1945*. Odboj a revoluce–Zprávy, č. 3/1967, s. 182.
289. Bezpečnostní služba města Polné byla rozdělena do 4 územních obvodů následovně: I. Polná, Dobrouť, Hrbův, Záběhla, Brzkov; II. Nové Dvory, Věžnice, Ždírec, Střítež, Šicendorf, Kamenná, Šlapanov; III. Poděšín Nížkov, Sirákov, Janovice, Špinov Rosička; IV. Zhoř, Nadějov, Arnolec, Stáj, Jersín, Jamné, Kozlov.
290. Jde o tyto osoby: Karel Jekl, František Kasal, Jaroslav Musil, Miloslav Musil, Adolf Nepraš, Václav Pípa a Josef Vaněk.
291. ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 159.
292. Seznam zahynuvších rumunských vojáků je uveden v publikaci: *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945*. Sborník. Red. František Neuwirth–Mírovský. Havlíčkův Brod, 1946, s. 279.

293. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1945, nesign. Pokyny ČOS v Praze z 15. května 1945.
294. Viz SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednoty Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 3, s. 17.
295. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1945, nesign. Pozvánka na řádnou valnou hromadu TJ Sokol Polná, konanou 3. července 1945. Dále viz SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Spisy 1941, 1944–1947, nesign. Srovnej SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 460–461.
296. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1945, nesign. Pokyny ČOS v Praze z 15. a 23. května 1945.
297. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1945, nesign. Složení MNTV v Polné ze dne 6. června 1945: předseda Václav Neubauer, I. místopředseda P. Jan Pořícký, II. místopředseda Jan Barák, jednatel Vojtěch Čaloud, náčelník Arnošt Kaplan, náčelnice Eliška Škarková, hospodářský správce ing. Karel Sázavský, zdravotník MUDr. Antonín Šafařík, zapisovatel Bohuslav Hladík, knihovník a archivář Václav Lorenz, vychovatel Ferdinand Kubica, matrikář Marie Klusáčková, pokladník Oto Šrámek, členové Josef Klusáček, Josef Beran, Jiří Frühbauer, Václav Řezníček, Stanislav Jirů, Rudolf Vytlačil.
298. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1945, nesign. Obecný dotazník ČOS o stavu sokolské jednoty ke dni 31. prosince 1945.
299. MMP, fond Vizuelní komunikace– plakáty, pozvánky, reklama, kat. č. Po–20 /D/ 944.
300. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednoty Sokol Polná, Jednací protokol cvičitelského sboru TJ Sokol Polná z let 1920–1946, nesign. Složení cvičitelského sboru v roce 1945.
301. SOkA Jihlava, fond Městská správa Jihlava, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, vedla kronikářka Karolína Tesařová, s. 483–484. Srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednoty Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 3, s. 17.
302. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednoty Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 3, s. 17.
303. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 483. Dále viz MV, pobočka Polná, fond. Vizuelní komunikace – plakáty, pozvánky, parte, reklama. Plakát s pozváním na tryznu pořádanou TJ Sokol Polná za oběti nacismu, pořádanou 26. srpna 1945, kat. č. PO–20 /D/ 2142.
304. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1945, nesign. Zpráva TJ Sokol Polná o vězněných, padlých a popravených členech pro ČOS v Praze z 15. června 1945, nesign. Dále Seznam členů polenské jednoty navržených na vyznamenání čs. vládou ze 14. září 1945 pro Havlíčkovu sokolskou župu, nesign.
305. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednoty Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, s. 17.

306. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka – Funkcionáři TJ Sokol Polná 194 –1949, nesign. Srovnej SOkA Jihlava, fond: Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru 1946–1952, nesign. Dále viz Jednací protokol cvičitelského sboru 1920–1946, nesign. Volby funkcionářů při valných hromadách 1946–1949.
307. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složky –rok 1946, rok 1947, rok 1948, nesign. Materiály z řádných valných hromad V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, výroční zprávy funkcionářů V. okrsku, seznamy funkcionářů V. okrsku, 1946–1948.
308. Tamtéž, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka –Funkcionáři TJ Sokol Polná 1945–1919, nesign. V letech 1946–1948 byl vedoucím plaveckého odboru Alois Wimmer a lehkootletický odbor TJ Sokol Polná vedl Josef Maděra.
309. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, vedla kronikářka Karolina Tesařová, s. 631. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 10.
310. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1947, nesign. Oběžník náčelníka jednoty JUDr. Jana Pochobradského „Proto všichni do tělocvičny“ z 24. února 1947, vyzývající ke zvýšené přípravě na okrskové cvičení, župní slet a všesokolský slet v Praze.
311. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, vedla kronikářka Karolina Tesařová, s. 764. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 10–11.
312. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1947, nesign. Vyhláška starosty jednoty ing. Karla Sázavského s rozpisem přípravných prací na veřejné cvičení V. okrsku v Polné (nedatováno).
313. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, vedla kronikářka Karolina Tesařová, s. 764. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 11.
314. SOkA Jihlava, fond: Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, vedla kronikářka Karolina Tesařová, s. 780.
315. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1947, nesign. Pokyny pro dopravu na župní slet pro členy TJ Sokol Polná, vydané 4. června 1947 starostou jednoty ing. Karlem Sázavským.
316. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 11.
317. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1947, nesign. Opis přihlášky 155 cvičenců a 8 členného doprovodu z TJ Sokol Polná k hromadnému ubytování o XI. všesokolském sletu v Praze, zaslané 4. září 1947 Sokolské župě Havlíčkově v Havlíčkově Brodu.
318. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Dopis starosty TJ Sokol Polná ing. Karla Sázavského adresovaný výboru ČOS v Praze z 19. října 1946, nesign.

319. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Dopis starosty TJ Sokol Polná ing. Karla Sázavského adresované jednak výboru ČOS v Praze, jednak polenskému rodákovi Milotovi Holcmanovi z 19. března 1946, nesign.
320. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Dopis starosty TJ Sokol Polná ing. Karla Sázavského adresovaný MUDr. Miroslavu Kavalírovi, náčelníku ČOS v Praze z 30. března 1946, nesign.
321. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Rozpočet na stavební úpravy a opravy pro TJ Sokol Polná z 26. dubna 1946, vypracovaný stavební kanceláří arch. Josefa Linharta v Polné, nesign.
322. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, sjednocení tělovýchovy, nesign. Projev ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná ke sjednocení tělovýchovy, nesign.
323. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, sjednocení tělovýchovy, nesign. Přípis ČOS v Praze o sjednocení tělovýchovy, zasílaný všem jednotám, nesign.
324. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka 1946, sjednocení tělovýchovy, nesig. Přípis starosty TJ Sokol Polná ing. Karla Sázavského z 9. dubna 1946, ve kterém nechal hlasovat o začlenění Sokola do sjednocené tělovýchovy, nesign.
325. KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha, 1999, s. 141–142.
326. SOkA Havlíčkův Brod, fond TKN Havlíčkův Brod, Trestní komise nalézací při ONV Havlíčkův Brod, karton č. 16/I., složka ing. Karel Sázavský.
327. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Dopis ing. Karla Sázavského z 27. května 1946, adresovaný vedení TJ Sokol Polná, kterým se vzdává funkce starosty, nesign.
328. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Osvědčení z 28. května 1946 o národní spolehlivosti ing. Karla Sázavského, vydané vedením TJ Sokol Polná, nesign.
329. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 10.
330. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 654. Zápis o pietní slavnosti, na které byla dne 28. září 1946 odhalena pamětní deska náčelníka TJ Sokol Polná Václava Škarky.
331. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 10.
332. Tamtéž, s. 10.
333. Tamtéž, s. 10.
334. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 738. Zápis o vzpomínkovém večeru pořádaném TJ Sokol Polná dne 13. března 1947 v biografu za vedení vzdělavatele jednoty Josefa Provazníka.

335. O loutkovém divadle viz: VOMELOVÁ, M. a TOPIČOVÁ, D. *Loutkové divadlo v Polné* Polenský zpravodaj, 6/2001, s. 11.
336. KLUSÁČEK Karel Ludvík, (1865–1929). Akademický malíř, spoluzakladatel Spolu výtvarných umělců „*Mánes*“ v Praze, spoluzakladatel a redaktor uměleckého časopisu „*Volné směry*“. Narozen 25. října 1865 v Polné. Autor mnoha historických obrazů (*Po bitvě u Domažlic, Dekret Kutnohorský, Bitva na hoře Vítkově*, aj.), ilustrátor časopisů (*Zlatá Praha, Paleček, Švanda dudák, Světozor*), publikací (B. Němcové *O dvanácti měsíčkách*, Mrštíkovi *Santa Lucia*, aj.) Stoupenec radikální Omladiny, byl činný v Klubu za starou Prahu. Zachránil a opravil dům „U Vejvodů“ v Praze, sgrafity vyzdobil četné budovy. V Polné spolupracoval zejména na restaurování maleb v kostele sv. Kateřiny a podílel se na adaptaci polenského hradu. O K. L. Klusáčkovi viz podrobněji: PECHOVÁ, P. *Malíř Staropražan Karel Ludvík Klusáček (1865–1929). Ze života umělce a organizátora veřejného života*. Polná, 2000, 133 s.
337. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1935–1947, s. 751. Zpráva kronikáře o župním loutkářském kurzu, pořádaném ve dnech 19. a 20. dubna 1947 v Havlíčkově Brodě.
338. VÍTEK Gustav, (1886–1943). Obchodník, zasloužilý spolkový, kulturní a osvětový pracovník. Stál u zrodu první veřejné knihovny v Polné vzniklé sloučením spolkových knihoven. Ta začala jeho zásluhou pracovat 1. listopadu 1914 a v roce 1915 přijala jméno Husova knihovna v Polné. Pořádal řadu kulturních akcí, z jejichž výtěžků hradil provoz knihovny. V roce 1926 získala polenská knihovna na mezinárodní knihovnické výstavě v Praze první cenu a v tomtéž roce bylo při Husově knihovně v Polné založeno loutkové divadlo. Gustav Vítek vedl knihovnu a loutkové divadlo až do své smrti v roce 1943.
339. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1947, nesign. Dopis ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná z 30. června 1947, ve kterém navrhuje řešení existence dvou loutkových divadel v Polné, totiž loutkového divadla Husovy knihovny a loutkového divadla TJ Sokol Polná. Ing. Sázavský navrhl vedení Husovy knihovny v Polné zachovat existenci obou při zdravé soutěživosti a určité spolupráci.
340. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1947, nesign. Korespondence, dopis ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná z 23. července 1947, adresovaný Knihovní radě města Polné. Vracel se v něm ke svému návrhu z 30. června 1947, nesig.
341. VOMELOVÁ, M. a TOPIČOVÁ, D. *Loutkové divadlo v Polné*. Polenský zpravodaj, 6/2001, s. 11–12.
342. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1946, nesign. Seznam funkcionářů na rok 1946, mezi nimiž jsou jmenováni vedoucí odborů: pobytu v přírodě, plavectví, lehké atletiky, her, zimních sportů, divadelního, pořadatelského, loutkářského a sociálního, nesign.

343. Tamtéž, Spisy 1945–1951, nesign. Seznam funkcionářů pro rok 1946 a hlášení o stavu členstva TJ Sokol Polná k 31. prosince 1945, nesign.
344. Tamtéž, Seznamy členstva 1947–1948, nesign.
345. Podrobnosti o VIII. valném sjezdu Československé obce sokolské v Praze a jeho programu a průběhu se nacházejí v těchto materiálech: *Zpravodaj VIII. valného sjezdu Československé obce sokolské v Praze 1948*, č. VII z 23. února 1948. Vyšlo jako příloha 7. čísla 46. ročníku Sokolského věstníku. Dále jde o *Zpravodaj VIII. valného sjezdu Československé obce sokolské v Praze 1948*, č. VIII z 13. dubna 1948. Vyšlo jako příloha 15. čísla 46. ročníku Sokolského věstníku.
346. Viz *Zpravodaj VIII. valného sjezdu Československé obce sokolské v Praze 1948*, č. VIII ze dne 13. dubna 1948, s. 33. Zde je uveden seznam účastníků jednání ideového odboru VIII. valného sjezdu ČSOS. Havlíčkovu sokolskou župu na jednáních ideového odboru zastupovali tito účastníci sjezdu: Bohumil Havliš, dr. Eduard Šereda, Jan Vraštil, Jan Zajíc a ing. Karel Sázavský.
347. Tamtéž, s. 14–17. JUDr. Ladislav Hobza, advokát, poslanec v Prozatímním i v Národním ústavodárném shromáždění. Uplatnil se především ve správní činnosti. Do roku 1938 byl starostou Tělocvičné jednoty Sokol Třebíč, od roku 1937 jednatelem Sokolské župy plukovníka Švece a od roku 1945 jejím starostou. Od roku 1947 člen předsednictva ČOS, člen ideové komise VIII. valného sjezdu ČOS.
348. MMP, fond Papír–Archiválie, Dopisy osobností –korespondence ing. Karla Sázavského s Josefem Lázníčkou z let 1965–1972. Ing. Sázavský zde také mj. vzpomínal na události z let 1947 – 1948, kdy se účastnil VIII. valného sjezdu ČSOS a na další události, včetně útěku svého a své rodiny do Itálie a na cestu do USA, kam nakonec Sázavští emigrovali, kat. č. PO–20 /B/ 158–166.
349. Viz KAPLAN, K. *Pět kapitol o únoru*. Brno, 1997, s. 459–460.
350. Spolupráce národních výborů s akčními výbory Národní fronty byla upravena oběžníkem Ministerstva vnitra č. B-2111-1-0-24/2-48-II/1 ze dne 24. 2. 1948, Spolupráce národních výborů s akčními výbory Národní fronty. Otištěn byl v čísle 48 Úředního listu II ze dne 26. února 1948 na straně 621. Zaslán byl všem zemským a okresním národním výborům a ústředním národním výborům statutárních měst. Srovnej KAPLAN, K. *Pět kapitol o únoru*. Brno, 1997, s. 391.
351. V oběžníku MV z 24. 2. 1948 mj. stojí: „Podle § 1, odst. 4. vl. nař. O volbě a pravomoci národních výborů č. 4/1945 Sb. ve znění vl. nař. č. 44/1945 Sb. podléhají národní výbory kontrole lidu. Podle Košického vládního programu jsou národní výbory nejen lidem voleny, nýbrž stojí také pod neustálou kontrolou lidu. Jako zástupcové a mluvčí lidu svého obvodu jsou národní výbory povinny dbáti iniciativy, která vzejde z řad lidu a z masových organizací lidových.“
352. Viz Oběžník Ministerstva vnitra č. B-2111-1-0-8/3-1948-II/1 ze dne 8. března 1948, Poměr národních výborů k akčním výborům Národní fronty. Otištěn byl ve Věstníku Ministerstva vnitra Československé republiky, roč. XXX/1948, č. 3–4, ze dne 15. 3. 1948.
353. K tomu KAPLAN, K. *Pět kapitol o únoru*. Brno, 1997, s. 392.
354. Tamtéž, s. 393.

355. K tomu viz NA Praha, fond Česká a Československá obec sokolská, Spisy období 1948–1952, Předsednictvo – Ustavení akčních výborů žup a jednot, očista v řadách sokolských funkcionářů 1948, inv. č. 1499, karton č. 442.
356. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru jednoty z let 1947–1953, nesign. Rok 1948, zápis z řádné valné hromady, konané dne 22. ledna 1948, složení správního výboru jednoty, nestránkováno.
357. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Pozvání na řádnou valnou hromadu TJ Sokol Polná, konanou dne 22. ledna 1948 v sále sokolského biografu. Jako příloha pozvánky byly vytištěny informace o XI. všesokolském sletu, krojích a šibřinkách pořádaných Sokolem v Polné. Dále obsahovala tzv. slovo br. vzdělavatele Josefa Provazníka a slovo br. starosty ing. Karla Sázavského, kteří zde shrnuli uplynulé období roku 1947 a nastínili rozvoj jednoty v letech 1948–1949, nesign.
358. Tamtéž, Spisy 1945–1948, složka–rok 1948, nesign. Zpráva starosty ing. Karla Sázavského o valné hromadě jednoty, konané dne 22. ledna 1948, a šibřinkách, konaných dne 7. února 1948, pro věstník sokolské župy Havlíčkovy „*Za bratrstvím*“ ze dne 13. února 1948, nesign.
359. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Zpráva ing. Sázavského o šibřinkách v Polné, konaných dne 7. února 1948 pro župní věstník „*Za bratrstvím*“, ve které mj. píše: *Šibřinky pořádané 7. února neuspokojily většinu členstva, třebaš po stránce kasovní byly úspěchem. Šibřinky mají být zábavou především pro členstvo, toho však byla v davech přeplněného sálu mizivá menšina*“. Dále o šibřinkách srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 11.
360. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Pozvání na schůzi správního výboru TJ Sokol Polná z 12. února 1948, kde byly mj. projednávány otázky spojené se sloučením čs. tělovýchovy. Srovnej SOkA Jihlava, fond: Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis z výborové schůze konané dne 13. února 1948, nestránkováno.
361. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zprávy o stavu členstva v roce 1948, zápisy z roku 1948, nestránkováno.
362. MMP, fond Papír–Archiválie, TESAŘOVÁ, K. *Zápisky k pamětní knize 1948*, sešit I., nestránkováno, rkp., soup. č. FS 26 178. Srovnej MAŠTERA, F. *Historie KSČ v Polné*, III. díl, s. 8–10, rkp.
363. Neúplný seznam osob z Polné, politicky persekovaných v 50. letech 20. století, byl publikován v Polenském zpravodaji č. 6/1990, a to podle zjištění Konfederace politických vězňů.
364. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Oběžník předsednictva ČOS z 25. února 1948, kterým se jednotám a župám oznámila účast zástupců ČOS v ústředním AV NF. Dále oběžník AV ČOS z 29. února 1948, kterým se udělovaly pokyny pro tvoření a práci akčních výborů sokolských jednot a žup, nesign.

365. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze schůze správního výboru, konané dne 5. března 1948, na které byl vytvořen AV TJ Sokol Polná v tomto složení: předseda Josef Provazník, místopředseda Josef Kremlák, jednatel Karel Hercík, členové Jan Šurnický, Otto Matula, Marie Musilová, nestránkováno.
366. SOkA Kutná Hora, fond TJ Sokol Čáslav, Spisy Sokolské župy Havlíčkovy–Předsednictvo župního vzdělávacího sboru 1948–schůze, referáty, zápisy, korespondence, adresář činovníků, karton č. 31. Zápis Jana Zajíce z jednání předsednictva správního výboru župy, konaného dne 6. března 1948. Zde byl ustaven AV Havlíčkovy sokolské župy.
367. Tamtéž, složení AV Havlíčkovy sokolské župy ze dne 14. března 1948 bylo následující: předseda Jan Zajíc, místopředseda Otakar Med, jednatel Jan Fišera, členové Jan Zítka, Jaroslav Fiala, Vlasta Zmeková, Josefa Strouhalová, Růžena Kunteová, karton č. 31.
368. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Oběžník ČOS z 25. března 1948, informující jednoty a župy o připravovaném slavnostním prohlášení sjednocení čs. tělovýchovy, které měl přenášet Čs. rozhlas dne 31. března 1948, nesign.
369. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Pokyny pro sjednocení čs. tělesné výchovy v Sokole, vydané ústředním AV Sokola dne 31. března 1948, bod č. IV, úkol č. 3 (úkoly akčních výborů sokolských jednot), nesign.
370. Tamtéž, úvodní prohlášení k pokynům AV Sokola ze dne 31. března 1948 o sjednocení čs. tělesné výchovy v Sokole, nesign.
371. Tamtéž, jde o závěrečná ustanovení v pokynech AV Sokola ze dne 31. března 1948, týkající se sjednocení čs. tělesné výchovy v Sokole, bod č. 4, nesign.
372. SOkA Kutná Hora, fond TJ Sokol Čáslav, Spisy Sokolské župy Havlíčkovy–Předsednictvo župního vzdělávacího sboru 1948–schůze, referáty, zápisy, korespondence, adresář činovníků, karton č. 31. Zápis Jana Zajíce z jednání předsednictva správního výboru župy, konaného dne 6. března 1948. Zde byla oznámena rezignace ing. Karla Sázavského, II. náměstka župního starosty.
373. Tamtéž, Spisy Havlíčkovy sokolské župy–Předsednictvo župního vzdělávacího sboru 1948, schůze, referáty, zápisy, korespondence, adresář činovníků, karton č. 31. Dopisy ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná z 8. dubna 1948 a 21. dubna 1948, adresované Janu Zajícovi, předsedovi AV Havlíčkovy sokolské župy. Dále dopisy Jana Zajíce z 10. dubna 1948 a 22. dubna 1948, adresované ing. Karlu Sázavskému, nesig. Sázavský se snažil zjistit, kdo z členů KAVNF v Havlíčkově Brodě se zamítavě vyslovil k jeho kandidatuře do župního předsednictva Havlíčkovy sokolské župy. Zajíc mu oznámil, že zamítavé stanovisko k Sázavského kandidatuře do funkcí v Sokole zaujal tajemník KAVNF Josef Hušek, který prý odmítl intervenci Jana Zajíce ve prospěch Sázavského.
374. SOkA Havlíčkův Brod, fond Trestní komise nalézací (TKN) při ONV Havlíčkův Brod, karton č. 16/I., složka – Ing. Karel Sázavský. Podle rozhodnutí TKN v Havlíčkově Brodě z 20. května 1946

- byl ing. Sázavský shledán vinným z provinění proti národní cti podle § 1, odst. 1 dekretu prezidenta republiky ze dne 27. května 1945, č. 138 Sb.
375. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Kopie dopisu správního výboru TJ Sokol Polná z 26. května 1948, kterým byl ing. Sázavský vyzván, aby opět zastával funkci starosty jednoty: „*Bratře starosto, výbor tělocvičné jednoty Sokol v Polné se jednohlasně usnesl na své schůzi dne 14. 5. 1948, že tě požádá, abys se vrátil mezi nás. Věříme a doufáme, že naše volání vyslyšíš a opět se opuštěné funkce starosty jednoty ujmeš.*“
376. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Odpověď ing. Sázavského správnímu výboru TJ Sokol Polná, v němž děkuje polenským sokolům za důvěru a vysvětluje důvody, proč se nemůže starostenské funkce ujmout, i když do ní byl svobodně zvolen, nesign.
377. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Příkaz župního starosty Otakara Meda ze dne 19. dubna 1948, kterým se všem sokolským jednotám župy nařizuje ustavit přípravné výbory pro prvomájové oslavy a začít s jejich organizováním a zajištěním co největší účasti členstva, nesign. Dále Seznam členů TJ Sokol Polná vlastních kroj z 29. dubna 1948, kteří byli vyzváni k účasti na prvomájových oslavách. Z oslovených 19 členů neodmítly pouze 2 osoby, nesign.
378. SOKA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1947–1951, kronikářka Karolina Tesařová. Zápisy k dění ve městě v roce 1948. Srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 11.
379. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Vyjádření OAVNF v Havlíčkově Brodě z 18. května 1948, kterým byla zamítnuta žádost o zrušení přemístění učitele Josefa Maděry z Polné do Vyskytné. Píše se v něm: „*K ústní žádosti Vašich zástupců ve věci přemístění Josefa Maděry, učitele ve vyskytné do Polné Vám oznamujeme, že učitelské osoby, pokud byly z důvodů očisty veřejného života v únoru 1948 přemístěny z nedostatku učitelstva na jiné působiště, ze zásadních důvodů nepřemísťujeme na původní místa.*“
380. ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 164–165.
381. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Přípis Sokolské komise MAVNF v Polné z 13. října 1948 adresovaný správnímu výboru TJ Sokol Polná. Mezi navrženými k vyloučení byl i Karel Müller, o kterém se v návrhu psalo: „*...byl jako funkcionář býv. strany nár. soc. odstraněn z MNV Polná po letošním únoru.*“
382. MMP, fond Papír–Archiválie, TESAŘOVÁ, K. *Zápisky k pamětní knize*, sešit II., zápisky ke dni 25. května a 30. května 1948, soup. č. FS 26 179. Dále srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 124 –1992*. Brno, 1992, s. 165.
383. PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 73–75.
384. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka –rok 1948, nesign. Seznam členů SK Polná, kteří se přihlásili do 30. května 1948 do TJ Sokol Polná ze 14. června 1948, nesign.

385. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Jde o dva materiály: Seznam členů KČST v Polné, kteří byli před 30. květnem 1948 členy TJ Sokol Polná, nesign. Dále viz Seznam členů KČST v Polné, kteří se přihlásili do 30. května 1948 do TJ Sokol Polná. Jedná se o tyto osoby: Václav Biňovec, Václav Meloun, Ivan Mikší, Božena Pátková, Ph.Mr. Zdeněk Prokop, Zdeněk Skočdopole, Libuše Skočdopolová, MUDr. Karel Turecký.
386. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Jde o oběžník vedení Havlíčkovy sokolské župy ze dne 6. června 1948, nesign.
387. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Přehled o výsledku předsletových zkoušek v TJ Sokol Polná, záznam z 14. května 1948, nesign.
388. O „Kociánově“ župním sletu v Humpolci, který proběhl ve dnech 6. a 13. června 1948, viz podrobnosti: „*Za bratrstvím.*“ Věstník Havlíčkovy sokolské župy, roč. XXIX/1948, č. 8–9, září 1948, s. 197–201.
389. Počty účastníků XI. všesokolského sletu z TJ Sokol Polná jsou vybrány z tohoto materiálu: MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Přihláška členů TJ Sokol Polná cvičících na XI. všesokolském sletu v Praze ke stravování z 27. dubna 1948, nesign.
390. SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 11–12.
391. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné 1947–1951, kronikářka Karolina Tesařová. Zápisy k událostem v roce 1948. Dále srovnej SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. KVHSP, roč. VI/1997, č. 4, s. 11.
392. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka–rok 1948, nesign. Zpráva subkomise pro prověřování členstva při TJ Sokol Polná o prověřování členstva ze 17. září 1948, nesign.
393. Tamtéž.
394. O událostech na pohřbu dr. Edvarda Beneše viz podrobně KAPLAN, K. *Poslední rok prezidenta. Edvard Beneš v roce 1948*. USD AV ČR, Praha, 1993, s. 67–83.
395. SOkA Havlíčkův Brod, fond: Trestní komise nalézací (TKN) při ONV Havlíčkův Brod, karton č. 16/I., složka – Ing. Karel Sázavský. Rozhodnutí Zemského národního výboru (ZNV) v Praze z 22. září 1948, kterým bylo zamítnuto odvolání ing. Karla Sázavského proti rozhodnutí TKN Havlíčkův Brod z 20. května 1946. ZNV v Praze potvrdil rozhodnutí TKN Havlíčkův Brod v plném rozsahu.
396. MMP, fond Papír–Archiválie, Dopisy významných osobností–vzájemná korespondence mezi ing. Karlem Sázavským a Josefem Lázničkou vedená v letech 1966–1972, kat. č. PO–20 /B/ 158–166. V dopisech zmínil svůj odchod do emigrace a usazení s rodinou v USA.

397. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1948–1951, složka rok 1948, nesign. Přípis sokolské komise MAVNF v Polné z 13. října 1948 týkající se vylučování členů TJ Sokol Polná, adresovaný správnímu výboru jednoty.
398. Tamtéž.
399. Ze vzpomínek Jana Vítka, Sezimovo nám. č. 11, 588 13 Polná. Jan Vítek patřil k postiženým členům Sokola, podle přípisu sokolské komise MAVNF v Polné mu byla udělena důtka.
400. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka rok 1948, nesign. Oběžník předsednictva Havlíčkovy sokolské župy ze dne 7. října 1948, nesign.
401. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–Funkcionáři TJ Sokol Polná 1945–1949, nesign. Přípis MAVNF v Polné z 2. února 1949, kterým byl jmenován prozatímní správní výbor jednoty a zároveň podle něj končil svou činnost neúplný správní výbor vzešlý z poslední demokratické volby na valné hromadě 22. ledna 1948, nesign.
402. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka–léta 1950–1951, nesign. Protokoly o předání majetku jednoty Orel Polná, SK Polná a pobočka KČST Polná do vlastnictví TJ Sokol Polná z 30. května 1950, nesign.
403. O likvidaci sokolských žup viz informace v časopise „*Za bratrstvím*.“ Věstník sokolské župy Havlíčkovy, roč. XXIX/1948, č. 51 z 21. listopadu 1948, s. 659.
404. SOA Zámorsk, fond Sokolská župa Havlíčkova 1886–1949, Spisy–Likvidace Sokolské župy Havlíčkovy 1949, inv. č. 31, karton č. 1.
405. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka rok 1949, nesign. Příloha oběžníku KV Sokola v Jihlavě ze dne 3. února 1949, Seznam sokolských jednot a poboček v okresech Jihlavského kraje, nesign.
406. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze správního výboru a prozatímního správního výboru, jmenovaného MAVNF v Polné ze dne 8. února 1949.
407. Tamtéž, Spisy, rok 1949, nesignováno. Přípis MAVNF v Polné vedení TJ Sokol Polná k tzv. „očistě“ Sokola z 15. března 1949.
408. Tamtéž, Zápis ze schůze správního výboru ze dne 13. dubna 1949, kde byl projednán přípis MAVNF v Polné z 15. března 1949. Dále viz Přípis správního výboru TJ Sokol Polná z 19. dubna 1949, zaslaný MAVNF v Polné. Sokolové si od MAVNF vyžádali stanovisko k napsanému sdělení, kde odmítli vyloučit z jednoty Karla Müllera.
409. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951. Přípis Karla Šťastného ze dne 8. května 1949, kterým se vzdal členství ve správním výboru jednoty. Přípis Elišky Škarkové z 3. června 1949, kterým rezignovala na funkci náčelnice jednoty.
410. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesignováno. Zápis ze společné schůze správního výboru s členy MAVNF Polná za účasti Josefa Forstnera, předsedy MNV Polná, dne 8. června 1949 v prostorách MNV na radnici.

411. MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951, složka Funkcionáři TJ Sokol Polná, léta 1945–1949. Obsahuje informace o funkcionářích, zařízení a počtu členů jednoty ze dne 2. května 1949 pro referát školství, osvěty a tělesné výchovy KNV v Jihlavě, nesign.
412. Tamtéž, Spisy 1945–1951, složka léta 1950–1951, nesign. Viz usnesení ze III. celostátní konference ČOS v Bratislavě o nových formách vzdělávatelské práce v Sokole, nedatováno, nesign.
413. NA Praha, Sekretariát ÚV KSČ, fond 02/4, materiál pro schůzi sekretariátu 6. června 1950.
414. Viz Oběžníky Krajského výboru Sokola v Jihlavě, č.j. 183–a, č.j. 184–a z 12. dubna 1949 o nové organizační struktuře Sokola.
415. Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport (SÚTVS) – státní řídicí orgán tělesné výchovy a sportu celostátní povahy. Vznikl podle zákona č. 187/1949 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu a sport ze dne 14. července 1949, zanikl podle zákona č. 71/1952 Sb., o organizaci tělesné výchovy a sportu, ze dne 12. prosince 1952. Měl za úkol pečovat o rozvoj tělesné výchovy a sportu, v tomto směru řídit činnost národních výborů, organizovat a řídit mezinárodní styky, vydávat všeobecné ideové, metodické, zdravotní, organizační a hospodářské směrnice pro tělesnou výchovu a sport. Dále měl určovat zásady pro výchovu tělovýchovných pracovníků, pro jednotnou úpravu tělovýchovných zařízení a jejich využití. Nižšími složkami úřadu byly: Slovenský úřad pre tělesnú výchovu a šport, dále příslušná oddělení na Krajských a okresních národních výborech. SÚTVS tělovýchovu řídil, koordinoval a usměrňoval. Její vlastní provádění zabezpečovala ČOS jako jednotná dobrovolná tělovýchovná organizace.
416. Viz ustanovení § 6 zákona č. 187/1949 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu a sport, ze dne 14. července 1949.
417. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 14. září 1949.
418. Tamtéž. Srovnej MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951. Přípis TJ Sokol Polná adresovaný Okresnímu výboru Sokola v Německém Brodě z 27. září 1949.
419. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze správního výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 19. října 1949.
420. Tamtéž. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 11. ledna 1950.
421. Tamtéž.
422. SOkA Jihlava, fond Městský národní výbor (dále MNV) Polná, inv.j. 157. Přípis TJ Sokol Polná adresovaný MNV Polná ze dne 12. ledna 1950.
423. Tamtéž. Přípis MNV Polná adresovaný Ministerstvu školství, věd a umění ČSR ze dne 7. února 1950.

424. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Spisy 1950–1952. Zprávy o převzetí majetku zaniklých spolů Orel, KČT, pobočka Polná a SK Polná z 31. března 1950, podepsané zástupcem Začleňovací komise KV Sokola v Jihlavě a Františkem Šmídem, jednatelem TJ Sokol Polná. Dále viz MMP, fond Papír–Archiválie, TJ Sokol Polná, Spisy 1945–1951. Vyplněné formuláře ČOS se zprávami o převzetí majetku začleněných zaniklých spolků do Sokola z 31. května 1950.
425. Tamtéž.
426. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Spisy 1950–1952. Přípis Čenka Lavického, předsedy krajské začleňovací komise při KV Sokola v Jihlavě z 31. března 1950, adresovaný TJ Sokol Polná. Dále viz odpověď TJ Sokol Polná Lavickému z 13. dubna 1950. Dále srovnej ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 187/1949 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu a sport, kde stojí: *„Jestliže toho vyžaduje naléhavý veřejný zájem, lze pro účely tělesné výchovy a sportu vyvlastniti potřebné nemovitosti a zařízení, nelze-li tento zájem uspokojiti jiným způsobem.“* V odst. 2 pak stojí: *„O řízení při vyvlastňování a o stanovení náhrady platí přiměřeně ustanovení o vyvlastnění k účelům obrany státu. Potvrzení o naléhavosti vydává Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport.“*
427. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 28. srpna 1950.
428. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 8. listopadu 1950.
429. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané ve dnech 28. srpna 1950.
430. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Přípis, kterým byla podána zpráva o běhu vítězství TJ Sokol Polná z 3. května 1950, adresovaný OV Sokola v Havlíčkově Brodě.
431. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 8. března 1950.
432. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Přípis OV Sokola v Havlíčkově Brodě z 26. června 1950, kterým je TJ Sokol Polná vyzvána k masivní účasti na Slavnosti budovatelů v Havlíčkově Brodu ve dnech 1. a 2. července 1950.
433. Tamtéž.
434. Viz PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 78.
435. Tamtéž. Dále viz SOkA Jihlava, fond: Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Spisy 1950–1952. Přípis KV Sokola v Jihlavě z 25. srpna 1950 oznamující všem složkám v kraji konání Sjezdu sokolstva Havlíčkova sokolského kraje v Jihlavě dne 9. září 1950. Srovnej Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 28. srpna 1950.
436. NA Praha, Sekretariát ÚV KSČ, fond 02/4. Materiál pro schůzi sekretariátu 9. srpna 1950.

437. Viz VYHNÁLEK, O. *Vytvoříme ze Sokola velkou dobrovolnou organizaci tělovýchovy a sportu, přitažlivou zejména pro mládež*. Sokolské noviny, roč. XLVIII, č. 26 z 30. června 1950, s. 2–3.
438. Tamtéž.
439. Tamtéž.
440. NA Praha, Sekretariát ÚV KSČ, fond 02/4. Materiál pro schůzi sekretariátu 9. srpna 1950.
441. Viz MAREK, K. *Po druhé konferenci*. In: Sokolské noviny, roč. XLVIII, č. 26 z 30. června 1950, s. 1.
442. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Spisy 1950–1952. Z textu návrhu usnesení porady náčelníků, náčelnic a tělovýchovných tajemníků KV Sokola, za účasti tělovýchovných pracovníků lidové správy, ČSM, ROH a škol na III. konferenci ČOS 21. října 1950 v Bratislavě.
443. Tamtéž. Text Usnesení krajské konference sokolských pracovníků kraje Jihlava a Závazek kraje Jihlava k IX. valnému sjezdu ČOS z 5. listopadu 1950.
444. Tamtéž.
445. Tamtéž. Závěrečné hlášení souhrnných výsledů TJ Sokol Polná, kterých dosáhla v soutěži „Sokol patří pracujícím“ v období od 22. října 1950 do 27. května 1951.
446. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 11. října 1950.
447. Tamtéž. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 8. listopadu 1950.
448. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Oběžník hospodářského sboru KVS Jihlava č. 1./HSI/ z 8. ledna 1951 a odpověď TJ Sokol Polná z 2. února 1951.
449. Tamtéž. Viz přípisy hospodářského sboru ČOS z 21. února, 5. a 17. května 1951 týkající se převzetí budovy kina do správy Čs. státním filmem.
450. Tamtéž. Zápis z jednání o převzetí budovy kina v Polné Čs. státním filmem z 29. května 1951.
451. Tamtéž. Dopis TJ Sokol Polná hospodářskému odboru ČOS e dne 9. června 1951, týkající se získání Lidového domu. Dále viz ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 187/1949 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu a sport, kde stojí: „*Majetek (správa a závazky), který náležel dne 31. března 1948 tělovýchovným a sportovním organizacím zaniklým v důsledku sjednocení tělovýchovných a sportovních organizací, přechází na Československou obec sokolskou. O tom, který majetek přechází, rozhodne krajský národní výbor, v jehož obvodu takový majetek leží.*“ Výše zmíněný dopis poslali polenští sokolové po dohodě s ČOS.
452. Tamtéž. Dopisy Začleňovací komise při KVS Jihlava z 15. a 21. června 1951, z 8. července 1951 a dopis hospodářského sboru ČOS z 10. července 1951, adresované TJ Sokol Polná. Podle rozhodnutí Krajského národního výboru v Jihlavě ze dne 20. června 1951, č. 397-IV/4-51 bylo vloženo usnesením a rozhodnutím Okresního soudu v Havlíčkově Brodu čd. 28/51 Polná ze dne 29. června 1951 vlastnické právo na nemovitosti zapsané ve vložce č. 93, par.č. 128 stav. parcela dům čp. 99 a parcela č. 364/1 louka na Československou obec sokolskou.
453. Tamtéž. Dopis ČOS z 10. července 1951, adresovaný TJ Sokol Polná.

454. Tamtéž. Pamětní zápis o převzetí Lidového domu TJ Sokol Polná ze dne 18. července 1951 a Zpráva o převzetí Lidového domu sepsaná zástupci TJ Sokol Polná pro ČOS ze dne 18. července 1951.
455. Tamtéž. Dopisy MAVNF adresované TJ Sokol Polná z 3. února a z 12. března 1951.
456. Tamtéž. Návrh kandidátky na správní výbor jednoty, zaslaný vedením spolku dne 7. března 1951 MAVNF k posouzení a ke schválení.
457. Tamtéž. Závazek TJ Sokol Polná k IX. valnému sjezdu ČOS z 27. května 1951.
458. Viz PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 78–79.
459. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Spisy 1950–1952. Zdravice TJ Sokol Polná, zasaná 27. května 1951 ze Sokolského dne v Polné ČOS.
460. NA Praha, fond Československá obec sokolská, IX. valný sjezd ČOS, kartony č. 422–425.
461. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Spisy 1950–1952. Závazek TJ Sokol Polná k propagaci sovětského svazu, sovětské fyzkultury, sportu a kultury, nedatováno.
462. Tamtéž. Přípis OVS Havlíčkův Brod z 10. prosince 1951, adresovaný TJ Sokol Polná.
463. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 12. září 1951.
464. Tamtéž. Korespondence TJ Sokol Polná s KNV Jihlava z 12. a 27. prosince 1951, týkající se získání subvence na vybavení hokejového mužstva a umělé lední plochy v Polné.
465. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 13. prosince 1951.
466. Tamtéž. Spisy 1949. Dotazník referátu pro školství, osvětu a tělesnou výchovu KNV Jihlava ze dne 8. března 1949 se statistickými údaji týkajícími se TJ Sokol Polná.
467. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Přípis TJ Sokol Polná z 9. června 1951, adresovaný ČOS. Zpráva obsahuje mj. podrobné údaje o počtu členů jednoty.
468. Tamtéž. Zpráva o činnosti Sokola v Polné za rok 1951, podaná na výroční členské schůzi dne 10. března 1952 starostou jednoty Václavem Týnovským.
469. Tamtéž.
470. Tamtéž.
471. SOkA Jihlava, fond Spolky–Polná, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společných schůzí výboru a tělovýchovného sboru, konaných ve dnech 24. dubna a 16. června 1952.
472. Tamtéž. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 16. června 1952.
473. Tamtéž. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 24. dubna 1952.
474. Tamtéž. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 16. června 1952.
475. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Zápis o projednání zastavovacího plánu tělocvičného stadionu v Polné mezi pozemky Koh-i-noor, n.p. a Amylon, n.p. dne 22. září 1952.

476. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 9. července 1952.
477. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Přípis TJ Sokol Polná z 1. listopadu 1952, adresovaný KNV Jihlava, referátu pro školství a tělesnou výchovu.
478. Viz Oběžník Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport č. 70/1951, Zvýšení péče o účelné využití tělovýchovných zařízení, ze dne 13. listopadu 1951. Dále viz Spisy 1950–1952. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 27. května 1952.
479. Tamtéž. Spisy 1950–1952. Prohlášení MNV Polná ze dne 11. srpna 1952 k obsazení Sokolského domu v Polné pro účely uskladnění obilí. Dále viz Spisy 1950–1952. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 10. září 1952.
480. Tamtéž. Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Zápis ze společné schůze výboru a tělovýchovného sboru, konané dne 7. ledna 1953. Jedná se o poslední výborovou schůzi a poslední zápis v jednacím protokole TJ Sokol Polná.
481. O tom viz UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M. *Sokol proti totalitě 1938–1952*. UK FTVS, Praha, 2001, s. 155–156.
482. Tamtéž, s. 157.
483. Tamtéž.
484. NA Praha, Sekretariát ÚV KSČ, fond 02/4. Návrh nové organizace tělovýchovného hnutí podle vzoru sovětské fyskultury. Tento návrh ÚV KSČ i vláda schválily. Srovnej UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M. *Sokol proti totalitě 1938–1952*. UK FTVS, Praha, 2001, s. 157–158.
485. Tamtéž. O konci sokolského hnutí viz dále WALDAUF, J. *Sokol – malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, s. 267–268.

Poznámky ke III. kapitole

1. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Evidenční knihy–Knihy členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931, nesign. Josef Činčera byl členem sokolské jednoty v letech 1907–1919.
2. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1907–1912, 1912–1923, zápisy z valných hromad konaných 6. ledna 1908, 6. ledna 1909, 16. ledna 1910, 19. ledna 1913, 18. ledna 1914, 17. ledna 1915, 28. dubna 1918, 2. března 1919. Dále viz Zápisník cvičitelského sboru z let 1896–1914, zápisy ze schůzí sboru z 21. ledna 1912, 23. ledna 1913, 21. května 1913, 5. ledna 1914.
3. O tom viz BOCKSCHNEIDEROVÁ, L. *Literární místopis Polné a okolí*. Diplomová práce obhájená na PedF Univerzity Palackého (dále UP) v Olomouci. Olomouc, 1973, s. 13.
4. Tamtéž, s. 13.
5. Tamtéž, s. 14–15. Dále viz BUŽGOVÁ, Z. *Literární osobnosti Polné v 19. století*. Diplomová práce obhájená na FF Masarykovy univerzity (dále MU) v Brně. Brno, 1992, s. 56–57. Autorka dipl. práce získala informace od potomků Josefa Činčery. Jeho syn, PhDr. Radúz Činčera, byl uznávaným filmovým režisérem a tvůrce kinematografu, který měl velký úspěch na světové výstavě v Montrealu. Dcera Mahulena byla ředitelkou mateřské školy v Brně.
6. BUŽGOVÁ, Z. *Literární osobnosti Polné v 19. století*. Diplomová práce obhájená na FF MU v Brně. Brno, 1992, s. 57.
7. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, karton–Spisy 1941, 1944–1947, nesign. Přihláška k členství a list pro matriku ČOS – Bedřich Kracík, narozen 8. října 1889 v Hostinném, okres Vrchlabí. Dále tamtéž viz Zpráva o vězněných, padlých a popravených členech TJ Sokol Polná ze dne 15. června 1945.
8. Viz HLADÍK, B. *180. let ochotnického divadla v Polné*. Polná, 1978, s. 27–29, 42. Bedřich Kracík byl dlouhá léta hercem a režisérem Spolku divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné. Hladík ve své práci uvádí, že Kracík sám účinkoval 57 krát.
9. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol z let 1923–1935, zápis ze zasedání správního výboru dne. Dále viz karton –Spisy 1926–1929. O nesouladu ve správním výboru sokolské jednoty dále v Pamětní knize TJ Sokol Polná kronikářka Karolina Tesařová v zápise k roku 1927, s. 207–210.
10. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1914–1923, 1923–1935, zápisy z valných hromad konaných 16. ledna 1921, 1. května 1922, 4. března 1923, 2. března 1924, 15. března 1925, 28. února 1926, 27. února 1927, 18. března 1928, 24. února 1929, 23. února 1930, 1. března 1931, 6. března 1932, 5. března 1933, 25. února 1934. Dále Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1920–1946, zápisy ze schůzí cvičitelského sboru konaných 10. února 1920, 8. dubna 1920, 22. července 1920, 30. srpna 1920.
11. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru TJ Sokol Polná z let 1912–1923, 1923–1935.

12. Tamtéž, karton – Spisy 1941, 1944–1947, nesign. Zpráva o vězněných, padlých a popravených členech TJ Sokol Polná. Dále viz Seznam bratří pro vyznamenání československou vládou, vytvořený pro správní výbor Sokolské župy Havlíčkovy v Havlíčkově Brodě, ze dne 14. září 1945. Dále viz ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 152.
13. Tamtéž, Bedřich Kracík byl popraven dne 9. září 1943 v Praze na Pankráci. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 152.
14. SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, knihy – Matrika členů z roku 1932, Přihláška k členství a list pro matriku ČOS - František Kracík se narodil 29. listopadu 1853. Srovnej Městský úřad (dále MěÚ) Polná, Matrika města Polné, Matrika zemřelých 1907–1949, svazek 3/S.
15. Viz HLADÍK, B. *180. let ochotnického divadla v Polné*. Polná, 1978, s. 27–29. Srovnej PONOCNÁ, I. *Amatérské divadlo v Polné*. Diplomová práce obhájená na PF Západočeské univerzity (dále ZU) v Plzni. Plzeň, 2001, s. 4, 8. Dále o činnosti F. Kracíka v městském pivovaru viz ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 96. O Kracíkově obchodní činnosti viz ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 100.
16. Informace o členství Františka Kracíka v dalších polenských spolcích byly čerpány v SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, karton–Spisy 1935–1936, z Přihlášky k členství a listu pro matriku ČOS, kde je uvedeno jeho členství v těchto spolcích: ČSČK, Měšťanská Beseda, okrašlovací spolek „*Viktorin*“, Obchodní gremium, Národní jednota pošumavská a ochotnický spolek „*Jiří Poděbradský*“.
17. Městský úřad (MěÚ) Polná, Matrika města Polné, Matrika zemřelých 1907–1949, svazek 3/S, František Kracík zemřel dne 29. června 1932 v Polné.
18. Informace od Jaroslavy Hajnové, dcery Josefa Lázničky, bytem Polná, Husovo náměstí č. 23. Úmrtí list Josefa Lázničky v jejím majetku. Narozen 25. srpna 1895 v Polné, zemřel 23. prosince 1975 v Polné.
19. Informace od Jaroslavy Hajnové, dcery Josefa Lázničky, bytem Polná, Husovo náměstí č. 23. Vysvědčení Josefa Lázničky z Obecné a Měšťanské školy ve Žďáru na Moravě a záznamy o učení u firmy Jan Vítek, Nové Město na Moravě od 1. září 1910 do 31. dubna 1912 a u firmy Antonín Dvořák, Polná od 1. května 1912 do 1. května 1914 jsou v majetku paní Jaroslavy Hajnové.
20. Tamtéž, vysvědčení vystavené dne 2. března 1915 o zaměstnaneckém poměru Josefa Lázničky u firmy Gustav Pella – Továrna na likéry, ocet a octové silice v Kladně, kde pracoval v době od 15. července 1914 do 2. března 1915 jako obchodní příručí.
21. Tamtéž, vlastní životopis Josefa Lázničky z 5. listopadu 1950 pro KNV Jihlava, finanční referát. Josef Láznička zde zmiňuje svou účast v I. světové válce a zranění, které utrpěl na italské frontě v roce 1917. Srovnej LÁZNIČKA, Z. a HAJNOVÁ, J. *Josef a Marie Lázničkovi. Vzpomínka na významné polenské občany*. In: Kulturně–historický a vlastivědný sborník „Polensko“, roč. VI/1997, č. 2, s. 19.

22. Tamtéž, potvrzení, že Josef Láznička pracoval v Obecní spořitelně města Žďáru na Moravě od 1. ledna 1918 do 1. září 1921 jako účetní. Dále oznamovací dekret Správní komise Městské spořitelny v Polné pro Josefa Lázničku z 25. července 1921, že byl zvolen účetním a vedoucím Městské spořitelny v Polné. Dále vysvědčení o absolvování zkoušky pro vyšší službu spořitelní, kterou pořádal ve dnech 12. a 13. června 1934 v Praze Svaz čs. spořitelén, vystavené na jméno Josef Láznička. Srovnej RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 71.
23. Tamtéž, rozhodnutí Finančního referátu KNV Jihlava ze dne 31. října 1950, kterým byl Josef Láznička zbaven funkce ředitele Spořitelny a záložny v Polné. Po svém odvolání pracoval Josef Láznička v administrativě národního podniku „Elchron“, jako penzista v 60. a 70. letech 20. stol zaváděl účetnictví v JZD Ždírec, Záborná a Janovice. Srovnej LÁZNIČKA, Z. a HAJNOVÁ, J. *Josef a Marie Lázničkovi. Vzpomínka na významné polenské občany*. In: Kulturně-historický a vlastivědný sborník „Polensko“, roč. VI/1997, č. 2, s. 19–20.
24. SOKA Jihlava, fond: Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 57. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 143.
25. Městské muzeum Polná (dále MMP), fond Fotodokumentace, fotografie průkazu Masarykovy letecké ligy (MLL), vystaveného na jméno Josef Láznička. Záznamy o vykonání plachtařských zkoušek typu A – dne 14. srpna 1937 a typu B – dne 20. srpna 1938, inv. č. 42 086. Kurzy bezmotorového létání pak proběhly na letištích v Čebíně u Brna a v Rané u Loun. Dále srovnej LÁZNIČKA, Z. a HAJNOVÁ, J. *Josef a Marie Lázničkovi. Vzpomínka na významné polenské občany*. In Kulturně-historický a vlastivědný sborník „Polensko“, roč. VI/1997, č. 2, s. 20.
26. SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, zápis z výborové schůze konané dne 13. října 1921.
27. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1923–1935, nesign.
28. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru TJ Sokol Polná z let 1920–1946, zápisy z let 1936–1938.
29. Tamtéž, Sokolská župa Havlíčkova, Fascikl–korespondence, léta 1947–1949, agenda župního pokladníka Josefa Lázničky. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 52, 55, 78, 85, 87, 103.
30. Viz RÉRYCH, B. *Obyvatelé a rodáci města Polné*. Polná, 1935, s. 70.
31. Tamtéž, s. 71.
32. Tamtéž, s. 71. Dále viz SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Zpěvácký spolek „Čestmír“ v Polné, Jednací protokoly výboru zpěváckého spolku „Čestmír“, korespondence, nesign.
33. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 71. Dále HLADÍK, B. *180. let ochotnického divadla v Polné*. Polná, MěNV, 1978, s. 19–20. Srovnej PONOCNÁ, I. *Amatérské divadlo v Polné*. Diplomová práce obhájená na PF ZU v Plzni. Plzeň, 2001, s. 4, 7.

34. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 71. Dále o činnosti v ČSČK viz ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 136. O činnosti v muzejním spolku JAROŠ, Z. *Polná. Kulturně historický průvodce*. Jihlava, 1989, s. 37–39. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Polná, 1992, s. 115–116. Prameny viz MMP, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné, Jednací protokol správního výboru z let 1895–1937, b.s.
35. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol z let 1893–1896, zápisy z výborových schůzí a valných hromad z let 1893 – 1894.
36. Tamtéž, Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931, Karel Losenický zemřel 15. července 1938 v Polné. Srovnej PONOCNÁ, I. *Amatérské divadlo v Polné*. Diplomová práce obhájená na PF ZU v Plzni. Plzeň, 2001, s. 7. I. Ponocná v biografickém medailonu Karla Losenického uvádí chybně jako rok jeho úmrtí 1935. Dále viz MěÚ Polná, Matrika města Polné, Matrika zemřelých 1907–1949, svazek 3/S, Karel Losenický zemřel dne 15. července 1938. Srovnej MMP, fond: Vizuální komunikace–plakáty, letáky, pozvánky, oznámení, parte, reklama. Tištěné poděkování rodiny Losenických za projevenou soustrast k úmrtí Karla Losenického, kat. č. FS 34 174/2. Srovnej Nekrolog *Za ředitelem Karlem Losenickým*. In *Havlíčkův Kraj*, roč. XX/1938, č. 29, Německý Brod 21. července 1938, s. 5.
37. SOkA Jihlava, fond Polná – Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, karton Spisy – 1935–1936, nesign. Seznam členstva dle stavu k 31. prosinci 1934 – podklady pro matriku členů TJ Sokol Polná – MUDr. Václav Michálek, narozen 27. května 1865, člen od roku 1893, č. 31874/93.
38. SOkA Jičín, fond Lepařovo gymnázium Jičín, Hlavní katalogy studentů gymnázia, Protokoly o zkouškách dospělosti, knihy č. 25–27. MUDr. Václav Michálek složil maturitní zkoušku dne 7. července 1883.
39. Archiv Univerzity Karlovy Praha (dále AUK), fond UK, Matrika doktorů, MD I., fol. 145. Dále viz SOkA Havlíčkův Brod, fond: Okresní úřad (dále OÚ) Německý Brod, Věci zdravotní a veterinární - Seznamy členů Okresní zdravotní komise při OÚ v Německém Brodě.
40. MASARYK, T. G. *Nutnost revidovati proces polenský*. Praha, 1899. Hned 5. prosince 1899 se ozvali polenští lékaři MUDr. Michálek a MUDr. Prokeš. Jejich odborná úroveň byla v Masarykově práci vzata v pochybnost, na což zareagovali v „*Radikálních listech*“ i v brožuře „*Odpověď*...“ stejného obsahu. Dále o činnosti MUDr. Václava Michálka v tzv. „hilsneriádě“ viz KOVTUN, J. *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha, 1994, s. 17, 32, 34, 9, 72–73, 84, 153, 189, 190–193, 255, 312–317, 324, 358, 520. Srovnej ČERNÝ, B. *Vražda v Polné*. In Sborník „Hilsneriáda“, k 100. výročí 1899–1999. Polná, 1999, s. 15–123.
41. MMP, fond Archiv Spolku městského muzea v Polné, Jednací protokol správního výboru spolku z let 1895–1937, zápisy Břetislava Rérycha, nezkatalogizováno.
42. MMP, fond Papír–Archiválie, Zpěvácký spolek „Čestmír“ v Polné, korespondence, účetní materiál, nezkatalogizováno.

43. O spolkové činnosti MUDr. Václava Michálka–práce v Okresní péči o mládež a v okrašlovacím spolku „*Viktorin*“ v Polné viz SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Okresní péče o mládež, Jednací protokoly a korespondence. Dále srovnej materiály: Okrašlovací spolek „*Viktorin*“ v Polné, Jednací protokol a korespondence, nezpracováno, nesign.
44. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokoly správního výboru z let 1893–1896, 1896–1907, 1912–1923, 1923–1935.
45. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1912–1923, 1923–1935.
46. MěÚ Polná, Matrika města Polné, Matrika zemřelých od roku 1950, svazek 3/S, MUDr. Václav Michálek zemřel dne 5. června 1952 v okresní nemocnici v Havlíčkově Brodě.
47. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931 a Seznam členstva polenské jednoty – Theodor Müller, č. 29480/93 se narodil dne 19. října 1872.
48. Viz *Sokolské slavnosti v červenci 1924 v Polné*. Polná, 1924. Reklama na truhlářství Theodora Müllera v Polné. Uloženo v MV, pobočka Polná, fond Vizualní komunikace–plakáty a reklama, kat. č. PO–20 D 977.
49. O Müllerově činnosti viz SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokoly správního výboru a účetní materiál 1893–1940. Dále Spolek divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné, Jednací protokoly a účetní materiál.
50. Viz Přihláška k členství a list pro matriku TJ Sokol Polná–Theodor Müller, obsažen záznam jeho členství v dalších spolcích.
51. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, zápis ze zasedání výboru dne 17. července 1893.
52. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru z let 1896–1907, 1907–1912, 1912–1923, 1923–1935.
53. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, zápis z valné hromady konané dne 16. ledna 1921.
54. Viz SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, karton Spisy 1941, 1944–1947. Úmrtní oznámení Theodora Müllera, zemřel dne 4. února 1942 v Nových Dvorech u Kutné Hory.
55. O Bedřichu Neubauerovi viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935. Srovnej HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 202. Dále ZEMANOVÁ, K. *Hrst vzpomínek na mého strýce Indiána*. In Polensko, č. 4/1996, s. 2–3.
56. Viz PRCHAL, J. *Biografický slovník Polenska*. Polná, 2003, s. 108. Dále viz ZEMANOVÁ, K. *Hrst vzpomínek na mého strýce Indiána*. In Polensko, č. 4/1996, s. 2–3.
57. O Neubauerově činnosti v polenském muzeu psala v rámci nástinu dějin muzejního spolku v Polné VOMELOVÁ, M. *100. let polenského muzejnictví*. In Polenský zpravodaj, č. 11/1995,

- s. 12–13, č. 12/1995, s. 13–14, č. 1/1996, s. 13–15, č. 2/1996, s. 14–16, 3/1996, s. 10–12, č. 4/1996, s. 14–16, č. 5/1996, s. 12–14. Dále viz HLADÍK, B. *Bedřich Neubauer, polenský muzejník*. In Polensko, č. 4/1996, s. 1–2.
58. MMP, fond Archiv Spolku městského muzea v Polné, Korespondence a zprávy o činnosti muzea z let 1936–1942. Zprávy o činnosti muzea z let 1936–1944 napsané prof. Květou Rérychovou, ředitelkou muzea, nesign. Viz HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 202. Srovnej HLADÍK, B. *Bedřich Neubauer, polenský muzejník*. In Polensko, č. 4/1996, s. 1–2. O Neubauerově spolupráci s prof. Rérychovou srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV oddíl věd společenských, XII/2000, s. 330–331.
59. PRCHAL, J. *Biografický slovník Polenska*. Polná, 2003, s. 109.
60. O Neubauerově činnosti v polenském Sokole viz SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokoly správního výboru z let 1923–1935, 1947–1953, nesign. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 50, 62, 78.
61. VOMELOVÁ, M. *100. let polenského muzejnictví*. In Polenský zpravodaj, č. 11/1995, s. 12–13, č. 12/1995, s. 13–14, č. 1/1996, s. 13–15, č. 2/1996, s. 14–16, 3/1996, s. 10–12, č. 4/1996, s. 14–16, č. 5/1996, s. 12–14. Dále viz HLADÍK, B. *Bedřich Neubauer, polenský muzejník*. In Polensko, č. 4/1996, s. 1–2.
62. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 21. Srovnej PFAFF, A. *Antonín Pittner – neznámý lidový buditel*. In Český lid, 53/1966, s. 1–18. Dále viz HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 203.
63. Tamtéž. Srovnej PFAFF, A. *Antonín Pittner a česká obrozenecská společnost*. In Acta musei Reginahradecensis, série B: Vědy společenské, 1964, s. 47–74. Nejnověji PFAFF, I. *Obrozenecská společnost na Vysočině. Příspěvek k sociální stratifikaci lidového národního hnutí 1800–1850*. Praha, 1995.
64. O Pittnerově činnosti pro obrozenecskou knihovnu viz HLADÍK, B. *Dvě polenské knihovny v době národního obrození*. In HLADÍK, B. (ed.) *500 let privilegia Viktorina z Kunštátu městu Polné*. Polná, 1979, s. 44.
65. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 21–22. Srovnej PFAFF, I. *Antonín Pittner – neznámý lidový buditel*. In Český lid, 53/1966, s. 1–18.
66. MMP, fond Archiválie, materiály vztahující se k činnosti Antonína Pittnera (1814–1897), netvoří pozůstalost, jsou rozptýlené po fondu, část obsažena v pozůstalosti Vlasty Pittnerové. Srovnej HLADÍK, B. *Božena Němcová a Polná*. Polná, 1983. Dále viz HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 203.
67. Tamtéž.

68. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Gedenkbuch der Stadt Polna, II. ten Teil von Jahre 1836, fol. 111–115.
69. Informace o Vlastě Pittnerové viz MMP, fond Papír, Archiválie–Pozůstalosti, pozůstalost spisovatelky Vlasty Pittnerové, Vlastní životopis Vlasty Pittnerové, kat. č. PO FS 20 487. Dále RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 53–54. Srovnej PERNICA, B. *Vlasta Pittnerová*. In *Západomoravská kulturní revue*, Znojmo, 1938. PERNICA, B. *Dvě ženy*. Mladá Boleslav, 1942. Zde srovnává Pernica život Pittnerové s životem B. Němcové a dokazuje vliv Němcové na Pittnerovou. Dále srovnej HLADÍK, B. *Božena Němcová a Polná*. Polná, 1983. Nejnověji HAMERNÍKOVÁ, D. *Vlasta Pittnerová. Medailon výrazné osobnosti emancipované ženy z přelomu 19. a 20. století ve světle pramenů Muzea Vysočiny Jihlava – pobočky Polná*. In *Sborník ze semináře k problematice dějin ženského emancipačního hnutí ve 20. století*. ÚHSD, FF Univerzity Karlovy v Praze. Praha, 1999, s. 207–227.
70. O Jaroslavu Pittnerovi viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 62–63. Dále HOFFMANNOVÁ, J. *Vystěhovalectví z Polné do severní Ameriky ve druhé polovině XIX. století*. Havlíčkův Brod, 1969, s. 13–15. Srovnej ČEJKA, J. *Od roku 1848 do konce I. světové války*. In: ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 93–94. Dále o Jaroslavu Pittnerovi HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 203–204. Srovnej SKOČDOPOLOVÁ, M. *Antonín Pittner*. In *Polensko*, č./1997, s. 2–3.
71. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, Kronika TJ Sokol Polná, vedl Břetislav Rérych.
72. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 22. Antonín Pittner zemřel dne 24. srpna 1897 ve věku 88 let.
73. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 49. Srovnej HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 124–1992*. Brno, 1992, s. 204.
74. RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 49.
75. Tamtéž.
76. Tamtéž.
77. Tamtéž, s. 62–63. Srovnej POJMON, F. *Polná, Popis dějepisný, místopisný a statistický*. Hradec Králové, 1897, s. 156, 190, 192. Další informace HOFFMANNOVÁ, J. *Vystěhovalectví z Polné do severní Ameriky v druhé polovině XIX. století*. Havlíčkův Brod, 1969, s. 15. Nejnověji ČEJKA, J. *Od roku 1848 do konce I. světové války*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 93–94.
78. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 49.
79. Tamtéž, s. 49–50.
80. Viz Sokolské slavnosti v červenci 1924 v Polné. Polná, 1924. Stručné dějiny TJ Sokol Polná od Břetislava Rérycha. Uloženo v MMP, fond Vizualní komunikace–plakáty, reklama, programy, kat.č. PO–20 D 977.

81. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, zápis z první valné hromady konané dne 15. července 1893.
82. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1893–1896, 1896–1907.
83. Viz RĚRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 50. Dále JAROŠ, Z. *Polná. Kulturně historický průvodce*. Jihlava, 1989, s. 34. Srovnej MIKULKA, J. *Od vzniku Republiky československé do roku 1938*. In ČEJKA, J. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 126. Nejnověji JAROŠ, J. *Břetislav Rěrych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné.)* Polná, 2000, s. 23.
84. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokoly z let 1912–1923, 1923–1935, Kronika TJ Sokol Polná, zápisy k roku 1923. B.s.
85. Viz RĚRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 50. Václav Pojmann zemřel dne 7. září 1924 v Polné ve stáří 76 let. Srovnej MMP, fond Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, rodinné parte, reklama), úmrtní oznámení Václava Pojmana, kat. č. PO–20 /D/ 146.
86. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, karton spisy 1935–1936, složka Seznam členstva dle stavu ke dni 31. prosince 1934. František Pokorný narozen 17. ledna 1865.
87. Viz JAROŠ, Z. *Z dějin českého školství v Polné 1883–1983*. In Almanach k 100. výročí chlapecké školy v Polné. Polná, 1983, s. 19.
88. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, karton –Spisy 1936–1937. Složka rozloučení s Františkem Pokorným při příležitosti jeho přesídlení do Prahy. Je zde seznam spolků, kterých byl František Pokorný členem a které se podílely na uspořádání večírku na rozloučenou.
89. Tamtéž.
90. Tamtéž.
91. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, s. 115–123. Srovnej MIKULKA, J. *Od vzniku Republiky československé do roku 1938*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 125.
92. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokoly správního výboru jednoty z let 1893–1896, 1896–1907, 1907–1912, 1912–1923, 1923–1935.
93. Tamtéž. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 19, 21, 27, 31–32, 34, 36–39, 43, 45–50, 58, 73.
94. SOkA Jihlava, fond Polná – Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, karton – Spisy 1936–1937. O udělení uznání župy Františku Pokornému viz TYLLER, K. *50. let sokolské župy Havlíčkovy (1886–1936)*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Sborník, red. Karel Tyller. Kutná Hora 1938, s. 56.
95. Viz JAROŠ, Z. *Břetislav Rěrych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 7.

96. Tamtéž, s. 8.
97. Tamtéž, s. 9–10.
98. Viz JAROŠ, Z. *Z dějin českého školství v Polné 1883–1983*. In Almanach k 100. výročí chlapecké školy v Polné. Polná, 1983, s. 18–19.
99. Viz JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 9–10.
100. Jde o publikaci RÉRYCH, B. *Polná. Průvodce po městě a okolí*. KČT, Polná, 1927, 101 s.
101. SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Sbor dobrovolných hasičů Polná, Kronika hasičského sboru, s. 42. Dále SOKA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, s. 66–67.
102. Viz JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 9.
103. SOKA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, s. 66–67. Srovnej JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 11.
104. Tamtéž, s. 15–37.
105. SOKA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, 1935–1936 vedl kronikář Břetislav Rérych.
106. Viz JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea (studie k 100. Výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, s. 11–12.
107. Tamtéž, s. 11–12. Dějiny TJ Sokol Polná sepsal Břetislav Rérych v rámci sokolské kroniky, tiskem nikdy nevyšly.
108. SOKA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1936. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 12–14, 17, 34, 39–41, 43–44, 50, 58, 60.
109. Viz RITSCHL, E. *Břetislav Rérych*. In: Naše hlasy, 1936, č. 40, s. 1 (nekrolog). Dále MMP, fond Vizualní komunikace, rodinné parte – PO–20 D 4857–4859, PO–FS 49 285/184–186.
110. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná, Fascikl – prof. Květa Rérychová, křestní list – narozena 18. února 1903 v Polné.
111. Tamtéž, Fascikl – prof. Květa Rérychová, školní vysvědčení.
112. Tamtéž, složka–školní vysvědčení, České reformní reálné gymnázium v Jihlavě. Srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In Vlastivědný sborník Vysočiny (dále VSV), oddíl věd společenských, XII/2000, s. 329–331.
113. Tamtéž.

114. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná, Fascikl – prof. Květa Rérychová, složka–záznam pedagogické dráhy. Srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských, XII/2000, s. 330.
115. Tamtéž, Fascikl–prof. Květa Rérychová–školní a profesní vysvědčení, diplomy. Jmenování středoškolskou profesorkou na základě vykonání státní profesorské zkoušky ve dnech 8.–12. prosince 1942, vydané Českou zemskou školní radou v Praze.
116. Tamtéž, Fascikl–prof. Květa Rérychová, složka–záznam pedagogické dráhy. Dále k tomu srovnej článek KRATOCHVÍLOVÁ, E. a LÉDLOVÁ, M. *Střípky ze života Obecné a Měšťanské školy dívčí v Polné*. In Almanach - Sto let dívčí školy v Polné. Polná, 1997. Dále JAROŠ, Z. *Dějiny chlapecké školy*. In Z dějin českého školství v Polné 1883–1983. Almanach k 100. výročí chlapecké školy v Polné. Polná, 1983, s. 14, 18. Srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských, XII/2000, s. 330.
117. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná, Fascikl–prof. Květa Rérychová, složka – členské legitimace a činnost ve spolcích. Srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských, XII/2000, s. 330.
118. MMP, fond Archiv Spolku městského muzea v Polné, Jednací protokol spolku z let 1895–1937. Dále VOMELOVÁ, M. *100. let polenského muzejnictví*. In Polenský zpravodaj, č. 11/1995, s. 12–13, č. 12/1995, s. 13–14, č. 1/1996, s. 13–15, č. 2/1996, s. 14–16, č. 3/1996, s. 10–12, č. 4/1996, s. 14–16, č. 4/1996, s. 12–14. Srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských XII/2000, s. 330.
119. MMP, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné, Jednací protokol spolku z let 1895–1937, zápis z 5. prosince 1936.
120. Viz URBÁNEK, M. *Kulturně - historický a vlastivědný sborník „Polensko“*, vydávaný v letech 1938–1941 Spolkem městského muzea v Polné a jeho přínos polenské kultuře a vlastivědnému bádání. In Kulturně historický a vlastivědný sborník „Polensko“ (dále KHVSP), roč. IX/2000, č. 4, s. 1–7.
121. Viz VOMELOVÁ, M. *100. let polenského muzejnictví*. In Polenský zpravodaj, č. 11/1995, s. 12–13, č. 12/1995, s. 13–14, č. 1/1996, s. 13–15, č. 2/1996, s. 14–16, 3/1996, s. 10–12, č. 4/1996, s. 14–16, č. 5/1996, s. 12–14. Srovnej URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV oddíl věd společenských, XII/2000, s. 330–331.
122. Tamtéž.
123. Viz URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských, XII/2000, s. 331.
124. Tamtéž.
125. SOkA Jihlava, fond MNV Polná, Kulturní a školská komise MěNV Polná. Kniha zápisů ze zasedání komise.

126. MMP, fond Papír–Archiválie, Památkový aktiv v Polné. Zápisy ze schůzí a korespondence z let 1961–1974, nesignováno a nezkatalogizováno.
127. Viz URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských, XII/2000, s. 331.
128. Tamtéž. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 61–62, 92.
129. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl–prof. Květa Rérychová, složka–úmrtní list, rodinné parte. Prof. Květa Rérychová zemřela dne 17. prosince 1989 v okresní nemocnici v Havlíčkově Brodě.
130. MMP, fond Papír–Archiválie, Archiv Tělocvičné jednoty Sokol Polná, karton–spisy 1935–1937. Seznam členstva dle stavu k 31. prosinci 1936, ing. Karel Sázavský, továrník, narozen 30. ledna 1895 v Polné.
131. Vojenský historický archiv (dále VHA) Praha, fond Kvalifikační listiny a kmenové listy, Kvalifikační listina ing. Karla Sázavského. Záznamy ze 3. listopadu 1918 a 15. ledna 1919.
132. Informace o vývoji rodinné firmy Sázavských od Sonji Sázavské, Palackého ul. č. 967, 588 13 Polná, neteře ing. Karla Sázavského a dcery ing. Václava Sázavského. Srovnej HAJNOVÁ, J. *Co možná nevíte o TKZ, spol. s. r. o.* In KHVSP, roč. V/1996, č. 2, s. 16 – 17. Firma byla založena v roce 1932 jako společnost s.r.o., a to bratřími Ing. Karlem a Ing. Václavem Sázavskými, Marií Čapkovou, PhMr. Jaroslavem Kábrlem a Vlastou Švejnovou. Společnost měla kmenový kapitál 240 000,-K. V roce 1933 převzali Továrnu na kovové zboží Františka Slámy v Polné. Postupným zvětšováním vkladů vzrostl kapitál firmy na 1 500 000,-K a na přelomu let 1944-1945 byla přeměněna na akciovou společnost.
133. VHA Praha, fond Kvalifikační listiny a kmenové listy, Kvalifikační listina ing. Karla Sázavského. Záznamy z let 1938. Informace o spolkové činnosti ing. Karla Sázavského od Sonji Sázavské, Palackého č. 967, 588 13 Polná. O činnosti ing. Sázavského v Civilní protiletectké obraně viz SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935– 1947, s. 38, 39, 85. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 142–143.
134. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1912–1923, zápis z výborové schůze konané 30. října 1919.
135. MMP, fond Papír–Archiválie, Archiv Tělocvičné jednoty Sokol Polná, karton–Spisy 1940, projev ing. Karla Sázavského, starosty TJ Sokol Polná k otevření „Bia Sokol“ v Polné z 5. října 1942, nesign.
136. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1935. Dále karton Spisy 1935–1936, 1936–1937.
137. Tamtéž, karton – Spisy 1941, 1944–1947.
138. VHA Praha, fond Kvalifikační listiny a kmenové listy, Kvalifikační listina ing. Karla Sázavského. Záznamy z let 1939–1945.

139. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, karton Spisy 1944–1947, 1947–1951, nesign.
140. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953. Zápis ze zasedání správního výboru konaného dne 5. března 1948.
141. Tamtéž, zápis za zasedání správního výboru, konaného dne 29. října 1948. Dále o Sázavského činnosti v polenském Sokole viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 39, 43, 46, 48, 52, 54–55, 60, 62, 68–71, 73–81, 83, 85, 87–100, 102–103.
142. Informace o odchodu ing. Karla Sázavského z ČSR přes Itálii a o životě jeho a jeho rodiny v emigraci v USA od jeho neteře Sonji Sázavské, Palackého č. 967, 588 13 Polná.
143. MMP, fond Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, reklama, rodinná parte) Úmrtí oznámení ing. Karla Sázavského, s výčtem spolků, jejichž členem v USA byl, kat. č. PO – 20 /D/ 55.
144. Informace získané od jeho neteře Sonji Sázavské, Palackého č. 967, 588 13 Polná.
145. MMP, fond Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, reklama, rodinná parte), Úmrtí oznámení ing. Karla Sázavského, který zemřel dne 14. července 1972 v USA, kat. č. PO – 20 /D/ 55.
146. SOkA Jihlava, fond Polná – Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1932–1950, nesign. Dále informace od Ing. Anny Kůdelové, Bartáková č. 36, 140 00 Praha 4, dcery dr. Šafaříka.
147. SOkA Hradec Králové, fond Státní reálné gymnázium Nový Bydžov, NB – GY, Hlavní protokol gymnázia, 1914–1915, inv. č. 174, kn. č. 62. Dále viz Hlavní protokol o zkouškách dospělosti, 1920–1926, inv. č. 823, kn. č. 711. MUDr. Antonín Šafařík složil maturitní zkoušku 13. června 1923, téhož dne obdržel vysvědčení.
148. AUK Praha, fond UK, Matrika doktorů, MD VI., fol. 2898.
149. SOkA Havlíčkův Brod, fond Nemocnice, Zprávy o činnosti Všeobecné veřejné okresní nemocnice v Německém Brodě za léta 1928–1931. Dále viz TRNKA, P. *Zpráva o činnosti Všeobecné veřejné okresní nemocnice T. G. Masaryka v Německém Brodě za rok 1937 a souhrnný obraz jejího 40. letetého působení a rozvoje*. Německý Brod, 1938, s. 18, 98.
150. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, zápisy kronikáře k roku 1935. Dále *Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství*. Svazek I, Národohospodářská část, seznam adres: Čechy, Praha, 1935, s. 1071–1072. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 142.
151. O činnosti MUDr. Šafaříka v ČSČK viz URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF SU v Opavě. Opava, 1999, s. 32–46. Dále o samaritských kurzech pořádaných ČSČK, které vedl MUDr. Šafařík v Nížkově pro obce Nížkov, Sirákov, Rosička, Poděšín a Špinov In *Havlíčkův Kraj*, roč. XX, 1938, č. 17–18, Německý Brod 5. května 1938, s. 7.

152. Tamtéž, s. 32–46. Srovnej SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Okresní péče o mládež (dále OPM), Jednací protokol OPM z let 1935–1947, nesig. Zápisy z let 1935–1946.
153. Tamtéž.
154. Informace získané od ing. Anny Kůdelové, Bartákova č. 36, 140 00 Praha 4, dcery MUDr. Antonína Šafaříka.
155. Taktéž.
156. MMP, fond Fotoarchiv, fotografie Zpěváckého spolku „Čestmír“ Polná– skupinové foto z 30. let 20. století na němž je také starosta spolku dr. Šafařík. Dále tamtéž, fond: Archiválie, Spisy Zpěváckého spolku „Čestmír“ v Polné, nezkatalogizováno. O činnosti dr. Šafaříka ve spolku „Čestmír“ rovněž informace od ing. Anny Kůdelové, Bartákova č. 36, 140 00 Praha 4.
157. Viz SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, zápisy k roku 1937, s. 94, 100, 107, 109–110, 121, 140. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 124–1992*. Brno, 1992, s. 144.
158. Viz MMP, fond Fotoarchiv, fotografie průkazu Masarykovy letecké ligy (MLL), vystavená na jméno Josefa Lázníčky a podepsaná předsedou MLL, pobočka Polná dr. Šafaříkem, inv. č. 42 086. Dále informace ze vzpomínek Jana Vítka, Sezimovo nám. č. 11, 588 13 Polná, bývalého člena a funkcionáře Aeroklubu Polná, nástupce MLL.
159. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1932–1950, nesign.
160. MMP, fond Papír–Archiválie, Archiv Tělocvičné jednoty Sokol Polná, Spisy z let 1938–1941, nesig. MUDr. Šafařík byl v roce 1938 starostou a v letech 1939–1940 místostarostou TJ Sokol Polná.
161. Tamtéž, Spisy 1945–1949, nesign. O Šafaříkově činnosti v polenské sokolské jednotě viz dále URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 55–56, 63, 65, 69, 79, 80, 85, 92.
162. Informace získané od ing. Anny Kůdelové, Bartákova č. 36, 140 00 Praha 4, dcery MUDr. Šafaříka. Srovnej SOkA Jihlava, fond Okresní úřad Jihlava, Zdravotnictví, inv. č. 6389, karton č. 4.
163. Taktéž, MUDr. Antonín Šafařík zemřel dne 18. července 1975 v Jihlavě, ve své lékařské ordinaci při výkonu povolání.
164. Viz HLADÍK, B. *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 207. Srovnej BOCKSCHNEIDEROVÁ, L. *Literární místopis Polné a okolí*. Diplomová práce obhájena na PedF UP v Olomouci. Olomouc, 1973, s. 78–79.
165. Viz BOCKSCHNEIDEROVÁ, L., c.d., s. 78–79.
166. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, zápisy v Jednacích protokolech správního výboru z let 1923–1935, 1947–1952. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly*

- z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949.* Polná, 2003, s. 34, 79, 85, 87.
167. PRCHAL, J. *Polná ve 20. století.* Polná 2006, s. 60–61.
168. Zemský archiv (dále ZA) Opava, fond Matriky, Matrika narozených Kateřinky, léta 1887–1898, inv. č. 120, sign. Op VII., rok 1889.
169. SOkA Opava, fond Gymnázium Opava, Knihy protokolů o studijních výsledcích z let 1900–1902, nesignováno.
170. SOkA Frýdek–Místek, fond Gymnázium Místek, Hlavní protokol o zkouškách dospělosti, inv. č. 156/3, 159–Místek.
171. Vojenský historický archiv (VHA) Praha, fond Kmenové listy a kvalifikační listiny, Kmenový list č. 1920/1911, rok narození 1889 – MUDr. Karel Turecký.
172. Tamtéž, Prvopis kvalifikační listiny evid. č. 610 70 – MUDr. Karel Turecký a Záznamní list č. 2, od 1. srpna 1920 do 30. září 1920, velitelství Čs. lehkého dělostřeleckého pluku č. 6 Brno.
173. Archiv Univerzity Karlovy (AUK) Praha, fond Lékařská fakulta UK Praha, Protokoly o rigorózech na LF UK Praha (1918–1920). Dále viz Matrika doktorů české univerzity, MD IV., fol. 1780.
174. SOkA Havlíčkův Brod, fond Nemocnice, Zprávy o činnosti Všeobecné veřejné okresní nemocnice v Německém Brodě za léta 1921 a 1923.
175. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, zápisy kronikáře Břetislava Rérycha z roku 1923. Dále viz Věstník lékařů českých, sv. 35, roč. 1923, č. 9 ze dne 3. března 1923, s. 122–123 a č. 14. ze dne 7. dubna 1923, s. 206–207. Srovnej URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký–spolkový pracovník, muzejník a regionální historik v Polné na Českomoravské vrchovině.* In Vlastivědný věstník moravský (dále VVM), roč. LIII/2001, č. 2, s. 181 – 184.
176. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Okresní péče o mládež v Polné, Jednací protokol spolku z let 1935–1947, nesign. Srovnej URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině.* Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity (dále SU) v Opavě. Opava, 1999, s. 32–46.
177. SOkA Jihlava, fond Polná – Spolky, Spolek divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné, Jednací protokol spolku z let 1904–1926, dále viz MMP, fond Ochotnické divadlo, Jednací protokol spolku „*Jiří Poděbradský*“ z let 1926–1947, nesign. Dále srovnej URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině.* Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF SU v Opavě. Opava, 1999, s. 46–53.
178. Tamtéž.
179. O činnosti dr. Karla Tureckého v polenském muzeu viz URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině.* Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF SU v Opavě. Opava, 1999, s. 71–110.

180. Tato práce vycházela nejprve jako příloha II. ročníku Kulturně–historického a vlastivědného sborníku „Polensko“ v roce 1939.
181. Jde o studii, ve které dr. Turecký zhodnotil své dlouholeté výzkumy, týkající se nadace a špitálu založeného v Polné Janem Sezimou z Rochova.
182. MMP, fond Pozůstalost MUDr. Karla Tureckého–strojopisy historických prací, TURECKÝ, K. *Pamětní knihy děkanů polenských*. Překlad z latinských a německých originálů, připravovaný pro kritické vydání, strojopis, inv. č. FS 38 936.
183. O redakční a publikační práci dr. Tureckého viz URBÁNEK, M. *První redaktor sborníku Polensko v letech 1938–1941, regionální historik MUDr. Karel Turecký*. In KHVSP, roč. IX/2000, č. 2, s. 1–4. Dále URBÁNEK, M. *Kulturně–historický a vlastivědný sborník Polensko, vydávaný v letech 1938–1941 Spolkem městského muzea v Polné a jeho přínos polenské kultuře a vlastivědnému bádání*. In KVHSP, roč. IX/2000, č. 4, s. 1–7.
184. O činnosti dr. Tureckého v SK Polná viz podrobněji URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF SU v Opavě. Opava, 1999, s. 59–63.
185. Tamtéž.
186. Tamtéž, s. 63–67.
187. Tamtéž, s. 67–71. Dále srovnej URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký–spolkový pracovník, muzejník a regionální historik v Polné na Českomoravské vrchovině*. In VVM, roč. LIII/2001 č. 2, s. 182.
188. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1935, zápis ze zasedání výboru konaného dne 5.března 1923.
189. Tamtéž, zápisy z let 1924–1925.
190. Tamtéž, léta 1931–1935. Dále viz SOkA Havlíčkův Brod, fond Okresní úřad Německý Brod, Věci spolkové a shromažďovací, zprávy o schůzích, valných hromadách a funkcionářích spolků, P/1–184, léta 1900–1935, kartony 315–316.
191. Tamtéž, Jednatelská zpráva za roku 1932, kde jednatel vysoce hodnotí činnost dr. Karla Tureckého ve funkci zdravotníka a děkuje mu zhotovení zdravotní dokumentace o členech jednoty. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 46, 49–50, 54.
192. Městský úřad (MěÚ) Havlíčkův brod, Matrika města Havlíčkova Brodu, Matrika zemřelých, svazek B/8, roč. 1948, s. 55, č. řad. 330. Dále viz SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1947–1951, Nekrolog na MUDr. Karla Tureckého napsaný v roce 1948 do městské kroniky tehdejší kronikářkou Karolinou Tesařovou.
193. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Evidenční knihy–Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931, nesig. Karel Wollman se narodil dne 4. listopadu 1863 v Polné.

194. Tamtéž, karton Sokol Polná–Spisy 1936–1937, Přihláška k členství a list pro matriku Karla Wollmana z 1. září 1920, ve které jsou zaznamenány další spolky, jichž byl Wollman členem–spolek „*Volná myšlenka*“, ČSČK, Měšťanská Beseda, NJP, okrašlovací spolek „*Viktorin*“, hasičský sbor.
195. Tamtéž, Evidenční knihy–Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1884–1931, Karel Wollmann členem od roku 1893, nesign.
196. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru jednoty z let 1893–1896, 1896–1912, 1912–1923, 1923–1935, nesign.
197. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru z let 1893–1896, 1896–1912, zápisy od 13. dubna 1896 do 24. ledna 1897, nesign.
198. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1912, zápisy z let 1909–1911, nesign.
199. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru z let 1912–1923, 1923–1935, nesign.
200. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1935, zápisy z valných hromad a schůzí výboru 1927–1929, nesign.
201. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1923–1935, zápisy z let 1926–1931, nesign. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 19, 28, 32, 39–42, 45, 48, 50.
202. Tamtéž, karton Sokol Polná Spisy 1931–1932, záznam o úmrtí Karla Wollmanna 26. května 1931. Dále viz Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931.
203. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931, dále karton Sokol Polná Spisy 1936–1937, přihláška k členství a list pro matriku z 25. srpna 1920 – Karel Culka narozen 23. května 1876.
204. Tamtéž, na přihlášce Karla Culky z 25. srpna 1920 je uvedeno jeho členství v dalších spolcích – NJP, Osvětový svaz, Měšťanská Beseda, Ochotnický spolek „*Jiří Poděbradský*“, ČSČK, okrašlovací spolek „*Viktorin*“.
205. O činnosti Karla Culky v těchto spolcích svědčí materiály v SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Spolek divadelních ochotníků „*Jiří Poděbradský*“ v Polné, Jednací protokol z let 1907–1926, korespondence, účetní materiál, nesign. Dále viz Okrašlovací spolek „*Viktorin*“ v Polné, Jednací protokol spolku, korespondence, účetní materiál, nesign.
206. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, nesign. Zápis ze zasedání výboru dne 27. června 1894.
207. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru TJ Sokol Polná z let 1896–1914, nesign. Zápisy z let 1896–1898, 1900–1903.
208. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru z let 1896–1907, nesign. Zápisy ze zasedání správního výboru v letech 1902–1903. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 19, 57–58.

209. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Kniha členů TJ Sokol Polná od roku 1932, nesig. Dále karton – Sokol Polná Spisy 1936–1937, nesign. Přihláška k členství a list pro matriku z 25. srpna 1920 – Karel Culka zemřel dne 13. ledna 1936 v Polné.
210. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Kniha členů TJ Sokol Polná z let 1894–1931, nesign. Dále informace získané od Pavly Holcmanové a Miloty Holcmana, Poděbradova č. 73, 588 13 Polná. Karel Holcman se narodil dne 30. srpna 1883 v Polné.
211. Informace získané od Miloty Holcmana a Pavly Holcmanové, Poděbradova č. 73, 588 13 Polná. O účasti Karla Holcmana v bojích čs. legií viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 32–34, dále viz PISOVÁ, R. aj. *Českoslovenští legionáři 1914–1920. Rodáci a občané okresu Jihlava*. Jihlava, 2001, s. 127.
212. Informace získané od Miloty Holcmana a Pavly Holcmanové, Poděbradova č. 73, 588 13 Polná.
213. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1907–1912, nesign. Zápis ze zasedání konaného dne 6. července 1903.
214. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1907–1912, zápisy z let 1911–1912, nesign. Dále Zápisník cvičitelského sboru TJ Sokol Polná z let 1896–1914, zápisy z let 1909–1914, nesign.
215. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1907–1912, 1912–1923, 1923–1935, nesig. Zápisy z let 1911–1913, 1922–1923, 1931.
216. Tamtéž, Jednací protokol z let 1907–1912, nesign. Zápis z 20. řádné valné hromady, konané dne 14. ledna 1912.
217. Tamtéž, Zápisník cvičitelského sboru TJ Sokol Polná z let 1896–1914, nesign. Zápis ze zasedání cvičitelského sboru jednoty, konaného dne 21. května 1913.
218. Tamtéž. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 29, 50.
219. Informace od Miloty Holcmana a Pavly Holcmanové, Poděbradova č. 73, 588 13 Polná. Úmrtní oznámení rodiny, Karel Holcman zemřel dne 17. října 1970 v Praze.
220. Viz BERNARDOVÁ, S. *MUDr. Zdeněk Hejl osobnost roku 1999*. In Report, 11/1999. Dále NOVÁK L. *In memoriam MUDr. Zdeňka Hejla*. In Polenský zpravodaj, 9/1999, s. 10–11.
221. Viz POCHOBRADSKÝ, J. *Něco z historie budovy okresního soudu v Polné*. In Polensko, 1/1938, s. 80–83.
222. O Pochobradského činnosti v Sokole Polná viz SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1920–1946, nesign. Dále Jednací protokol správního výboru z let 1947–1953, nesign. Srovnej TJ Sokol Polná, karton–Spisy 1944–1947, 1947–1951, nesign. Dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 55, 72, 74, 82, 86–89, 92, 95.

223. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 6, Křestní list Václava Škarky, vystavený Farním úřadem v Třeboníně dne 26. února 1922. Václav Škarka se narodil dne 22. září 1907 v Hraběšíně.
224. Tamtéž, Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 26, Vysvědčení Václava Škarky z Měšťanské školy v Čáslavi z let 1919–1923.
225. Tamtéž, složka č. 26, Vysvědčení Václava Škarky ze Státního českého učitelského ústavu v Čáslavi z let 1923–1927.
226. Tamtéž, složka č. 26, Vysvědčení Václava Škarky o zkoušce “učitelské dospělosti” z 24. června 1927, složené na Státním českém učitelském ústavu v Čáslavi.
227. Tamtéž, složka č. 26, Vysvědčení Václava Škarky o zkoušce učitelské způsobilosti pro školy obecné z 30. listopadu 1929, složené u Zkušební komise pro školy obecné a měšťanské na Státním učitelském ústavu v Kutné Hoře.
228. Tamtéž, složka č. 26, Vysvědčení Václava Škarky o zkoušce učitelské způsobilosti pro školy pomocné z 28. března 1933 a o zkoušce učitelské způsobilosti pro školy měšťanské z 30. listopadu 1936, složené u Zkušební komise pro školy obecné a měšťanské na Státním učitelském koedukačním ústavu v Chrudimi.
229. Tamtéž, složka č. 26, Osobní a služební výkazy Václava Škarky z let 1927–1941.
230. Tamtéž, složka č. 26, Záznamy z let 1927–1930 o působení Václava Škarky na menšinových Obecních školách ve Studénkách a Rantířově.
231. Tamtéž, složka č. 26, Záznamy z let 1930–1935 o působení Václava Škarky na menšinových Obecních školách v Nových Dvorech, Ždírci a ve Věžnici.
232. Tamtéž, složka č. 26, Záznamy z let 1935–1939 o působení Václava Škarky na Obecné a Měšťanské škole v Polné.
233. Tamtéž.
234. MMP, fond Archiv Spolku městského muzea v Polné, Jednací protokol správního výboru spolku z let 1895–1937, nesig. Zápisy z let 1931–1937. V letech 1936–1942 byl Václav Škarka jednatelem spolku.
235. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 4, Oddací list Elišky a Václava Škarkových (oddání dne 24. srpna 1935), vystavený k 10. září 1935 na Okresním úřadě v Německém Brodě.
236. MMP, fond Archiv Spolku městského muzea v Polné, Korespondence a zprávy o činnosti muzea z let 1936–1942. Zprávy o činnosti muzea z let 1936–1944 napsané prof. Květou Rérychovou, ředitelkou muzea, nesign.
237. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 10, Spolková činnost Václava Škarky, členské průkazy KČST, TJ Sokol.
238. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru jednoty z let 1923–1935, nesign. Zápis ze zasedání správního výboru dne 14. dubna 1931.

239. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru z let 1920–1946, nesign. Zápisy z let 1931–1941.
240. Tamtéž.
241. Tamtéž, Zápisy z let 1937–1941.
242. Tamtéž, Jednací protokol stavebního odboru TJ Sokol Polná z let 1930–1938, nesign. Zápisy z let 1937–1938.
243. Viz Věstník Sokolské župy Havlíckovy *Za bratrstvím* z let 1938–1940. Přehledy o funkcionářích župy a okrsků. O činnosti Václava Škarky v polenském Sokole dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 56–57, 62, 65, 68–70, 74, 78–79, 81, 87, 92.
244. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 27, Materiály o zatčení, věznění a úmrtí Václava Škarky v koncentračním táboře v Osvětimi. Václav Škarka byl zatčen 8. října 1941 jihlavským gestapem. O zatčení a následné internaci Václava Škarky srovnej SÁZAVSKÝ, K. *Nevrátil se, ale žije s námi. Václav Škarka*. In Svobodný Havlíčkův Kraj, roč. II/1946, č. 10 ze dne 7. března 1946, s. 5. Dále viz *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945*. Sborník. Red. František Mírovský–Neuwirth, Havlíčkův Brod, 1946, 268 s. O sokolském odboji na s. 160–162.
245. Tamtéž, dopisy Václava Škarky z 8. října, 19. října, 3. listopadu, 1. prosince, 18. prosince 1941 a 8. ledna 1942 z internace na Polizeigefängnis Iglau, Altenbergerstrasse 6.
246. Tamtéž, německy psaný dopis Václava Škarky, odeslaný z koncentračního tábora v Osvětimi z 15. února 1942, dále telegram oznamující úmrtí Václava Škarky v koncentračním táboře Osvětim–Auschwitz z 11. března 1942. Dále Strebeurunde Nr. 2126/1942, Auschwitz – úmrtí zpráva, vystavená dne 27. února 1942, kterou bylo oznámeno úmrtí Václava Škarky jeho choti, Elišce Šarkové.
247. Tamtéž, složka č. 24, Uznání Sokolské župy Havlíckovy za vynikající práci v župě Václavu Škarkovi, udělené „In memoriam“.
248. Tamtéž, složka č. 27, Dekret o udělení Československého válečného kříže 1939 (kopie originálu) Václavu Škarkovi „In memoriam“ prezidentem ČSR.
249. Tamtéž, složka č. 27, Opis zápisu v Pamětní knize – školní kronice Základní školy v Polné ze dne 22. února 1948, s. 122. Je zde zaznamenáno jmenování Václava Škarky Zemskou školní radou v Praze definitivním ředitelem Měšťanské školy chlapecké v Polné.
250. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 6, Křestní list Elišky Rérychové-Šarkové, vystavený Děkanským úřadem v Polné ke dni 9. srpna 1920. Eliška Rérychová-Šarková se narodila dne 25. září 1904 v Polné.
251. Tamtéž, složka č. 23, Vysvědčení Elišky Rérychové-Šarkové z Obecné školy dívčí v Polné z let 1910–1915.
252. Tamtéž, složka č. 23, Vysvědčení Elišky Rérychové-Šarkové z Měšťanské školy dívčí v Polné z let 1915–1918.

253. Tamtéž, složka č. 23, Vysvědčení Elišky Rérychové-Škarkové z České veřejné obchodní školy v Jihlavě z let 1920–1922.
254. Tamtéž, složka č. 23, Závěrečné vysvědčení Elišky Rérychové-Škarkové z České veřejné obchodní školy v Jihlavě ze dne 28. června 1922.
255. Tamtéž, složka č. 14, Továřský list Elišky Rérychové-Škarkové vystavený Živnostenským společenstvem oděvníků v Polné dne 4. dubna 1928.
256. Tamtéž, složka č. 23, Osvědčení o absolvování kurzu kreslení stříhů.
257. Tamtéž, složka č. 14, Vysvědčení o zaměstnání, vystavené pro Elišku Rérychovou-Škarkovou firmou „Továrna na klobouky Emanuel Egerer & syn“ v Praze z 20. listopadu 1928.
258. Tamtéž, složka č. 20, Životopis Elišky Škarkové a dotazníky, kde je zachycen její profesní postup.
259. Tamtéž, složka č. 4, Oddací list Elišky a Václava Škarkových, vystavený dne 10. září 1935 Okresním úřadem v Německém Brodě. Byli oddáni dne 24. srpna 1935.
260. Tamtéž, složka č. 20, Životopis Elišky Škarkové a dotazníky, kde je zachycen její profesní postup. Složka č. 15, Průkaz zaměstnance svazků územní samosprávy na jméno Eliška Škarková.
261. Tamtéž, složky č. 18 a 19, Průkazy ČSČK, KČST na jméno Eliška Škarková.
262. Viz SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, nesig.
263. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složky č. 18 a 19, Průkazy SOPVP, SBS SPB na jméno Eliška Škarková.
264. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru TJ Sokol Polná z let 1912–1923, nesign. Zápis ze zasedání správního výboru jednoty dne 18. října 1922.
265. Tamtéž, Jednací protokol cvičitelského sboru TJ Sokol Polná z let 1920–1946, nesign. Zápisy z let 1924–1946.
266. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 22, Vysvědčení o aktivitách Elišky Škarkové v sokolské organizaci, Vysvědčení o absolvování cvičitelské školy ČOS v Praze ve dnech 21. února až 6. března 1926, o pomahatelské zkoušce ČOS, složené dne 12. května 1946 v Praze, a o cvičitelské škole ČOS ve Velkých Opatovicích, konané 10. srpna 1947.
267. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, Tělocvičná jednota Sokol Polná, Jednací protokoly správního výboru z let 1923–1935, 1947–1953, nesign.
268. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru TJ Sokol Polná z let 1923–1935, nesign. Zápisy z let 1930–1934. O činnosti Elišky Škarkové v polenském Sokole dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 45, 48, 62, 66, 69, 74, 78, 85–87, 92, 95, 103.

269. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky,, karton Sokol Polná, Spisy–Různé, léta 1908–1941, Záznamy o vzdělavatelské činnosti v TJ Sokol Polná v letech 1934–1939, nesign.
270. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 18–19, Průkazy ČSTV vystavené na jméno Eliška Škarková.
271. Tamtéž, složka č. 16 a 17, Doklady o úmrtí, životopis Elišky Škarkové. Od 26. února 1987 do 30. května 1988 žila v Domově důchodců ve Ždírci.
272. Tamtéž, složka č. 16, Rodinné parte, doklad o zpopelnění a Úmrtní list Elišky Škarkové, vystavený na základě zápisu do matriky. Obecní úřad (OÚ) Dobronín, Matrika zemřelých sv. II, roč. 1988, s. 84, poř. č. 7. Eliška Škarková zemřela dne 30. května 1988 ve Ždírci, okres Jihlava. Složka č. 21.
273. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 69. Jindřich Volenec se narodil dne 17. prosince 1864 v Podbořanech. Srovnej PONOCNÁ, I. *Amatérské divadlo v Polné*. Diplomová práce obhájená na PedF ZU v Plzni. Plzeň, 2001, s. 8.
274. Tamtéž.
275. Tamtéž. O Volencově činnosti v pivovaru viz dále ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 96, 108.
276. O Volencově aktivní činnosti ve Spolku divadelních ochotníků „Jiří Poděbradský“ v Polné viz HLADÍK, B. *180 let ochotnického divadla v Polné*. MěNV, Polná, 1978, s. 125. Dále srovnej PONOCNÁ, I. *Amatérské divadlo v Polné*. Diplomová práce obhájená na PedF ZU v Plzni. Plzeň, 2001, s. 4, 8, 28.
277. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 69–70.
278. O Volencově politické činnosti viz MMP, fond Papír–Archiválie, Politický klub v Polné, Kniha protokolů, kat. č. PO–FS 29 134. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Polná, 1992, s. 116. Když v roce 1905 rezignoval Rudolf Sadil na funkci starosty města Polné, byl v doplňovacích volbách zvolen starostou města nájemce panského pivovaru Jindřich Volenec. Ten pak byl ve starostenství potvrzen volbami v roce 1906, 1909 i posledními předválečnými volbami v roce 1913.
279. Viz RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, s. 69–70.
280. O Volencově znovuzvolení starostou viz SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1914–1934, s. 327 a 329. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 137–138. O Volencově činnosti v Národohospodářském sboru Polenska viz SOkA Jihlava, fond: Městská správa Polná Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 57. Dále MMP, fond Papír–Archiválie, Petice města Polné vládě ČSR z června 1936, kat. č. PO–FS 26 817. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 143.
281. SOkA Jihlava, fond Městská správa Polná, Pamětní kniha města Polné z let 1935–1947, s. 87 a 101. Srovnej ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, s. 144.

282. SOkA Jihlava, fond Polná–Spolky, TJ Sokol Polná, Jednací protokol správního výboru z let 1893–1896, nesign. Zápis z 1. řádné valné hromady (15. července 1893).
283. Tamtéž, Jednací protokoly správního výboru TJ Sokol Polná z let 1893–1896, 1896–1907, nesign. Zápisy z let 1893–1896, 1898–1904.
284. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru TJ Sokol Polná z let 1893–1896, nesign. Zápisy ze schůzí správního výboru z let 1893–1896.
285. Tamtéž, Jednací protokol správního výboru TJ Sokol Polná z let 1896–1907, nesign. Zápisy z valných hromad a schůzí správního výboru z let 1900–1904. O činnosti Jindřicha Volence v polenském Sokole dále viz URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, s. 17–19, 21–27, 31, 36, 55.
286. MMP, fond Vizuální komunikace (plakáty, reklama, rodinné parte, letáky, pozvánky), Úmrtní oznámení Jindřicha Volence, který zemřel dne 26. září 1942 v Polné, kat. č. PO–20 /D/ 143/1, 2.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

1. Archivy a muzea

Národní archiv Praha

- fond *Československá obec sokolská (ČOS)*;
- Předsednictvo 1889–(1915) 1918, (korespondence se Sokolskou župou Havlíčkovou, inv. č. 96 a 97, korespondence s jednotami – TJ Sokol Polná, inv. č. 102);
- Předsednictvo 1918–1941 (1945), (Statistický odbor – hlášení jednot o ztrátách členů v I. světové válce, inv. č. 782, Stavební odbor 1924–1941, O–P, inv. č. 1059);
- Předsednictvo 1945–1948, (Hlášení žup o obětech okupace z řad sokolů 1945, inv. č. 1309, Návrh žup na vyznamenání sokolů činných v II. odboji 1945, inv. č. 1395);
- Předsednictvo 1948–1952, (Ustavení akčních výborů sokolských žup a jednot, inv. č. 1499, Dotazníky jednot o sjednocování tělovýchovy, inv. č. 1506);
- VIII. valný sjezd ČOS, kartony č. 269–275;
- IX. valný sjezd ČOS, kartony č. 422–425.
- fond *Archiv ÚV Komunistické strany Československa*;
- Sekretariát ÚV KSČ, fond 02/4.

Státní oblastní archiv Zámorsk

- fond *Sokolská župa Havlíčkova Havlíčkův Brod 1886–1949*;
- (Materiály k činnosti okrsků Sokolské župy Havlíčkovy, V. okrsek župy – člen TJ Sokol Polná 1935–1949, tělocvičná činnost v Havlíčkově župě, župní cvičitelské zkoušky, činnost župních složek, slučování tělovýchovy, očista v Sokole, likvidace Sokolské župy Havlíčkovy, inv. č. 28, 30–31, 33, 35, 40, 50, 53, 60).

Státní okresní archiv Havlíčkův Brod

- fond *Okresní úřad Německý Brod*;
- (Spolkový katastr 1898–1949, Presidiální spisy 1920–1940, Věci spolkové a shromažďovací, sign. 8, Spolky a shromažďování sign. IV);
- fond: *Okresní nemocnice Německý Brod*.

Státní okresní archiv Jihlava

- fond *Spolky Polná – Tělocvičná jednota Sokol Polná*;
- (Materiály k činnosti Sokolské župy Havlíčkovy z let 1931–1948),

- (Materiály k činnosti TJ Sokol Polná z let 1893–1953, Jednací protokoly správního výboru, cvičitelského sboru, vzdělávacího odboru, stavebního odboru, korespondence 1893–1953);
- *Spolek divadelních ochotníků „Jiří Poděbradský“ v Polné*, léta 1883–1947, *Okresní péče o mládež v Polné*, léta 1935–1947, *Okrašlovací spolek „Viktorin“ v Polné*;
- fond: *Městská správa Polná*;
- (Pamětní knihy města Polné z let 1836–1951);
- fond: *Okresní hejtmanství Polná 1855–1884*;
- (Materiály Sokol, karton č. 58).

Státní okresní archiv Kutná Hora

- fond *Spolky Čáslav–Tělocvičná jednota Sokol Čáslav*;
- (Materiály k činnosti Sokolské župy Havlíčkovy z let 1888–1948, kartony č. 29 a 31);
- fond: *Spolky Kutná Hora–Tělocvičná jednota Sokol Kutná Hora*;
- (Materiály k činnosti ČOS, léta 1890–1927, inv. č. 68 a 70);
- (Materiály k činnosti Sokolské župy Havlíčkovy, léta 1884–1938, inv. č. 72, 73, 77–79, 81, 90).

Městské muzeum Polná

- fond *Papír–Archiválie, Spolky Polná – Tělocvičná jednota Sokol Polná*;
- (Materiály o činnosti TJ Sokol Polná z let 1869–1949, část fondu nezkatalogizována);
- *Spolek divadelních ochotníků „Jiří Poděbradský“ v Polné*, léta 1926–1947;
- *Spolek městského muzea v Polné*, léta 1895–1950;
- fond *Papír–Archiválie, Pozůstalost Břetislava Rérycha*, přír. č. 48/99, přír. č. 49/99.

2. Publikované prameny a dokumenty

- a) *IX. sjezd ČOS 1951*. Praha 1951;
- b) *II. celostátní konference Sokola v Praze 29. června 1950*. Praha, 1950.
- c) MAREK, A. a ROUBAL, L. *Dokumenty k úloze Sokola v období boje o charakter republiky v letech 1918–1920*. Praha, 1965.
- d) *Protokol IX. sjezdu Československé obce sokolské*. Praha, 1951.
- e) *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 1940. Praha, 1940.
- f) *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 1941. Praha, 1941.
- g) *Usnesení IX. sjezdu ČOS 1951*. Praha, 1951.

3. Archivní pomůcky, bibliografie

- a) BOUZA, E. a FRAJDL, J. aj. *Průvodce po archivních fondech. Státní archiv v Zámruku*. Praha, 1965, 546 s.
- b) DVOŘÁK, P. aj. *Státní okresní archiv v Jihlavě*. Jihlava, 1999, 48 s.
- c) FÁBRYOVÁ, J. *Bibliografie okresu Jihlava. Výběr z publikací a článků z let 1989–2000*. Jihlava, 2003, 245 s.
- d) HOFFMANN, F. *Okresní archiv v Jihlavě. Prozatímní informativní přehled podle stavu 30. 6. 1964*. Jihlava, 1964, 72 s.
- e) VOBR, J. *Bibliografie okresu Jihlava*. Brno, 1988, 344 s.

4. Statistické prameny

- a) Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství. Svazek I., Národohospodářská část, seznam adres Čechy. Praha, 1935, s. 1071–1072.

5. Periodika

- a) Havlíčkův Kraj (Německý Brod), 1938–1939.
- b) Polensko. Kulturně historický a vlastivědný sborník (Polná), 1938–1941, 1996–2000.
- c) Polensko. Republikánský list (Polná), 1919.
- d) Svobodný Havlíčkův kraj (Havlíčkův Brod), 1945–1946.
- e) Sborník Sokolský (Praha/Kolín), 1884–1933.
- f) Za bratrstvím. Věstník sokolské župy Havlíčkovy (Kutná Hora), 1910–41, 1945–48.

6. Ostatní prameny

- Městský úřad Havlíčkův Brod
 - a) Matrika zemřelých, svazek B/8, ročník 1948.
- Městský úřad Polná
 - a) Rejstřík k matrikám narozených od roku 1848.
 - b) Matrika zemřelých 1907–1949, svazek 3/S.
 - c) Matrika zemřelých od roku 1950.
- Klub za historickou Polnou
 - a) Materiály k činnosti Tělocvičné jednoty Sokol v Polné.
 - b) Materiály týkající se významných osobností města Polné.

- Rozhovory s pamětníky
 - a) PhDr. Antonín Götz, Záborná č. 50, 588 13 Polná, rozhovor proběhl ve dnech 20. až 21. října 2001.
 - b) Jaroslava Hajnová, Husovo nám. č. 24, 588 13 Polná, rozhovor proběhl ve dnech 22. až 23. listopadu 2000.
 - c) Bohuslav Hladík, Třebízského č. 53, 588 13 Polná, rozhovor proběhl dne 12. října 2001.
 - d) Pavla Holcmanová, Poděbradova č. 73, 588 13 Polná, rozhovor proběhl ve dnech 23. až 24. srpna 2001.
 - e) Ing. Božena Hejduková, Husova č. 42, 586 01 Jihlava, rozhovor proběhl dne 10. září 2001.
 - f) Ing. Anna Kůdelová, Bartáková č. 36, 140 00 Praha IV., rozhovor proběhl dne 15. července 2001.
 - g) Sonja Sázavská, Palackého č. 976, 588 13 Polná, rozhovor proběhl ve dnech 14. až 15. srpna 2001.
 - h) Jan Vítek, Sezimovo nám. č. 11, 588 13 Polná, rozhovor proběhl ve dnech 9. až 10. října 2000.

7. Literatura (Monografie, studie, diplomové práce)

- BOCKSCHNEIDEROVÁ, L. *Literární místopis Polné*. Diplomová práce obhájená na PedF Univerzity Palackého v Olomouci. Olomouc, 1973.
- BUŽGOVÁ, Z. *Literární osobnosti Polné v 19. století*. Diplomová práce obhájená na FF Masarykovy univerzity v Brně. Brno, 1992, s. 56–57.
- ČEJKA, J. aj. *Polná 1242–1992*. Brno, 1992, 211 s.
- ČERMÁK, V. aj. *Památník Sokolské župy Tyršovy*. Kolín, 1934, 66 s.
- ČERVINKA, F. *Český nacionalismus v XIX. století*. Praha, 1965.
- DVOŘÁKOVÁ, Z. *Miroslav Tyrš – prohry a vítězství*. Praha, 1989.
- DVOŘÁKOVÁ, Z. *T. G. Masaryk, Sokol a dnešek*. Praha, 1991, 90 s.
- EFMERTO VÁ, M. C. *České země v letech 1848–1918*. Praha, 1998, s. 301–307.
- FIKAR, A. *Stručné dějiny Sokolstva 1912–1941*. Praha, 1946.
- GALANDAUER, J. *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. Praha, 1988.
- GEBHART, J. a KUKLÍK, J. *Dramatické a všední dny protektorátu*. Praha, 1996.
- HAVLÍČEK, V. *Jindřich Fügner, vzor lidství a vlastenectví*. Praha, 1947.
- HLADÍK, B. *Božena Němcová a Polná*. Polná, 1976, 22 s.
- HLADÍK, B. *Historický kalendář města Polné*. Polná, 1969, 46 s.
- HLADÍK, B. *180. let ochotnického divadla v Polné*. Polná, 1978.

- HODAŇ, B. *Sokolství a současnost*. FTK UP, Olomouc 2003, 195 s.
- HOFFMANN, F. *Z počátku průmyslu a dělnického hnutí na Jihlavsku*. Havlíčkův Brod, 1955.
- HOFFMANNOVÁ, J. *Vystěhovalectví z Polné do severní Ameriky ve druhé polovině XIX. století*. Havlíčkův Brod, 1969, 65 s.
- JANDÁSEK, L. *Přehledné dějiny Sokolstva I., 1862–1889*. Praha, 1937.
- JANDÁSEK, L. a PELIKÁN, J. *Stručné dějiny Sokolstva (1889–1912)*. Praha, 1946.
- JAROŠ, Z. *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea. (Studie k 100. výročí muzea v Polné)*. Polná, 2000, 76 s.
- JAROŠ, Z. *Polná. Kulturně historický průvodce*. Jihlava, 1989, 70 s.
- JAROŠ, Z. aj. *Z dějin českého školství v Polné 1883–1983*. Almanach k 100. výročí chlapecké školy v Polné. Polná, 1983.
- KAPLAN, K. *K politickým procesům v Československu 1948–1954*. Praha, 1994.
- KAPLAN, K. a PALEČEK, P. *Komunistický režim a politické procesy v Česko-slovensku*. Brno, 2001.
- KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. Praha, 1993.
- KAPLAN, K. *Pět kapitol o únoru*. Brno, 1997.
- KAPLAN, K. *Poslední rok prezidenta. Edvard Beneš v roce 1948*. Praha, 1993, s. 67–83.
- KLENOVSKÝ, J. *Židovské město v Polné*. Polná, 2000, 53 s.
- KLIMEK, A. *Boj o Hrad*. Díl I. a II. Praha, 1998.
- KLIMEK, A. *Říjen 1918. Vznik Československa*. Praha/Litomyšl, 1998.
- KÖSSL, J. a STURMBAUER, J. a WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha, 1999, s. 108–111, 125–127, 138–146.
- KOŘALKA, J. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914*. Praha, 1996.
- KOVTUN, J. *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha, 1994.
- KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*. Praha, 1994, 48 s.
- KREJČÍ, A. *President Dr. Edvard Beneš Sokolstvu*. Praha, 1947.
- KREJČÍ, A. *T. G. Masaryk a Sokol*. Praha, 1947.
- KŘEN, J. *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780–1918*. Praha, 1990.
- MÁK, A. B. *Polná*. Německý Brod, 1903, 36 s.
- MAREK, M. *130. let Sokola v Čáslavi*. Čáslav, 1992, 17 s.
- MÍROVSKÝ–NEUWIRTH, F. aj. *Havlíčkobrodsko v národním odboji 1914–1918 a 1938–1945*. Havlíčkův Brod, 1946, 283 s.
- NOVOTNÝ, J. *Sokol v životě národa*. Praha, 1990, 40 s.
- OLIVOVÁ, V. *Dějiny první republiky*. Praha, 2000.
- PELZBAUER, V. a SLAVÍK, J. aj. *Sokoliště v Čáslavi 30. 5.–20. 6. 1926*. Župa Havlíčkova. Kolín, 1926, 105 s.

- PFAFF, I. *Obrozenecké společnosti na Vysočině. Příspěvek k sociální stratifikaci lidového národního hnutí 1800–1850*. Praha, 1995.
- POJMON, F. *Polná. Popis dějepisný, místopisný a statistický*. Hradec Králové, 1897, 204 s.
- PONOCNÁ, I. *Amatérské divadlo v Polné*. Diplomová práce obhájená na PedF Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň, 2001.
- PRÁGR, A. V. *Vzpomínky na Dr. Miroslava Tyrše*. Kolín, 1940, 38 s.
- PRCHAL, J. *Biografický slovník Polenska*. Polná, 2003.
- PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, 223 s.
- PROVAZNÍKOVÁ, M. *To byl Sokol*. München, 1988.
- RATAJ, J. *O autoritativní národní stát*. Praha, 1997.
- REITMAYER, L. *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha, 1978.
- RÉRYCH, B. *Polná. Průvodce po městě a okolí*. Polná, 1927, 101 s.
- RÉRYCH, B. *Rodáci a obyvatelé města Polné*. Polná, 1935, 75 s.
- RÉRYCH, B. *Rok 1848 v Polné*. Polná, 1948, 25 s.
- *Sbírka zásadních usnesení Československé obce sokolské*. ČOS, Praha, 1927.
- *Sokol, jeho vznik, vývoj a význam*. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, 248 s.
- SPLÍTKOVÁ, I. *Život a dílo A. V. Prágra*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 2000, 268 s.
- ŠPLÍCHAL, K. *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*. Praha, 1981.
- TYLLER, K. a KRÁTKÝ, F. aj. *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, 226 s.
- TYRŠ, M. *Náš úkol, směr a cíl*. Praha, 1928.
- TYRŠ, M. *Úvahy a řeči o věci sokolské*. In Tyršovo sokolství. Padesát let Sokolstva 1862–1912. Sokolská osvěta, svazek III., Praha 1912, 130 s.
- TYRŠ, M. *Základové tělocviku*. Praha, 1875.
- UHLÍŘ, J. B. a WAIC, M. *Sokol proti totalitě 1938–1952*. UK FTVS, Praha, 2001.
- URBAN, O. *Česká společnost 1848–1918*. Praha, 1982.
- URBÁNEK, M. *Kapitoly z dějin sokolského hnutí v Polné na Českomoravské vrchovině. Tělocvičná jednota Sokol Polná v letech 1869–1949*. Polná, 2003, 139 s.
- URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, kulturního pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, 148 s.
- WAIC, M. (ed.) *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*, Praha 2004, 588 s.
- WAIC, M. a kol. *Sokol v české společnosti 1862–1938*, Praha 1997, 208 s.
- WALDAUF, J. *Sokol – malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice, 2007, 380 s.

Články

- BUREŠOVÁ, J. *Význam Sokola pro český národní život v pohraničí v letech první Československé republiky*. In *České národní aktivity v pohraničních oblastech první Československé republiky*. Olomouc, 2003, s. 245–256.
- ČERMÁK, V. *Počátky ústředního a župního zřízení sokolského*. In *Památník sokolské župy Tyršovy*. Kolín, 1934, s. 5–12.
- GREXA, J. *Boj Sokola na Slovensku proti totalite v rokoch 1945–1948*. In: *Sokol, jeho vznik, vývoj a význam*. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, s. 41–48.
- HAJNOVÁ, J a LÁZNIČKA, Z. *Josef a Marie Láznickovi. Vzpomínka na významné polenské občany*. In KHVSP, roč. VI/1997, č. 2, s. 19–21.
- HAVRÁNKOVÁ, H. *Vznik Sokola a jeho vývoj do vytvoření České obce sokolské*. In WAIC, M. a kol. *Sokol v české společnosti 1862 – 1938*, Praha, 1997, s. 9–54.
- HELCELET, C. *Příspěvek k dějinám Sokolstva na Moravě*. In *Památník vydaný na oslavu 20. let trvání tělocvičné jednoty Sokola Pražského*. Praha, 1883, s. 281.
- HELLICHOVÁ, J. *Z bojů za rovnoprávnost žen v Sokole*. In *Památník Sokolské župy Tyršovy*. Kolín, 1934, s. 44–46.
- HLADÍK, B. *Bratrstvo soukenických tovaryšů v Polné v první polovině 19. století a jeho sociální význam*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. V/1969, s. 63–76.
- HODAŇ, B. *Sokol na cestě od minulosti do budoucnosti*. In *Sport v České republice na začátku nového tisíciletí 2*. FTVS UK, Praha, 2001, s. 282–286.
- HŘEBÍK, A. *Po padesáti letech*. In *Sokolský věstník*, roč. XLV, č. 1 z 6. ledna 1947, s. 2 a 5.
- HUTAŘ, F. *Vzdělávací činnost Havlíckovy župy (1886–1936)*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 141–157.
- JANÁK, D. *Sokolská otázka v roce 1948*. In *Časopis Slezského zemského muzea, série B*, 41/1992, s. 257–280.
- JOŽÁK, J. *Sokolové za Atlantikem ve druhém odboji*. In: *Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Český svaz bojovníků za svobodu, Praha, 1999, s. 90–93.
- KLIMEK, A. *Tělovýchovné organizace a sport*. In *Velké dějiny zemí Koruny české, léta 1918–1929*, sv. XIII., Praha/Litomyšl 2000, s. 264–271.
- KRÁTKÝ, F. *Župní věstník a tisk*. In *Sokolská župa Havlíčkova*. Kutná Hora, 1938, s. 182–183.
- MED, O. *Naše branná výchova*. In *Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936*. Kutná Hora, 1938, s. 138–140.
- PFAFF, I. *Antonín Pittner - neznámý lidový buditel*. In *Český lid*, 53/1966, s. 1–18.
- PELZBAUER, V. a SLAVÍK, J. *Stručné dějiny Sokolské župy Havlíckovy*. In *Sborník Sokoliště v Čáslavi 30. 5.–20. 6. 1926. Župa Havlíčkova*. Kolín, 1926, s. 36–85.

- PRÁGR, A. V. *K otázce učňovské a k výchově dorostu sokolského*. In Prapor, hlídka sokolská, roč. I/1902, s. 77.
- PRÁGR, A. V. *50. let Č.O.S.* In Věstník sokolské župy Tyršovy, 1936, s. 147–148.
- SÁZAVSKÁ, S. a PRCHAL, J. *Tělocvičná jednota Sokol Polná*. In KHVSP, roč. V/1996, č. 1–4, s. 22–23, 11–13, 20–22, 22–25, roč. VI/1997, č. 1–4, s. 18–20, 16–18, 16–17, 10–14.
- SÁZAVSKÝ, K. *Nevrátil se, ale žije s námi. Václav Škarka*. In Svobodný Havlíčkův Kraj, roč. II/1946, č. 10 ze 7. 3. 1946.
- ŠONKA, F. *Letní cvičiště*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 205–207.
- TYLLER, K. *50 let sokolské župy Havlíčkovy 1886–1936*. In Sokolská župa Havlíčkova 1886–1936. Kutná Hora, 1938, s. 9–57.
- UHLÍŘ, J. B. *X. všesokolský slet roku 1938 a podíl sokolstva na zápase na obranu republiky*. In Historie a vojenství, 4/1997, s. 47–70.
- URBÁNEK, M. *MUDr. Karel Turecký–spolkový pracovník, muzejníka regionální historik v Polné na Českomoravské vrchovině*. In VVM, roč. LIII/2001, č. 2, s. 181–184.
- URBÁNEK, M. *Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko, vydávaný v letech 1938–1941 Spolkem městského muzea v Polné a jeho přínos polenské kultury a vlastivědnému bádání*. In KHVSP, roč. IX/2000, č. 4, s. 1–7.
- URBÁNEK, M. a VOMELOVÁ, M. *Malé ohlédnutí za Eliškou Škarkovou, roz. Rérychovou, muzejní, spolkovou a sportovní pracovníci v Polné. (100. výročí narození)*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XIV/2004, s. 181–182.
- URBÁNEK, M. *Sokolský a muzejní pracovník v Polné učitel Václav Škarka. (Vzpomínka k 60. výročí úmrtí)*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XIII/2002, s. 262–264.
- URBÁNEK, M. *Vzpomínka na MUDr. Antonína Šafaříka, lékaře, spolkového, sportovního a osvětového pracovníka. (100. výročí narození)*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XIV/2004, s. 182–184.
- URBÁNEK, M. *Za prof. Květou Rérychovou*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XII/2000, s. 329–331.
- VARHANÍK, J. *Muzeum připomíná historii sokolů. Letní výstavy na polenském zámku se uzavřou s koncem září*. In Jihlavské Listy, roč. XIV/77, 26. září 2003, s. 6.
- VOLKOVÁ, K. *Sokolové v odboji*. In: *Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Český svaz bojovníků za svobodu, Praha, 1999, s. 84–89.
- VOMELOVÁ, M. *Polenské muzeum připravilo jubilejní sokolskou výstavu k 110. výročí obnovení Tělocvičné jednoty Sokol Polná*. In VSV, oddíl věd společenských, roč. XIV/2004, s. 169–171.

Literatura o pramenech a bibliografii k sokolskému hnutí

- BERANOVÁ, J. *Sokolské knihovny a bibliografie*. In: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, s. 215–220.
- JUREK, J. *Polská literatura a sokolské hnutí*. In: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, s. 221–226.
- ŠTURSOVÁ, K. *Sokolská dokumentace v Tyršově muzeu tělesné výchovy a sportu v Praze–NM*. In: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference Praha, září 1997. Sborník příspěvků. Red. Marek Waic. Praha, 1998, s. 208–214.

Slovníky, encyklopedie, obecná literatura

- CHURANĚ, M. aj. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Praha, 1994.
- KOLÁŘ, F. aj. *Politická elita meziválečného Československa. Kdo byl kdo 1918 – 1938*. Praha, 1998.
- TOMEŠ, J. *Slovník k politickým dějinám Československa 1918–1992*. Praha, 1994.
- VYKOUPILOV, L. *Slovník českých dějin*. Brno, 2000.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- ATK – Armádní tělovýchovný klub
- AUK – Archiv Univerzity Karlovy
- AV NF – Akční výbor Národní fronty
- B.s. – bez signatury
- CPO – Civilní protiletecká obrana
- Čs. – československý
- ČSČK – Československý červený kříž
- ČsOL – Československá obec legionářská
- ČOS – Česká (Československá) obec sokolská
- ČPK – Český plavecký klub
- ČSM – Český svaz mládeže
- ČSSR – Československá socialistická republika
- ČSTS – Československý tělovýchovný svaz
- ČSTV – Československý svaz tělesné výchovy
- ČZR – Česká zemědělská rada
- DNSAP – Deutsche national-sozialistische Arbeiterpartei
- DTJ – Dělnická tělovýchovná jednota
- DTO – Dobrovolná tělovýchovná organizace
- FF – Filozofická fakulta
- FPF – Filozoficko-přírodovědecká fakulta
- Gestapo – Geheime Staatspolizei
- inv. č. – inventární číslo
- kat. č. – katalogizační číslo
- KAVNF – Krajský akční výbor Národní fronty
- KČT – Klub českých turistů
- KČST – Klub československých turistů
- KNV – Krajský národní výbor
- KVHSP – Kulturně-historický a vlastivědný sborník Polensko
- KVS – Krajský výbor Sokola
- MAVNF – Místní akční výbor Národní fronty
- MěNV – Městský národní výbor
- MěÚ – Městský úřad
- MLL – Masarykova letecká liga
- MMP – Městské muzeum Polná
- MNO – Ministerstvo národní obrany
- MNTV – Místní národní tělocvičný výbor
- MNV – Místní národní výbor
- MŠANO – Ministerstvo školství a národní osvěty
- MU – Masarykova univerzita
- ND – Národní divadlo
- NG – Národní garda
- NJP – Národní jednota pošumavská
- NOF – Národní obec fašistická
- NS – Národní souručenství
- OAVNF – Okresní akční výbor Národní fronty

- ONV – Okresní národní výbor
- OOS – Okresní osvětový sbor
- OPM – Okresní péče o mládež
- OÚ – Okresní úřad
- OVS – Okresní výbor Sokola
- PedF – Pedagogická fakulta
- přír. č. – přírůstkové číslo
- RNV – Revoluční národní výbor
- ROH – Revoluční odborové hnutí
- RZŽ – Radost ze života
- SBS – Svaz bojovníků za svobodu
- SK – Sportovní klub
- SMM – Spolek městského muzea
- SNB – Sbor národní bezpečnosti
- SOA – Státní oblastní archiv
- SOkA – Státní okresní archiv
- SPÚ – Státní památkový úřad
- SOPVP – Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických obětech nacismu a fašismu
- soup. č. – soupisové číslo
- SPÚ – Státní památkový úřad
- SSS – Svaz slovanského sokolstva
- SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
- SU – Slezská univerzita
- SÚA – Státní ústřední archiv
- SÚTVS – Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport
- SVTVS – Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport
- TJ – Tělocvičná jednota
- TKN – Trestní komise nalézací
- TOZ – Tyršův odznak zdatnosti
- UP – Univerzita Palackého
- ÚNTV – Ústřední národní tělocvičný výbor
- ÚRO – Ústřední rada odborů
- VHA – Vojenský historický archiv
- VSV – Vlastivědný sborník Vysočiny
- VVM – Vlastivědný věstník moravský
- ZA – Zemský archiv
- ZNV – Zemský národní výbor
- ZU – Západočeská univerzita

SEZNAM PŘÍLOH

- 1) Tabulka funkcionářů Tělocvičné jednoty Sokol Polná, léta 1893–1949, sestavil Miroslav Urbánek.
- 2) Přehled členů správního výboru a odborů Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, léta 1893–1949, sestavil Miroslav Urbánek.
- 3) Přehled členů cvičitelských sborů Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, léta 1893–1949, sestavil Miroslav Urbánek.
- 4) a/ Fotografie Gustava Feltla, obchodního cestujícího, později ředitele cukrovaru v Lounech, který později působil jako ředitel cukrovaru v Lounech. První náčelník Sokola polenského v roce 1869. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 5 769.
b/ Fotografie Ondřeje Sedláka, tajemníka Okresního zastupitelstva v Polné, prvního starosty Sokola polenského v roce 1869. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 5 182.
c/ Fotografie šachistů, vlevo (s podepřenou hlavou) Gustav Feltl, první náčelník Sokola v Polné, vpravo Jaroslav Pittner, polenský průmyslník a podnikatel. MM Polná, fond: Fotoarchiv, inv. č. 42 026
- 5) Přípis Ignáce Špinara, ředitele chlapecké školy v Polné, místní školní radě, ve kterém oznamuje, že povolil Gustavu Feltlovi, náčelníkovi TJ Sokol Polná, zdarma vyučovat ve škole tělocvik. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.
- 6) Pozvánka na valnou hromadu TJ Sokol Polná, konanou dne 27. listopadu 1870 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.
- 7) a/ Fotografie Karla Culky (r. 1904), majitele hostince a hotelu „U Culků“ v Polné, cvičitele a člena správního výboru TJ Sokol Polná v letech 1869–1903. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 63.
b/ Fotografie Václava Pojmana, továrníka a spolumajitele firmy „Amylon a. s.“ v Polné, starosty TJ Sokol Polná v letech 1893–1900. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, Spisy 1871–1918, nesignováno.
c/ Fotografie „Hudba Sokola polenského“. První řada dole (odleva): Bedřich Klusáček, Romuald Roštok, Ondřej Röhrich, střední řada (odleva): Jan Zima, Alois Novák, Josef Kuhn, František Culka, poslední řada nahoře (odleva): Karel Wollmann, František Pokorný. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 4 306.
- 8) Pozvánka na veřejné cvičení a společnou taneční zábavu Sokola humpoleckého, německobrodského a polenského, konanou dne 16. července 1871 v Petrkově. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/ 930.
- 9) a/ Pozvánka na ples Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 16. 1. 1872 v sále domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/ 949.
b/ Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 28. ledna 1895 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20/D/ 950.

- 10) Provolání k polenské veřejnosti z 15. prosince 1893, kterým vedení obnovené TJ Sokol Polná žádalo o finanční příspěvek na obnovu mobiliáře a na činnost jednoty. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.
- 11) Oznámení o přijetí TJ Sokol Polná do svazku jednot Sokolské župy Havlíčkovy na schůzi správního výboru župy dne 20. května 1894. Přípis župního starosty JUDr. Eduarda Brzoráda z 28. května 1894. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.
- 12) a/ Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 9. února 1897 v sále domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20/D/ 924.
- b/ Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 28. února 1905 v sále spolkového domu „U Slovana“. MV, pobočka Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20/D/ 925.
- 13) a/ Fotografie z veřejného cvičení, pořádaného TJ Sokol Polná (rok 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 828.
- b/ Fotografie cvičenců a cvičenek Sokola v Polné (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 3 920.
- 14) a/ Fotografie s názvem „Cvičení žáků I.“ Sokola v Polné (rok 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 3 774/1.
- b/ Fotografie s názvem „Cvičení žáků II.“ Sokola v Polné (rok 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 3 774/2.
- 15) Plakát k sokolské akademii, pořádané dne 28. dubna 1912 polenskou sokolskou jednotou v spolkového sále domu „U Slovana“. Koncertní čísla pod vedením MUDr. Václava Michálka prováděl orchestr hudebního odboru jednoty. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/ 938.
- 16) a/ Fotografie dívčího dorostu TJ Sokol Polná s cvičitelkou Anežkou Rychlou (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 837.
- b/ Fotografie dámského odboru TJ Sokol Polná (r. 1903). Převzato z publikace PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 154.
- 17) a/ pozvánka na „Československý den“, pořádaný Tělocvičnou jednotou Sokol v Polné dne 13. února 1919. MV, pobočka Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20/D/ 945.
- b/ Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 14. února 1914 v sále spolkového domu „U Slovana“. MV, pobočka Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20/D/ 939.
- c/ Fotografie ze sokolských šibřinek pořádaných TJ Sokol Polná (r. 1927). MM Polná, fond: Fotoarchiv,, kat. č. PO–21/B/ 3 777.

- 18) a/ Fotografie „Nástup polenských Sokolů s prapory“, který proběhl na letním cvičišti jednoty u sokolského zámku v Polné. MV, pobočka Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 3 090.
- b/ Fotografie členů TJ Sokol v Polné, shromážděných na nádvoří polenského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 6 760.
- 19) a/ Fotografie sokolské jízdy v Polné, shromážděné při sokolské slavnosti v prostoru u městského nádraží v Polné (r. 1928). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 B/ 2 890.
- b/ Fotografie cvičícího žactva Sokola v Polné na letním cvičišti u sokolského zámku. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Pohlednice, přír. č. PO–17/99
- 20) a/ Fotografie cvičících družstev mužů TJ Sokol v Polné, shromážděných na tribunách letního cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/3 772.
- b/ Fotografie cvičících družstev žen TJ Sokol v Polné, shromážděných na tribunách letního cvičiště u sokolského zámku (r. 1927). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/3 761/1.
- 21) a/ Fotografie ing. Karla Sázavského, továrníka a podnikatele (první zleva v první řadě), starosty TJ Sokol v Polné v letech 1939–1941, 1945–1948, II. náměstka starosty Havlíčkovy sokolské župy v letech 1947–1948, předsedy V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v letech 1945–1948. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 182.
- b/ Fotografie Jindřicha Volence, starosty města Polné a majitele pivovaru (první zprava v první dvojici), náčelníka TJ Sokol v Polné v letech 1893–1897 a starosty jednoty v letech 1901–1905. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 5 057.
- c/ Fotografie Bedřicha Kracíka, obchodníka a úředníka (druhý zleva v první řadě), náčelníka TJ Sokol v Polné v letech 1921–1922, místostarosta jednoty v letech 1927–1928, dlouholetý předseda biografického odboru jednoty. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 5 802.
- d/ Josef Činčera (stojící vlevo), náčelník TJ Sokol Polná v letech 1913–1919, místonáčelník Sokolské župy Havlíčkovy v letech 1917–1919.
- 22) Plakát oznamující pořádání „Dětské besídky“ na oslavu 78. narozenin prezidenta T.G. Masaryka. Akce se již tradičně uskutečnila v sále spolkového domu „U Slovana“ dne 4. března 1928. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/2 135.
- 23) a/ Návrh na sokolský prapor Tělocvičné jednoty Sokol Polná z roku 1932, provedený Břetislavem Rérychem, ředitelem muzea v Polné. MV, pobočka Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, Spisy 1920–1937, nesignováno.
- b/ Pozvánka na věneček TJ Sokol Polná, konaný dne 6. února 1932 v sále spolkového domu „U Slovana“. MV, pobočka Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/943.
- 24) Stanovy Sokolské župy Havlíčkovy z roku 1930. TJ Sokol Polná patřila do svazku jednot Havlíčkovy sokolské župy od roku 1894 do roku 1948. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.

25) a/ Fotografie rodiny Rérychovy a Škarovy (30. léta 20. století). V popředí zleva Václav Škarka, náčelník TJ Sokol Polná, Eliška Škarková, náčelnice TJ Sokol Polná, Břetislav Rérych, dlouholetý ředitel polenských škol a městského muzea. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 2.

b/ Fotografie tenistů TJ Sokol v Polné, odleva: JUDr. Jan Pochobradský, Václav Škarka, Antonie Marková, Milena Sázavská, Eliška Škarková, sběrač míčků Leopold Pokorný. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 2.

26) a/ Fotografie s názvem „Předávání standarty dorostu“ (r. 1935). Na tribuně stojí představitelé místní jednoty odleva náčelnice Anežka Novotná, starosta Václav Týnovský, náčelník Jindřich Šerý. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 782/3.

b/ Fotografie „Předávání standarty dorostu“ (r. 1935). Standartu předává starosta sokolské jednoty Václav Týnovský. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 782/2.

c/ Fotografie s názvem „Předávání standarty dorostu“ (r. 1935). Akce probíhala na letním cvičišti u zámku, nový prapor dorostu drží dorostenec Emil Matoušek. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 782/1.

27) a/ Fotografie letního cvičiště Sokola Polná u zámku (po r. 1935). MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, Spisy 1920–1937, nesignováno.

b/ Fotografie cvičenců TJ Sokola Polná na letním cvičišti u sokolského zámku. Převzato z publikace PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 180.

28) a/ Fotografie ze slavnosti TJ Sokol v Polné, konané dne 11. května 1947. Slavnostní průvod žactva. V čele průvodu jde vedle praporečnicka Václav Neubauer, I. místostarosta TJ Sokol Polná. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/5 977/16.

b/ Fotografie z oslav osvobození ČSR v Polné, konaných dne 9. května 1946, sokolský průvod žen a dorostenek TJ Sokol Polná. V čele průvodu náčelnice jednoty Eliška Škarková. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/5 977/14.

29) a/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Čelo sokolského průvodu s prapory V. okrsku župy a TJ Sokol Polná na Husově náměstí. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/3 795.

b/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Průvod sokolů u městské elektrárny, v popředí Vlasta Pohořelá, okrsková náčelnice a ing. Karel Sázavský, okrskový předseda a starosta TJ Sokol v Polné. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/3 823.

30) a/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Průvod sokolů a hostů sletu u městské elektrárny v Polné. V popředí zleva: Josef Ptačovský z TJ Sokol Polná, Josef Forstner, předseda MNV v Polné, Otakar Med z TJ Sokol Humpolec, MUDr. Václav Michálek, zdravotník TJ Sokol Polná a Jan Venc z TJ Sokol Havlíčkův Brod. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/3 801.

b/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné dne 15. června 1947. Muži v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO–21 /B/3 804.

31) a/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné dne 15. června 1947. Ženy v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO–21 /B/3 805.

b/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné dne 15. června 1947. Žákyně v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 3 816.

32) a/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Muži v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21/B/ 3 810.

b/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Žáci v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 806.

33) a/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Vztyčování státní vlajky Československé republiky na letním cvičišti TJ Sokol Polná u sokolského zámku, který jednota vlastnila od roku 1922. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO–21 /B/3 808.

b/ Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Slavnostní zahájení veřejného cvičení okrsku, na tribuně stojí za řečnickým pultem ing. Karel Sázavský, II. náměstek starosty Sokolské župy Havlíčkovy, který byl zároveň okrskovým předsedou a starostou TJ Sokol Polná. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO–21 /B/3 825.

34) a/ Hokejisté TJ Sokol Polná (v brance Miroslav Bahounek - ležící), rok 1947. Převzato z publikace PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 200.

b/ Proplacení hasičské hlídky konané při promítání filmů v kině Sokol Polná. Účetní doklad ze dne 1. července 1948, přijatý Sborem dobrovolných hasičů v Polné. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.

35) Pozvánka na valnou hromadu TJ Sokol Polná, konanou dne 22. ledna 1948. Byla to poslední valná hromada členů, která svobodně a demokraticky volila správní výbor jednoty. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.

36) Příklad činnosti sokolské komise při Místním akčním výboru Národní fronty v Polné. Vyslovení důtky a varování Josefu Lázničkovi, dlouholetému pokladníkovi Havlíčkovy sokolské župy přípisem z 25. října 1948. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.

37) Poděkování Josefu Lázničkovi, dlouholetému pokladníkovi Havlíčkovy sokolské župy, za veškerou práci pro župu. Přípis z 13. května 1949 od vedení TJ Sokol Kutná Hora, která byla největší

jednotou sdruženou ve svazku jednot Havlíčkovy sokolské župy. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.

38) a/ Fotografie ing. Karla Sázavského a msgre. Eduarda Kasala. V pozadí střední farní škola a chrám Nejsvětějšího Srdce Páně v Owatonna, stát Minnesota, USA (r. 1960). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 190.

b/ Fotografie s názvem: „Na návštěvě u Sázavských v USA“ (r. 1968). Osoby na fotografii odleva: ing. Karel Sázavský, Marie Sázavská a ing. Václav Sázavský. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 109.

Příloha č. 1 Tabulka: Funkcionáři TJ Sokol Polná v letech 1893–1949.
Podle zápisů v Jednacích protokolech TJ Sokol Polná zpracoval Miroslav Urbánek

ROK	STAROSTA	MÍSTOSTAROSTA	NÁČELNÍK	NÁČELNICE
1893	Václav Pojmann	Karel Losenický	Jindřich Volenec	
1894	Václav Pojmann	Karel Losenický	Jindřich Volenec	
1895	Václav Pojmann	Adolf Sadil	Jindřich Volenec	
1896	Václav Pojmann	Adolf Sadil	Jindřich Volenec	
1897	Václav Pojmann	MUDr. Václav Michálek	Karel Müller	
1898	Václav Pojmann	MUDr. Václav Michálek	Karel Müller	
1899	Václav Pojmann	MUDr. Václav Michálek	Karel Müller	
1900	Václav Pojmann	Jindřich Volenec	Karel Müller	
1901	Jindřich Volenec	Bedřich Novotný	Karel Müller	
1902	Jindřich Volenec	Bedřich Novotný	Alois Ferra	
1903	Jindřich Volenec	Bedřich Novotný	Karel Müller	
1904	Jindřich Volenec	MUDr. Václav Michálek	Josef Pokorný	
1905	František Kracík	Bedřich Zapletal	Jindřich Koucký	
1906	Bedřich Zapletal	Ondřej Rérych	Jan Jekl	
1907	František Pokorný	Bedřich Zapletal	Josef Pokorný	
1908	František Pokorný	Jindřich Koucký	Jan Jekl	
1909	František Pokorný	Jindřich Koucký	Antonín Svoboda	
1910	František Pokorný	Jindřich Koucký	Jan Jekl	
1911	František Pokorný	Jindřich Koucký	Jan Jekl	
1912	František Pokorný	Jindřich Koucký	Karel Holcman	
1913	František Pokorný	Jindřich Koucký	Josef Činčera	
1914	František Pokorný	Theodor Müller	Josef Činčera	Anežka Rychlá
1915	František Pokorný	Theodor Müller	Josef Činčera	Františka Pokorná
1916	František Pokorný	Theodor Müller	Josef Činčera	Anežka Rychlá
1917	František Pokorný	Theodor Müller	Josef Činčera	Anežka Rychlá
1918	František Pokorný	Jan Hladík	Josef Činčera	Anežka Rychlá
1919	František Pokorný	Theodor Müller	Josef Činčera	Anežka Rychlá
1920	František Pokorný	Theodor Müller	Václav Neubauer	Anežka Rychlá
1921	Theodor Müller	Antonín Kocourek	Bedřich Kracík	Anežka Rychlá
1922	MUDr.V. Michálek	Theodor Müller	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1923	MUDr.V. Michálek	Theodor Müller	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1924	MUDr.V. Michálek	Theodor Müller	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1925	MUDr.V. Michálek	František Pokorný	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1926	Josef Dvořák	Antonín Kocourek	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1927	Karel Wollmann	Bedřich Kracík	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1928	Karel Wollmann	František Pokorný	Antonín Varhánek	Ema Müllerová
1929	František Pokorný	Karel Wollmann	Antonín Varhánek	Žofie Šitavancová
1930	František Pokorný	Karel Wollmann	Jaroslav Meloun	Eliška Rérychová
1931	František Pokorný	Antonín Kocourek	Jaroslav Meloun	Eliška Rérychová
1932	František Pokorný	Antonín Kocourek	Jaroslav Meloun	Eliška Rérychová
1933	František Pokorný	Antonín Kocourek	Jaroslav Meloun	Eliška Rérychová
1934	Václav Týnovský	Antonín Kocourek	Jaroslav Meloun	Marie Šerá
1935	Václav Týnovský	Antonín Kocourek	Jindřich Šerý	Anežka Novotná
1936	Václav Týnovský	Antonín Kocourek	Ing. Karel Kozák	Anežka Novotná
1937	Václav Týnovský	Antonín Varhánek	Václav Škarka	Anežka Novotná
1938	MUDr. A. Šafařík	Ing. Karel Sázavský	Václav Škarka	Anežka Novotná
1939	Ing. Karel Sázavský	MUDr. Antonín Šafařík	Václav Škarka	Eliška Škarková
1940	Ing. Karel Sázavský	MUDr. Antonín Šafařík	Václav Škarka	Eliška Škarková
1941	Ing. Karel Sázavský	Jan Jekl	Václav Škarka	Eliška Škarková
1942	Zastavena	činnost	sokolské	organizace.
1943	Zastavena	činnost	sokolské	organizace.
1944	Zastavena	činnost	sokolské	organizace.
1945	Ing. Karel Sázavský	Jan Jekl	Otto Matula	Eliška Škarková
1946	Ing. Karel Sázavský	Jan Jekl	Jan Štefáček	Eliška Škarková
1947	Ing. Karel Sázavský	Václav Neubauer	JUDr. J. Pochobradský	Eliška Škarková
1948	Ing. Karel Sázavský	Václav Neubauer	Otto Matula	Eliška Škarková
1949	Václav Týnovský	Jan Matula	Otto Matula	Eliška Škarková
1950	Václav Týnovský	Jan Matula	Otto Matula	Františka Stluková
1951	Václav Týnovský	Jan Matula	Josef Kremlák	Františka Stluková
1952	Václav Týnovský	Jan Matula	Josef Kremlák	Františka Stluková

Příloha č. 2 **Tělocvičná jednota Sokol Polná**

Složení správního výboru jednoty a odborů (pokud je známo) v letech 1893–1949
(zpracoval Miroslav Urbánek)

- 1. valná hromada konaná 15. 7. 1893, správní výbor 1893/1894

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – Karel Losenický, **náčelník** – Jindřich Volenec

Členové výboru – Václav Zima, MUDr. Václav Michálek, Emanuel Procházka, Augustin Sedlák, Augustin Vítek, Hilarius Kautský, Hynek Novák, Ondřej Röhrich

Jednatel – Augustin Vítek

Náhradníci – Heroš Klusáček, Karel Müller, Ludvík Došek, František Turecký;

- 2. valná hromada konaná 4. 2. 1894, správní výbor 1894/1895

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – Karel Losenický, **náčelník** – Jindřich Volenec

Členové výboru – Ondřej Röhrich, Václav Zima, Emanuel Procházka, Karel Müller, Jan Jekl, Karel Wollmann, Hynek Novák, Augustin Vítek **Jednatel** – Ondřej Röhrich

Náhradníci – František Turecký, MUDr. Václav Michálek, Augustin Sedlák, Adolf Sadil

Účetní dozorcí – František Pokorný, Heroš Klusáček;

Sokolská hudba – Hynek Novák, Karel Wollmann, František Culka, Josef Kuhn, Bedřich Klusáček, Romuald Roštok, František Pokorný, Adolf Veselý;

- 3. valná hromada konaná 3. 2. 1895, správní výbor 1895/1896

Starosta Václav Pojmann, **místostarosta** – Antonín Sadil, **náčelník** – Jindřich Volenec

Členové výboru – Jan Jekl, Ondřej Röhrich, Hynek Novák, Václav Zima, Karel Müller, Karel Wollmann, František Turecký, Emanuel Procházka;

Jednatel – Hynek Novák, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Jan Jekl, **praporečníci** – Hilarius Kautský, Karel Wollmann

Náhradníci – Heroš Klusáček, Hilarius Kautský, Augustin Vítek, František Procházka;

- 4. valná hromada konaná 26. 1. 1896, správní výbor 1896/1897

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – Adolf Sadil, **náčelník** – Jindřich Volenec, **místonáčelník** – Jan Jekl

Členové výboru – Karel Müller, Emanuel Procházka, Václav Zima, Jan Jekl, Hynek Novák, Karel Wollmann, František Turecký, Hilarius Kautský

Jednatel – Hynek Novák od 13. 4. 1896 Karel Wollmann, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Karel Müller

Náhradníci – Heroš Klusáček, Alois Ferra, František Procházka, Rudolf Vítek

Účetní dozorcí – František Pokorný, Emanuel Varvařovský

Zábavní odbor – František Culka, František Pokorný, Ondřej Röhrich, Hynek Novák, Jan Monca

Přednáškový odbor – MUDr. Václav Michálek, Jindřich Volenec, Jan Monca, Ondřej Röhrich, František Pokorný, J. Kalina, A. Jesenický;

- 5. valná hromada konaná 24. 1. 1897, správní výbor 1897/1898

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – MUDr. Václav Michálek, **náčelník** – Karel Müller,

Členové výboru – Karel Wollmann, Ondřej Röhrich, Václav Zima, Jan Monca, Emanuel Procházka, Alois Ferra, Hilarius Kautský, Emanuel Varvařovský

Jednatel – Ondřej Röhrich, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Alois Ferra

Náhradníci – Heroš Klusáček, Josef Pokorný, František Procházka, Rudolf Vítek

Účetní dozorcí – František Pokorný, Emanuel Varvařovský;

• 6. valná hromada konaná 16. 1. 1898, správní výbor 1898/1899

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – MUDr. Václav Michálek, **náčelník** – Karel Müller

Členové výboru – Karel Wollmann, Ondřej Röhrich, Václav Zima, Jindřich Volenec, Alois Ferra, Emanuel Varvařovský, Jan Monca, František Pokorný, Emanuel Procházka

Jednatel – Emanuel Varvařovský, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Alois Ferra

Náhradníci – František Procházka, Bedřich Novotný, Heroš Klusáček, Josef Pokorný;

• 7. valná hromada konaná 16. 1. 1899, správní výbor 1899/1900

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – MUDr. Václav Michálek, **náčelník** – Karel Müller

Členové výboru – Václav Zima, Jan Jekl, Karel Wollmann, Emanuel Varvařovský, Ondřej Röhrich, Josef Pokorný, Jindřich Volenec, Alois Ferra

Jednatel – Emanuel Varvařovský, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Alois Ferra

Náhradníci – František Procházka, Josef Perla, Heroš Klusáček, Augustin Vítek

Účetní dozorcí – Heroš Klusáček, Hilarius Kautský;

• 8. valná hromada konaná 14. 1. 1900, správní výbor 1900/1901

Starosta – Václav Pojmann, **místostarosta** – Jindřich Volenec, **náčelník** – Karel Müller, **místonáčelník** – Jan Jekl

Členové výboru – Václav Zima, Emanuel Varvařovský, Karel Wollmann, Karel Sázavský st., Ondřej Röhrich, Alois Ferra, Jan Jekl, Augustin Vítek

Jednatel – Emanuel Varvařovský od 19. 4. 1900 Jan Jekl, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Alois Ferra

Náhradníci – Josef Perla, Heroš Klusáček, Rudolf Vítek, Theodor Vítek

Účetní dozorcí – Heroš Klusáček, František Pokorný;

• 9. valná hromada konaná 20. 1. 1901, správní výbor 1901/1902

Starosta – Jindřich Volenec, **místostarosta** – Bedřich Novotný, **náčelník** – Karel Müller, **místonáčelník** – Alois Ferra

Členové výboru – Augustin Vítek, Jan Jekl, Karel Wollmann, Václav Zima, Alois Ferra, Josef Jaroš, Theodor Müller, Ondřej Röhrich

Jednatel – Jan Jekl, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Alois Ferra

Náhradníci – Václav Pokorný, Josef Pokorný, Heroš Klusáček, Václav Fukátko

Účetní dozorcí – Karel Wollmann, Heroš Klusáček;

• 10. valná hromada konaná 12. 1. 1902, správní výbor 1902/1903

Starosta – Jindřich Volenec, **místostarosta** – Bedřich Novotný, **náčelník** – Alois Ferra

Členové výboru – Karel Müller, Jan Jekl, Václav Zima, Karel Wollmann, Ondřej Röhrich, Karel Culka, Karel Sázavský st., Václav Pokorný

Jednatel – Jan Jekl, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Emanuel Vacek

Náhradníci – Karel Pařík, Emanuel Vacek, František Procházka, Heroš Klusáček

Účetní dozorcí – František Pokorný, Heroš Klusáček;

• 11. valná hromada konaná 4. 1. 1903, správní výbor 1903/1904

Starosta – Jindřich Volenec, **místostarosta** – Bedřich Novotný, **náčelník** – Karel Müller, **místonáčelník** – Alois Ferra

Členové výboru – Václav Zima, Jan Jekl, Karel Wollmann, Karel Pařík, František Pokorný, Jan Monca, Alois Ferra, Karel Müller

Jednatel – Jan Monca od 29. 7. 1903 Karel Pařík, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Karel Müller

Náhradníci – Bedřich Zapletal, Leopold Frühbauer, Josef Kuhn, Antonín Varhánek

Účetní dozorcí – Bedřich Zapletal, Josef Pokorný;

- 12. valná hromada konaná 10. 1. 1904, mimořádná valná hromada konaná 15. 9. 1904, správní výbor 1904/1905

Starosta – Jindřich Volenec od 15. 9. 1904 Karel Müller, **místostarosta** – MUDr. Václav Michálek od 15. 9. 1904 Bedřich Zapletal, **náčelník** – Josef Pokorný, **místonáčelník** – Jindřich Koucký

Členové výboru – Karel Wollmann, Václav Zima, František Pokorný, Karel Pařík, Karel Müller, Vilém Brendl, Jan Jekl

Jednatel – Karel Pařík, **pokladník** – Václav Zima, **domácí správce** – Vilém Brendl

Náhradníci – Karel Holcman, Čeněk Švastal, Josef Macháček, Jan Kulíšek;

- 13. valná hromada konaná 15. 1. 1905, správní výbor 1905/1906

Starosta – František Kracík, **místostarosta** – Bedřich Zapletal, **náčelník** – Jindřich Koucký do 13. 6. 1905, kdy rezignoval, **místonáčelník** – Jan Jekl od 13. 6. 1905 vedl cvičitelský sbor

Členové výboru – Vilém Brendl, Karel Müller, Karel Wollmann, Václav Zima, František Pokorný, Jan Jekl, Jan Kulíšek, Josef Kuhn

Jednatel – Vilém Brendl, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce** – Jan Jekl

Náhradníci – Josef Koucký, Josef Rérych, Petr Hejl, Karel Vítek

Účetní dozorcí – Bedřich Novotný, Petr Hejl;

- 14. valná hromada konaná 28. 1. 1906, správní výbor 1906/1907

Starosta – Bedřich Zapletal, **místostarosta** – Ondřej Rérych, **náčelník** – Jan Jekl, **místonáčelník** – Josef Pokorný

Členové výboru – František Pokorný, Karel Wollmann Karel Müller, Josef Kuhn, Josef Pokorný, František Kracík, Vilém Brendl, Karel Pařík

Jednatel – Vilém Brendl, **pokladník** – Karel Wollmann

Náhradníci – Jan Straka, Bohumil Kepr, Jan Strnad, Josef Pařík

Účetní dozorcí – Bedřich Novotný, Petr Hejl;

- 15. valná hromada konaná 20. 1. 1907, správní výbor 1907/1908

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Bedřich Zapletal, **náčelník** – Josef Pokorný, **místonáčelník** – Jan Jekl

Členové výboru – Karel Wollmann, Jan Jekl, Jindřich Koucký, František Kracík, Vilém Brendl, Karel Müller, Alois Ferra, Adolf Svoboda

Jednatel – Jan Jekl, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce** – Vilém Brendl

Náhradníci – Petr Hejl, Bohumil Kepr, Jindřich Vítek, Ludvík Bartoš

Účetní dozorcí – Otto Hančál, Jindřich Madar;

- 16. valná hromada konaná 6. 1. 1908, správní výbor 1908/1909

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jindřich Koucký, **náčelník** – Jan Jekl, **místonáčelník** – Vilém Brendl do 12. 10. 1908 kdy zemřel

Členové výboru – Theodor Müller, Adolf Svoboda, Karel Müller, Vilém Brendl, Karel Wollmann, Josef Činčera, Josef Pokorný, Karel Holcman

Jednatel – Josef Pokorný, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce a knihovník** – Josef Činčera

Náhradníci – Bohumil Kepr, Alois Ferra, Jan Pernička, Karel Hazuka

Účetní dozorcí – Otto Mančál, Bedřich Zapletal

Zábavní odbor – Josef Činčera, Ludvík Bartoš, Jindřich Procházka, Karel Holcman, František Vacek, Jan Stražil, Josef Pokorný;

- 17. valná hromada konaná 6. 1. 1909, správní výbor 1909/1910

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jindřich Koucký, **náčelník** – Adolf Svoboda

Členové výboru – Karel Doubek, Jan Jekl, Jan Pernička, Karel Hazuka, Theodor Müller, Josef Pokorný, Adolf Šejstal, Karel Wollmann

Jednatel – Josef Pokorný, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce** – Josef Činčera, **knihovník** – Jindřich Koucký od 4. 3. 1909

Náhradníci – Josef Činčera, Jan Macháček, František Vacek, Josef Vítek

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Bedřich Novotný

Hudební odbor – zřízen 4. 3. 1909, správce hudebnin a hudebních nástrojů – Karel Wollmann;

- 18. valná hromada konaná 16. 1. 1910, správní výbor 1910/1911

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jindřich Koucký, **náčelník** – Jan Jekl

Členové výboru – Theodor Müller, Jan Pernička, Karel Hazuka, Karel Wollmann, Josef Vitek, Jan Macháček, Karel Doubek, Josef Pokorný

Jednatel – Josef Pokorný, **pokladník a správce hudebnin** – Karel Wollmann, **domácí správce a knihovník** – Jan Macháček

Náhradníci – Antonín Aron, Jindřich Procházka, Václav Marek, František Vacek

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Bohuslav Hoffmann

Zábavní odbor – Jindřich Procházka, Jan Sáhlik, Jan Durdis, Antonín Aron, František Vacek, Václav Srnka, Alois Vrátný, Josef Činčera, Bohumil Kundt;

- 19. valná hromada konaná 22. 1. 1911, správní výbor 1911/1912

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jindřich Koucký, **náčelník** – Jan Jekl

Členové výboru – Karel Wollmann, Karel Holcman, Josef Pokorný, Bedřich Novotný, Gustav Vitek, Karel Doubek, Antonín Aron, Jan Macháček

Jednatel – Josef Pokorný od 5. 8. 1911 Antonín Aron, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce a knihovník** – Karel Holcman

Náhradníci – Josef Vitek, Jan Pernička, Jindřich Procházka, Karel Hazuka

Účetní dozorcí – Bohuslav Hoffmann, Jan Hladík;

- 20. valná hromada konaná 14. 1. 1912, správní výbor 1912/1913

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jindřich Koucký, **náčelník** – Karel Holcman, **místonáčelník** – Josef Pokorný

Členové výboru – Theodor Müller, Jan Jekl, Josef Pokorný, Karolina Koucká, Antonín Aron ml., Karel Wollmann, Karel Hazuka, Josef Barborka

Jednatel – Antonín Aron ml., **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce a knihovník** – Bohumil Houpa

Náhradníci – Václav Šurnický, Václav Marek, Jan Kubíček, Jindřich Procházka

Účetní dozorcí – Jan Hladík, František Vyhnálek

Zábavní odbor – Karel Holcman, Jindřich Procházka, Bohumil Houpa;

- 21. valná hromada konaná 19. 1. 1913, správní výbor 1913/1914

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jindřich Koucký, **náčelník** – Josef Činčera

Členové výboru – Anežka Rychlá, Karel Wollmann, Theodor Müller, Karolina Koucká, Karel Holcman, Jan Jekl, Bohumil Hoffmann, Jan Pernička

Jednatel – Jan Pernička, **pokladník** – Karel Wollmann

Náhradníci – Antonín Cink, Jan Šurnický, Emanuel Brabec, Karel Hazuka

Účetní dozorcí – Jan Hladík, František Vyhnálek;

- 22. valná hromada konaná 18. 1. 1914, mimořádná valná hromada konaná 8. 2. 1914, správní výbor 1914/1915

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Theodor Müller od 8. 2. 1914, **náčelník** – Josef Činčera, **místonáčelník** – Jindřich Procházka, **náčelnice** – Anežka Rychlá

Členové výboru – Karel Wollmann, Jindřich Procházka, Antonín Cink, Jan Šurnický, Emanuel Brabec - zvoleni 18. 1. 1914, Jan Jekl, Jindřich Koucký, Jan Pernička – zvoleni 8. 2. 1914

Jednatel – Jindřich Procházka, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce** – Josef Činčera

Náhradníci – Václav Neubauer, Karel Hazuka, Františka Pokorná – zvoleni 18. 1. 1914, Jan Kubíček – zvolen 8. 2. 1914

Účetní dozorcí – Jan Hladík, A. Franc

Zábavní odbor – Karel Linhart, František Musil, Emanuel Brabec, Rudolf Novotný, Jan Aron, L. Vomelová, Ludmila Kracíková;

• 23. valná hromada konaná 17. 1. 1915, správní výbor 1915/1918

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Theodor Müller, **náčelník** – Josef Činčera, **náčelnice** – Františka Pokorná

Členové výboru – Emanuel Brabec, Jan Jekl, Karel Hazuka, Jaroslav Hlouň, Jan Šurnický, Jindřich Koucký, Jindřich Procházka, Karel Wollmann

Jednatel – Jaroslav Hlouň, od 14. 7. 1915 Jan Mikší, od 30. 3. 1916 Karel Hazuka, od 20. 1. 1917 Jaroslav Hlouň **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce** – Josef Činčera

Náhradníci – Božena Aronová, Josef Novotný, Antonín Cink, Josef Cink

Účetní dozorcí – Jan Hladík, Jan Mikší

Správní výbor byl v důsledku válečných událostí v tomto složení činný až do 28. 4. 1918.

Zábavní odbor – Emanuel Brabec, Josef Novotný, Václav Meloun, Josef Cink, Jan Mikší, Karel Novák, Božena Aronová, Anna Henzlová;

• 24. valná hromada konaná 28. 4. 1918, správní výbor 1918/1919

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Jan Hladík, **náčelník** – Josef Činčera, **náčelnice** – Anežka Rychlá

Členové výboru – Karel Hazuka, Jaroslav Hlouň, Jindřich Procházka, Karel Wollmann, František Salášek, Václav Meloun, Františka Pokorná, Božena Aronová

Jednatel – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **domácí správce** – Václav Meloun

Náhradníci – František Půža, Alois Ferra, Antonín Kocourek, Karolina Koucká

Účetní dozorcí – Rudolf Husák, Josef Pokorný;

• 25. valná hromada konaná 2. 3. 1919, správní výbor 1919/1920

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Theodor Müller, **náčelník** – Josef Činčera, **náčelnice** – Anežka Rychlá

Členové výboru – Jaroslav Hlouň, Karel Wollmann, Karel Hazuka, Jindřich Procházka, Jan Šurnický, Karolina Koucká, Marie Holcmanová, Antonín Kocourek

Jednatel – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – Karel Linhart od 16. 7. 1919 Karel Hazuka, **domácí správce** – Václav Meloun

Náhradníci – Václav Meloun, Vilém Müller, Božena Aronová, Anna Vítková

Účetní dozorcí – Rudolf Husák, Evžen Fialová;

Zábavní odbor – Antonín Kocourek, ing. Václav Sázavský, Václav Meloun, Vilém Müller, Josef Pešák, Karel Novák, Anežka Aronová, Božena Aronová, Evžen Fialová;

• 26. valná hromada konaná 2. 2. 1920, správní výbor 1920/1921

Starosta – František Pokorný, **místostarosta** – Theodor Müller, **náčelník** – Václav Neubauer, **náčelnice** – Anežka Rychlá, **místonáčelník** – Josef Čaloud

Členové výboru – Karel Wollmann, Jaroslav Hlouň, Bedřich Kracík, MUDr. Václav Michálek, Antonín Kocourek, Karolina Koucká, Marie Veselá, Božena Müllerová

Jednatel – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – ing. Karel Sázavský, **domácí správce** – Václav Meloun, **praporečník** – Bedřich Kracík od 7. 6. 1920

Náhradníci – Václav Meloun, Karel Hazuka, Josef Čaloud, Anna Kulichová

Účetní dozorcí – Jan Hladík, Rudolf Husák

Očistný soud – František Pokorný, Karel Wollmann, Jaroslav Hlouň, Rudolf Novotný, Eliška Zapletalová, Aloisie Ferrová, Karolina Koucká

Vzdělávací odbor – ing. Karel Sázavský, Karel Hazuka, Rudolf Husák, Jaroslav Hlouň, Karel Linhart, František Pokorný, František Mančál, MUDr. Václav Michálek, Theodor Müller, Václav Meloun, Gustav Vítek, MUDr. Jaroslav Vašák, Karel Wollmann, Gustav Sedlák ml., Jindřiška

Hanušová, Anežka Rychlá, Štěpánka Třeská, Marie Marvanová, Marie Holcmanová, Eliška Zapletalová, Marie Veselá;

• 27. valná hromada konaná 16. 1. 1921, správní výbor 1921/1922

Starosta – Theodor Müller, **místostarosta** – Antonín Kocourek, **náčelník** – Bedřich Kracík, **náčelnice** – Anežka Rychlá

Členové výboru – František Pokorný, Karel Wollmann, Jaroslav Hlouň, Karel Hazuka, Václav Neubauer, Václav Meloun, Karolina Koucká, Marie Veselá

Jednatel – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – Karel Hazuka, **domácí správce a novinář** – Václav Meloun, **matrikářka** – Ema Müllerová

Náhradníci – Josef Čaloud, Antonín Cink, Ema Müllerová, Jan Šurnický

Účetní dozorcí – Jan Hladík, Rudolf Husák od 4. 4. 1921 Josef Láznička

Zábavní odbor – předseda Leopold Veselý, Bedřich Kracík, Václav Meloun, Karel Svoboda, Jan Piša, Milada Šperlingová, Marie Brabencová, Marie Lašková;

• 28. valná hromada konaná 1. 5. 1922, správní výbor 1922/1923

Starosta – MUDr. Václav Michálek, **místostarosta** – Theodor Müller, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** – Ema Müllerová

Členové výboru – Karel Wollmann, Jaroslav Hlouň, František Pokorný, Antonín Kocourek, Jindřich Procházka, Bedřich Kracík, Karolina Koucká, Václav Neubauer

Jednatel – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – Karel Hazuka, **domácí správce** – Jindřich Procházka

Náhradníci – Jan Šurnický, Antonín Cink, Karel Holcman, Luisa Müllerová

Stavební odbor – předseda František Salášek, jednatel Bedřich Novotný, Josef Dvořák, Otto Fiala, Jan Hladík, Ludvík Klusáček, Miloslav Mácha, Jiří Michálek, František Sláma;

• 29. valná hromada konaná 4. 3. 1923, správní výbor 1923/1924

Starosta – MUDr. Václav Michálek, **I. náměstek** – Theodor Müller, **II. náměstek** – Antonín Kocourek, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** – Ema Müllerová

Členové výboru – František Pokorný, Karel Wollmann, Jaroslav Hlouň, Jindřich Procházka, Václav Neubauer, Jan Šurnický, Karolina Koucká, Bedřich Novotný, Bedřich Kracík, Bohumil Bič

Jednatel a matrikář – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **účetní** – Josef Láznička, **vzdělavatel** – Karel Hazuka, **domácí správce** – Jan Piša, **novinář** – Bedřich Kracík

Náhradníci – Antonín Cink, Karel Holcman, Jan Jekl, Jan Piša, Luisa Müllerová

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Eduard Hejduk, Jan Hladík

Rozhodčí soud – Karel Wollmann, Alois Ferra, Jindřich Koucký, Eliška Zapletalová, Milada Kocourková, náhradníci – Jan Lorenc, Marie Cinková, Jan Jekl;

• 30. valná hromada konaná 2. 3. 1924, správní výbor 1924/1925

Starosta – MUDr. Václav Michálek, **I. náměstek** – Theodor Müller, **II. náměstek** – Antonín Kocourek, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** – Ema Müllerová, **místonáčelník** – Bedřich Kracík

Členové výboru – Karel Wollmann, Jaroslav Hlouň, František Pokorný, Bedřich Kracík, Václav Neubauer, Karel Hazuka, Jindřich Procházka, Antonín Cink, Karolína Tesařová, Karolina Koucká

Jednatel – Jaroslav Hlouň, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – J. Šterba, **domácí správce** – Jan Franc

Náhradníci – Jan Franc, Jan Šurnický, Robert Procházka, Jan Lorenc, Marie Putterlíková

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Eduard Hejduk, Jan Hladík

Zábavní odbor – předseda MUDr. Karel Turecký, jednatel Vojtěch Valchář

Rozhodčí soud – Karel Wollmann, František Pokorný, Theodor Müller, Antonín Varhánek, J. Štěrbá, náhradníci - Ema Müllerová, Marie Cinková, Bedřich Kracík;

• 31. valná hromada konaná 15. 3. 1925, správní výbor 1925/1926

Starosta – MUDr. Václav Michálek, **I. náměstek** – František Pokorný, **II. náměstek** – Karel Wollmann, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** – Ema Müllerová

Členové výboru – Jaroslav Hlouň, Antonín Kocourek, Bedřich Kracík, Vladimír Kyselka, Václav Neubauer, Karel Hazuka, Jaroslav Zelený, Václav Dusík, Růžena Salášková, Karolina Tesařová

Jednatel a matrikář – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – Václav Dusík, **domácí správci** – Antonín Kocourek, Jan Chalupa, **archivář** – Josef Láznička, **novinář** – Jaroslav Hlouň, **správce tělocvičny** – Václav Neubauer, **předseda zábavního odboru** – Antonín Kocourek

Náhradníci – Robert Procházka, Marie Putterlíková, Jan Šurnický, Bedřich Razsocha, Josef Láznička

Účetní dozorcí – Jan Hladík, Petr Hejl, Eduard Hejduk

Rozhodčí soud – Karel Wollmann, František Pokorný, Jan Hladík, Milada Šperlingová, Antonín Varhánek, náhradníci – Bedřich Kracík, Ema Müllerová;

• 32. valná hromada konaná 28. 2. 1926, správní výbor 1926/1927

Starosta - Josef Dvořák, **náměstek** – Antonín Kocourek, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** - Ema Müllerová

Členové výboru – Karel Bergmann, Bohumil Bič, Karolina Koucká, Bedřich Kracík, Vladimír Kyselka, Růžena Salášková, MUDr. Karel Turecký, Václav Neubauer, Karel Wollmann, Bedřich Zapletal

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Karel Wollmann, **vzdělavatel** – Jaroslav Zikmund, **domácí správci** – Antonín Kocourek, Karel Wollmann, **hospodář** – Jan Mikší, **archivář** – Bedřich Zapletal

Náhradníci – Eduard Hejduk, Jan Hladík, Bedřich Razsocha, Marie Putterlíková, Jan Mikší

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Josef Láznička, Jan Novák

Rozhodčí soud – Jan Hladík, Milada Kocourková, František Pokorný, Antonín Varhánek, Karel Wollmann, náhradníci – Bedřich Kracík, Ema Müllerová, Milada Šperlingová;

• 33. valná hromada konaná 27. 2. 1927, správní výbor 1927/1928

Starosta – Karel Wollmann, **náměstek** – Bedřich Kracík, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** - Ema Müllerová

Členové výboru – Eduard Hejduk, Josef Láznička, Václav Neubauer, František Pokorný, Bedřich Razsocha, MUDr. Karel Turecký, Bedřich Zapletal, Růžena Salášková

Jednatel – Jaroslav Hlouň od 15. 9. 1927 Bedřich Kracík, **pokladník** – Josef Láznička, **vzdělavatel** – Jaroslav Hlouň od 3. 3. 1927 Evžen Ritschl, **domácí správci** – Karel Wollmann, Rudolf Aron, **správce tělocvičny** – Václav Neubauer, **archivář** – Bedřich Zapletal

Náhradníci – Rudolf Aron, Evžen Ritschl, J. Jirman, Milada Šperlingová

Účetní dozorcí - Petr Hejl, Jan Novák, Jan Mikší

Rozhodčí soud – Jan Hladík, Antonín Varhánek, Karel Wollmann, Evžen Ritschl, Milada Kocourková;

• 34. valná hromada konaná 18. 3. 1928, správní výbor 1928/1929

Starosta – Karel Wollmann, **I. náměstek** – František Pokorný, **II. náměstek** – Theodor Müller, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** – Ema Müllerová

Členové výboru – Rudolf Aron, Bedřich Zapletal, Josef Láznička, Václav Neubauer, Bedřich Kracík, Jan Šurnický, Eliška Rérychová, Růžena Salášková

Jednatel a matrikář – Bedřich Kracík, **pokladník** – Josef Láznička, **vzdělavatel** – Antonín Veverka, **domácí správci** – Karel Wollmann, Rudolf Aron, **správce tělocvičny** – Václav Neubauer, **novinář** – Václav Dusík

Náhradníci – Břetislav Jirman, Václav Dusík, Ema Kožešníková, Marie Lašková

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Karel Doubek

Rozhodčí soud – Jan Hladík, Karel Wollmann, Antonín Varhánek, Evžen Ritschl, Ema Müllerová

Stavební odbor – Rudolf Aron, Jindřich Volenec, Karel Hazuka, Břetislav Rérych, Theodor Müller, MUDr. Václav Michálek, Josef Láznička, Bohumír Mokřý, Anna Marie Röhrichová ;

- 35. valná hromada konaná 24. 2. 1929, správní výbor 1929/1930

Starosta – František Pokorný, **I. náměstek** – Karel Wollmann, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Antonín Varhánek, **náčelnice** – Žofie Šitavancová

Členové výboru – Theodor Müller, Rudolf Aron, Jan Šurnický, Josef Láznička, Vladimír Kyselka, Bedřich Kracík, Růžena Salášková, Ema Müllerová

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Josef Láznička, **vzdělavatel** – Antonín Veverka, **domácí správci** – Karel Wollmann, Rudolf Aron, **správce tělocvičny** – Václav Neubauer, **novinář** – Václav Dusík, **matrikář** – Marie Lašková

Náhradníci – Václav Dusík, Jan Prokop, Marie Lašková, Eliška Rérychová

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Karel Doubek

Rozhodčí soud – Jan Hladík, Karel Wollmann, Antonín Varhánek, Rudolf Aron, Ema Müllerová

Vzdělávací sbor – Antonín Veverka, František Pokorný, Václav Dusík, Ema Müllerová;

- 36. valná hromada konaná 23. 2. 1930, správní výbor 1930/1931

Starosta – František Pokorný, **I. náměstek** – Karel Wollmann, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Jaroslav Meloun, **náčelnice** – Eliška Rérychová

Členové výboru – Vladimír Kyselka, Bedřich Kracík, Josef Láznička, Ema Müllerová, Antonín Varhánek, Růžena Salášková, Rudolf Aron, Jan Šurnický

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník a novinář** – Josef Láznička, **domácí správci** – Rudolf Aron, Karel Wollmann, **hospodář** – Václav Meloun

Náhradníci – Václav Dusík, Jan Koudela, Josef Dvořák, Bedřich Neubauer

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Karel Doubek

Rozhodčí soud – Rudolf Aron, Jan Hladík, Eliška Rérychová, Antonín Varhánek

Zábavní odbor – Václav Dusík, Marie Lašková, Eliška Rérychová, ing. Josef Štěpek, Antonín Vítek, Čeněk Pavlíček

Stavební odbor – předseda Bedřich Novotný, jednatel Vladimír Kyselka, Josef Dvořák, Antonín Kocourek, Břetislav Rérych, Jaroslav Skřivánek, Karel Taur, Josef Veber, Karel Wollmann, Jan Hladík

Biografický odbor – Bedřich Kracík, Vladimír Kyselka, Josef Láznička, Jaroslav Meloun, Jan Mikší, Jan Prokop, Antonín Varhánek, Karel Wollmann;

- 37. valná hromada konaná 1. 3. 1931, správní výbor 1931/1932

Starosta – František Pokorný, **I. náměstek** – Antonín Kocourek, **II. náměstek** – Antonín Varhánek, **náčelník** – Jaroslav Meloun, **náčelnice** – Eliška Rérychová

Členové výboru – Vladimír Kyselka, Růžena Salášková, Bedřich Kracík, Václav Neubauer, Karel Wollmann, Ema Müllerová, Theodor Müller, Rudolf Aron, Karel Doubek

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Josef Láznička, **vzdělavatel** – Ludmila Nováková, **zdravotník** – MUDr. Karel Turecký, **domácí správce** – Rudolf Aron, **hospodář** – Antonín Varhánek, **novinář** – Josef Kubíček, **archivář** – Václav Neubauer

Náhradníci – Jan Šurnický, Karel Holcman, Milada Šperlingová, Františka Chlebečková, Josef Kubíček

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Karel Doubek

Rozhodčí soud – Ema Müllerová, Anežka Novotná, Rudolf Aron, Jan Hladík, Antonín Varhánek

Zábavní odbor – Jan Jonáš, Ludvík Jekl, ing. Josef Štěpek, Antonín Vítek, Ludmila Cinková, Eliška Rérychová

Stavební odbor – Jan Dvořák, Jan Hladík, Antonín Kocourek, Bedřich Novotný, Jindřich Procházka, Břetislav Rérych, Karel Taur, Josef Kuhn, Karel Wollmann

Biografický odbor – předseda Bedřich Kracík, Antonín Cink, Vladimír Kyselka, Josef Láznicka, Vilém Müller, Antonín Varhánek, Karel Wollmann

Sociální odbor – zřízen od 16. 9. 1931, Jaroslav Meloun, Eliška Rérychová, František Pokorný, Karel Doubek, Ema Müllerová;

• 38. valná hromada konaná 6. 3. 1932, správní výbor 1932/1933

Starosta – František Pokorný, **I. náměstek** – Antonín Kocourek, **II. náměstek** – Antonín Varhánek, **náčelník** – Jaroslav Meloun, **náčelnice** – Eliška Rérychová

Členové výboru – Josef Láznicka, Karel Doubek, Růžena Salášková, Františka Chlebečková, Vilém Müller, Theodor Müller, Josef Kubíček, Václav Neubauer, Rudolf Aron

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Růžena Salášková, **vzdělavatel** – Václav Týnovský, **zdravotník** – MUDr. Karel Turecký, **domácí správce** – Rudolf Aron, **správce náradí** – Antonín Varhánek, **správci biografu** – Vladimír Kyselka, Bedřich Kracík, **novinář** – Josef Kubíček

Náhradníci – Jan Šurnický, Ema Müllerová, Milada Šperlingová, Antonín Vítek

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Karel Doubek

Rozhodčí soud – Rudolf Aron, Antonín Varhánek, Anežka Novotná, Ema Müllerová, Jan Hladík

Zábavní odbor – předseda Antonín Kocourek, ing. Josef Štěpek, Ludvík Jekl, Otto Matula, Jindřich Šerý, Eliška Rérychová, Ludmila Cinková, Marie Cinková, Věra Prokopová

Stavební odbor – Josef Dvořák, Jan Hladík, Antonín Kocourek, Bedřich Novotný, Jindřich Procházka, Břetislav Rérych, Karel Taur, Josef Veber

Biografický odbor – předseda Bedřich Kracík, Eduard Hejduk, Antonín Kocourek, Vladimír Kyselka, Josef Láznicka, Vilém Müller, Antonín Varhánek, Antonín Cink

V roce 1932 byly nově zřízeny odbory:

Bruslařský odbor – vedl ing. Karel Sázavský

Tenisový odbor – vedl JUDr. Miroslav Schürer;

• 39. valná hromada konaná 5. 3. 1933, správní výbor 1933/1934

Starosta – František Pokorný, **I. náměstek** – Antonín Kocourek, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Jaroslav Meloun, **náčelnice** – Eliška Rérychová

Členové výboru – Antonín Varhánek, ing. Karel Sázavský, Otto Matula, Karel Müller, Rudolf Aron, Vladimír Kyselka, Růžena Salášková, Jan Šurnický, Josef Láznicka, Jan Švejda

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Růžena Salášková, **vzdělavatel** – Václav Týnovský, **zdravotník** – MUDr. Karel Turecký, **domácí správce** – Rudolf Aron, **hospodář** – Antonín Varhánek, **novinář** – Karel Müller

Náhradníci – Marie Šerá, Theodor Müller, Marie Čaloudová, Milada Šperlingová

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Karel Doubek

Rozhodčí soud – Rudolf Aron, Jan Hladík, Antonín Varhánek, Ema Müllerová, Anežka Novotná

Zábavní odbor – Jan Švejda, Otto Matula, Eliška Rérychová, Anna Cinková

Stavební odbor – předseda Bedřich Novotný, Josef Láznicka, Josef Dvořák, Jan Hladík, Antonín Kocourek, Břetislav Rérych, Karel Taur, Josef Veber

Biografický odbor – Antonín Cink, Eduard Hejduk, Bedřich Kracík, Vladimír Kyselka, Josef Láznicka, Vilém Müller, Karel Müller ml., Ludvík Klusáček, ing. Karel Sázavský, Rudolf Aron;

• 40. valná hromada konaná 25. 2. 1934, správní výbor 1934/1935

Starosta – Václav Týnovský, **I. náměstek** – Antonín Kocourek, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Jaroslav Meloun, **náčelnice** – Marie Šerá

Členové výboru – Antonín Varhánek, Růžena Salášková, Josef Láznicka, Milada Šperlingová, Ludvík Klusáček, Eliška Rérychová, Vladimír Kyselka, Jan Šurnický, Otto Matula

Jednatel – Vladimír Kyselka, **pokladník** – Růžena Salášková, **vzdělavatel** – Augustin Pokorný, **zdravotník** – MUDr. Karel Turecký, **domácí správce** – Antonín Kocourek, **hospodář** – Antonín Varhánek, **novinář** – Karel Müller ml.

Náhradníci – ing. Karel Sázavský, František Pokorný, Marie Čaloudová, Ema Müllerová

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Jan Šurnický

Rozhodčí soud – Rudolf Aron, Jan Hladík, Antonín Varhánek, Ema Müllerová, Anežka Novotná

Stavební odbor – předseda Bedřich Novotný, Josef Dvořák, Jan Hladík, Antonín Kocourek, Josef Láznicka, Karel Müller ml., Břetislav Rérych, Karel Taur, Josef Veber

Biografický odbor – Bedřich Kracík, Vilém Müller, Karel Müller ml., Vladimír Kyselka

Bruslařský odbor – vedl ing. Karel Sázavský;

• 41. valná hromada konaná 10. 2. 1935, správní výbor 1935/1936

Starosta – Václav Týnovský, **I. náměstek** – Antonín Kocourek, **II. náměstek** – ing. Karel Sázavský, **náčelník** – Jindřich Šerý, **místonáčelník** – ing. Karel Kozák, **náčelnice** – Anežka Novotná

Členové výboru – Josefa Eliášová, Vladimír Kyselka, Josef Láznicka, Karel Müller st., Václav Neubauer, Augustin Pokorný, František Pokorný, Eliška Rérychová, Růžena Salášková, Antonín Varhánek

Jednatel – Josef Pokorný, **pokladník** – Růžena Salášková, **vzdělavatel** – Jaroslav Hlouň, **zdravotník** – MUDr. Karel Turecký, **branný vedoucí** – Václav Neubauer

Náhradníci – Anna Čaloudová, Karel Doubek, Josef Kremlák, Jaroslav Meloun, Milada Šperlingová

Účetní dozorcí – Alois Ferra, Bohuslav Maras, **praporečník** – Jan Šurnický

Rozhodčí soud – Josef Eliáš, Ema Müllerová, Anežka Novotná, Antonín Varhánek, Bedřich Zapletal

Biografický odbor – Karel Müller ml., Vilém Müller, Vladimír Kyselka

Stavební odbor – předseda Bedřich Novotný, Josef Dvořák, Jan Hladík, Antonín Kocourek, Josef Láznicka, Karel Müller ml., Břetislav Rérych, Karel Taur, Josef Veber

Branný odbor – předseda Václav Neubauer, ing. Karel Sázavský;

• 42. valná hromada konaná 16. 2. 1936, správní výbor 1936/1937

Starosta – Václav Týnovský, **I. náměstek** – Antonín Kocourek, **II. náměstek** – ing. Karel Sázavský, **náčelník** – ing. Karel Kozák, **náčelnice** – Anežka Novotná

Členové výboru – Josef Láznicka, Antonín Varhánek, Jaroslav Hlouň, Václav Neubauer, Růžena Salášková, Eliška Škarková, František Pokorný, Josefina Eliášová, Jan Šurnický, Alois Ferra

Jednatel – Jaroslav Hlouň později Jan Gilbert, **pokladník** – Josef Láznicka, **vzdělavatel** – Václav Škarka, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **branný vedoucí** – Václav Neubauer

Náhradníci – Theodor Müller, Antonín Cink, Anna Čaloudová, MUDr. Antonín Šafařík, Marie Hejduková

Účetní dozorcí – Jan Mikší, Bohumír Pátek, **praporečník** – Jan Šurnický

Rozhodčí soud – Ema Müllerová, Václav Neubauer, JUDr. Jan Pochobradský, Antonín Varhánek, Marie Pátková

Biografický odbor – Antonín Kocourek, Otto Matula, Vilém Müller, Karel Müller ml., revizoři účtů odboru – Alois Ferra, Bohumír Pátek

Stavební odbor – předseda Bedřich Novotný, Josef Dvořák, Karel Doubek, Jan Hladík, Ludvík Klusáček, Břetislav Rérych, Karel Taur, Josef Veber

Tenisový odbor – předseda JUDr. Miroslav Schürer, místopředseda Marie Svatošová, pokladník Milena Sázavská, jednatel Josef Prouza, správce hřiště Stanislav Jírů

Branný odbor – předseda Václav Neubauer, ing. Karel Sázavský;

• 43. valná hromada konaná 27. 2. 1937, správní výbor 1937/1938

Starosta – Václav Týnovský, **I. náměstek** – Antonín Varhánek, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Václav Škarka, **náčelnice** – Anežka Novotná

Členové výboru – MUDr. Antonín Šafařík, Růžena Salášková, Josef Láznička, Eliška Šarková, Jan Gilbert, Otto Matula, Jan Šurnický, Marie Pátková, Jindřich Koudela, Jaroslav Hlouň

Jednatel a matrikář – Jan Gilbert od 14. 5. 1937 jednatel Bohumír Pátek, **pokladník** – Josef Láznička, **vzdělavatel, knihovník a archivář** – Antonie Marková, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **novinář** – Jan Prokop, **branný vedoucí** – ing. Karel Sázavský

Náhradníci – Jindřich Šerý, Marie Hejduková, Antonín Cink, Alois Ferra, ing. Karel Kozák

Účetní dozorcí – Jan Mikší, Bohumír Pátek, **praporečník** – Jan Šurnický

Vzdělávací sbor – Antonie Marková, Václav Týnovský, Václav Škarka, Eliška Šarková

Tenisový odbor – Eliška Šarková, Václav Škarka

Biografický odbor – předseda Karel Müller, místopředseda ing. Karel Sázavský, pokladník Vilém Müller, Otto Matula, Karel Cabicar, Jindřich Koudela, Jan Matula, Alois Melichar

Zábavní odbor – MUDr. Antonín Šafařík, Jindřich Šerý, Otto Matula, Jindřich Koudela

Branný odbor – předseda ing. Karel Sázavský, Václav Neubauer;

• 44. valná hromada konaná 12. 3. 1938, správní výbor 1938/1939

Starosta – MUDr. Antonín Šafařík, **I. náměstek** – ing. Karel Sázavský, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Václav Škarka, **náčelnice** – Anežka Novotná

Členové výboru – Marie Klusáčková, Eliška Šarková, Josef Láznička, Václav Týnovský, JUDr. Jan Pochobradský, Antonín Varhánek, Bohumír Pátek, Jan Gilbert, Věra Prokopová, Jindřich Procházka, Otto Matula

Jednatel – Marie Klusáčková, **pokladník** – Josef Láznička, **vzdělavatel** – Václav Škarka, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **branný vedoucí** – ing. Karel Sázavský, **archivář** – Václav Týnovský, **knihovník** – Věra Prokopová, **dopisovatelé do župního věstníku** – ing. Karel Sázavský, MUDr. Antonín Šafařík, Karel Müller, **hospodář** – Josef Ptačovský

Náhradníci – Josef Ptačovský, Alois Ferra, Josef Čaloud, Dimitrij Eliáš

Účetní dozorcí – Alois Ferra, Jan Mikší, **praporečníci** – Jan Šurnický, Josef Ptačovský

Zábavní odbor – Otto Matula, Václav Škarka, Jindřich Koudela

Branný odbor – předseda ing. Karel Sázavský;

• 45. valná hromada konaná 14. 1. 1939, správní výbor 1939/1940

Starosta – ing. Karel Sázavský, **I. náměstek** – MUDr. Antonín Šafařík, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Václav Škarka, **náčelnice** – Eliška Šarková

Členové výboru – Jindřich Procházka, Václav Týnovský, dr. ing. Václav Kosík, Antonín Varhánek, JUDr. Jan Pochobradský, Marie Klusáčková, Josef Láznicka, Bohumír Pátek, Jan Šurnický, Marie Kučerová, Otto Matula, Josef Šíma, Václav Špinar

Jednatel – Marie Klusáčková, **pokladník** – Bohumír Pátek, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **vzdělavatel** – Josef Šíma, **branný vedoucí** – ing. Karel Sázavský, **archivář** – Václav Týnovský, **správce budov** – Antonín Kocourek, **knihovník** – Jaroslav Hlouň, **správce budov** – Antonín Kocourek

Účetní dozorci – Jan Mikší, Jan Gilbert, **praporečníci** – Jan Šurnický, Josef Ptačovský

Vzdělávací sbor – Josef Šíma, Václav Škarka, JUDr. Jan Pochobradský, Eliška Škarková, Václav Prokůpek

Stavební odbor – ing. Karel Sázavský, Karel Müller, Jindřich Procházka, Bedřich Neubauer, Josef Veber

Tenisový odbor – předseda Václav Škarka, místopředseda JUDr. Jan Pochobradský

Branný odbor – předseda ing. Karel Sázavský;

- 46. valná hromada konaná 28. 1. 1940, správní výbor 1940/1941

Starosta – ing. Karel Sázavský, **I. náměstek** – MUDr. Antonín Šafařík, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Václav Škarka, **náčelnice** – Eliška Škarková

Členové výboru – Vojtěch Čaloud, Marie Klusáčková, Antonín Kocourek, Josef Láznicka, Bohumír Pátek, JUDr. Jan Pochobradský, Jindřich Procházka, Josef Ptačovský, Václav Týnovský, Antonín Varhánek

Jednatel – Vojtěch Čaloud, **pokladník** – Bohumír Pátek, **vzdělavatel** – Josef Maděra, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **matrikář** – Marie Klusáčková

Náhradníci – Otto Matula, Josef Veber, Libuše Hladíková, Jan Šurnický, Václav Špinar

Účetní dozorci – Jan Gilbert, Růžena Salášková, **praporečníci** – Jan Šurnický, Josef Ptačovský

Biografický odbor – předseda Karel Müller ml., ing. Karel Sázavský, Vilém Müller

Tenisový odbor – předseda JUDr. Jan Pochobradský, Václav Škarka, Eliška Škarková;

- 47. valná hromada konaná 24. 1. 1941, správní výbor 1941/1942

Starosta – ing. Karel Sázavský, **I. náměstek** – Jan Jekl, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Václav Škarka, **náčelnice** – Eliška Škarková

Členové výboru – Irma Kaucká, Bohumír Pátek, Marie Klusáčková, Karolina Tesařová, Karel Müller ml., Antonín Kocourek, MUDr. Antonín Šafařík, Josef Láznicka, Jindřich Procházka, ing. Karel Drábek

Jednatel – Irma Kaucká, **pokladník** – Bohumír Pátek, **vzdělavatel** – Josef Maděra, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **matrikářka** – Marie Klusáčková, **kronikář** – Karolina Tesařová, **správce budov a novinář** – Marie Krejčová

Náhradníci – Marie Krejčová, Antonín Varhánek, Josef Veber, Otto Matula

Účetní dozorci – Jan Gilbert, Růžena Salášková

Praporečníci – Jan Šurnický, Josef Ptačovský

Biografický odbor – předseda Karel Müller ml., Vilém Müller, ing. Karel Sázavský

Stavební odbor – předseda Jindřich Procházka

Tenisový odbor – předseda ing. Karel Drábek;

V letech 1942–1944 byla činnost sokolské organizace zastavena. Svoji činnost obnovila Tělocvičná jednota Sokol Polná valnou hromadou členů, která se konala dne 3. 7. 1945.

• 48. valná hromada konaná 3. 7. 1945, správní výbor 1945/1946

Starosta – ing. Karel Sázavský, **I. náměstek** – Jan Jekl, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Otto Matula, **náčelnice** – Eliška Škarková

Členové výboru – Marie Klusáčková, Josef Láznicka, Jindřich Procházka, MUDr. Antonín Šafařík, Karolina Tesařová, Antonín Kocourek, Karel Müller, Josef Ptačovský, Jan Štefáček, Antonín Varhánek

Jednatel – Vojtěch Čaloud od 22. 11. 1945 Miloš Vitek, **pokladník** – Bohumír Pátek, **vzdělavatel** – Josef Provazník, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **matrikář** – Marie Klusáčková, **kronikář** – Karolina Tesařová, **novinář** – Marie Krejčová

Náhradníci – Vojtěch Čaloud, Věra Marková, Josef Veber, Marie Krejčová, Bohumír Pátek

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Jan Šurnický

Biografický odbor – předseda Karel Müller ml.;

• 49. valná hromada konaná 1946, správní výbor 1946/1947

Starosta – ing. Karel Sázavský, **I. náměstek** – Jan Jekl, **II. náměstek** – Václav Neubauer, **náčelník** – Jan Štefáček, **náčelnice** – Eliška Škarková

Jednatel – František Šmíd, **pokladník** – Bohumil Pátek, **vzdělavatel** – Josef Provazník, **zdravotník** – MUDr. Antonín Šafařík, **matrikář** – Marie Klusáčková, **hospodář** – Antonín Tůma, **archivář** – Růžena Salášková, **kronikář a tiskový zpravodaj** – Karolina Tesařová, **novinář** – Marie Krejčová

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší

Praporečník – Jan Šurnický

Divadelní odbor – předseda Miloš Vitek

Pořadatelský odbor – předseda Jaroslav Wollmann

Loutkářský odbor – předseda Marie Klusáčková

Sociální odbor – předseda Antonín Kocourek;

• 50. valná hromada konaná 13. 2. 1947, správní výbor 1947/1948

Starosta – ing. Karel Sázavský, **I. náměstek** – Václav Neubauer, **II. náměstek** – Antonín Varhánek, **náčelník** – JUDr. Jan Pochobradský, **náčelnice** – Eliška Škarková

Členové výboru – František Šmíd, Bohumír Pátek, Marie Klusáčková, František Třeský, V. Doubková, Vlastimila Švejdová, Jan Šurnický, Karolina Tesařová, Josef Láznicka

Jednatel – František Šmíd, **pokladník** – Bohumír Pátek, **vzdělavatel** – Josef Provazník, **zdravotník** – MUDr. Václav Michálek, **matrikář** – Marie Klusáčková, **kronikář a tiskový zpravodaj** – Karolina Tesařová

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší

Praporečník – Jan Šurnický

Vzdělávací sbor – vzdělavatel Josef Provazník, náměstek Ema Müllerová, jednatel sboru František Šmíd, kronikář Karolina Tesařová, archivář Růžena Salášková, tiskový zpravodaj Rudolf Radouš, knihovnik Eliška Škarková;

• 51. valná hromada konaná 22. 1. 1948, správní výbor 1948/1949

Starosta – ing. Karel Sázavský, rezignoval 5. 3. 1948 pod vlivem únorových událostí, 29. 10. 1948 vyloučen z TJ Sokol Polná, **I. náměstek** – Václav Neubauer, **II. náměstek** – Antonín Varhánek, **náčelník** – Otto Matula, **náčelnice** – Eliška Škarková

Členové výboru – František Šmíd, Bohumír Pátek, Marie Klusáčková, Marie Pometlová, Ema Müllerová, František Třeský, Rudolf Muzikář, Bohuslav Wollmann, Karel Müller ml., Aloisie Fialová

Jednatel – František Šmíd, **pokladník** – Bohumír Pátek, **vzdělavatel** – Josef Provazník, **zdravotník** – MUDr. Václav Michálek, **matrikář** – Marie Klusáčková, **archivář** – Růžena Salášková, **kronikář** – Karolina Tesařová, **domácí správce** – Marie Krejčová, **zapisovatel** – Aloisie Fialová

Náhradníci – Vlastimila Švejdová, Václav Marek, Marie Hejduková, Ludvík Jekl, Květa Vítková

Účetní dozorcí – Petr Hejl, Jan Mikší, **praporečník** – Jan Šurnický

Vzdělávací sbor – vzdělavatel Josef Provazník, náměstek Ema Müllerová, jednatel sboru JUDr. Antonín Erhart, kronikář Karolina Tesařová, archivář Růžena Salášková, tiskový zpravodaj Jaroslav Wollmann, knihovnicka Eliška Škarková;

Akční výbor TJ Sokol Polná – ustaven 5. 3. 1948

předseda – Josef Provazník, **místopředseda** - Josef Kremlák, **jednatel** – Karel Hercík, **členové** – Jan Šurnický, Otto Matula, Marie Musilová

- Zatímní správní výbor jmenovaný Místním akčním výborem národní fronty (MAVNF) v Polné ke dni 2. 2. 1949

Vedení správního výboru:

Starosta – Václav Týnovský, **I. místostarosta** – Jan Matula, **II. místostarosta** - Josef Kremlák, **jednatel** – František Šmíd, **pokladník** – Bohumír Pátek, **vzdělavatel** – Hubert Stluka, **zdravotník** – MUDr. Václav Michálek, **matrikářka** – Marie Vítková, **hospodář** – Rudolf Muzikář, **dopisovatel** – Karel Hercík;

Do správního výboru byli 8. 2. 1949 kooptováni: **archivářka** – Růžena Salášková, **kronikářka** – Karolina Tesařová, **zapisovatel** – Aloisie Fialová, **praporečník** – Jan Šurnický

Odbor zábavní – vedoucí Bohuslav Wollman

Odbor loutkářský – vedoucí Marie Klusáčková;

Vedení cvičitelského sboru:

Náčelník – Otto Matula, člen správního výboru, **náčelnice** – Eliška Škarková, členka správního výboru, **místonáčelník** – Karel Šťastný, **místonáčelnice** – Marie Stluková;

Užší vedení správního výboru od 27. 9. 1949:

Starosta – Václav Týnovský, **jednatel** – František Šmíd, **náčelník** – Otto Matula, **náčelnice** – Františka Stluková, **vzdělavatel** – Hubert Stluka, **pokladník** – Bohumír Pátek, **zdravotník** – MUDr. Václav Michálek, **hospodář** – Rudolf Muzikář, **matrikářka** – Marie Vítková.

- Správní výbor schválený Místním akčním výborem národní fronty (MAVNF) v Polné ke dni 12. března 1951

Vedení správního výboru 1951/1952:

Starosta – Václav Týnovský, **I. místostarosta** – Jan Matula, **II. místostarosta** – Karel Hercík, **jednatel** – František Šmíd, **vzdělavatel** – Hubert Stluka, **zdravotník** – MUDr. Josef Dvořák, **matrikářka** – Marie Vítková, **hospodář** – Rudolf Muzikář, **pokladník** – Josef Chromý.

Příloha č. 3 **Tělocvičná jednota Sokol Polná**

Složení cvičitelského sboru v letech 1893–1949 (sestavil Miroslav Urbánek)

- Cvičitelský sbor v období 1893/1894

Náčelník – Jindřich Volenec, **cvičitel** – Jan Jekl, **pomahatel** – Karel Müller;

- Cvičitelský sbor v období 1894/1895

Náčelník – Jindřich Volenec, **cvičitelé** – Jan Jekl, **pomahatel** – Karel Müller,

Cvičitel dorostu – Hynek Novák;

- Cvičitelský sbor v období 1895/1896

Náčelník – Jindřich Volenec, **cvičitelé** – Jan Jekl, Karel Müller, **pomahatelé** – Karel Wollmann, František Culka, Karel Culka, Václav Holman;

- Cvičitelský sbor v období 1896/1897

Náčelník – Jindřich Volenec, **místonáčelník** – Jan Jekl, **cvičitel** – Karel Müller, **pomahatelé** – Karel Wollmann, František Culka do 1. 10. 1896, Josef Pokorný od 1. 10. 1896, Karel Culka, Hynek Novák, Alois Ferra od 28. 4. 1896;

- Cvičitelský sbor v období 1897/1898

Náčelník – Jindřich Volenec, **místonáčelník** – Jan Jekl, **cvičitel** – Karel Müller, **pomahatelé** – Karel Wollmann, Josef Pokorný, Karel Culka, Alois Ferra;

- Cvičitelský sbor v období 1898/1899

Náčelník – Karel Müller, **cvičitelé a pomahatelé** – Karel Wollmann, Josef Pokorný, Alois Ferra, Karel Culka; **cvičitelé dorostu** – Jan Monca, Alois Ferra

Agitační komise pto tělovýchovu při cvičitelském sboru – Karel Müller, František Procházka, Ondřej Rohrich;

- Cvičitelský sbor v období 1899/1900

Náčelník – Karel Müller, **cvičitelé a pomahatelé** – Alois Ferra, Karel Wollmann, Ondřej Röhrich, Karel Culka;

- Cvičitelský sbor v období 1900/1901

Náčelník – Karel Müller, **místonáčelník** – Jan Jekl, **cvičitelé a pomahatelé** – Alois Ferra, Josef Jaroš, Karel Wollmann, Ondřej Röhrich;

- Cvičitelský sbor v období 1901/1902

Náčelník – Karel Müller, **místonáčelník** – Alois Ferra, **cvičitelé a pomahatelé** – Josef Jaroš, Jan Jekl, Karel Wollmann;

- Cvičitelský sbor v období 1902/1903

Náčelník – Alois Ferra, **cvičitelé a pomahatelé** – Karel Müller, Jan Jekl, Josef Jaroš, Josef Pokorný, Jan Monca;

- Cvičitelský sbor v období 1903/1904

Náčelník – Karel Müller, **místonáčelník** – Alois Ferra, **cvičitelé a pomahatelé** – Jan Jekl, Karel Müller, Jindřich Koucký, Vilém Brendl, J. Rérych, Jan Monca;

- Cvičitelský sbor v období 1904/1905

Náčelník – Josef Pokorný, **místonáčelník** – Jindřich Koucký, **cvičitelé a pomahatelé** – Karel Müller, Jan Jekl, Vilém Brendl, J. Rérych;

- Cvičitelský sbor v období 1905/1906

Náčelník – Jindřich Koucký, **místonáčelník** – Jan Jekl, **cvičitelé a pomahatelé** – Vilém Brendl, Josef Pokorný, Karel Müller, Alois Ferra, J. Rérych;

- Cvičitelský sbor v období 1906/1907

Náčelník – Jan Jekl, **místonáčelník** – Josef Pokorný, **cvičitelé a pomahatelé** – Jindřich Koucký, Vilém Brendl, J. Rérych, Alois Ferra;

- Cvičitelský sbor v období 1907/1908

Náčelník – Josef Pokorný, **místonáčelník** – Jan Jekl, **cvičitelé a pomahatelé** – Jindřich Koucký, Vilém Brendl, J. Rérych, **cvičitel ženského odboru** – Alois Ferra;

- Cvičitelský sbor v období 1908/1909

Náčelník – Jan Jekl, **místonáčelník** – Vilém Brendl, **cvičitelé a pomahatelé** – Josef Pokorný, Jindřich Koucký, Josef Činčera, Theodor Müller, **cvičitel ženského odboru** – Alois Ferra;

- Cvičitelský sbor v období 1909/1910

Náčelník – Antonín Svoboda, **cvičitelé a pomahatelé** – Jan Jekl, Jindřich Koucký, Josef Pokorný, Josef Činčera, **cvičitel ženského odboru** – Alois Ferra;

Cyklistický odbor (zřízen 17. 4. 1909) – **Náčelník** – Antonín Zápotocký, **místonáčelník** – Jindřich Procházka, **zapisovatel** – František Vacek;

- Cvičitelský sbor v období 1910/1911

Náčelník – Jan Jekl, **cvičitelé a pomahatelé** – Jindřich Koucký, Josef Pokorný, Josef Činčera **Cvičitel ženského odboru** – Alois Ferra;

- Cvičitelský sbor v období 1911/1912

Náčelník – Jan Jekl, **cvičitelé a pomahatelé** – Josef Pokorný, Jindřich Koucký, Karel Holcman **Cvičitel ženského odboru** – Alois Ferra;

- Cvičitelský sbor v období 1912/1913

Náčelník – Karel Holcman, **cvičitelé a pomahatelé** – Jan Jekl, Jindřich Koucký, Josef Pokorný **Cvičitelé dorostu** – Josef Činčera, Anežka Rychlá, **cvičitelky žen** – Anežka Rychlá, Karolina Koucká, Marie Kastková;

- Cvičitelský sbor v období 1913/1914

Náčelník – Josef Činčera, **cvičitelé a pomahatelé** – Karel Holcman, Josef Pokorný, Jindřich Koucký, Jan Jekl, **cvičitelé dorostu** – Josef Činčera, Anežka Rychlá, **cvičitelky žen** – Anežka Rychlá, Karolina Koucká, Marie Kastková;

- Cvičitelský sbor v období 1914/1915

Náčelník – Josef Činčera, **místonáčelník** – Jindřich Procházka, **cvičitelé a pomahatelé** – Václav Neubauer, Emanuel Brabec, Antonín Cink, Jan Šurnický, Josef Cink

Cvičitelé žactva – František Musil, Karel Linhart

Náčelnice – Anežka Rychlá, **cvičitelky a pomahatelky** – Františka Pokorná, Marie Motyčková, Ludmila Kracíková, Božena Aronová;

- Cvičitelský sbor v období 1915/1916

Náčelník – Josef Činčera, **cvičitelé a pomahatelé** – Jindřich Procházka, Václav Neubauer, Emanuel Brabec, Antonín Cink, Jan Šurnický, Josef Cink

Náčelnice – Františka Pokorná, **cvičitelky a pomahatelky** – Anežka Rychlá, Marie Motyčková, Ludmila Kracíková, Božena Aronová;

- Cvičitel'ský sbor v období 1916/1917

Náčelník – Josef Činčera, **cvičitelé** – většina cvičitelů byla odvedena na fronty I. světové války

Náčelnice – Anežka Rychlá, **cvičitelky** – Františka Pokorná, Marie Motyčková, Ludmila Kracíková, Božena Aronová;

- V letech 1916–1918 byla tělocvičná činnost jednoty značně omezena, vzhledem k tomu, že většina mužů bojovala na frontách I. světové války. Vedení cvičitelského sboru mužů zůstalo formálně ve stejném složení, v jakém pracovalo v roce 1915. Cvičební činnost v jednotě vedly převážně ženy a starší muži. Náčelníkem jednoty byl v letech 1916–1918 Josef Činčera, náčelnicí Anežka Rychlá.

- Cvičitel'ský sbor v období 1920/1921

Náčelník – Václav Neubauer, **místonáčelník** – Josef Čaloud, **cvičitel'ský sbor mužů** – Bedřich Kracík, Antonín Varhánek, Jan Šurnický, Ludvík Klusáček, Jaroslav Meloun, Antonín Cink, Karel Sázavský

Cvičitelé mužů – Josef Čaloud, Antonín Cink, **cvičitelé dorostu** – Jaroslav Meloun, Jan Šurnický, **pomahatelé dorostu** – Josef Čaloud, Antonín Varhánek, **cvičitel žáků** – Bedřich Kracík, **pomahatelé žactva** – Jan Piša, Jan Štefáček, Karel Sázavský

Náčelnice – Anežka Rychlá, **místonáčelnice** – Božena Aronová, **cvičitel'ský sbor žen** – Milada Motyčková, Františka Pokorná, Marie Varhánková, Aloisie Müllerová, Kulichová

Branná četa – Václav Neubauer, Josef Čaloud, Jan Šurnický, Jaroslav Hlouň, Bedřich Kracík, František Třeský, Karel Novák, Karel Sázavský, Antonín Kocourek, Leopold Veselý, Ludvík Klusáček, Karel Svoboda;

- Cvičitel'ský sbor v období 1921/1922

Náčelník – Václav Neubauer, **místonáčelník** – Josef Čaloud, **zapisovatel** – Karel Sázavský, **cvičitel'ský sbor mužů** – Bedřich Kracík, Antonín Varhánek, Jan Šurnický, Ludvík Klusáček, Jan Štefáček, Jaroslav Meloun, Václav Meloun, Karel Hazuka, Jaroslav Hlouň, Jan Piša, **pomahatelé** – Emil Václavík, Antonín Fučík, Rudolf Novotný

Vedoucí dorostu – Jan Šurnický, **cvičitelé dorostu** – Václav Neubauer, Josef Čaloud, **vedoucí žactva I.** – Jaroslav Meloun, **cvičitelé žactva I.** – Ludvík Klusáček, Antonín Sokol, Jan Štefáček **vedoucí žactva II.** – Bedřich Kracík, **cvičitelé žactva II.** – Jan Piša, Karel Sázavský, **pomahatelé žactva** – Antonín Fučík, Rudolf Novotný

Náčelnice – Anežka Rychlá, **místonáčelnice** – Milada Motyčková, **cvičitel'ský sbor žen** – Božena Aronová, Aloisie Müllerová, Marie Putterlíková, Františka Chlebečková, Marie Varhánková;

- Cvičitel'ský sbor v období 1922/1923

Náčelník – Antonín Varhánek, **cvičitel'ský sbor mužů** – Jaroslav Hlouň, Karel Hazuka, Antonín Cink, Jan Šurnický, Jan Piša, Emil Václavík, Stanislav Chládek, Karel Müller, V. Hlávka, Jindřich Koudela;

Cvičitelé dorostu – Václav Neubauer, Jan Piša, Karel Müller, V. Hlávka, **pomahatel dorostu** – Antonín Piša, **cvičitelé žactva I. skupina** – Emil Václavík, **II. skupina** – Karel Holcman, Jaroslav Hlouň, Karel Hazuka

Náčelnice – Ema Müllerová, **cvičitel'ský sbor žen** – Marie Varhánková, Marie Kašíková, Aloisie Müllerová, Marie Putterlíková, Františka Chlebečková, A. Bencová

- Cvičitel'ský sbor v období 1923/1924

Náčelník – Antonín Varhánek, **místonáčelník** – Václav Neubauer, **cvičitel'ský sbor mužů** – Karel Hazuka, Jaroslav Hlouň, Bedřich Kracík, Emil Václavík, Antonín Cink, Jan Šurnický, Jan Piša, Karel Holcman, Stanislav Chládek, Karel Müller, Jindřich Koudela, Jaroslav Zelený, V. Hlávka

Náčelnice – Ema Müllerová, **místonáčelnice** – Aloisie Müllerová, **cvičitel'ský sbor žen** – Marie Kašíková, Marie Varhánková, Františka Chlebečková, A. Bencová, V. Sedláková;

- Cvičitelský sbor v období 1924/1925

Náčelník – Antonín Varhánek, **místonáčelník** – Bedřich Kracík, **cvičitelé** – Karel Hazuka, Jaroslav Hlouň, Emil Václavík, Jaroslav Zelený, Jan Piša, Jindřich Koudela, Karel Müller, Jan Šurnický, Karel Holcmann, Václav Neubauer, J. Štěrbá, Václav Lorenc, Josef Franc

Náčelnice – Ema Müllerová, **místonáčelnice** – Aloisie Müllerová, **cvičitelský sbor žen** - Františka Chlebečková, Marie Varhánková, A. Bencová, V. Sedláková, Štěpánka Gráfová, Marie Putterlíková

Dozorci do jednoty Nízkov – Aloisie Müllerová;

- Cvičitelský sbor v období 1925/1926

Náčelník – Antonín Varhánek, **místonáčelník** – Bedřich Krecík, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Neubauer, Jan Dusík, Jan Šurnický, Antonín Cink, Bohuslav Rasocha, Jaroslav Hlouň, František Gryč, Ludvík Klusáček, Jaroslav Zelený, Josef Lorenc, J. Štěrbá

Cvičitelé dorostu – Ludvík Klusáček, František Gryč, **cvičitelé žactva** – Bohuslav Rasocha, J. Štěrbá

Náčelnice – Ema Müllerová, **místonáčelnice** – Aloisie Müllerová, **cvičitelský sbor žen** – Eliška Rérychová, Františka Chlebečková, Františka Motyčková, Marie Putterlíková, Marie Varhánková;

- Cvičitelský sbor v období 1926/1927

Náčelník – Antonín Varhánek, **místonáčelník** – Bedřich Kracík, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Neubauer, Jan Šurnický, Bohuslav Rasocha, Jaroslav Hlouň, Jaroslav Zelený, Jindřich Koudela, Emil Václavík, Josef Klusáček, Karel Müller, Břetislav Jirman, Jan Piša, **vedoucí žactva** – Bedřich Kracík

Náčelnice – Ema Müllerová, **místonáčelnice** – Aloisie Müllerová, **cvičitelský sbor žen** – Marie Putterlíková, Františka Chlebečková, Eliška Rérychová, Štěpánka Aufrechtová

Komise pro vypracování rozvrhu cvičení – Antonín Varhánek, Bedřich Kracík, Václav Neubauer, Jan Šurnický, Ema Müllerová, Aloisie Müllerová, Františka Chlebečková, Eliška Rérychová;

- Cvičitelský sbor v období 1927/1928

Náčelník – Antonín Varhánek, **místonáčelník** – Bohuslav Rasocha, **zapisovatel** – Karel Müller
Cvičitelský sbor mužů – Karel Müller, Jaroslav Hlouň, Bedřich Kracík, Břetislav Jirman, Václav Neubauer, Josef Lázníčka, Josef Klusáček, Bohuslav Fišer, Jaroslav Zikmund

Cvičitel mužů Antonín Varhánek, **cvičitel dorostu** – Břetislav Jirman, **cvičitelé žáků** – Bohuslav Fišer, Jaroslav Zikmund ;

Náčelnice – Ema Müllerová, **místonáčelnice** – Eliška Rérychová, **cvičitelský sbor žen** – Františka Chlebečková, Marie Čapková, Marie Putterlíková, Štěpánka Aufrechtová, Žofie Šitavancová, Štěpánka Gráfová, Františka Nepivodová

Cvičitelka žen – Ema Müllerová, **cvičitelka dorostu** – Štěpánka Gráfová, **cvičitelky žákyň** – Eliška Rérychová, Františka Chlebečková, Františka Nepivodová;

- Cvičitelský sbor v období 1928/1929

Náčelník – Antonín Varhánek, **místonáčelník** – Josef Klusáček, **zapisovatel** – Jaroslav Zikmund
Cvičitelský sbor mužů – Antonín Cink, Jindřich Koudela, Jan Šurnický, Antonín Veverka, Bedřich Kracík, Břetislav Jirman, František Gryč, Jan Prokop

Cvičitelé dorostu – Josef Klusáček, Jindřich Koudela, Břetislav Jirman, **cvičitel žáků** – František Čížek;

Náčelnice – Ema Müllerová, **místonáčelnice** – Eliška Rérychová, **cvičitelský sbor žen** – Marie Čapková, Anna Čaloudová, Štěpánka Aufrechtová, Růžena Salášková, Františka Chlebečková, Marie Varhánková, Žofie Šitavancová, Josefa Fialová,

Cvičitelka dorostu – Marie Čapková, **cvičitelky žákyň** – Františka Chlebečková, Růžena Valášková;

- Cvičitelský sbor v období 1929/1930

Náčelník – Antonín Varhánek, **zapisovatel** – Ema Müllerová, **cvičitelský sbor mužů** – Bedřich Kracík, Jan Šurnický, Antonín Cink, Jindřich Koudela, Jaroslav Koudela, Antonín Veverka, Bohuslav Fišer, Břetislav Jirman, Zdeněk Kratochvíl, František Čížek, Jan Prokop, **pomahatel** – Jaroslav Meloun, **čekatelé** – Antonín Vitek, Josef Kubíček, František Jozl;

Náčelnice – Žofie Šitavancová, **místonáčelnice** – Eliška Rérychová, **cvičitelský sbor žen** – Marie Čapková, Františka Chlebečková, Marie Varhánková, Růžena Salášková, Ema Müllerová, Anna Čaloudová, Josefa Fialová, **čekatelka** – Růžena Varhánková;

- Cvičitelský sbor v období 1930/1931

Náčelník – Jaroslav Meloun, **místonáčelník** – Jaroslav Koudela, **zapisovatel** – Antonín Varhánek, **Cvičitelský sbor mužů** – Antonín Varhánek, Jan Šurnický, Antonín Cink, Jindřich Koudela, Josef Kubíček, Antonín Vítek, Zdeněk Kratochvíl, Jan Prokop, Karel Šťastný, František Jozl, **pomahatel** – Josef Kremlák, **cvičitel mužů** – Jaroslav Meloun, **cvičitel dorostu** – Antonín Varhánek, **cvičitelé žactva** – Antonín Vítek, Jaroslav Meloun, František Jozl

Náčelnice – Eliška Rérychová, **místonáčelnice** – Františka Chlebečková, **cvičitelský sbor žen** – Ema Müllerová, Anna Čaloudová, Marie Varhánková, Marie Keprová, Žofie Šitavancová, Marie Čapková, Růžena Salášková, Marie Pokorná, Růžena Varhánková, **čekatelky cvičitelského sboru** – Květa Rérychová, Ludmila Cinková, Františka Vinická, Věra Prokopová;

- Cvičitelský sbor v období 1931/1932

Náčelník – Jaroslav Meloun, **místonáčelník** – Antonín Vítek, **zapisovatel** – Antonín Varhánek, **Cvičitelský sbor mužů** – Antonín Varhánek, Jan Šurnický, Bedřich Kracík, Josef Kubíček, Václav Škarka, Jindřich Šerý, Karel Šťastný, Otto Matula;

Náčelnice – Eliška Rérychová, **místonáčelnice** – Františka Chlebečková, **cvičitelský sbor žen** – Marie Čapková, Ema Müllerová, Ludmila Cinková, Marie Varhánková, Růžena Varhánková, Věra Prokopová, Marie Keprová, Josefa Fialová, Františka Vinická, Květa Rérychová;

- Cvičitelský sbor v období 1932/1933

Náčelník – Jaroslav Meloun, **místonáčelník** – Antonín Vítek, **zapisovatel** – Antonín Varhánek, **knihovník** – Václav Škarka, **cvičitelský sbor mužů** – Karel Müller, Jindřich Koudela, Václav Týnovský, Jan Šurnický, Josef Kubíček, Otto Matula, Karel Šťastný, Jindřich Šerý, Václav Škarka;

Náčelnice – Eliška Rérychová, **místonáčelnice** – Františka Chlebečková, **cvičitelský sbor žen** – Marie Varhánková, Marie Čapková, Ludmila Cinková, Věra Prokopová, Marie Šerá, Květa Rérychová;

- Cvičitelský sbor v období 1933/1934

Náčelník – Jaroslav Meloun, **místonáčelník** – Otto Matula, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Týnovský, Antonín Varhánek, Josef Kremlák, Karel Müller, Karel Šťastný, Josef Kubíček, Jindřich Koudela, **cvičitelé žáků** – Václav Týnovský, Jaroslav Meloun, Otto Matula;

Náčelnice – Eliška Rérychová, **místonáčelnice** – Marie Šerá, **cvičitelský sbor žen** – Marie Čapková, Anna Čaloudová, Marie Varhánková, Růžena Varhánková, Ludmila Cinková, Ema Müllerová, Marie Turecká, Božena Pokorná, Marie Pátková, Růžena Zemanová, **cvičitelky žákyň** – Marie Šerá, Božena Pokorná, Růžena Zemanová, **čekatelky cvičitelského sboru** – Marie Fialová, Valerie Poetschová, Kamila Aufrehtová, Blažena Klímová;

- Cvičitelský sbor v období 1934/1935

Náčelník – Jaroslav Meloun, **místonáčelník** – Josef Kremlák, **zapisovatel** – Otto Matula, od 31. 10. 1934 zapisovatelem Antonie Marková, **cvičitelský sbor mužů** – Antonín Varhánek, Václav Týnovský, Karel Müller, Jindřich Šerý, Augustin Pokorný, Václav Škarka, Karel Šťastný, František Novák, **vedoucí cvičitel žáků** – Jindřich Šerý;

Náčelnice – Marie Šerá, **místonáčelnice** – Marie Čapková, **cvičitelský sbor žen** – Ludmila Cinková, Anna Čaloudová, Marie Varhánková, Růžena Varhánková, Kamila Aufrehtová, Antonie Marková, Ema Minářová, Marie Pokorná, Josefa Eliášová;

- Cvičitelský sbor v období 1935/1936

Náčelník – Jindřich Šerý, **místonáčelník** – ing. Karel Kozák, **zapisovatel** – Antonie Marková, **Cvičitelský sbor mužů** – Václav Týnovský, Jaroslav Hlouň, Jaroslav Meloun, Antonín Varhánek, Augustin Pokorný, Karel Müller, JUDr. Jan Pochobradský, Josef Kremlák, Otto Matula, **cvičitel dorostu** – Antonín Varhánek, **cvičitelé žáků** – Jaroslav Meloun, ing. Karel Kozák, Jindřich Šerý;

Náčelnice – Anežka Novotná, **místonáčelnice** – Josefa Eliášová, **cvičitelský sbor žen** – Eliška Rérychová, Antonie Marková, Ludmila Cinková, Marie Šerá, Marie Varhánková, Růžena

Varhánková, Kamila Aufrechtová, Ema Minářová, Marie Vlčková, Božena Pokorná, Marie Cabicarová;

- Cvičitelský sbor v období 1936/1937

Náčelník – ing. Karel Kozák, **místonáčelník** – Otto Matula, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Týnovský, Jindřich Šerý, Václav Škarka, JUDr. Jan Pochobradský, Antonín Varhánek, Josef Prouza, Jan Gilbert, Josef Eliáš, **cvičitel dorostu** – Antonín Varhánek, **cvičitel žáků** – Václav Škarka;

Náčelnice – Anežka Novotná, **místonáčelnice** – Antonie Marková, **cvičitelský sbor žen** – Marie Šerá, Eliška Škarková, Ludmila Cinková, Marie Varhánková, Růžena Varhánková, Anna Čaloudová, Eliášová, Ema Minářová, Marie Zimmermannová, **cvičitelka dorostu** – Antonie Marková;

- Cvičitelský sbor v období 1937/1938

Náčelník – Václav Škarka, **místonáčelník** – Karel Vacek, **zapisovatel** – Antonie Marková, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Týnovský, ing. Karel Kozák, Antonín Varhánek, Augustin Pokorný, Otto Matula, JUDr. Jan Pochobradský, Jan Prokůpek, Jan Gilbert, František Jozl, Vondráček, **vedoucí dorostu** – Antonín Varhánek, **vedoucí žáků** – Augustin Pokorný, **cvičitelé žáků** – ing. Karel Kozák, Josef Láznicka, Josef Prouza, Stanislav Pelikán, František Novák;

Náčelnice – Anežka Novotná, **místonáčelnice** – Marie Zimmermanová, **cvičitelský sbor žen** – Růžena Salášková, Anna Čaloudová, Ludmila Kosíková, Eliška Škarková, Marie Varhánková, Růžena Varhánková, Antonie Marková, Marie Grafnettrová, Hollerová, **vedoucí dorostu** – Antonie Marková, **vedoucí žákyň** – Ludmila Kosíková, **cvičitelky žákyň** – Anna Čaloudová, Marie Veselá, Marie Zimmermannová, Marie Hladíková;

- Cvičitelský sbor v období 1938/1939

Náčelník – Václav Škarka, **místonáčelník** – Josef Rain, **zapisovatel** – V. Putterlíková, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Týnovský, Antonín Varhánek, JUDr. Jan Pochobradský, Jan Prokop, Bedřich Kratochvíl, Jan Zimmermann, Stanislav Pelikán, Kučera, Jukl, Karel Vacek, Josef Provazník, Josef Maděra, Karel Novák, **vedoucí dorostu** – Antonín Varhánek, od 2. 9. 1938 JUDr. Jan Pochobradský, **vedoucí žáků** – Bedřich Kratochvíl;

Náčelnice – Anežka Novotná, **místonáčelnice** – Eliška Škarková od 6. 12. 1938 pověřená vedením cvičitelského sboru žen, **cvičitelský sbor žen** – Ludmila Kosíková, Růžena Salášková, Vlasta Putterlíková, Kučerová, Irma Koucká, Marie Zimmermanová, Marta Karásková, Marie Rainová, Alžběta Šnorbertová, **vedoucí dorostenek** – Marie Zimmermanová, **vedoucí žákyň** – Ludmila Kosíková;

- Cvičitelský sbor v období 1939/1940

Náčelník – Václav Škarka, **místonáčelník** – Bohumil Kučera, **zapisovatel** – Vlasta Putterlíková, **cvičitelský sbor mužů** – Antonín Varhánek, Václav Týnovský, JUDr. Jan Pochobradský, Jan Prokop, Antonín Kocourek, Bedřich Kratochvíl, Josef Rain, Jukl, Jan Vacek, Josef Provazník, Josef Maděra, **vedoucí dorostu** – JUDr. Jan Pochobradský, **vedoucí žáků** – Bedřich Kratochvíl;

Náčelnice – Eliška Škarková, **místonáčelnice** – Kučerová, **cvičitelský sbor žen** – Ludmila Kosíková, Irma Koucká, Marie Zimmermanová, Vlasta Putterlíková, Růžena Salášková, Alžběta Šnorbertová, Marie Procházková, Marta Karásková, **vedoucí dorostu** – Ludmila Kosíková, **vedoucí žákyň** – Ludmila Kosíková, **cvičitelky žákyň** – Růžena Salášková, Ludmila Cinková, Vlasta Putterlíková, Marie Hladíková, Božena Komrsová;

- Cvičitelský sbor v období 1940/1941

Náčelník – Václav Škarka, **I. místonáčelník** – Jukl, **II. místonáčelník** – Jan Vacek, **knihovník** – Václav Škarka, **zapisovatel** – Vlasta Maděrová, **cvičitelský sbor mužů** – JUDr. Jan Pochobradský, Jan Štěfáček, Antonín Varhánek, Václav Prokůpek, Josef Provazník, Josef Maděra, Václav Dvořák, Josef Rain, Jan Vacek, **vedoucí dorostu** – JUDr. Jan Pochobradský, **vedoucí žáků** – Václav Prokůpek, Josef Provazník, Josef Maděra;

Vedoucí lehkotletického odboru – Václav Dvořák, **vedoucí herního odboru** – Josef Maděra

Náčelnice – Eliška Škarková, **I. místonáčelnice** – Irma Koucká, **II. místonáčelnice** – Ludmila Kosíková, **cvičitelský sbor žen** – Růžena Salášková, Ludmila Cinková, Vlasta Putterlíková, Antonie Marková, Vlasta Maděrová, Marie Reinová, Božena Komrsová, Ema Minářová, Šavrdová;

- Cvičitelský sbor v období 1941

Náčelník – Václav Škarka, **místonáčelník** – Jan Vacek, **cvičitelský sbor mužů** – JUDr. Jan Pochobradský, Jan Štefáček, Antonín Varhánek, Václav Prokůpek, Josef Provazník, Josef Maděra, Josef Rain, Václav Dvořák, **cvičitelé dorostu** – JUDr. Jan Pochobradský, Karel Němeček, Václav Dvořák, **cvičitelé žáků** – Josef Provazník, Václav Prokůpek, Vladimír Míkula;

Náčelnice – Eliška Škarková, **místonáčelnice** – Věra Hlouňová, **cvičitelský sbor žen** – Irma Kaucká, Ludmila Kosíková, Růžena Salášková, Ludmila Cinková, Antonie Marková, Vlasta Maděrová, Vlasta Putterlíková, **cvičitelky dorostu** – Ema Minářová, Vlasta Maděrová, **vedoucí žákyň** – Irma Kaucká, **cvičitelky žákyň** – Marie Cinková, Anna Hanusová, Marie Hanusová, Božena Komrsová, Růžena Salášková;

- V průběhu roku 1941 byla zastavena činnost sokolské organizace. Správcem majetku TJ Sokol Polná byl ustanoven ing. Karel Sázavský, od roku 1943 jej převzalo Kuratorium pro výchovu mládeže. Svou činnost polenský Sokol obnovil až po osvobození valnou hromadou dne 3. 7. 1945.

- Cvičitelský sbor v období 1945/1946

Náčelník – Otto Matula, **cvičitelský sbor mužů** – Václav Neubauer, Antonín Varhánek, Josef Klusáček, JUDr. Jan Pochobradský, Jan Štefáček, Josef Provazník, Karel Šťastný, Šrámek, Jaroslav Lesák, **vedoucí mužů** – Jan Štefáček, **vedoucí dorostu** – Josef Klusáček, **vedoucí žáků** – Josef Provazník;

Náčelnice – Eliška Škarková, **cvičitelský sbor žen** – Růžena Salášková, Ema Müllerová, Věra Marková, Marie Turecká, Marie Musilová, Marie Vítková, Marie Pátková, Coufalová, Fišarová, Marie Vavroušková, **vedoucí žen** – Eliška Škarková, **vedoucí dorostenek** – Věra Marková, **cvičitelky dorostenek** – Věra Doubková, Marie Musilová, **vedoucí žákyň** – Marie Vítková, Marie Pátková, **cvičitelky žákyň** – Růžena Salášková, Marie Turecká, Fišarová, Marie Vavroušková, Coufalová, Marie Vlková

- Cvičitelský sbor v období 1946/1947

Náčelník – Jan Štefáček, **I. místonáčelník** – Václav Marek, **II. místonáčelník** – Antonín Tůma, **zapisovatelka** – Marie Vavroušková, **cvičitelský sbor mužů** – Jan Jekl, Josef Provazník, Antonín Varhánek, Jan Šurnický, Václav Neubauer, Josef Šturm, Karel Müller, JUDr. Jan Pochobradský, Rudolf Radouš, Bedřich Kratochvíl, Vladimír Doležal, Karel Chládek, Miloš Vítek, Jan Vítek, A. Šejstal, Alois Wimmer, Fuchs, Jaroslav Bořil;

vedoucí dorostu – Josef Provazník, **cvičitelé dorostu** – Otto Matula, Vladimír Doležal, Bohumil Kučera, **vedoucí žáků** – JUDr. Jan Pochobradský, **cvičitelé žáků** – Emil Kunt, Josef Maděra, Josef Šturm;

Náčelnice – Eliška Škarková, **I. místonáčelnice** – Věra Marková, **II. místonáčelnice** – Marie Vavroušková, **cvičitelský sbor žen** – Růžena Salášková, Ema Müllerová, Marie Vavroušková, Lidka Šturmová, Vlasta Babínková, Vlasta Homolková, Vytlačilová,

vedoucí dorostu – Věra Marková, **cvičitelky dorostu** – Věra Doubková, Marie Musilová, Homolková, **vedoucí žákyň** – Marie Vavroušková, **cvičitelky žákyň** – Růžena Salášková, Lidka Šturmová, Marie Vlková, Marie Pátková, Šťastná;

Výletová komise – Josef Provazník, Eliška Škarková, Věra Marková, Lidka Šturmová, Marie Vavroušková, Antonín Tůma, Vladimír Doležal

Odbor plavecký – vedoucí Alois Sommer

Odbor lehké atletiky – vedoucí Josef Maděra

Odbor zimních sportů – vedoucí Jan Matula

Odbor her – vedoucí Jiřina Vítková

- Cvičitelský sbor v období 1947/1948

Náčelník – JUDr. Jan Pochobradský, **cvičitelský sbor mužů** – Jan Jekl, Josef Provazník, Antonín Varhánek, Jan Šurnický, Václav Neubauer, Josef Šturm, Karel Müller, Bedřich Kratochvíl, Otto Matula, Emil Kunt, Josef Maděra, Jan Vítek, Miloš Vítek, Karel Chládek;

Náčelnice – Eliška Škarková, **cvičitelský sbor žen** – Věra Marková, Marie Vavroušková, Růžena Salášková, Marie Musilová, Lidka Šturcová, Věra Doubková, Ema Müllerová, Marie Vlková, Marie Pátková;

- Cvičitelský sbor v období 1948/1949

Náčelník – Otto Matula, **cvičitelský sbor mužů** – Antonín Varhánek, Jan Matula, Josef Štunc, Václav Neubauer, Josef Maděra, Jan Štefáček, Alois Wimmer, Jan Vitek, Miloš Vitek, Jan Šurnický, Bedřich Kratochvíl, Karel Šťastný, Jaroslav Kubíček;

Náčelnice – Eliška Škarková, **cvičitelský sbor žen** – Františka Stluková, Věra Doubková, Marie Vlková, Lidka Šturcová, Marie Pátková, Věra Marková, Marie Musilová;

- Zatímní cvičitelský sbor jmenovaný MAVNF v Polné dne 2. 2. 1949

Náčelník – Otto Matula, **místonáčelník a cvičitel** – Karel Šťastný, **náčelnice** – Eliška Škarková, **místonáčelnice** – Františka Stluková, **vedoucí odborů**: Josef Maděra (lehkoatletický, lyžařský), Jaroslav Chládek (fotbalový), Adolf Šejstal (ledního hokeje), Luboš Bič (tenisový), Jaroslav Kubíček (stolního tenisu), Alois Wimmer (plavání), Jan Mikší (turistiky), Františka Stluková (táboření), Eliška Škarková (odbíjené)

- Tělovýchovný sbor v období 1950/1951

Náčelník – Otto Matula, **I. místonáčelník** – Karel Šťastný, **II. místonáčelník** – Josef Kremlák, **náčelnice** – Františka Stluková, **místonáčelnice** – Vlasta Šturcová. **vedoucí odborů**: Jaroslav Chládek (fotbalový), Karel Vach (ledního hokeje), Luboš Bič (tenisový), Jaroslav Kubíček (stolního tenisu), Alois Wimmer (plavání), Jan Mikší (turistiky),

- Tělovýchovný sbor v období 1951/1952

Náčelník – Josef Kremlák, **místonáčelník** – Otto Matula, **náčelnice** – Františka Stluková, **místonáčelnice** – Vlasta Šturcová.

Oddíl odbíjené – předseda Karel Vach

Oddíl tenisový – předseda Luboš Bič

Oddíl ledního hokeje – předseda Karel Vach

Oddíl lyžařský – předseda Otto Matula

Oddíl sportovní gymnastiky – Josef Kremlák, Františka Stluková

Oddíl fotbalu – předseda Jaroslav Chládek

Oddíl plavání – předseda Alois Wimmer



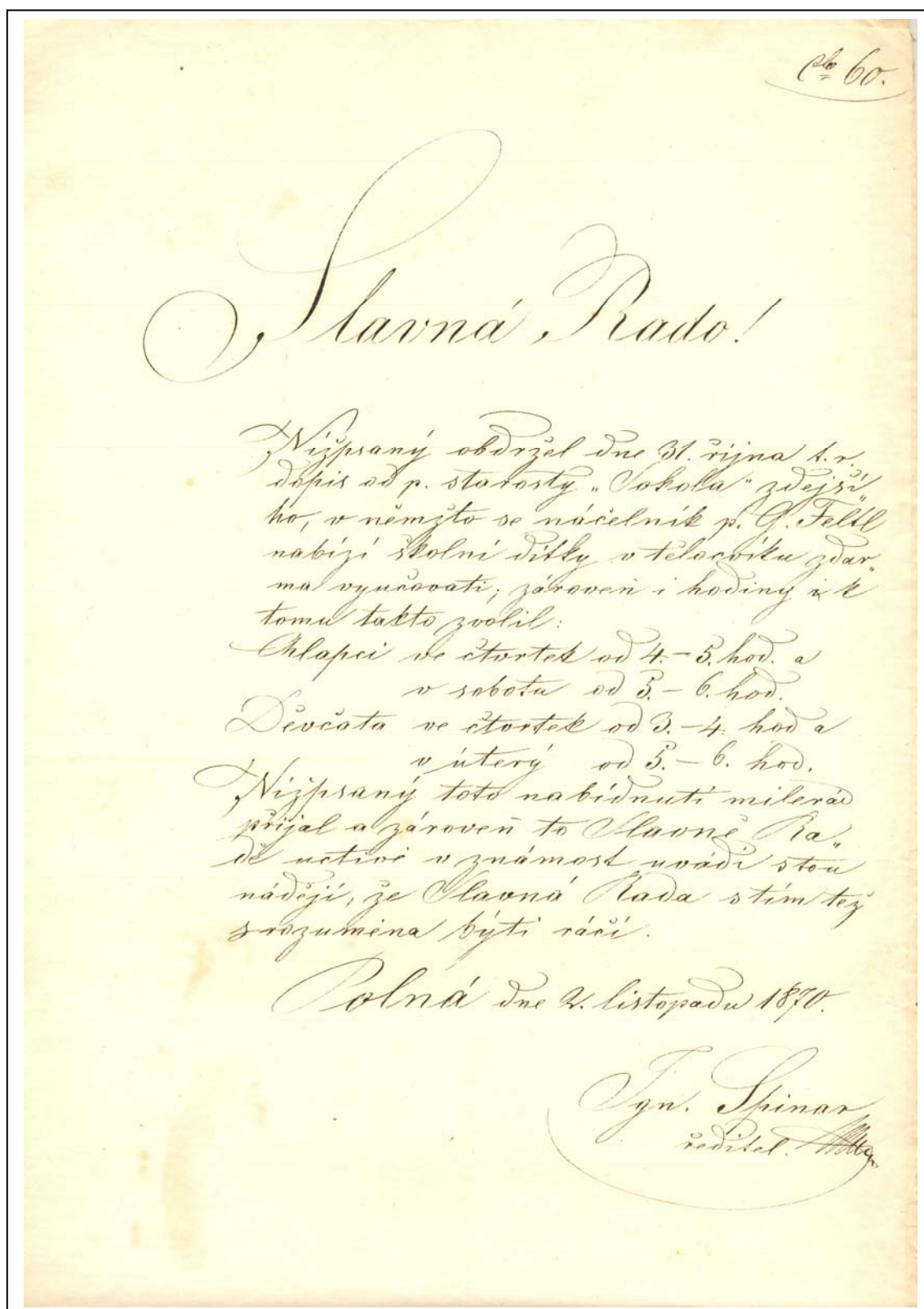
a) Gustav Feltl, první náčelník TJ Sokol Polná a zakladatel Sokola polenského v r. 1868.



b) Ondřej Sedlák, první starosta TJ Sokol Polná a zakladatel Sokola polenského v r. 1868.



c) Fotografie Gustav Feltl (vlevo) a Jaroslav Pittner (vpravo) při hře v šachy. MM Polná, fond: Fotoarchiv, inv. č. 42 026.



Přípis Ignáce Špinara, ředitele chlapecké školy v Polné, místní školní radě, ve kterém oznamuje, že povolil Gustavu Feltlovi, náčelníkovi TJ Sokol Polná, zdarma vyučovat ve škole tělocvik.



Pozvánka na valnou hromadu TJ Sokol Polná, konanou dne 27. listopadu 1870 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.



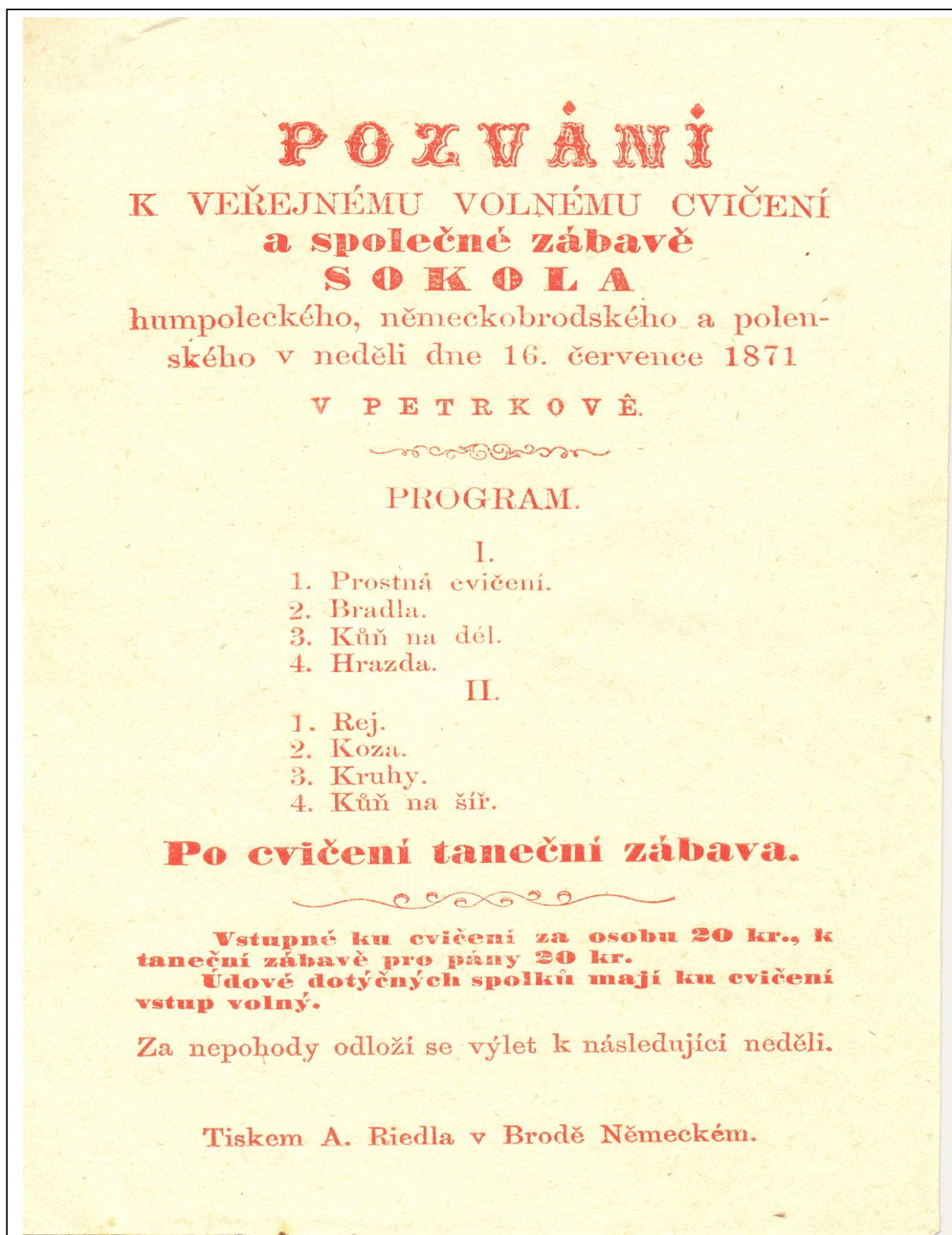
a) Karel Culka, cvičitel mužů TJ Sokol Polná
v letech 1894–1898 a 1900–1903.



b) Václav Pojman, starosta TJ Sokol Polná
v letech 1893–1900.



c) „Hudba Sokola polenského“. První řada dole (odleva): Bedřich Klusáček, Romuald Roštok, Ondřej Röhrich, střední řada (odleva): Jan Zima, Alois Novák, Josef Kuhn, František Culka, poslední řada nahoře (odleva): Karel Wollmann, František Pokorný. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 4 306.



Pozvánka na veřejné cvičení a společnou taneční zábavu Sokola humpoleckého, německobrodského a polenského, konanou dne 16. července 1871 v Petrkově. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO-20 /D/ 930.



a) Pozvánka na ples Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 16. ledna 1872 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/ 949.



b) Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 28. ledna 1895 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20/D/ 950.

341

Bratřích
 Křesťanské jednoty "Sokol"
 v
 Polné
 Oznamuji, že jednotka Vaše přijata byla do
 svazku župy "Havlíčků" se schůzí příslušné dne
 20. května 1894.
 J. starosty župní příslušný
 V. K. Bratřích 28. května 1894
 J. Bratřích
 starosty župní příslušný
 M. Bratřích
 ord. starosta

Oznámení o přijetí TJ Sokol Polná do svazku jednot Sokolské župy Havlíčkovy na schůzi správního výboru
 župy dne 20. května 1894. Přípis župního starosty JUDr. Eduarda Brzoráda z 28. května 1894. MM Polná, fond:
 Papír-Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.



a) Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 9. února 1897 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO-20 /D/ 924.



b) Pozvánka na věneček Tělocvičné jednoty Sokol v Polné, konaný dne 28. února 1905 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO-20 /D/ 925.



a) Fotografie z veřejného cvičení TJ Sokol Polná (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21/B/ 828.



b) Fotografie cvičenců a cvičenek TJ Sokol Polná (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21/B/ 3 920.



a) Fotografie s názvem „Cvičení žáků I.“ TJ Sokol v Polné (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 774/1.



b) Fotografie s názvem „Cvičení žáků II.“ TJ Sokol v Polné (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO–21 /B/ 3 774/2.



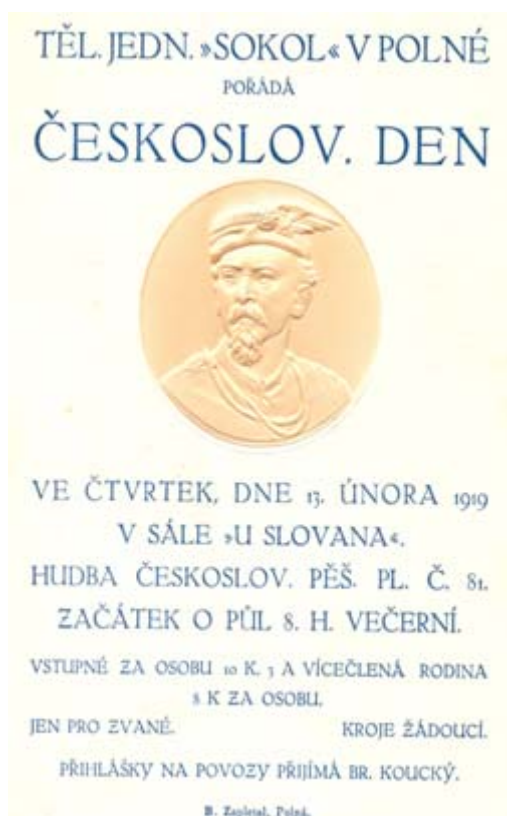
Plakát k sokolské akademii, pořádané dne 28. dubna 1912 polenskou sokolskou jednotou v sále domu „U Slovana“. Koncertní čísla pod vedením dr. Václava Michálka prováděl orchestr hudebního odboru jednoty. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO-20 /D/ 938.



a) Fotografie dívčího dorostu TJ Sokol Polná s cvičitelkou Anežkou Rychlou (r. 1912). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO – 21 /B/ 837.



b) Fotografie dámského odboru TJ Sokol Polná (r. 1903). Převzato z publikace PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 154.



a) Pozvánka na „Československý den“, pořádaný TJ Sokol Polná dne 13. února 1919.

b) Pozvánka na věneček TJ Sokol Polná, konaný dne 14. února 1914 v sále domu „U Slovana“.



c) Fotografie ze sokolských šibřinek pořádaných TJ Sokol Polná (r. 1927). MM Polná, fond: Fotoarchiv,, kat. č. PO-21 /B/ 3 777.



a) Fotografie nazvaná „Nástup polenských Sokolů s prapory“, který proběhl na letním cvičišti jednoty u sokolského zámku v Polné. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/ 3 090.



b) Fotografie členů TJ Sokol v Polné, shromážděných na nádvoří polenského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/ 6 760.



a) Fotografie sokolské jízdy v Polné, shromážděné při sokolské slavnosti v prostoru u městského nádraží v Polné (r. 1928). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/ 2 890.



b) Fotografie cvičícího žactva Sokola v Polné na letním cvičišti u sokolského zámku. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Pohlednice, přír. č. PO-17/99.



a) Fotografie cvičících družstev mužů TJ Sokol v Polné, shromážděných na tribunách letního cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/3 772.



b) Fotografie cvičících družstev žen TJ Sokol v Polné, shromážděných na tribunách letního cvičiště u sokolského zámku (r. 1927). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/3 761/1.



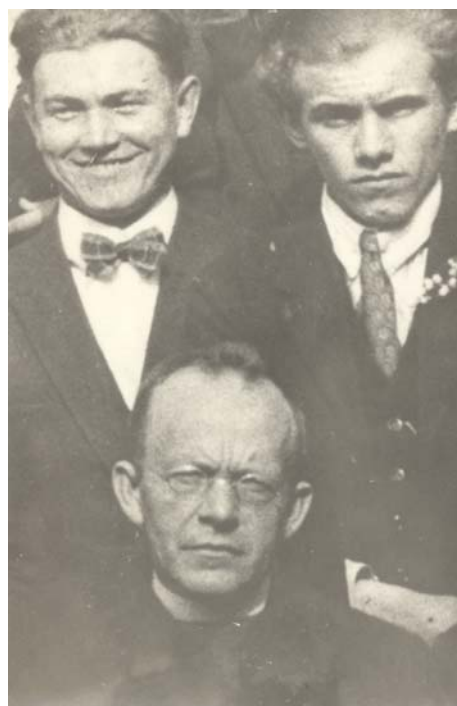
a) Ing. Karel Sázavský, starosta TJ Sokol Polná v letech 1939–1941, 1945–1948; II. náměstek starosty Sokolské župy Havlíčkovy v letech 1947–1948.



b) Jindřich Volenec, náčelník TJ Sokol Polná v letech 1893–1897; starosta TJ Sokol Polná v letech 1903–1905.



c) Bedřich Kracík, náčelník TJ Sokol Polná v letech 1921–1922, místostarosta v letech 1927–1928; popraven v Praze na Pankráci 9. září 1943.



d) Josef Činčera (stojící vlevo), náčelník TJ Sokol Polná v letech 1913–1919; místonáčelník Sokolské župy Havlíčkovy v letech 1917–1919.

**TĚLOCVIČNÁ
JEDNOTA „SOKOL” V POLNÉ**
pořádá ku počtě
78. narozenin p. presidenta T. G. Masaryka
v neděli dne 4. března 1928
v sále „U SLOVANA”

Dětskou BESÍDKU.

PROGRAM:

- 1.) Smíšený sbor: **Slavnostní sbor** k oslavám osvoboditele presidenta T. G. Masaryka - Složil J. Hlucháň.
- 2.) **Výzva k rodičům.**
- 3.) Žákyně: **Maminčino potěšení.** - Složil B. Bílek. Hudba od A. Kaluse.
- 4.) Žáci: **Blaničtí rytíři.** - Složil prof. Ant. Kolovrátek. Hudba od C. Slezáčka.
- 5.) Žákyně: **Sedlák a selka.** - O. Staníček.
- 6.) Žákyně: **Rejové tance.** - Složil Emil Loubal. Hudba od K. Matějovce.
- 7.) Žáci: **Námořníci.** - Složil Aug. Očenášek. Hudba od K. Pospíšila.
- 8.) Žákyně: **Půvaby roku.** - Prof. Emil Loubal.
- 9.) Smíšený sbor: **Píseň svobody** z opery Braniboři v Čechách. Upravil J. Hlucháň.

Změna programu vyhrazena.

Začátek v 8 hodin večer.

Ceny míst: Křeslo 6 Kč, I. místo 5 Kč, II. místo 4 Kč, k stání a galerie 2 Kč.

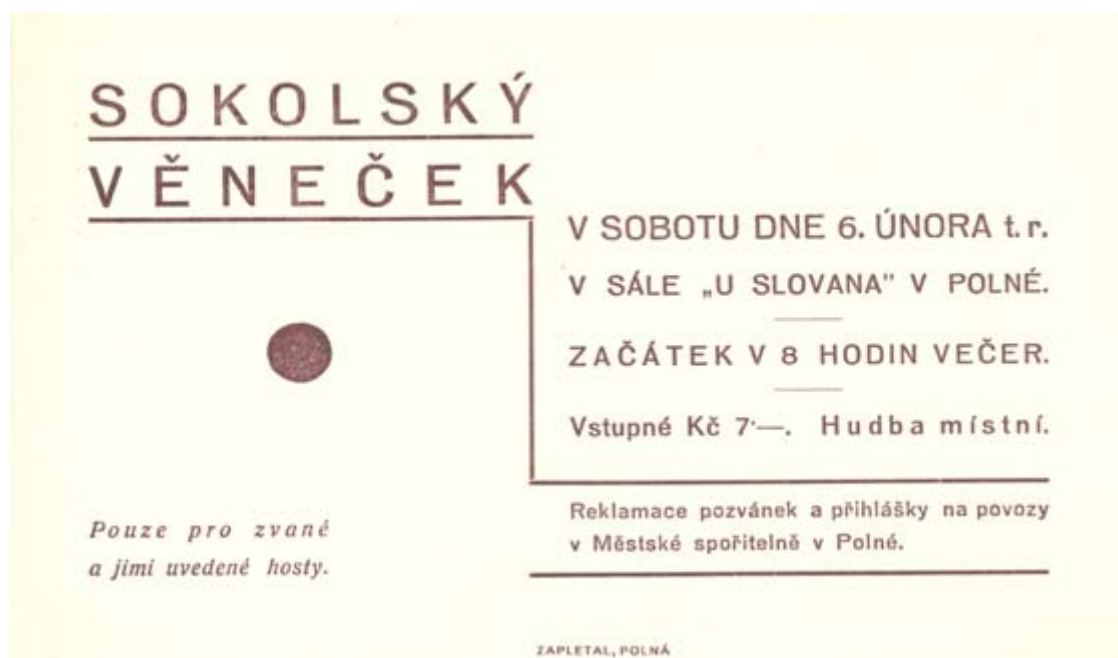
Týž den odpo. ve 2 hod. představení pro dítky
za ceny: Sedadlo 2 Kč, k stání 1 Kč, dospělí 3 Kč.

Odpoledne zůstává galerie vyhrazena cvičícímu žactvu a dorostu.
Předprodej vstupenek u br. V. Melouna.

Plakát oznamující pořádání „Dětské besídky“ na oslavu 78. narozenin prezidenta T.G. Masaryka. Akce se již tradičně uskutečnila v sále spolkového domu „U Slovana“ dne 4. března 1928. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO-20 /D/2 135.



a) Návrh na sokolský prapor TJ Sokol Polná z roku 1932, provedený Břetislavem Rérychem, ředitelem muzea v Polné. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, Spisy 1920–1937, nesignováno.



b) Pozvánka na věneček TJ Sokol Polná, konaný dne 6. února 1932 v sále spolkového domu „U Slovana“. MM Polná, fond: Vizuální komunikace (plakáty, pozvánky, parte, reklama), kat. č. PO–20 /D/943.

STANOVY

SPOLKU

„SOKOLSKÁ ŽUPA HAVLÍČKOVA“.

I. Jméno a sídlo.

§ 1.

Spolek se jmenuje: »Sokolská župa Havlíčkova« a sídlí v Německém Brodě.

II. Účel a prostředky.

§ 2.

(¹) Župa pracuje ku povznesení tělesných a mravních sil československého lidu v duchu Tyršově a Fügnerově, tím že:

a) dává podnět k zakládání sokolských jednot a jejich poboček;

b) sdružuje sokolské jednoty k společné práci a pomoci, má v patrnosti jejich stav a potřeby, dbá, aby plnily řádně sokolské poslání, podporuje je v tom radou i skutkem a je-li to nutné, činí potřebná opatření, aby je udržela při životě a zajistila jejich jmění spolkovým účelům;

c) obstarává společné sokolské úkoly sdružených jednot jakož i spolkové úkoly, přesahující jejich síly a prostředky;

d) zastupuje společné zájmy sdruženého Sokolstva před vyššími svazky, před úřady i před veřejností;

e) udržuje styk s jinými sokolskými župami, zejména okolními, spojuje se s nimi podle potřeby k pořádání větších sokolských podniků, je členem ústředního československého spolku sokolského (ústředí — § 31, odst. 2.) a plní povinnosti, vyplývající z toho spojení;

f) prohlubuje a šíří poznání sokolské myšlenky a sokolské výchovy tělesné i mravní a usiluje o jejich uplatňování i mimo Sokolstvo;

g) sleduje snahy a otázky tělesné a mravní výchovy vůbec a pečuje všemi vhodnými prostředky, aby se vyvíjely na prospěch národa;

h) podporuje jednoty národnostně ohrožené a záslužné podniky národní; proto zejména:

Stanovy Sokolské župy Havlíčkovy z roku 1930. TJ Sokol Polná patřila do svazku jednot Havlíčkovy sokolské župy od roku 1894 do roku 1948. MM Polná, fond: Papír-Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.



a) Fotografie rodiny Rérychovy a Škarovy (30. léta 20. století). V popředí zleva Václav Škarka, náčelník TJ Sokol Polná, Eliška Škarková, náčelnice TJ Sokol Polná, Břetislav Rérych, dlouholetý ředitel polenských škol a městského muzea. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 2.



b) Na tenisových kurtech TJ Sokol Polná (30. léta 20. století). Odleva JUDr. Jan Pochobradský, Václav Škarka, Antonie Marková, Milena Sázavská, Eliška Škarková, sběrač míčků Leopold Pokorný. Rodinný archiv PhDr. Antonína Götze, Záborná č. 50, 588 13 Polná. Fascikl Eliška a Václav Škarkovi, složka č. 2.



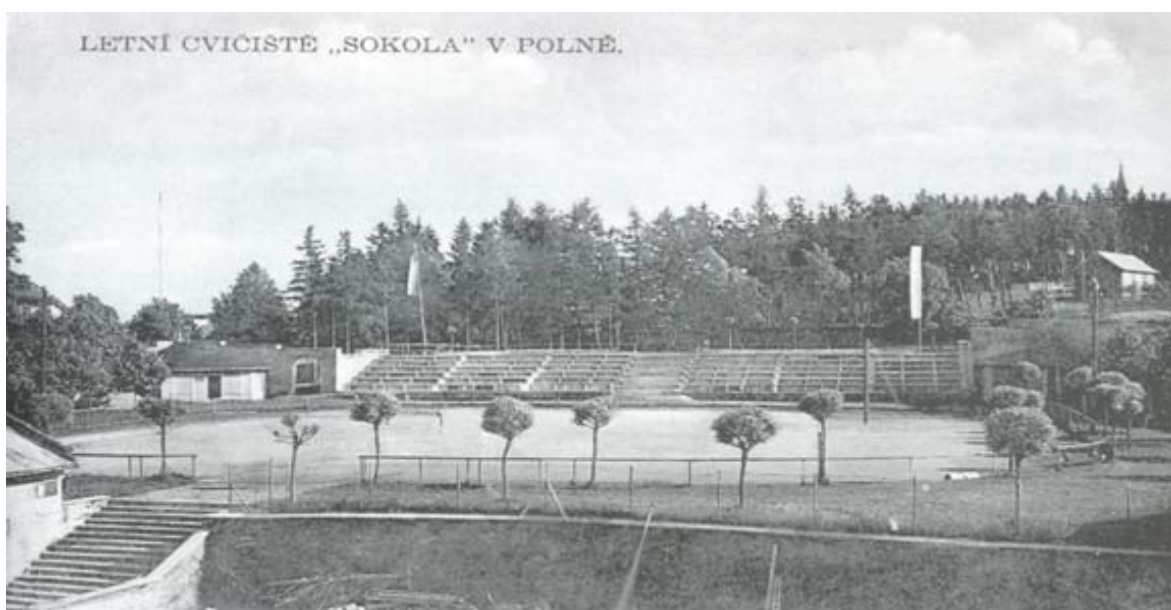
a) Fotografie „Předávání standarty dorostu“ (r. 1935). Na tribuně stojí odleva náčelnice Anežka Novotná, starosta Václav Týnovský, náčelník Jindřich Šerý. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 782/3.



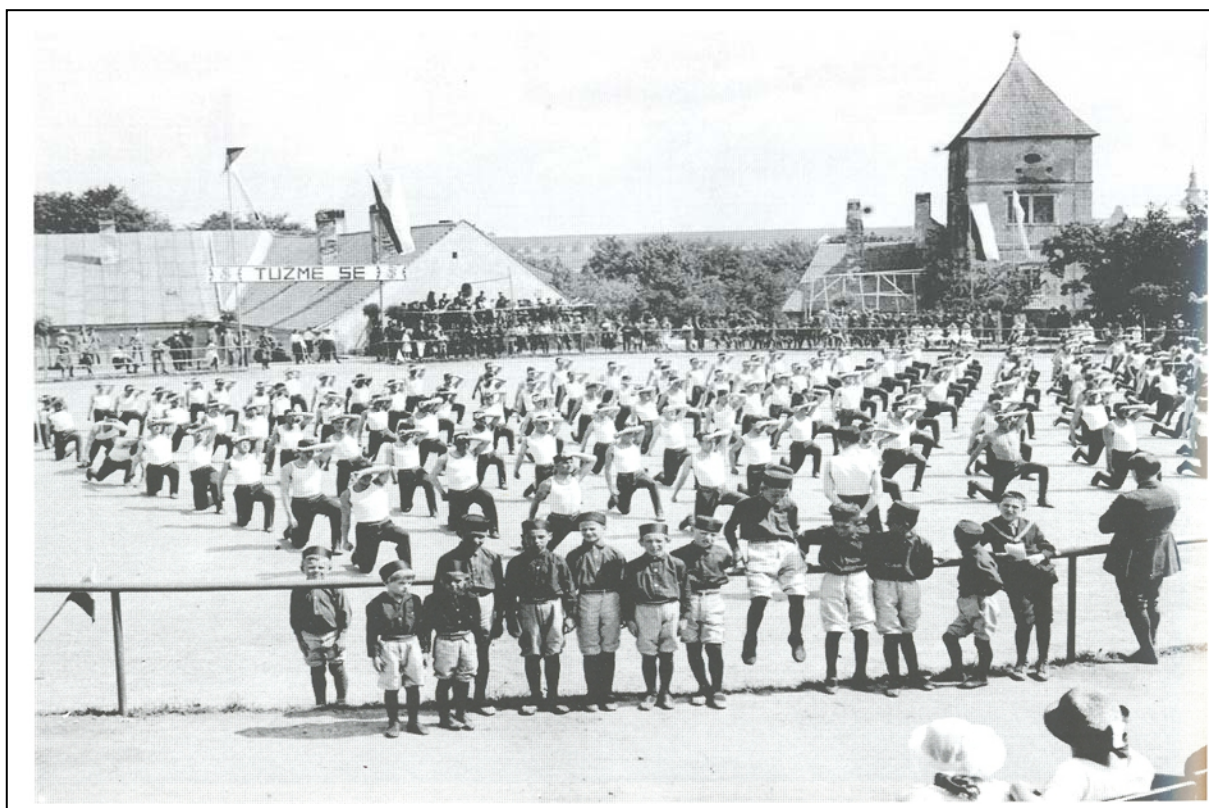
b) Fotografie „Předávání standarty dorostu“ (r. 1935). Standartu předává starosta jednoty Václav Týnovský. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/ 3 782/2.



c) Fotografie s názvem „Předávání standarty dorostu“ (r. 1935). Akce probíhala na letním cvičišti u zámku, nový prapor dorostu drží dorostenec Emil Matoušek. MM Polná fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/3 782/1.



a) Fotografie letního cvičiště Sokola Polná u zámku (po r. 1935). MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, Spisy 1920–1937, nesignováno.



b) Fotografie cvičenců TJ Sokola Polná na letním cvičišti u sokolského zámku. Převzato z publikace PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 180.



a) Fotografie ze slavnosti TJ Sokol v Polné, konané dne 11. května 1947. Slavnostní průvod žactva. V čele průvodu jde vedle praporečníka Václav Neubauer, I. místostarosta TJ Sokol Polná. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/5 977/16.



b) Fotografie z oslav osvobození ČSR ze dne 9. května 1946, sokolský průvod žen a dorostenek TJ Sokol Polná. V čele průvodu náčelnice jednoty Eliška Šarková. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/5 977/14.



a) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Čelo sokolského průvodu s prapory V. okrsku a TJ Sokol Polná na Husově náměstí. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 795.



b) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Průvod sokolů u městské elektrárny, v popředí Vlasta Pohořelá, okrsková náčelnice a ing. Karel Sázavský, okrskový předseda a starosta TJ Sokol v Polné. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 823.



a) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Průvod sokolů a hostů sletu u městské elektrárny v Polné. V popředí zleva: Josef Ptačovský z TJ Sokol Polná, Josef Forstner, předseda MNV v Polné, Otakar Med z TJ Sokol Humpolec, MUDr. Václav Michálek, zdravotník TJ Sokol Polná a Jan Venc z TJ Sokol Havlíčkův Brod. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 801.



b) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné dne 15. června 1947. Muži v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 804.



a) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné dne 15. června 1947. Ženy v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 805.



b) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Žákyně v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO – 21 /B/3 816.



a) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy v Polné dne 15. června 1947. Muži v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 810.



b) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Žáci v průvodu sokolů u městské elektrárny, mířící na letní cvičiště u sokolského zámku. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 806.



a) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Vztyčování státní vlajky Československé republiky na letním cvičišti TJ Sokol Polná u sokolského zámku, který jednota vlastnila od roku 1922. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 808.



b) Fotografie z veřejného cvičení V. okrsku Havlíčkovy sokolské župy, které proběhlo v Polné dne 15. června 1947. Slavnostní zahájení veřejného cvičení okrsku, na tribuně stojí za řečnickým pultem ing. Karel Sázavský, II. náměstek starosty Sokolské župy Havlíčkovy, který byl zároveň okrskovým předsedou a starostou TJ Sokol Polná. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat.č. PO-21 /B/3 825.



Hokejisté TJ Sokol Polná - v brance Miroslav Bahounek (1947)

a) Hokejisté TJ Sokol Polná (v brance Miroslav Bahounek - ležící), rok 1947. Převzato z publikace PRCHAL, J. *Polná ve 20. století*. Polná, 2006, s. 200.

KINO SOKOL V POLNÉ

Adresa: Polná na Českomoravské vysočině
 Stanice dráhy: Polná-město
 Telefon vedoucího č. 38

Č-G-VII-3

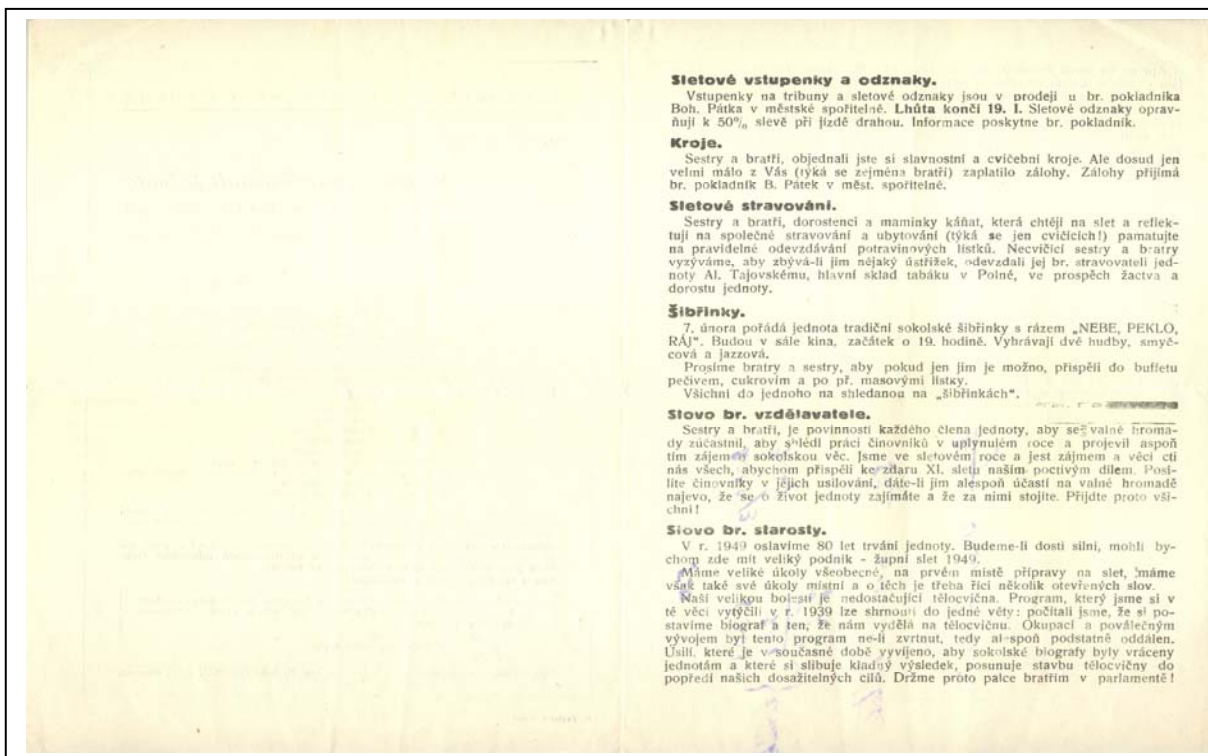
Polná, dne 1. července 1948

Za hasičské hlídky v kině v červnu vyplaceno
 Sboru dobrovolných hasičů v Polné při 34 před-
 staveních po 10.-Kčs celkem Kčs 340.-
XXXXXXXXXXXX

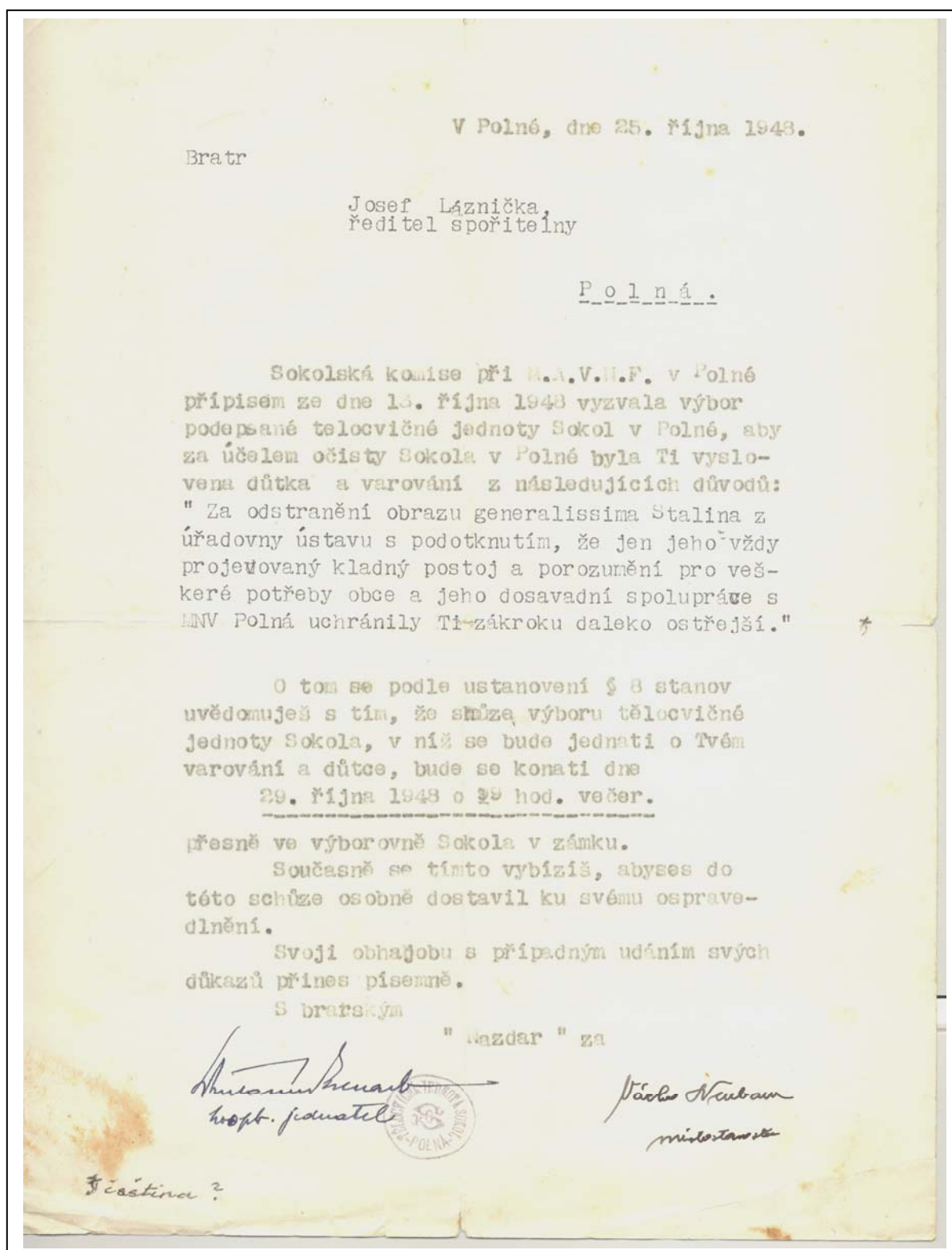
přijal:
 Sbor dobrovolných hasičů
 v Polné
Miroslav Jitka
 k. pokladník.

JK **Kino SOKOL v Polné**
JK
 27.6.1948

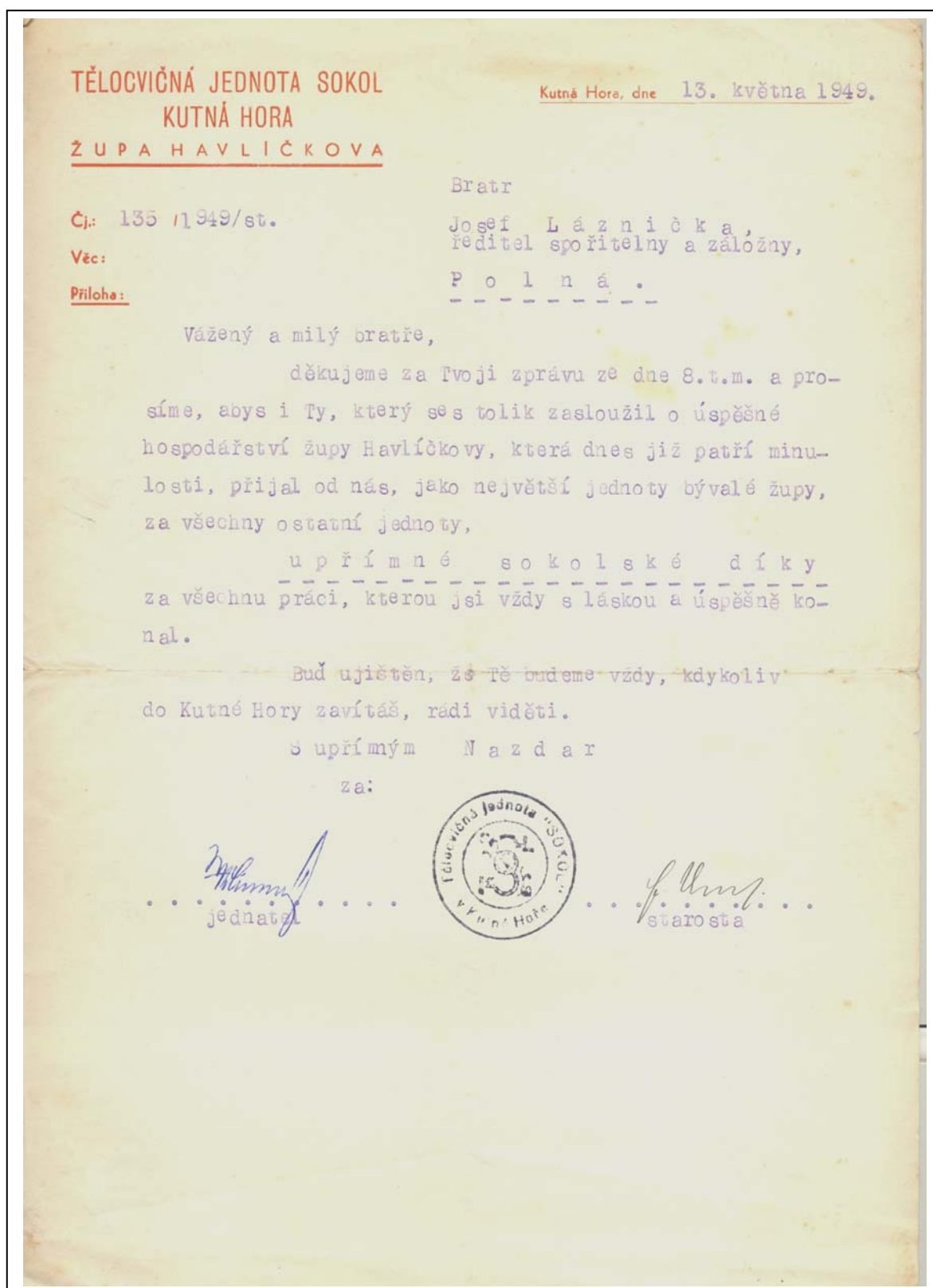
b) Proplacení hasičské hlídky při promítání filmů v kině Sokol Polná. Účetní doklad z 1. července 1948, přijatý Sboru dobrovolných hasičů v Polné. MM Polná, fond: Papír-Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.



366



Příklad činnosti sokolské komise při Místním akčním výboru Národní fronty v Polné. Vyslovení důtky a varování Josefu Lázníčkovi, dlouholetému pokladníkovi Havlíčkovy sokolské župy přípisem z 25. října 1948. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.



Poděkování Josefu Lázníčkovi, dlouholetému pokladníkovi Havlíčkovy sokolské župy, za veškerou práci pro župu. Přípis z 13. května 1949 od vedení TJ Sokol Kutná Hora, která byla největší jednotou sdruženou ve svazku jednot Havlíčkovy sokolské župy. MM Polná, fond: Papír–Archiválie, Spolky, TJ Sokol Polná, nesignováno.



a) Fotografie ing. Karla Sázavského a msgre. Eduarda Kasala. V pozadí střední farní škola a chrám Nejsvětějšího Srdce Páně v Owatonna, stát Minesota, USA (r. 1960). MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/ 190.



b) Fotografie s názvem: „Na návštěvě u Sázavských v USA“ (r. 1968). Osoby odleva: ing. Karel Sázavský, Marie Sázavská a ing. Václav Sázavský. MM Polná, fond: Fotoarchiv, kat. č. PO-21 /B/ 3 109.